

Αρ. 74
ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΤΙΚΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ

ΤΑΣ ΔΥΟ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ

ΚΑΙ

ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

ΤΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΚΟΙΝΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

και

ΕΞΗΓΗΣΙΝ ΔΙΕΞΟΔΙΚΗΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΔΑΚΩΝΙΑΣ»

(Εν δδφ Θεσσα; και Πετριλέου αρθ. 1.)

1884.

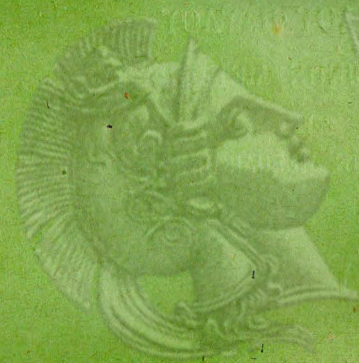
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΤΟΥ ΕΚΔΟΣΤΕΡΟΥ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΤΙΚΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΩΝ

ΤΑΣ ΔΥΟ ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ

ΚΑΙ

ΤΗΝ ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΣ

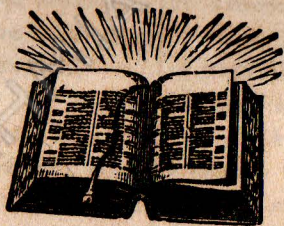
ΤΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

ΜΕ ΜΙΑΝ ΚΟΙΝΗΝ ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΝ

καὶ

ΕΞΗΓΗΣΙΝ ΔΙΕΞΟΔΙΚΗΝ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ «ΔΑΚΩΝΙΑΣ.»

(Ἐν ὁδοῦ Ἐλισσέως καὶ Περιχλέους ἀριθ. 1.)

1883.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΤΑΥΤΟΝ ΕΣΤΙΝ ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΚΑΙ

ΤΟ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΟΝ

AKADHMIA

ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΣ ΙΕΡΑΤΙΚΟΣ.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Η ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΩΤΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κείμενον.

Νέα μετάφρασις.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατ' ἐπιταγὴν Θεοῦ σωτήρος ἡμῶν καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν·

2. Τιμοθέε γνησίω τέκνω ἐν πίστει, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

3. Καθὼς παρεκάλεσά σε προσμεῖναι ἐν Ἐφέσῳ, πορευόμενος εἰς Μακεδονίαν, ἵνα παραγγείλῃς τισὶ μὴ ἑτεροδιδασκαλεῖν,

4. Μηδὲ προσέχειν μύθοις καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, αἵτινες ζητήσεις παρέχουσι μᾶλλον ἢ οἰκοδομίαν Θεοῦ τὴν ἐν πίστει.

5. Τὸ δὲ τέλος τῆς παραγγελίας ἐστὶν ἀγάπη ἐκ καθαρᾶς καρδίας, καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ πίστεως ἀνυποκρίτου

6. Ὡν τινες ἀστοχῆσαντες, ἐστράφησαν εἰς ματαιολογίαν.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ προσταγῆς Θεοῦ σωτήρος ἡμῶν, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τῆς ἐλπίδος ἡμῶν,

2. [Εὐχομαί] εἰς τὸν Τιμοθέον, γνησίον μου κατὰ τὴν πίστιν τέκνον, χάριν, ἔλεος, εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

3. Καθὼς σ' ἐπαρακάλεσα, δὲ ἐκινουῦσα εἰς Μακεδονίαν, πρόσμενε εἰς τὴν Ἐφεσον, διὰ νὰ παραγγείλῃς τινὰς νὰ μὴ διδάσκωσι διδασκαλίας ξένας,

4. Μηδὲ νὰ προσέχωσιν εἰς μύθους καὶ γενεαλογίας ἀπόρους, αἱ ὁποῖαι προξενοῦν φιλονεικίας πλέον παρὰ οἰκοδομὴν τῆς εἰς Θεὸν πίστεως.

5. Τῆς δὲ παραγγελίας τέλος [καὶ σκοπὸς] εἶναι ἀγάπη ἀπὸ καρδίας καθαρᾶν, καὶ συνειδήσιν ἀγαθὴν, καὶ πίστιν ἀνυπόκριτον·

6. Τὸν ὁποῖον τινὲς ἀποτυχόντες, ἐστράφησαν εἰς ματαιολογίαν.

7. Θέλοντες εἶναι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτε ἀλέγουσι, μήτε περὶ τίνων διαβεβαίουνται.

8. Οἶδαμεν δὲ ὅτι καλὸς ὁ νόμος, ἐάν τις αὐτῷ νομίμως χρηταί.

9. Εἰδὼς τοῦτο, ὅτι δικαίῳ νόμος οὐ κεῖται, ἀνόμοιοι δὲ καὶ ἀνοποτάκτοι, ἀσεβεῖσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἀνοσίοις καὶ βεβήλοις, πατραλφάις καὶ μητραλφάις, ἀνδροφόνοις.

10. Πόρνοις, ἀρσενοχοίταις, ἀνδραποδισταῖς, ψεύσταις, ἐπιόρκοις, καὶ εἴ τι ἕτερον τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ ἀντίκειται,

11. Κατὰ τὸ εὐαγγέλιον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου Θεοῦ, ὃ ἐπιστεύθη ἐγώ.

12. Καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδοξαμώσαντί με Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὅτι πιστόν με ἠγάγησατο, θέμενος εἰς διακονίαν,

13. Τὸν πρότερον ὄντα βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὕβριστήν· ἀλλ' ἠλεήθη, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ·

14. Ὑπερεπλεόνασε δὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

15. Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πάσης

7. Θέλοντες νὰ ἴηαι νομοδιδάσκαλοι, μὴ νοοῦντες μήτ' ὅσα λέγου, μήτε περὶ τίνων διίσχουρίζονται.

8. Ἐξεύρομεν, ὅτι ὁ νόμος εἶναι καλὸς, ἂν τὸν μεταχειριζέται τις νομίμως.

9. Καὶ γνωρίζει τοῦτο ὅτι νόμος δὲν ἐπιβάλλεται εἰς τὸν δίκαιον, ἀλλ' εἰς τοὺς ἀνόμους καὶ ἀνοποτάκτους, καὶ ἀσεβεῖς, καὶ ἁμαρτωλοὺς, καὶ ἀνοσίοις καὶ μιαρῶς, καὶ πατροτύπας καὶ μητροτύπας. [καὶ] φονέας,

10. Πόρνους, ἀρσενοκοίτας, ἀνθρωποπωλητὰς, ψεύστας, ἐπιόρκους, καὶ ὅ,τι ἄλλο ἀντιστέκει τὴν ὑγαίνουσαν διδασκαλίαν, [τὴν παραδοθεῖσαν]

11. Κατὰ τὸ εἰς ἐμὲ ἐμπιστευθὲν ἔνδοξον εὐαγγέλιον τοῦ μακαρίου Θεοῦ.

12. Καὶ ἔχω χάριν εἰς τὸν ἐνδοξαμώσαντά με Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὅτι μ' ἔκρινε πιστόν νὰ με κάμῃ ὑπηρέτην του, ἐμέ,

13. Τὸν πρότερον βλάσφημον καὶ διώκτην καὶ ὕβριστήν· ἀλλὰ μὲ ἐλέησε, διότι μὴ γνωρίζων ἔπραξα [εὐρισκόμενος ἐτι] εἰς ἀπιστίαν.

14. Ἀλλ' ὑπερεπερίσσευσεν εἰς ἐμὲ ἡ χάρις τοῦ Κυρίου ἡμῶν με πίστιν καὶ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν.

15. Πιστὸς εἶναι ὁ λόγος, καὶ

ἀποδοχῆς ἄξιος, ὅτι Χριστὸς Ἰη-
σοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρ-
τωλοῦς σῶσαι, ὧν πρῶτός εἰμι
ἐγώ.

16. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλεήθην,
ἵνα ἐν ἐμοὶ πρώτῳ ἐνδείξηται
Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν πᾶσαν μα-
κροθυμίαν, πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν
μελλόντων πιστεύειν ἐπ' αὐτῷ εἰς
ζωὴν αἰώνιον.

17. Τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώ-
νων ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σο-
φῷ Θεῷ τιμὴ καὶ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰώνων· ἀμήν·

18. Ταύτην τὴν παραγγελίαν
παρατίθεμαί σοι, τέκνον Τιμόθεε,
κατὰ τὰς προαγοῦσας ἐπὶ σέ προ-
φητείας, ἵνα στρατεύῃ ἐν αὐταῖς
τὴν καλὴν στρατείαν.

19. Ἐχων πίστιν καὶ ἀγαθὴν
συνείδησιν, ἣν τινες ἀπώσαμενοι,
περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν,

20. Ὡς ἐστὶν Ὑμέναιος καὶ
Ἀλέξανδρος, οὓς παρέδωκα τῷ
Σατανᾷ, ἵνα παιδευθῶσι μὴ βλα-
σφημεῖν.

ἄξιος ἢ ἀποδεχθῆ ἀδιστακτικῶς,
ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἦλθεν εἰς
τὸν κόσμον νὰ σώσῃ ἁμαρτω-
λοῦς, τῶν ὁποίων πρῶτος εἶμαι
ἐγώ.

16. Ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐλεήθην
διὰ νὰ δεῖξῃ εἰς πρῶτον ἐμὲ ὁ
Ἰησοῦς Χριστὸς ὅλην τὴν μακρο-
θυμίαν, εἰς παράδειγμα τῶν μελ-
λόντων νὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐ-
τὸν, διὰ ζωὴν αἰώνιον.

17. Εἰς δὲ τὸν βασιλέα τῶν
αἰώνων, ἀφθαρτον, ἀόρατον, μό-
νον σοφὸν Θεὸν ὡς ἦναι τιμὴ καὶ
δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων·
ἀμήν·

18. Ταύτην τὴν παραγγελίαν
παρακαταθέτω εἰς ἐσέ, τέκνον
Τιμόθεε, κατὰ τὰς προλαβοῦσας
περὶ σοῦ προφητείας νὰ στρα-
τεύῃσαι κατ' αὐτὰς τὴν καλὴν
στρατείαν.

19. Ἐχων πίστιν καὶ συνείδη-
σιν ἀγαθὴν, τὴν ὁποίαν ἀμπώ-
σαντες τινὲς, ἐναυάγησαν εἰς τὴν
πίστιν.

20. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ Ὑμέ-
ναιος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος, τοὺς ὁ-
ποίους ἐπαράδωκα εἰς τὸν Σατα-
νᾶν διὰ νὰ διδαχθῶσι νὰ μὴ βλα-
σφημῶσι.

ΕΠΙΤΑΓΗ.

1. ΚΑΤ' ΕΠΙΤΑΓΗΝ. Τὸ αὐτὸ καὶ Κατὰ προσταγὴν ἢ κατ' ἐντολὴν (par ordre) « Ἐπέταξεν, ἐνετείλατο » λέγει ὁ Ἡσύχιος.

2. ΓΝΗΣΙΩ: ΤΕΚΝΩ: ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ. Εἰς τὴν Πρὸς Τίτον λέγει « Τέκνω » κατὰ κοινὴν πίστιν, 1) Τέκνον, μεταφορικῶς, ὀνομάζων τὸν μαθητὴν κατὰ τὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη, ὡς ἀπὸ πατέρα, τὸν Παῦλον. Προσθέτει δὲ καὶ τὸ Γνησίω, μεταφορικῶς καὶ τοῦτο, ἀντὶ τοῦ ἀληθεῖ, ἀδόλω. — ΧΑΡΙΣ, ΕΛΕΟΣ, ΕΙΡΗΝΗ. Συχνὰ μεταχειρίζεται ὁ Ἀπόστολος, εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τέλη τῶν ἐπιστολῶν, τὸ Χάρις, ποτὲ μόνον, ποτὲ δὲ μὲ τὰ ἀκίλουθα, Ἐλεος, εἰρήνη. Ἐξηγεῖται ὡσεπιπολὺ τὸ Χάρις, δωρεὰ (beneficæ grace) εὐμένεια (bienveillance, faveur), οἰκείωσις. 2) Τινὲς δὲ τὸ ἐνόησαν καὶ, Χαρά, παραβάλλοντες μὲ τὸ συνήθως προγραφόμενον εἰς τὰς ἐπιστολάς τῶν Ἑλλήνων Χαίρειν ἢ Εὖ πράττειν. Χάρις, δωρεὰ, χαρὰ... καὶ ἀμοιβὴ κατ' « εὐεργεσίαν, » λέγει ὁ Ἡσύχιος. Καὶ ἀντὶ τῆς Χαρᾶς τὸ ἐμεταχειρίσθη καὶ ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸ « Ἴνα δευτέραν χάριν ἔχητε. » 3) — ΕΛΕΟΣ. Χάρις, ἔλεος ὡς εἶπεν ὁ Ζαχαρίας Χάριτος καὶ οἰκτιρμοῦ. 4) Εἶναι συνώνυμα κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Οἰκτεῖρημα, ἔλεος (misericordie) — ΕΙΡΗΝΗ. Χαιρετισμὸς συνήθης εἰς τοὺς Ἀσιανούς, Σαλὸμ εἰς τοὺς Ἑβραίους, Σελὰμ εἰς τοὺς Ἀραβας. Διὰ τοῦτο εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τοὺς

1) Πρὸς Τίτ. ἀ. 4. 2) Ἰδ. Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1842. 3) Β'. Πρὸς Κορινθ. ἀ. 15. Ἴδε Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1843, καὶ ROSENMULLER Schol. in N.T. IV pag. 260. 4) Ζαχαρ. ἰβ'. 10.

Εὐαγγελιστὰς καὶ εἰς τοὺς Ἑβδομήκοντα τὸ « Εἰρήνη σοι, Εἰρήνη ὑμῖν, » τὸ ὁποῖον ἀναλογεῖ μὲ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Κ α λ ῆ ν ἡ μ ἔ ρ α ν. ὡς καὶ τὸ Πορεύου εἰς εἰρήνην ἢ Ὑπαγε εἰς εἰρήνην μὲ τὸ κοινῶς λεγόμενον, Ἄ μ ε εἰς τὸ κ α λ ὄ ν. Εἰς ὅλα ταῦτα ἡ Εἰρήνη σημαίνει τὴν γαλήνην τῆς ψυχῆς, καὶ ἀκολούθως τὴν εὐδαιμονίαν τὴν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς δηλουμένην διὰ τοῦ γνωστοῦ, Εὖ πράττειν!

3. ΚΑΘΩΣ ΠΑΡΕΚΑΛΕΣΑ ΣΕ. Τὸ Κ α θ ὡ ς, ἐπειδὴ δὲν ἔχει τὴν ἀνταπόδοσίν του, ἐξηγήθη ὡς ἐλλειπτικόν, ἀλλὰ κατ' ἄλλους ἄλλως, μὲ συντομωτέραν ἢ μακροτέραν ἀναπλήρωσιν. Ἡ ἔλλειψις, νομίζω, δὲν εἶναι εἰς τοῦτο, ἀλλ' εἰς τὸ ἀκόλουθον Π ρ ο σ μ εῖ ν α ι ἀπαρέμφατον, Καθὼς παρεκάλεσά σε [ἄλλοτε, παρακαλῶ σε καὶ νῦν] προσμεῖναι κ. τ. λ. Παρόμοια τὸ ἡρμήνευσε καὶ ὁ παλαιὸς μεταφραστής. Τὸ Π ρ ο σ μ εῖ ν α ι φέρει διάφορον γραφήν, Π ε ρ ι μ εῖ ν α ι ἐνδέχεται καὶ νὰ ἐγράφετο Π ρ ὄ σ μ εῖ ν ο ν, ἢ Π ε ρ ῖ μ εῖ ν ο ν. — ΕΝ ΕΦΕΣΩ. Πόλις τῆς μικρᾶς Ἀσίας ἐπιφανεστάτη διὰ τὸν περιβόητον μάλιστα ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος ἦτον ἡ Ἐφεσος μία ἀπὸ τὰς δώδεκα Ἰωνικὰς ἀποικίας. Ὁ τόπος ὅπου ὑπῆρχεν, ὀνομάζεται σήμερον ἀπὸ τοὺς Τούρκους Α γ ι α σ ο υ λ ο ὺ κ, ὄνομα φθαρμένον, ὡς τὸ ἐξηγοῦν τινές, ἀπὸ τὸ Ἀ γ ι ο ς θ ε ο λ ὄ γ ο ς, διὰ τὴν ἐκεῖ διατριβὴν καὶ διδασχὴν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου — ΕΙΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ. Ἐπαρχία τῆς Ἑλλάδος ἢ Μακεδονία, ἐκτεινομένη ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον ἕως τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, μεταξὺ Θράκης, Ἠπείρου, Θεσσαλίας καὶ Ἰλλυρίδος. — ΤΙΣΙ. Εἷς τινὰς τῶν εἰς τὴν Ἐφεσον ἐδρικομένων, τοὺς ὁποίους δὲν ὀνομάζει, ὡς γνωστοὺς εἰς τὸν Τιμόθεον. 1)

1) Ἰδὲ Πράξ. Ἀποστ. ἰθ'. 9—16.

Ἦσαν δὲ οὗτοι Ἰουδαῖοι, ὄχι μόνον φυλάσσοντες, καὶ ἀφοῦ ἤρχοντο εἰς τὸν Χριστόν, τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα, οἷον τὴν Περιτομὴν καὶ ἄλλα τινά, ἀλλὰ καὶ διδάσκοντες καὶ ἀναγκάζοντες τοὺς ἄλλους νὰ Ἰουδαίζωσιν. — ΕΤΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΝ. Κατὰ λέξιν, Ἐτεροδιδασκαλεῖ ὅστις διδάσκει ἕτερα, ἀλλότρια τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας, καὶ ἀκολούθως κακά. Εἰς κακοῦ σημασίαν, κατ' εὐφημισμὸν, ἐμεταχειρίζοντο οἱ Ἕλληνες τὸ Ἐτερος, ὅποιον εἶναι τοῦ Σοφοκλέους τὸ

«Παθεῖν μὲν εὖ, παθεῖν δὲ θάτερα» 1)

4. ΜΥΘΟΙΣ. Κατωτέρω (δ'. 7) τοὺς ὀνομάζει «Γραῶδεις μύθους» ἀλλοῦ· 2) δὲ Ἰουδαϊκοὺς μύθους, διότι οἱ νεοφώτιστοι Ἰουδαῖοι μάλιστα τοὺς διέσπειραν, ταράσσοντες τοὺς ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐρχομένους εἰς Χριστόν. Παρὰ τοὺς ψευδοχριστιανοὺς Ἰουδαίους τούτους ἐπολεμοῦντο οἱ ἀληθεῖς χριστιανοὶ καὶ ἀπὸ τοὺς ἔτι μένοντας εἰς τῆς πολυθείας τὴν πλάνην Ἐφεσίου, τοὺς δεισιδαιμονεστάτους τῶν Ἑλλήνων, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν κατὰ τοῦ Παύλου θόρυβον, ὅτε ἐδιάτριβεν ἀκόμη εἰς τὴν Ἐφεσον, τὸν ὅποιον ἐδιήγειρεν ὁ ἀργυροκόπος Δημήτριος, δι' ὄχι ἄλλο πλὴν ὅτι δὲν ἐδύνατο πλέον νὰ πωλῇ τοὺς ἀργυροῦς ναῖσκους τῆς Ἀρτέμιδος. Ἴδε τὸ Δέκατον ἔννατον ὄλον κεφάλαιον τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, χρήσιμον εἰς κατάληψιν τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. Ἐνας ἀπὸ τοὺς μύθους τῆς Ἐφεσιακῆς δεισιδαιμονίας ἦτον, ὅτι καὶ τῆς θεᾶς τὸ ἀγαλμα ἦτο Διίπετες, ὡς ὀνομάζεται εἰς τὰς Πράξεις 3), ἤγουν οὐρανοκαταίβατον, καὶ ὡς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸν Εὐριπίδην.

1) Φιλοκτ. 503. Ἴδε καὶ τὰς εἰς τὸν Ἰσοκράτ. σημ. σελ. 279—280. 2) Πρὸς Τίτ. α'. 14. 3) Πράξ. Ἀποστόλ. β'. 35.

«Λαβεῖν τ' ἄγαλμα θεᾶς, ὃ φασιν ἐνθάδε

«Εἰς τοὺςδε ναοὺς οὐρανοῦ πεσεῖν ἄπο.» 1)

Ἐκ τούτου τὸ ἄγαλμα καὶ τὸν ναὸν ἐλάβαν τὰ ὀνομαζόμενα Ἀφιδρύματα (ἤγουν Ἀπεικονίσματα), ὅσαι πόλεις ἄλλαι ἤθελαν νὰ ἀνεγείρωσι ναοὺς τῆς Ἀρτέμιδος. 2) Ἐκ τῆς Ἐφέσου ἐτι ὀνομάσθησαν καὶ τὰ Ἐφέσια γράμματα, μαγικαὶ τινες ἐπιφθαι, τὰς ὀποίας ἐφόρουσαν ὡς φυλακτῆρια, λαμβάνοντες ἀπὸ τῆς στερφάνης, τὴν ζώνην, καὶ τοὺς πόδας τοῦ Ἀγάλματος. 3) Ἐκ Μενάνδρου τὴν ρῆσιν ταύτην 4)

Ἐφέσια τοῖς γαμοῦσιν οὗτος περπατεῖ

«Λέγων ἀλεξιφάρμακα, ———»

μανθάνομεν, ὅτι οἱ λαοπλάνοι ἐστόλιζαν καὶ τοὺς νεογάμους μὲ τὰ Ἐφέσια γράμματα. Ὁ Ἡσύχιος μᾶς διδάσκει καὶ τὸν ἀριθμὸν αὐτῶν: Ἐφέσια γράμματα, ἦν μὲν πάλαι ἕξ, ὕστερον δὲ προσέθεσάν τινες ἀπατεῶνες καὶ ἄλλα κ.τ.λ.» — ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΙΣ ΑΠΕΡΑΝΤΟΙΣ. Ὀνομάζει τὰς Γενεαλογίας ταύτας καὶ εἰς τὴν Πρὸς Τίτον ἐπιστολήν. 5) Ἐδῶ τὰς ἐπονομάζει καὶ Ἀπεράντους. Τοῦτο (ἀπὸ τὸ ρῆμα Περαινω) ἐξηγήθη ἀπὸ μὲν τὸν Οὐκουμένιον, Ἐπεράντοις, ὅσον τοῖς μὴ ἔχουσι πέρασ τι χρηστὸν ἢ τοῖς λέγουσιν ἢ τοῖς ἀκούουσιν» ἀπὸ δὲ τὸν Θεοφύλακτον, Ἐπεταῖς εἰς τοὺς ἄνω χρόνους ἀναβαινούσαις, ἢ ταῖς πέρασ οὐδὲν ἐχούσαις χρήσιμον, ἢ εὐσύνοπτον, ἀλλὰ δυσπεριλήπτους καὶ πολυτρόπους. 6) Καὶ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν ἔλεγον οἱ παλαιοὶ

1) Εὐριπίδ. Ἰφ. Ταυρ. 88. 2) Ἰδ. Στράβων. Γεωγραφ. IV. σελ. 179. 3) Εὐσταθ. Ὀδυσσ. T. σελ. 1864. 4) Ἰδε MEINKE, Menandre et Philem. relig. pag. 132. 5) Πρὸς Τίτ. γ. 9. 6) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. σελ. 431.

καὶ Ἀπέραντον νύκτα μεταφορικῶς τὴν μακρὰν, ὅποια εἶναι αἱ χειμεριναὶ νύκτες, ὄσον, 1)

ἌΩ Ζεὺ βασιλεῦ, τὸ χρῆμα τῶν νυκτῶν ὅσον
Ἄ Απέραντον! ————— »

Ἄλλοι (ἀπὸ τὸ Περσῶν) Ἀπεράντους ἐνόησαν τὰς μὴ ἐχούσας διέξοδον, ὡς λέγομεν κοινῶς, Ὁ δὲ ν ἀ π έ ρ α σ τ ο ν (impasse) τὴν μὴ ἔχουσαν ἔξοδον ἢ πέρασμα (issue.) Καὶ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἶπεν Ἄ Απέραντον δίκτυον» ὁ Αἰσχύλος τὸ ἀδιέξοδον. 2) Ὅπως ἂν ἦναι, καὶ τὰ δύο σημαιόμενα παραστένει τὸ Ἀ π έ ρ α ν τ ο ς, καὶ συνωνυμεῖ, ὡς καὶ συγγενεῦει, μὲ τὸ Ἀ π ο ρ ο ς, καθὼς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον, «Αἴτινες ζητήσεις παρέχουσιν» ἐπειδὴ λέγεται ἀδιαφόρως, Ἀ π ο ρ ο ς ζ ή τ η σ ι ς, καὶ Ἀ π έ ρ α ν τ ο ς ζ ή τ η σ ι ς, ἢ δύσκολος νά ληθῆ. Ἀπέραντοι γενεαλογίαι λοιπὸν εἶναι, αἱ δύσλοτοι καὶ δυσεξήγητοι. Ἄλλὰ τίνας γενεαλογίας νοεῖ; Τοῦτο ἐξηγήθη διαφόρως ἢ πιθανωτέρα ἐξήγησις εἶναι τῶν λεγόντων, ὅτι σκοπὸν ἔχει ὁ Ἀπόστολος νά ἐλέγξῃ τὴν μανίαν καὶ τὸν τύφον τῶν Ἰουδαίων, ὅσοι καὶ ἀφοῦ ἤρχοντο εἰς Χριστὸν, ἐδιίσχυρίζοντο ὁμῶς καταφρανοῦντες τὴν διδασκομένην ἀπὸ τὸν Χριστὸν ἰσότητά, ὅτι ἦσαν εὐγενέστεροι τῶν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς (Ἑλληνας ἢ Ῥωμαίους) ἐρχομένων, διότι ἐκείνοι ἐκείνοι ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ, διότι ὠνομάσθησαν Λ α ο ς π ε ρ ι ο ὄ σ ι ο ς θ ε ο ὦ, διαλεγμένος καὶ χωριστὸς ἀπὸ τὰ ἔθνη. Καὶ εἰς τοῦτο ἠλαζονεύοντο μάλιστα οἱ Νομοδιδάσκαλοι καὶ οἱ Φαρισαῖοι. Ἐκ τῶν ἀλαζόνων τούτων ἦσαν οἱ λέγοντες (καὶ ταπεινωμένοι ἀκόμη ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων) πρὸς τὸν Χριστὸν «Σπέρμα Ἀβραάμ ἐσμεν, καὶ οὐδενὶ δεδουλεύκαμεν πώποτε· ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀβραάμ ἐστι,» πρὸς τοὺς ὅποιους ἀπεκρίθη ὁ Χριστὸς

1) Ἀριστοφάν. Νεφ. 2. 2) Αἰσχύλ. Προμ. δεσμ. 1086.

«Εἰ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ ἦτε, τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ ἐποιεῖτε ἂν. . . ὁμοίως ἐκ πατρὸς τοῦ διαβόλου ἐστὲ κτλ.» 1) Ὅτι περὶ τοῦ τύπου τῶν κομπαζόντων εἰς τὴν ἀπὸ Ἀβραάμ γενεαλογίαν Ἰουδαίων εἶναι ὁ λόγος ἐδῶ, καὶ διὸ οὕτω τὸ ἐνοοῦσαν οἱ κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους ζήσαντες πατέρες, τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Θεοφόρος Ἰγνάτιος, ὅστις εἰς τὴν πρὸς Μαγνησίους ἐπιστολὴν, τοῦτο τοῦ Παύλου τὸ βῆτον παραφράζων λέγει, «Μὴ πλανᾶσθε ταῖς ἑτεροδοξίαις, μηδὲ μύθοις ἀνέχετε, καὶ γενεαλογίαις ἀπεράντοις, καὶ **ΙΟΥΔΑΙΚΟΙΣ ΤΥΦΟΙΣ**. Τὰ ἀρχαῖα παρῆλθον, ἰδοὺ γέγονε καινὰ τὰ πάντα.» 2) Ἄν ὁ Ἰουδαϊκὸς οὗτος τύφος ἐκαταδικάσθη ὡς ἀλλότριος τῆς χριστιανικῆς ἰσότητος, δὲν ἤξεύρω μὲ ποῖον πρόσωπον τολμοῦν νὰ ὀνομάζωνται χριστιανοὶ οἱ νέοι οὗτοι Ἰουδαῖοι, ὅσοι δηλαδὴ χωρίζονται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς των, κομπαζόντες μωρῶς εἰς μακρὰν σειρὰν προγόνων εὐγενῶν. Ὅσον εἶναι μακρὰ, τόσον Ἀπέραντος γίνεται, καὶ τόσον ἀπορεῖται, μὴ δὲν εὐρέθησαν μεταξὺ τῶν πολλῶν τούτων προπατέρων καὶ ληστὰι, καὶ φονεῖς, καὶ τύραννοι, ἧ δὲν ἐδιασπάσθη ἡ σειρὰ ἀπὸ προμήτορα τινὰ μοιχαλίδα. — **ΖΗΤΗΣΕΙΣ**. Τὰς ὀνομαζομένας ἄλλοῦ 3) **Μωρὰς ζήτησεις**. **ΟΙΚΟΔΟΜΙΑΝ**. Τὰ Ἀντίγραφα φέρουν καὶ διάφορον γραφὴν **ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ**, τόσον πλέον πιθανὴν, ὅσον ὁ τύπος τῆς πρώτης εἰς τοῦτο μόνον τῆς Νέας Διαθήκης τὸ μέρος φαίνεται, ὁπότε εἰς ἄλλα πολλὰ μέρη γράφεται **ΟΙΚΟΔΟΜΗ**, καὶ ὄχι **ΟΙΚΟΔΟΜΙΑ**. Καὶ τὰ δύο ταῦτα σημαίνουν κυρίως μὲν, Οἴκου κατασκευὴν ἢ κτίσιν (ἀπὸ τοῦ Οἴκος καὶ Δέμω), μεταφορικῶς δὲ (καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὴν Γραφικὴν καὶ Ἐκκλησια-

1) Ἰωάν. ἡ. 33. 39. 44. 2) Ἰγνατ. Θεοφῶρ. Πρὸς Μαγνησ. σελ. 29. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 23. καὶ Πρὸς Τίτ. γ'. 9.

στικὴν διάλεκτον) Οἰκοδομὴ λέγεται ἡ προξενουμένη εἰς τὸν πλησίον ὠφέλεια ἀπὸ τῆν διδαχὴν ἢ τὸ παράδειγμα τοῦ διδάσκοντος, κατὰ τὸ ἄλλοῦ λεγμένον, «Τὰ τῆς εἰρήνης διώκωμεν καὶ τὰ τῆς οἰκοδομῆς τῆς εἰς ἀλλήλους. 1) Τὴν αὐτὴν μεταφορικὴν θρησκευτικὴν σημασίαν ἔδωκαν καὶ οἱ Γάλλοι εἰς τὸ Οἰκοδομὴ ἑρμηνεύοντές το κατὰ λέξιν (edification.)

5. ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑΣ κ. τ. λ. Τέλος ἐδῶ σημαίνει τὸν σκοπὸν τινὸς πράξεως, εἰς τὸν ὁποῖον ἀποβλέπει καὶ ἀναφέρεται ὅλη ἡ πράξις. Οὕτως ὠνόμασεν ὁ Πέτρος τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν «Τέλος τῆς πίστεως.» 2) Οὕτως ἔλεγον οἱ Στωϊκοὶ «Τέλος ἐστὶ τὸ ἐπесθαί θεοῖς.» 3) — ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ. Καθαρᾶς ἀπὸ ὑποκρισιν, ὡς ὀρθῶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος· «Ἀγάπην ἀπαιτεῖ τὴν εἰλικρινῆ, τὴν οὐ μέχρι βημάτων, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ καρδίας, καὶ ταύτης καθαρᾶς, καὶ μὴ τῇ ὑποκρίσει συνεσκιασμένης, ἀλλὰ τὴν ἐκ διαθέσεως καὶ τοῦ συναλγεῖν συνισταμένην.» 4) ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΑΓΑΘΗΣ. Ἡπόρησαν τινὲς μὴ ἡ λέξις Συνείδησις δὲν ἔχη ἐδῶ τὴν γνωστὴν εἰς ὅλους σημασίαν, τῆς ἐσωτερικῆς δηλαδὴ κρίσεως τῶν ἑαυτοῦ τινὸς πράξεων, ἀλλὰ πρέπη νὰ νοηθῆ ὡς συνώνυμον τοῦ Νοῦς. 5) Δὲν εἶναι ὁμοῦς χρεια τοιαύτης ἐξηγήσεως. Ἀγάπην ἐκ συνειδήσεως ἀγαθῆς νοεῖ ὁ Ἀπόστολος τοιαύτην ἀγάπην, ὅποια νὰ μαρτυρῆται καὶ ἀπὸ τῆν συνείδησιν. Συμβαίνει πολλάκις νὰ ἀγαπᾷ τις τὸν πλησίον, ὥστε καὶ νὰ τὸν εὐεργετῆ, καὶ νὰ τὸν βοηθῆ προθύμως εἰς ὅλας του τὰς χρείας, καὶ μὲν ὅλα ταῦτα νὰ μὴν αἰσθάνεται ἐσωτερικῶς τὴν ἡδο-

1) Πρὸς Ῥωμ. ιδ΄. 19. 2) Α΄ Πέτρ. α΄. 9. 3) Ἀρβ. Διατρ. Ἐπικτ. I. 20 15. 4) Ἰδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 7. 5) ROSENMUL. Schol. in Nov. Testam. V. pag. 10.

νήν τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀναισθησία τῆς τοιαύτης ἡδονῆς μαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἀγάπη του δὲν συνοδεύεται μὲ δικαιοσύνην.

«Τὸ μὴ συνειδέναι γὰρ αὐτοῦ τῷ βίβη
 «Ἀδίκημα μὴδὲν ἡδονὴν πολλὴν ἔχει.»

ὡς ἔλεγεν ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς. 1) Περὶ ταύτης τῆς ἡδονῆς λέγει ὁ Χρυσόστομος: «Τὸ συνειδὸς... τοσαύτην ἔνδον ἐντίθησι τὴν ἡδονὴν, ὅσην οὐδεὶς παραστῆσαι δυνησεται λόγος.» 2)

6. ΩΝ... ΑΣΤΟΧΗΣΑΝΤΕΣ. Ἡ ἀντωνυμία ὦν, ἀναφέρεται εἰς τὰς προλεγεμένας ἀρετάς, τὴν καθαρὰν καρδίαν, τὴν συνείδησιν, τὴν πίστιν. Τὸ Ἀστοχῆσαντες σημαίνει τὸ Ἀποτυχόντες ἐκεῖνας, μεταφορικῶς ἀπὸ τὸν κακὸν τοξότην, ὅστις ἀποτυχαίνει τὸν σκοπὸν, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος, «Τὸ ἀστοχεῖν ἐπὶ τῶν τοξεύοντων ἀτέχνως λέγεται.» 3) Λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος «Ἀστοχεῖ, ἀποτυγχάνει, ἀμαρτάνει.» Τὴν αὐτὴν μεταφορὰν ἐφύλαξεν ἡ κοινὴ γλῶσσα εἰς τὸ Ἀστοχῶ (échouer,) λεγόμενον ὡσεπιπολὺ διὰ τὰ δυστυχήσαντα γεννήματα τῆς γῆς, οἷον Ἡστόχησαν ἐφέτος τὰ σιτάρια. Καὶ ὄνομα Ἀστοχία (mauvaise récolte), τὸ ὁποῖον καὶ ὡς συνώνυμον τοῦ Δυστυχία μεταχειρίζεται καὶ εἰς τὰς κατάρας, οἷον Ἀστοχία νὰ σ' ἔλθῃ ἢ νὰ σ' ἐυρῇ! Ἀπὸ τὸ ῥηματικὸν Στόχος, ὅθεν ἄλλο ῥῆμα τὸ Στοχάζομαι, τείνω εἰς τὸν σκοπὸν, καὶ ἐκ τούτου ἐπίθετον Στοχαστικὸς (qui vise droit au but) εἰς δὲ τὴν κοινὴν γλῶσσαν, μεταφορικῶς, ὁ φρόνιμος, καὶ τὸ μὴ ἐδρισκόμενον εἰς τὴν παλαιὰν ἐναντίον, Ἀστύ-

1) Ἀντιφάν. παρὰ τῷ Στοβ. XXIV. σελ. 192. 2) Χρυσόστομος. Ὁμιλ. 53. εἰς τὸν Ματθ. 3) Ἰδὲ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I pag. 561.

χαστος, ὁ ἄφρων. — ΕΞΕΤΡΑΠΗΣΑΝ. Ἐξετράπησαν (se détourner,) ἐστράφησαν, ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὴν εὐθεϊαν ὁδόν. Ἡ φράσις εἶναι ἑλλειπτικὴ γενικῆς (ὁδοῦ.) Διότι τὸ Ἐκτρέπομαι κυρίως σημαίνει τρέπομαι ἀπὸ μίαν ὁδὸν εἰς ἄλλην, Ἀλλάσσω ὁ ρόμον, ἢ κοινότερον καὶ σημαντικώτερον Ἀλλογυρίζω, καὶ μεταφορικῶς, Ἀποφεύγω, ἀπομακρύνομαι ἀπὸ τι πρόσωπον ἢ πράγμα. 1) — ΕΙΣ ΜΑΤΑΙΟΛΟΓΙΑΝ. Πλανηθέντες ἀπὸ τὴν ὁδόν, ἐγύρισαν εἰς ματαίους λόγους καὶ ματαίας πράξεις. Τὰς ματαιολογίας ταύτας ὀνομάζει κατωτέρω 2) Κενοφωνίας, ἤγουν φωνὰς κενὰς, ἢ, ὡς λέγομεν εἰς τὴν κοινήν γλῶσσαν, Εὐκαιρα λόγια, ἐκ τῶν ὁποίων δὲν γενᾶται οὐδεμία ὠφέλεια.

7. ΝΟΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ. Οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ὀνομαζόμενοι εἰς ἄλλα μέρη τῆς Νέας Διαθήκης Νομικοὶ καὶ Γραμματεῖς, ἤγουν ἐξηγηταὶ τοῦ νόμου (jurisconsultes,) ὡς λέγει ὁ Ἐπίκτητος, «Ὁδὲ νομικόν τινα παρέλαβε πρότε, ἐξηγησόμενον τὰ νόμιμα.» 3) — ΔΙΑΒΕΒΑΙΟΥΝΤΑΙ. Ἐπιτείνει ἢ πρόθεσις τὸ Βεβαιοῦνται. Βεβαιοῦμαι σημαίνει ἀπλῶς μαρτυρῶ τὴν ἀλήθειαν τινὸς πράγματος (affirmer) τὸ δὲ Διαβεβαιοῦμαι (soutenir,) τὴν μαρτυρῶ διΐσχυριζόμενος ὡς ἀνεπίδεκτον ἀντιλογίας.

8. ΝΟΜΟΣ... ΝΟΜΙΜΩΣ. Νόμον λέγει τὸν Μωσαϊκόν, ὅστις ἦτο καλὸς πρὸ τοῦ Χριστοῦ, καὶ χρήσιμος εἰς τοὺς Ἰουδαίους. Ἀλλὰ πολλοὶ ἀπὸ τούτους, ἐξαιρέτως οἱ νομοδιδάσκαλοι, καὶ ἀφοῦ ἤρχοντο εἰς τὸν καταργητὴν 4) τοῦ Μωσαϊκοῦ νόμου Χριστόν, ὅχι μόνον ἐφύλασσαν τὸν

1) Ἰδε κατωτέρ. Α΄. Πρὸς Τιμόθ. ε΄ 13. σελ. 184. 2) Αὐτόθ. σ΄. 20. 3) Ἀρρίαν. Διατρ. Ἐπικτ. II. 13. § 5. σελ. 103. 4) 13. Πρὸς Κορινθ. γ΄. 7 11. 13.

νόμον, ἀλλ' ἠγάπαζαν καὶ τοὺς ἐξ ἔθνῶν ἐρχομένους νὰ τὸν φυλάσσωσιν. Ἐδίδασκαν λοιπὸν νόμον καλόν, ἀλλ' ὄχι νομίμως, ἐπειδὴ ἔπαυσε πλέον νὰ ἦναι καλὸς, ἤγουν ἰκανὸς εἰς σωτηρίαν, παραχωρήσας εἰς καλῆτερον, τὸν νόμον τοῦ εὐαγγελίου. Ἐξηγεῖ τοῦτο σαφέστερα, λέγων ἄλλοῦ, «Ὁ νόμος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν εἰς Χριστόν, ἵνα ἐκ πίστεως δικαιωθῶμεν. Ἐλθούσης δὲ τῆς πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παιδαγωγόν ἐσμεν.» 1) Καὶ ἐκ τούτου ἀκολουθεῖ τὸ :

9. ΔΙΚΑΙΩ ΝΟΜΟΣ ΟΥ ΚΕΙΤΑΙ. Ὁ Ἰουδαϊκὸς δηλαδὴ νόμος δὲν ὑποχρεώνει πλέον τοὺς χριστιανούς, τοὺς ὁποίους ὁ Χριστὸς Ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρτας τοῦ νόμου 2) καὶ τοὺς ἐδικαίωσεν, ὄχι διὰ πολλῶν καὶ παντοδαπῶν νομικῶν παρατηρήσεων, ἐπιβαλλομένων εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἀλλὰ διὰ δύο μόνων ἐντολῶν, τὴν ἀγάπην τοῦ θεοῦ, καὶ τὴν ἀγάπην τοῦ πλησίον «Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντολαῖς ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται.» 3) — ANOMOΙΣ ΔΕ κ. τ. λ. Εἰς τοὺς ἐργάτας τῶν τοιούτων κακῶν (ὅσα καταριθμεῖ εἰς τοῦτο καὶ τὸ ἐξῆς ἐδάφιον) ἐπετέθησαν οἱ νόμοι, διότι ὅλα προέρχονται ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, ἥτις περιέχει ὅλας τὰς κακίας, καθὼς ἡ δικαιοσύνη ὅλας τὰς ἀρετάς.

«Ὁ μὴδὲν ἀδικῶν οὐδενὸς δεῖται νόμου.» 4)

Διὰ τοῦτο ἔταξε πρώτους, τοὺς Ἄνομους, τὸ ὁποῖον ἐδῶ πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἀδίκους, ὡς καὶ ἄλλοῦ ἀντιβάλλεται εἰς τὴν Δικαιοσύνην ἢ Ἀνομία 5), ἤγουν ἡ ἀδικία. — ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΟΙΣ. Ἀπαθεῖς, κατὰ τὴν πρὸς τὸν Τίτον

1) Πρὸς Γαλάτ. γ'. 24. 25. 2) Αὐτόθ. γ'. 13. 3) Ματθ. κβ'. 40. 4) Ἀντιφάν. παρὰ Στοβ. ΙΧ. σελ. 101. 5) Ματθ. κγ'. 28. καὶ πρὸς Ῥωμ. ς'. 19.

ἐπιστολήν. 1) — ΒΕΒΗΛΟΙΣ. «Βέβηλος (λέγει ὁ Ἐτυμολόγος,) ὁ μὴ ἱερὸς τόπος, καὶ βατὸς πᾶσιν, ἀπὸ τοῦ Βῶ, Βήσω, Βηλός, καὶ διπλασιασμῶ Βέβηλος, ὁ Βάσιμος παντὶ, πρὸς ἀντιδιαστολήν τοῦ Ἄδύτου. Λέγεται (καὶ) Βέβηλος ἀνὴρ, ὁ μιαρὸς καὶ ἀκάθαρτος, ἢ καὶ ἀμύθητος, ἀπὸ τοῦ τόπου, ὁ ἐν ἀνιέροις τόποις ἄξιος διατρίβειν. Σοφοκλῆς δὲ Οἰδίποδι Βέβηλον τὸν ἰδιώτην φησί.» 2) — ΠΑΤΡΑΛΩΑΙΣ ΚΑΙ ΜΗΤΡΑΛΩΑΙΣ. Ἐκ τῶν Πατῆρ ἢ Μητῆρ καὶ τὸ ῥῆμα Ἄλωάω, τὸ κοινῶς Ἄλωνίζω (battre le blé,) ἤγουν τρίβω τὸ σιτάριον διὰ νὰ τὸ χωρίσω ἀπὸ τὰ ἄχυρα, εἰς τὴν ὁποίαν σημασίαν θέλομεν τὸ ἀπαντήσει κατωτέρω, 3) καὶ ἀπλῶς, κτυπῶ ἢ τύπτω (battre, frapper) «Ἄλοιᾶ... ἀφ' οὗ καὶ ὁ πατροτύπτης καὶ μητροτύπτης Πατραλοίας καὶ Μητραλοίας λέγεται,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Πατραλοῖαι καὶ Μητραλοῖαι ὠνομάζοντο ἔτι καὶ οἱ ὀπωσοδήποτε ὑβρίζοντες ἢ ἀτιμάζοντες τοὺς γονεῖς, κατὰ τὸν Ἡσύχιον. «Πατραλοίας, ὁ τὸν πατέρα ἀτιμάζων, πατροτύπτης. Καὶ τὸ Μητραλοίας οὕτω συντίθεται» ἀμάρτημα. ὅχι μόνον ἀντιφερόμενον εἰς ῥητὴν θεοῦ ἐντολήν, τὴν «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου,» ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐθνικοὺς κατακριθὲν ὡς εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν ἐναντίον καὶ θηριῶδες. Πρῶτος ὁ Ἡσιόδος ἀνήγγειλε τὴν εἰς τοὺς Πατραλοίας καὶ Μητραλοίας ἐπικειμένην ὀργὴν τοῦ θεοῦ.

«Ὅς τε γονῆα γέροντα, κακῶ ἐπὶ γήραος οὐδῶφ.

«Νεικεῖη χαλεποῖσι καθαπτόμενος ἐπέεσσιν,

«Τφ' ὅθ' τοι Ζεὺς ἀγαίεται, ἐς δὲ τελευτὴν

«Ἔργων ἀντ' ἀδίκων χαλεπὴν ἐπέθηκεν ἀμοιβήν.» 4)

1) Πρὸς Τίτ. σ. 16. 2) Ἐτυμολογικ. σελ. 193-94. 3) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. ε. 18. 4) Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμ. 185-188 καὶ 331-334.

Ἐπλασαν δὲ καὶ τόπον ἄδου χωριστὸν, βορβόρου ποταμὸν κοπρώδη, θπου ἐκολυμβοῦσαν οἱ Πατραλοῖαι καὶ Μητραλοῖαι.

«———Βόρβορον παχὺν,

«Καὶ σχῶρ ἀεὶ νῆν· ἐν δὲ τούτῳ κειμένους,

«Εἶπου ξένον τις ἠδίκησε πώποτε,

«Ἡ μητέρ' ἠλόησεν, ἢ πατὸς γνάθον

«Ἐπάταξεν, ἢ ἴορκον ὄρκον ὤμοσεν.» 1)

Ἡ κοινὴ γλῶσσα ὀνομάζει Πατροκτόνους ἢ Πατροφόνους, καὶ Μητροκτόνους ἢ Μητροφόνους, τοὺς τοιοῦτους. Ἄλλ' αὐτὰ ἐκφράζουσι πλέον τὸν φονεύσαντα πατέρα ἢ μητέρα (parricide, matricide,) καὶ ὄχι ἀκριβῶς τὸν Πατραλοῖαν ἢ Μητραλοῖαν. Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος καὶ μόνον τὸν κακολογοῦντα πατέρα ἢ μητέρα ἐκόλαζε μὲ θάνατον. 2) — ΑΝΔΡΟΦΟΝΟΙΣ. Ἄνδροφόνους ἢ Ἄνδροκτόνους ὀνόμαζαν (χωρὶς γένους διάκρισιν) οἱ παλαιοὶ τοὺς φονεύσαντας ἄνθρωπον, τοὺς ἀπλῶς καὶ πάλαι καὶ σήμερον ὀνομαζομένους Φονέας (homicides).

ΠΟΡΝΟΙΣ. Δὲν ἐννοεῖ ἐδῶ τοὺς μὲ πόρνην ἀμαρτήσαντας, ἀλλὰ τοὺς αἰσχρῶς πάσχοντας τὰ τῆς πόρνῆς, τοὺς ὁποίους ἄλλοῦ ὀνομάζει καὶ Μαλακούς. 3) Πόρνοὺς ὀνόμαζαν τοὺς τοιοῦτους καὶ οἱ παλαιοὶ, συνηθέστερον ὁμως Κινάιδους. «Κίναϊδος, ἀσελγῆς, πόρνος,» λέγει δ' Ἡσύχιος· καὶ «Κίναϊδος, ἀσελγῆς, μαλακός» δ' Φώτιος. Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος τοὺς ἐζημίοναν μὲ τὴν στέρησιν ὄλων τῶν πολιτικῶν δικαίων. — ΑΡΣΕΝΟΚΟΙΤΑΙΣ. Οἱ Μωσαϊκοὶ νόμοι ἐζημίοναν μὲ θάνατον καὶ τὸν ἀρσενοκοίτην καὶ τὸν πόρνον του. 4) Κατὰ τοὺς

1) Ἀριστοφάν. Βατράχ. 145—150. 2) Λευϊτικ. κ'. 9. 3) Ἀ' Πρὸς Κορινθ. ζ'. 9. 4) Λευϊτικ. κ'. 13.

νόμους τοῦ Σόλωνος, ὁ πόρνος δὲν ἐσυγχωρεῖτο νὰ δη-
μηγορῆ ἐπ' ἐκκλησίας, «Τὸν ἡταιρηκότα εἴργειν τοῦ βή-
ματος,» 1) ἢ νὰ ἐνεργῆ κἀνὲν ὑπουργήμα ἄλλο πολιτικὸν
ἢ ἱερατικόν· ἂν μετὰ τὴν ποινὴν ταύτην ἐτόλμα νὰ πρά-
ξῃ τι ἀπὸ τὰ ἀπηγορευμένα, ἐκολάζετο μὲ θάνατον·
«Ἄν τις Ἀθηναίων ἐταιρήσῃ, μὴ ἐξέστω αὐτῷ τῶν ἐν-
νέα ἀρχόντων γενέσθαι, μὴδ' ἱεράσασθαι. . . ἐὰν δέ τις
ταῦτα ποιῇ, καταγνωσθέντος αὐτοῦ ἑταιρεῖν, θανάτῳ ζη-
μιούσθω.» 2)—**ΑΝΔΡΑΠΟΔΙΣΤΑΙΣ.** Ἀνδραποδιστὰς ὠ-
νόμαζαν τοὺς ὅσοι ἐκλεπταν ἢ ἤρπαζαν ἀνθρώπους
ἐλευθέρους, διὰ νὰ τοὺς πωλῶσιν εἰς ἄλλους. Ὀνομά-
ζοντο καὶ **ΑΝΔΡΑΠΟΔΟΚΑΠΗΛΟΙ**, ἐὰν ἔκαμναν τὴν
πώλησιν ἐμπορικὸν ἐπάγγελμα, ἔτι δὲ καὶ **ΨΥΧΕΜΠΟ-**
ΡΟΙ. «Ψυχέμπορος, ὁ τοὺς ἀνθρώπους ἀγοράζων καὶ
πωλῶν,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Τῶν Γερμανῶν ἡ γλῶσσα ἐρ-
μηνεύει κατὰ λέξιν τὸν ψυχέμπορον *Seelenverkäufer*
(*marchand d'ames*).—**ΨΕΥΣΤΑΙΣ, ΕΠΙΟΡΚΟΙΣ.** Τὴν
ψευδολογίαν ἀκολουθεῖ φυσικὰ ἡ ἐπιορκία, ὡς εἶπε καὶ
ὁ Ῥωμαῖος Δημοσθένης: *Qui mentiri solet, pejerare*
consuevit. 3)—**ΥΓΙΑΙΝΟΥΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ.** Ὡς λέ-
γομεν ὅτι υγιαίνει τις, ὅταν ἐνεργῆ ἀπόνως καὶ ἐλευθέ-
ρως ὅλας του τὰς σωματικὰς ἐνεργείας, καὶ σώζῃ ὅλα τὰ
μέλη τοῦ σώματος ἀκέραια, παρόμοια, κατὰ μεταφορὰν,
Ἐυγαίνοῦσα διδασκαλία ἢ πίστις λέγεται
ἡ διδάσκουσα καλὰ φρονήματα, καὶ δόξας ὀρθὰς καὶ εὐ-
σεβεῖς περὶ Θεοῦ· καὶ ἡ τοιαύτη διδασκαλία περιέχεται
εἰς τὸ Εὐαγγέλιον.

11. **ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΤΗΣ ΔΟΞΗΣ.** Ὡς νὰ ἔλεγε καὶ

1) Ἴδε Διογένην. Λαερτ. I. 55. 2) Αἰσχίν. Κατὰ Τιμάρχ. σελ.
3. Δημοσθέν. Κατὰ Ἀνδροτίων. σελ. 602. 3) CICER. *Pro*
Rosc. com. § 16.

Εὐαγγέλιον περίδοξον, περίφημον, τιμιώτατον. «Δόξα, φήμη, τιμή» λέγει ὁ Ἡσύχιος. — ΜΑΚΑΡΙΟΥ. Μακάριος, ἤγουν Εὐδαίμων, ἐπονομάζεται ὁ Θεὸς ὡς μόνος ἔχων τὴν ἀναρχον καὶ ἀτελεύτητον εὐδαιμονίαν. «Μακάριος, ὁ πάντοτε ἐν ἀγαθῷ ὢν, εὐδαίμων» κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Μέρος ταύτης ἐμπορεῖ ν' ἀποκτήσῃ καὶ ὁ ἄνθρωπος· ἀλλ', ἐπειδὴ ἐνόσφ ζῆ κινδυνεύει καὶ νὰ τὴν χάσῃ, δὲν ὀνομάζεται, πλὴν μετὰ θάνατον, Μ α κ ά ρ ι ο ς· 1) ὅθεν ἐγεννήθη τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Μ α κ α ρ ί τ η ς, καὶ ἡ εὐχή, Ὁ θεὸς μακαρίση τον! ἤγουν ὁ Θεὸς νὰ τὸν τάξῃ εἰς τοὺς μακαρίους· καὶ Μ α κ α ρ ί α (θηλ. οὐσιαστ.) ὁ προσφερόμενος οἶνος μὲ παξιμάδια εἰς τοὺς παρευρισκομένους μετὰ τὴν ταφὴν τοῦ νεκροῦ· 2) Ὁ Ἀριστοφάνης εἶπε καὶ Μακαρίτης, ἀντὶ τοῦ Μακάριος, 3)

«Ὡς μακαρίτην, ὦ Δάματερ, τὸν βίον αὐτοῦ κατέλεξας!»

Λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος «Μακαρίτης, ὁ τεθνεὺς, Μακάριος, ὁ νεκρός.» 4) — Ὁ ΕΠΙΣΤΕΥΘΗΝ ΕΓΩ. Ἐπὶ τὸ ἐπιστεύθη ἔμοι, ἤγουν, τὸ ὁποῖον ἐπιστεύθη ὁ Θεὸς εἰς ἐμέ, ὡς εἶπεν ἄλλοῦ ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιστεύθησαν τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ) 5) ἤγουν, τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ ἐπιστεύθησαν εἰς τοὺς Ἰουδαίους· καὶ ὡς εἶπεν ὁ εὐαγγελιστὴς, «Πτωχοὶ εὐαγγελίζονται,» 6) ἀντὶ τοῦ τοῖς πτωχοῖς εὐαγγελίζεται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ. Ὁ ἐνεργητικὸς τύπος εὐρίσκεται εἰς τὸ «Τὸ ἀληθινὸν τίς ὑμῖν πιστεύσει;» 7) εἶναι καὶ οἱ δύο ἐκ τοῦ καλοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ὁ δὲ παρακμάζων τοὺς ἐσύνθετε καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν

1) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομαχ. I.10. 41. σελ. 15 — 18. 2) εἶχαν καὶ οἱ παλαιοὶ παρομοίαν τινὰ Μακαρίαν, ὅχι ὅμως εἰς τῶν νεκρῶν τὴν κηδεῖαν. Ἰδ. Ἀρποκρατ. λέξ. Νεήλατα. 3) Ἀριστοφάν. Πλουτ. 555. 4) Ζαμερίτας ὠνόμαζαν τοὺς Μακαρίτας οἱ Δωριεῖς. 5) Πρὸς Ῥωμ. γ'. 2. 6) Ματθ. ια'. 5. 7) Λουκ. ις'. 11.

Ἐμπιστεύω (confier,) καὶ Ἐμπιστεύομαι (être confié,) ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη συνειθίζομεν, πλὴν διὰ μεταχειριζόμεθα συχνότερα τὸν παθητικὸν τύπον εἰς σημασίαν τοῦ ἐνεργητικοῦ, ὅταν λέγωμεν Σοῦ (ἢ Εἰς σέ) ἐμπιστεύομαι τὴν οὐσίαν, τὴν ζωὴν, τὰ τέκνα μου.

12. ΧΑΡΙΝ ΕΧΩ. Εὐχαριστῶ. Ἀντὶ τοῦ συνηθεστέρου Χάριν οἶδα. Ἐλεγε δμως, 1)

«ὦς οὐδεμίαν ΕΧΩ γε τῷ βίῳ ΧΑΡΙΝ»

καὶ, 2)

«ΧΑΡΙΝ οὐδεμίαν ΟΙΔ' ἐσθίον.»

Σώζεται καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἡ φράσις, ἀλλὰ μὲ κάποιαν διαφορὰν εἰς τὴν χρῆσιν. Σημαίνοντες κατευθεῖαν τὴν πρὸς τὸν εὐεργέτην εὐγνωμοσύνην, λέγομεν, Σοῦ γνωρίζω χάριν, ἢ Σεὺχαριστῶ· θέλοντες δὲ νὰ τὸν παρακινήσωμεν εἰς πράξιν, ἢ καὶ νὰ τὸν κεντήσωμεν ὡς ἀνίκανον εἰς αὐτὴν, λέγομεν, Σ' ἔχω (ἢ σὲ εἶχα) χάριν νὰ λέγῃς ἢ νὰ πράσῃς τοῦτο ἢ ἐκεῖνο, ἢ γοῦν ἤθελα σὲ γνωρίζειν χάριν, ἂν ἔλεγε ἢ ἔπρασσε κ. τ. λ.—ΕΝΔΥΝΑΜΩΣΑΝΤΙ. Ὅστις μοῦ ἠῤῥανε τὴν δύναμιν, μ' ἐθάρρυνε. Τὴν αὐτὴν σημασίαν ἔχει εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ Ἐνδυναμόνω.—ΘΕΜΕΝΟΣ ΕἰΣ ΔΙΑΚΟΝΙΑΝ. Ὅστις μ' ἔκαμε διάκονον καὶ ὑπηρέτην τοῦ Εὐαγγελίου· ὡς ἀλλοῦ 3) ὠνόμασε «Διακόνους καινῆς διαθήκης» τοὺς Ἀποστόλους. Διακονία ἐδῶ σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ Λειτουργία, ὑπουργία, καὶ ἔξαιρέτως τὴν Ἀποστολικὴν ὑπουργίαν, τὴν διδασκαλίαν τοῦ εὐαγγελίου «τὴν τοῦ κηρύγματος λειτουργίαν» ὡς

1) Ἀριστοφάν. Λουσιστρ. 865. 2) Αὐτόθ. 869. 3) Β'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 6.

λέγει ὁ Θεοδώρητος· ὁ δὲ Χρυσόστομος, «Καθολικῶς πᾶν ἔργον πνευματικὸν διακονίαν νοήσεις.» 1)

13. ΒΛΑΣΦΗΜΟΝ κ. τ. λ. «Βλάσφημος, ὁ εἰς Θεὸν ἐξυβρίζων,» λέγει ὁ Σουΐδας. Ἐξομολογεῖται ὁ Ἀπόστολος τὴν προτέραν του διαγωγὴν, ὅτε ἐβλασφήμει τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἐδίωκε τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν, σύρων εἰς τὴν φυλακὴν ἀνδρας καὶ γυναῖκας. 2) — ΕΝ ΑΠΙΣΤΙΑΙ, ὅτε ἤμην ἔτι ἄπιστος, ὅτε δὲν ἐπίστευα ἀκρόμῃ εἰς τὸν Χριστόν. Οὕτως ἐξηγοῦν ἐδῶ τὴν πρόθεσιν, Ἐν.

14. ΥΠΕΡΕΠΛΕΟΝΑΣΕ. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἐχάρισεν εἰς ἐμὲ πλεόν τοῦ πολλοῦ· διότι ὄχι μόνον μὲ ἠλέησε συγχωρήσας τὰς πρότερον εἰς αὐτόν ἁμαρτίας μου, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐπροσκόλλησεν εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀγάπην τὴν πρὸς αὐτόν, ὥστε νὰ μὲ καταστήσῃ καὶ διάκονον τοῦ κηρύγματος· ὡς εἶπεν ἄνωτέρω 3) «Πιστόν με ἠγήσατο, θέμενος εἰς διακονίαν.»

15. ΠΙΣΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ. Λόγον ὀνομάζει τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ὡς θέλει εἰπεῖν κατωτέρω· 4) «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεταί.» Ἀλλοῦ 5) τὸν ὠνόμασε «Λόγον τῆς ἀληθείας τοῦ Εὐαγγελίου.» — ΑΠΟΔΟΧΗΣ ΑΞΙΟΣ. Ἄξιος νὰ τὸν δεχθῆ ἅς ἕνας καὶ νὰ τὸν πιστεύσῃ, καὶ μεταφορικῶς, ἐπαινετός, τίμιος. Κατωτέρω 6) ὀνομάζει διὰ μιᾶς λέξεως Ἀπόδεκτον, τὸ Ἀποδοχῆς ἄξιον. «Ἀπόδεκτον, ἐπαινετόν» λέγει ὁ Ἡσύχιος. — ΑΜΑΡΤΩΛΟΥΣ. Ἄμαρτωλοὶ, οἱ παρανομία συζηῖν προαιρούμενοι, καὶ βίον διεφθαρμένον ἀσπα-

1) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. p. 862. 2) Πράξ. Ἀποστόλ. ἡ. 3, κβ'. 4. 3) Ἐδαφ. 12. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 9. 5) Πρὸς Κολοσσ. α. 5. 6) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 3.

ζόμενοι.» (Σουΐδ.) Ἀμαρτωλὸν, πανοῦργον, μοχθηρόν.»
 (Ἡσύχ.) Ἀμαρτωλὸς (ἀπὸ τὸ Ἀμαρτεῖν, τὸ ἀποτυγχάνειν,) λέξις τοῦ παρακαμάζοντος ἑλληνισμοῦ, σημαίνει κυρίως τὸν ἀποτυγχάνοντα τοῦ σκοποῦ, τὸν μὴ βάλλοντα ἢ κτυποῦντα τὸν σκοπὸν, καὶ μεταφορικῶς, τὸν κακόν.
 Ἐπειδὴ σκόπος τοῦ λογικοῦ ζώου καὶ τέλος εἶναι ἡ εὐδαιμονία, ἣτις δὲν ἀποκτᾶται χωρὶς ἀρετὴν, εὐλόγως ὅστις ἀποτυχαίνει τὸν σκοπὸν ὀνομάζεται Ἀμαρτωλὸς, ἦγουν ἀτυχὴς ἢ δυστυχὴς ἄνθρωπος. Καὶ μαρτυρεῖ τοῦτο καὶ ἡ κοινὴ μας γλῶσσα, ὀνομάζουσα Ἄ τ υ χ ο ν τὸν κακὸν ἄνθρωπον. — ΩΝ ΠΡΩΤΟΣ ΕΙΜΙ ΕΓΩ. Μετριοφρονῶν λέγει τοῦτο ὁ Ἀπόστολος, ὅχι διότι ἦτο καὶ τῶντι τοιοῦτος. Ἐκ ταύτης ἴσως τῆς ἐξομολογήσεως ἐγεννήθη ἡ κατάχρησις τῆς λέξεως εἰς τὸν μεσαιῶνα, ὅτε καὶ οἱ ὑποκριταὶ ὠνόμαζαν ἑαυτοὺς μὲ πολλὴν κατάνυξιν Ἀμαρτωλοὺς. 1)

16. ΠΡΩΤΩ. Ἐχει καὶ διάφορον γραφὴν, ΠΡΩΤΟΝ. — ΕΝΔΕΙΞΗΤΑΙ. Νὰ δείξῃ, νὰ φανερώσῃ. — ΠΡΟΣ ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΝ. Ὁ Οὐκουμένιος τὸ ἐξηγεῖ, «Πρὸς ὑπόδειγμα, πρὸς ἀπόδειξιν, πρὸς παράκλησιν, 2) Ὁ Ἡσύχιος (εἰς τὸ Π στοιχεῖον «Πρὸς ὑποτύπωσιν πρὸς σημείον.») Ὑποτύπωσις σημαίνει παράδειγμα τὸ ἀπὸ τοὺς χυδαίους ὀνομαζόμενον Ἐ ὁ μ π λ ι καὶ Φ ο ὄ ρ μ α ἀπὸ δύο Ῥωμαϊκὰς λέξεις, (exemplum, exemple) καὶ forma (forme, patron.) Ῥηματικὸν τοῦ Ὑποτυπῶ (dessiner, esquisser.) ἀπὸ τὸ Τύπος (type, modèle.) Τὸ νόημα εἶναι, Ὁ Θεὸς μὲ ἠλέησε τόσον πολὺ, ὥστε ἀπὸ διώκτην μ' ἐκτάστησε κήρυκα τοῦ Εὐαγγελίου, εἰς παράδειγμα τῶν ὄσσοι μέλλουν νὰ πιστεύσωσιν εἰς αὐτόν. Οὕτω κατωτέρω 3)

1) Ἴδε Μύθ. Αἰσώπ. συναγ. σελ. μά. σημ. 3. 2) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 142. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. α. 13.

παραγγέλλει τὸν Τιμόθεον λέγων «ὑποτόπωσιν ἔχε δ-
γαινόντων λόγων» κ. τ. λ.

17. ΒΑΣΙΛΕΙ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ. Πολυσημάντος λέξις
εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην ὁ Αἰών. «Βασιλεὺς λέγεται τῶν
αἰώνων, ὡς πάντα αἰῶνα καὶ πᾶν ὄν περιέχων, καὶ τὰ
τοῦ χρόνου τμήματα, τὸ Ἦν τὸ Ἔσται, τὸ Γενέσθαι κ.τ.λ.
Ἡ ἐξήγησις εἶναι τοῦ Παχυμέρους. 1) — ΑΟΡΑΤΩ. Ὅστις
δὲν βλέπεται ἀπὸ κἀνενοῦ ὀφθαλμοῦ, νοεῖται ὁμοίως διὰ
τῶν δρατῶν αὐτοῦ ποιημάτων, «Τὰ γὰρ ἀόρατα αὐτοῦ
ἀπὸ κτίσεως κόσμου τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθοραταί.»
2) Τὴν αὐτὴν ἀπόδειξιν ἐμετεχειρίζετο καὶ ὁ Σωκράτης.
3) — ΜΟΝΩ ΣΟΦΩ ΘΕΩ. Εἰς πολλὰ ἀντίγραφα φέρεται
ΜΟΝΩ ΘΕΩ, χωρὶς τὴν δευτέραν λέξιν. ἕνας ὁμοίως ἀπὸ
τοῦ ἐξηγητῆς 4) τὴν ἐγκρίνει φέρων μαρτυρίαν τοῦ
Σωκράτους ταύτην. «Τὸ μὲν ΣΟΦΟΝ, ὦ Φαῖδρε, καλεῖν
ἔμοιγε μέγα εἶναι δοκεῖ, καὶ ΘΕΩ ΜΟΝΩ πρέπειν.» 5) —
ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΔΟΞΑ. Κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὑπαρκτικοῦ, Ἐῖη!
Κατωτέρω 6) θέλει εἰπεῖν «Τιμὴ καὶ κράτος.» — ΕΙΣ
ΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ. Ἑβραϊσμός συχνὸς εἰς
τοὺς Ἑβδομήκοντα, ὅστις δὲν σημαίνει τι πλέον παρὰ,
εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας, εἰς ὅλην τὴν αἰδιότητα. Ὁ Δαβὶδ
πολλάκις ἐνικῶς «Αἰνέσω τὸ ὄνομά σου τὸν αἰῶνα,
καὶ εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.» 7) — ΑΜΗΝ. Ἑβραϊκὸν
ἐπίθετον, σημαῖνον, Πιστὸς, ἀληθὴς, ὡς φαίνεται ἀπὸ
τὴν μὲ ἄρθρον σύνταξιν αὐτοῦ, ὅσον «Τάδε λέγει ὁ Ἄμην,
ὁ μάρτυς ὁ πιστὸς καὶ ἀληθινός.» 8) Ἐπειτα μετέπεσεν

1) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag.
142. 2) Πρὸς Ῥωμ. α'. 20. 3) Ἰδ. Ξενοφ. Ἀπομν. IV. 3, §
7—13. σελ. 124. 4) ROSENMULLER, Schol. in N.
Testament. tom. V, pag. 17. 5) Παρὰ Πλάτων. Φαῖδρ.
σελ. 278. 6) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ζ'. 16. 7) Ψαλμ. μέ. 2. 8) Ἀ-
ποκαλύψ. γ'. 14.

εἰς ἐπίρρημα, σημαῖνον ποτὲ μὲν, Πιστῶς, ἀληθῶς, ὡς τὸ «ΑΜΗΝ λέγω ὑμῖν, εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων» 1) παραβαλλόμενον, μὲ τὸ «Λέγω δὲ ὑμῖν ἀληθῶς, εἰσὶ τινες τῶν ὧδε ἐστηκότων» 2) ἢ ἐπιφώνημα (εἰς τὸ τέλος μάλιστα τῶν περιόδων) ἰσοδύναμον μὲ τὸ Εἶθε! ἢ Γένοιτο! Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας τὸ ἐξηγοῦν καὶ ὡς καταφατικόν, Ναί, ἢ καὶ ὁμοτικόν, Νή. 3)

18. ΚΑΤΑ ΤΑΣ ΠΡΟΑΓΟΥΣΑΣ ΕΠΙ ΣΕ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ. Τὸ Προφητεία ἐδῶ ἐξηγήθη ἀπὸ τινος εἰς τὴν ὁποίαν ἔχει καὶ εἰς ἄλλα τινὰ μέρη τῆς Νέας Διαθήκης 4) σημασίαν τοῦ Διδασκαλία, ἐξήγησις τῶν θείων λόγων. Ὅστω καὶ οἱ παλαιοὶ Προφήτην ὠνόμαζαν τὸν ἐξηγητὴν τῶν μαντείων ἢ χρησμῶν, καὶ Προφητεύω, τὸ ἐξηγῶ, ὁποῖον εἶναι τοῦ Πινδάρου τὸ,

«Μαντεύσο μοῖσα, προφατεύσω δ' ἐγώ.» 5)

Ἄλλοι δὲ νοοῦν, κατὰ τὴν συνήθη τῆς λέξεως σημασίαν, Προφητείας τὰς προρρήσεις ἢ προμηνύσεις τοῦ μέλλοντος. Οἱ πρῶτοι λοιπὸν τὸ ἐρμηνεύουν, Κατὰ τὰς παρελθούσας ἢ προτέρας (διότι τοῦτο σημαίνει ἀμεταβάτως τὸ Προαγούσας) διδασκαλίας μου εἰς ἐσέ' οἱ δεῦτεροι, Κατὰ τὰς προτέρας προφητείας τὰς γενομένας περὶ τοῦ μέλλοντός σου βίου, ὑποθέτοντες, ὅτι ἐπροφήτευσεν, ἢ ὁ Παῦλος, ἢ ἄλλος τις, περὶ τῆς μελλούσης χρηστῆς διαγωγῆς τοῦ Τιμοθέου, ὅτε ἐδιδάσκετο νέος ἔτι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν.

19. ΠΙΣΤΙΝ ΚΑΙ ΑΓΑΘΗΝ ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΝ. Ὅ,τι εἶπεν ἀνωτέρω (ἀ. 5) «Συνειδήσεως ἀγαθῆς καὶ πίστεως

1) Ματθ. ις'. 28. 2) Λουκ. θ'. 27. 3) Ἰδ. SUICER. The-saur. ecclesiast. tom. I. pag. 227. 4) Α'. Πρὸς Θεσσαλον. ε'. 20. 5) Παρὰ τῷ Εὐσταθ. Ἰλιάδ. Α, σελ. 9--10.

ἀνυποκρίτου» καὶ λέγει ἐξῆς (γ'. 9) «Ἐν καθαρά συνειδήσει.» Τοιαύτην καθαρὰν συνείδησιν ἐκεῖνοι μόνοι τὴν χαίρονται, ὅσοι δύνανται νὰ λέγωσιν, ὡς ἔλεγεν ὁ Σωκράτης, «Ἡδίκησα μὲν οὐδένα πώποτε, οὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα.» 1) Καὶ ἡ ἐκ ταύτης ἡδονὴ ὑπερβαίνει ὅσας τὰς ἄλλας ἡδονάς, 2) ὡς ἐξεναντίας ὁ ἄδικος ἄνθρωπος ζῆ ζῶν ἀθλίαν, μαστιζόμενος καθ' ἡμέραν ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῶν ἀδικημάτων. «Ὁ μὲν οὖν εὐρίσκων ἑαυτοῦ ἐν τῷ βίῳ πολλὰ ἀδικήματα, καὶ ἐκ τῶν ὕπνων, ὥσπερ οἱ παῖδες θανά ἐγειρόμενοι, δειμαίνει, καὶ ζῆ μετὰ κακῆς ἐλπίδος· τῷ δὲ μηδὲν ἑαυτῷ ἄδικον ξυνειδῶτι ἡδεῖα ἐλπὶς αἰετὶ πάρεστι, καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος, ὡς καὶ Πίνδαρος λέγει. . . . ὅτι ὅς ἂν δικαίως καὶ δόσιως τὸν βίον διαγάγῃ,

«Γλυκεῖα οἱ καρδίαν ἀτιτάλλοισα γη-

ροτρόφος ξυναορεῖ

«Ἐλπίς, ἡ μάλιστα θανατῶν

«Πολύστροφον γνῶμαν κυβερνᾷ.» 3)

—ΑΠΩΣΑΜΕΝΟΙ... ΕΝΑΥΑΓΗΣΑΝ. Κυρίως Ἄ π ω θ ο ὦ μ α ι σημαίνει τὸ Ἄ μ π ὶ θ ω τῆς κοινῆς γλώσσης, 4) ἡγοῦν ἀποκουντῶ τι ἢ τινὰ ἀπ' ἑμαυτοῦ, καὶ μεταφορικῶς, καταφρονῶ, ἀποβάλλω· ὡς καὶ τὸ Ν α υ α γ ὦ, κυρίως, συντριβῶ τὸ πλοῖον (faire naufrage) καὶ μεταφορικῶς, δυστυχῶ, τελευτῶ κακὰ (avoir une fin malheureuse.) Τὸ δις λεγόμενον Πί σ τ ι ν δὲν εἶναι ταυτολογία· τὸ πρῶτον «Ἐχων πίστιν» σημαίνει πείσιν καὶ συγκατάθεσιν εἰς τὰ διδασκόμενα· τὸ δεύτερον «Περὶ τὴν πίστιν ἐναυάγησαν,» αὐτὰ τὰ διδασκόμενα, ἡγοῦν τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν ἢ θρησκείαν. Καὶ ἡ διπλῆ αὕτη σημασία ἀπαντᾶται καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, καὶ εἰς

1) Ξενοφῶντ. Ἄπολογ. Σωκράτ. § 26. 2) Ἴδ. ἀνωτέρ. σελ. 79—80. 3) Πλάτ. Πολιτ. I. 330. 4) Ἴδ. Ἄτακτ.

θλας σχεδὸν τὰς ξένας γλώσσας, δσάκις ἐρμηνεύουν τὰ θεολογούμενα.

20. ΥΜΕΝΑΙΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Περὶ τοῦ Ὑμεναίου ἴδε κατωτέρω. 1) Ὁ Ἀλέξανδρος ἴσως εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ κατωτέρω 2) ὀνομαζόμενος Ἀλέξανδρος, τὴν τέχνην χαλκεύς. — ΟΥΣ ΠΑΡΕΔΩΚΑ ΤΩ ΣΑΤΑΝΑΙ. Σαταῶς, Ἑβραϊκὴ λέξις, σημαίνει κυρίως τὸν Ἀντικείμενον, τὸν ἐχθρὸν, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Ὁριγένης 3) «Ὁ δ' Ἑβραίων διαλέκτῳ Σατᾶν, καὶ Ἑλληνικώτερον ὑπὸ τινων ὀνομασθεὶς Σατανᾶς, μεταλαμβάνομενος εἰς Ἑλλάδα φωνήν, ἐστὶν Ἀντικείμενος.» Ἡ φράσις Παρέδωκα τῷ Σατανᾶ σημαίνει τοὺς ἐχώρισα ἀπὸ τὴν ποιμνὴν τοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἀφώρισα διότι ὁ χωρισθεὶς τῆς ποιμνῆς τοῦ Χριστοῦ, εὐλόγως λέγεται ὅτι παραδίδεται εἰς τὸν Σατανᾶν, ὡς τὸ χωριζόμενον ἀπὸ τὴν ποιμνὴν πρόβατον τρέχει κίνδυνον νὰ σπαραχθῆ ἀπὸ λύκον. Οὕτω τὸ ἐνόησαν καὶ τὸ ἐξήγησαν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας. «Πῶς δὲ παρεδίδοτο τῷ Σατανᾶ; ἐξεβάλλετο τῆς ἐκκλησίας, ἀπεβρίπτετο τῆς ἀγέλης, καὶ παρεδίδοτο γυμνὸς τῷ λύκῳ.» 4) Καὶ οὗτος εἶναι ὁ μόνος νόμιμος ἀφορισμὸς· ἐπειδὴ ἀφίνει ἐλπίδα καὶ τόπον μετανοίας. Αἱ δὲ συνήθεις φράσεις εἰς τινὰς νέους ἀφορισμοὺς «Σχισθεῖτε ἢ γῆ καὶ καταπίοι αὐτοὺς ὡς τὸν Δαθὰν καὶ Ἀθειρών! εἶψαν ὑπόδοι κοί τοῦ αἰωνίου πυρός, καὶ ὑπεύθυναι τῆς ἀτελευτήτου κολάσεως!» αἱ τοιαῦται φράσεις, λέγω, εἶναι τυράννων ἀποφάσεις καὶ τιμωρίαι κεφαλικαί, καὶ ὄχι χριστιανῶν ἀφορισμοί. «Τὸ παραδοθῆναι τῷ Σατανᾶ, τὸ ἀφορισθῆ-

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 17. 2) Αὐτόθ. δ'. 14. 3) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 939. ἴδ. καὶ Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 15. 4) Θεοφύλακτ. παρὰ τῷ SUICER. ibid. pag. 940.

ναί ἐστι, καὶ τῆς τῶν πιστῶν μερίδος ἐκκηρυχθῆναι» λέγει ὁ Ζωναρᾶς. 1) — **ΙΝΑ ΠΑΙΔΕΥΘΩΣΙ ΜΗ ΒΛΑΣΦΗΜΕΙΝ.** Διὰ τὴν διδασκαλίαν, ἢ τὴν μάθησιν τὴν μὴ βλασφημῶσιν, ὡς τὴν ἐλεγε, Διὰ τὴν ἀπομάθησιν τὰς βλασφημίας, διὰ τὴν παύσασιν βλασφημοῦντες. Ἡ τοῦ Παιδεύω μὲ ἀπαρέμφατον σύνταξις, σπανιωτέρα τῆς ὁμοίας συντάξεως τοῦ Διδάσκω, εἶναι ὅμως ἑλληνικῆ, οἷον «Τῷ ἄρχειν παιδευομένω.» 2) **ΒΛΑΣΦΗΜΕΙΝ.** Τὸ Β λ α σ φ η μ ῶ (κατὰ συγκοπὴν ἀπὸ τὸ Βλασφημῶ) σημαίνει κυρίως Βλάπτω τὴν φήμην τινός (diffamer,) τὸν κακοφημίζω, καταλαλῶν, κατηγορῶν, ὑβρίζων, ἢ καὶ συκοφαντῶν. Εἰς ταύτην τὴν σημασίαν τὸ μεταχειρίζεται ἄλλοῦ ὁ Ἀπόστολος, λέγων «Μηδένα βλασφημεῖν.» 3) καὶ εἰς ταύτην λέγεται κατωτέρω 4) καὶ ἡ Β λ α σ φ η μ ῖ α. Ὅταν ὅμως ὁ λόγος ᾖ περὶ θεῶν πραγμάτων, ὡς εἰς τὸ προκειμενον ῥητὸν, τὸ Β λ α σ φ η μ ῶ, σημαίνει, ἀσεβῶς λαλῶ (blasphemer,) ἢ ἀρνούμενος τὰ περὶ Θεοῦ ὀρθὰ φρονήματα, ἢ ὑβρίζων εἰς τὰ θεῖα. Τοιοῦτοι βλάσφημοι ἦσαν ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ὁ Ὑμέναιος, ὑβρίζοντες καὶ τὸν Παῦλον καὶ τὴν διδασκαλίαν του. Τοιοῦτος βλάσφημος ἐχρημάτισεν αὐτὸς ὁ Παῦλος, ὡς λέγει περὶ ἑαυτοῦ, 5) ὅτε ἐδίωκε τοὺς χριστιανοὺς, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν. Τὸ αὐτὸ σημαίνει καὶ τὸ κατωτέρω «Ἴνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ... βλασφημῆται.» 6) Β λ α σ φ η μ ῶ λέγομεν σήμερον (jurer) σημαίνοντες τὴν ἀσεβῆ κατάχρησιν τῶν εἰς Θεὸν ὄρκων, ἢ ἄλλα ἀσεβῆ φλυαρήματα, καὶ Β λ α σ φ η μ ο ν (blasphémateur) τὸν λέγοντα τὰ τοιαῦτα.

1) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 941. 2) Ξενοφ. Ἀπομνημ. II. 1. § 3. σελ. 36. 3) Πρὸς Τίτ. γ'. 2. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ζ'. 4. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 13. σελ. 88. 6) Αὐτόθ. ζ'. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Κείμενον.

Νέα μετάφρασις.

Παρακαλῶ οὖν πρῶτον πάντων ποιῆσθαι δεήσεις, προσευχάς, ἐντεύξεις, εὐχαριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων.

2. Ὑπὲρ βασιλέων καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων· ἵνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι.

3. Τοῦτο γὰρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

4. Ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐλθεῖν.

5. Εἷς γὰρ Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς.

6. Ὁ δοὺς ἑαυτὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων, τὸ μαρτύριον καιροῦς ἰδίους.

7. Εἷς δ' ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ Ἀπόστολος (ἀλήθειαν λέγω ἐν Χριστῷ, οὐ ψεύδομαι,) διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ.

8. Βούλομαι οὖν προσεύχεσθαι τοὺς ἀνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας δάσιους χεῖρας χωρὶς ὀργῆς καὶ διαλογισμοῦ.

9. Ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας

Παρακαλῶ λοιπὸν πρὸ πάντων νὰ κάμνετε δεήσεις, προσευχάς, παρακλήσεις, εὐχαριστίας, ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων.

2. Ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων ὅσοι εἶναι εἰς ἀξιώματα, διὰ νὰ διάγωμεν βίον ἀτάραχον καὶ ἡσυχον μετὰ πᾶσαν εὐσέβειαν καὶ σεμνότητα.

3. Διότι τοῦτο εἶναι καλὸν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

4. Ὃστις θέλει νὰ σωθῶσιν ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς ἀληθείας.

5. Διότι ἕνας εἶναι ὁ Θεός, ἕνας καὶ ὁ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρωπος Ἰησοῦς Χριστός.

6. Ὃστις ἔδωκεν ἑαυτὸν ἐξαγόρασμα δι' ὅλους, [φανερῶσας] εἰς καιροῦς ὠρισμένους τὸ μαρτύριον,

7. Τοῦ ὁποίου κήρυξ καὶ Ἀπόστολος κατεστάθην ἐγὼ (Ἀλήθειαν λέγω, ἐνώπιον Χριστοῦ, δὲν ψεύδομαι,) διδάσκαλος ἐθνῶν εἰς τὴν πίστιν καὶ ἀλήθειαν.

8. Θέλω λοιπὸν νὰ προσεύχωνται οἱ ἄνδρες εἰς πάντα τόπον, ὑψόνοντες χεῖρας καθαρὰς χωρὶς ὀργῆν, καὶ [χωρὶς] διασταγμόν.

9. Ὡσαύτως καὶ αἱ γυναῖκες,

ἐν καταστολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτὰς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ.

10. Ἄλλ' (ὁ πρέπει γυναιξὶν ἐπαγγελλομέναις θεοσέβειαν) δι' ἔργων ἀγαθῶν.

11. Γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθανέτω ἐν πάσῃ ὑποταγῇ.

12. Γυναικὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ αὐθεντεῖν ἄνδρος, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ.

13. Ἀδὰμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Εὐα.

14. Καὶ Ἀδὰμ οὐκ ἠπατήθη· ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε.

15. Σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, ἐὰν μείνωσιν ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ καὶ ἁγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

νὰ ἐνδύνονται σεμνά, νὰ στολίζονται μὲ ἐντροπὴν καὶ σωφροσύνην. ὄχι μὲ πλέγματα [τριχῶν·] μὲ χρυσόν, ἢ μαργαρίτας, ἢ φορέματα πολυτελεῖ.

10. Ἄλλὰ (ὅ, τι πρέπει εἰς γυναικας ἐπαγγελλομένας θεοσέβειαν) μὲ ἔργα ἀγαθὰ.

11. Ἡ γυνὴ ὡς διδάσκειται σιωπῶσα μὲ πᾶσαν ὑποταγῇ.

12. Οὐδὲ συγχωρῶ τὴν γυναικα νὰ διδάσκη, ἢ νὰ αὐθεντεύῃ τὸν ἄνδρα, ἀλλὰ νὰ ἡσυχάζῃ.

13. Διότι πρῶτος ἐπλάσθη ὁ Ἀδὰμ, ἔπειτα ἡ Εὐα.

14. Καὶ δὲν ἀπατήθη ὁ Ἀδὰμ, ἀλλ' ἡ γυνὴ, ἀπατηθεῖσα [πρώτη,] ἔγεινεν ἀφορμὴ τῆς παραβάσεως.

15. Θέλει δὲ σωθῆν [καὶ αὐτὴ] διὰ τῆς τεκνογονίας, ἂν μείνωσιν εἰς τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην καὶ τὸν ἁγιασμόν μὲ σωφροσύνην.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΠΡΩΤΟΝ ΠΑΝΤΩΝ... ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ. Πρῶτον πάντων, ἀντὶ τοῦ, Πρὸ πάντων, ὡς ἀποτέλεσμα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς φιλανθρωπίας, ἧτις εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν καὶ ἀποδεικτικὸν τῆς θεϊότητος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τὸν πλησίον ἀγάπην εἶπεν ὁ Χριστὸς ὅτι κρέμανται ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται· 1) καὶ εἰς τὴν Ἀγάπην ἐπερί-

1) Μαθ. κβ'. 40.

κλεισεν ὁ Παῦλος ὅλας τὰς ἀρετάς, 1) καὶ τὸν Θεὸν τῶν
 χριστιανῶν ὠνόμασε »Θεὸν ἀγάπης καὶ εἰρήνης.» 2)—
ΔΕΗΣΕΙΣ, ΠΡΟΣΕΥΧΑΣ, ΕΝΤΕΥΞΕΙΣ. Τρία συνώ-
 νυμα, μὲ ταύτην τὴν διαφορὰν, ὅτι ἡ Δέησις (prière)
 εἶναι παρακάλεις ἢ ζήτησις χάριτος, ἀπὸ ἀνθρώπου ἢ
 ἢ ἀπὸ τὸν Θεὸν, τῆς ὁποίας ἔχομεν χρεῖαν ἢ ἔνδειαν·
 «Δέησις, παράκλησις, ἢ χρεῖα» λέγει ὁ Ἡσύχιος ἢ
 Προσευχή (oraison) σημαίνει ὅτι καὶ εἰς τὴν κοινὴν
 γλώσσαν, δέησιν γινομένην εἰς αὐτὸν τὸν Θεὸν νὰ μᾶς
 δώσῃ τι ἀγαθόν, ἢ νὰ μᾶς λυτρώσῃ ἀπὸ κακόν· ἢ Ἐν-
 τευξις (ἀπὸ τὸ Ἐντυγχάνω, τὸ ὑπάγω εἰς τινα διὰ τὰ
 τὸν συντύχῳ) εἶναι ἢ διὰ ζώσης φωνῆς ἢ ἀναφορᾶς γι-
 νομένη πρὸς τινα δέησις. Ὁ παρακαμάζων ἑλληνισμὸς
 ὠνόμαζεν Ἐντευξίδιον (requête, placet) τὴν εἰς
 τοὺς ἄρχοντας ἢ ἀξιωματικοὺς ἀναφορὰν. 3) Ὁ Πλού-
 ταρχος τὴν ὀνομάζει Ἀξίωμα, 4) καὶ Ἐγγραφοῦν
 Ἀξίωσις. 5) Πρὸς τὸν Θεὸν Ἐντευξις λέγεται ἢ ὑπὲρ
 ἄλλων γινομένη δέησις, ὡς τὴν ἐξηγήσαν τινές. «Ἐντευξις
 παράκλησις προσαγομένη θεῷ περὶ σωτηρίας ἐτέρων.»
 6)—**ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ.** Εὐχαριστία λέγεται ἢ πρὸς Θεὸν
 προσευχή μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ζητηθέντων ἀπ' αὐ-
 τὸν ἀγαθῶν. — **ΥΠΕΡ ΠΑΝΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ.** Χαρα-
 κτηριστικὸν τῆς ἀληθινῆς θρησκείας τὸ Ἐπὲρ πᾶν-
 των ἀνθρώπων, ἐπειδὴ δὲν ἐξαιρεῖ οὐδὲ τοὺς
 ἐχθροὺς αὐτοὺς, τὴν πρὸς τοὺς ὁποίους φιλανθρωπίαν
 καὶ βῆτῳ ἐπαράγγειλεν ὁ Χριστός· «Ἀγαπᾶτε τοὺς
 ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, κα-

1) Α'. Κορινθ. ιγ'. 1—3. 2) Β'. Κορινθ. ιγ'. 11. 3) Ἀρρίαν.
 Διατρ. Ἐπικτήτ. I. 10, § 10 σελ. 28. 4) Πλουτάρχ. Συμποσιακ.
 II. 1, § 2. 5) Ὁ αὐτ. Δημητρ. § 42. 6) Ἰδ. τὰς εἰς τὸν Ἡ-
 σύχ. σημειώσ. λέξ. Ἐντευξις.

λῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς.» 1)

2. ΒΑΣΙΛΕΩΝ. Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία δὲν γνωρίζει βασιλεῖς, ἐπειδὴ παραγγέλλει παντοῦ καὶ πάντοτε τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀκολούθως τὴν Ἰσοπολιτείαν. Καὶ ποῖοι βασιλεῖς, οἱ καταρχὰς μάλιστα τοῦ κηρύγματος! Ἀπόλυτοι δεσπότες καὶ τύραννοι, ὅποιος ἦτον ὁ Τιβέριος, ὁ Νέρων, καὶ ἄλλα τοιαῦτα θηρία. Τὴν πρὸς τοὺς τοιοῦτους ὁμῶς ὑποταγὴν κρίνει ὁ Ἀπόστολος καὶ ἀναγκαίαν, καὶ χρεωστούμενην, ὡς ἀρετὴν, καὶ μάλιστα ἀπὸ χριστιανούς. Διότι ἡ κατ' ἐκείνων στάσις, ἀντὶ νὰ παύσῃ τὰς ἀδικίας, ἐκινδύνευε νὰ τὰς αὐξήσῃ γεννῶσα ὁμοίον ἢ καὶ χειρότερον παρ' ἐκείνους τύραννον, ἢ καὶ ἀντ' ἑνὸς πολλοὺς ἄλλους τυράννους. — ΤΩΝ ΕΝ ΥΠΕΡΟΧΗ ΟΝΤΩΝ.

Ἵπερέχει, ἢ Ἐξέχει τι ἀπὸ ἄλλο, κυρίως, ὅτι εἶναι μακρότερον ἄλλου διάστημα, καὶ μεταφορικῶς, ὅταν τις ἀπὸ τοὺς πολίτας εὐρίσκεται εἰς βαθμὸν ἀνώτερον, δι' ἀρετὴν, ἢ καὶ διὰ πολιτικὸν ἐπάγγελμα ἢ ἀξίωμα, λέγεται ὅτι ὑπερέχει τοὺς ἄλλους. Ἵπερέχοντας λοιπὸν νοεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς τότε λειτουργοὺς τῶν Ῥωμαίων Αὐτοκρατόρων, ἢ καὶ τοὺς πεμπομένους εἰς τὰς ἐπαρχίας ἀνθυπάτους, δικαστὰς, διοικητὰς ἢ ἄλλο τι δημόσιον ὑπούργημα ἐμπεπιστευμένους. Καὶ αὗται μὲν αἱ ὑπεροχαὶ εἶναι ἀναγκαῖαι, πολλὰ δὲ καὶ δικαιοτάται, ὡς εἶναι αἱ ὑπεροχαὶ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς φρονήσεως. Θέλουν ὁμῶς πολλοὶ νὰ ὑπερέχωσιν ἢ νὰ ἐξέχωσι τοὺς ἄλλους, διότι εἶναι πλουσιώτεροι, ἢ φαντάζονται εὐγενέστεροι, ἢ ἐξεύρουσι πλείοτερα γράμματα· ὅθεν ἐγεννήθησαν οἱ Ἐξοχώτατοι, οἱ Εὐγενέστατοι, οἱ Σοφολογιώτατοι, καὶ ἄλλοι τοιοῦτοι γελοιότατοι καὶ, ὡς τοὺς ὀνομάζει ὁ Ἐπίκτητος, ἀσύνακτοι

1) Ματθ. ε. 44.

τίτλοι «Ἐγώ σου πλουσιώτερός εἰμι, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων ἐγώ σου λογιώτερος, ἐγώ σου ἄρα κρείσσων.» 1) — **ΙΝΑ ΗΡΕΜΟΝ**, κ. τ. λ. Ἴδου τὸ τέλος, διὰ τὸ ὅποιον ὁ Ἀπόστολος παραγγέλλει νὰ προσευχώμεθα διὰ τοὺς βασιλεῖς. Ὅταν οὗτοι εἶναι ἡσυχοὶ καὶ ἡρεμοὶ ἀπὸ ἐσωτερικὰς ταραχὰς, ἢ ἐξωτερικὰς ἐφόδους καὶ πολέμους ἄλλων ἐθνῶν ἢ βασιλείων, ἡρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διαγουν καὶ οἱ ὑπήκοοι. Οἱ Ῥωμαῖοι μάλιστα, ὄντες φύσει δορικτήτορες καὶ πλεονέκται, ἀφοῦ ἐκατακυρίευσαν ἑλλην σχεδὸν τὴν τότε οἰκουμένην, εἶχαν νὰ φοβῶνται, καὶ ἠναγκάζοντο συχνὰ νὰ ἐκστρατεύωσι, διὰ νὰ ἡσυχάζωσι πολλῶν ἐθνῶν ἐπαναστάσεις. Ἐχρεώσται λοιπὸν καὶ κατὰ τοῦτο ὁ χριστιανὸς νὰ προσεύχεται ὑπὲρ τῆς ἡσυχίας τοῦ ἀπολύτου δεσπότη καὶ τῶν λειτουργῶν του, διὰ νὰ ἡσυχάζῃ καὶ αὐτὸς, καὶ νὰ φυλάσῃ καὶ τὰ τέκνα του ἀπὸ τὰς ἐφόδους τῶν ἔξωθεν βαρβάρων καὶ ἀπὸ τὴν ἀνάγκην νὰ στρατολογῶνται καὶ νὰ φονεύωνται ὑπὲρ τῶν ἰδίων δεσποτῶν. — **ΕΝ ΠΑΣῃ ΕΥΣΕΒΕΙΑΙ ΚΑΙ ΣΕΜΝΟΤΗΤΙ**. Εὐσέβειαν καὶ σεμνότητα, ἤγουν θεοσέβειαν χωρὶς θεοβλάβειαν, παραγγέλλει εἰς τοὺς χριστιανούς, διὰ νὰ μὴ δίδωσιν ἀφορμὰς διωγμοῦ εἰς τοὺς δεσπότης των, ἢ συκοφαντίας εἰς τοὺς ἰδιώτας ἐθνικοῦς. Διότι ἦσαν καὶ χριστιανοὶ, ὀλίγοι ἀκόμη τότε, πολὺ πλειότεροι μετέπειτα, οἱ ὅποιοι ἐνόμιζαν ζῆλον θεῖον, τὸν μὴ κατ' ἐπίγνωσιν ζῆλον, ἐρεθίζοντες τοὺς ἐθνικοῦς, ἕως νὰ τοὺς ταρασσῶσι καὶ εἰς αὐτάς των τὰς θρησκευτικὰς τελετάς. «Εὐσέβεια, ἐπιστήμη θεῶν θεραπείας» ὡς ὀρθῶς τὴν ὠρίζαν οἱ Στωϊκοί. 2) Ἄλλ' ἐδῶ μὲ τὸ Πάση, περιλαμβάνει καὶ τὴν περὶ τὰ λοιπὰ τοῦ βίου καθήκοντα φυλακῆν, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Οὐκουμένιος· «Εὐσέβειά ἐστιν ἡ

1) Ἐπικτήτ. Ἐγχειρίδ. XLIV. 2) Διογέν. Λαέρτ. VII. 119.

μετὰ πίστεως ὀρθῆς ἐπιμέλεια τοῦ βίου» ἢ ὡς ὁ Εὐσέβιος, «Ἡ διὰ πάσης ἀρετῆς τῷ Θεῷ εὐαρέστησις.» 1)

3) ΑΠΟΔΕΚΤΟΝ. Ὁ,τι ἀνωτέρω ὠνόμασεν Ἀποδοχῆς ἄξιον, εὐάρεστον (agréable.)

4) ΟΣ ΘΕΛΕΙ. κ. τ. λ. Ἐδῶ προσθέτει δευτέραν αἰτίαν τοῦ χρέους τῆς προσευχῆς ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς θέλει τὴν σωτηρίαν ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ὑπὲρ ὅλων ἄρα τῶν ἀνθρώπων χρεωστοῦμεν νὰ προσευχώμεθα. — ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Τοῦτο διαφέρει ἢ Ἐπίγνωσις τῆς Γνώσεως, ὅτι ἡ μὲν Γνώσις σημαίνει τὴν ἀπλῆν γνώρισιν τινὸς πράγματος· ἡ δὲ Ἐπίγνωσις τὴν ἀκριβοῦν καὶ μετ' ἐρεῦνης ἀποκτηθεῖσαν γνώρισιν· «Ἐπίγνωσις, ἢ μετὰ τὴν πρώτην γνώσιν τοῦ πράγματος κατὰ δύναμιν παντελῆς κατανόησις.»

2) Ἡ δὲ Ἀλήθεια εἶναι πολυσήμαντος λέξις εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην. Ἐδῶ, ὡς κατωτέρω, 3) σημαίνει τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὡς μόνην ἀληθινήν. Ἀλλὰ τὴν ἐμεταχειρίσθη εἰς σημασίαν τῆς δικαιοσύνης, λέγων, «Ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ, πειδομένοις δὲ τῇ ἀδικίᾳ θυμὸς καὶ ὀργή.» 4) ὡς καὶ οἱ Ἐβδομήκοντα πολλάκις ἐμετάφρασαν τὸ Ἑβραϊστὶ σημαῖνον ἀλήθειαν, διὰ τοῦ Δικαιοσύνη, καὶ ἄλλοι ἔνωσαν καὶ τὰς δύο, ὡς ὅταν λέγωσι περὶ τοῦ Ἰωβ, ὅτι ἦτον «Ἀνθρωπος ΑΛΗΘΙΝΟΣ, ἀμεμπτος, ΔΙΚΑΙΟΣ.» 5) Καὶ εὐλόγως· διότι ὡς ἡ ἀλήθεια, οὕτω καὶ ἡ δικαιοσύνη δὲν ἔχει χρεῖαν περιπλοκῶν καὶ σοφισμάτων·

« Ἀπλοῦς ὁ μῦθος τῆς ΑΛΗΘΕΙΑΣ ἔφω,

«Κοῦ ποικίλων δεῖ ΤΑΝΔΙΧ' ἐρμηνευμάτων» 6)

1 Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1264. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 800. 3) Α'. Πρὸς Τιμ. ζ'. 5. Β'. πρὸς τὸν αὐτ. β'. 18. 4) Πρὸς Ῥωμ. β'. 8. 5) Ἰωβ, α. 1. 6) Εὐαγγελιστῶν. Φοινισσ. 472 - 473.

Και πάλιν.

«Ταῦτ' αὐθ' ἕκαστα, μᾶτερ, οὐχὶ περιπλοκάς
«Λόγων ἀθροίσας, εἶπον, ἀλλὰ καὶ σοφοῖς
«Καὶ τοῖσι φαύλοισι ΕΝΔΙΚΑ» 1) —

5. ΜΕΣΙΤΗΣ. Ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἀλλοῦ ὀνομασθεῖς, «Διαθήκης καινῆς μεσίτης . . . εἰς ἀπολύτρωσιν τῶν ἐπὶ τῇ πρώτῃ διαθήκῃ παραβάσεων.» 2) Μεσίτης λέγεται, ὡς διαλλάξας καὶ φιλιώσας τοὺς ἀνθρώπους μετὰ τὸν Θεόν, ὡς καταλύσας τὴν ἔχθραν. «Μεσίτης, ὁ εἰρηνοποιὸς» ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Σουῖδαν.

6. ΑΝΤΙΛΥΤΡΟΝ. «Ἀντίλυτρον, ἀντίδοτον» λέγει ὁ Ἡσύχιος, ἤγουσαν ἢ διδομένη τιμὴ (ransom) εἰς ἀπολύτρωσιν 3) αἰχμαλώτου ἢ δούλου. — ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟΝ ΚΑΙ ΡΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ, μετὰ διάφορον γραφὴν ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ, κ. τ. λ. Δὲν φαίνεται καθαρὰ ἢ συνέπεια τοῦ λεγομένου μετὰ τὰ προλεγόμενα. Τινὲς τὸ ἐξήγησαν ὡς ἑλλειπτικὸν προθέσεως «Εἰς τὸ μαρτύριον» ἀλλὰ τότε ἔπρεπε νὰ λείπῃ τὸ ἄρθρον, κατὰ τὸ ἀλλοῦ λεγόμενον, «Εἰς μαρτύριον αὐτοῖς καὶ τοῖς ἔθνεσιν,» 4) ἤγουσαν εἰς ἀπόδειξιν καὶ πίστωσης ἀπὸ τὸ Μάρτυς ἢ Μάρτυρ. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας Μαρτύριον ἐνόησαν ἐδῶ αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ τὸ πάθος καὶ τὸν θάνατον, κινηθέντες ἀπὸ τὸ προηγούμενον Ἀντίλυτρον, οἷον ὁ Θεοφύλακτος· «Τὸ Μαρτύριον, τουτέστι διὰ τοῦ μαρτυρίου ἐγένετο ὁ υἱὸς ἀντίλυτρον· ὁ ἐφερμηνεύων, τοῦτ' ἔφησιν νῦν, ὅτι ἀντίλυτρον τὸ μαρτύριον λέγει, τουτέστι τὸ πάθος.» 5) Τὰ αὐτὰ σχεδὸν λέγει καὶ ὁ Θεοδώρητος. Μετὰ ἀρέσκει πλεονεξία ἢ γνώμη τῶν ἐξηγούντων τὸ Μαρτύριον αὐτὸ τὸ κήρυγμα τοῦ

1) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 497—499. 2) Πρὸς Ἑβρ. θ'. 15. 3) Πρὸς Ἑβρ. θ'. 15. 4) Ματθ. ι. 18. 5) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. pag. 318.

Εὐαγγελίῳ, τὸν νέον νόμον καὶ νέαν διδαχὴν τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐμεταχειρίσθη τὴν λέξιν καὶ ἄλλοῦ ὁ Ἀπόστολος· «Μαρτύριον τὸ κήρυγμα παρὰ τῶν Ἀποστόλων· Τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὕμῖν.»

1) Καὶ τοῦτο κατ' Ἑβραϊσμόν, ἐπειδὴ ἡ λέξις ἡ σημαίνουσα Ἑβραϊστὶ μαρτύριον (témoignage) σημαίνει πολλάκις, καὶ αὐτὸν τὸν νόμον, αὐτὰς τοῦ Θεοῦ τὰς ἐντολάς· ἡ τόσον συχνὰ λεγομένη «Σκηνὴ τοῦ μαρτυρίου» εἶναι ἡ Σκηνὴ τοῦ νόμου. Συχνὰ καὶ ὁ Δαυὶδ Μαρτύρια ὀνομάζει τὰς ἐντολάς· «Ὅτι τὰ μαρτύριά σου μελέτη μου ἐστίν.» 2) Βεβαιόνουν ἀκόμη τὴν ἐξηγήσιν καὶ τὰ ἀκόλουθα «Εἰς ὃ ἐτέθη, κ. τ. λ.» ΚΑΙΡΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ «Τοῖς προσήκουσιν» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος, ἦγουν εἰς τοὺς πρέποντας καὶ ὠρισμένους καιροὺς, «Ὅς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ.» 3)

7. ΚΗΡΥΞ. Κατὰ τὸν Ἡσυχίον «Κήρυξ, ἄγγελος, διάκονος, πρεσβευτής.» ΕΝ ΧΡΙΣΤῳ. Ἡ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι ὁμοτικῆ, ὡς καὶ νὰ ἔλεγε Μάρτυς μου ὁ Χριστός. — ΟΥ ΨΕΥΔΟΜΑΙ. Περιττὸν φαίνεται ἐδῶ τὸ Οὐ ψεύδομαι, ἀφοῦ εἶπεν Ἀλήθειαν λέγω. Ἀλλ' ἡ τοιαύτη παλιλλογία εἶναι ἑβραϊσμός, ἢ μᾶλλον κοινὸς ὄλων τῶν ἀνθρώπων ἀρχαῖσμός, ἐπειδὴ εὐρίσκεται συχνὰ εἰς τὸν Ὅμηρον· «Ἐοικέ τοι, οὔτοι ἀεικὲς» 4) εἰς τὸν Ἡρόδοτον, καὶ ἄλλους πολλοὺς παλαιούς. — ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΣ ΕΘΝῶΝ. Διδάσκαλοι κατ' ἐξοχὴν ὀνομάζοντο οἱ διδάσκοντες καὶ κηρύσσοντες τὸ Εὐαγγέλιον· ὅθεν ἔμεινε καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἡ συνήθεια νὰ ὀνομάζωμεν τοὺς ἱερωμένους Διδασκάλους. Ἐθνη ὀνομάζει τοὺς Εἰδωλολάτρας, 5) (ὡς τοὺς ὀνόμαζαν καὶ οἱ Δυτικοὶ χρι-

1) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1335. 2) Ψαλμ. ριθ'. 99. 3) Πράξ. α'. 7. 4) Ἰλιὰδ. ι' 70. 5) Ἰδ. τὸν εἰς τὸν II. τόμ. τῶν Ἀτάκ. Διάλογ. σελ. λγ'.

στιανοὶ μὲ βρωμαϊκὴν ταυτόσημον λέξιν gentes (gentils, rayens) εἰς διάκρισιν τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι ἐλέγοντο Ἐκλεκτοὶ καὶ Περιούσιοι τοῦ Θεοῦ λαός. Διδάσκαλος ἐθνῶν δὲ κατ' ἐξοχὴν ὁ Παῦλος, διότι καὶ ἐξαιρέτως εἰς τοὺς ἐθνικοὺς ἐδιορίσθη νὰ κηρύξη, 1) μέλλοντας καὶ αὐτοὺς νὰ κατασταθῶσιν Ἐκλεκτοὶ καὶ νέος Περιούσιος λαός ἀντὶ τῶν Ἰουδαίων.

8. EN ΠΑΝΤΙ ΤΟΠΩ. Εἰς πάντα τόπον ὅπου συνήθως συνέρχονται εἰς προσευχὴν, εἰς πάντα ναὸν ἢ πᾶσαν ἐκκλησίαν, ὅπου εὐρεθῶσι. Τοῦτο σημαίνει εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην πολλάκις ὁ Τόπος· κατ' ἐβραϊσμόν. Οὕτως ὠνόμαζαν Τόπον τὸν ναὸν τοῦ Σολομῶντος· «Ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος, ὅπου δεῖ προσκυνεῖν,» 2) ὅστις καὶ ΑΓΙΟΣ ΤΟΠΟΣ 3) ἐλέγετο, καὶ «Τόπος σκηνώματος τῆς δόξης Θεοῦ.» 4) — ΕΠΑΙΡΟΝΤΑΣ. Σχῆμα σύνηθες εἰς τοὺς θερμῶς προσευχομένους, νὰ ὑψώνωσι τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν «Ἐπαίρων, κουφίζων, ὑψῶν» λέγει ὁ Ἰσὺχιος.—ΧΕΙΡΑΣ ΟΣΙΟΥΣ. Χεῖρας καθαρὰς. Αἱ χεῖρες ἐδῶ μετωνομικῶς σημαίνουν ὅλα τὰ διὰ χεῖρὸς γινόμενα ἔργα, ἀκολούθως καὶ διὰ τοῦ λοιποῦ σώματος, τοῦ ὁποίου ἐξαίρετον ὄργανον ποιήσεως καὶ ἐργασίας εἶναι ἡ χεὶρ. Ἄλλ' ἐπειδὴ πάσης ἐργασίας ἢ πράξεως προηγεῖται ἡ θέλησις τῆς ψυχῆς, χεῖρες καθαρὰι σημαίνουν καὶ αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ πάθη. Εἰς ταύτην τὴν σημασίαν ἐλέχθη τὸ

«— ασιλεύς χειρὶ καὶ βουλαῖς ἄριστος.» 5)

Ὅταν ὁ Σολομῶν λέγει «Ἀγαπᾶ Κύριος ὅσας καρδίας,» 6) νοεῖ καὶ τὰς βουλάς καὶ τὰς πράξεις τὰς ἀνθρωπίνας.

1) Ἰδ. Πράξ. θ'. 15 κβ'. 21. 2) Ἰωάνν. δ'. 20. 3) Ματθ. κδ'. 15. καὶ Ἡσαίου ζ'. 13. 4) Ψαλμ. κε'. 8. 5) Πίνδαρ. Νεμ. VIII 13. 6) Παροιμ. κβ'. 11.

—ΧΩΡΙΣ ΟΡΓΗΣ. Χωρίς σφοδράς ἐπιθυμίας καὶ πάθη ψυχικά. Ὁ ρ γ ἡ σημαίνει γενικῶς ὅλα τὰ σφοδρὰ πάθη τῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὸ Ὁ ρ γ ῶ. «Ὁργᾶ, ἐπιτεταμένως ἐπιθυμεῖ» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἐκ τούτων εἶναι ὁ θυμὸς (colère,) ὁ ἰδιαιτέρως ὀνομαζόμενος Ὁ ρ γ ἡ, ἡγουν ἡ ἐπιθυμία τῆς ἐκδικήσεως, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν οἱ προσευχόμενοι μάλιστα, ἢ προσφέροντές τι εἰς τὸν Θεὸν χρεωστοῦν νὰ κρατῶσι καθαρὰν τὴν ψυχὴν, «Ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου καὶ ὕπαγε πρῶτον διαλλαγῆθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἔλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου.» 1) —ΚΑΙ ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΟΥ. Καὶ χωρὶς κἀνένα δισταγμὸν ἢ ἀμφιβολίαν, ὡς τὸ ἐξήγησεν ὁ Θεοδώρητος, «Χωρὶς διαλογισμοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀμφιβολίας χωρὶς πτεστεύων ὅτι λήψη πάντως ὄπερ αἰτεῖς» συμφώνως μὲ τοὺς λοιποὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας, 2) καὶ ὡς μαρτυρεῖ ἄλλος Ἀπόστολος λέγων, «Αἰτείτω δὲ ἐν πίστει μὴδὲν διακρινόμενος.» 3)

9. ΕΝ ΚΑΤΑΣΤΟΛῃ ΚΟΣΜΙῶ, Μὲ ἔνδυμα σεμνόν, «Καὶ αὐτῇ τῇ περιβολῇ μηνυοῦση τὴν τῶν ψυχῶν σεμνότητα» ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος. 4) «Καταστέλλει, περικαλύπτει» καὶ «Καταστολὴν, περιβολὴν» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ πάλιν, «Ἐν κόσμῳ, ἐν σεμνότητι» ὁ αὐτός. Ἡ Καταστολή, ὡς ἡ Περιβολή, ὅθεν καὶ τὸ Περιβόλαιον (surtout,) εἶναι ἔνδυμα ἢ φόρεμα, καὶ φόρεμα φαροῦ, ὡς τὸ σημαίνουν καὶ αἱ προθέσεις (Κατὰ καὶ Περι,) καὶ τὸ ἐπίθετον Κοσμίῳ, ὥστε νὰ μὴ φαίνεται κἀνὲν μέρος τοῦ σώματος, μὴδὲ νὰ δίδῃ λαβὴν κατηγορίας ἢ ὑποφίας, «Κοσμίους, ἀνεπιλήπτους» κατὰ

1) Ματθ. ε. 24. Ἰδ. καὶ κατωτέρ. σελ. 109. 2) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 879. 3) Ἰα' κώβ. α. 6. 4) SUICER. Thes. eccles. tom. II. pag. 65.

τὸν Ἡσύχιον, ἀπὸ τὸ Κόσμος, τὸ σημαίνειν καὶ τάξιν καὶ κάλλος, κατὰ τὸν αὐτόν. Ὁθεν ὠνομάσθη Κόσμος, ἀπὸ πρῶτον τὸν Πυθαγόραν, καὶ τὸ σύστημα τοῦ παντός, 1) ὡς καὶ ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους mundus (monde,) διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, καθὼς λέγει ὁ Πλίνιος: Quem Κόσμον Graeci nomine ornamenti, adpellavere, eum nos, a perfecta absolutaque elegantia, MUNDUM. 2) EN ΠΛΕΓΜΑΣΙΝ. «Ἐμπλοκὴν τριχῶν» ὠνόμασε τὰ πλέγματα ἄλλος Ἀπόστολος 3) τὰ κοινῶς λεγόμενα Πλεξίδια. «Πλέκος, πλέγμα» λέγει ὁ Ἡσύχιος. - ΠΟΛΥΤΕΛΕΙ. Πολυτελές, πολύτιμον (somptrueux,) «Πολυτελεῖ, πολυδάπανα, ἢ τὰ πολλοῦ ἄξια, ἕγγουν τίμια: κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

10. ΕΠΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΑΙΣ ΘΕΟΣΕΒΕΙΑΝ. Αἱ ὁποῖαι ἐπαγγέλλονται, λέγουν, ὁμολογοῦν ὅτι σέβονται τὸν Θεόν, ἕγγουν ὅτι εἶναι χριστιαναί. Τὸ Ἐπαγγέλλομαι (Ἀγγέλλομαι ἐπὶ τινι) κυρίως σημαίνει, γνωστοποιῶ δημοσίως ἑμαυτὸν ὡς γνωρίζοντα, καὶ ἀσχοῦντα (exercer, pratiquer) τέχνην ἢ ἐπιστήμην τινά, καὶ ἀκολούθως ὑπόσχομαι νὰ τὴν διδάξω ἄλλους (professer.) Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελιομένους τούτους πολλοὶ πολυλάκεις, ἢ δι' ἀνοησίαν, ἢ δι' ἀπάτην, ὑποκρίνονται ὅτι δὲν γνωρίζουν, ἔλαβε τὸ Ἐπαγγέλλομαι καὶ τὴν σημασίαν τοῦ Καυχῶμαι (se donner pour, se vanter.) — ΔΡ ΕΡΓΩΝ ΑΓΑΘΩΝ. Χωρὶς τὰ ἀγαθὰ ἔργα ταῦτα ἡ Θεοσέβεια γίνεται ἡ κοινῶς λεγομένη ΘΕΟΥΜΠΑΙΞΙΑ.

11. EN ΗΣΥΧΙΑΙ. Ὁ Ἀμμώνιος ἐξηγεῖ τὴν λέξιν, «Ἡσυχία ὅτε μὲν σιωπὴν σημαίνει, ὅτε δὲ τὴν ἐπιεί-

1) Διογένης. Λαέρτ. VII. 48. μὲ τὰς σημ. τοῦ Μεναγίου (σελ. 377. 2) PLIN. Histor. Natural. II. 3. 3) Α΄. Πέτρ. γ΄. 3.

κειαν.» Ἐδῶ σημαίνει τὸ πρῶτον, σιωπὴν, σιγὴν. Τὸ αὐτὸ παραγγέλλει εἰς τὰς γυναῖκας καὶ ὁ Σοφοκλῆς, 1)

«Γύναι, γυναίξει κόσμον ἢ σιγὴ φέρει.»

Συμπεραίνεται ἀπὸ τοῦ Ἀποστόλου τὸ παράγγελμα, παραβαλλόμενον μὲ ὅ,τι λέγει ἄλλοῦ, «Αἱ γυναῖκες ὁμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγάτωσαν, κ. τ. λ.,» 2) ὅτι αἱ γυναῖκες ἐζητοῦσαν κάποτε ἀπὸ τοὺς διδασκάλους τοῦ Εὐαγγελίου ἐπ' ἐκκλησίας ἐξηγήσεις ἢ ἐρμηνείας, ἢ καὶ ἐτολμοῦσαν νὰ διδάσκωσιν αὐταί, ὡς γίνεται σήμερον ἀκόμη, καὶ ἐγένετο ὄχι πρὸ πολλοῦ τολμηρότερον, εἰς τινὰς χριστιανικὰς αἱρέσεις. — ΕΝ ΠΑΣΗΙ ΥΠΟΤΑΓΗ. Τὸ αὐτὸ παραγγέλλει, καὶ εἰς τὴν Πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν «Ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν.» 3) Τοῦτο ἔλεγε καὶ ἓνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς,

α' Ἀγαθῆς γυναικὸς ἔστιν — — — — —

«Μὴ κρείττον' εἶναι τάνδρῶς, ἀλλ' ὑπήκοον.

«Γυνὴ δὲ νικῶσ' ἄνδρα, κακόν ἐστι μέγα.» 4)

Αἱ γυναῖκες χρεωστοῦν νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἰδίους ἄνδρας, ὄχι ὁμῶς ὡς δοῦλαι εἰς δεσπότας, ἀλλ' ὡς υποτάσσεται φίλος πρὸς φίλον, ὁ ἀσθενέστερος εἰς τὸν ἰσχυρότερον, ὁ νεώτερος εἰς τὸν πρεσβύτερον· καὶ νὰ δίδωσι τὰ πρωτεῖα εἰς τοὺς ἄνδρας, ὄχι νὰ τὰ σφετερίζωνται αὐταί·

«Τὰ δευτέρ' αἰεὶ τὴν γυναῖκα δεῖ λέγειν,

«Τὴν δ' ἡγεμονίαν τῶν ὄλων τὸν ἄνδρ' ἔχειν.

«Οἰκία δ' ἐν ἧ πάντα πρωτεύει γυνή,

«Οὐκ ἔστιν ἧτις πάποι' οὐκ ἀπώλετο.» 5)

1) Αἴαντ. 292. 2) Α'. Πρὸς Κορινθ. ιδ'. 34. 3) Πρὸς Τίτ. β'. 5. 4) Φιλήμων παρὰ Στοβ. LXXII. σελ. 440. 5) Μένανδρος παρὰ Στοβ. αὐτόθ. σελ. 437.

12. 13. ΑΥΘΕΝΤΕΙΝ ΑΝΔΡΟΣ. «Αὐθεντεῖν, ἐξουσιάζειν» λέγει ὁ Ἡσύχιος τὸ ὁποῖον ἡμεῖς προφέρομεν Αὐθεντεύω. Ἀπὸ τὸ Αὐθέντης, σημαῖνον παλαιὰ τὸν Αὐτόχειρα (suicide,) εἰς δὲ τοὺς μεταγενεστέρους, ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη, τὸν κύριον ἢ τὸν δεσπότην (seigneur.) Εἶπεν ὁμοῦ καὶ ὁ Εὐριπίδης εἰς τὴν αὐτὴν ταύτην σημασίαν «Αὐθέντης χθονός» 1) ἤγουν κύριος τῆς γῆς. Αὐθέντην (père) ἀκόμη ὀνομάζουσι καὶ τὰ τέκνα τὸν πατέρα, καὶ τὸ πλέον ἀξιοσημείωτον, ἢ γυνὴ τὸν ἄνδρα τῆς (mari.) ἀποστρεφομένη δηλαδὴ τὴν αὐθεντεῖαν αὐτῆ, ὡς παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος. Τὸ ῥηματικὸν Αὐθεντεῖα ἔχει κοινὴ φιλοφρονητικὴ προσφώνησις. Ἡ αὐθεντεῖα σου (votre seigneurie) λέγει εἰς πρὸς τὸν ἄλλον, πολλάκις πρὸς ὑπερέχοντα, πλεονάκις ὁμοῦ καὶ διὰ τὴν ἀνόητον συνήθειαν.

14. ΟΥΚ ΗΠΑΤΗΘΗ. Ὑπακούεται ἀπὸ τὸ πρὸ τοῦτου ἐδάφιον τὸ Πρῶτος. Δὲν ἠπατήθη πρῶτος ὁ Ἀδάμ, ἀλλ' ἢ Εὐὰ πρώτη. — ΕΝ ΠΑΡΑΒΑΣΕΙ ΓΕΓΟΝΕ. Περίφρασις ἀντὶ τῆς ἀπλῆς λέξεως Παρέβη, ὡς εἶπεν ὁ Λουκᾶς, περὶ τοῦ ἀρνησαμένου τὸν Χριστὸν Ἰούδα Ἀποστολῆς, ἐξ ἧς παρέβη Ἰούδας.» 2) Ἴσως διὰ τοῦτο ἐνόμισαν οἱ κριτικοὶ ὀρθὸν τοῦ Ἡσυχίου τὸ «Παραβαίνοντας, ΑΡΝΗΤΙΚΟΥΣ, ἢ μὴ εὐθέως βαίνοντας.» Μ' ὅλον τοῦτο ὑποπτεύομαι μὴ εἰς τὸν Ἡσύχιον ἐγράφετο ΑΙΡΕΤΙΚΟΥΣ.

15. ΔΙΑ ΤΗΣ ΤΕΚΝΟΓΟΝΙΑΣ. Τεκνογονίαν λέγει ὄχι μόνον τὴν γέννησιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνατροφὴν τῶν τέκνων, ὡς τὸ ἐξήγησεν ὁ Χρυσόστομος «Τεκνογονίαν φησὶ, τὸ μὴ μόνον τεκεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ Θεὸν ἀγα-

1) Εὐριπίδ. Ἰκετ. 441. 2) Πράξ. α' 25.

γείν» 1) Ἄλλα διὰ νὰ νοήσῃ τις τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ τὴν σημασίαν, πρέπει νὰ τὸ παραβάλλῃ μὲ τὰς κατὰ τοῦ Ἄδὰμ καὶ τῆς Εὐῆας κατάρας, μετὰ τὴν παράθασιν, εἰς τὰς ὁποίας τὸ ἀναφέρει ἀναμφιβόλως ὁ Ἀπόστολος. Μία ἀπὸ ἐκείνας, ἡ κατὰ τῆς γυναικὸς, ἦτον «Ἐν λύπαις τέτῃ τέκνα, καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σου ἡ ἀποστροφή σου, καὶ αὐτός σου κυριεύσει.» 2) Τὴν πρὸς τὸν ἄνδρα ὑποταγὴν τῆς γυναικὸς ἐδηλοποίησεν ὁ Ἀπόστολος ἀνωτέρω, 3) «Διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ ἀθθεντεῖν ἄνδρός.» Ἐπειτα παρηγορῶν τρόπον τινὰ τὴν γυναῖκα, τῆς ἐνθυμίζει τὸ πρῶτον μέρος τῆς κατάρας, «Ἐν λύπαις τέτῃ τέκνα» ὡς νὰ ἔλεγε, μὴ νομίζῃ ἡ γυνή, ὅτι ἀπεκλείσθη ἀπὸ τὴν διὰ Χριστοῦ σωτηρίαν, διότι τὴν παραγγέλλω νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν ἄνδρα, μηδὲ νὰ διδάσκη, ὡς ἐκεῖνος, εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκκλησίαν. Αὐτὴ τοῦ Θεοῦ ἡ μετὰ τὴν παράθασιν κατάρα, ἡ λυπηρὰ δι' ὠδίνων τεκνογονία, μέλλει νὰ τὴν σώσῃ, καὶ μάλιστα, ἐὰν φροντίσῃ νὰ διδάξῃ τὰ τέκνα τῆς τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὸν ἀγιασμόν καὶ τὴν σωφροσύνην. — ΕΑΝ ΜΕΙΝΩΣΙΝ. Ἐπειδὴ τὸ πληθυντικὸν ῥῆμα δὲν ἔχει μὲ τί νὰ συνταχθῇ, τινὲς τὸ ἐπροσάρμοσαν εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα τῆς, ἡγοῦν Ἐὰν ἡ μήτηρ καὶ τὰ τέκνα μείνωσιν. Πιθανώτερον μὲ φαίνεται, ὅτι ἀποβλέπει μόνον τὰ τέκνα, διότι τῶν τέκνων ἡ διαμονὴ εἰς τὰς ὀνομαζομένας τέσσαρας ἀρετὰς υποθέτει μητέρα διδαχμένην καὶ διδάξασαν αὐτάς. Τὸ ὑποκείμενον τοῦ ῥήματος περιέχεται εἰς αὐτὸ τὸ Τεκνογονίας, διαλυόμενον εἰς τὸ Τέκνω ν γ ο ν ἦ ς. Τὸ σχῆμα τοῦτο, ἡ κρύψις λέγω τοῦ ὀνόματος, εὐρίσκεται καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς. Τοιοῦτον εἶ-

01) SCHLEUSNER, N. Lexic. in Nov. Testamenti. V. Τεκνογονία. 2) Γενέσ. γ'. 16. 3) Ἐδ. 12.

ναι τοῦ Ἰσοκράτους τὸ «Τίσι δὲ φθονεῖν εἰκὸς ἐστὶ τοὺς
 μὴ παντάπασιν ΑΝΑΝΔΡΩΣ διακειμένους, ἀλλὰ μετρίως
 τούτῳ τῷ πράγματι χρωμένους;» Ποίῳ πράγματι; Τῇ
 ἀνδρείᾳ, ἀποδώσας πρὸς τὸ νοούμενον καὶ περιεχόμε-
 νον εἰς τὸ Ἀνάδρωσ, διαλυόμενον εἰς τὸ Ἄνευ
 ἀνδρείας. 1) Παρόμοιον καὶ τοῦ Ἡρακλείδου τὸ «Σάμον
 τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς λέγεται κατέχειν... ἐβασίλευσεν ΑΥΤΩΝ
 Ἀγκαῖος.» 2) ἤγουν τῶν ΣΑΜΙΩΝ, τῶν ὀποίων τὸνομα
 ὑπονοεῖται ἀπὸ τὸ καταρχὰς ὄνομα τῆς νήσου. Ὁ Θεο-
 δώρητος τὸ ἀναφέρει εἰς τὰς γυναῖκας, «Οὐ περὶ τῆς
 Εὔας ἔφη, ἀλλὰ περὶ τοῦ κοινοῦ τῆς φύσεως. Ἐὰν μει-
 νωσιν ἐν πίστει... ἀντὶ τοῦ Οὐ μόνον οὐκ ἐβλάβησαν
 ἀπὸ τῆς Εὔας, ἀν ἐθειλήσωσιν, ἀλλὰ καὶ πλείστην ὠφέ-
 λειαν διὰ πίστεως καὶ ἀγάπης καρπώσονται, τὸν ἀγια-
 σμὸν καὶ τὴν σωφροσύνην φυλάττουσαι.» 3) — ΑΓΙΑΣΜΩ.
 Ἀγιασμὸν ὀνομάζει τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν καθαρὸ-
 τητα. Δύναται νὰ νοηθῇ καὶ ὡς συνώνυμον τῆς Δικαιο-
 σύνης, ὡς τὰ ἤνωσε καὶ τὰ δύο ὁ Πέτρος, ὀνομάζων
 τὴν Δικαιοσύνην, «Ἁγίαν ἐντολήν.» 4) καὶ αὐτὸς ὁ Παῦ-
 λος ἄλλοῦ, λέγων «Παραστήσατε τὰ μέλη δοῦλα τῇ δι-
 καιοσύνῃ εἰς ἁγιασμόν.» 5) Ἡ ἁγία αὕτη δικαιοσύνη, ἡ
 ἰσονομία, εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τῆς θρησκείας, καὶ ἡ
 ἰσχυροτάτη ἀπόδειξις ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ Εὐαγγελίου
 εἶναι ἀληθῶς θεία. Εἰς ὅποιαν ἐκκλησίαν εὑρης τὸν χα-
 ρακτῆρα τοῦτον, μὴ ἀμφιβάλῃς ὅτι εἶναι ὀρθόδοξος·
 ὅποια πολιτεία φέρῃ τὸν χαρακτῆρα τοῦτον, μὴ διστάσῃς
 νὰ τὴν ὀνομάσῃς εὐνομον καὶ ἁγίαν πολιτείαν. Ὅπου

1) Ἴδε Ἰσοκράτ. Παναγηρικ. § μβ'. σελ. 75, καὶ τὰς ἐκεῖ ση-
 μειώσ. τόμ. II. σελ. 60. 2) Πρόδρ. Ἑλλην. βιβλιοθήκ. σελ. 211.
 3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 810.
 4) Β'. Πέτρ. β'. 21. 5) Πρὸς Ῥωμ. ζ'. 19.

λείπη ὁ τοιοῦτος χαρακτήρ, ἐκεῖ οἱ ἐκκλησιαζόμενοι ποιμαίνονται ἀπὸ λύκους (Φαρισαίους, καὶ οἱ πολιτευόμενοι καταδυναστεύονται ἀπὸ βασιλεῖς ἢ ἄρχοντας δημοβόρους.

Ἄς σημειωθῆ καὶ ἡ μεταβολὴ τῆς σημασίας τοῦ Ἁγιασμοῦ· διότι ὠφελεῖ καὶ ἡ τοιαύτη ἐξέτασις τῶν λέξεων, ἃν ἀληθεύῃ ὁ Ἐπίκτητος, λέγων, «Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις . . . τί σημαίνει ἕκαστον.» 1) Ἁγιασμὸν ὀνομάζομεν σήμερον τὸ δι' ἱερατικῶν εὐχῶν ἁγιαζόμενον ὕδωρ (eau bénite.) Ἁγιασμὸν δὲ ἔλεγαν οἱ Ἀπόστολοι τὴν ἀγνείαν, τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, καὶ μάλιστα τῆς ψυχῆς ἀπὸ πᾶσαν ἀδικίαν καὶ πλεονεξίαν· διότι καὶ εἰς σῶμα πολλὰ καθαρὸν κατοικεῖ πολλάκις ψυχὴ μιαινωτάτη·

«Χεῖρες μὲν ἀγναί, φρὴν δ' ἔχει μίασμά τι.» 2)

Ὡσαύτως Ἁγίους ὀνομάζομεν, ὄχι μόνον τοὺς δι' ἀρετὴν κριθέντας, μετὰ θάνατον, τοιοῦτους καὶ κανονισθέντας ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς μωροὺς ἀνθρώπους, 3) τὸ δὲ χειρότερον, πολλάκις καὶ κακοὺς κρινόντες αὐτοὺς ἀπὸ τὴν ὁποῖαν φυλάσσουν ἀκρίθειαν εἰς τινὰ θρησκευτικὰ ἔθιμα, καλὰ μὲν, ὅταν συνοδεύωνται μὲ «τὴν κρίσιν, τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν,» ἤγουν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν φιλανθρωπίαν, καὶ τὴν εἰς Θεὸν εὐσέβειαν, ὅμοια δὲ μὲ «τὸ ἡδύοσμον, τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον» τῶν Φαρισαίων, 4) ὅταν γίνωνται κατὰ δεισιδαιμονίαν ἢ καθ' ὑπόκρισιν. Ἐλέπεις τινὰ συχνάζοντα καθημέραν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, νηστεύοντα νηστείας συχνὰς καὶ μακρὰς, μοιράζοντα ἀκόμη καὶ εἰς φωμοζήτας ὄχι ὀλίγα; μὴ βιασθῆς νὰ τὸν κηρύξῃς ἅγιον, πρὶν μάθῃς ἂν φυλάσσει

1) Ἀρρίαν. Ἐπικτ. Διατρ. I. 17. § 12. σελ. 42. 2) Εὐριπίδ. Ἰππολ. 317. 3) Ἰδ. Ἀτακτ. I. σελ. 90. 4) Ματθ. κγ'. 23.

Τὴν κρίσιν, τὸν ἔλεον καὶ τὴν πίστιν. Μόνοι οἱ φύλακες τῶν τοιοῦτων κρίνονται καὶ ἀπὸ τὸν Χριστὸν καὶ ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους ἅγιοι. Ἄγιους ἀκόμη ἐνομάζει ἡ Νέα Διαθήκη ἀπλῶς καὶ τοὺς πρώτους χριστιανούς, διότι καὶ ἀληθῶς τοιοῦτοι ἦσαν τότε Ὅταν ὁ Ἰαῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Ἐφεσίους λέγει περὶ ἑαυτοῦ, «Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ΑΓΙΩΝ» νοεῖ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ, καὶ καταρχὰς τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς ἐνομάζει ὅλους τοὺς χριστιανούς τῆς Ἐφέσου ἁγίους, «Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ.» 1) Καὶ τοῦτο ἐξηγῶν ὁ Θεοφύλακτος λέγει, «Ὅρα πόση ἦν τότε ἡ ἀρετὴ! ὅτε ἁγίους καὶ πιστοὺς καλεῖ ἄνδρας βιωτικούς, γυναῖκας ἔχοντας καὶ παιδιὰ· ἀλλὰ νῦν οὐδὲ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τοιοῦτοι.» 2) Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Θεοφυλάκτου κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα καὶ τὰς ἐξῆς οἱ βιωτικοὶ χριστιανοὶ εἶχαν παύσειν νὰ ἐνομαζῶνται ἅγιοι· τὸ ἐφύλαξαν μόνοι οἱ ἱερωμένοι, καὶ τὸ ἐκοινώνησαν ἔπειτα καὶ εἰς αὐτοὺς τοὺς Γραικορωμαίους Αὐτοκράτορας, ἐνομαζόντες αὐτοὺς Ἄγίους Δεσπότας, καὶ Ἄγίους βασιλεῖς, 3) διὰ τὴν στέψιν, εἰς τὴν ὁποίαν πρῶτος ὁ Πατριάρχης καὶ μετ' αὐτὸν ὅλος ὁ λαὸς ἀνευφήμιζαν Ἄγιον τὸν στεφόμενον, 4) Ἄγιοι προσέτι ἐπωνομάζοντο καὶ οἱ Πατριάρχαι, καὶ, Ἡ ἀγιωσύνη σου, ἔλεγον συνήθως οἱ πρὸς αὐτοὺς λαλοῦντες ἢ γράφοντες. Πότε δὲ ἤρχισαν νὰ λέγωνται καὶ Παναγιώτατοι (ἐπίθετον εἰς μόνον τὸν Θεὸν οἰκεῖον,) δὲν εἶναι φανερόν. Πιθανὸν ὅτι ἀπὸ συνέρισιν τὴν πρὸς τὸν Πάπαν. Ἐπειδὴ

1) Πρὸς Ἐφεσ. α. 1. καὶ γ'. 8. 2) Παρὰ τῷ SUICER. The-saur. ecclesiast. tom. I. pag. 61. 3) Ἰδ. Πτωχοπρόδρ. Β. στίχ. 440 καὶ 504. Ἀτακτ. σελ. 10 καὶ 12. 4) Ἰδ. Δουκάγ. τόμ. I. σελ. 15.

καὶ οὗτος ὠνομάζετο Ἁγίος πατήρ (le saint père), τὸ Ἁγίος ἐνομίσθη ταπεινὸν ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἔλαβαν ἀντ' αὐτοῦ τὸ Παναγιώτατος, μετὰ διπλῆν ὑπέρθεσιν, διὰ νὰ μὴ μείνη οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῶν Πατριαρχῶν ὑπὲρ τοὺς Πάπας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Κεῖμενον.

Πιστὸς ὁ λόγος· εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ.

2. Δεῖ οὖν τὸν ἐπίσκοπον ἀνεπίληπτον εἶναι, μιᾶς γυναίκος ἀνδρα, νηφάλιον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδακτικόν.

3. Μὴ πάροινον, μὴ πλήχτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· ἀλλ' ἐπεικῆ, ἄμαχον, ἀφιλάργυρον.

4. Τοῦ ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πάσης σεμνότητος.

5. (Εἰ δέ τις τοῦ ἰδίου οἴκου προστῆναι οὐκ οἶδα, πῶς ἐκκλησιαστικῶς Θεοῦ ἐπιμελήσεται;),

6. Μὴ νεόφυτον· ἵνα μὴ τι φωθεῖς, εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τοῦ διαβόλου.

7. Δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μαρτυ-

Νέα Μετάφρασις.

Πιστὸν εἶναι ὅτι σὲ λέγω· εἴαν τις ὀρέγεται ἐπισκοπῆν, καλοῦ ἔργον ἐπιθυμεῖ.

2. Χρῆσται λοιπὸν ὁ ἐπίσκοπος νὰ μὴ διδῆ λαθῆν κατηγρησίας εἰς κἀνένα, νὰ συνοικῆ μετὰ μιᾶν [μόνην] γυναῖκα, νὰ ᾔηται ἄγρυπνος, σώφρων, σεμνός, φιλόξενος, καλὸς νὰ διδάσκῃ.

3. Ὁχι μεθυστής, ὄχι κτυπητής, ὄχι αἰσχροκερδής, ἀλλὰ συγκρατατικός, ἀφιλόνηκος, ἀφιλάργυρος.

4. Νὰ κυβερνᾷ καλὰ τὸν ἴδιον οἶκον, νὰ κρατῆ τὰ τέκνα τοῦ ὑποταγῆν μετὰ πάσαν σεμνότητα.

5. (Διότι εἴαν τις δὲν ᾔξεύρῃ νὰ κυβερνήσῃ τὸν ἴδιον οἶκον, πῶς ἔχει νὰ ἐπιμεληθῆ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ;).

6. Νὰ μὴν ᾔηται νεοκατήχητος, μήποτε κενοδοξήσῃς πέσῃ εἰς καταδίκην τοῦ διαβόλου.

7. Πρέπει δὲ νὰ ἔχῃ καὶ κα-

ρίαν καλήν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἕξωθεν· ἵνα μὴ εἰς ὄνειδισμὸν ἐμπέσῃ καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

8. Διακόνους ὡσαύτως σεμνούς, μὴ διλόγους, μὴ οἴνῳ πολλῶν προσέχοντας, μὴ αἰσχροκερδεῖς.

9. Ἐχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρᾷ συνειδήσει.

10. Καὶ οὗτοι δὲ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, εἶτα διακονείτωσαν, ἀνέγκλητοι ὄντες.

11. Ἰγναίικας ὡσαύτως σεμνάς, μὴ διαβόλους, νηφαλίους, πιστάς ἐν πᾶσι.

12. Διάκονοι ἕστωσαν μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι καὶ τῶν ἰδίων οἴκων.

13. Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιῶνται, καὶ πολλὴν παρρησίαν ἐν πίστει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

14. Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σὲ τάχιον.

15. Ἐὰν δὲ βραδύνω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφουσαι, ἧτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος, στύλος καὶ ἑδραῖωμα τῆς ἀληθείας.

16. Καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον· Θεὸς ἐφανερῶθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὥφθη ἀγ-

λὴν μαρτυρίαν ἀπὸ τοῦ ἕξωθεν, διὰ τὸ μὴ πέσῃ εἰς ὄνειδισμὸν καὶ παγίδα τοῦ διαβόλου.

8. Οἱ διάκονοι ὡσαύτως χρεωστοῦν νὰ ἦναι σεμνοί, ὄχι διλόγοι, ὄχι δομένοι εἰς πολυποσίαν, ὄχι αἰσχροκερδεῖς.

9. Νὰ κρατῶσι τὸ μυστήριον τῆς πίστεως μὲ καθαρὰν συνείδησιν.

10. Καὶ οὗτοι δὲ ἂν δοκιμάζωνται πρῶτον, ἔπειτα ἂν διακονῶσιν, ἂν ἦναι ἀνέγκλητοι.

11. Αἱ γυναῖκες [τῶν] ὡσαύτως νὰ ἦναι σεμναί, νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ καταλαλίαν, νὰ ἐγκρατεῦνται, νὰ ἦναι κατὰ πάντα πισταί.

12. Οἱ διάκονοι ἂν ἦναι μιᾶς γυναικὸς ἄνδρες, κυβερνῶντες καλὰ τὰ τέκνα καὶ τοὺς ἰδίους τῶν οἴκων.

13. Διότι ὅσοι διακονήσωσι καλά, ἀποκοτῶν καλὸν βαθμὸν, καὶ πολλὴν παρρησίαν διδάσκοντες τὴν πίστιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

14. Ταῦτα [μόνα] σὲ γράφω, ἐλπίζων νὰ ἔλθω γρήγορα πρὸς σέ.

15. Ἐὰν δὲ ἀργήσω, διὰ τὸ ἐξεύρησι πῶς πρέπει νὰ ἀναστρέφουσαι εἰς τοῦ Θεοῦ τὸν οἶκον, ὅστις εἶναι [αὐτὴ] ἡ ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος, στύλος καὶ στήριγμα τῆς ἀληθείας.

16. Καὶ ἀναμφιβόλως μέγα εἶναι τῆς εὐσεβείας τὸ μυστήριον· Θεὸς ἐφανερῶθη σαρκωμένος, ἀπεδείχθη διὰ πνευματικῆς δυνά-

γέλοις, ἐκηρύχθη ἐν ἔθνεσιν, ἐπι-
 σταύθη ἐν κόσμῳ, ἀνελήφθη ἐν
 δόξῃ. | μεως, ἐφάνη εἰς ἀγγέλους, ἐκη-
 ρύχθη εἰς ἔθνη, ἐπισταύθη ἀπὸ
 τὸν κόσμον, ἀνελήφθη εἰς [οὐ-
 ράνιον] δόξαν.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΠΙΣΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ. Τὰς τρεῖς ταύτας λέξεις τινὲς ἀπὸ τοὺς Πατέρας ἐνόησαν ὡς ἀναφερομένας εἰς τὰ προλεγμένα, εἴτε ὡς βεβαίωσιν τοῦ Παύλου (ἤγουν ἀληθῆ καὶ βέβαια εἶναι ὅσα ἀνωτέρω σὲ εἶπα,) εἴτε καὶ γενικώτερον, Πιστὸς ὁ λόγος (ἤγουν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ) πιστὴ εἶναι ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, αὐτὸ τὸ Εὐαγγέλιον 1) καὶ τοῦτο σημαίνει πολλάκις ὁ Λόγος εἰς τοὺς συγγραφεῖς τῆς Νέας Διαθήκης. 2) Εὐλογώτερον ὁμοῦς ἀναφέρεται εἰς τὰ ἀκόλουθα «Εἷτις ἐπισκοπῆς, κ. τ. λ.» ἤγουν πιστὸς καὶ βέβαιος εἶναι ὁ ἐξῆς λόγος μου, — ΕΠΙΣΚΟΠΗΣ. Ἐπισκοπῆ συνώνυμον καὶ ταυτόσημον τοῦ Ἐπίσκεψις, σημαίνει κυρίως ἐπιθεώρησιν ἢ ἐπιβλεψιν (inspection,) καὶ μεταφορικῶς ἐπιμέλειαν ἢ φροντίδα τινὸς ἔργου ἢ πράγματος. Οὕτω λέγεται ὁ ἰατρὸς ὅτι ἐπισκέπτεται (visiter) τὸν ἀρρώστον, ἐπειδὴ φροντίζει καὶ ἐπιμελεῖται τὴν θεραπείαν του. Καὶ Ἐπίσκοπος, ὁ ἐπιθεωρητῆς, ὁ ἐπιμελητῆς, ἢ φροντιστῆς, καὶ μάλιστα κοινῶν ἔργων ἢ πραγμάτων. Ὅθεν ὠνόμαζαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι Ἐπισκόπους τοὺς πεμπομένους εἰς τὰς ὑπηκόους αὐτῶν πόλεις ἐπιθεωρητὰς, ὁποίους οἱ Λάκωνες, στελλομένους ὁμοίως εἰς τὰς ἰδικὰς

1) ROSENMUL. Schol. in Nov. Testam. tom. V. pag. 27. 2) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 88.

των, ὠνόμαζαν Ἀρμολογία. — ΟΡΕΓΕΤΑΙ, . . . ΕΠΙ-
 ΘΥΜΕΙ. Ἐμεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος τὰ δύο ῥήματα,
 ὡς συνώνυμα διότι τὸ αὐτὸ σημαίνουν ἀληθῶς καὶ αὐτὰ,
 καὶ τὰ ἕξ αὐτῶν ὀνόματα Ὁρεξις καὶ Ἐπιθυμία.
 Τοῦτο μόνον τὰ διακρίνει, ὅτι ἡ ἐπιθυμία σημαίνει προ-
 θυμίαν (desir) ἢ ἀποκτήσωμέν τι ὡς ὠφέλιμον ἢ εὐά-
 ρεστον· ἀλλ' ὅταν ἡ ἐπιθυμία σφοδρυνθῇ τόσο, ὥστε νὰ
 προξενῇ καὶ ἀνησυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν, τότε γίνεται ὄρε-
 ξις (appétit ἢ envie). Ἀκολούθως, τὸ μὲν Ἐπιθυμῶ
 σημαίνει ὅτι καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, Ἐχω ἐπιθυμίαν
 (desirer,) τὸ δὲ Ὁρέγομαι, ἔχω σφοδρὰν ἐπιθυμίαν
 (aspirer ἢ convoiter.)
 Τὸ ἀξιότερον σημειώσεως εἶναι, ὅτι ὁ Ἀπόστολος δι-
 καιολογεῖ τρόπον τινὰ τοὺς ὀρεγομένους ἐπισκοπῆν, μὴ ὅ-
 λον ὅτι κατωτέρω μεταχειρίζεται τὸ αὐτὸ ῥῆμα εἰς κακὴν
 σημασίαν λαλῶν περὶ τῆς φιλαργυρίας «Ἦς τινες ὀρε-
 γόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως.» 1) Ὅστις
 ὀρέγεται νὰ φορτωθῇ βάρος, καὶ ἂν ἦναι δυνατὸς νὰ τὸ
 βαστάσῃ, χρεωστῆ ὅμως νὰ προσέχη, ὡς μέλλων νὰ δώ-
 σῃ λόγον, καὶ λόγον ἀυστηρὸν, εἰς τὸν ὅστις τοῦ ἐμπι-
 στεύθη τὸ ποίμνιον. Συμβαίνουν ὅμως καὶ περιστάσεις,
 ὅπότε ὄχι μόνον συγχωρεῖται, ἀλλὰ καὶ ὡς χρέος ἀπαι-
 τεῖται ἡ ὄρεξις τῆς ἐπισκοπῆς. Τοιαύτη περίστασις ἦθελ'
 εἶσθαι, παραδείγματος χάριν, ὅταν ἄνδρες πονηροὶ καὶ
 γόητες, διὰ φιλαρχίαν ἢ φιλαργυρίαν, ἢ οἱ ἄλλα κοσμικὰ
 τέλη ὀρέγονται ἐπισκοπῆν, ὡς ὀρέγονται καὶ οἱ ληστοὶ
 νὰ ἐκδύσωσι τοὺς διαβάτας· τότε ὅστις αἰσθάνεται ἑαυτὸν
 ἐλεύθερον ἀπὸ τοιαῦτα αἰσχρὰ πάθη, χρεωστῆ νὰ ὀρε-
 χθῆ καὶ νὰ κινήσῃ πάντα λίθον νὰ λάβῃ τὴν ἐπισκοπῆν,
 διὰ νὰ σώσῃ τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον νὰ κατα-

1) Ἄ. Πρὸς Τιμόθ. σ'. 10. 88

σπαραχθῆ ἀπὸ λύκους. Τοιαύτη ἐχρημάτισεν ἡ διαγωγή αὐτῶν τῶν Ἀποστόλων. Ἐφάνησαν μεταξύ των πολλοὶ «ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασηματιζόμενοι εἰς ἀποστόλους Χριστοῦ.» 1) Τοὺς τοιοῦτους ἐπρόσεχαν ἢ ἀπομακρύνωσιν ἀπὸ τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἐπαγγέλματα, ἐνθυμούμενοι τὴν παραγγελίαν τοῦ διδασκάλου των, «Προσέχετε δὲ ἀπὸ τῶν ψευδοπροφητῶν, οἵτινες ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες.» 2) Τοιαύτη ὁμῶς προσοχὴ γίνεται ματαίᾳ, ὅταν οἱ ἐπίσκοποῦντες καὶ οἱ ἐπισκοπούμενοι ζῶσιν ὑπὸ τυράννου ζυγόν, καθὼς συνέβη καὶ εἰς ἡμᾶς. Μολυσμένοι ἀπὸ τυραννικὰ ἔθη, οἱ ἱερωμένοι ὠρέχθησαν πολλάκις ἀναξίως ἐπισκοπήν· ἀπὸ δὲ τοὺς κοσμικοὺς οἱ ὀπωσοῦν δυνατοὶ ὄχι μόνον τοὺς ἐδοήθησαν νὰ τὴν λάθωσιν, ἀλλὰ, τὸ αἰσχρότερον, καὶ προσέλαβαν συμβουθούς αὐτοὺς τοὺς τυράννους, καταφεύγοντες εἰς τὴν μεσιτείαν ἢ μᾶλλον προσταγὴν κἀνενὸς αὐλικοῦ Τούρκου. Ἄλλὰ δόξα τῷ Θεῷ! ἠλευθερώθη ἡ Ἀνατολικὴ ἐκκλησία ἀπὸ τοιαύτας ἐκλογὰς ἐπισκόπων. — ΚΑΛΟΥ ΕΡΓΟΥ. Ἔργον λέγει ἐδῶ αὐτὸ τοῦ Εὐαγγελίου τὸ κήρυγμα, καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ὁποῖον ἦτο τὸ ἔργον τοῦ Τιμοθέου, ὡς εἶπε περὶ αὐτοῦ εἰς ἄλλην ἐπιστολήν. «Τιμόθεος... τὸ ἔργον κυρίου ἐργάζεται ὡς καὶ ἐγώ.» 3) Ἀρμόδια ἐσημείωσαν ἐδῶ οἱ Πατέρες τῆς ἐκκλησίας, ὅτι ἔργον ὠνόμασεν ἐπίτηδες τὴν διδαχὴν τοῦ Εὐαγγελίου ὁ Ἀπόστολος, διδάσκων τοὺς Ἐπισκόπους νὰ κρίνωσιν τὴν ἐπισκοπήν ὡς ἐπιτήδευμα ἢ ἐργόχειρον, καὶ ὄχι ὡς ἀξίωμα καὶ τρυφήν: Opus, non dignitatem, non delicias, λέγει ὁ Ἱερώνυμος· καὶ πλατύτερον ὁ Πηλουσιώ-

1) Β'. Πρὸς Κορινθ. ια'. 13. 2) Ματθ. ζ'. 15. 3) Α'. Κορινθ. ιε'. 10.

της Ἰσίδωρος, «Ἔργον ἐστίν, ὧ Βέλτιστε, τὸ πρᾶγμα, οὐκ ἄνεσις, φροντίς, οὐ τρυφή, λειτουργία ὑπεύθυνος, οὐκ ἀρχὴ ἀνεξέταστος, πατρικὴ κηδεμονία, οὐ τυραννικὴ αὐτονομία, οἰκονομικὴ προστασία, οὐκ ἀλογοθέτητος ἐξουσία.» 1)

2. ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ. Πρῶτοι οἱ Ἀπόστολοι ὠνομάσθησαν Ἐπίσκοποι, ἐπειδὴ εἰς τὴν πρώτην αὐτῶν συνέλευσιν, ὅτε ἐψήφισαν εἰς τόπον τοῦ Ἰούδα τὸν Ματθίαν, ὁ Πέτρος ἐπροσάρμοσεν εἰς τὴν περίστασιν τὸ ῥητὸν τοῦ Δαυὶδ, «Καὶ τὴν ΕΠΙΣΚΟΠΗΝ αὐτοῦ λάβοι ἕτερος.» 2)

Ἀλλὰ προνοοῦντες, μὴ τὸ τοιοῦτον ὄνομα δώσῃ ἀφορμὴν φιλαρχίας, προσωνόμασαν αὐτοὶ ἑαυτοὺς καὶ Πρεσβυτέρους (anciens,) καὶ ἔτι ταπεινότερον Διακόνους (ministres,) ὡς ὀνομάζονται καὶ σήμερον ἀκόμη οἱ ποιμένες τινῶν χριστιανικῶν αἱρέσεων, καὶ ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου, εἰς τὴν ὁποίαν Ἐπίσκοπος καὶ Πρεσβύτερος λαμβάνονται ὡς συνώνυμα.

3) Τὸ Διάκονος εἶναι ἔτι συχνότερον εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην· Διάκονοι Χριστοῦ, 4) Διάκονοι δικαιοσύνης, 5) Διάκονοι καινῆς διαθήκης, 6) καὶ ἄλλα παρόμοια ὀνόματα δίδουν αὐτοὶ εἰς ἑαυτοὺς πολλάκις. Καθόσον ὅμως ἐπληθύνετο πᾶσα μία ἐκκλησία, καὶ ἀκολούθως ἤϋξαν καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν Ἐπισκόπων, Πρεσβυτέρων ἢ Διακόνων της ἐξανάγκης διὰ νὰ φυλάσσεται ἡ εὐταξία. ὠνομάσθη ἐξαιρέτως εἰς ἐκ τῶν πολλῶν τούτων Ἐπίσκοπος, ὁ πρεσβύτερος τὴν ἡλικίαν ἢ ἀξιώτερος τὴν ἀρετὴν, ὅστις ἐκλέγετο μὲ κοινήν ψῆφον τῶν συμπρεσβυτέρων καὶ τοῦ λοιποῦ χριστιανικοῦ

1) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1176. 2) Πράξ. ἀ. 20. 3) Πρὸς Τίτ. ἀ. 5 καὶ 7. 4) Πρὸς Ἐφεσ. γ. 7. 5) Β'. Πρὸς Κορινθ. ια. 15. 6) Αὐτόθ. γ. 6.

λαοῦ, 1) νὰ προεδρεύῃ μόνον, καὶ νὰ διοικῆ ὡς πατήρ, ὄχι νὰ ἀρχῇ ἢ νὰ ἐξουσιάζῃ ὡς δεσπότης. 2) — ANEPI-
 ΛΗΠΤΟΝ. Ἀνεπίληπτος, ἀπὸ τὸ ΕΠΙΛΑΜΒΑΝΟΜΑΙ
 (πιάνω, κρατῶ) λέγεται, ὅστις δὲν δίδει ΛΑΒΗΝ, ἡγουν
 ἀφορμὴν ἢ πρόφασιν κατηγορίας εἰς κἀνένα, ἢ κοινότε-
 ρον, ὄντινα κἀνεὶς δὲν ἔχει νὰ πιάσῃ ἀμαρτάνοντα (irré-
 prehensible.) Τοῦτο ἐξηγῶν ὁ θεοφύλακτος λέγει, «Ἀ-
 νεπίληπτον, τουτέστι πᾶσαν ἀρετὴν ἔχοντα, ὥστε μήτε
 ἄλλους αὐτοῦ, μήτε αὐτὸν ἑαυτοῦ ἐπιλαμβάνεσθαι.» 3)
 Ἀντὶ τοῦ Ἀνεπίληπτον εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν
 ἐμεταχειρίσθη τὸ συνώνυμον Ἀνέγκλητον. 4) — ΜΙΑΣ
 ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΑΝΔΡΑ. Τὸ αὐτὸ παραγγέλλει καὶ τὸν Τί-
 τον, 5) τὸ ὁποῖον ἐξηγήθη διαφόρως. Οἱ μὲν ἐνόμισαν,
 Νὰ μὴ συνοικῆ συγχρόνως μὲ δύο γυναῖκας. Οἱ δὲ, Νὰ
 μὴ δευτερογαμήσῃ μετὰ τὸν θάνατον τῆς πρώτης του
 γυναίκος, ἄλλοι τελευταῖον, Νὰ ἀρκῆται εἰς τὴν ἰδίαν γυ-
 ναῖκα μόνην, μηδὲ νὰ περιεργάζεται ἢ νὰ πειράζῃ ξένας
 ἄλλας γυναῖκας. 6) ΝΗΦΑΛΙΟΝ. Κακὰ γράφεται εἰς τινὰς
 ἐκδόσεις Νηφάλειον, προπαροξυτόνως. Τὰ διὰ τοῦ εὐ-
 παροξύνονται, Νηφάλεος (ὡς τὸ Ῥωμαλέος,) τὰ δὲ
 διὰ τοῦ ἰος προπαροξύνονται, Νηφάλιος. Καὶ ταύτην
 τὴν γραφὴν θέλομεν εὐρεῖν καὶ εἰς τὸ ἐξῆς. Νηφάλιος, ἢ
 Νηφαλέος (ἀπὸ τὸ ῥῆμα Νήφω) λέγεται κυρίως ὁ ἀπε-
 χόμενος ὀλίτελ' ἀπὸ οἴνου, ἢ ὁ μεταχειριζόμενος αὐτὸν
 μετριώτατα, ὥστε νὰ μὴ μεθύσκειται ποτὲ ἀπὸ τὴν χρῆ-
 σίν του· καὶ κατ' ἐξάπλωσιν σημασίας, ὁ μετριάζων καὶ
 εἰς τὰ φαγητὰ (sobrietas) καὶ εἰς ὄσας τὰς σαρκικὰς ἀπο-

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1181
 —1182. 2) Α'. Καθολ. Πέτρ. ἐ. 3. 3) Παρὰ τῷ SUICER.
 Thesaur. ecclesiast. tom. I. p. 339. 4) Πρὸς Τίτ. α. 7.
 5) Αὐτόθ. 6) ROSENMULLER. Schol. in N. Testa-
 ment. tom. V. pag. 28.

λαύσεις· διότι και τούτων ἡ ἄμετρος χρῆσις μεθύει τράποντινὰ τὴν ψυχὴν.

«Νῆφε, γρηγόρει, σωφρόνει βίω» λέγει ὁ Ἡσύχιος.— ΣΩΦΡΟΝΑ. Σώφρων ἐτυμολογεῖται ὁ Σῶος τὰς φρένας, ἤγουν ὁ Σωστὸν και ὕγιῃ νοῦν ἔχων, «Σώφρων, φρόνιμος» λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὡς και εἰς τὴν κοινήν γλῶσσαν τὸ οὐδετέρως και ἐπιρῥηματικῶς ἔλλειπτικόν Μὲ τὰ σωστά τοῦ, 1) σημαίνει μὲ τὰ σῶά του φρονήματα. Τοῦ τοιούτου ἡ ψυχὴ, πάντοτε ἄγρυπνος, δὲν τρέχει κίνδυνον νὰ ἀπατηθῇ ἀπὸ κἀνένα. Ὁ Θεοφύλακτος ἐξηγεῖ τὸ Νηφάλιον, «Ὁξύ, διορατικόν, ἀγχίνου, μηδὲ ὑπὸ φροντίδων και ἀθυμιῶν καταβαπτιζόμενον, ἀλλ' αἰεὶ διῶπισμένον, ὥστε πάντα βλέπει, και πᾶσιν ἐφίστασθαι.» 2)—ΚΟΣΜΙΟΝ. Εὐταχτον, σεμνόν (grave) και εἰς τοὺς λόγους και εἰς τὰς πράξεις του, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος· «Κόσμιον και φθέγματι και σχήματι και βλέμματι και βαδίσματι, ὥστε και διὰ τοῦ σώματος φαίνεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς σωφροσύνην.» 3)—ΦΙΛΟΞΕΝΟΝ. Εἰς ὅλους παραγγέλλει τὴν φιλοξενίαν «τὴν φιλοξενίαν διώκοντες,» 4) και, «τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε,» 5) κατεξαιρετῶν ὁμοῦ εἰς τοὺς πρεσβυτέρους ἢ ἐπισκόπους, ὡς ἐδῶ εἰς τὸν Τιμόθεον, και κατωτέρω 6) εἰς τὸν Τίτον· διότι τὸ Ἐπισκοπεῖον (ἐκλήθη) εἶναι κοινὴ καταφυγὴ τῶν ξένων, και εἰς αὐτοὺς πρώτους, ὡς εἰς κοινοὺς τῆς χριστιανικῆς πολιτείας πατέρας, παρουσιάζονται οἱ ἀλαχόθεν ἐρχόμενοι και ἱερωμένοι και λαϊκοί, ἄλλοι δὲ ἄλλας αἰτίας, και πολλοὶ πολλὰς διὰ χρηματικὰς ἀπο-

1) Ἰδ. Ἀταχ. II. σελ. 342. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 410. 3) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 147. 4) Πρὸς Ῥωμ. ιδ'. 13. 5) Πρὸς Ἐβρ. ιγ'. 2. 6) Πρὸς Τίτ. α. 8.

ρίας. — ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ. Ὅχι μόνον νὰ ἐξεύρη, ἀλλὰ καὶ νὰ θέλῃ νὰ διδάσκῃ προθύμως τὴν ἀνωτέρω 1) ὀνομασθεῖσαν Ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν, καὶ ὄχι μόνον εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς συνάξεις, ὅπου εἶναι ὁ ἐξαίρετος τόπος τῆς διδαχῆς, ἀλλὰ παντοῦ καὶ πάντοτε καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ τὴν εἰς τὸ ἐξῆς διδομένην εἰς τὸν αὐτὸν Τιμόθεον παραγγελίαν. «Ἐπίστηθι εὐκαίρως, ἀκαίρως.» 2) Τοιοῦτος χρεωστεῖ νὰ ᾔναι ὁ ἐπίσκοπος ἢ πρεσβύτερος, ἐνθουσιούμενος καὶ τὸ φιλόνηρον παράγγελμα τοῦ Στωικοῦ Ἀρίστωνος, «Ὁφείλει καὶ τὰ θηρία λόγων συνίνασθαι κτηνικῶν πρὸς ἀρετὴν!» 3)

3. ΜΗ ΠΑΡΟΙΝΟΝ. Πάροινοσ κυρίως λέγεται ὁ διὰ μέθην εὐκόλα κινούμενοσ εἰς ὕβρεις, μάχασ ἢ ὀποιασδήποτε ἄλλασ ἀταξίας, μεταφορικῶσ δὲ, καὶ ὁ χωρὶσ μέθην ἀτακτῶν ὡσ οἱ μεθυσμένοι. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, «Πάροινοσ, ἀμαρτωλόσ, μεθυστήσ, ὕβριστήσ, λοιδοροσ, ἔκλυτοσ,» καὶ «Παροινία, ἡ ἐκ τοῦ οἴνου ὕβρισ, καὶ οἰαδήποτε ἀμαρτία.» Ὁ Χρυσόστομοσ ἐξήγησεν ἐδῶ τὸ Πάροινοσ «Τὸν ὕβριστήν, τὸν αὐθάδη» ὁ δὲ Θεοδώρητοσ, «Μέθυσον.» 4) — ΜΗ ΠΛΗΚΤΗΝ. Πλήκτην (καὶ σπανιώτερον Τύπην) ἔλεγαν κυρίωσ τὸν Κτυπητήν, καὶ μεταφορικῶσ τὸν φιλόνηκον καὶ ἔτοιμον νὰ ἀνακομβωθῆ εἰσ πληγὰσ καὶ μάχασ (batailleur,) ἀπὸ τὸ Πλήσσω (blesse, battre.) «Τύπησ, πλήκτησ» λέγει ὁ Ἡσύχιοσ, καὶ «Πλήκτησ, μάχιμοσ, ὕβριστήσ» καὶ «Πληκτίζεσθαι, μάχεσθαι, ὕβριζειν.» Κτυπητήν εἶπα εἰσ τὴν μετάφρασιν, ὄχι μόνον διότι ἡ λέξισ σημαίνει κυρίωσ τὸν Πλήκτην, ἀλλ' ὅτι καὶ εὐρίσκεται εἰσ τὰ κοινὰ μασ Λεξικά, καὶ κατεχωρίσθη

1) Σελ. 71. 2) Β'. Τιμόθ. δ'. 2. 3) Ἰδ. Ἀτακτ. III. σελ. 184. σημ. 3. 4) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 602.

ἔσχάτως καὶ εἰς τὰ Ἑλληνικά, ὡς βηματικὸν τοῦ Κτυ-
 πῶ. «Κτυπεῖ, τῇ χειρὶ κρούει» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ὁ
 Χρυσόστομος ἐξήγησε τὸ Πλήκτης εἰς μεταφορικὴν ση-
 μασίαν. «Οὐ τὸν μὴ πλήσσοντα φησὶ ταῖς χερσὶ. Τί οὖν
 ἐστὶ, Μὴ π λ ή κ τ η ν; ἐπειδὴ εἰσὶ τινες ἀκαίρως πλήτ-
 τοντες τῶν ἀδελφῶν τὴν συνείδησιν, τούτους νῦν αἰνίτ-
 τεσθαί μοι δοκεῖ.» Ἐδλογώτερον ὁ Θεοφύλακτος τὸ ἐξή-
 γησε καὶ κατὰ τὰς δύο σημασίας. «Μὴ πλήκτην, μίτε
 διὰ χειρῶν πλήττοντα, μήτε διὰ πικρῶν λόγων καὶ ἀπο-
 τῶμων ἀκαίρως. Ἰατρὸς γάρ ἐστὶν ὁ δὲ ἰατρὸς ἰᾶται τὰ
 πεπληγότα μᾶλλον, οὐκ αὐτὸς πλήττει.» 1) Ἐφάνη τὸν
 Χρυσόστομον ἀπίθανον εἶναι εἰς τοὺς χρόνους τῶν Ἀπο-
 στόλων εὐρίσκοντο ἐπίσκοποι πλήκται, γρονθοκοπηταὶ
 δηλαδὴ ἢ ξυλοκοπηταὶ, ὅποτε ἴσως οὐδὲ εἰς τοὺς χρό-
 νους τοῦ (κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα) ἐγνώριζε
 τοιοῦτους, εἰς τὴν Ἀνατολὴν κἄν. Διότι εἰς τὴν Δύσει
 (κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα) ἡ ἐκλογή τοῦ Πάπα
 Δαμάσου ἔγεινεν ἀφορμὴ, ὄχι ξυλοκοπημάτων ἢ γρονθο-
 κοπημάτων, ἀλλὰ δεινῆς αἱματοχυσίας. 2) Ὅτι δὲ ἐφά-
 νησαν καὶ εἰς τὴν Ἀνατολὴν ἰερωμένοι πλήκται, παρὰ
 τὴν ἐξήγησιν τοῦ κατὰ τὴν ἑνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα
 ἀκμάσαντος Θεοφύλακτου, τὸ μαρτυρεῖ καὶ ἡ κατὰ τὴν
 ἕκτην Νεαρὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ. «Ἄλλ' οὐδὲ οἰκείαις χερ-
 σὶν ἕξεστιν ἐπισκόπῳ τινὰ πλήττειν τοῦτο γὰρ ἀλλότριόν
 ἐστὶν ἱερέων.» 3) — ΜΗ ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΗ. Ὅτι παραγ-
 γέλλει καὶ ὁ Πέτρος εἰς τοὺς ποιμένας τῆς ἐκκλησίας,
 «Ποιμάνετε... ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἐ-
 κουσίως, μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ προθύμως.» 4) Αἰ-

1) IDEM. *ibid.* pag. 752. 2) Ἰδ. Συμβουλ. τρ. ἐπισκόπ. σελ
 30 3) Ἰδ. SUICER. *Thesaur. ecclesiast.* tom. II.
 pag. 751. 4) Α'. Πέτρ. ε. 2.

σχροκερδῆς λέγεται ὁ θέλων νὰ κερδαίνη καὶ ἀπὸ τὰ αἰσχροὰ, κατὰ τοῦ Θεοδωρήτου τὴν ἐξηγήσιν, «Ὁ ἐκ πραγμάτων αἰσχροῶν καὶ λίαν ἀτόπων κέρδη συλλέγειν ἀνεχόμενος.» Ὁ Οἰκουμένιος δὲν συγχωρεῖ οὐδὲ τὰ δίκαια κέρδη εἰς τοὺς ἱερωμένους, «Μὴ αἰσχροκερδῆ, οἷον ἀκτῆμονα, ὡς παντοίου κέρδους, κὰν δίκαιον εἶναι δοκῆ, αἰσχροῦ ὄντος ἐπισκόπων.» 1) Πολλὸ ἐπικερδέστερον εἶναι εἰς τὸν ἔχοντα νοῦν, εἴτε λαϊκὸν, εἴτ' ἱερωμένον, ἢ καλὴ φήμη παρὰ τὸ αἰσχροὺν κέρδος, ὅσον μέγα καὶ ἂν ἤθελ' εἶσθαι, ὡς εἶπε καὶ ὁ φιλόσοφος τραγωδός·

«Οἱ δ' αἰσχροὰ κέρδη πρόσθε τοῦ καλοῦ βροτῶν

«Ζητοῦσιν· οὕτω βίος ἀνθρώπων πλάνη.

«Ἐγὼ δὲ τούτων οὐδενὸς χρεῖζω τυχεῖν·

«Δόξαν δὲ βουλοίμην ἂν εὐκλείας ἔχειν.» 2)

Εἰς τὸν ἱερέα αἰσχροὰ κέρδη λογίζονται, ὅσα ὑπερβαίνουν τὰς φυσικὰς του χρείας, ἐπειδὴ ἐπαγγέλλεται, ὅτι εἶναι διάδοχος τοῦ βίου καὶ τῆς διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων, οἱ ὅποιοι ἔλεγον, «Ἐχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησόμεθα.» 3) Ἐγνώρισαν κ' ἐδίδαξαν τὴν τοιαύτην αὐτάρκειαν καὶ αὐτοὶ οἱ καταδικαζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς ὡς ἐθνικοί. Ἐθνικὸς ἦτον ὅστις εἶπεν,

«Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυοῖν μόνοις,

«Δήμητρος ἀκτῆς, πάματος θ' ὄρηχόου,

«Ἄπερ πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν.

«Ὡν οὐκ ἀπαρκεῖ πλησμονή. Τρυφῆ γέ τοι

«Ἄλλων ἐδεστίων μηχανὰς θηρεύομεν.» 4)

—ΕΠΙΕΙΚΗ. Ἀντιβάλλει πρὸς τὸν ἀνωτέρω Πάροι—

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 751. 2) Ἐδριπιδ. Λειψάν. Παδαμάνθ. edit. Musgr. pag. 471. 3) Ἰδ. κατωτέρ. Α'. Πρὸς Τιμόθ. σ'. 8. 4) Ἐδριπιδ. παρὰ τῷ Ἀθην. IV. σελ. 158.

νον δ' Ἀπόστολος τὸν Ἐπιεικῆ, ἤγουν τὸν πρῶτον, τὸν ἡμέρον, «Ἐπιεικῆς παρὰ τὸ εἶκειν καὶ ὑποχωρεῖν· καὶ γὰρ οἱ πραεῖς ὑποχωροῦσι καὶ οὐκ ἀντιτείνουσιν· ἔνθεν ἐπιείκεια.» 1) Κατωτέρω 2) συνάπτει τὴν διάθεσιν τοῦ Ἐπιεικοῦς μετὰ τὴν Πραύτητα. Εἰς τὴν γλῶσσάν μας δ' Ἐπιεικῆς δύναται νὰ ἐρμηνευθῆ διὰ τοῦ Συγκαταβατικὸς, ἢ καὶ Καλόγνωμος. Ἀρχετὰ ἐξήγησεν δ' Ἀριστοτέλης 3) τί πρᾶγμα εἶναι ἡ Ἐπιείκεια. Δὲν ἐναντιοῦται τὴν Δικαιοσύνην, ἀλλὰ τὴν μαλάσσει τὸν τρόπον τινὰ καὶ τὴν γλυκαίνει, φεύγουσα τὸ Ἀκριβοδίκαιον (justice rigoureuse,) καὶ πολὺ πλέον τὴν πλεονεξίαν. 4) ἰ Παραδείγματος χάριν, ἂν δὲ χρεωφειλέτης ἀρνηταὶ νὰ πληρώσῃ τὸν δανειστὴν, ἐμπορεῖ οὗτος νὰ τὸν ἀναγκάσῃ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ νόμου, νὰ ἀποδώσῃ μέχρις ὀβολοῦ τὸ χρέος· τοῦτο εἶναι ἡ δικαιοσύνη (justice.) Ἄλλ' ἂν δὲ χρεωστῶν εἶναι πτωχὸς, ἢ ἀσθενὴς, ἢ ἔχει γυναῖκα καὶ τέκνα, μόλις τρεφόμενα ἀπὸ τοῦ κόπους του, τότε δὲ δανειστῆς κινούμενος εἰς συμπάθειαν, τοῦ μακρύνει τὴν διορίαν τῆς πληρωμῆς, ἢ καὶ συγκαταβαίνει νὰ τοῦ χάρισῃ μέρος ἐξ αὐτῆς, τοῦτο εἶναι ἡ ἐπιείκεια (équité.) Οἱ Στωικοὶ φιλόσοφοι, ὡς καὶ ἄλλα τινὰ, ἐδίδασκαν καὶ ἐδῶ παραλόγως τὴν ἀγαπητὴν αὐτῶν Ἀπάθειαν ἢ Ἀσυμπάθειαν, ἐξορίσαντες τὴν ἐπιείκειαν ἀπὸ τῶν ἀρετῶν τὸν κατάλογον· «Οὐκ ἐπιεικῆ δὲ φασιν εἶναι τὸν ἀγαθὸν ἄνδρα· τὸν γὰρ ἐπιεικῆ παραιτητικὸν εἶναι τῆς κατ' ἀξίαν κολάσεως κ. τ. λ.» 5) — ΑΜΑΧΟΝ, Ὡς δὲ Ἐπιεικῆς ἐναντιοῦτο τὸν Πάροινον, οὕτως ἀντίκειται εἰς τὸν Πλήκτην δ' Ἀμαχος, καὶ σημαίνει τὸν φεύγοντα, τὸν

1) Ἐτομολ. σελ. 359. 2) Πρὸς Τίτ. γ', 2. 3) Ἀριστοτέλ., Ἠθικ. Νικομάχ. V. 10. σελ. 102. 4) Ὁ αὐτ. Πολιτικ. II. 4. § 12. σελ. 46. 5) Ἰδ. Στοβ. σελ. 311.

ἀποστρεφόμενον τὰς μάχας καὶ τὰς φιλονεικίας. Ἄν εἰς τοὺς κοσμικοὺς αἱ μάχαι εἶναι κακαί, εἰς τοὺς δουλεύον-
τας τὴν ἐκκλησίαν γίνονται πολὺ χειρότεραι, «Δοῦλον δὲ
κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἩΠΙΟΝ εἶναι πρὸς πάν-
τας.» 1) τὸν Ἐπιεικῆ ὀνομάζει ἐδῶ Ἡπιον.—ΑΦΙΛΑΡ-
ΓΥΡΟΝ. Διότι ἡ ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσα αἰσχροκέρδεια
γεννᾶται φυσικᾶ ἀπὸ τὴν φιλαργυρίαν, τὴν ὁποίαν κατω-
τέρω 2) ὀνομάζει ρίζαν θλων τῶν κακῶν. Τοιοῦτοι φι-
λάργυροι ἦσαν οἱ Φάρισαῖοι, κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ
εὐαγγελιστοῦ, 3)

4. ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΑΛΩΣ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΟΝ.

Προΐσταμαι κυρίως σημαίνει, Στέκω ἔμπροσθεν τινός, καὶ
μεταφορικῶς κυβερνῶ, διοικῶ, ἐπιμελοῦμαι, φυλάσσω τι
ἢ τινά, καὶ ἂν ἡ χρεῖα τὸ καλέσῃ, καὶ ὑπερμαχῶ, ὡς εἶ-
πεν ὁ Ποιητῆς, τρέψας εἰς ἐπίβρημα τὴν πρόθεσιν,

«Τάων ἐγὼ οὐ τοι πρόσθ' ἵσταμαι, οὐδὲ μεγαίρω.» 4)

Ὡσαύτως ἔλεγον, «Προΐστασθαι τέχνης» περὶ παντὸς
τεχνίτου προεστῶτος τέχνης τινός (fabricant), ἧγουν
διοικοῦντος μισθωτοὺς ἄλλους πολλοὺς ἐργάτας. Ἐκ τοῦ-
του ὀνομάζει κατωτέρω, 5) Προεστῶτας τοὺς διοικοῦντας
τὴν ἐκκλησίαν πρεσβυτέρους ἢ ἐπισκόπους, ὡς ὀνομάζο-
μεν συνήθως Προεστῶτας τῆς πόλεως, τοὺς διοικοῦντας
τὴν μεγάλην οἰκίαν ἢ ἐκκλησίαν, τὴν πολιτείαν, ὁποῖοι
εἶναι οἱ λεγόμενοι Δ η μ ο γ ε ρ ο ν τ ε ς, ἢ ἄλλοι τῶν κοι-
νῶν διοικηταὶ πολῖται. — ΕΝ ΥΠΟΤΑΓῆ ΜΕΤΑ ΠΑ-
ΣΗΣ ΣΕΜΝΟΤΗΤΟΣ. Καὶ ὄχι ἀνυπότακτα, ὡς λέ-
γει ἀλλοῦ. 6) Σημείωσε ὅτι ἐνόνει ἐπίτηδες τὴν ὑποτα-

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 24. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 10.
3) Λουκ. ιε'. 14. 4) Ἰλιάδ. δ'. 54. 5) Α'. Τιμόθ. ε'. 17. 6) Πρὸς
Τίτ. α'. 6.

γὴν τῶν τέχνων μὲ τὴν σεμνότητα, θέλων νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι ἡ ὑποταγὴ τῶν πρέπει νὰ ἴηαι ἐκούσιος, ἤγουν νὰ γεννᾶται ἀπὸ σέβας καὶ ἀγάπην τὴν πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὄχι ἀπὸ φόβον. Ἡ ἀπὸ φόβον μόνον ὑποταγὴ εἶναι ὑποταγὴ ἄσεμνος, ὡς ἤθελ' εἶσθαι, παραδείγματος χάριν, νὰ εὐτακτῶσιν, ἐνόσῃ βλέπουν παρόντα τὸν πατέρα, καὶ νὰ ἀτακτῶσιν ὅπῃ ἐκεῖνος λείπει ἔξω. Τοιαύτης ὑποταγῆς ἀσέμνου αἴτιοι μάλιστα γίνονται ὅσοι πατέρες διδάσκουν μὲ λόγους μόνους, καὶ ὄχι μὲ τὸ παράδειγμα τῶν, οὐδὲ γνωρίζουν ἄλλο μέσον ἀνατροφῆς παρὰ τὸ ξυλοκόπημα.

5. Εἰ ΔΕ ΤΙΣ... ΕΠΙΜΕΛΗΣΕΤΑΙ. Ἐσημείωσαν οἱ ἐξηγηταί, ὅτι ὁ ΔΕ σύνδεσμος ἐδῶ ἐτέθη ἀντὶ τοῦ ΓΑΡ, Καὶ τούτου παραδείγματα εὐρίσκονται εἰς τοὺς παλαιούς, καὶ λογογράφους καὶ ποιητάς. Τοιοῦτον εἶναι τοῦ Ὀμήρου τὸ,

« ————Χόλον δ' ἀλέεινε γυναϊκός,» 1)

καὶ τοῦ Ξενοφῶντος τὸ, « Πῶς οὐχ ἕνα... αὐξῆσαι; δέεται δέ.» 2) Τὸ δὲ νόημα εἶναι ἐπιχειρηματικὸν ἀπὸ τοῦ μικροτέρου εἰς τὸ μεγαλύτερον, καὶ ἀπὸ τοῦ ἰδίου εἰς τὸ ἀλλότριον. Διότι, ἂν μίαν μόνην οἰκίαν δὲν ἴηαι ἱκανὸς νὰ οἰκονομήσῃ πῶς ἔχει νὰ διοικήσῃ τὴν σύνθετον ἀπὸ πολλὰς οἰκίας ἐκκλησίαν; ἂν τὴν ἰδίαν γυναῖκα καὶ τὰ τέκνα, πρὸς τὰ ὅποια φυσικὰ τρέφει πλειοτέραν στοργήν, δὲν δύναται νὰ κυβερνήσῃ, πῶς ἐμπορεῖ νὰ ἐπιμεληθῇ τοὺς λοιποὺς χριστιανούς; Παράγγελμα χρήσιμον εἰς ἐκλογὴν ὄχι μόνον ἐκκλησιαστικῶν πνευματικῶν προσώπων, ἀλλὰ καὶ εἰς παντὸς προσώπου δοκιμὴν, εἰς ὅντινα θέλομεν νὰ ἐμπιστευθῶμεν διοίκησιν τῶν κοινῶν. Οἱ

1) Ὀδυσσ. α. 433. 2) Ξενοφ. Ἀπομνημ. Γ'. VI, § 14. σελ. 88.

ἀρχαιρεσιάζοντες μάλιστα εἰς τὰς πολιτείας, ὅταν ἐκλέγωσιν ἄρχοντας, βουλευτάς, γερουσιαστάς, ἀντιπροσώπους, δικαστάς, ἀπλῶς διοικητάς τῶν κοινῶν, χρεωστοῦν νὰ συλλογίζωνται καὶ τὴν οἰκιακὴν διαγωγὴν τοῦ ἐκλεγομένου, καὶ τὴν μὲ τοὺς ἄλλους πολίτας συνήθη του ἀνατροφῆν, ἐνθυμούμενοι τὸ ἀποστολικόν τοῦτο παράγγελμα, σύμφωνον μ' ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Ἰσοκράτης, «Ὁ γὰρ κακῶς διανοηθεὶς ὑπὲρ τῶν ἰδίων οὐδέποτε καλῶς βουλευσεται περὶ τῶν ἀλλοτρίων» 1) Ἡ καθενὸς πολίτου οἰκία λογίζεται μίᾳ μικρᾷ πόλει, καὶ ἀπὸ τὰς μικρὰς ταύτας πόλεις συγκροτεῖται ἡ μεγάλη πόλις, ἡ λεγομένη Πολιτεία. Τῶν μικρῶν οἰκιῶν αἱ ἀταξίαι μέλλουν ἀπαραιτήτως μὲ τὸν καιρὸν νὰ ταραξῶσι καὶ τὴν μεγάλην οἰκίαν. Καὶ εἰς τοῦτο ἀπέβλεπε μάλιστα ἡ περὶ τῆς παιδείας τῶν τέκνων συμβουλή τοῦ Πυθαγόρου, «Ἀρχή ἐστίν ἡ περὶ τὸν οἶκον δικαία διάθεσις τῆς ὄλης ἐν ταῖς πόλεσιν εὐταξίας· ἀπὸ γὰρ τῶν οἴκων αἱ πόλεις συνίστανται.» 2)

Σημείωσε καὶ τὸ τελευταῖον τοῦ ἑδαφίου ῥῆμα Ἐπιμελήσεται, ὡς σημαντικώτατον τοῦ ἱερατικοῦ ἐπαγγέλματος. Δὲν εἶναι οὐδ' ὀνομάζεται Ἀρχων (magistrat,) ἀλλ' ἐπιμελητῆς (administrateur,) Διάκονος (ministre,) Προεστὼς (préposé,) Ἐπίσκοπος (inspecteur,) Ποιμὴν (pasteur,) Ἡγούμενος (conducteur) Ὅλα ταῦτα τὰ ὀνόματα ἔδωκεν εἰς τοὺς διακόνους τοῦ θυσιαστηρίου ἡ Νέα Διαθήκη πλὴν τοῦ Ἀρχων· διότι τὸ ἔργον αὐτῶν δὲν εἶναι Ἀρχή, ἀλλ' Ἐπιμέλεια ἢ Ἐπιτροπή, τῆς ὁποίας ἔχουν νὰ δώσωσι λόγον εἰς τὸν ἐμπιστευθέντα εἰς αὐτοὺς τὴν ἐπιμέλειαν. Τοιαύτην σημασίαν ἔδιδαν εἰς αὐτὰ καὶ οἱ παλαιοί. «Οὐκ ἔστι

1) Ἰσοκράτ., πρὸς Δημόνικ. § 4. σελ. 8. 2) Ἰάμβλιχ. Περὶ τοῦ Πυθαγορικ. βίου, XXX. σελ. 144.

ταῦτα ΑΡΧΗ, ἀλλ' ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ τις καὶ διακονία ἀρχὰς δὲ... ἄς ὁ δῆμος εἶωθε χειροτονεῖν ἐν ἀρχαιρεσίαις, στρατηγούς καὶ ἱππάρχους κ. τ. λ.» 1) θέλεις νὰ μάθῃς τίνες ὀνομάζονται Ἄρχοντες εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν εὐαγγελιστῶν καὶ τῶν ἀποστόλων; «Οἱ Ἄρχοντες τῶν ἔθνων» 2) ἔπειτα μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, «Οἱ Ἄρχοντες τῶν Φαρισαίων,» 3) αὐτοὶ τοῦ Ἰησοῦ οἱ σταυρωταί, «Οἱ Ἀρχιερεῖς καὶ οἱ Ἄρχοντες 4) τῶν Ἰουδαίων» καὶ τέλος αὐτὸς διάβολος, «Ὁ Ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου.» 5) Οἱ Ἀπόστολοι μόνον Ἄρχοντα καὶ Κύριον ἐγνώριζαν τὸν Χριστόν. Μόνον αὐτὸν ὀνομάζουν Ἀρχιποιμένα 6) καὶ «Πιστὸν Ἀρχιερέα τὰ πρὸς τὸν Θεόν.» 7) Κάνεις ἀπ' αὐτοῦ δὲν ἐτόλμησε νὰ σφετερισθῇ τοῦ Χριστοῦ τὰ ἐπιθέτα, «Οὐ γὰρ ἑαυτοῦς κηρύσσομεν, ἀλλὰ Χριστὸν Ἰησοῦν Κύριον· ἑαυτοῦς δὲ δούλους ὑμῶν διὰ Ἰησοῦν.» 8) Καὶ τοὺς Ἀποστόλους ἐμιμήθησαν οἱ μετ' αὐτοῦ, ἕωσού ἐπροχώρησε, μετὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα, καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς ΑΡΧΗΣ τὸ ὄνομα, καὶ ἔφερε τοὺς Ἀρχιεπισκόπους, τοὺς Ἀρχιερεῖς, τοὺς Ἀρχidiaκόνους, καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς Ἀρχιμανδρίτας, ὅχι μόνον τοὺς συνωνυμοῦντας μὲ τοὺς Ἡγουμένους τῶν μοναστηρίων (abbés,) ἀλλὰ καὶ τοὺς νομάδας (Πῶς ἄλλως νὰ τοὺς ὀνομάσῃ τις;) ἤθουν τοὺς χωρὶς μάνδραν Ἀρχιμανδρίτας, ὀλίγους εἰς τὴν Ἀνατολικὴν, μυρίους εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν.

6. ΜΗ ΝΕΟΦΥΤΟΝ. Νεόφυτον κυρίως λέγεται τὸ νεωστὶ φυτευμένον δένδρον, κατὰ τὸ, «Οἱ υἱοὶ σου ὡς νεόφυτα ἐλαιῶν.» 9) Μεταφορικῶς, Νεόφυτος δύναται νὰ

1) Αἰσχίν. Κατὰ Κτησιφ. σελ. 55. 2) Ματθ. κ'. 25. 3) Λουκ. ιδ'. 1. 4) Ὁ αὐτ. κδ'. 20. 5) Ἰωάνν. ιβ'. 34. 6) Α'. Πέτρ. ε'. 4. 7) Πρὸς Ἑβρ. β'. 17. 8) Β'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 5. 9) Ψαλ. ρκγ'. 3.

ὀνομασθῆ δ νεωστὶ προσκολληθεὶς εἰς τέχνην, αἴρῃσιν, ἢ βίου κοινωνίαν τινά· καὶ ἐδῶ, δ νεωστὶ ἐλθὼν εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, δ πρὸ μικροῦ διδαχθεὶς αὐτὴν, ἢ ὡς τὸ μεταφράζει δ Χρυσόστομος δ Νεοκατήχητος. Ὁνομάζοντο οἱ τοιοῦτοι καὶ Νεοφώτιστοι καὶ Νεοβάπτιστοι. Ἡ μεταφορὰ εἶναι κατάλληλος· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ ἡ ἐκκλησία ὀνομάσθη Φυτεία 1) καὶ Ἀμπελών. 2)—ΤΥΦΘΕΙΣ. Τῦφος σημαίνει κυρίως Καπνὸν, καὶ μεταφορικῶς, οἴησιν, ὑπερηφανίαν, κενοδοξίαν, διότι ἡ οἴησις σκοτίζει τὸν νοῦν καὶ τὸν μωραίνει, ὡς δ καπνὸς τυφλόνει τοὺς ὀφθαλμούς. «Τῦφος, ἀλαζονεία, ἔπαρσις, κενοδοξία» κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Ἐκ τούτου ῥῆμα Τυφώω, κυρίως καπνίζω (fumer, enfumer,) καὶ μεταφορικῶς ἐπαίρω, διεγείρω εἰς οἴησιν, σκοτίζω τὸν νοῦν, ὡς δ καπνίζων τυφλόνει τοὺς ὀφθαλμούς. «Τυφθεὶς, ἐπαρθεὶς, ὑπερηφανεύσας» λέγει δ Ἡσύχιος. Αὐτὸ τὸ Τυφλώω εἶναι τῆς αὐτῆς γενεᾶς ῥῆμα καὶ τὸ Τυφώω, καὶ δ Τυφλός, ἀπὸ τὸ Τυφελός, ὡς δ Στυφλός (dur) ἀπὸ τὸ Στυφελός. — Εἰς ΚΡΙΜΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ. Διὰ τὰ μὴ, σκοτιζόμενος ἀπὸ τῦφον, πέσῃ εἰς καταδίκην τοῦ διαβόλου. Κρίμα σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ Κρίσις (judgement,) οἷον «Τὰ κρίματά σου ὡσεὶ ἄβυσσος πολλή.» 3) «Κρίματα, ψῆφοι, δίκαι» κατὰ τὸν Ἡσύχιον. σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ Κατάκριμα 4) ἤγουν τὴν Καταδίκην (condamnation.) «Κρίμα, τὸ κατάκριμα καὶ ἡ καταδίκη, ὡς τὸ, Κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει κ. τ. λ.» 5) Λέγει καὶ δ Ἡσύχιος «Κρίμα, ἀνταπόδοσις Θεοῦ.» Καὶ τρίτον, αὐτὸ τὸ κρινόμενον ἔγκλημα ἢ ἀμάρτημα, λέγεται Κρίμα, ὅθεν οἱ Ῥωμαῖοι ἔλαβον τὸ Crimen (cri-

1) Ματθ. ιε. 13. 2) Ὁ αὐτ. κá. 33. 3) Ψαλμ. λς'. 6.
4) Πρὸς Ῥωμ. η. 1. 5) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1256.

me,) ὀνομάζοντες οὕτω τὴν ἐγκληματικὴν τῶν πολιτικῶν νόμων παράθασιν, ὡς ἡμεῖς σήμερον ὀνομάζομεν (εἰς θρησκευτικὴν σημασίαν) Κ ρ ῖ μ α (péché) τὴν παράθασιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, τὴν συνωνύμως λεγομένην Ἀμαρτίαν. Εἰς ταύτην τὴν σημασίαν ἐξηγοῦν τινὲς τὸ κατωτέρω 1) «Ἐχουσαι κρῖμα.»

7. ΔΕΙ ΔΕ ΑΥΤΟΝ κ. τ. λ. Τόσον ἀνεπιληπτος πρέπει νὰ ᾔηται ὁ Ἐπίσκοπος, ὥστε ὄχι μόνον νὰ ἐπαινῆται καὶ νὰ ἀγαπᾶται ἀπὸ τὸ ἴδιον ποιμνιον, ἀλλὰ νὰ ἀναγκάζῃ καὶ τοὺς ἕξω τοῦ ποιμνίου, ἤγουν τοὺς ἔθνηκούς, νὰ μαρτυρῶσι τὴν ἀρετὴν του. Ἡ μαρτυρία τῶν ἕξωθεν γίνεται ἀπόδειξις ἀναντιρρήτου τῆς ἀρετῆς του. Καὶ μᾶς ἐξηγεῖ καὶ τὴν αἰτίαν τούτου, **ΙΝΑ ΜΗ ΕΙΣ ΟΝΕΙΔΙΣΜΟΝ... ΔΙΑΒΟΛΟΥ.** Διὰ νὰ μὴν ὀνειδίζεται μὴδ' ἀπὸ τοὺς ἕξωθεν· διότι οἱ ὀνειδισμοὶ τούτων ὑποθέτουν ὅτι ὁ ἐπίσκοπος τοὺς μισεῖ ὡς ἄλλοτρίους τῆς ἐκκλησίας, ἴσως καὶ τοὺς ἐνοχλεῖ καὶ τοὺς διώκει. Καὶ τὸ τοιοῦτον μῖσος γίνεται παγίς τοῦ διαβόλου εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ἐπειδὴ νομίζων ὅτι εὐαρεστεῖ τὸν Θεὸν διώκων τοὺς ἕξω τῆς ποιμνης του, πράσσει ὄλον τὸ ἐναντίον. Εἶναι ἀξιοσημείωτος ἡ ζητουμένη αὕτη **Μαρτυρία τῶν ἕξωθεν**, ὡς μαρτύριον τῆς ἀνοχῆς (tolérance) τῶν Ἀποστόλων καὶ ὄλων τῶν παλαιῶν χριστιανῶν. Διότι πῶς ἄλλως ἠμποροῦσαν νὰ κερδήσωσι τὴν μαρτυρίαν τῶν ἕξωθεν, ἂν δὲν ᾔσαν ἀνεκτικοὶ (tolérants) πρὸς αὐτοὺς, ἂν δὲν τοὺς ἔκρινον ὡς ἀδελφοὺς, ἐνὸς πατρὸς τέκνα, ὅστις «Ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς, καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους.» 2) Δὲν ἐδίωχεν κανένα ἔθνηκόν ἢ Ἰουδαῖον οἱ Ἀπόστολοι, ἀλλὰ τοὺς ἄφριγαν εἰς

1) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. ε. 12. 2) Ματθ. ε. 45.

τὴν κρίσιν τοῦ Θεοῦ· «Τί γάρ μοι καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν ;... τοὺς δὲ ἔξω ὁ Θεὸς κρίνει.» 1)

8. ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ. Διάκονοι, ὡς ἐσημειώθη, 2) ὠνομάζοντο καὶ οἱ Πρεσβύτεροι, Διάκονοι ἀκόμη καὶ οἱ Ἐπίσκοποι. Ὁ Χρυσόστομος, ἐξηγῶν τὸ λεγόμενον καταρχὰς τῆς πρὸς Φιλιππησίους ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου «Σὺν ἐπίσκοποις καὶ διακόνοις,» 3) λέγει, «Τί τοῦτο; μιᾶς πόλεως πολλοὶ ἐπίσκοποι ἦσαν; Οὐδαμῶς· ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους οὕτως ἐκάλεσε. Τότε γὰρ τέως ἐκοινωνοῦν τοῖς ὀνόμασι καὶ Διάκονος ὁ ἐπίσκοπος ἐλέγετο. Διὰ τοῦτο γράφων καὶ Τιμοθέῳ, ἔλεγε, Τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον, ἐπισκόπῳ ὄντι.» 4) Ἄλλ' ὁ πληθυσμὸς τῶν διακόνων, ἢ πρεσβυτέρων ἢ ἐπισκόπων, ὡς ἐγέννησε τὴν ἀνάγκην νὰ ὀνομασθῇ εἰς ἕξ αὐτῶν Ἐπίσκοπος, 5) ἢ αὐτὴ ἀνάγκη ἐχώρισε καὶ τοὺς ἰδίως ὀνομαζομένους Διακόνους. Τούτων ἔργον ἴδιον ἔγεινεν ἔπειτα νὰ κατηγῶσι τοὺς ἐρχομένους εἰς τὴν πίστιν, νὰ μεταδίδωσι τὴν κοινωνίαν εἰς τοὺς πιστοὺς, νὰ κηρύσσωσι καὶ νὰ διακονῶσιν ἄλλα τινὰ ἐκκλησιαστικὰ ὑπουργήματα. 6) ΣΕΜΝΟΥΣ. «Σεμνὸς παρὰ τὸ Σέβω, ... ὁ σεβασμοῦ ἄξιος, ὁ θαυμαστός καὶ ἄξιος ἐντροπῆς.» 7) Σεμνεῖον εἰς τοὺς Ἀττικοὺς ἐλέγετο τὸ Ἱερὸν τῶν Σεμνῶν Θεῶν, ἡγουν τῶν Ἐριννύων. Σεμνεῖα ἔπειτα ὠνόμασαν οἱ παλαιοὶ θεραπευταί, καὶ μετ' αὐτοὺς οἱ Χριστιανοὶ καὶ τὰ Μοναστήρια, 8) ἂν καὶ τινες δισχυρίσθησαν, ὅτι τὸ Σεμνεῖον εἶναι λέξις Αἰγυπτιακή. 9) — ΜΗ ΔΙΛΟΓΟΥΣ.

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ε. 12—13. 2) Ἄνωτέρ. σελ. 114. 3) Πρὸς Φιλιππ. α, 1. 4) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 870. 5) Ἰδ. ἄνωτέρ. σελ. 114. 6) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 871. 7) Ἐτυμολογ. σελ. 709. 8) Εὐσέβ. Ἐκκλησιαστικ. Ἱστορ. II. 17. σελ. 90. Stroth. 9) IABLONSK. Voc. Ægyptiæ. pag. 278—281.

Κατὰ τὴν ἐξηγήσιν τοῦ Θεοφυλάκτου, «Μὴ διλόγους, τουτέστιν, ὑπόουλους καὶ δολεροῦς, ἄλλα φρονοῦντας καὶ ἄλλα λέγοντας, καὶ ἄλλα τούτοις καὶ ἄλλα ἐκείνοις.» 1) Οἱ παλαιοὶ τοὺς ὠνόμαζον Διχομύθους. 2) Σώζεται ἡ λέξις, Δίλογος (homme à deux paroles) εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν· ἔχομεν καὶ τὸ Διπρόσωπος καὶ Διπρόσωπος. — Αἰσχροκερδεῖς. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω ἡ λέξις. 3)

9. ΜΥΣΤΗΡΙΟΝ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. Τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως. Ἄλλοῦ ὀνομάζεται Μυστήριον Θεοῦ, ἢ Χριστοῦ, καὶ σημαίνει διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Μυστήριον δὲ, διότι ἦτον ἀποκρυμμένον 4) καὶ σιωπημένον πολλοὺς χρόνους πρότερον, οὐδ' ἐκηρύχθη πλὴν μετὰ τὴν παρουσίαν τοῦ Χριστοῦ· «Τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν μυστηρίου χρόνοις αἰωνίοις σεσηγημένου.» 5) — ΚΑΘΑΡΑ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΙ. Καθαρὰν συνείδησιν λέγει ἐδῶ τὴν ὀνομασθεῖσαν ἀνωτέρω 6) Ἄγαθήν. Ὁ Λουκᾶς τὴν ὠνόμασεν Ἀπρόσκοπον.

80. ΔΟΚΙΜΑΖΕΣΘΩΣΑΝ. Ἐδοκιμάζοντο (épreuver,) παλαιὰ οἱ λαμβάνοντες ἀρχὴν ἢ ὑπουργίαν τινὰ πολιτικὴν, ἤγουν ἐξετάζοντο ἀπὸ τοὺς πολίτας, ἂν ἦσαν ἄξιοι. Καὶ ἡ πρᾶξις ἐλέγετο Δοκιμασία (épreuve,) καὶ ὁ κριθεὶς ἄξιος Δόκιμος (approuvé,) ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ γινομένου εἰς τὰ νομίσματα, τὰ ὅποια δοκιμάζονται (essayer,) καὶ ὅταν δειχθῶσι καθαρὰ, ὀνομάζονται Δόκιμα. Εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν, ὁ χρόνος ὅλος, ὅσον ἐξετάζεται ὁ μέλλων νὰ μονάσῃ, ὀνομάζεται ὁμοίως Δοκιμασία (noviciat) ὁ δὲ ἐξεταζόμενος, Δόκιμος (no-

1) SUICER. The saur. ecclesiast. tom. I. pag. 918.

2) Εὐριπίδ. Ὀρ. 888. 3) Σελ. 55. 4) Α΄. Πρὸς Κορινθ. β΄. 7.

5) Πρὸς Ῥωμ. ις΄. 25. 6) Πράξ. κδ΄. 16.

vice.)—ΑΝΕΓΚΛΗΤΟΙ. Ἀνέγκλητος λέγεται ὁ ἄφογος, καὶ κοινότερον, ἀφεγάδιαστος· ἀπὸ τὸ σύνθετον Ἐγκαλῶ, λέξιν δικανικὴν, τῆς ὁποίας ἐφυλάξαμεν εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τὸ ἀπλοῦν Καλῶ, ὡς ἔστιν λέγωμεν, Τὸν ἐκάλεσα εἰς κρίσιν· ἐκφράζομεν δὲ τὸ συνώνυμον αὐτοῦ Ἐνάγω, διὰ τοῦ Τὸν ἔσυρα εἰς κρίσιν. Ἀνέγκλητος λοιπὸν εἶναι κυρίως, ὅτινα κἀνεὶς δὲν καλεῖ εἰς κρίσιν, ὡς ἀδικημένος· καὶ μεταφορικῶς, ὅτινα κἀνεὶς δὲν φέγει οὐδ' ὀνειδίξει, ὡς πράξαντά τι ἄδικον ἢ ἄτοπον. Τοιοῦτους ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος καὶ θλούς τοὺς χριστιανοὺς «Ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους,» 1) τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Χρυσόστομος, λέγει, «Τὸ Ἀνέγκλητον, ἐπίτασις τοῦ Ἀμώμου· Ἀνέγκλητον γὰρ τότε λέγεται, ὅταν μῆτε μέχρι καταγνώσεως, μῆτε μέχρι ἐγκλήματος ἢ τι πεπραγμένον.» 2)

11. ΓΥΝΑΙΚΑΣ. Οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ἐνόησαν ἐδῶ γυναῖκας, τὰς λεγομένας εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν Διακονίσσας. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ τούτων λαλεῖ ἰδίως κατωτέρω, 3) εὐλογώτερον οἱ νεώτεροι τὸ ἐξήγησαν σχετικῶς, ἤρουν τὰς γαμετὰς γυναῖκας τῶν διακόνων, ἐπειδὴ καὶ οὗτοι ἦσαν νυμφευμένοι, ὡς οἱ πρεσβύτεροι. Ταύτην τὴν ἐξήγησιν ἠκολούθησε καὶ ὁ παλαιὸς Γραικὸς μεταφραστὴς, «Ταῖς γυναῖκές τους.» — ΔΙΑΒΟΛΟΥΣ. Καταλάλους (médisantes,) ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος, «Μὴ διαδόλους, μὴ καταλάλους, ὅπερ αἱ γραῖδες εἰώθασιν τοὺς οἴκους περιερχόμεναι καὶ ψιθυρίζουσαι τὰ ταύτης πρὸς ἐκείνην.» 4) Σημαίνει ἡ λέξις καὶ τὸ Συκοφάν-

1) Πρὸς Κολοσσ. α. 22. 2) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 329. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 9.

4) SUICER. Thes. eccles. tom I. pag. 848. Ἴδε καὶ κατωτέρω Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 13.

τῆς αἰτίας, διότι τὴν Καταλαλίαν ἀκολουθεῖ ὡσεπιπολὺ ἢ Συκοφαντία (calomnie.) — ΝΗΦΑΛΙΟΥΣ. Ὅ,τι ἐπαράγγελε καὶ εἰς τοὺς ἐπισκόπους. 1) — ΠΙΣΤΑΣ ΕΝ ΠΑΣΙ. Εἰς ὅσα πράσσουσιν ἢ λέγουσιν πιστὰς, ἤγουν ἀξίας πίστεως.

12. ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ κ. τ. λ. Ὅ,τι ἔλεγε 2) καὶ περὶ τῶν Ἐπισκόπων. — ΠΡΟΙΣΤΑΜΕΝΟΙ. Νὰ προστατεύωσι, νὰ οἰκονομῶσι, καὶ νὰ κυβερνῶσι σωτηρίως τὰ τέκνα καὶ ὅλην τὴν οἰκίαν. Ἐξηγήθη ἡ λέξις ἀνωτέρω. 3)

13. ΒΑΘΜΟΝ. Βαθμὸν (λέξιν καὶ σήμερον συνήθη) ἐδῶ νοεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν εἰς ἀνώτερον ὑποῦργημα ἢ ἐπάγγελμα προθιθασμὸν, ἀπὸ διάκονον δηλαδὴ εἰς πρεσβύτερον, καὶ ἀπὸ τοῦτον εἰς Ἐπίσκοπον. Ὅσοι λέγει διακονήσωσι καλὰ, κερδαίνουσιν ἀμοιβὴν τῆς καλῆς διακονίας βαθμὸν ἀνώτερον, κατὰ τὸ δίκαιον, ὡς κατωτέρω παραγγέλλει, «Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν.» 4) Ἐκ τούτου καὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας μετεχειρίσθησαν τὴν λέξιν Β α θ μ ο ς εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν. Ὁ ἔκτος κανὼν τῆς τρίτης οἰκουμενικῆς συνόδου, τῆς ἐν Ἐφέσῳ, λέγει περὶ τῶν ἀθετούντων τὰς συνοδικὰς πράξεις· «Εἰ μὲν Ἐπίσκοποι εἶεν ἢ κληρικοί, τοῦ οἰκείου παντελῶς ἀποπίπτειν βαθμοῦ.» — ΠΕΡΙΠΟΙΟΥΝΤΑΙ. Τὸ Περιποιουμαὶ ἀπὸ τὴν κυρίαν του σημασίαν (Περὶ ἑμαυτὸν ποιῶμαι) βάλλω γύρω μου, μετεφέρθη εἰς τὸ ἰδιοποιῶμαι, ἀποκτῶ (s'acquérir, se procurer.) Ἀπὸ ταύτην πάλιν ἔλαβεν εἰς τὴν κοινήν μας γλῶσσαν τὴν σημασίαν τοῦ Φιλοφρόνως ἢ φιλάνθρωπως μεταχειρίζομαι (traiter bien, soigner,) ὡς ὅταν λέγωμεν, Μὲ περιποιήθη ὡς τέκνον του. — ΠΟΛΛΗΝ ΠΑΡΡΗΣΙΑΝ. Ἡ Παρρησία (λέξις σωζομένη

1) Ἀνωτ. σελ. 105. 2) Αὐτόθ. σελ. 105. 3) Αὐτόθ. σελ. 111.

4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 17.

καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν) σημαίνει κυρίως τὴν εἰς ἐπήκοον πάντων περὶ πάντων λαλιὰν, καὶ ἐπομένως τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λέγειν, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχουν οἱ δοῦλοι:

« Δοῦλου τόδ' εἶπας, μὴ λέγειν ἄ τις φρονεῖ. » 1)

Ἄλλ' ἡ ἐλευθερία γεννᾶται καὶ τρέφεται ἀπὸ τὴν ἀρετῆν· ὅσον πλειοτέραν ἀρετὴν ἔχη τις, τόσον παρρησιαστικώτερον, χρείας καλούσης, δύναται νὰ λαλή. Διὰ τοῦτο εἶπεν, ὅτι ἀπὸ τὴν καλὴν διακονίαν ἀποκτᾶται καὶ ἡ μετὰ πάσης ἐλευθερίας διδασχὴ τῆς πίστεως τοῦ Χριστοῦ.

14. ΤΑΥΤΑ ΣΟΙ ΓΡΑΦΩ. Ἐλλειπτικῶς, ἀντὶ τοῦ Ταῦτά σοι γράφω μόνον, ἢ Ταῦτα διὰ βραχέων, διότι ἐλπίζω νὰ ἔλθω πρὸς σὲ μετ' ὀλίγον. — ΤΑΧΙΟΝ, μὲ διάφορον γραφήν, ΕΝ ΤΑΧΕΙ. Τὸ Τάχιον, ἰσοδυναμεῖ ἐδῶ μὲ τὸ ὑπερθετικὸν Τάχιστα, ὡς καὶ οἱ παλαιοὶ ἐμετεχειρίζοντο πολλάκις ὑπερθετικῶς τὸ συνώνυμον τοῦ Τάχιον θᾶσσον 2) Τὸ θετικὸν, Ταχὺ σημαίνει σήμερον εἰς ἡμᾶς, τὸ Πρωὸν, Ἑλληνιστὶ Πρωιὸν, Ἐως ἢ Ἠὸς (le matin.) Σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ Αὔριον (demain,) ὡς λέγομεν, Ἐλα ταχὺ (χυδ. ταχυά) νὰ μ' εὔρησ. Εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ Αὔριον εἶπεν δ' Ὀμηρος 3) Ἄ'Ηοῦς. . . ὄψεαι» Ταχὺ θέλεις τὸν ἰδεῖν.

15. ΠΩΣ. . . . ΑΝΑΣΤΡΕΦΕΣΘΑΙ. Πῶς χρεωστεῖς νὰ διάγῃς (se conduire,) νὰ ζῆς εἰς τὸν οἶκον τοῦ Θεοῦ, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν ἐπισκοπεῖς. Ἐκ τούτου καὶ θηλυκ. ὄνομ. Ἀναστροφῆ. «Τὴν ἐμὴν ἀναστροφὴν ποτε ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, 4) λέγει περὶ ἑαυτοῦ δ' Ἀπόστολος. Τὰ παλαιὰ Γλωσσάρια ἐξηγοῦν, Ἄ'Αναστροφῆ

1) Ἐδριπιδ. Φοινισσ. 395. 2) Ἰδ. τὰ Λεξικ. 3) Ἰλιάδ. θ'. 470.

4) Πρὸς Γαλάτ. α'. 13.

διαγωγή, βίος» καὶ δ' Ἡσύχιος «Ἀναστροφῆς, ζωῆς.» Εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ Ἀναστροφῆ σῶζει τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ Στροφή εἰς τὸ ἐναντίον (inversion) ὡς καὶ τὸ Ἀναστρέφομαι, στρέφομαι εἰς τὸ ἐναντίον (être retourné en sens contraire) Εἰς δὲ τὴν παλαιὰν σημασίαν ἔχομεν τὸ Συναναστρέφομαι, τὸ ὁποῖον ὁμοίως σημαίνει πλέον τὸ Μεῖ ἄλλους ἀναστρέφομαι (converser,) ὡς καὶ τὸ Συναναστροφή, τὴν μεῖ ἄλλους ἀναστροφήν (conversation) — ΘΕΟΥ ΖΩΝΤΟΣ. Ζήτει τὴν ἐξήγησιν κατωτέρω. 1) — ΣΤΥΛΟΣ ΚΑΙ ΕΔΡΑΙΩΜΑ. Σχῆμα τὸ λεγόμενον, Ἐν διὰ δυοῖν, ἀντὶ τοῦ Στύλος ἐδραῖος, ἡγουν σταθερός, ἀκλόνητος. Τὸ Στύλος ἐδῶ νοεῖται μεταφορικῶς ὡς πολλὰκις εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν, καθὼς ἔτι καὶ εἰς τὴν παλαιὰν, οἶον,

«Στύλοι γὰρ οἴκων εἰσὶ παῖδες ἄρσενες» 2)

Ἄλλ' ἐδῶ ἐγεννήθη ἄλλη ἀπορία τῶν ἐξηγητῶν περὶ τοῦ εἰς τίνα ἀναφέρεται ἢ τίνος κατηγορήματα εἶναι τὸ Στύλος. Ὁ σύνδεσμος ΚΑΙ τοῦ ἀκολούθου ἐδάφριου (Καὶ ὁμολογουμένως κ. τ. λ.) ἐκίνησε πολλοὺς νὰ τάξωσι τὰ δύο ἐδάφια οὕτω, στίζοντες τελείαν εἰς τὸ πρῶτον μετὰ τὸ Θεοῦ ζῶντος, καὶ ἀκολουθοῦντες ἀπ' ἄλλης ἀρχῆς. «Στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας καὶ ὁμολογουμένως μέγα ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον» ἡγουν Τὸ μυστήριον τῆς εὐσεβείας εἶναι στύλος καὶ ἐδραῖωμα τῆς ἀληθείας καὶ ὁμολογουμένως μέγα μυστήριον. Ἄλλοι ἀμελοῦντες τὸν σύνδεσμον ὡς πλεοναστικὸν (κατὰ πλεονασμὸν συνήθη καὶ εἰς τοὺς ἀποστολικούς, καὶ εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς,) ἀναφέρουν

1) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. δ΄. 10. 2) Εὐριπίδ. Ἰφ. Ταυρ. 57.

τὸ Στύλος εἰς αὐτὸ τὸ Οἶκος, ἤγουν τὴν ἐκκλησίαν, ὡς νὰ ἔλεγεν, "Ὁ σ ο ἶ κ ο ς ἐστὶν ἐκ κ λ η σ ί α θεοῦ [καὶ] σ τ ὺ λ ο ς κ. τ. λ. Ἡ ἀναρμοστία ὄμως τῆς ἐξηγήσεως ταύτης φαίνεται ἀπ' αὐτὰς τὰς λέξεις. Οἱ οἴκοι δὲν στηρίζουν, ἀλλὰ στηρίζονται ἀπὸ στύλους ὡς δηλοῖ καὶ τὸ πρὸ μικροῦ μνημονευμένον εἰς τὸν Εὐριπίδην παράδειγμα. Ἄλλοι τὸ ἀναφέρουν εἰς αὐτὸν τὸν Τιμόθεον, ὑποθέτοντες ἔλλειψιν (καὶ ταύτην συνήθη) τοῦ ὁμοιωματοῦ, διὰ νὰ ᾔηται τὸ νόημα καὶ ἡ ἀκολουθία, «Ἴνα εἰδῆς. . . Ὡς στύλος καὶ ἐδραῖωμα κ. τ. λ.» φέροντες καὶ παράδειγμα ἀπ' αὐτὸν τὸν Παῦλον, ὅστις ὀνομάζει Στύλους, τοὺς Ἀποστόλους 1) Ἄλλοι τὸ ἐπιθέτουν εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὅστις εἶπεν «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ζωή.» 2) Καὶ εἰς τοῦτο φαίνεται ὅτι κλίνει ὁ Χρυσόστομος· «Ἡ ἀλήθειά ἐστι τῆς ἐκκλησίας καὶ στύλος καὶ ἐδραῖωμα.» 3) Καὶ ἄλλοι ἄλλως. 4)

16. ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΣ. Ἀναντιρρήτως καὶ συμφώνως πιστευόμενον. «Ὁμολογῶ, συμφωνῶ» λέγει ὁ Ἡσύχιος, ὅστις φέρει καὶ κατωτέρω, «Ὁμολόγως, συμφώνως» τὸ ὁποῖον ἴσως ἀναφέρεται εἰς τοῦ προφήτου Ὡσηῆ 5) τὸ «Ἀγαπήσω αὐτοὺς ΟΜΟΛΟΓΩΣ» (μὲ διάφορον γραφὴν ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΩΣ,) ὅπου ἤθελ' ἐρμηνευθῆν ἀκριβέστερον ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ (volontairement.) Ἀπὸ τὸ Ὁμολογῶ παράγεται καὶ ὁ Ὁμολογητῆς ἢ Ὁμολόγος (confesseur,) ἐπιθέτον διδόμενον εἰς τοὺς ὁπῆρ Χριστοῦ βασανισθέντας μόνον, εἰς διάκρισιν τοῦ Μάρτυρος, ἐπώνυμον τῶν καὶ θανατωθέντων μετὰ τὰς

1) Πρὸς Γαλάτ. β'. 9. 2) Ἰωάνν. ιδ'. 6. 3) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1054. 4) Ἰδ. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Testam. tom. V. pag. 34—38, καὶ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1042—1066. 5) Ὡσηῆ, ιδ'. 5.

βασάνους.—ΜΕΓΑ. Ἐντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ Μέγιστον, ὡς καὶ τὸ «Μεγάλου Θεοῦ.» 1) —ΘΕΟΣ ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ. Διάφ. γραφ. ΟΣ ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ ἢ Ο ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ. Εἰς τὴν Πολύγλωττον, μόνῃ ἢ Ἀραβικῇ μετάφρασις ἐρμηνεύει τὸ ΘΕΟΣ· αἱ λοιπαὶ τὸ ΟΣ, ἢ τὸ οὐδέτερον Ο, τὸ ὁποῖον οἱ Δυτικοὶ πατέρες τῆς ἐκκλησίας μέτινας ἐκ τῶν Ἀνατολικῶν ἀναφέρουν εἰς τὸ Μυστήριον, ἄλλοι δὲ φαίνεται ὅτι οὐδὲ τὸ ἀνέγνωσαν ὅλως. 2) —ΕΔΙΚΑΙΩΘΗ κ. τ. λ. Ἀπεδείχθη ὅτι ἦτον ὁ ἀληθῆς προσδοκώμενος Μεσσίας μὲ τὰ ἐνεργούμενα διὰ τῆς ἐν αὐτῷ δυνάμεως θαύματα. Τὴν θεῖαν δύναμιν σημαίνει ἐδώ τὸ «Ἐν πνεύματι» ὡς δηλοῖ καὶ τοῦ Ματθαίου τὸ «Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, κ. τ. λ.,» 3) παραβαλλόμενον μὲ τοῦ Λουκᾶ τὸ «Εἰ δὲ ἐν δακτύλῳ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια.» 4) «Πνεῦμα ἔθος τῇ γραφῇ καλεῖν (λέγει ὁ Χρυσόστομος) τὸ χάρισμα τοῦ ἁγίου πνεύματος... Καλεῖται πνεῦμα ἢ τοῦ πνεύματος χάρις, οὐκ αὐτὴ ἢ οὐσία τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια τοῦ πνεύματος.» 5) ΩΦΘΗ ΑΓΓΕΛΟΙΣ. Ἐφάνη εἰς τοὺς ἀγγέλους ἀναλαμβάνομενος εἰς τοὺς οὐρανούς, ἢ ὡς ἐξήγησαν ἄλλοι, Ἐγνωρίσθη εἰς τοὺς ἀγγέλους ὡς Μεσσίας μετὰ τὴν ἀνάληψιν, κατ' ἐβραϊσμόν, εἰς τοὺς ὁποίους τὰ ῥήματα τῆς δράσεως σημαίνουν πολλάκις καὶ τὴν γνῶσιν ἢ εἶδῃσιν. Ἀγγέλουσ ἐνόησαν τινὲς αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους, εἰς τοὺς ὁποίους ἐφανερῶθη μετὰ τὴν ἀνάστασιν, «Δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα ὀπτανόμενος αὐτοῖς.» 6) Διότι, εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν

1) Πρὸς Τίτ. β΄. 13. 2) ROSENMULLER. Schol. in N. Testament. tom. V. pag. 36. 3) Ματθ. ιβ΄. 28. 4) Λουκ. ια΄. 20. 5) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 777. 6) Πράξ. Ἀποστόλ. α΄. 3.

γλώσσαν, Ἄγγελοι ὠνομάσθησαν καὶ οἱ Ἀπόστολοι, καὶ οἱ διαδεξάμενοι αὐτοὺς Ἐπίσκοποι ἢ Πρεσβύτεροι τῶν ἐκκλησιῶν, «Καὶ οἱ ἑπτὰ ἀστέρες, ἄγγελοι τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν εἰσι.» 1) — ΕΝ ΔΟΞΗ. Ἐν τῷ Εἰς δόξαν, τὴν ἐν οὐρανοῖς δηλαδὴ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Κείμενον.

Τὸ δὲ Πνεῦμα ῥητῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάνοις, καὶ διδασκαλίαις δαιμονίων.

2. Ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηριασμένων τὴν ἰδίαν συνείδησιν.

3. Κωλοούντων γαμεῖν, ἀπέχεται βρωμάτων, ἃ ὁ Θεὸς ἔκτισεν εἰς μετάληψιν μετὰ εὐχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τὴν ἀλήθειαν.

4. Ὅτι πᾶν κτίσμα Θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ εὐχαριστίας λαμβανόμενον.

5. Ἁγιάζεται γὰρ διὰ λόγου Θεοῦ καὶ ἐντεύξεως.

6. Ταῦτα ὑποτιθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλὸς ἔσῃ διάκονος Ἰη-

Νέα Μετάφρασις.

Τὸ δὲ Πνεῦμα λέγει ῥητῶς, ὅτι τοὺς ἐρχομένους καιροὺς θέλουσι ἀποστατήσῃ τινες ἀπὸ τὴν πίστιν, προσέχοντες εἰς ἀνθρώπους πλάνους, [διδάσκοντας] διδασκαλίας δαιμονίων.

2. Ὑποκριτὰς, ψευδολόγους, καυτηριασμένους τὴν ἰδίαν συνείδησιν.

3. Ἐμποδίζοντας τὸν γάμον, [παραγγέλλοντας] ἀποχὴν ἀπὸ φαγητῶν, τὰ ὅποια ἔκτισεν ὁ Θεὸς νὰ γεύωνται μετὰ εὐχαριστίαν οἱ πιστοὶ, καὶ οἱ καλὰ γνωρίζοντες τὴν ἀλήθειαν.

4. Ὅτι ὅλα τὰ κτίσματα τοῦ Θεοῦ εἶναι καλὰ, οὐδὲ τίποτ' ἀπορρίψιμον, ὅταν λαμβάνεται μετὰ εὐχαριστίαν.

5. Διότι ἁγιάζεται μετὰ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ καὶ μετὰ τὴν προσευχὴν.

6. Ταῦτα συμβουλεύων τοὺς ἀδελφοὺς, θέλεις κατασταθῆναι κα-

1) Ἀποκάλυψ. α. 20.

σοῦ Χριστοῦ, ἐντρέφόμενος τοῖς λόγοις τῆς πίστεως, καὶ τῆς καλῆς διδασκαλίας, ἣ παρηκολούθησας.

7. Τοὺς δὲ βεβήλους καὶ γράσους μύθους παραιτοῦ· γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσέβειαν.

8. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἡ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα ὠφέλιμος ἐστὶν, ἐπαγγελίαν ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν καὶ τῆς μελλούσης.

9. Πιστὸς ὁ λόγος καὶ πάσης ἀποδοχῆς ἄξιος.

10. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν καὶ ὀνειδίζομεθα, ὅτι ἠλπικαμεν ἐπὶ Θεῷ ζῶντι, ὃς ἐστὶ σωτὴρ πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα πιστῶν.

11. Παράγγελλε ταῦτα καὶ διδάσκει.

12. Μὴδεὶς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖται, ἀλλὰ τύπος γίνου τῶν ἐν λόγῳ, ἐν ἀναστροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν πνεύματι, ἐν πίστει, ἐν ἀγνεΐᾳ.

13. Ὅπως ἔρχομαι πρόσσεχε τῇ ἀναγνώσει, τῇ παρακλήσει, τῇ διδασκαλίᾳ.

14. Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προφητείας, μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.

15. Ταῦτα μελέτα, ἐν τούτοις

λοῦς διάκονος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τρεφόμενος με τοὺς λόγους τῆς πίστεως, καὶ τῆς ὁποίας ἀκριβῶς ἐμαθητεύθης καλῆς διδασκαλίας.

7. Ἀποστρέφου τοὺς μιαιρούς καὶ ἀξίους γραΐδιων μύθους· γύμναζε δὲ σεαυτὸν εἰς τὴν εὐσέβειαν.

8. Διότι ὀλίγον ὠφελεῖ ἡ σωματικὴ γυμνασία· ἡ δὲ εὐσέβεια εἶναι ὠφέλιμος εἰς ὅλα, ἐπειδὴ ὑπόσχεται καὶ τὴν παροῦσαν καὶ τὴν μέλλουσαν [καλὴν] ζωὴν.

9. Ἀληθινὸς εἶναι ὁ λόγος οὗτος καὶ πάσης πίστεως ἄξιος.

10. Διότι διὰ τοῦτο κοπιᾶζομεν καὶ ὀνειδίζομεθα, ὅτι ἠλπίσαμεν εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, τὸν σωτῆρα πάντων ἀνθρώπων, μάλιστα τῶν πιστῶν.

11. Ταῦτα παράγγελλε καὶ διδάσκει.

12. Μὴ σου καταφρονῆ κανεὶς τὴν νεότητα ἀλλὰ γίνου παράδειγμα εἰς τοὺς πιστοὺς, μετὰ τὸν λόγον, μετὰ τὴν διαγωγὴν, μετὰ τὴν ἀγάπην, μετὰ τὸ πνεῦμα, μετὰ τὴν πίστιν, μετὰ καθαρότητα.

13. Καταγίνου, ὥς νὰ ἔλθω, εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, εἰς τὴν [εἰς τὰ καλὰ] παρακίνησιν, εἰς τὴν διδασκαλίαν.

14. Μὴ ἀμέλῃς τοῦ ὁποῖον σοὺ ἐδόθη διὰ προφητείας χάρισμα, μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.

15. Ταῦτα μελέτα, εἰς ταῦτα

ἔσθι· ἵνα σου ἡ προκοπή φανερά
ᾖ ἐν πάσιν.

16. Ἐπεχε σεαυτῷ, καὶ τῇ
διδασκαλίᾳ· ἐπίμενε αὐτοῖς· τοῦτο
γάρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις
καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

ἀσχολοῦ· διὰ νὰ γίνεταί φανερά
εἰς ὅλους ἡ προκοπή σου.

16. Πρόσεχε εἰς σεαυτὸν καὶ
εἰς τὴν διδασκαλίαν· ἐπίμενε εἰς
αὐτά· διότι τοῦτο ἐργαζόμενος,
θέλεις σώσειν καὶ σεαυτὸν καὶ
τοὺς ἀκούοντάς σε.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΤΟ ΔΕ ΠΝΕΥΜΑ κ. τ. λ. Τὴν αὐτὴν σημασίαν
σώζει κ' ἐδῶ τὸ Πνεῦμα, ὅποισιν καὶ εἰς τὸ πρὸ τούτου
κεφάλαιον ἤγουν ἡ θεία δύναμις ἡ χάρις εἰς ἐμέ
σιμὰ τῶν ἄλλων καὶ τὴν προφητείαν, με λέγει ρητῶς
(expressément) φανερά. Ἄλλοι ὁμως ἐνόησαν, ὅτι Πνεῦ-
μα ὀνομάζει ὁ Παῦλος τὸν Χριστὸν, οὐδὲ προφητεῖαν
ἰδίαν του λέγει, ἀλλὰ μνημονεύει μόνον ὅτι ἔλεγεν αὐ-
τὸς ὁ Χριστὸς, Ἐγερθήσονται γὰρ ψευδόχριστοι καὶ
ψευδοπροφήται. . . ὥστε πλανῆσαι, εἰ δυνατόν, καὶ τοὺς
ἐκλεκτούς. Ἴδου προεῖρηκα ὑμῖν.» 1) — ΕΝ ΥΣΤΕΡΟΙΣ
ΚΑΙΡΟΙΣ. Ὅτι εἰς τοὺς ἐπερχομένους καιροὺς, ἤγουν
τοὺς ἀκολούθους χρόνους (les temps à venir ou sub-
sequents.) — ΠΙΣΤΕΩΣ. Τῆς εἰς Χριστὸν, τῆς χριστια-
νικῆς θρησκείας, ἀφοῦ ἐδέχθησαν καὶ τὴν ὁμολόγησαν
διὰ τοῦ βαπτίσματος, διδάσκοντες ἄλλα παρὰ τὰ παραγ-
γελλόμενα ἀπ' αὐτῆν. ΠΝΕΥΜΑΣΙ ΠΛΑΝΟΙΣ (μὲ
διάφ. γραφ. ΠΝΕΥΜΑΣΙ ΠΛΑΝΗΣ.) Ἐδῶ τὸ Πνεύματα
ἀλλάσσει μικρὸν τὴν σημασίαν του· σημαίνει αὐτοὺς τοὺς
ἀνθρώπους, τὰ πρόσωπα, 2) ἀπὸ τοῦ εὐγενεστέρου μέ-

1) Μαθ. κδ'. 24—25. 2) Ἴδ. SUICER. Thesaur. ec-
clesiast. tom. II. pag. 778—779.

ρους τῆς ψυχῆς, ὡς καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν Ψυχὰς ὀνομάζομεν πολλάκις τὰ πρόσωπα, λέγοντες, παραδείγματος χάριν, Πέντε ἢ δέκα χιλιάδες ψυχαί, ὡς καὶ εἰς τοὺς Γάλλους τὸ ἀνάλογον ὄνομα πληθυντικόν (Ies esprits) ἢ αὐτοὺς τοὺς ψευδοδιδασκάλους, τοὺς ἐνθουσιασμένους ἀπὸ διαβόλου, καὶ ὄχι ἀπὸ θεοῦ πνεῦμα. Ἐν ἀπὸ τὰ χάρισμα τῷ θεοῦ εἰς τοὺς ἀποστόλους ἦτο νὰ γνωρίζωσι καὶ νὰ διακρίνωσι τοὺς τοιοῦτους ψευδοπνευματοφόρους ἀπὸ τοὺς ἀληθινοὺς διδασκάλους τῆς πίστεως· ἌΩ μὲν γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδεται λόγος σοφίας. . . . ἄλλω δὲ διακρίσεις πνευμάτων κ. τ. λ.,» 1) τὸ ἐποῖον ἐξηγῶν ὁ Χρυσόστομος λέγει· «Τὸ εἰδέναι τίς ὁ πνευματικὸς, καὶ τίς μὴ, τίς ὁ προφήτης καὶ τίς ὁ ἀπατεῶν.» Τοῦτο μάλιστα τὸ χάρισμα τῆς Διακρίσεως τῶν πνευμάτων χρεωστοῦμεν νὰ ζητοῦμεν ἀπὸ τὸν θεόν· ἢ μᾶλλον οὐδὲ χρεῖαν ἔχομεν σήμερον τοιαύτης ζητήσεως. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος ἦτον ἀναγκαῖα· διὰ τοὺς ἐρχομένους εἰς Χριστὸν ἀπὸ τὰ ἔθνη καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καὶ ἐκ τούτων μάλιστα τοὺς Φαρισαίους. Ἀλλὰ σήμερον ὁ χριστιανὸς ἔχει τοὺς Εὐαγγελιστὰς καὶ τοὺς Ἀποστόλους κανόνα ἀστραβῆ καὶ ἀσφαλέστατον νὰ διακρίνη τὸν γνήσιον Ἐπίσκοπον ἢ Πρεσβύτερον, ἢ ἄλλον κήρυκα τῆς εὐαγγελικῆς ἡθικῆς ἀπὸ τὸν Φαρισαῖον καὶ πλάνον. Τοῦ Εὐαγγελίου τὰ θεῖα παραγγέλματα

«————— Ἦν τι μάθη,
«Οἶδεν τό γ' αἰσχρὸν κανόνι τοῦ καλοῦ μαθῶν.» 2)

Βλέπετε ἱερωμένον πράσσοντα καὶ διδάσκοντα ὅσα παραγγέλλει ὁ Κανὼν τοῦ Εὐαγγελίου; σέβου τον ὡς πατέρα,

1) Α΄. Πρὸς Κορινθ. ιδ΄. 8—10. 2) Εἰρημίδ. Ἐκάθ. 602.

ὡς ἄγγελον σταλμένον ἀπ' οὐρανοῦ νὰ σὲ σώσῃ. Ἐρχεται ἔξεναντίας πρὸς σὲ ἱερωμένος φιλήδονος, φίλαρχος, φιλοχρήματος, ζητῶν νὰ σὲ ποιμαίνη ἀναγκαστῶς καὶ αἰσχροκερδῶς, 1) ὡς δεσπότης καὶ ὄχι ὡς πατήρ, φευγέ τον ὡς τὸν Σατανᾶν, διότι εἶναι ἀπ' ἐκείνους περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Ἀπόστολος: «Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψευδαπόστολοι, ἐργάται δόλιοι, μετασχηματιζόμενοι εἰς Ἀποστόλους Χριστοῦ. Καὶ οὐ θαυμαστόν· αὐτὸς γὰρ ὁ Σατανᾶς μετασχηματίζεται εἰς ἄγγελον φωτός.» 2) — ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΙΣ ΔΑΙΜΟΝΙΩΝ. Τέσσαρα γένη λογικῶν ζῶων ἐγνώριζαν οἱ Ἕλληγες, Θεοὺς, Δαίμονας (ἢ Δαιμόνια,) Ἡρώας (ἢ Ἡμιθέους) καὶ Ἀνθρώπους. Ὅσον ὑπερέχουν οἱ Ἡρώες τοὺς ἀνθρώπους, τόσον ἀνώτεροι τῶν ἡρώων λογίζονται οἱ Δαίμονες, καὶ τούτων ὡς καὶ τῶν λοιπῶν ἀνώτατοι οἱ Θεοί. Ὁ Πυθαγόρας ἐπρόσθεσε καὶ πέμπτον γένος διαιρέσας εἰς δύο τὸ τελευταῖον, εἰς ἀνθρώπους τεκνοποιούς, καὶ εἰς ἀνθρώπους ἀγάμους, 3) ὥστε, κατ' αὐτὸν, οἱ ἄγαμοι ἦσαν τὸ ἔσχατον καὶ ἀδοξότατον γένος. Ὁ Σωκράτης εἰς τὰς Ἀθήνας κατεδικάσθη νὰ πίνῃ τὸ κώνειον, διότι ἤθελε νὰ εἰσάξῃ δαιμόνια ἄγνωστα εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἔλεγον οἱ συκοφάνται του, «Θεοὺς οὐς ἡ πόλις νομίζει οὐ νομίζοντα, ἕτερα δὲ δαιμόνια καινά.» 4) Μετὰ πέντε σχεδὸν ἑκατοντατηρίδας, αὐτὸς οὗτος ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, εἰς τὴν αὐτὴν πόλιν ἐκινδύνευσε νὰ πάθῃ τὴν τύχην τοῦ Σωκράτους, καὶ οὗτος ὡς «ΞΕΝΩΝ ΔΑΙΜΟΝΙΩΝ καταγγελεύς.» 5) Οἱ Δαίμονες ἢ τὰ Δαιμόνια (génies) ἐδιαιροῦντο πάλιν εἰς Ἀ γ α θ οὺ ς δ α ἰ μ ο ν α ς, καὶ Κ α κ οὺ ς δ α ἰ μ ο ν α ς. Ἀντὶ τῶν Ἀγαθῶν

1) Α'. Πέτρ. ε'. 2. 2) Β'. Πρὸς Κορινθ. ια'. 13—14. 3) Ἰδ. Ἰάμβλιχ. Περὶ βίου Πυθαγορικ. § 37, καὶ 100, σελ. 28 καὶ 84.
4) Πλάτων, Ἀπολογ. Σωκράτ. σελ. 24. 5) Πράξ. Ἀποστ. ιζ'. 18.

δαιμόνων ὁ χριστιανισμὸς ἔχει τοὺς ὀνομαζομένους Ἄγγελο υ ς, 1) ἀντὶ δὲ τῶν Κακῶν δαιμόνων, φυλάξας τὸ αὐτὸ ὄνομα, τοὺς Δ α ι μ ὀ ν α ς 2) ἢ τὰ Δ α ι μ ὀ ν ι α 3) τοὺς καὶ Δ ι α β ὄ λ ο υ ς 4) ὀνομαζομένους, τῶν ὁποίων ἄρχων εἶναι ὁ Σ α τ α ν ᾶ ς. 5) Εἰς τοῦ Ἀποστόλου τὸ «Διδασκαλαῖς δαιμονίων» ἢ λέξις Δ α ι μ ὀ ν ι α ἐνοήθη κατὰ τὴν τελευταίαν σημασίαν ἐβλογώτερον ἴσως ἤθελαν νοηθῆν οἱ Ἑλληνικοὶ Δαίμονες ἢ Δαιμόνια, κατὰ τὸ ἀλλοῦ λεγόμενον ἀπὸ τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον, «Ἄ θύει τὰ ἔθνη, δαιμονίοις θύει καὶ οὐ θεῶ, κ. κ. λ.» 6)

2. ΚΕΚΑΥΤΗΡΙΑΣΜΕΝΩΝ, κ. τ. λ. Λέξις ἱατρικῆ, σημαίνουσα κυρίως τὸ διὰ πάθος τι καιόμενον μέρος τοῦ σώματος (cautérisé) μὲ πυρωμένον σιδήριον, ὀνομαζόμενον Καυτήριον καὶ ἀπὸ τὸν Ἰπποκράτην 7) Καυστήρ ἢ Καυτήρ (cautére,) τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Γαληνὸς λέγει· «Καυτήρα, χάλκεον καλαμίσκον τινὰ τετρημένον κατὰ τὸν πυθμένα, δι' οὗ καίειν ἐστὶ, καυτηρίδιον (γρ. σιδήριον) διαφανὲς καθιέν (γρ. καθιέντα).» Ἡ ἀποστολικὴ χρῆσις τῆς λέξεως εἶναι μεταφορικῆ, καὶ ἐξηγήθη διαφόρως. Ὁρθότεραν κρίνω τοῦ Θεοδώρητου τὴν ἐξήγησιν· «Κεκαυτηριασμένους τὴν ἰδίαν αὐτοὺς συνείδησιν κέκληκε, τὴν ΕΣΧΑΤΗΝ αὐτῶν ΑΝΑΛΗΘΗΣΙΑΝ διδάσκων. Ὁ γὰρ τοῦ καυτήρος τόπος νεκρωθεὶς, τὴν προτέραν αἴσθησιν ἀποβάλλει. Οὕτως αὐτῶν τὴν διαφθορὰν τῶν δογμάτων δηλώσας καὶ τῶν (γρ. καὶ τὴν τῶν) ἄλλων νομίμων βδελυρίαν προλέγει.» 8) Κεκαυτηριασμένη συνείδησις, ἢ φυχή, λοιπὸν εἶναι ἡ κατανήσασα εἰς ἐσχάτην ἀναληθ-
καυτήρα· τὸν ἴσον· ἔσχατην· οὐ σκεπτικῶν

1) Ματθ. δ'. 6. 2) Ἀποκαλυφ. ις'. 14. 3) Ματθ. ζ'. 22.
 4) Ἰωάνν. ἡ. 44. 5) Ματθ. ιβ'. 24, 26. 6) Α'. Πρὸς Κορινθ. ι.
 20—21. 7) Ἰπποκράτ. Περὶ αἱμορροιδῶν, σελ. 350, Lind. 8) Ἰδ.
 SUICER. The s a u r e c c l e s i a s t o m . II. pag. 79. || (4

σίαν, ἢ σκληρυμένη τóσον, ὥστε νὰ μὴν αἰσθάνεται πλέον τὰς ἀνομίας τῆς, καθὼς τὰ μὲ καυτήριον καιόμενα μέρη τοῦ σώματος χάνουν δλότελα τὴν αἰσθησιν. Ἐμπορεῖς νὰ τὴν ὀνομάσης καὶ Πεπωρωμένην, κατὰ τὸ Ἐπωρώθη τὰ νοήματα αὐτῶν,» 1) ἤγουν Σκληρυμένην, ὡς τὸ ἐξηγοῦν οἱ γραμματικοί, ὁ Ἡσύχιος «Πεπωρωμένοι, ἐσκληρωμένοι, κ. τ. λ.» καὶ ὁ Ζωναρᾶς, «Πωρωθεῖς, ἀπολιθωθεῖς, ἀναισθητήσας» μεταφορικῶς ἀπὸ τὸν Πῶρον, εἶδος λίθου, τὸ κοινῶς λεγόμενον Πωρίον.

3. ΚΩΛΥΟΝΤΩΝ ΓΑΜΕΙΝ, κ. τ. λ. Τοὺς αἵρετικοὺς νοεῖ τοὺς ἔπειτα ἐπονομασθέντας Ἐγκρατίτας, 2) διὰ τὴν ὁποίαν ἐκόμπαζαν καὶ ἐνόμιζαν οἱ μωροὶ ἐγκράτειαν ἀπὸ πολλὰς ἀπολαύσεις συγχωρημένας, εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Αἵρεσιάρχης αὐτῶν ἐχρημάτισεν ὁ Τατιανὸς (ἔτ. 172 ἀπὸ Χρ.) Ἄλλοι ἔπειτα ἠΰξησαν καὶ ἐστόλισαν τὴν αἵρεσιν μὲ πολλὰ ἄλλα φρονήματα ἐρανισμένα ἀπὸ ἄλλας αἵρέσεις καὶ ἐξαιρέτως ἀπὸ τοὺς Νεοπλατωνικοὺς, ἐκ τῶν ὁποίων τινὲς καὶ ἐνηγκαλίσθησαν τὸν χριστιανισμόν, ὅχι μὲ μέγα κέρδος τοῦ χριστιανισμοῦ. 3) Ὀνομάσθησαν ἀκόμη καὶ Ἀποτακτικοὶ καὶ Ὑδροπαραστάται, 4) τὸ πρῶτον διὰ τὴν ἀποταγὴν τῶν ἡδονῶν, τὸ δεύτερον, διὰ τὸ πρὸς τὸν οἶνον τóσον μῖσος, ὥστε νὰ τὸν ἐξορίσωσι καὶ ἀπὸ τὸ μυστήριον τῆς Εὐχαριστίας, ἱεροπραγοῦντες αὐτὴν μὲ νερόν. Μωρότατον ὄλων αὐτῶν τῶν δογμάτων ἐκρίθη ἡ ἐμπόδις τοῦ γάμου, διότι ὄλοι τότε καὶ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς ἐπίσκοποι ἔκριναν «Τίμιον τὸν γάμον καὶ τὴν κοίτην

— ἰδὲ οὗτος ἐμὲ νόμιον ἢ ἐχθρὸν ἐστὶν ἰεροπραγοῦντος (1) οὐκ ἔστιν ἰσχυρὸν

1) Β'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 14. 2) Ἴδε MOSHEIM. *Histoire ecclesiast.* Trad. Franç. tom. I. pag. 231. IDEM. *ibid.* pag. 243, 301, 375. 3) IDEM. *ibid.* tom. I. pag. 232. 4) SUICER. *Thesaur. ecclesiast.* tom. II. pag. 1319.

ἀμίαντον,» 1) καὶ οἱ πλείοτεροι ἐσυνοικοῦσαν μὲ νομί-
 μους γυναῖκας, ἢ καὶ οὐδένας ἐνόμιζε τὴν τοιαύτην συνοί-
 κησιν ἐναντίαν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ Μοναχικὸς βίος,
 ὅστις ἔμελλε νὰ ἐμθῆ κατὰ τὴν τρίτην ἑκατονταετηρίδα
 εἰς τὴν ἐκκλησίαν, πιθανὸν ὅτι ἐκοιλοπονήθη κατὰ μι-
 κρὸν ἀπὸ τοὺς Ἐγκρατίτας, οὐδ' ἐδιάφερε κατ' ἄλλο,
 πλὴν ὅτι ἐκεῖνοι ἐνόμιζαν τὸν γάμον μιᾶρον, καὶ τὸν ὠ-
 νόμαζαν ῥητῶς Π ο ρ ν ε ί α ν, « Ἀγαμίαν μετίσαι, πορ-
 νείαν τὸν γάμον προσαγορεύοντες, καὶ τὴν ἔννομον κοι-
 νωνίαν διαβολικὴν ὀνομάζοντες,» ὡς λέγει ὁ Θεοδώρη-
 τος, 2) οἱ δὲ μετέπειτα ἄγαμοὶ τῶν ὀρθοδόξων, χωρὶς νὰ
 προφέρωσι τοιοῦτον βλάσφημον λόγον, ἔκριναν ὅμως καὶ
 αὐτοὶ τὸν γαμικὸν βίον ὑποδεέστερον τοῦ Μοναχικοῦ, ὀνο-
 μάσαντες τοῦτον Ἀ γ γ ε λ ι κ ὸ ν. Καὶ ἡ ἄδικος αὐτῆ
 διάκρισις ἐτολήθη καὶ κατὰ τῶν ἱερουργούντων τὰ μυ-
 στήρια, ὥστε νὰ μὴ δέχωνται πλὴν τὰ ἀπὸ ἀγάμους ἱε-
 ρουργούμενα, ὡς τὸ φανερόν ἐστι ἐν Γάγγρα σύνοδος,
 (ἔτ. 335 ἀπὸ Χριστ.) ἣτις ἀναθεματίζει τοὺς ἀτιμάζον-
 τας τὸν γάμον «Εἴ τις διακρίνοιτο παρὰ πρεσβυτέρου γε-
 γαμηκότος, ὡς μὴ χρῆναι, λειτουργήσαντος αὐτοῦ προσ-
 φορᾶς μεταλαμβάνειν, ἀνάθεμα ἔστω.» 3) Τοιαῦται ἀλή-
 θεια ἴσως σκανδαλίωσι τινάς· εἶναι ὅμως καὶ ἀπὸ τὴν
 ἱστορίαν, καὶ ἀπὸ τὴν μακρὰν καὶ πολυχρόνιον πείραν τό-
 σον ἰσχυρὰ ἀποδειγμένοι, ὥστε πρέπει νὰ ἔχη κεκαυτη-
 ριάσμενας καὶ τὰς ἀκοὰς καὶ τὴν συνείδησιν, ὅστις ἀμφι-
 βάλλῃ περὶ αὐτῶν, Τοῦ Χριστοῦ ἡ διδασκαλία δὲν ζητεῖ
 βίον ΑΓΓΕΛΙΚΟΝ, ἐπειδὴ ὁ δημιουργηθεὶς « Ἄρσεν
 καὶ θῆλυ » 4) ἄνθρωπος, δὲν ἔχει τι κοινὸν μὲ τοὺς ἀδι-

1) Πρὸς Ἑβρ. γ'. 4. 2) SUICER. Thesaur. eccle-
 siae tom. I. pag. 724. 3) Ἰδ. τὴν ἐν Γάγγρ. σύνοδ. κανόν. 4.
 4) Γενέσ. α'. 27—28.

αιρέτους εἰς ἄρσεν καὶ θῆλυ ἀγγέλους· ἀπαιτεῖ ὁμως ἀπ' ὅλους ἀπαραιτήτως βίον ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΟΝ. Καὶ ὁ τοιοῦτος βίος εἶναι ὁ βίος τῆς Ἰσότητος, ὁ βίος τῆς Δικαιοσύνης, τῆς πρὸς πάντας Ἀγάπης καὶ μετὰ πάντων εἰρήνης. Ἡ πεῖρα πάλιν ἔδειξεν, ὅτι ὅσον πλεονάζουν οἱ νόμιμοι γάμοι, τόσον ὀλιγοστεύουν αἱ παράνομοι μίξεις, «Ὁὐ καλὸν εἶναι τὸν ἄνθρωπον μόνον· ποιήσωμεν αὐτῷ βοηθὸν κατ' αὐτόν. 1) : Θέλεις νὰ γεμίσης τὴν πολιτείαν ἀπὸ μοιχείας, πορνείας καὶ ἄλλας ἀκαθαρσίας; γενοῦ ἀπόστολος ἀγαμίας, πολλαπλασίασε τὰ μοναστήρια, κατοικισέ τα ἀπὸ Καπουκίνους, Ἰησοῦίτας καὶ ἄλλα διάφορα πολύμορφα καὶ πολυώνυμα τάγματα Μοναχῶν. — ΑΠΕΧΕΣΘΑΙ ΒΡΩΜΑΤΩΝ. Τῶν Φαρισαίων ἡ διδασκαλία ἦτο, Τοῦτο μὴ φάγῃς, ἐκεῖνο μὴ ἐγγίσης «Μὴ ἄψη, μηδὲ γεύση, μηδὲ θίγης,» 2) καὶ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἔλεγαν καυχώμενοι «Νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου.» 3) Ὁ Χριστὸς ἐξεναντίας καὶ οἱ ἀπόστολοι τοῦ λέγουν «Πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς,» 4) καὶ «Ὁὐ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον κ.τ.λ.» 5) Ἡ περὶ τὰ φαγητὰ καὶ ποτὰ δεισιδαιμονία τῶν Ἐγκρατιτῶν ὑπερέβαινεν ἀκόμη καὶ τοὺς Φαρισαίους. Παρὰ τὴν ἀνωτέρω ὀνομασθεῖσαν ἀποχὴν τοῦ οἴνου, δὲν ἔτρωγαν τίποτε ἔμφυχον, καὶ τινὲς ἐξ αὐτῶν καὶ τὸν ξηρὸν ἄρτον ἤθελαν ἀποστραφῆν ὡς οἱ Μανιχαῖοι, 6) ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ζῶσι χωρὶς τροφήν. Τῶν Ἐγκρατιτῶν ἡ αἵρεσις ἐγεννήθη ἀπὸ ἀρχαιοτέραν ἄλλην σύγχρονον τῶν Ἀποστόλων, τὴν Ἰουδαϊκὴν αἵρεσιν τῶν Ἐσσηνῶν, ἣτις ὁμως, ἂν καὶ δει-

1) Γενέσ. 6'. 18. 2) Πρὸς Κολοσσ. 6'. 21. 3) Λουκ. 11, 12. 4) Ὁ αὐτ. 14, 41 καὶ Παῦλ. πρὸς Τίτ. 4, 15. 5) Ματθ. 15, 11. 6) Ἴδε Dictionnaire des Hérés. tom. II. pag. 339, edit. de 1817.

σιδαίμων δια τὴν ἀγαμίαν, καὶ τὴν ὑπὲρ τὸ μέτρον ἐγκράτειαν, ὑπερέβαινον ὅμως τὰς ἄλλας αἰρέσεις, τῶν Φαρισαίων λέγω καὶ τῶν Σαδδουκαίων, εἰς καὶ τὴν σεμνότητα τῶν ἡθῶν. 1) Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τοῦ πραγματικοῦ τῆς ἀποστολικῆς ῥήσεως. Περὶ δὲ τοῦ λεκτικοῦ, «Ἀπέχεσθαι βρωμάτων» ὑπωπτεύθησαν τινὲς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἀλλογενεῖς σφαλμένην τὴν γραφὴν, καὶ ἐπρόβαλαν ἄλλος ἄλλην διόρθωσιν καὶ τοῦτο δὲν με παραξενίζει. Τὸ παράξενον εἶναι ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς πατέρας τῆς ἐκκλησίας, ἐπίσημος καὶ τὴν χριστιανικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν σοφίαν, Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης, ἐρωτηθεὶς ἀπὸ τινα ἀποροῦντα περὶ τῆς συντάξεως, προβάλλει διόρθωσιν τοῦ ῥητοῦ ὡς γραφικῶς σφαλμένου ταύτην «Ὅρα δὲ μήποτε περὶ ἓν στοιχεῖον, ἢ μίαν κεραλίαν γέγονε τὸ σφάλμα: Κωλυόντων γαμεῖν, ἀντέχεσθαι βρωμάτων, ἢ Κωλυόντων γαμεῖν, ΕΧΕΣΘΑΙ βρωμάτων.» 2) Οἱ λοιποὶ ὅμως ὄχι μόνον εὐρήχασιν τὸ ῥητὸν ἀσφαλτον, ἀλλὰ καὶ ἐσαφήνισαν τὴν φαινομένην αὐτοῦ ἀκαταλληλίαν τῆς συντάξεως, οἷον ὁ Οἰκουμένιος: «Ὅχι ἔστι σφάλμα καλλιγραφικόν τὸ Ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ὡς ἐνίοις ἔδοξεν, οὐδὲ παρόραμα ἀποστολικόν, ἀλλὰ καὶ ὀρθῶς εἰς τὴν Ἀτθίδα συνήθειαν διαπεφρασμένον, ὥσπερ τὸ Ἐχώλυσεν αὐτὸν μὴ ποιεῖν τὰ ἄτοπα, οὐ λέγει, ὡς Εἰς ἀτοπίαν αὐτὸν προὔτρεψεν, κ. τ. λ.» 3) Ὁ Θεοφύλακτος ἔτι σαφέστερα: «Ὅχι ὀφείλεις ἀπὸ κοινοῦ λαβεῖν τὸ Κωλυόντων, ἀλλ' ἔξωθεν προσθεῖναι τὸ Συμβου-

1) Ἴδε Ἰώσηφ. Ἰουδ. Αρχαιολογ. XVIII. 5. σελ. 793, καὶ Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκ. πολέμ. II. 8. σελ. 1060—1064. 2) Ἰσίδωρ. ἐπιστολ. IV. 112, παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag 717. 3) Ἴδ. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Testament. tom. V. pag. 39.

δουλευόντων απέχεσθαι βρωμάτων.» 1) Εἶναι δη-
λαδὴ σχῆμα λόγου σύνηθες εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐνδόξους
συγγραφεῖς, ἀκόμη καὶ τοὺς ποιητάς, τὸ λεγόμενον Ζευγ-
μα, διότι συζεύγει ἓν κατηγορούμενον (ῥῆμα ἢ μετοχὴν)
μὲ δύο ὑποκείμενα, ἐκ τῶν ὁποίων τὸ πρῶτον ἀρμόζεται
μ' ἐκεῖνο, τὸ δεύτερον μάχεται, ἂν δὲν προσεπινοήσῃς
ἄλλο δεύτερον κατηγορούμενον ἀνάλογον τοῦ πρώτου.
Ἄρκει ἓν μόνον παράδειγμα τοῦ Ὀμήρου τὸ,

« Ἄνδρῶν τε πολέμους, ἀλεγεινά τε κύματα πείρων » 2)

ἔπου δ' Εὐστάθιος λέγει « Τὸ μὲν Πείρων τοῖς κύμασι
προσνεμητέον, τοῖς δέ γε πολέμοις ἐπιλογιστέον οἰκείαν
τινὰ ἑτέραν μετοχὴν. » 3)

Ἐπειδὴ περὶ ἀποχῆς βρωμάτων ὁ λόγος, δὲν παρεκ-
βαίνω τὸν σκοπὸν, ἂν ἱστορήσω καὶ τὰς περιοδικὰς Χρι-
στιανικὰς νηστείας, δι' ἐκείνους μάλιστα, ὅσοι δὲν γνω-
ρίζουν τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Δὲν εἶν' ἀμφιβολία
ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ἐνήστευαν εἰς τινὰς περιστάσεις, ἐνό-
νοντες τὴν προσευχὴν μὲ τὴν νηστείαν, 4) ἀλλ' ὅχι πολ-
λὰς ἡμέρας ἀλλεπαλλήλους, οὐδὲ περιοδικῶς εἰς ὥρας
τινὰς τοῦ ἔτους ὠρισμένας. Οἱ μετ' αὐτοὺς, κατὰ μὲν τὴν
πρώτην καὶ δευτέραν ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα,
ἔπρασαν τὸ αὐτὸ, ἀφίνοντες ὅμως εἰς καθένα τὴν ἄδειαν
νὰ νηστεύῃ ὅσον ἤθελε, καὶ ὅτε ἤθελε, καὶ ἡ νηστεία τῶν
ἦτο παντελὴς ἀποχὴ τροφῆς. Μόνην περιοδικὴν νηστείαν
εἶχαν, εἰς μνήμην τῆς σταυρώσεως τοῦ Χριστοῦ, τὴν πρὸ
τοῦ Πάσχα ἑβδομάδα, τὴν ἐπονομασθεῖσαν μεγάλην. Τι-
νὲς θέλουν, ὅτι ἐφύλασσαν καὶ τὴν νηστείαν τῆς τετράδος

1) Ἰδ. SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag.
716. 2) Ἰλιάδ. ὦ. 8. 3) Εὐστάθ. εἰς τὴν Ἰλιάδ. σελ. 1336.
Ἰδε καὶ τοῦ Βάμβα τὸ Συνακτ. τῆς Ἀρχ. Ἑλληνικ. Γ' σελ.
393, ἐκδ. 1828. 4) Α'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. 5.

καὶ τῆς παρασκευῆς. 1) Τὴν τρίτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα ἐνομίσθησαν ἀπὸ πολλοὺς αἱ περιοδικαὶ νηστεῖαι ἀναγκαιότεραι (εἰς τὰς ὁποίας οἱ Δυτικοὶ Χριστιανοὶ ἐπρόσθεσαν καὶ τὴν νηστείαν τοῦ Σαββάτου) ἢ νηστεία ὅμως δὲν ἦτο (τοῦλάχιστον εἰς πολλοὺς) παντελῆς ἀποχῆ τροφῆς, ἀλλὰ διάκρισις βρωμάτων, ζώων χερσαίων ἢ θαλασσίων, ἢ καὶ ξηροφαγία. Τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, πρώτη ἢ συγκροτηθεῖσα κατὰ τὸ 341 ἔτος ἐν Γάγγρα σύνοδος ἐκύρωσε τὰς νηστείας, λέγουσα, «Εἴ τις τῶν ἀσκουμένων, χωρὶς σωματικῆς ἀνάγκης ὑπερφηανεύοιτο, καὶ τὰς παραδεδομένας νηστείας εἰς τὸ κοινὸν, καὶ φυλασσομένας ὑπὸ τῆς ἐκκλησίας, παραλύοι.... ἀνάθεμα ἔστω.» 2) Περὶ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἔλεγε καὶ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων, «Νηστεύομεν οἷνε τε καὶ κρεῶν ἀπεχόμενοι, οὐχ ὡς βδελύγματα μισοῦντες, ἀλλὰ τὸν μισθὸν προσδοκῶντες, κ. τ. λ.» 3) Πρὸς τὰ τέλη ὅμως τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος ἄλλος πατὴρ ἐκκλησιαστικὸς, ὁ Αὐγουστίνος, ἔλεγε, «Ποίας ἡμέρας χρεωστοῦμεν, καὶ ποίας ὄχι, νὰ νηστεύωμεν, περὶ τούτου δὲν εὗρισκω τι ὠρισμένον ἀπ' ἐντολῆς τοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν Ἀποστόλων.» «Quibus diebus non oporteat jejunare, et buibus oporteat, præcepto Domini vel Apostolorum non invenio definitum.» 4) Περὶ δὲ τῆς πρὸ τοῦ Πάσχα λεγομένης μεγάλῃς Τεσσαρακοστῆς, πρώτη ἢ κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα (ἔτ. 366) συγκροτηθεῖσα εἰς τὴν Λαοδικεῖαν σύνοδος τοπικῆ λέγει, «Δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας.» 5) Ὁ κανὼν ἀπο-

1) MOSHEIM Hist. oir. ecclésiast. tom. I. pag. 136 καὶ 216. Trad. Franç. 1776. 2) Συνόδ. ἐν Γάγγρ. Καν. 19, ἴδε καὶ MOSHEIM. Histoir ecclésiast. tom. I. pag. 301 καὶ 404. 3) SUICER. Thesaur. ecclésiast. tom. II. pag. 402. 4) IDEM, ibid. 5) Σύνοδ. Λαοδικ. Καν. 50.

βλέπει μόνην τὴν Λαοδίκειαν καὶ τὰς περὶ αὐτὴν χώρας, ἐπειδὴ ἄλλοι εἰς ἄλλους τόπους οὐτ' εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, οὐτ' εἰς τὸ εἶδος τῆς τροφῆς ἐσυμφωνοῦσαν. Ἡ ξηροφαγία ἢ ὠμοφαγία ἐφυλάσσετο ἀπὸ τινῶν, ἀλλὰ μόνην τὴν μεγάλην ἐβδομάδα, ἤγουν τὰς ἕξ ἡμέρας τὰς πρὸ τῆς Ἀναστάσεως, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Ἐπιφάνιος τῆς αὐτῆς καὶ οὗτος ἑκατονταετηρίδος πατήρ. «Τὰς δὲ ἕξ ἡμέρας τοῦ Πάσχα ἐν ξηροφαγίᾳ διατελοῦσι πάντες οἱ λαοὶ, φημι δὴ ἄρτω καὶ ἀλί καὶ ὕδατι τότε χρώμενοι πρὸς ἑσπέραν.» 1) σιωπῶν περὶ τῆς νηστείας τῶν πρὸ τῆς ἑξαήμερου ταύτης λοιπῶν ἡμερῶν τῆς τεσσαρακοστῆς. Ἀναπληρῶνει τὴν σιωπὴν ταύτην ὁ Εἰρηναῖος, ἐπίσκοπος Λουγδούνου (Lyon,) ἀκμάσας περὶ τὰ τέλη τῆς δευτέρας ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἡ Τεσσαρακοστὴ δὲν εἶχεν ἀκόμη ἐμβῆναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἢ καὶ δὲν ἦτον ἀκόμη κοινὴ εἰς ὅλας τὰς κατὰ μέρος ἐκκλησίας. Ἴδου τί λέγει γράφων πρὸς τὸν Πάπαν Βίκτορα. «Οὐδὲ γὰρ μόνον περὶ τῆς ἡμέρας ἐστὶν ἡ ἀμφισβήτησις, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ εἶδους αὐτοῦ τῆς νηστείας. Οἱ μὲν γὰρ οἴονται μίαν ἡμέραν δεῖν αὐτοὺς νηστεύειν· οἱ δὲ δύο, οἱ δὲ καὶ πλείονας· οἱ δὲ, τεσσαράκοντα ὥρας τε ἡμερινὰς καὶ νυκτερινὰς συμμετροῦσι τὴν ἡμέραν αὐτῶν. Καὶ τοιαύτη ποικιλία τῶν ἐπιτηρούντων οὐ νῦν ἐφ' ἡμῶν γενοῦτα, ἀλλὰ καὶ πολὺ πρότερον· ἐπὶ τῶν πρὸ ἡμῶν... καὶ οὐδὲν ἔλαττον πάντες οὗτοι εἰρήνευσάν τε, καὶ εἰρηνεύομεν πρὸς ἀλλήλους· καὶ ἡ διαφωνία τῆς νηστείας τὴν ὁμόνοιαν τῆς πίστεως συνίστησι.» 2) Ἐδῶ βλέπεις τέσσαρας

1) SUICER. *thesaur. ecclesiast.* tom. II. pag. 443.

2) Εἰρην. παρὰ τῷ Εὐσεβ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. V. 24, σελ. 315 — 317, ἐκδ. Hal. 1779. Τὸ ῥητὸν εἶναι σκοτεινόν, καὶ ἐξηγήθη ἢ ἐδιωρθώθη ἄλλως ἀπ' ἄλλους κριτικούς. Οἱ πλείοτεροι στίζουσι μετὰ τὸ Τεσσαράκοντα μέσσην στιγμὴν, καὶ νοοῦν τεσσαρά-

διαφορὰς τῶν νηστευόντων· οἱ μὲν ἐνήστευαν μίαν μόνην ἡμέραν, τὸ μέγα Σάββατον, οἱ δὲ, δύο, ἤγουν τοῦτο καὶ τὴν πρὸ τούτου Παρασκευὴν· ἄλλοι πλειοτέρας, δηλονότι τὴν ἐξαήμερον ὅλην τῆς μεγάλης ἐβδομάδος· καὶ τινες τελευταῖον, τεσσαράκοντα μόνας ὥρας ἀδιακόπους, ἀρχίζοντες ἀπὸ τὴν μεγάλην Παρασκευὴν, καὶ λογαριάζοντες αὐτὰς ὡς μίαν ἡμέραν. Τοῦτο λύει τὴν ἀπορίαν τοῦ ἱστορικοῦ Σωκράτους, διὰ τί, διαφέροντες τόσον οἱ νηστευταί, ὠνόμαζαν ὅμως ὅλοι συμφώνως τὴν νηστείαν Τεσσαρακοστήν. Εἰς τὴν Ῥώμην (λέγει) ἐνήστευαν τρεῖς ἐβδομάδας ἀκολούθους, «Τρεῖς πρὸ τοῦ πάσχα ἐβδομάδας, πλὴν σαββάτου καὶ κυριακῆς, συνημμένας νηστεύουσιν.» εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅλην, τὴν Ἰλλυρίαν καὶ τὴν Ἀλεξανδρείαν, ἕξ «Πρὸ ἐβδομάδων ἕξ τὴν πρὸ τοῦ Πάσχα νηστείαν νηστεύουσι τεσσαρακοστήν αὐτὴν ὀνομάζοντες.» Ἄλλοῦ δὲ ἤρχιζαν τὴν νηστείαν πρὸ ἑπτὰ ἐβδομάδων, ἀλλ' εἰς τρόπον ὡς τε νὰ νηστεύωσι τρεῖς μόνας πενταήμερους καὶ ἀνακολούθους νηστείας. «Ἄλλοι πρὸ ἑπτὰ τῆς ἑορτῆς ἐβδομάδων τῆς νηστείας ἀρχόμενοι, καὶ τρεῖς μόνας πεντημέρους ἐκδιαλειμμάτων νηστεύοντες, οὐδὲν ἤττον καὶ αὐτοὶ τεσσαρακοστήν τὸν χρόνον τοῦτον καλοῦσι. Καὶ θαυμάσαι μοι ἔπεισι πῶς οὗτοι (ἴσ. οὕτω) περὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν διαφωνοῦντες, τεσσαρακοστήν αὐτὴν ὀνομάζουσι.» 1) Παύει τὸν θαυμασμὸν καὶ λύει τὴν ἀπορίαν ὁ εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος, λέγων περὶ τοῦ Χριστοῦ, πει-

κοντα ἡμέρας. Εἰδήγησις ἀπίθανος, πρῶτον διότι εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Εἰρηναίου δὲν ἐγνωρίζετο ἀκόμη ἢ μετέπειτα, ὡς καὶ σήμερον ἔτι, ὀνομαζομένη Τεσσαρακοστή· δεύτερον ὅτι μετὰ τὴν στίξιν ταύτην τὰ ἀκόλουθα «Ὁρας τε . . . τὴν ἡμέραν αὐτῶν» γίνονται ἀληθινὸν αἰνίγμα. Ἠκολούθησαν διάφορον γραφὴν, ἥτις ἐνώνει τὸ Τεσσαράκοντα μὲ τὸ Ὁρας, χωρὶς στίξιν.

1) Σωκράτ. Ἐκκλ. ἱστορ. παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. eccl. tom. II. pag. 405—406.

ραζομένου εἰς τὴν ἔρημον ἀπὸ τὸν διάβολον. «Καὶ νηστεύσας ΗΜΕΡΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΚΑΙ ΝΥΚΤΑΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ, ὕστερον ἐπεινάσας» 1) Τὴν τεσσαρακονταήμερον ταύτην τελείαν ἀποχὴν ἀπὸ βρώματα ἠθέλησαν ὀπωσοῦν νὰ εἰκονίσωσιν οἱ παλαιοὶ χριστιανοί, ἀπέχοντες ὀλότελα ἀπὸ βρώματα ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΝΤΑ ΩΡΑΣ ΗΜΕΡΙΝΑΣ ΚΑΙ ΝΥΚΤΕΡΙΝΑΣ, κατὰ τὴν ἀνωτέρω μαρτυρίαν τοῦ Εἰρηναίου. Καὶ κρίνω πιθανὸν ἢ μᾶλλον βέβαιον, ὅτι ἀπὸ τὴν τεσσαράκοντα ὥρων ταύτην ἀποχὴν ἤρχισεν ἢ πρὸ τοῦ Πάσχα νηστεία, τῆς ὁποίας ἔπειτα ἠὔξησαν κατὰ μικρὸν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν, ἕως νὰ τὴν καταφέρωσιν εἰς ἀληθινὴν τεσσαράκοντα ἡμερῶν νηστείαν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς διαφωνίας εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν ἡμερῶν τῆς νηστείας· ἀλλὰ δὲν ἦσαν συμφωνότεροι οὐδ' εἰς τὸ εἶδος τῶν ἀπαγορευμένων βρωμάτων. Ἰδαμεν ὅτι εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἱεροσολύμων Κυριλλοῦ (τετάρτ. ἑκατονταετηρ.) ἀπεῖχαν, ὡς ἀπέχομεν καὶ σήμερον, ἀπὸ κρέατα (ἤγουν χερσαίων ζώων σάρκας.) Δέν μας λέγει ὁμοῦς ὁ Κύριλλος, ἂν ἡ τοιαύτη ἀποχὴ ἦτο κοινὴ εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, ἢ ἂν ἐγένετο μόνον εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ τοὺς πλησιοχώρους τόπους. Πιθανὸν ὅτι δὲν ἦτο κοινὴ, ἀλλ' ἐπεκράτει ἀκόμη εἰς τινὰς καὶ μερικὰς ἐκκλησίας ἢ ἀρχαιοτέρα διαφορὰ, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ μὲν ἀπεῖχαν ὀλότελα ἀπὸ ἔμφυχα, οἱ δὲ ἐγεύοντο μόνον ὀφάρια, καὶ ἄλλοι μετὰ τῶν ὀφαρίων καὶ ὄρνεα, δισχυριζόμενοι ὅτι καὶ τὰ πτηνὰ ἀπὸ τὰ ὕδατα ἐγεννήθησαν ὡς τὰ ὀφάρια, (κατὰ τὸ «Ἐξαγαγέτω τὰ ὕδατα ἐρπετὰ ψυχῶν ζωσῶν καὶ πετεινὰ πετόμενα κ. τ. λ.» 2) ἄλλοι ἀπεῖχαν ἀπὸ αὐγὰ, καὶ ἀπὸ καρποῦς δένδρων· ἄλλοι ἔτρωγαν ξηρὸν μόνον ἄρτον, καὶ ἄλλοι ἄλλως, ὡς λέγει. «Οἱ μὲν

1) Ματθ. δ', 2. 2) Γενέσ. α'. 20.

γὰρ πάντα ἐμφύχων ἀπέχονται· οἱ δὲ τῶν ἐμφύχων, ἰχθύς μόνους μεταλαμβάνουσι· τινὲς δὲ σὺν τοῖς ἰχθύσι, καὶ τῶν πτηνῶν ἀπογεύονται, ἐξ ὕδατος καὶ αὐτὰ, κατὰ τὸν Μωϋσέα, γεγενῆσθαι λέγοντες· οἱ δὲ καὶ ἀκροδρῶν καὶ ψῶν ἀπέχονται· τινὲς δὲ καὶ ξηροῦ ἄρτου μόνου μεταλαμβάνουσιν· ἄλλοι δὲ οὐδὲ τούτου. "Ἐτεροι δὲ ἄχρις ἐννάτης ὥρας νηστεύοντες, διάφορον ἔχουσι τὴν ἐστίαν. » 1) — ΕΙΣ ΜΕΤΑΛΗΨΙΝ ΜΕΤ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΑΣ. Καὶ τὰ δύο σημαίνουν τὴν ἐνέργειαν, ἡ Μετάληψις, τοῦ μεταλαμβάνοντος, ἡ Εὐχαριστία τοῦ εὐχαριστοῦντος μετὰ τὴν μετάληψιν, ἡγουν τοῦ ὁμολογοῦντος τὴν χάριν πρὸς τὸν χαρίσαντα. Καὶ ἐδῶ ὁ λόγος εἶναι περὶ τῶν κοινῶν βρωμάτων, διὰ τὰ ὅποια ἐσυνείθισαν νὰ εὐχαριστῶσι, καὶ πρὸ τῆς τραπέζης καὶ μετὰ τὴν τράπεζαν, τὸν θεὸν, λαβόντες τὴν ἀφορμὴν ἀπὸ τὸν μυστικὸν δεῖπνον, πρὸ τοῦ ὁποῦ καὶ μετὰ τὸν ὁποῖον εὐχαρίστησεν ὁ Χριστός. 2) Ἐκ τούτου οἱ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς ὠνόμασαν, ὡς ὀνομάζομεν σήμερον ἀκόμη, Μετάληψιν, Μετάδοσιν, Κοινωνίαν, (communion,) Εὐχαριστίαν, (eucharistie,) αὐτὸν τὸν μυστικὸν δεῖπνον. — ΤΟΙΣ ΠΙΣΤΟΙΣ. Πιστοὺς (fidèles) ὀνομάζει τοὺς πιστεύσαντας χριστιανοὺς, πρὸς διάκρισιν τῶν ἀπίστων (païens). Ἐλέγοντο ἀκόμη πιστοὶ καὶ πρὸς διάκρισιν τῶν κατηχομένων, ἡγουν τῶν προσερχομένων εἰς τὸν χριστιανισμὸν, ἀλλ' ἔτι ἀθαπτίστων, ὡς μαρτυρεῖ τὸ γνωστὸν τῆς λειτουργίας κήρυγμα, "Ὅσοι κατηχοῦμενοι προέλθετε . . . ὅσοι πιστοὶ, ἔτι καὶ ἔτι ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.» — ΕΠΕΓΝΩΚΟΣΙ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ

1) Σωκράτ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. παρὰ τῷ SUICER, The-
saur. ecclesiast. tom. II. pag. 406. 2) Ματθ. κς'.
26—30. Μάρκ. ιδ'. 22—26. Λουκ. κβ'. 19—20.

Ἀλήθειαν ὀνομάζουσι οἱ ἀποστολικοὶ συγγραφεῖς πολλάκις συνωνύμως αὐτὴν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, τὸν χριστιανισμόν, ὡς μόνην ἀληθῆ θρησκείαν, ὅχι μόνον διὰ τὸν ἀρχηγέτην αὐτῆς, ὅστις εἶπεν, «Ἐγὼ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια,» 1) ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν χρεωστοῦν νὰ τὸν πιστεύωσι μὲ πληροφορίαν (conviction,) καὶ νὰ τὸν προσκυνῶσιν, ὡς αὐτὸς παραγγέλλει, «Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ,» 2) ἤγουν ἀνυποκρίτως καὶ χωρὶς δεισιδαιμονίας. Καὶ ἡ τοιαύτη πληροφορία γεννᾶται ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς εὐαγγελικῆς διδασκαλίας. τὸ ὅποιον ἐσήμανε λέγων, ὅχι Ἐγνωκόσιν, ἀλλ' Ἐπεγνωκόσιν τὴν ἀλήθειαν, συνθέτως μὲ τὴν πρόθεσιν, ἥτις ἐπιτείνει ἐδῶ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Γινώσκειν. Γινώσκω σημαίνει ἀπλῶς τὸ Γνωρίζω (connaître) τῆς κοινῆς γλώσσης· τὸ δὲ Ἐπιγνωσκω ἤθελ' εἰσθαι τὸ Καλογνωρίζω (rénétrer,) ὡς διαφέρει καὶ ἡ Γνώσις ἀπὸ τὴν κατωτέρω ὀνομαζομένην «Ἐπιγνωσιν τῆς ἀληθείας,» 3) ἤγουν ἀδίστακτον (indubitable) γνῶσιν τῆς ἀληθείας. Ἐλέπεις χριστιανὸν φιλαρχον, φιλόπρωτον, πλεονέκτην, δοξομανῆ, καταφρονητὴν τῆς ἰσότητος, φίλον τῶν τίτλων καὶ τῶν παρασῆμων; μὴ ἀμφιβάλλης, ὅτι ὁ τοιοῦτος γνωρίζει μόνον τὸ Εὐαγγέλιον, διότι τὸ ἀκούει εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλὰ δέν το ἐκαλογνώρισε ποτέ. Ἐλέπεις ἐξεναντίας χριστιανὸν φεύγοντα τὰς ἀρχάς, διψῶντα καὶ πεινῶντα τὴν δικαιοσύνην, φίλον τῆς ἰσότητος, ἐχθρὸν τῶν τίτλων καὶ τῶν παρασῆμων, ἀπλῶς ἐργάτην ὄσων παραγγέλλει τὸ Εὐαγγέλιον; οὗτος μόνος ἐκαλογνώρισε τὴν ἀλήθειαν τῆς θρησκείας. «Τί δέ με καλεῖτε Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ὡς λέγω! 4) Οὐ

1) Ἰωάν. ιδ'. 6. 2) Ὁ αὐτ. δ'. 23. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 7. 4) Λουκ. ζ'. 46.

γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκαιοι παρὰ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ ποιηταὶ τοῦ νόμου.» 1).

4. ΟΤΙ ΠΑΝ ΚΤΙΣΜΑ κ. τ. λ. Τὸ αὐτὸ ἐκφράζει κατωτέρω διὰ τοῦ «Πάντα καθαρὰ τοῖς καθαροῖς,» 2) καὶ τὸ αὐτὸ ἐπαράγγελλεν ὁ Χριστὸς λέγων κατὰ τῶν Φαρισαίων. «Οὐδὲ τὸ εἰσερχόμενον εἰς τὸ στόμα κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸ ἐκπορευόμενον ἐκ τοῦ στόματος, τοῦτο κοινοῖ τὸν ἄνθρωπον.» 3) Τοῦ χοροῦ τῶν Φαρισαίων εἶναι, ἅσοι φυλάσσουντες τὸ στόμα καθαρὸν μετὰ τὴν ἀποχὴν ἀπὸ βρώματα, νομιζόμενα κατ' αὐτοὺς ἀκάθαρτα, τὸ μολύνουν μετὰ τὰς κατὰ τῶν μὴ νηστεούντων βλασφημίας. «Μὴ εἰς κρίσεις καὶ μάχας νηστεύετε (λέγει ὁ μέγας Βασίλειος.) Κρεῶν οὐκ ἐσθίετε, ἀλλ' ἐσθίετε τὸν ἀδελφόν· οἴνου ἀπέχη, ἀλλ' ὕβρεων οὐ κρατεῖς· τὴν ἐσπέραν ἀναμένετε εἰς μετάληψιν, ἀλλὰ δαπανᾶς τὴν ἡμέραν εἰς δικαστήρια.» 4). Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ πατρὸς τούτου εὐρίσκοντο καὶ χριστιανοὶ δεισιδαίμονες, βδελυσσόμενοι τὸ χοίρινον κρέας (ὡς σήμερον οἱ Τοῦρκοι) περὶ τῶν ἐπιούρων, γράφων πρὸς τινα, ἀναφέρει καὶ τὸ προκείμενον ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου· «Ἐκεῖνό γε μὴν γελοῖόν μοι καταφάνη, τὸ εὔξασθαι τινα δεῖν ἀπέχεσθαι κρεῶν. Ὡστε καταξίωσον διδάξαι αὐτοὺς τῶν ἀπαιδευτῶν προσευχῶν καὶ ἐπαγγελιῶν ἀπέχεσθαι τὴν μέντοι χρῆσιν, ἀδιάφορον εἶναι, συγχώρησον. Οὐδὲν γὰρ κτίσμα θεοῦ ἀπόβλητον μετ' εὐχαριστίας λαμβανόμενον· ὥστε ἢ εὐχὴ καταγέλαστος, οὐχ ἢ ἀποχὴ ἀναγκαία.» 5) — ΠΑΝ ΚΤΙΣΜΑ. Ὡς νὰ ἔλεγε καὶ Πᾶν Βρῶμα, 6) ἐπειδὴ τὰ βρώματα ἐκτίσθησαν εἰς τροφήν

1) Πρὸς Ῥωμ. β'. 13. 2) Πρὸς Τίτ. α'. 15. 3) Ματθ. ιε'. 11. 4) Παρὰ τῷ SUICER. The saur. eccles., tom. II. pag. 400. 5) Παρὰ τῷ αὐτῷ αὐτόθ. σελ. 401. 6) Ἴδε ROSENMULLER. SchoI. in Nov. Testament. tom. V. pag. 40.

τῶν ἀνθρώπων, 1) καὶ ἁ' Ὁ ἐσθίων, Κυρίῳ ἐσθίει· εὐχαριστεῖ γὰρ τῷ Θεῷ.» 2) — ΟΥΔΕΝ ΑΠΟΒΑΗΤΟΝ. Ὡς Θεοῦ δῶρον δὲν εἶναι Ἄπορριψιμον ἢ Ἄπορρήξιμον, καθὼς εἶπε καὶ ὁ Ποιητὴς —

«Οὗτοι ἀπόβλητ' ἐστὶ θεῶν ἐρικοῦσα δῶρα » 3)

5. ΑΓΙΑΖΕΤΑΙ . . . ΕΝΤΕΥΞΕΩΣ. Ὅχι μόνον καθ' ἑαυτὰ εἶναι καθαρὰ τὰ βρώματα, ἀλλ' ἀγιάζονται καὶ καθαρίζονται ἀκόμη μὲ τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ ἤγουν τὴν πρὸ τῆς βρώσεως εὐχὴν, καὶ τὴν μετὰ τὴν βρώσιν εὐχαριστίαν. Ἰδαμεν ἀνωτέρω, 4) τί σημαίνει ἡ ΕΝΤΕΥΞΙΣ· ἐδῶ τὴν λαμβάνει ὡς συνώνυμον τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τὴν ἐνόησε μ' αὐτήν. Ἰδιὰ τί (εἶπεν ἀλλοῦ) κατακρίνομαι καὶ κακολογοῦμαι διὰ βρώματα χαρισμένα ἀπὸ τὸν Θεόν, περὶ τῶν ὁποίων ἐγὼ εὐχαριστῶ τὸν Θεόν; «Εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί βλασφημοῦμαι ὑπὲρ οὗ ἐγὼ εὐχαριστῶ;» 5)

6. ΥΠΟΤΙΘΕΜΕΝΟΣ κ. τ. λ. Συμβουλευῶν, παραινῶν τοὺς ἀδελφούς σου. Καὶ σημείωσε, ὅτι ὀνομάζει ἀδελφούς τοῦ Ἐπισκόπου Τιμοθέου τοὺς συλλειτουργούς, ἔτι δὲ καὶ τοὺς ποιματινομένους ἀπὸ τὸν Τιμόθεον. Δὲν ἐγνώριζαν ἀκόμη τότε οὐτ' Ἀρχιεπισκόπους, οὔτε Μητροπολίτας, οὔτε Δεσπότας· ἀλλ' ἐζοῦσαν ὡς ἀδελφοί, καὶ κατὰ τὴν φυσικὴν γέννησιν καὶ πλάσιν ἀπὸ ἓνα δημιουργόν, καὶ κατὰ τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν. Τοιαύτην ἀδελφικὴν ἰσότητα παραγγέλλει καὶ ὁ Πλάτων εἰς τὴν κοσμικὴν πολιτείαν· «Ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, μιᾶς μητρὸς πάντες ἀδελφοὶ φύντες, οὐκ ἀξιοῦμεν δοῦλοι οὐδὲ δεσπότηαι ἀλλήλων εἶναι· ἀλλ' ἡ ἰσογονία ἡμᾶς ἡ κατὰ φύσιν ἰσονομίαν ἀναγκάζει ζητεῖν κατὰ νόμον, καὶ μηδενί

1) Γενέσ. α'. 28—31. 2) Πρὸς Ῥωμ. ιδ'. 3.) Ἰλιὰδ. γ'. 65.

4) Σελιδ. 83. 5) Α'. Πρὸς Κορινθ. ι. 30.

ἄλλω ὑπαίκειν ἀλλήλοις, ἢ ἀρετῆς δόξη καὶ φρονή-
σεως.» 1) — ΚΑΛΟΣ ἜΣΗ ΔΙΑΚΟΝΟΣ κ. κ. λ. Διάκονος
Χριστοῦ ὀνομάζει αὐτὸν τὸν Ἐπίσκοπον. — ΕΝΤΡΕΦΟ-
ΜΕΝΟΣ. Ὅστις παιδιόθεν ἐδιδάχθη καὶ δὲν παύεις νὰ
διδάσκειαι τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ· ὡς θέλει μαρ-
τυρήσειν ἐξῆς, λέγων πρὸς αὐτὸν τὸν Τιμόθεον «Ἀπὸ
βρέφους τὰ ἱερά γράμματα οἶδας.» 2) Τὸ Ἐν τρέφε-
σθαι σημαίνει τὴν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας γυμνάσιον εἰς ἔρ-
γον τι, τὴν ὀνομαζομένην ἀπὸ τὸν Ἰπποκράτην 3) ΠΑΙ-
ΔΟΜΑΘΙΗΝ, ἀναγκαίαν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἰατρικὴν, ἀλλ'
εἰς πᾶσαν ἐπιστήμην ἢ τέχνην, καὶ ἐξαιρέτως «Τὴν περὶ
τὸν βίον τέχνην» ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Ἐπίκτητος. 4) Κα-
θὼς ὁ ἀθλητῆς, διὰ νὰ εὐδοκιμῇ εἰς τὴν τέχνην, χρεω-
στεῖ νὰ τὴν γυμνάζεται παιδιόθεν, καὶ νὰ τρέφεται τρό-
πον τινὰ μ' αὐτὴν, ὡς ἐκαυχᾶτο ὁ Πολυνεύκης,

«Γυμνάσιά θ', οἷσιν ἐνετράφη, Δίρκης θ' ὕδωρ» 5)

ὁμοίως καὶ ἡ ἐνάρετος τοῦ βίου διαγωγή εἰς ἐκείνους μόνους ἀνθεῖ καὶ λάμπει, ὅσοι ἀνετράφησαν μ' αὐτὴν, καὶ τὴν ἐθήλασαν μὲ τὸ μητρικὸν γάλα. Τὸ αὐτὸ ἀναλόγως συμβαίνει καὶ εἰς τὴν κακίαν. Ἐκεῖνοι μάλιστα τὴν πράσσουν ὡς τέχνην, ὅσοι τὴν ἐτράφησαν ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας διὰ τῆς κακῆς ἀγωγῆς. Οὕτως ὁ παράσιτος καυχᾶται εἰς τὴν σκηνήν, ὅτι ἔμαθε παιδιόθεν τὴν τέχνην νὰ συχνάζη τὰ ξένα τραπέζια

«Περὶ τοῦ παρασιτεῖν εἷς ἐμπέσοι λόγος.

«Τὸ τεχνίον αἰεὶ τοῦτό μοι κατεπίνετο.

«Καὶ ΠΑΙΔΟΜΑΘΗΣ πρὸς αὐτὸ τὴν διάνοιαν ἦν.» 6)

1) Πλάτων Μενέξ. σελ. 239 2) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 15.
3) Νομ. § 2. σελ. 41. Lind. 4) Ἀρρίαν. Διατριβ. Ἐπικτήτ.
I, ἐ. 2, σελ. 39. 5) Εὐριπίδ. Φοιν. 304 6) Ἀντιδ. παρὰ τῷ
'Αθην. VI. σελ. 240.

Ταύτην μάλιστα τὴν Παιδομάθειαν χρεωστοῦν οἱ πνευματικοὶ πατέρες νὰ παραγγέλλωσιν εἰς τοὺς γονεῖς, νὰ τρέφωσι παιδιόθεν τὰ τέχνα των εἰς τὰ καλά. Ἡ μάθησις τῆς ἀρετῆς, ὡς πάσης ἄλλης τέχνης, κρέμεται ἀπὸ τὴν συνήθειαν. Ἄν τὰ συνειθίσωσι παιδιόθεν εἰς τὴν μάθησιν τῶν καλῶν, τὰ καλά θέλουσιν πράσσειν εἰς ὅλην αὐτῶν τὴν ζωὴν.

Ἄ'Εγὼ δ' ἐν ἀνδρὸς εὐσεβεστάτου τραφεῖς,

« Χείρωνος, ἔμαθον τοὺς τρόπους ἀπλοῦς ἔχειν. » 1)

Ἡ παιδιόθεν μάθησις τῶν καλῶν θέλει ριζωθῆν εἰς τὰς ψυχὰς των τόσον ἰσχυρὰ, ὥστε νὰ ἀποστρέφωσιν τὰ κακά, ὡς ἤθελαν, παραδείγματος χάριν, ἀποστρέφεισθαι τὰ ἀσυνειθίστα εἰς αὐτοὺς φαγητὰ ἢ ποτὰ, διὰ τοῦτο μόνον, ὅτι τῶν εἶναι ἀσυνειθίστα. Καθὼς πᾶσα τέχνη μανθάνεται ἀπὸ τὴν καθημερινὴν αὐτῆς γυμνασίαν, παρόμοια καὶ ἡ ἀρετὴ ἀποκτᾶται ἀπὸ τὴν ἀδιάκοπον πράξιν. « Τὰς δ' ἀρετὰς λαμβάνομεν ἐνεργήσαντες πρότερον, ὥσπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων τεχνῶν· ἅ γὰρ ὁμῶς μαθόντας ποιεῖν, ταῦτα ποιοῦντες μανθάνομεν, αἶον οἰκοδομοῦντες, οἰκοδόμοι, καὶ κιθαρίζοντες, κιθαρισταί· οὕτω δὲ καὶ τὰ μὲν δίκαια πράττοντες, δίκαιοι γιγνόμεθα, τὰ δὲ σώφρονα, σώφρονες, τὰ δ' ἀνδρεῖα, ἀνδρεῖοι. » 2) Ἡ ψυχὴ μάλιστα τῶν παιδίων ὁμοιάζει τὸν κηρὸν, τὸν ὁποῖον εὐκόλως δύναται τις νὰ μαλαῖξῃ καὶ νὰ πλάσῃ ἐξ αὐτοῦ ὅ,τι θέλει. « Τὰ δὲ ἤθη καὶ ἐπιτηδεύματα πλάσσει καὶ κηροχυτεῖ τὴν ψυχάν, φουσίωσιν ἐμποιεῦντα διὰ τῆς συνεχέως ἐνεργίης. » 3) Ἀπὸ τοιαύτας ψυχὰς, πλασμένας, ὡς πρέπει, γεννῶνται οἱ χρηστοὶ πολῖται, καὶ οὗτοι πάλιν πλάσσωσιν τὴν χρηστὴν

1) Ἐδριπίδ. Ἰρ. Αὐλ. 926. 2) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. Π. 1. σελ. 22—23. 3) Ἰππόδαμος παρὰ τῷ Στοβ. σελ. 249.

πολιτείαν· « Ἀρχὰ πολιτείας ἀπάσης νέων τροφά. » 1)
 Ὅτι μάλιστα χρεωστοῦν οἱ γονεῖς εἰς τὴν ἀνατροφὴν τῶν
 τέκνων, εἶναι τὸ μῖσος τοῦ ψεύδους Ἡ ἀλήθεια (ἔλεγεν
 ὁ Νομοθέτης Χαρώνδης) εἶναι τὸ ἀναγκαιότατον μάθημα
 εἰς τὰ παῖδια, διότι ἀπὸ τὴν ἀγάπην αὐτῆς, ὡς ἀπὸ σπό-
 ρον γονιμώτατον, γεννῶνται ὅλαι αἱ λοιπαὶ ἀρεταί· « Χρὴ
 συνθεῖζειν ἐκ παίδων, κολάζοντας μὲν τοὺς φιλοψευδεῖς,
 φιλοῦντας δὲ τοὺς φιλαλήθεις, ἵνα ἐμφυσιῶται ἐκάστω τὸ
 κάλλιστον καὶ σπερματωδέστατον τῆς ἀρετῆς. » 2) Καὶ
 σημείωσε πῶς ὁ σοφὸς νομοθέτης ὠνόμασεν ὑπερθετικῶς
 Σ π ε ρ μ α τ ω δ έ σ τ α τ ο ν τὸν σπόρον τῆς ἀληθείας εἰς
 τὰς νεαράς τῶν παιδίων ψυχάς· ὅχι μόνον διότι ἀπ' αὐτὸν
 ἐλπίζονται οἱ κάλλιστοι τῆς μελλούσης των ζωῆς καὶ δια-
 γωγῆς καρποὶ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ σπορά του εἶναι τόσον πλέον
 εὐκόλος, ὅσον φυσικὰ τοῦ λογικοῦ ζῶσι ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ἀ-
 λήθειαν κλίνει καὶ ἀποστρέφεται τὸ ψεῦδος, ὡς ἔλεγεν ὁ
 Ἐπίκτητος· « Ἡ φύσις αὕτη ἐστὶ τῆς διανοίας, τοῖς μὲν
 ἀληθέσιν ἐπινεύειν, τοῖς δὲ ψευδέσιν δυσαρεστεῖν. » 3)
 Ἡ θεία ἀπόδειξις τούτου; Ἐξέτασε πῶς διατίθεται ἡ ψυχὴ
 σου πρὸς τὸν ὅστις σ' ἀδικεῖ μὲ βίαν, καὶ ὅστις μὲ δόλον.
 Τοὺς ἀποστρέφουσαι φυσικὰ καὶ τοὺς δύο ἀγανακτεῖς ὁμοῦ
 πολὺ πλέον πρὸς τὸν ἀπατήσαντά σε μὲ τὸ ψεῦδος, διότι
 ὑβρίζει αὐτό σου τὸ λογικόν, ὑποθέτων σε μωρόν. —
 ΚΑΛΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ. Καλὴν διδασκαλίαν ὀνομάζει,
 ὡς καὶ ἀνωτέρω, 4) τὴν Ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν. 5) ΠΑ-
 ΡΗΚΟΛΟΥΘΗΚΑΣ Μεταχειρίζεται καὶ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν
 λέξιν· 6) Τὸ ρῆμα Πα ρ α κ ο λ ο υ θ ῶ σημαίνει κυρίως
 Ἀκολουθῶ τινὰ συνοδεύων, καὶ μεταφορικῶς, Συχνάζω

1) Διοταγέν· παρὰ τῆ αὐτ. σελ. 251. 2) Χαρώνδ. παρὰ τῆ
 Στοβ. σελ. 289. 3) Ἐπικτήτ. Διατριβ. I. 28, § 2, σελ. 64.

4) Σελ. 71. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α. 10. 6) Β'. Πρὸς Τι-
 μόθ. γ'. 10.

εἰς τινος, διὰ νὰ τὸν ἀκούω λέγοντα, ἀπλῶς, ἢ καὶ ὡς μαθητῆς διδάσκαλον, νὰ μάθω τέχνην τινὰ ἢ ἐπιστήμην, καθὼς καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ ἀπλοῦν ἀκολουθῶ (Osuiivre), οἷον ἀκολουθῶ τὸν διδάσκαλον τῆς Φυσικῆς. Ὁ Δημοσθένης τὸ ἐσύναψε μὲ τὸ μανθάνω· «Ἴνα μᾶλλον μάθητε καὶ παρακολουθήσητε τοῖς περὶ τὸν νόμον αὐτὸν ἀδικήμασι· 1) καὶ ὁ Θεόφραστος μὲ τὸ Ἐἶδω· «Τρέφομαι δὲ ἤδη ἐπὶ τὸν λόγον· σὸν δὲ παρακολουθήσαι τε καὶ εἰδῆσαι, εἰ ὀρθῶς λέγω.» 2)

7. ΒΕΒΗΛΟΥΣ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 3) ἡ λέξις. — ΓΡΑΩΔΕΙΣ. Ἀξίους νὰ λέγωνται καὶ νὰ πιστεύονται ἀπὸ γραίας. Αἱ γραῖαι εἶναι φυσικὰ λάλοι, καὶ μάλιστα αἱ τοῦ ὄχλου. Ὅθεν καὶ ὁ Ποιητῆς παραβάλλει μὲ ταύτας τὸν πολυλόγον καὶ ταχυλόγον,

α — — — Ὅς ὁ μολοθρὸς ἐπιτροχάδην ἀγορεύει

«Γρηὶ καμινοῖ ἴσος 4) — — — — —»

τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Ἡσύχιος λέγει, «Γρηὶ καμινοῖ ἐπεὶ εὐλαοὶ αἱ γράες, διὰ τὸ παντοδαποῖς ἀνδράσιν ὀμιλεῖν.»

— ΠΑΡΑΙΤΟΥ. Ἄφινε, ἀπόφευγε. Τοῦ παρακμάζοντος ἑλληνισμοῦ ἡ σημασία, τὴν ὁποῖαν σώζει ἔτι καὶ σήμερον ἡ γλῶσσα, πλὴν ὅτι ἡμεῖς τὴν μεταχειριζόμεθα καὶ εἰς τὸν ἐνεργητικὸν τύπον, οἷον, Παραιτῶ ἢ Παραιτοῦμαι τὴν βασιλείαν, τὸν θρόνον, τὴν ἐπισκοπὴν (abdiquer,) ἢ κάμνω παραίτησίν τῆς Βασιλείας, τοῦ θρόνου, τῆς ἐπισκοπῆς, ἢ Δίδω τὴν παραίτησίν μου Ἐπαραίτησεν ἢ Ἐπαραιτήθη τὴν φιλίαν του (renoncer,) καὶ Ἐπαραιτήθη ἀπὸ τὸν κόσμον. Οἱ παλαιοὶ ἔλεγον Παραιτοῦμαι τὸ ἐπιμόνως καὶ προθύμως αἰτῶ (solliciter, prier,) οἷον «Πα-

1) Δημοσθ. Κατὰ Τιμοκράτ. σελ. 703. 2) Θεοφράστ. Χαρακτῆρ. Προοίμ. 3) Σελ. 68. 4) Ὀδύσσ. σ'. 26.

ραιτήσομαι ὃ ὑμᾶς μηδὲν ἀχθῆσθῆναί μοι.» 1) — ΓΥΜΝΑΖΕ ΔΕ ΣΕΑΥΤΟΝ. Ἄσκού, μελέτα, συνείθιζε, μεταφορικῶς ἀπὸ τὰς παλαιστρας, ἔπου ἐπάλαιαν γυμνοὶ οἱ ἀθληταί: «Γύμναζε, ἀντὶ τοῦ ἔθιζε: ὁ Ἀπόστολος, Γύμναζε δὲ σεαυτὸν πρὸς εὐσεβείαν.» 2) Ἡ καθημερινὴ γυμνασία κάμνει τὴν ἀρετὴν συνήθειαν, καὶ τέλος τὴν μεταβάλλει εἰς ἕξιν, ὡς ἐξεναντίας καὶ τὴν κακίαν ὅθεν εἶπε κομφῶς καὶ ὁ Πέτρος περὶ τῶν συνειθισμένων εἰς τὴν ἀδικίαν, «Καρδίαν γεγυμνασμένην πλεονεξίαις ἔχοντες.» 3) Περὶ τῆς Εὐσεβείας, ἴδε τὰ προλεχθέντα. 4)

8. ΣΩΜΑΤΙΚΗ ΓΥΜΝΑΣΙΑ. «Γυμνασία ἢ τριθῆ» κατὰ τὸν Σουῖδαν. «Γυμνασία, ἄσκησις, μελέτη» κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Διαφωνοῦν οἱ ἐξηγηταὶ ἐδῶ. Οἱ μὲν νομίζουσιν, ὅτι ὁ Ἀπόστολος Σωματικὴν γυμνασίαν νοεῖ τὴν κυρίως γυμνασίαν τῶν ἀθλητῶν εἰς τὰς παλαιστρας, παραβάλλων αὐτὴν μὲ τὴν πνευματικὴν γυμνασίαν τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ταύτης τῆς δόξης εἶναι πολλοὶ τῆς ἐκκλησίας πατέρες. 5) Κατ' ἄλλους ὅμως, ὁ Παῦλος ἐπιμένων εἰς τὴν μεταφορὰν νοεῖ Σωματικὴν Γυμνασίαν τὴν ἄκραν σκληραγωγίαν τοῦ σώματος, ὅποιαν τὴν ἐπαρέγγελλαν οἱ κεκαυτηριασμένοι τὴν συνείδησιν, 6) ἐμποδίζοντες τὸν γάμον, διδάσκοντες νηστείας μακράς διότι ὁὐκ ἐπεριορίζοντο εἰς μόνην τὴν ἀποχὴν τινῶν βρωμάτων, ἀλλὰ καὶ ἐνήστευαν ὑπὲρ τὸ μέτρον, καὶ ἡ σκληραγωγία τῶν ἦτο ἀληθῆς «Ἀφειδία τοῦ σώματος,» ἤγουν ἀφηψησία παντελῆς καὶ καταφρόνησις, ὡς

1) Δημοσθέν. Κατὰ Μειδ. σελ. 533. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ 461. 3) Β' Πέτρ. β'. 11. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 2 σελ. 85. 5) Ἰδὲ SUICER The saur. ecclesiast. tom. I. pag. 804. 6) Idem. ibid. et ROSENMULLER. Schol. in N. Testament. tom. V. pag. 43.

ἄλλοῦ 1) τὴν ὀνομάζει καὶ τὴν καταδικάζει ὁ Ἀπόστολος. Ταῦτα ἐδίδασκαν κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἑκατονταετηρίδα αἰρετικοὶ τινες καὶ ἐξαιρέτως οἱ Μαρκιωνῖται, κατὰ τοὺς ὁποίους τὸ σῶμα ἦτο πλασμένον ἀπ' ἄλλην κακὴν ἀρχήν, καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν τῆς ψυχῆς Θεόν· καὶ οἱ ὀπαδοὶ ἄλλου αἰρεσιάρχου, τοῦ Μοντανοῦ, καταφρονηταὶ καὶ αὐτοὶ τοῦ γάμου, καὶ νηστευταὶ αὐστηρότατοι. Περὶ τῶν τοιούτων λέγει Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς «Τοιαῦτα γὰρ διδάσκουσιν οἱ τῆς συζυγίας μερισταί, δι' οὗς καὶ τὸ ὄνομα βλασφημεῖται. Μιὰρὰν δὲ εἶναι τὴν συνουσίαν λέγοντες οὗτοι, οἱ τὴν σύστασιν καὶ αὐτοὶ ἐκ συνουσίας εἰληφότες, πῶς οὐκ ἂν εἶεν μιαινοί;» 2) Καὶ πάλιν, «Ἐπεὶ δ' οἱ ψευδόμενοι οὗτοι τὸ σῶμα διαβάλλουσι, μαθέτωσαν ὅτι καὶ ἡ τοῦ σώματος εὐαρμοστία συμβάλλεται τῇ διανοίᾳ πρὸς εὐφυΐαν. κ.τ.λ.» 3) Περὶ τοῦ Μοντανοῦ εἶπεν ἄλλος ἐκκλησιαστικὸς συγγραφεὺς «Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ πρόσφατος διδάσκαλος; τὰ ἔργα αὐτοῦ καὶ ἡ διδασκαλία δείκνυσιν· οὗτός ἐστιν ὁ διδάξας λύσεις γάμων, ὁ νηστείας νομοθετήσας.. ὁ πρακτῆρας χρημάτων καταστήσας, ὁ ἐπ' ὀνόματι προσφορῶν τὴν δωροληψίαν ἐπιτεχνώμενος. κ. τ. λ.» 4) Βλέπεις, ὅτι οἱ διδάξαντες τὰς σκληραγωγίας ταύτας ἐφρόντιζαν νὰ γεμίῳσι καὶ τὸ πουργίον ἀπὸ τὰς προσφορὰς τῶν ἀνοήτων, ὡς ἔπρασσεν ὁ Μοντανός. Ἦσαν ὅμως καὶ τινες ἐξ αὐτῶν διδάσκοντες καὶ πράσσοντες αὐτὰς ἀπὸ πληροφορίαν δεισιδαίμονα ὅτι ἦτο πρᾶγμα ἀναγκαῖον καὶ εὐάρεστον εἰς τὸν Θεὸν ὄχι νὰ χαλινώνωσι (τοῦτο ἀπαιτεῖται καὶ ἀπὸ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀπὸ τὴν θρησκείαν,) ἀλλὰ νὰ σβέσωσιν δλότεια τῆς ψυχῆς τὰ πάθη· περὶ τῶν ὁποίων, ὡς καὶ περὶ τῆς

1) Πρὸς Κολοσσ. β'. 23. 2) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Στρωματ. III. σελ. 445. 3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. IV. σελ. 481. 4) Παρὰ τῶν Εὐσεβ. Παμφυλ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. V. 18.

ἀληθινῆς ἀρετῆς τοῦ λογικοῦ ζώου, ἴδε τὰ ἄλλοῦ 1) πλα-
 τύτερον λεχθέντα.— ΠΡΟΣ ΟΛΙΓΟΝ ΕΣΤΙΝ ΩΦΕΛΙ-
 ΜΟΣ. Ἡ νηστεία καὶ λοιπαὶ τοῦ σώματος κακοπάθειαι,
 καὶ ἂν γίνωνται ἐξ ἐντολῆς τῆς ἐκκλησίας, ὀλίγον ὅμως ὠ-
 φελοῦν, ὅταν δὲν συνοδεύωνται μὲ τὴν εὐσέθειαν. Τὸ αὐ-
 τὸ νοεῖται καὶ διὰ τὰς μακρὰς προσευχὰς, τὰς ἐλεημο-
 σύνας, καὶ πάσας ἄλλας προσφοράς ἢ θυσίας. Πρὸς τοὺς
 τιοῦτους νηστευτὰς καὶ προσεύκτας λέγει αὐτὸς ὁ θεὸς
 «Τί μοι πλῆθος τῶν θουσιῶν ὑμῶν; πλήρης εἰμι δλοκαυ-
 τωμάτων. . . Τίς γὰρ ἐξεζήτησε ταῦτα ἐκ τῶν χειρῶν
 ὑμῶν; . . Νηστείαν καὶ ἀργίαν καὶ τὰς νομηνιας ὑμῶν
 καὶ τὰς ἑορτὰς ὑμῶν μισεῖ ἡ ψυχὴ μου. . . Μάθετε κα-
 λὸν ποιεῖν, ἐκζητήσατε κρίσιν, ρύσασθε ἀδικούμενον, κρί-
 νετε ὄρφανῶ καὶ δικαιοῦσατε χήραν, κ. τ. λ.» 2) Δὲν ἦτο
 διάφορος ἡ περὶ τούτων κρίσις τῶν Ἑλλήνων φιλοσόφων.

«—Ἐγὼ δὲ πολλάκις σοφωτέρους

«Πένητας ἀνδρας εἰσπορῶ τῶν πλουσιῶν,

«Θεοῖς τε μικρὰ χειρὶ θύοντας τέλη,

«Τῶν βουθυτούντων ὄντας εὐσεβεστέρους.» 3)

—ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΝ ΕΧΟΥΣΑ, κ. τ. λ. «Ἐπαγγελία, Ἐπό-
 σχεαις, καὶ Ἐπάγγελμα» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἡ εὐσέθεια
 ὑπόσχεται τὰ ἀγαθὰ καὶ τῆς παρουσίας καὶ τῆς μελλού-
 σης ζωῆς. Ὅστις εὐσεβεῖ πρὸς τὸν θεὸν καὶ πράσσει τὰς
 ἐντολάς του, καὶ εἰς τὸν παρόντα κόσμον ἀκόμη εὐτυχεῖ,
 ἐπειδὴ, κὰν ἡ τύχη τὸν στερήσῃ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς, δὲν
 ἐμπορεῖ νὰ τοῦ ἀφαιρέσῃ τὸν πλοῦτον τῆς ἀγαθῆς συνει-
 δήσεως, ἐκ τῆς ὁποίας γεννᾶται ἡ γαλήνη τῆς ψυχῆς· ἀ-

1) Εἰς τὸ Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. Προλεγόμ. σελ. κγ.
 καὶ εἰς τὸ Ἐπικτήτ. Ἐγχειρίδ. Προλεγόμ. σελ. ιζ'—κ'.

2) Ἡσαίου, ἀ. 11—17. 3) Ἐδριπ. παρὰ Στοβ. XCV.
 σελ. 519

πολαύει τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐνοίαν τῶν ὁμοίων του, 1) καὶ ἐμπορεῖ φθαρρῆτὰ νὰ λέγῃ, ὅχι ὡς ὁ Φαρισαῖος, «Νηστεύω δις τοῦ Σαββάτου» ἀλλὰ, Δ ἐ ν ἡ δ ἰ κ η σ α κ ἄ ν ἔ ν α. Ὁ τοιοῦτος μόνον συναναστρέφεται μὲ τὴν ἰδίαν του ψυχὴν εὐχαρίστως, διότι καὶ τὴν παρελθούσάν του διαγωγὴν ἀναλογιζόμενος χαίρει, καὶ περὶ τῆς μελλούσης ἔχει καλὰς ἐλπίδας. «Συνδιάγειν τε ὁ τοιοῦτος ἐν ἑαυτῷ βούλεται· ἡδέως γὰρ αὐτὸ ποιεῖ. Τῶν τε γὰρ πεπραγμένων ἐπιτερπεῖς αἰ μνημαί, καὶ τῶν μελλόντων ἐλπίδες ἀγαθαί· αἰ τοιαῦται δὲ ἡδέϊται.» κ. τ. λ. 2) Ἐξεναντίας, ὁ καταφρονητῆς καὶ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων πολεμεῖται νύκτα καὶ ἡμέραν ἀπὸ τὰ αὐτὰ ἐκεῖνα πάθη, ἐκ τῶν ὁποίων κεντούμενος πολεμεῖ τοὺς ἄλλους. Τὸ πρὸς τούτους μῖσος πηγάζει ἀπὸ τὸ πρὸς ἑαυτὸν μῖσος, διότι εἶναι τῶν ἀδυνάτων ν' ἀγαπήσῃ τις ἀληθῶς ἑαυτὸν, ὅταν δὲν εὐρίσκη τίποτε ἀγαπητὸν εἰς ἑαυτόν. «Οὐδὲ δὴ συγχαίρουσιν οὔτε συναλγοῦσιν οἱ τοιοῦτοι ἑαυτοῖς· στασιάζει γὰρ αὐτῶν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ μὲν διὰ μοχθηρίαν ἀλγεῖ ἀπεχόμενον αὐτῶν, τὸ δὲ ἡδεται, καὶ τὸ μὲν δεῦρο, τὸ δ' ἐκεῖσε ἔλκει, ὥσπερ διασπῶντα... μεταμελείας γὰρ οἱ φαῦλοι γέμουσιν. Οὐ δὴ φαίνεται ὁ φαῦλος οὐδὲ πρὸς ἑαυτὸν φιλικῶς διακεῖσθαι, διὰ τὸ μηθὲν ἔχειν φιλητόν. Εἰ δὴ τὸ οὕτως ἔχειν λίαν ἐστὶν ἄθλιον, φευκτέον τὴν μοχθηρίαν διατεταμένως, καὶ πειρατέον ἐπιεικῆ εἶναι· οὕτω γὰρ καὶ πρὸς αὐτὸν φιλικῶς ἂν ἔχοι, καὶ ἐτέρῳ φίλος γένοιτο.» 3) Οὐδ' αὐτῆ του ἡ νομιζομένη εὐτυχία μένει βεβαία ἢ θεία δίκη τὸν μαστίζει ἀπροσδοκῆτως ἢ τὸν κα-

1) Ἰδ. τὰ Προλεγόμενα εἰς τὰ τοῦ Ἀριστοτέλου Ἠθικ. Νικομάχ. σελ. χγ' καὶ νγ'.

2) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. IX, δ'. σελ. 174.

3) Ὁ αὐτ. αὐτόθι. σελ. 175.

ταστένει μισητόν εἰς τοὺς ὁμοίους του, φανερόνων τὰς ἀδικίας του·

«Ὁδῶποι' εὐτυχίαν

«Κακοῦ ἀνδρὸς, ὑπέρφρονά τ' ὄλβον

«Βέβαιον εἰκίσαι χρεῶν,

«Ὁδὸ' ἀδικῶν γενεάν· ὁ γὰρ οὐδενὸς

«'Εκφῶς χρόνος, δικαίους

«'Επάγων κανόνας, δείκνυσιν

«'Ανθρώπων κακότητας.» 1)

Ἐρώτησε τὸν κλέπτην τῶν δημοσίων ἢ ἄλλης τινὸς ἀδικίας ἐργάτην, ἂν εὐτυχῇ ἀναγινώσκων τὰ ἐγκώμιά του εἰς τὰς ἐφημερίδας, ἢ ἂν χαίρη νὰ τὸν δείχνωσι μὲ τὸ δάκτυλον οἱ συμπολιταὶ του καὶ νὰ φεύγωσι τὴν μ' αὐτὸν ἀναστροφὴν.

9. ΠΙΣΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ. "Ο,τι εἶπε καὶ ἀνωτέρω. 2)

Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὰς τὸ συνδέουν (ὡς ἐκεῖ) μὲ τὸ ἀκόλουθον ἐδάφιον «Εἰς τοῦτο γάρ,» κ. τ. λ. Ἄλλ' ἐκεῖ ἡ σύνδεσις ἦτο πρόδηλος, διὰ τὸ ἀμέσως ἐπιφερόμενον, «Ὅτι Χριστὸς Ἰησοῦς» κ. τ. λ. Προκρίνω τὴν ἐξήγησιν ἐκείνων, ὅσοι τὸ συνάπτουν μὲ τὸ προηγούμενον ὄγδοον ἐδάφιον, 3) διὰ νὰ ἦναι τὸ νόημα, Τὸ ὅτι ἡ εὐσέβεια ὠφελεῖ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν ζωὴν εἶναι λόγος ἄξιος νὰ πιστεύεται ἀπ' ὅλους τοὺς χριστιανοὺς ἀδιστακτως.

10. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ κοπιῶμεν. Διὰ τὴν ἐλπίδα τῆς παρούσης καὶ τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας ὑποφέρομεν τοὺς πολλοὺς κόπους τοῦ κηρύγματος. — ΟΝΕΙΔΙΖΟΜΕΘΑ. (Μὲ διάφορον γραφὴν ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΘΑ.) Περιπαιζόμεθα ὡς μωροὶ, καὶ μωρᾶς διδασκα-

1) Εὐριπίδ. τόμ. II. σελ. 432. Musgrav. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 15. σελ. 74. 3) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 41.

λίαις κήρυκες ἀπὸ τοὺς ἀπίστους, ὡς εἶπεν ἄλλοῦ, «Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σκάνδαλον, Ἑλλησι δὲ μωρίαν.» 1) — ΘΕΩ ΖΩΝΤΙ. Ζῶντα ὀνομάζει τὸν ἀληθινὸν τῶν πιστῶν Θεὸν εἰς διακρίσιν τῶν ἀπὸ τῶν ἔθνη πιστευομένων θεῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν πλὴν εἰδῶλα νεκρά, κατασκευασμένα ἀπὸ ἀνθρώπους, ὡς ἔλεγεν ὁ Δαυὶδ, «Τὰ εἰδῶλα τῶν ἐθνῶν ἀργύριον καὶ χρυσίον, ἔργα χειρῶν ἀνθρώπων· στόμα ἔχουσι, καὶ οὐ λαλοῦσιν, ὀφθαλμοὺς ἔχουσι, καὶ οὐκ ὄψονται, ὠτα ἔχουσι, καὶ οὐκ ἐνωτισθήσονται.» 2) Καὶ σημείωσε, ὅτι τοῦτο τὸ Δαυϊδικὸν εἶχεν ὁ Ἀπόστολος εἰς τὸν νοῦν, διότι οἱ Ἑβραῖοι ἔδιδαν τὸ ἐπίθετον (Ζῶν) ἐξαιρέτως εἰς τὸν Θεόν, ὡς καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς τὸ μεταχειρίζεται ὡς ὀρκωτικόν, «Ἀλλὰ ζῶ ἐγὼ, καὶ αἰεὶ ζῶν τὸ ὄνομά μου κ. τ. λ.» 3) Καὶ εἰς αὐτὸν συνήθως ὤμνουν, ὁσάκις ἤθελαν νὰ πιστώσωσι τίποτε, «Καὶ ὤμοσε Σαοὺλ, λέγων, Ζῆ Κύριος! εἰ ἀποθανεῖται,» 4) ὡς ὀμνύοντες σήμερον, λέγομεν, Μὰ τὸν Θεόν! δὲν θέλει ἀποθάνειν, καὶ ὡς ὤμνουν οἱ παλαιοὶ Μὰ τὸν Δία! Μὰ τὸν Ἀπόλλω! ἢ Ἱστορες Θεοὶ τούτων! 5) καὶ κατὰ τοὺς Βοιωτοὺς, Ἰττω Ζεύς! ἀντὶ τοῦ Ἰστω. 6) — ΜΑΛΙΣΤΑ ΠΙΣΤΩΝ. Τοὺς χριστιανοὺς ὀνομάζει πιστοὺς (fidèles) Ὅλους (λέγει) θέλει νὰ τοὺς σώσῃ ὁ Θεός, ἀλλ' ἐξαιρέτως τοὺς πιστεύσαντας εἰς αὐτόν.

12. ΜΗΔΕΙΣ... ΚΑΤΑΦΡΟΝΕΙΤΩ. Ὅ,τι παραγγέλλει καὶ τὸν Τίτον, «Μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.» 7) Ἀλλ'

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. α' 23. 2) Ψαλμ. ρλε'. 15. 3) Ἀριθμ. ιδ'. 21. 4) Α'. Βασιλ. ιθ'. 6. 5) Ἴδε τὰς εἰς τὸν Λυκοῦργ. Κατὰ Λεωκράτ. σημειώσ. σελ. 63. 6) Πλάτων. Φαίδ. σελ. 62. 7) Πρὸς Τίτ. β'. 15

ἐδῶ προσθέτει τὸ «Νεότητος» διότι ὁ Τιμόθεος εἶχε χειροτονηθῆν ἐπίσκοπος, νεώτερος παρὰ τὸ σύνηθες διὰ τὴν πολλήν του ἀρετήν. Καὶ διὰ νὰ τὸν φυλάξῃ ἀπὸ τὴν καταφρόνησιν ταύτην, προσθέτει ἀμέσως τὸ — ΤΥΠΟΣ ΓΙΝΟΥ. Τύπος, παράδειγμα (modele,) τὸ ὅποιον ἐξηγῶν ὁ Θεοδώρητος λέγει, «Ἐμφυχος νόμος γενοῦ· δεῖξον ἐν σαυτῷ τὸ τῶν νόμων κατόρθωμα· ἔχε τὸν βίον μαρτυροῦντα τῷ λόγῳ.» 1) Τὸ αὐτὸ παραγγέλλει καὶ εἰς τὸν Τίτον «Σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον,» 2) καὶ τὸ ἐμαρτύρησεν ὁ Ἀπόστολος περὶ ἑαυτοῦ, «Ἴνα ἑαυτοὺς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς.» 3) Διότι : τί ὠφελεῖ τὸν λαϊκὸν τοῦ ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ διδασκάλου, εἰς τὸν οὗτος πρῶτος παραβαίνει ὅσα διδάσκει; Πρὸς τοὺς τοιοῦτους διδασκάλους λέγει ἄλλοῦ μὲ δημοσθενικὴν δεινότητα, «Ὁ οὖν διδάσκων ἕτερον, σεαυτὸν οὐ διδάσκεις; ὁ κηρύσσων μὴ κλέπτειν, κλέπτεις; ὁ λέγων μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις; ὁ βδελυσσόμενος τὰ εἰδῶλα, ἱεροσυλεῖς; ὅς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι, διὰ τῆς παραβάσεως τοῦ νόμου τὸν θεὸν ἀτιμάζεις;» 4) — ΑΝΑΣΤΡΟΦΗ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 5) ἡ λέξις. — ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ. Πίστις ἐδῶ δύναται νὰ σημάνη τὴν ἀλλοτριότητα ἀπὸ πᾶσαν ἀπάτην, τὴν κοινῶς λεγομένην Ἐμπιστοσύνην (fidélité,) χρήσιμον μάλιστα εἰς τὰ πρὸς ἀλλήλους συναλλάγματα τῶν ἀνθρώπων. Ἐμπορεῖ ὁμοίως νὰ νοηθῇ καὶ περὶ τῆς χριστιανικῆς πίστεως (ὡς ἀνωτέρω εἰς τὸ πρῶτον ἐδάφιον τοῦ παρόντος κεφαλαίου) ἥγουν νὰ γίνεσαι εἰς τοὺς διδασκομένους παράδειγμα καὶ κατὰ τὴν πίστιν (foi), δεῖχνων εἰς αὐτοὺς, ὅτι εἶσαι πληροφορημένος περὶ αὐτῆς. Ἴθνη πίστιν

1) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1341. 2) Πρὸς Τίτ. β΄. 7. 3) Β΄. Πρὸς Θεσσαλ. γ΄. 9. 4) Πρὸς Ῥωμ. β΄. 21—23. 5) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. γ΄. 15. σελ. 122.

ταύτην σπουδάζοντες νὰ δεῖξωσιν οἱ ἀπαίδευτοι, καὶ Γραικοὶ καὶ ἄλλογενεῖς, δοκίζονται πολλάκις εἰς αὐτὴν, Μὰ τὴν πίστιν μου (par ma foi) λέγοντες. — EN ΠΝΕΥΜΑΤΙ. Τὸ αὐτὸ καὶ τὸ λεγόμενον ἄλλου, «Ἐν ἑλῆ τῇ καρδίᾳ, καὶ ἐν ἑλῆ τῇ ψυχῇ σου, καὶ ἐν ἑλῆ τῇ διανοίᾳ σου.» 1) — EN ΑΓΝΕΙΑ. Ἀγνεῖαν λέγει τὴν σωφροσύνην, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 2) Σημαίνει κυρίως Καθαρότητα, καὶ ἔχει τὰ αὐτὰ γενέθλια καὶ τὸ συνώνυμον αὐτοῦ Ἀγνότης. Κατωτέρω 3) προσθέτει καὶ τὸ Πάση, διὰ νὰ δεῖξῃ ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνῃ ἡ σωματικὴ καθαρότης, ἀν δὲν χαλινώσῃ τις καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς μὴ συγχωρημένης μίξεως, κατὰ τὸ ἄλλου παραγγελόμενον, «Καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκὸς καὶ πνεύματος, ἐπιτελοῦντες ἀγιωσύνην ἐν φόβῳ Θεοῦ.» 4) Καὶ τοῦτο συμβαίνει πολλάκις καὶ εἰς ἅλα τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, νὰ ἀπατώμεθα νομίζοντες ἑαυτοὺς ἀθόφους τοῦ κακοῦ, διὰ τοῦτο μόνον ὅτι δὲν το ἐπράξαμεν, ἐνῶ βασανίζομεθα ἀκαταπαύστως ἀπὸ τῆς πράξεως τὴν ἐπιθυμίαν, τὴν ὁποῖαν ἀρκεῖ ἡ παραμικρὰ ἀφορμὴ νὰ φέρῃ εἰς ἔργον. Περὶ τῶν τοιούτων ἐλέχθη, καὶ λέγεται δικαίως τὸ

«Χεῖρες μὲν ἀγναί, φρὴν δ' ἔχει μίασμά τι.» 5)

13. ΕΩΣ ΕΡΧΟΜΑΙ. Ἐσημειώθη ἄλλου, 6) ὅτι τοῦ Ἐρχομαι, ὡς καὶ τοῦ συνωνύμου Εἶμι, ὁ ἐνεστώτης λαμβάνεται πολλάκις ἀντὶ τοῦ μέλλοντος Ἐλέσομαι. Ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸν ὑποτακτικὸν ἀόριστον, Ἐως

1) Ματθ. κβ'. 37. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 65. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 2. σελ. 167. 4) Β'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. 1. 5) Εὐριπίδ. Ἰππολ. 317. 6) Ἴδε τὰς εἰς τὸν Λουκῶργον Κατὰ Λεωκρ. σημειώσ. σελ. 83—84.

ἔλθω, ἢ Ἐως ἀνέλθω, ἢ ὡς λέγομεν κοινῶς Ἐως
 νὰ ἔλθω, ἐκφράζοντες τὸ Ἄν διὰ τοῦ Νά. 1) — ΑΝΑ-
 ΓΝΩΣΕΙ. Ἀνάγνωσιν ἐδῶ νοεῖ τοῦ νόμου καὶ τῶν Προ-
 φητῶν, διότι δὲν ἦσαν ἀκόμη τότε βιβλία τῆς Νέας Δια-
 θήκης. — ΠΑΡΑΚΛΗΣΕΙ. Παράκλησιν λέγει τὴν εἰς τὰ
 καλὰ παρακίνησιν καὶ προτροπήν, ἥτις ἐγένετο εἰς τὸν
 λαὸν, μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν. «Παράκλησις (λέγει ὁ Ἀρπο-
 κρατίων) προτροπή. . . τίθεται μέντοι σπανίως; καὶ ἀντὶ
 τῆς δεήσεως» Ὁ Θεοδώρητος τὸ ἐξηγεῖ «Παράκλησιν τοὺς
 ἀθυμοῦντας ψυχαγωγεῖν.» μ' ἔβλον ὅτι εἰς τὴν πρὸς Ρω-
 μαίους ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου τὸ ἐρμηνεύει, «Τὴν ἐπὶ τὴν
 ἀρετὴν προτροπήν.» 2) Εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην σημαίνει
 καὶ τὰ δύο προκρίνω ὅμως ἐδῶ τὴν ἐξήγησιν, Προτρο-
 πὴν, τὴν κοινῶς λεγομένην Παρακίνησιν. Ἐχει
 ἀκόμη καὶ τρίτην σημασίαν, Δέησις, ὡς εἶναι τὸ «Μετὰ
 πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ὑμῶν.» 3) Τοῦτο ἐρμη-
 νεύοντες εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν λέγομεν Παρακά-
 λησις, τὸ δὲ Παράκλησις σημαίνει εἰς ἡμᾶς μόνην
 θρησκευτικὴν δέησιν, τὴν πρὸς τὸν Θεόν ὄθεν καὶ ἡ Παρα-
 κλητικὴ, βιβλίον περιέχον παρακλητικούς ὕμνους ἢ
 κανόνας. — ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ. Δὲν ἔχει χρεῖαν ἐξηγήσεως ἢ
 γνωστὴ εἰς ὅλους λέξις. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ἡ δι-
 δασκαλία ἐσήμαινε τὴν ἐξήγησιν τῶν Γραφῶν, καὶ ὁ διδά-
 σκων αὐτὰς εἶχεν ἐπάγγελμα ἰδιαιτέρον τοῦ Διδασκά-
 λου. Εἰς τῶν Γραικορωμαίων τοὺς χρόνους ἔπειτα ἔγει-
 νεν ἐκκλησιαστικὸν ἀξίωμα μερισμένον εἰς τρεῖς διδασκά-
 λους, τὸν Διδάσκαλον τοῦ Εὐαγγελίου, τὸν Διδάσκαλον
 τοῦ Ἀποστόλου, καὶ τὸν Διδάσκαλον τοῦ Ψαλτηρίου. 4)

1) Ἴδε Ἄτακτ. I. σελ. 225. καὶ II. σελ. 256-257. 2) Ἴδε
 SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II pag. 581.
 3) Β'. Πρὸς Κορινθ. ἡ. 4. 4) Ἴδ. Ducang. Glossar. med.

14. ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ. «Χάρισμα, δῶρον» λέγει ὁ Ἡσύχιος, ἤγουν ὅτι δίδεται δωρεάν, ὡς εὐεργεσία. καὶ ὄχι ὡς μισθὸς χρεωστούμενος. Τὸ αὐτὸ σημαίνει καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν τὸ Χάρισμα, καὶ τὸ συνώνυμον Δῶρον ἢ Δωρεά. Εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην Χαρίσματα λέγονται τὰ χαριζόμενα ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους πνευματικὰ ἀγαθὰ· τὰ ὅποια καὶ Πνευματικὰ μόνον ἐλλειπτικῶς ὠνόμασεν ἄλλοῦ· «Διώκετε τὴν ἀγάπην, ζηλοῦτε δὲ τὰ πνευματικὰ, μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύητε,» 1) ἤγουν τὰ πνευματικὰ χαρίσματα, καὶ ἐξαιρέτως τὸ χάρισμα τῆς προφητείας, τῆς ἐξηγήσεως, δηλαδὴ τῶν Γραφῶν τῆς γινομένης εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Καὶ ταῦτα νοεῖ ὅταν λέγῃ, «Διαιρέσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα,» τὰ ὅποια καὶ καταριθμεῖ λέγων «Πρῶτον ἀποστόλους, δεῦτερον προφήτας, τρίτον διδασκάλους, ἔπειτα δυνάμεις, εἶτα χαρίσματα ἰαμάτων κτλ.» 2) ὅπου ὁ Θεοδῶρητος λέγει, «Ἐδειξε πολλὰ μὲν καὶ διάφορα τὰ δίδόμενα χαρίσματα, μίαν δὲ τὴν τούτων πηγὴν. Χαρίσματα δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ θεῖαν δίδοσθαι φιλοτιμίαν.» 3) — ΔΙΑ ΠΡΟΦΗΤΕΙΑΣ. Καὶ ἐδῶ, ὡς ἀνωτέρω, 4) κατὰ τὴν συνήθη σημασίαν ἐνόησαν πολλοὶ τὴν λέξιν, ἤγουν μὴ ἀμέλει τὸ χάρισμα, τὸ ὅποιον ἐδόθη εἰς σέ, διὰ τῆς προγνώσεως καὶ προλέξεως, ὅτι μέλλεις νὰ φανῆς ἄξιος τοῦ χαρίσματος. 5) — ΕΠΙΘΕΣΕΩΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΩΝ.

Ἡ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν διαφέρει ἀπὸ τὴν Χειροτονίαν, ἂν καὶ συγγέεται πολλάκις μὲ αὐτὴν. Χειροτονία λέ-

et in fin. Græcit. tom. I. pag. 305—306. καὶ I. Meurs. Glossar. Græcobarbar. pag. 126. 1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ιδ'. 4. 2) Αὐτόθ. ιδ'. 4 καὶ 28. 3) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1500. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 18. σελ. 77. 5) Ἰδ. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Testament. tom. V. pag. 45.

γεται ἡ ἐκλογή εἰς ἰσρατικὸν τι ἀξίωμα, ἥτις ἐγένετο, ὄχι κατὰ τὸν ὄνομά της, ὡς εἰς τὰς πολιτικὰς ἐκλογὰς τῶν παλαιῶν διὰ τῆς ἐκτάσεως τῶν χειρῶν, ἀλλὰ διὰ ψηφοφορίας. «Ὅταν ὁ Σουΐδας λέγῃ «Χειροτονητέον, τὴν χεῖρα ἐκτατέον», νοεῖ τὸν ἑλληνικὸν τρόπον τῆς ἐκλογῆς· ὅταν δὲ «Χειροτονία, ἐκλογή» καὶ «Χειροτονήσαντες, ἐκλεξάμενοι» πάντα τρόπον ἐκλογῆς, καὶ ἴσως ἐξηγῶν τὸ «Χειροτονήσαντες δὲ αὐτοῖς πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν.» 1) Μετὰ τὴν ἐκλογὴν (Election ou Nomination) ἐγένετο ἡ ἐπιθεσις τῶν χειρῶν (Imposition des mains ou Ordination) — ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΙΟΥ. Ὅνομα περιεκτικόν, σημαῖνον τὸν σύλλογον τῶν πρεσβυτέρων, ὀνομαζόμενον ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Δουτικῆς ἐκκλησίας παλαιά, Presbyterè, σήμερον δὲ, Chapitre, ἀπὸ δὲ τοὺς Λουθηρανούς, Consistoire. Ἀλλ' ἐδῶ ὁ Χρυσόστομος πρεσβυτέρους νοεῖ τοὺς ἐπίσκοπους κατὰ τὴν σημειωθείσαν ἀνωτέρω 2) κοινότητα τῶν δύο τούτων ὀνομάτων, καὶ ἐπιλέγει τὴν αἰτίαν, «Ὁὐ γὰρ ὁὐ πρεσβύτεροι τὸν ἐπίσκοπον ἐχειροτόνου.» 3) Ἐλεγε δηλαδὴ ὅτι ἐγένετο εἰς τοὺς χρόνους τοῦ τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ὡς μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὴν συγκροτηθεῖσαν περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς αὐτῆς ἑκατονταετηρίδος ἐν Ἀγκύρᾳ σύνοδον, εἰς τῆς ὁποίας τὸν δέκατον πέμπτον καὶ δέκατον ὄγδοον κανόνα φαίνεται πρῶτον ἡ διάκρισις Πρεσβυτέρων καὶ Ἐπισκόπων. 4) Ὁ Θεοδώρητος ἐξηγῶν τὸ προκειμένον τοῦ Ἀποστόλου ρητὸν, Μετὰ ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου, λέγει, «Πρεσβυτέριον ἐνταῦθα τοὺς τῆς

1) Πράξ. ιδ'. 23. 2) Σελ. 104. 3) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. eccles. tom. II. pag. 824. 4) Βιβλ. Κανον. τῆς Καθολικ. Ἐκκλησ. μετὰ τὰς σημειώσ. τοῦ Christophor. Juste II. σελ. 60—62.

ἀποστολικῆς χάριτος ἠξιωμένους ἐκάλεσεν· οὕτω καὶ τοὺς ἐντίμους τοῦ Ἰσραὴλ προσηγόρευσεν ἡ θεία γραφή Γερουσίαν.» 1)

15. ΤΑΥΤΑ ΜΕΛΕΤΑ. Ταῦτα ἄσκει, εἰς ταῦτα γυμνάζου, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Ἡσύχιος, «Μελετᾶ, ἄσκει, ἐπιμελεῖται, γυμνάζεται κτλ.» καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτητος, «Ταῦτα ἔδει μελετᾶν τοὺς φιλοσοφοῦντας, ταῦτα καθ' ἡμέραν γράφειν, ἐν τούτοις γυμνάζεσθαι.» 2) Ἐμεινε καὶ ἡ λέξις καὶ ἡ σημασία τοῦ Μελετῶ (méditer) καὶ εἰς τὴν κοινήν γλῶσσαν, ὡς λέγομεν περὶ τοῦ διδασκομένου νέου, Μελετᾶ τὸ μάθημα τοῦ. Κάποτε τὸ μεταχειριζόμεθα καὶ ὡς συνώνυμον σχεδὸν τοῦ Μέλλω (se proposer,) οἷον Μελετῶ νὰ ὑπάγω εἰς τὴν Ἑλλάδα. ΠΡΟΚΟΠΗ. Ἡ εἰς τὸ τελειότερον προχώρησις καὶ αὔξησις, ὡς καὶ εἰς τὴν σημερινὴν γλῶσσαν· καὶ τὸ ρῆμα δὲ, Προκόπτω (faire des progrès) καὶ ἡ μετοχὴ προκομμένος (qui a de l'acquis) «Προκοπῆς, αὔξησεως» λέγει ὁ Φρόνιχος, συγχωρῶν τὸ ρῆμα, ἀλλὰ καταδικάζων τὸνομα Προκοπῆ, ὡς λέξιν ἀνάπτυκον. ΦΑΝΕΡΑ Η. Ἀπὸ τὴν συνεχῆ καὶ καθημερινὴν μελέτην καὶ γυμνασίαν (τὴν ὁποίαν ἐδήλωσε διὰ τοῦ «Ἐν τούτοις ἴσθι,» ἴχουν εἰς ταῦτα καταγίνου) γεννᾶται καὶ φανερόνεται ἡ εἰς τὰ καλὰ προκοπῆ· «Οὐδεὶς γὰρ ἐπαμφοτερίζων δύναται προκόψαι· ἀλλ' εἰ τοῦτο πάντων προκέκρικας, εἰ πρὸς τούτῳ μόνῳ θέλεις εἶναι, εἰ τοῦτο ἐκπονῆσαι, ἄφες ἅπαντα τᾶλλα· εἰ δὲ μὴ, οὗτος ὁ ἐπιφορτισμὸς ἐκάτερόν σοι ποιήσει, οὔτε προκόψεις κατ' ἀξίαν, οὔτ' ἐκείνων τεύξῃ ὧν πρότερον ἐτύχανες.» 3) — ΕΝ ΠΑΣΙΝ. Οἱ μὲν τὸ ἐξήγησαν, Ἐν πᾶ-

1) Παρὰ τῷ SUICER. *ibid.* *ibid.* 2) Ἀρριαν. Διατρ. Ἐπικτητ. I. I, § 25. σελ. 5. 3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. IV. 2. § 4. σελ. 254.

σιν ἀνθρώποις, ἤγουν εἰς ὄλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ φανερωθῇ ἡ προκοπή σου. Καὶ αὕτη ἡ ἐξήγησις εἶναι ἀληθεστέρα, καὶ μάλιστα ἐπειδὴ εἷς τινα ἀντίγραφα λείπει καὶ ἡ πρόθεσις.

16. ΕΠΕΧΕ. Μὲ διάφορον γραφὴν ΠΡΟΣΕΧΕ, ἥτις φαίνεται μᾶλλον ἐξήγησις μεταφερομένη ἀπὸ τὸ μετώπιον (marge) εἰς τὸ ὕφος (texte,) ἐπειδὴ καὶ τὸ Ἐπέχω δέχεται τὴν σημασίαν τοῦ Προσέχω, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, Ἐπεχε, ἐπίκεισο, πρόσεχε, κάτεχε, ἐπίμενε» καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τὸ ἐμεταχειρίσθησαν οἱ ἀποστολικοὶ συγγραφεῖς καὶ εἰς ἄλλα μέρη. — ΤΟΥΤΟ ΓΑΡ ΗΙΟΙΩΝ. κτλ. Φέρει ἐδῶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὰς γνώμην παράλληλον τοῦ Ἀριστοτέλους· «Καὶ γὰρ αὐτὸς ὀνήσεται τὰ καλὰ πράττων, καὶ τοὺς ἄλλους ὠφελήσει.» 1) ΕΠΙΜΕΝΕ. Σημαίνει τὸ αὐτὸ σχεδὸν καὶ τὸ ἐξῆς 2) Ἐπίστηθι, ἤγουν, μένε, στέκε εἰς αὐτὰ (persénerè)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε΄.

Κείμενον

Νέα Μετάφρασις

Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει ὡς πατέρα νεωτέρους, ὡς ἀδελφούς.

2. Πρεσβυτέρας, ὡς μητέρας νεωτέρας, ὡς ἀδελφάς, ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ.

3. Χήρας τίμα τὰς ὄντως χήρας.

4. Εἰ δέ τις χήρα τέκνα ἢ ἕκγονα ἔχει, μανθανέτωσαν πρῶ-

Πρεσβύτερον τὴν [ἡλικίαν] μὴν ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακάλει τὸν ὡς πατέρα· τοὺς [δὲ] νεωτέρους, ὡς ἀδελφούς.

2. Τὰς πρεσβυτέρας, ὡς μητέρας, τὰς νεωτέρας, ὡς ἀδελφάς, μὲ πᾶσαν καθαρότητα.

3. Τὰς χήρας τίμα, τὰς ἀληθῶς [λέγω] χήρας.

4. Ἐὰν δέ τις χήρα ἔχῃ τέκνα ἢ ἕκγονα, ἄς τὰ μαθητεύωσι

1) Ἀριστοτέλ. Ἡθ. Νικομάχ. ΙΧ. 8. σελ. 180. 2) Β'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 2.

τον τὸν ἴδιον οἶκον εὐσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις· τοῦτο γὰρ ἐστὶ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπιεν ἐπὶ τὸν Θεὸν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

6. Ἡ δὲ σπαταλῶσα, ζῶσα τέθνηκε.

7. Καὶ ταῦτα παράγγελλε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾦσιν.

8. Εἰ δέ τις τῶν ἰδίων καὶ μάλιστα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίστιν ἤρηται, καὶ ἔστιν ἀπίστου χεῖρων.

9. Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἐτῶν ἐξήκοντα, γεγυυῖα ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή.

10. Ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυρουμένη, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἀγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρησεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε.

11. Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηνιάσῃ τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν.

12. Ἐχουσι κριμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν.

πρῶτον νὰ εὐσεβεῖσιν εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, καὶ νὰ πληρόνωσι τὰς [χρεωστούμενας] εἰς τοὺς προγόνους ἀμοιβὰς· διότι τοῦτο εἶναι καλὸν καὶ εὐάρεστον ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

5. Ἡ δὲ ἀληθῶς χήρα καὶ ἐγκαταλειμμένη ἐλπίζει εἰς τὸν Θεὸν, καὶ ἐπιμένει νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς τὰς δεήσεις καὶ τὰς προσευχάς.

6. Ἡ δὲ δομένη εἰς τὴν σπατάλην ζῶσα ἀπέθανε.

7. Καὶ ταῦτα παράγγελλέ τας, διὰ νὰ μὴ δίδωσι λαβὴν κατηγορίας.

8. Ἐὰν δέ τις δὲν ἐπιμελῆται τοὺς ἰδίους, καὶ μάλιστα τοὺς συγγενεῖς, ἀρνεῖται τὴν πίστιν, καὶ γίνεται χειρότερος [καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀπίστου.]

9. Ἄς μὴ καταγράφεται καμμία εἰς τὸν κατάλογον τῶν χηρῶν, ἐὰν δὲν εἶναι ἐξήκοντα ἐτῶν, καὶ ἐνὸς ἀνδρὸς χήρα.

10. Ἐχουσα μαρτυρίαν καλῶν ἔργων, ἂν ἀνέθρεψε [καλὰ] τὰ τέκνα της, ἂν ἐξενοδόχησεν, ἂν ἔνιψε πόδας ἀγίων, ἂν ἐβοήθησε θλιβομένους, ἂν ἠκολούθησε προθύμως καθὲν καλὸν ἔργον.

11. Παιραιτοῦ δὲ τὰς νεωτέρας χήρας· διότι, ὅταν κατατρυφήσῃ κατὰ τοῦ Χριστοῦ, ἐπιθυμοῦν νὰ ὑπανδρεύωνται.

12. Καταδικάζουσαι [οὕτως] ἑαυτάς, ὅτι ἀθέτησαν τὴν πρώτην αὐτῶν ὑπόσχεσιν.

13. Ἄμα δὲ καὶ ἀργαί μανθάνουσι περιερχόμενοι τὰς οἰκίας· οὐ μόνον δὲ ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περιέργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ δεόντα.

14. Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν, τεκνογονεῖν, οἰκοδεσποτεῖν, μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν.

15. Ἦδη γάρ τινες ἐξετράπησαν ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ.

16. Εἴ τις πιστὸς ἢ πιστὴ ἔχει χήρας, ἐπαρκείτω αὐταῖς, καὶ μὴ βαρσίοθω ἢ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄντως χήραις ἐπαρκέσῃ.

17. Οἱ καλῶς προσετώτες προσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιοῦσθωσαν· μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.

18. Λέγει γὰρ ἡ γραφή, Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φιμώσεις. Καὶ Ἄξιός ἐστιν ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ.

19. Κατὰ προσουτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου, ἐκτὸς εἰ μὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρτύρων.

20. Τοὺς ἀμαρτάνοντας ἐνώπιον πάντων ἔλεγε, ἵνα καὶ οἱ λοιποὶ φόβον ἔχωσι.

21. Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων,

13. Ἐνταυτῷ δὲ καὶ μανθάνουν νὰ περιέρχωνται τὰς οἰκίας ἀργαί, καὶ ὄχι μόνον ἀργαί, ἀλλὰ καὶ φλύαροι καὶ περιέργοι, λαλοῦσαι τὰ μὴ πρέποντα.

14. Θέλω λοιπὸν τὰς νεωτέρας χήρας νὰ ὑπανδρεύωνται, νὰ τεκνογονῶσι, νὰ οἰκοκυρεύωσι, νὰ μὴ δίδωσιν εἰς τὸν ἐχθρὸν μηδεμίαν ἀφορμὴν κακολογίας.

15. Διότι τινὲς ἀπ' αὐτὰς ἐστράφησαν ἤδη ἐξοπίσω τοῦ Σατανᾶ.

16. Ἐάν τις πιστὸς, ἢ πιστὴ, ἔχη χήρας, ἄς τὰς βοηθῇ τὰ ἀρκοῦντα, καὶ ἄς μὴ βαρύνεται ἢ ἐκκλησία, διὰ νὰ [ἔχη νὰ] βοηθῇ τὰς ἀληθινὰς χήρας.

17. Οἱ καλὰ προσετεύοντες προσβύτεροι ἄς ἀξιώνονται διπλῆν τιμὴν· μάλιστα ὅσοι κοπιᾶζουσι εἰς λόγον καὶ διδασκαλίαν.

18. Διότι λέγει ἡ Γραφή, Μὴ φράσσης τὸ στόμα τοῦ βοῦν ἀλοῶντος, ὅταν ἀλωνίζῃ. Καὶ Ἄξιός ἐστιν ὁ ἐργάτης τῆς πληρωμῆς του.

19. Μὴ δέχεσαι εὐκόλα κατηγορίαν κατὰ προσουτέρου, παρεκτός [ἂν δὲν μαρτυρηθῇ] ἀπὸ δύο ἢ τρεῖς μάρτυρας.

20. Ἐλεγε ἐνώπιον πάντων τοὺς ἀμαρτάνοντας, διὰ νὰ φοβῶνται καὶ οἱ λοιποὶ.

21. Σὲ ὀρκίζω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγγέλων, νὰ

γέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξης χω-
ρίς προκρίματος, μηδὲν ποιῶν
κατὰ πρόσκλησιν.

22. Χειρας ταχέως μηδενὶ ἐ-
πιτίθει, μηδὲ κοινώνει ἀμαρτίαις
ἄλλοτρίαις· σεαυτὸν ἀγνὸν τήρει.

23. Μηκέτι ὑδροπότει, ἀλλ'
οἶψ ὀλίγη χρῶ διὰ τὸν στόμα-
χόν σου, καὶ τὰς πυκνάς σου
ἀσθενείας.

24. Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρ-
τίαι πρόδηλοί εἰσι, προάγουσαι
εἰς κρίσιν· τισὶ δὲ καὶ ἐπακο-
λουθεῖσιν.

25. Ὡσαύτως καὶ τὰ καλὰ
ἔργα πρόδηλά ἐστι· καὶ τὰ ἄλλως
ἔχοντα, κρυβῆναι οὐ δύναται.

φυλάξης ταῦτα χωρὶς πρόκρισιν,
μηδὲ νὰ πράσσης τίποτε κατὰ
προσωποληψίαν.

22. Μὴ σπεύδης νὰ χειροθε-
τῆς κἀνένα [ἐκκλησιαστικὸν ἐ-
πάγγελμα,] μηδὲ γίνου κοινῶς
ἀμαρτιῶν ἄλλοτρίων· φύλασσε
σεαυτὸν καθαρὸν.

23. Παῦσε νὰ ὑδροποτῆς· με-
ταχειρίζου δὲ ὀλίγον οἶνον, διὰ
τὸν στόμαχον καὶ τὰς συχνάς σου
ἀσθενείας.

24. Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἀμαρ-
τίαι εἶναι φανεραὶ, καταδικά-
ζουσαι τοὺς [καὶ] πρὸ τῆς κατα-
δικῆς· ἄλλων δὲ τινῶν ἀκολου-
θεῖ ἡ φανέρωσις τῆς καταδικῆς.

25. Ὡσαύτως φανερά εἶναι
καὶ τὰ καλὰ ἔργα [καθῶς] καὶ
τὰ ἐναντία των δὲν δύναται νὰ
μείνωσι κρυφά.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΠΡΕΒΥΤΕΡΩ. Τὸ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΣ ἐδῶ εἶναι
ἔχι ἐπαγγέλματος, 1) ἀλλ' ἡλικίας ὄνομα, σχετικὸν (plus
âgéré) πρὸς τὸ Νεώτερος. «Πρεσβύτερος, μείζων» λέ-
γει ὁ Φώτιος. Τὸ θετικὸν Πρεσβύτης ἐσήμαινε, κατὰ
τὸν Ἰπποκράτην, τὴν πρὸ τοῦ γέροντος ἡλικίαν, ἀπὸ τοῦ
49 δηλαδὴ ἕως τοῦ 56 ἔτους· ἀπὸ δὲ τούτου εἰς τὸ ἑξῆς
ὠνομάζετο Γέρον. Ἄλλοι δὲ Γέροντα ὠνόμασαν τὸν
ἀπὸ τοῦ 69 ἔτους μέχρι τέλους 2) — ΕΠΙΠΛΗΞΙΣ. Ἐπι-

1) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 104. 2) Ἰπποκράτ. Περί Ἀέρων. σελ. 314.
Γρίνδ. Ἰδὲ καὶ τὰς εἰς τὰ Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. σημ. μου. σελ. 321.
Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1572.

πλήττω, Νουθετώ μὲ παρρησίαν καὶ αὐστηρότητα· τὸ
 ὁποῖον ἤθελ' εἶσθαι ἀτοπώτατον ἀπὸ ἐπίσκοπον νέον εἰς
 τὸν, εἴτε τὴν ἡλικίαν, εἴτε καὶ τὸ ἐπάγγελμα, καὶ πολλάκις
 τὴν φρόνησιν, ἀνώτερον τοῦ ἐπισκόπου. Εἰς τὴν Δουτικὴν
 ἐκκλησίαν ἐρμηνεύεται τὸ Ἐπιπλήττειν τοῦτο Γαλ-
 λιστί, κατὰ θρησκευτικὴν ἔννοιαν, charitret, ὅταν ὁ λόγος
 εἶναι περὶ ἐπιπλήξεως ἐκκλησιαστικῆς.

2. ΠΡΥΣΒΥΤΕΡΑΣ. Τὰς ἡλικιωμένας γυναῖκας. —
 ΝΕΩΤΕΡΑΣ, τὰς μικροτέρας τὴν ἡλικίαν. — ΕΝ ΠΑΣΗ
 ΑΓΝΕΙΑ. Ἦρκει τὸ «Ὡς ἀδελφάς», ἀλλ' ἐπρόσθεσε καὶ
 τὸ «Ἐν πάσῃ ἀγνεΐᾳ» μὲ πᾶσαν σωφροσύνην, διὰ νὰ
 δεῖξῃ καὶ τὴν τελείαν καθαρότητα, 1) καὶ πόσον μέγαν
 κίνδυνον τρέχουν οἱ χειροτονούμενοι νέοι, καὶ ποῖον λό-
 γον χρεωστοῦν ν' ἀποδώσωσιν οἱ χειροτονοῦντες αὐτοὺς
 ἀνόητοι (νὰ μὴν εἶπω τι βαρύτερον) ἐπίσκοποι.

3. ΧΗΡΑΣ ΤΙΜΑ. Τὰς πτωχὰς χήρας τρέφε μὲ ἐλε-
 ημοσύνας. Τοῦτο σημαίνει ἐδώ τὸ Τιμῶ, ὡς καὶ εἰς
 τοὺς Ἑλληνας συγγραφεῖς εὐρίσκεται ὅχι μόνον τοῦτο,
 εἰς σημασίαν τοῦ Δωροῦμαι, 2) ἀλλὰ καὶ τὸ συνώνυμον
 Θ α υ μ ἄ ζ ω, ὡς εἶπέ τις, προσφέρων δῶρον εἰς τὸν δι-
 δάσκαλον,

«—————' Ἀλλὰ τουτονὶ πρῶτον λαβέ·

«Χρὴ γὰρ ἐπιθαυμάζειν τι τὸν διδάσκαλον» 3)

ἤγουν, Ἐπιδιδόναι τι τῷ διδασκάλῳ. — ΤΑΣ
 ΟΝΤΩΣ ΧΗΡΑΣ. Τὰς ὅχι μόνον τῶνομα, ἀλλὰ καὶ τὸ
 πράγμα χήρας, τὰς φιλανθρώπους, ὡς τὸ ἐξήγησαν τινές,
 ἀλλ' ὅχι φιλάρβενας. Ἄλλοι δὲ νοοῦν Ὅντως χή-
 ρας, τὰς μὴ ἐχούσας ἀλλαχόθεν οὐδεμίαν βοήθειαν,

1) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 157. 2) Ἰδὲ τὸν Πίνακα τοῦ Ξενοφῶν-
 τος, λεξ. Τιμῶ. 3) Ἀριστοφάν. Νεφέλ. 1146.

οὔτ' ἀπὸ τέκνα ἱκανὰ νὰ τὰς θρέψωσιν, οὔτε συγγενεῖς ἄλλους νὰ τὰς βοηθήσωσι. Καὶ αὕτη φαίνεται ἡ ὀρθοτέρα ἐξηγήσις, παραβαλλομένη μάλιστα μὲ τὰ ἀκόλουθα 1) ἐδάφια.

4. ΜΑΝΘΑΝΕΤΩΣΑΝ. Τὰ τέκνα ἢ τὰ ἔκγονα τῆς χήρας ἄς μανθάνωσι πρῶτα τί; — ΤΟΝ ΙΔΙΟΝ ΟΙΚΟΝ ΕΥΣΕΒΕΙΝ. «Εὐ ποιεῖν τοὺς προγόνους,» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 2) Ἄς μανθάνωσι τὴν εὐσεβείαν ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸ πρὸς τοὺς οἰκείους καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς γονεῖς των σέβας. Ἡ διάφορος γραφή, Τῶ ΙΔΙῶ ΟΙΚῶ ΕΥΣΕΒΕΙΝ ἐγεννήθη ἀπὸ διορθωτῆν, εἰς τὸν ὁποῖον ἐφάνη παράξενος ἢ μὲ ἀιτιατικὴν σύνταξις τοῦ Εὐσεβεῖν. Λέγεται ὅμως καὶ Εὐσεβεῖν πρὸς τινὰ ἢ Περὶ τινὰ, καὶ ὅχι σπανίως καὶ μὲ ἔλλειψιν τῆς προθέσεως, οἷον·

«Ὡς ἂν τὸ λοιπὸν τὰμ' ἀνάκτορ' εὐσεβεῖν

«Εἰδῶσ' Ἀχαιοὶ θεοὺς τε τοὺς ἄλλους σέβειν.» 3)

Καὶ πάλιν,

«Διόνυσος ἡμᾶς εὐσέβησ ὁ τοῦ Διός.» 4)

Τοιοῦτόν τι εἶναι καὶ τοῦ Ποιητοῦ τὸ,

«Κηρύσσειν ἀγορήνδε καρηκομόωντας Ἀρχαίους.» 5)

ἀντὶ τοῦ Κηρύσσειν τοῖς Ἀχαιοῖς, ἢ εἰς τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ ἄλλα πολλὰ τοιαῦτα. — ΑΜΟΙΒΑΣ ΑΠΟΔΙΔΟΝΑΙ ΤΟΙΣ ΠΡΟΓΟΝΟΙΣ. Νὰ ἀνταμείβωσι τὰς εἰς ἑαυτοὺς εὐεργεσίας τῶν γονέων μὲ ἄλλας εὐεργεσίας. Τὸ Πρὸ γονοὶ ἐδῶ λαμβάνεται ἀντὶ τοῦ Γονεῖς. «Προγόνων, πατέρων,» λέγει ὁ Ἡσύχιος.

1) δ', ἐ, καὶ ις'. 2) Ἰδὲ ROSENMULLER. Schol. in N. Test. tom V. p. 49. 3) Εὐριπίδ. Τρ. 85. 4) Ὁ αὐτ. Βαχχ. 466. 5) Ἰλιάδ. β'. 54.

5. Η ΔΕ ΟΝΤΩΣ ΧΗΡΑ . . . ΝΥΚΤΟΣ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΣ. Ὡς ἡ χήρα Ἄννα, ἥτις «Ὁὐκ ἀφίστατο ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ, νηστεύσας καὶ δεήσασα λατρεύουσα νύκτα καὶ ἡμέραν.» 1) — ΜΕΜΟΝΩΜΕΝΗ. Μόνη, ἔρημος ἀπὸ τέκνα, ἀπὸ συγγενεῖς ἢ φίλους. Ὁ Πλάτων ἤνωσε καὶ τὰ δύο «Ὀὐρανὸν ἕνα μόνον ἔρημον κατέστησε, 2) τὸ ὁποῖον εἶναι τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ Παντέρημος. 3) «Μεμονωμένος, ἐγκαταλειμμένος» λέγει ὁ Ἡσύχιος. — ΠΡΟΣΜΕΝΕΙ, τὸ αὐτὸ καὶ Ἐπιμένει (persévérer,) ὡς καὶ ἀλλοῦ αἱ δύο προθέσεις αὗται ἀνταλλάσσονται, οἶον, «Προσμελοῦ, ἐπιμελοῦ» Ἡσύχιος. — ΝΥΚΤΟΣ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΣ. Σημαίνει, ὡς καὶ εἰς τοὺς Ῥωμαίους (Dies et noctes,) καὶ τὸ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἀσύνδετον Ἡμέραν νύκτα, καὶ εἰς ὅλας τὰς γλώσσας ἡ ἀνάλογος φράσεις (nuit et jour,) ὅχι τὸ ἀκριβῶς ἀδιάκοπον, ἀλλὰ τὸ συχνότατον (assidument.)

6. ΣΠΑΤΑΛΩΣΑ. Τρυφῶσα, ἢ μᾶλλον Κατατρυφῶσα, ἤγουν ἀμέτρως τρυφῶσα. Παρὰ τὸν Ἡσύχιον, «Σπαταλᾶ τρυφᾶ,» ἀκριβέστερον ἐξηγοῦν τὴν λέξιν ἄλλοι Γλωσσογράφοι, Σπαταλᾶ, λίαν τρυφᾶ, ἀσώτως ζῆ,» 4) ὡς φαίνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἀποστολικόν, «Ἐτρυφήσατε ἐπὶ τῆς γῆς, καὶ ἐσπαταλήσατε.» 5) Σώζεται εἰς τὰ κοινὰ μας λεξικά τὸ Σπαταλῶ (s'adonner aux plaisirs) καὶ ἡ Σπατάλη (sensualité) λείπει δὲ ὁ Σπάταλος (sensuel, voluptueux) — ΖΩΣΑ ΤΕΘΝΗΚΕ. Ἄποτέλεσμα τῆς τρυφῆς νὰ νεκρόνη τὸ λογικόν, καὶ νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἄνθρωπον εἰς κτῆνος, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος, ἐξηγῶν τὸ ῥητόν «Ἡ τῆς τρυφῆς ἀμετρία τὸ λο-

1) Λουκ. β'. 37. 2) Πλάτ. Τιμ. σελ. 34. 3) Ἴδε τὸν κοιν. Πίνακ. 4) SCHLEUSNER. Nov. Lexic. in N. Test. V. Σπαταλῶ. 5) Ἰακώβ. ε'. 5.

γικὸν καταχώννουσι, καὶ ἀκίνητον ὡς ἐν τάφῳ τινὶ τῷ σώ-
ματι κείσθαι παρασκευάζει.» 1) Εἰς τοὺς τοιούτους ἀθλί-
ους σπατάλους ἔμπορεῖ τις νὰ εἴπῃ τὸ «Ὄνομα ἔχεις,
ὅτι ζῆς, καὶ νεκρὸς εἶ.» 2) Περὶ τῶν τοιούτων εἶπε καὶ ὁ
Σενέκας, ὅτι πρέπει νὰ συγκαταριθμῶνται μὲ τὰ ἄλογα
ζῶα, τι. ἐς δὲ οὐδὲ μὲ τὰ ζῶα, ἀλλὰ μὲ τοὺς νεκρούς·
Hos itaque animalium loco numeremus; quosdam
vero ne animalium quidem, sed mortuorum. 3)

7. ΑΝΕΠΙΛΗΠΤΟΙ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 4) ὁ Ἄνεπι-
ληπτος. Ἐδῶ ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν χήραν καὶ εἰς τὰ
τέκνα της ταῦτα νὰ μὴ τὴν ἀφίνωσιν [ἀβοήθητον, δυνά-
μενα νὰ τὴν βοηθήσωσιν ἐκείνην νὰ μὴ σπαταλᾷ, ἀλλὰ
νὰ ζῆ σωφρόνως.

8. ΤΩΝ ΙΔΙΩΝ, ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ ΤΩΝ ΟΙΚΕΙΩΝ κτλ.
«Προνοεῖ, ἐπιμελεῖται» λέγει ὁ Ἡσυχίος. Ἰδιούς νοεῖ
ὄχι μόνον τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ καὶ τοὺς φίλους· Οἰκεί-
ους δὲ, τοὺς κατοικοῦντας τὴν αὐτὴν οἰκίαν συγγενεῖς,
ἤγουν τοὺς γονεῖς. Ὅστις ἔχει τὸν τρόπον νὰ τοὺς ἐπι-
μελῆται, ἀλλὰ τοὺς ἀφίνει νὰ βαρύνωσιν ἄλλους, ἀμαρ-
τάνει δεινὸν ἀμάρτημα. Ποῖον; ΤΗΝ ΠΙΣΤΙΝ ΗΡΝΗ-
ΤΑΙ, κτλ. Πίστιν ὀνομάζει τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν,
καὶ ἄπιστον (infidèle,) τὸν ἔξω ταύτης, τὸν ἐθνικόν.
Ὅστις λοιπὸν ἀμελεῖ τοὺς οἰκείους του, ἀρνεῖται τὴν πί-
στιν τοῦ Χριστοῦ, ἥτις παραγγέλλει τὴν πρὸς πάντας
ἀγάπην, καὶ ἐξαιρέτως τὴν πρὸς τοὺς γονεῖς τιμὴν καὶ
πρόνοιαν 5) γίνεται δὲ καὶ χειρότερος παρὰ τοὺς μὴ πι-
στεύοντας εἰς Χριστὸν, «Ἀπίστου χείρων.» Τοῦτο προσ-
θέτων ὁ Ἀπόστολος, νοεῖ μάλιστα τοὺς Ἕλληνας. Ὡς εἰ-

1) Ἰακώβου ε', 5. 2) Suicer. Thesaur. eccles. tom. II, pag.
992. 3) Senec. Epistol. Ix. 4) Σελ. 114. 5) Ματθ. ε', 4,
ε', 19, κβ', 39. Πρὸς Κολοσσ. γ', 20.

δήμων τῆς ἔξω σοφίας, ἐγνώριζεν ὅσα εἶπαν καὶ οἱ ποιη-
ται καὶ οἱ φιλόσοφοι περὶ τοῦ πρὸς τοὺς γονεῖς χρέους
τῶν τέκνων. Παρὰ τὰ προλεγμένα 1) γέμουν τὰ συγ-
γράμματα τῶν Πυθαγορείων, τῶν Πλατωνικῶν καὶ τῶν
λοιπῶν φιλοσόφων ἀπὸ τοιαῦτα παραγγέλματα. Ὁ Σόλων
ἔθηκε καὶ νόμον, νὰ στερῆται τὰ πολιτικὰ δίκαια ὅστις δὲν
ἔτρεφε τοὺς ἐνδεδεῖς γονεῖς του, « Ἐάν τις μὴ τρέφῃ τοὺς
γονεάς ἄτιμος ἔστω. » 2)

9 ΧΗΡΑ ΚΑΤΑΛΕΓΕΣΘΩ, κ. τ. λ. Τὰς χήρας ἔ-
βαλαν εἰς τὸν κατάλογον ὧν πτωχῶν ἠναγκάζοντο νὰ
τρέφωσιν ἀπὸ τὰς προσφορὰς τῶν λοιπῶν πιστῶν, ὡς
φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ὅπου πα-
ραπονοῦνται τινὲς χῆραι, ὡς ὀλιγώτερον ἐλεούμεναι παρὰ
τὰς λοιπὰς. « Ἐγένετο γογγυσμὸς τῶν Ἑλληνιστῶν πρὸς
τοὺς Ἑβραίους, ὅτι παρεθεωροῦντο ἐν τῇ διακονίᾳ τῇ
καθημερινῇ αἱ χῆραι αὐτῶν. » 3) Ἡ φιλανθρωπία ὅμως
αὕτη διὰ νὰ μὴ πέσῃ εἰς κατάχρησιν, ἔπρεπε νὰ γίνεται
μὲ κάποιαν ἐξετάσεις τὰς ἀκολούθους. — ΜΗ΄ΕΛΑΤΤΟΝ,
κ. τ. λ. Πρῶτον ἢ μέλλουσα νὰ ταχθῆ εἰς τὸν κατάλογον
τῶν πτωχῶν χήρα ἔπρεπε νὰ ἦναι τοῦλάχιστον ἐξηκον-
ταετῆς τὴν ἡλικίαν, ἢ γυνοῦ ἡλικίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἢ δὲν
ἐδύνατο πλέον νὰ ἐργάζεται, ἢ δὲν ἀρκοῦσε νὰ τὴν θρέψῃ
ἢ ἐργασία της. — ΕΝΟΣ ΑΝΔΡΟΣ ΓΥΝΗ. Δεύτερον, ἐ-
προτιμᾶτο ἢ ἀπὸ ἓνα μόνον ἄνδρα χηρεύσασα, ὅχι διότι
καταδικάζει ὁ Ἀπόστολος τὸν δεύτερον γάμον, ἀλλ' ὅτι
ἢ μονόγαμος χήρα ὑποθέτει διαγωγὴν σωφρονεστέραν. Ὁβ-
τω τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος, « Δῆλον ὡς οὐ τὴν διγαμίαν
ἐκβάλλει, ἀλλὰ τὸ σωφρόνως ἐν γάμφ βιοῦν νομοθετεῖ. » 1)

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 84. 2) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 77, 78. 3) Διο-
γεν. Λαέρτ. I. 55. Ἴδε καὶ Αἰσχίν. Κατὰ Τιμάρχ. σελ. 4. καὶ Ἐε-
νοφ. Ἀπομνημ. II. 2, § 13. σελ. 48. Πράξ. Ἀποστόλ. ε΄
1. Ἴδε καὶ θ΄. 39, 41.

¹ Ἀπὸ τὰς χήρας ταύτας ἐκλέγοντο, ὡς τινες ἐνόμισαν, καὶ αἱ λεγόμεναι Διακόνισσαι εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν.

10. EN ERGOIS. Τὰ ὁποῖα ἀπαριθμεῖ ἀκολούθως.—
 ΕΤΕΚΝΟΤΡΟΦΗΣΕΝ. Ὅστις παραβάλλῃ τῆτο μὲ τὰ προ-
 λεχθέντα 2) περὶ τῆς τεκνογονίας, εὐκολα καταλαμβάνει,
 ὅτι Τεκνοτροφίαν ἐδῶ ὀνομάζει ὄχι τὴν ἀπλήν τρο-
 φὴν, ἀλλὰ τὴν χρηστὴν ἀνατροφὴν καὶ παιδείαν τῶν τέκνων
 καὶ οὕτω τὸ ἐξήγησαν οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας, οἷον ὁ
 Χρυσόστομος, « Τροφὴν ἐνταῦθα λέγει, οὐ ταύτην τὴν ψι-
 λὴν καὶ τὴν παρὰ τοῖς πολλοῖς νομιζομένην, τὸ μὴ λιμῶ
 φθειρομένους περιδεῖν τοὺς παῖδας . . ἀλλὰ τὴν τῆς δικαι-
 οσύνης ἐπιμέλειαν, τὴν ἀνατροφὴν μετ' εὐλαθείας ἐνταῦθά
 φησιν· ὡς αἶ γε μὴ οὕτω τρέφουσαι παιδοκτόνοι μᾶλλον
 εἰσιν ἢ μητέρες. » 3) — ΕΙ ΕΞΕΝΟΔΟΧΗΣΕΝ Ἐν ἀπὸ
 τῆς Εὐαγγελικῆς ἀγάπης τὰ παραγγέλματα εἶναι καὶ ἡ ξε-
 νοδοχία, « Ἐένος ἤμην καὶ συνηγάγετέ με. » 4) Καὶ πρὸ τῆ
 κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ Ἕλληνας καὶ Ῥωμαῖοι
 ἔχριναν τὴν φιλοξενίαν τόσον ἀναγκαίαν ἀρετὴν, ὥστε ὑπέ-
 βαλαν τοὺς ξένους εἰς αὐτὴν τοῦ Διὸς τὴν ἄμεσον προστα-
 σίαν, ἐπονομάσαντες τοῦτον Ἐένιον, τὸν δὲ ξένον Αἰ-
 δοῖον, ἤγουν σεδάσμιον,

Zeus ὁ ἐπιτιμήτωρ ἰκετῶν τε ξείνων τε
 ΕΙΝΙΟΣ, ὃς ξείνοισιν ἄμ' Αἰδοίοισιν ὀπηδαί. 5)

⁶ Ὅσακις ἐπαρουσιάζετο ξένος, τὸν ὑπεδέχοντο χωρὶς ἐξέ-
 τασιν, ὡς ἄνθρωπον σταλμένον ἀπὸ τὸν Δία, τοῦ ὁποίου
 ἐφοβοῦντο τὴν ἐκδίκησιν,

1) ROSENMULLER. Schol. in N. Testam. tom. V. pag. 51. 2) Ἀνωτέρ. σελ. 94, 95. 3) Ἰδ. SUICER. The-
 saur. ecclesiast. tom. II. pag. 1254. 4) Ματθ. κέ. 35'
 5) Ὀδυσσ. ἰ. 270.

Ξεῖν', οὐ μοι θέμις ἔσθ', οὐδ' εἰ κακίων σέθεν ἔλθοι,

Ξεῖνον ἀτιμῆσαι πρὸς γὰρ Διὸς εἰσιν ἅπαντες

Ξεῖνοί τε πτωχοί τε. 1)

Ὁ Ἡσίοδος συγκαταριθμεῖ τὴν εἰς τοὺς ξένους κακουργίαν μετὰ τὰ δεινότατα ἀνομήματα, τὴν αἰμομιξίαν, τὴν εἰς τὰ ὄρφανὰ ἀδικίαν, καὶ τὴν εἰς τοὺς γονεῖς ὕβριν.

Ἴσον δ' ὅς θ' ἰκέτην, ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξει,

Ὅς τε κασιγνήτοιο ἐοῦ ἀνά δέμνια βαίνοι

Κρυπαδίης εὐνῆς ἀλόχου, παρακαίρια βέζων,

Ὅς τέ τευ ἀφραδίης ἀλιταίνεται ὄρφανὰ τέκνα,

Ὅς τε γονῆα γέροντα, κακῆ ἐπὶ γήραος οὐδᾶ,

Νεικεῖη χαλεποῖι καθαπτόμενος ἐπέεσσιν. 2)

Εἰς τοὺς παλαιούς ἡ ἀφιλοξενία ἔπρεπε φυσικὰ νὰ φαίνεται τόσον πλέον δεινότερον ἀμάρτημα, ὅσον δὲν ἐγνώριζαν ἀκόμη οὐτ' εἰς τὰς ὁδοὺς, οὐτ' εἰς τὰς πόλεις, τὰ ἀπὸ τὸν καθεξῆς πολιτισμὸν τῶν ἀνθρώπων γεννηθέντα πανδοχεῖα (auberges.) Κατὰ τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους, οὐδ' αὐτὴ ἡ τότε νομιζομένη πλέον πολιτισμένη παρὰ τὰς ἄλλας μεγαλόπολεις Ῥώμη δὲν εἶχε πανδοχεῖον ὡς ἐ ἀλλαχόθεν ἐρχόμενος ξένος, κοπιασμένος, καὶ πολλὰκις ἀρρώστος, διὰ τὴν ἐκ τῆς ὁδοπορίας κακοπάθειαν, δὲν εὑρίσκει ποῦ νὰ κλίνη τὴν κεφαλὴν. Ἄν ἦτο καὶ χριστιανός, ἡ ἀπορία τοῦ ἐγίνετο ἀληθῆς ἀμηχανία μισημένος, καὶ πολλὰκις διωκόμενος διὰ τὴν θρησκείαν του, δὲν εἶχεν εἰς ποίους νὰ καταφύγῃ, πλὴν εἰς τοὺς δλίγους ἀκόμη χριστιανούς, ἂν εὑρίσκει ποῦποτε τοιοῦτους. Ἀπὸ τοῦτο ἐξηγούνται αἱ συχναὶ τῶν Ἀποστόλων παρακινήσεις εἰς βοήθειαν τῶν ξένων, «Ταῖς χρείαις τῶν ἁγίων κοινωνοῦντες, τὴν φιλοξενίαν διώκοντες. 1) Τῆς φιλοξενίας μὴ ἐπιλονθάνεσθε. 2) Φιλόξενοι εἰς ἀλλήλους ἄνευ γογγυσμοῦ.» 3) Καθόσον ἔπειτα ἐπληθύνετο καὶ ὁ ἀριθμὸς.

1) Αὐτόθ. ε'. 56, 58. 2) Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμ. 327—332

τῶν πιστῶν, καὶ ἀκολούθως οἱ πόροι, ἡ Εὐαγγελικὴ ἀγάπη ἐπενόησε καὶ τὰ ἄγνωστα εἰς τοὺς παλαιούς Ξενοδοχεῖα, εἰς τὰ ὅποια ἐδέχοντο ὄχι μόνους τοὺς χριστιανούς, ἀλλὰ πολλάκις καὶ τοὺς ἐθνικούς· καὶ τοῦτο (λέγουσιν) ἐκίνησε καὶ τὸν Ἰουλιανὸν νὰ φροντίσῃ καὶ αὐτὸς ξενοδοχεῖα εἰς βοήθειαν τῶν δημοφιλῶν του. 4) Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου, ἤγουν κατὰ τὴν τετάρτην ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, οἱ ἐθνικοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη Ξενοδοχεῖα, ἐνῶ οἱ χριστιανοί, παρὰ ταῦτα, ἐφρόντισαν ἕτι νὰ καταστήσωσι καὶ Νοσοκομεῖα, Ὀρφανοτροφεῖα, Γεροντοκομεῖα, Πτωχοτροφεῖα καὶ Βρεφοτροφεῖα 5). Ἀλλὰ, καθύσον ἠϋξάνεν ἡ ἀπαιδευσία καὶ ἡ ἀχώριστος ἀπ' αὐτὴν ἀδελφὴ τῆς δεισιδαιμονίας, οἱ δημοβόροι αὐτοκράτορες, ὡς ἠϋξήσαν τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐκκλησιῶν καὶ τῶν μοναστηρίων, ἐπολυπλασίασαν χωρὶς ἀνάγκην καὶ τὰ ἐπαινετὰ ταῦτα καταστήματα, ὥστε πολλὰ ἐξ αὐτῶν ἀντιπαρηγορίας τῶν ἀληθῶς πτωχῶν ἔγειναν καταφύγια τῆς ἀργίας. Πολλάκις καὶ ἰδιῶται, καταπλουτισμένοι ἀπὸ ἀρπαγᾶς καὶ ἀδικίας, ἐνοχλοῦμενοι ἀπὸ τὴν συνείδησιν τῆς πλεονεξίας, ἐνόμιζαν ἱκανὴν νὰ ἐξιλεώσῃ τὸν Θεὸν τὴν κτίσιν τινὸς νοσοκομείου. Ἡ συντομωτέρα θεραπεία ἦτο βέβαια ἡ παῦσις τῆς ἀδικίας· ἀλλὰ τὸ εὐκολὸν τοῦτο ἱατρικὸν οὐτ' αὐτοὶ τὸ ἐνοοῦσαν, οὐτ' οἱ πνευματικοὶ τῶν πατέρων ἦσαν ἱκανοὶ ἢ πρόθυμοι νὰ τοὺς τὸ συμβουλευσωσιν. — Εἰ ΑΓΙΩΝ ΠΟΔΑΣ ΕΝΙΨΕ Ἄρχαιον ἔθος ἑλληνικὸν ἦτον, ὅποτε ἐδέχοντο ξένον, νὰ τὸν λούωσιν ὄλον, ἢ καὶ νὰ τοῦ νίπτωσι τοὺς πόδας, καὶ τοῦτο ἐγένετο δι'

1) Πρὸς Ρωμ. εἶ'. 13. 2) Πρὸς Ἑβρ. γ'. 2. 3) Α'. Πέτρος δ'. 9. Ἴδε καὶ πρὸς Τίτ. α'. 8. 4) Ἴδε BECKMANN. Beytr zu r. Geschicht. der Erfindung. tom. V. pag. 409. 6) IDEM, ibid. pag. 374.

ὕπηρεσίας γυναικῶν δούλων. Φυσικά δ' ἐρχόμενος ξένος ἔπρεπε νὰ ἔχη καταρρυπωμένον ἀπὸ τὴν ὀδοιορῖαν τὸ σῶμα, καὶ μάλιστα τοὺς πόδας· ὅθεν πρῶτον ἔργον φιλοξενίας ἔδειχνεν εἰς αὐτὸν ὁ ξενοδόχος τὴν ποδομψίαν. Τούτου παραδείγματα μᾶς ἐφύλαξεν ὁ Ὅμηρος πολλά. Ὅτε ὁ Τηλέμαχος καὶ ὁ Πεισίστρατος ἐπαρουσιάσθησαν ὡς ξένοι εἰς τοῦ Μενέλαιου τὸν οἶκον, ὁ Μενέλαος προσάσσει τὰς δούλας νὰ τοὺς λούσῃσι πρῶτον.

Τοὺς δ' ἐπεὶ οὖν ὄμωαι λούσαν καὶ χρίσαν ἐλαίῳ·

ἔπειτα τοὺς φιλεύει,

————— Πρᾶ δὲ ἔσστην ἐτάννουσε τράπεζαν·

Σίτον δ' αἰδοίη ταμίη παρέθηκε φέρουσα. 1)

Ἐλουαν ἀκόμη τοὺς ξένους, καὶ πρὸ τῆς κλίνης τὸ βραδύ καὶ ἀφοῦ ἐσηκόνοντο ἀπὸ τὴν κλίνην τὸ πρωί. Οὕτω νίπτει τοὺς πόδας τοῦ Ὀδυσσεῶς ἡ παραμάννα του Εὐρύκλεια, πρὶν ἀκόμη τὸν ἀναγνωρίσῃ,

————— Γρηῦς δὲ λέθηθ' ἔλε παμφανόωντα,

Τῷ πόδας ἐξαπέμιζεν, ὕδωρ δ' ἐνεχεάτο πούλυ. 2)

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς ἀρχαιότητος τοῦ ἔθους τῆς λούσεως ἢ νίψεως τῶν ξένων· ἥτις ἐπειδὴ ἐγένετο διὰ τῶν δούλων, ὡς ἔργον δουλικὸν τὸ ἐνήργησε καὶ ὁ Χριστός, νίπτων τοὺς πόδας τῶν μαθητῶν, διὰ νὰ τοὺς διδάξῃ τὴν ταπεινοφροσύνην, καὶ μετὰ τὴν νίψιν τοὺς εἶπε « Εἰ οὖν ἐγὼ ἔνιψα ὑμῶν τοὺς πόδας ὁ κύριος καὶ ὁ διδάσκαλος, καὶ ὑμεῖς ὀφείλετε ἀλλήλων νίπτειν τοὺς πόδας· ὑπόδειγμα γὰρ ἔδωκα ὑμῖν. κ. τ. λ. » 1) Τὸ ὑπόδειγμα τοῦτο ἐμιμοῦντο καὶ οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ διδασκάλους ἀπ' ἐκείνους πρῶτοι χριστιανοί, καὶ τὸ παραδοξότερον ἐπικρατεῖ τὴν σήμερον ἀκόμη, μόνην ὁμῶς τὴν μεγάλην πέμπτην, καὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν καὶ εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν· ἀλλ' « Ἐξ ὧν

1) Ὁδυσσ. δ'. 49. 2) Αὐτόθ. τ'. 386.

εἰς οἶα! » Τότε καὶ οἱ νίπτοντες καὶ οἱ νιπτόμενοι ἦσαν ἀληθῶς ἅγιοι (διότι τοῦτο σημαίνει κ' ἐδῶ 2) τὸ Ἅγιος « Εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψε. ») Σήμερον δὲ οἱ μὲν μέλλοντες νὰ νιπθῶσιν ἐκλέγονται πολλακίς ἀπὸ ψωμοζήτας, τῶν δ-ποίων φροντίζουν πρὸ τῆς ἱεροπρακτικῆς νίψεως, νὰ πλύνωσιν ἀκριβέστατα τοὺς ῥυπαροὺς πόδας· οἱ δὲ νίπτοντες εἶναι ἅγιοι βασιλεῖς ἀπόλυτοι, ἢ ἅγιοι δεσπότες ἀρχιερεῖς, ἀπολαύοντες ἀρχιερατικὸν εἰσόδημα πολλὰς μυριάδας χρυσοῦ, καὶ κατοικοῦντες παλάτια, ὡς ὁ ἅγιος πατὴρ τῆς Ρώμης, ἢ μεγαλοπρεπεῖς οἰκίας, ὡς πολλοὶ ἄλλοι τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἅγιοι. Ἐὰν τοιαῦτα παύγια, τὰ ὁποῖα μᾶς ἐνθυμίζουσι τὰ Πλουτήρια τῆς Ἀθηναίων τῶν Ἑλλήνων, 3) καὶ τὰ Λουτρά τῆς Ρέας τῶν Ρωμαίων, 4) ἐὰν, λέγω, τὰ τοιαῦτα ἐθνικὰ παύγια, δὲν ἦναι καθαρὰ εἰς Θεὸν ἀσέβεια, προσμένω νὰ μάθω τί πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀσέβεια. Ἐπειτα ὁ Ἀπόστολος δὲν περιορίζει τὴν νίψιν τῶν ποδῶν εἰς μόνους τοὺς ἁγίους ἤγουν τοὺς χριστιανούς. Καὶ ἐθνικοῦ πόδας ἐχρεωστοῦσαν νὰ νίπτωσιν. Ἄλλ' ὁ ἐθνικὸς κατέφευγεν εἰς ἁμοιόρητους τοῦ ἐθνικοῦ, καὶ ὄχι εἰς χριστιανούς, ὀλίγους τότε, καὶ πτωχοὺς, ἔτι δὲ καὶ μισουμένους. — **ΕΙ ΘΛΙΒΟΜΕΝΟΙΣ ΕΠΗΡΚΕΣΕΝ.** Ἄν ἐβοήθησε τοὺς λυπουμένους, καὶ ξενοχωρουμένους, διὰ πενίαν ἢ ἄλλην τινὰ θλίψιν ἢ δυστυχίαν. Τοῦτο σημαίνει ἐδῶ, ὡς καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ **Θλιβομένοις**, πλὴν ὅτι σήμερον τὸ μεταχειριζόμεθα συχνότερα εἰς τὰς διὰ θάνατον λύπας· εἶπεν καὶ **Θλίψις** (deuil) ἢ τοιαύτη λύπη, καὶ **Θλιβερόν φόρεμα** (habit de deuil) τὸ δι' αὐτὴν μαῦρον ἔνδυμα. Πρώτως καὶ

1) Ἰωάν. ιγ'. 4, 15. 2) Ἴδε ἀνωτέρω σελ. 97. 3) Ἴδε Πλουτάρχ. Ἄλκιβ. § 34. Ξενοφ. Ἑλλην. Ἱστορ. I. 4, § 12, καὶ Καλλιμάχ. Ὑμν. εἰς Λουτρ. τῆς Παλλάδ. 4) Ἴδ. Ἀρριαν. Τακτικ. σελ. 75. ἔκδ. Ἀμστελοῦ. 1683.

κυρίως τὸ θλίβω σημαίνει σφίγγω, στενοχωρῶ, στυμ-
 μόνω (presser.) κατὰ τὸ “Στενὴ ἡ πύλη καὶ τεθλιμμένη
 ἡ δόξ.” 1) Ὁ Ἡσύχιος λέγει. “Θλίβει, ὠθεῖ, πιέζει.—
 Ἐθλιβόμεν, ἐστενοχωρούμεν. Θλίψις, στένωσις, λύπη.”
 Οἱ θλιβόμενοι (les affligés) οὗτοι ἐφύλαξαν ἀπα-
 ραλλάκτως καὶ τὸνομα μέχρι πολλοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν
 ἐκκλησίαν, τρεφόμενοι κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διατα-
 γήν, ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς καὶ αἱ χῆραι. Περὶ τὰ
 μέσα τῆς τρίτης ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος ὁ ἐπίσκοπος
 τῆς Ρώμης Κορνήλιος, γράφων πρὸς τὸν ἐπίσκοπον
 Ἀντιοχείας Φάβιον λέγει σιμὰ τῶν ἄλλων, ὅτι ἡ ἐκκλησία
 τῆς Ρώμης ἔτρεφε “ΧΗΡΑΣ σὺν ΘΛΙΒΟΜΕΝΟΙΣ ὑπὲρ
 τὰς χιλίας πεντακοσίας, οὐς πάντας ἡ τοῦ δεσπότητος χάρις
 καὶ φιλανθρωπία διατρέφει.” 2) Καὶ τοῦτο ἐξηγεῖ ὅτι λέ-
 γει κατωτέρω ὁ Ἀπόστολος περὶ τῶν χηρῶν. “Μὴ βαρεί-
 σθω ἡ ἐκκλησία.” 3) ΠΑΝΤΙ ΕΡΓῶ ΑΓΑΘῶ ΕΠΗ-
 ΚΟΛΟΥΘΗΣΕ. Τὸ “ἔργω ἀγαθῶ” σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ
 τὸ ἀνωτέρω “Ἔργοις καλοῖς,” καὶ κατ’ ἄλλο ὁὐκ διαφέρει
 ἀπὸ τὸ εὐεργεσία, πλὴν ὅτι τοῦτο εἶναι σύνθετον. Ἡ
 εἰς τὰς εὐεργεσίας προθυμία χαρακτηρίζει μάλιστα τὴν
 Εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν.— ΕΠΗΚΟΛΟΥΘΗΣΕ. Τὸ σύν-
 θετον Ἐπακολουθῶ σημαίνει πλεον τοῦ ἀπλοῦ Ἀκο-
 λουθῶ, ὡς τῶν Ρωμαίων τὸ insequor (poursuivre)
 ἀκολουθῶ, τοῦ sequor (suivre,) ἤγουν ἀκολουθῶ προ-
 θύμως καὶ κατ’ ἔχνη τινός, διὰ τὸν φόβον μή μου φύγη
 καὶ μεταφορικῶς Ἐπακολουθῶ παντὶ ἔργω ἀ-
 γαθῶ, καταγίνομα εἰς αὐτὸ δρόμου, καὶ σπευδάζω νὰ μὴ
 τὸ ἀποτύχω.

11. ΝΕΩΤΕΡΑΣ. Τὰς κατωτέρω τῶν ἐξήκοντα ἐτῶν,

1) Ματθ. ζ'. 14. 2) Εὐσέβ. Ἐκκλ. Ἱστορ. VI. 43. σελ. 400,
 ἔκδ. 1779. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 16.

ἢ καὶ ἀντὶ τοῦ θετικοῦ Νέας. 1) — ΠΑΡΑΙΤΟΥ. Ἀπό-
 θαλλέ τας, μὴ τὰς καταγράφης εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ
 χριστιανῶν ἐλεημοσύνας τρεφομένων χηρῶν, διὰ νὰ μὴν
 ἐξοδεύεται εἰς αὐτὰς ὅτι χρεωστεῖται εἰς τὰς ὄντως χή-
 ρας. — ΚΑΤΑΣΤΡΗΝΙΑ ὩΣΙ. Εἰς μόνην τὴν Νέαν δια-
 θήκην καὶ μίαν μόνην φορὰν ἐδῶ εὕρισκεται τὸ σύνθετον
 Καταστρηνιῶ· καὶ τὸ ἐξήγησαν, τρυφῶ, ἀκολασταίνω,
 ἀσελγαίνω (libertiner.) Εἰς παρομοίαν τινὰ σημασίαν ἐ-
 μεταχειρίσθη ὁ Ἀπόστολος Ἰωάννης τὸ ἀπλοῦν Στρη-
 νιῶ, ὡς καὶ τὸ οὐδέτερον ὄνομα Στρηνοσ, λαλῶν
 περὶ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπειδὴ τὰ συνάπτει μὲ τὸ Πορ-
 νεύω, “Οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς μετ’ αὐτῆς ἐπόρνευσαν,
 καὶ οἱ ἔμποροι τῆς γῆς ἐκ τῆς δυνάμεως τοῦ στρήνου
 αὐτῆς ἐπλούτησαν. . . .” Ὅσα ἐδόξασεν ἑαυτὴν καὶ ἐστρη-
 νίασε, τοσοῦτον ὁδοῦ αὐτῆ βασανισμόν.» 2) κ.τ.λ. Ὁ
 Ζωναρᾶς τὸ ἐξηγεῖ διὰ τοῦ Ἀτακτῶ, Ἰστρηγιᾶν, ἀτα-
 κτεῖν. . . ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ἀλόγων ζώων. Καὶ ὁ Ἀ-
 πόστολος “Ὅταν καταστρηνιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμῆν
 θελουσι.» 3) Ἀπὸ τὸ Στρηνιῶ ἢ Στρηνιάζω εἵκα-
 σα ἀλλοῦ 4) ὅτι ἐγεννήθη τῶν Γραικορωμαίων τὸ Στριγ-
 γίζω, μεγαλοφωνῶ, κραυγάζω (crier,) διότι τῶν ἀκολά-
 ζων εἶναι καὶ ἡ μεγάλη καὶ θρασεῖα φωνή. Τοῦ Ἀποστο-
 λικοῦ Καταστρηνιῶ σημαντικὸν ἔχομεν τὸ ἀμετά-
 θατον, Γαυριάζω ἢ Γαυρόνω (ἀπὸ τὰ παλαιὰ
 Γαυριάω καὶ Γαυρόομαι, τὰ σημαίνοντα Ἐπαίρο-
 μαι, μεγαλύνομαι θρασύνομαι,) καὶ μεταχειρίζομεθα
 καὶ τὰ δύο εἰς σημασίαν ἀφροδισίου θρασυτήτος καὶ προπε-
 τείας. Οὕτω λέγομεν Γυναῖκα γαυρωμένην, τὴν
 φανερόνουσαν μὲ λόγους προπετεῖς καὶ μὲ ἄσημα τοῦ

1) Ἴδε κατωτέρ. τὴν ἐξήγησιν τῆς Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 22

2) Ἀποκαλύψ. τῆ. 3, καὶ 7. 3) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1681.

4) Ἀτακτ. I. σελ. 184.

σώματος κινήματα τὴν ἐπιθυμίαν τῶν ἀνδρῶν. Λέγει ὁ Ἡσύχιος «Γαυρίαμα, καύχημα, ἔπαρμα, φρύαγμα Γαυριῶν. . . . ἐπαιρόμενος, ἀλαζονεύμενος. Γ α ὕ ρ ο ς, αὐθάδης. κ. τ. λ.» Σώζεται καὶ ἄλλο συνώνυμόν τοῦ Γαυριάω καὶ Στρηνιάω, κατὰ τὸν Ἡσύχιον, τὸ Σιληπορῶ «Σιληπορδεῖν, ΣΤΡΗΝΙΑΝ,, ἀβρόνεσθαι, θρύπτεσθαι, χλιδᾶν,» τὸ ὅποιον οἱ χυδαῖοί μας ἐμεταμόρφωσαν σήμερον εἰς τὸ Τσιλιπορῶ (regimber) κυρίως λεγόμενον διὰ τὰ ἄλογα ζῶα. — ΓΑΜΕΙΝ ΘΕΛΟΥΣΙ. Δὲν καταδικάζει ὁ Ἀπόστολος τὴν δευτερογαμίαν τῶν χηρῶν, ἐπειδὴ κατωτέρω λέγει, «Βούλομαι οὖν νεωτέρας γαμεῖν»¹⁾ ἀλλὰ κατακρίνει ἐκείνας τὰς χήρας, ὅσαι ἀπατήσασαι τὴν ἐκκλησίαν, κατεγράφησαν νέαι εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τὰς ἐλεημοσύνας τρεφομένων, μὲ ὑπόσχασιν νὰ ὑπηρετῶσι τὸ κατὰ δύναμιν εἰς τὰς χρεῖας τῶν πιστῶν, ἔπειτα ἠθέτησαν τὴν ὑπόσχεσιν.

12 ΕΧΟΥΣΑΙ ΚΡΙΜΑ. κ. τ. λ. Ἐξηγήθη πρότερον 2) τὸ Κρίμα. — ΠΙΣΤΙΝ ΗΘΕΤΗΣΑΝ. Αὐταὶ ἀφ' ἑαυτῶν ἐκατακρίθησαν, παραβαίνουσαι τὴν ὁποίαν ὑποσχέθησαν ὑπόσχεσιν, ὅταν ἐζήτησαν νὰ γραφθῶσιν εἰς τὸν κατάλογον ὡς πτωχαί, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος: «Πίστιν, τὴν συνθήκην λέγει, τὴν ἀλήθειαν, ὡσεὶ ἔλεγεν, ἐψεύσαντο αὐτὴν, ἠθέτησαν, παρέβησαν τὰς συνθήκας.»³⁾

13. ΑΜΑ ΔΕ ΚΑΙ ΑΡΓΙΑΙ ΜΑΝΘΑΝΟΥΣΑΙ. Αἱ νέαι χῆραι τρεφόμεναι ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς πτωχαί, μανθάνουν εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν καὶ τὴν ἀργίαν. Τοιοῦτον ἀποτέλεσμα ἔχουν αἱ ἀνόητοι ἐλεημοσύναι τρέφουσαι τοὺς δυναμένους νὰ τρέφωνται μὲ τὰ ἔργα τῶν ἰδίων χειρῶν, τοὺς διδάσκουν νὰ ἀποστρέφονται τὴν ἐργασίαν. Τὸ «Ἀρ-

1) Σελ. 182 ἴδ. καὶ ἀνωτέρ. σελ. 167. 2) Σελ. 115. 116. 3) ἴδ. ἀνωτέρ. σελ. 15^η καὶ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 725.

γαί μανθάνουσαι» ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ Ἄργιαν μανθάνουσαι, ὡς τὸ ἤρμηνευσεν ὀρθᾶ ὁ Γραικὸς μεταφραστῆς· «Μανθάνουσι νὰ ᾔνοι ἀκαμάτραις» καὶ τὸ ἐνόησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς νέους ἐξηγητὰς, 1) φέρων ἕμως παράδειγμα ἀκατάλληλον τὸ «Ὡς εἰδῶσιν ἄνθρωποι ὄντες» τοῦ Λουκιανοῦ. Εἶχε καταλληλότερον ἀπὸ τὸν αὐτὸν Λουκιανὸν τὸ «Ἡξίου μετεωρολέσχας διδάσκεισθαι,» 2) τὸ ὁποῖον ἀλλοῦ ἐπαράβαλα μετὰ τοῦ Πλοιάρχου τὸ «Χαλκία διδάσκειν,» 2) καὶ μετὰ τοῦ Ξενοφῶντος τὸ «Σκυτέα διδάξασθαι τινα ἢ τέκτονα.» 3) — ΠΕΡΙΕΡΧΟΜΕΝΑΙ ΤΑΣ ΟΙΚΙΑΣ. Ὁ ἀργός, διὰ νὰ ἐλευθερωθῆ ἀπὸ τὴν σύντροφον τῆς ἀργίας ἀνίαν (ennui,) φυσικὰ ζητεῖ ἐπισκέψεις καὶ συναναστροφὰς ἀκαίρους, καὶ πολλάκις τοιαύτας, ὁποῖαι νὰ ταρασσῶσι καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν ἄλλων. — ΦΛΥΑΡΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΙΕΡΓΟΙ, ΛΑΛΟΥΣΑΙ ΤΑ ΜΗ ΔΕΟΝΤΑ. Ἡ ἀργία γεννᾷ τὴν πολυλογίαν, μητέρα τῆς φλυαρίας, καὶ τῆς λαλιᾶς τῶν μὴ δεόντων, ἤγουν λόγων περισσοῶν μωρῶν καὶ ματαίων· «Ἐφλυάρει, ἐλήρει, ἐμωρολόγει» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ «Περίεργασμαι, ποιητὸν (γρ. περιττὸν) ἐποίησα.» Ἡ ἐπιθυμία νὰ ἔχῃσιν ὕλην λόγων πάντοτε πρόχειρον, τὰς κάμνει καὶ Περιέργους· «Τῆ δὲ ἀδολεσχία καὶ ἡ περιεργία κακὸν οὐκ ἔλαττον πρόσεστι· πολλὰ γὰρ ἀκούειν θέλουσιν, ἵνα πολλὰ λέγειν ἔχῃσιν,» 4) ἤγουν ἀσχολουμένας νὰ ἐρευνῶσι καὶ νὰ κρίνωσι τὰς πράξεις τῶν ἄλλων. Ὁ Θεοφύλακτος, ἐξηγῶν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐπιστολῆς, λέγει, «Περιοδεύουσαι γὰρ τὰς οἰκίας, οὐδὲν ἄλλ' ἢ τὰ ταύτης πρὸς ἐκείνην φέρουσαι, καὶ τὰ ἐκείνης εἰς ταύτην· καὶ ἀναγκαίως εἰς περιεργίαν ἐκ τοῦ ἐρευνᾶν πάντα καὶ φλυαρίαν, ἐκ τοῦ λέγειν

1) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 53. 2) Λουκιαν. Ἰκαρομενιπ. § 5. 3) Πλοιάρχ. Λυκούργ. καὶ Νουμ. σύγκρ. § 4. καὶ τὰς ἐκεῖ σημ. Μέρ. I. σελ. 407. ἴδ. Ξενοφ. Ἀπομνημ. IV. 4 § 5. ἴδε καὶ Ἀτακτ. I. σελ. 89.

τὰ πάντων πρὸς πάντας, ἐκτραχηλίζονται» 1) Αἱ γυναῖκες κλίνου ν πολὺ εἰς τὸ ἀισχρὸν ἀμάρτημα τοῦτο, καὶ μάστιγα αἱ γράται· ἂν ἦναι καὶ μαθημέναι ἐκ νεότητος εἰς τὴν ἀργίαν τὰς κάμνει τὸ γῆρας ἀργότερας. 2) Δὲν λείπουν ὄμως καὶ ἄνδρες, μορφὴν ἀνδρὸς ἔχοντες, ψυχὴν δὲ γυναικαρίων. Τοιοῦτοι ἦσαν μεταξὺ τῶν χριστιανῶν τῆς Θεσσαλονίκης οἱ κατηγορούμενοι ἀπὸ τῶν Ἀπόστολων· «Ἀκούομεν γὰρ τινες περιπατοῦντας ἐν ὑμῖν ἀτάκτως μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ περιεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιοῦτοις παραγγέλλομεν . . . ἵνα μετὰ ἡσυχίας ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν ἄρτον ἐσθίωσιν.» 3)

15. ΒΟΥΛΟΜΑΙ ΟΥΝ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΓΑΜΕΙΝ. Συμβουλεύει τὰς νέας χήρας νά ὑπανδρεύωνται ἢ νεότητος ὑποθέτει, ὅτι δύνανται νά ἐργάζωνται· καὶ προσθέτουσαι καὶ τὰ ἀπὸ τῆν ἐργασίαν τοῦ ἀνδρὸς κέρδη, ἔχον πῶς νά ζήσωσι χωρὶς νά βαρύνωσι τὴν ἐκκλησίαν, καταγραφόμεναι εἰς τὸν κατάλογον τῶν πτωχῶν. ΤΕΚΝΟΓΟΝΕΙΝ. Τὸ λαμβάνει ἐδῶ ὡς ἀκριβῶς συνώνυμον τοῦ ἀνωτέρω Τεκνοτροφεῖν· «Εἰ ἐτεκνοτρόφησεν.» Νόει λοιπὸν καὶ τοῦτο ὡς ἐκεῖνο. 4) ΟΙΚΟΔΕΣΠΟΤΕΙΝ. Δὲν νοεῖ ἀπλῶς τὸ Νά δεσπόζη οἶκον, ἀλλὰ καὶ νά ἐξεύρη νά τὸν κυβερνᾷ, ὅχι μόνον νά λέγεται Οἰκοδέσποινα ἢ Οἰκοκυρά (mère de famille) ἀλλὰ καὶ Οἰκονόμος καὶ Οἰκοῦρός ἀγαθὴ. 5)—ΜΗΔΕΜΙΑΝ ΑΦΟΡΜΗΝ. κ. τ. λ. Νά μὴ δίδωσιν εἰς τὸν ἀντικείμενον κάμμιν ἀφορμὴν νά τὰς κακολογῇ. Ὁ ἀντικείμενος σημαίνει τὸν ἐχθρὸν τοῦ χριστιανισμοῦ, εἴτε ἐθνικόν, εἴτε καὶ κἀνένα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ὅσοι δὲν εἶχαν ἀκόμη δεχθῆν

6) Πλουτ. Περί ἀδολεσχ. τῶμ. VIII. pag. 23. Reisk.

2) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 115. καὶ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tsm. II. pag. 1447. 3) Ἴδ. κατωτέρ. τὴν ἐξήγησ. Τιμόθ. δ΄. 6. 4) Β. Πρὸς Θεσσαλ. γ΄. 11-12. 5) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. ε΄. 10. σελ. 172. 6) Πρὸς Τίτ. β΄. 5.

τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ. Εἰς τοῦτο τὸ «Μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας χάριν» τὴν τελευταίαν λέξιν, Χάριν, βλέπω ὅτι ἡμελήθη ἀπὸ τοὺς μεταφραστάς, ὡς πλεονασμὸς, οὐδ' οἱ ἐξηγηταὶ εἶπαν τίποτε περὶ αὐτῆς. Δὲν πλεονάζει ἅμως, ἀλλ' εἶναι ἀπ' ἐκείνας τὰς συνήθεις καὶ εἰς τοῦτ' Ἕλληνας συγγραφεῖς ἀνακολουθίας τοῦ λόγου, καὶ κρίνω τὸ Χάριν (ταυτῶσημον ἐδῶ μὲ τὸ Ἐνεκα) τόσον ἀναγκαῖον, ὥστε χωρὶς αὐτὸ κολοῦνεται τοῦ Ἀποστόλου τὸ νόημα. Τὸ ἀνακόλουθον θεραπεύεται, ἂν υποθέσῃς τὴν λέξιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς φράσεως, ἐνωμένην μὲ ἀρθρον, «Χάριν τοῦ μηδεμίαν ἀφορμὴν διδόναι τῷ ἀντικειμένῳ λοιδορίας.» Ὁ σκοπὸς τῆς ἀποστολικῆς συμβουλῆς, νὰ ὑπανδρεῦνται αἱ νέαι χῆραι, εἶναι διὰ νὰ μὴ δίδωσιν ἀφορμὴν κατηγορίας εἰς τοὺς ἀπίστους· συμβουλῆς ὄντως θείας, καὶ παντάπασιν ἐναντίας εἰς τὴν ἀνωτέρω 1) δαιμονικὴν συμβουλὴν τῶν «Κωλύόντων γαμεῖν.» Ὅθεν καὶ ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξηγητάς 2) ἔφερε μαρτύριον τοῦ Πλουτάρχου, ὀνομάζοντος τὸν γάμον «Δεσμὸν τῆς νεότητος ἀσφαλέςτατον.» 3) Ὁ αὐτὸς Πλουτάρχος μᾶς ἐγνώρισε καὶ τοῦ φιλοσόφου Πολέμωνος τὴν ὠραίαν γνώμην, ὅστις ἔκρινε τὸν ἔρωτα τοῦ νομίμου γάμου, θεοῦ δῶρον εἰς φυλακὴν τῆς σωφροσύνης· «Πολέμων γὰρ ἔλεγε τὸν ἔρωτα εἶναι θεῶν ὑπερσίαν εἰς νέων ἐπιμέλειαν καὶ σωτηρίαν.» 4)

15. ΗΔΗ ΓΑΡ ΤΙΝΕΣ. Τὸ τινες ἐξηγήθη ἀπὸ τινος ἀορίστως, Τινὲς ἄνθρωποι χωρὶς γένους διακρισιν καὶ τούτους ἠκολούθησε καὶ ὁ παλαιὸς Γραικὸς

1) Α'. Τιμόθ. δ'. 3. σελ. 132. 2) ROSENMULLER Schol in N. Test. ton. V. pag. 53. 3) Πλουτάρχ. Περί παιδ. ἀγωγ. τόμ. VI. σελ. 46 Reisk. 4) Ὁ αὐτ. Πρὸς Ἡγεμόν. ἀπαί δευτ. τόμ. IX. σελ. 121. καὶ Θησ. καὶ Ῥωμύλ. σύγκρισ. τόμ. I σελ. 149.

κὸς μεταφραστῆς. Προκρίνω τὴν μετάφρασιν τῶν θεολόγων τῆς Γενεύης, quelquesunes, θηλυκῶς, Τινὲς χῆραι. ΕΞΕΤΡΑΠΗΣΑΝ ΟΠΙΣΩ. Ἐλλειψις συνήθης καὶ εἰς τοὺς παλαιούς, τῆς ὁποίας τὸ πλῆρες εἶναι «Ἐξετραπήσαν [τῆς ὁδοῦ, ἵνα ἀκολουθήσωσιν] ὀπίσω τοῦ Σατανᾶ,» τὸ ὁποῖον ἐξηγήθη, ὅτι ἠρνήθησαν ὅλως τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἐχωρίσθησαν ἀπ' αὐτὴν βλέπουνσαι, ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἀπεστρέφοντο τὴν τοιαύτην ἀργὴν φλύαρον καὶ περίεργον διαγωγὴν. 1) Ἄλλὰ δὲν εἶναι, νομίζω χρεῖα τοιαύτης ἐξηγήσεως, ἀρκεῖ νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ διαγωγὴ τοιούτων χηρῶν ἔλαβε τέλος τὸν παντελεῖ μακρυσμὸν ἀπὸ τὴν χριστιανικὴν διαγωγὴν, ὅτι δηλ. καὶ κατήντησαν ἕως νὰ κατασταθῶσι καὶ πόρνοι δημόσιαι.— ΣΑΤΑΝΑ. Καὶ συντομώτερον, ὡς τὸ ὀνομάζει ἀλλοῦ, 2) Σατᾶν, κατὰ τὸ ἑβραϊκόν, Σατάν (ὄνομα τῆς αὐτῆς πηγῆς καὶ ρίζης μὲ τὸ Σαϊττάν τῶν Ἀράβων καὶ τῶν Τούρκων.) Οἱ ἑβδομήκοντα ἐφύλαξαν τὴν λέξιν ἀπαράλλακτον Σατάν, σημαίνοντες ἀπλῶς ἀνθρώπον ἐχθρὸν καὶ πολέμιον, ὅσον «Καὶ ἤγειρε κύριος Σατάν τῷ Σαλωμών τὸν Ἄδερ τὸν Ἰδουμαῖον.» 3) Ἄλλ' ὁσάκις θέλουσι νὰ σημάνωσι τὸν Διάβολον, τὸ μεταφράζουσι Διάβολος ὁ δὲ Θεοδοσίωσι, καὶ ἀντικείμενος, ἐπειδὴ λέγει «Ὁ ἀντικείμενος ἦλθε μετ' αὐτῶν,» ὅπου οἱ ἑβδομήκοντα λέγουσι «Ὁ διάβολος ἦλθε μετ' αὐτῶν.» 4) Ὅττω τὸ ἔρμηνεύει καὶ ὁ Ὠριγένης. 5) Καὶ αὕτη εἶναι ἡ ὀρθὴ ἔρμηνεία κατὰ δικανικὴν σημάσιαν τοῦ Ἀντικείμενος (adversaire,) ὅθεν ἔλαβεν ἀφορμὴν καὶ τὸ ὄνομα Διά-

1) Ἰδ. ROSENMULLER. Scholin. Nov. Testament. tom V. pag. 53. Ἴδε καὶ ἀνωτέρ. σελ. 79. 2) Β'. Πρὸς Κορινθ. β'. 7. 3) Γ'. Βασιλ. ια'. 14. 4) Ἰωβ. α'. 6. 5) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 79.

ὁλοσ, διότι οἱ ἀντικείμενοι καταφεύγουν πολλάκις εἰς τὰς διαβολὰς καὶ συκοφαντίας.

16. ΠΙΣΤΟΣ Η ΠΙΣΤΗ. κ. τ λ. Χριστιανὸς ἢ χριστιανῆ, ἂν ἔχη χήρας οἰκείας ἢ συγγενεῖς, ἄς τὰς βοηθῆ, διὰ διὰ νὰ μὴ βαρύνεται ἢ ἐκκλησία. Τοιαύτην παραγγελίαν εἶχε τόσον πλεον δίκαιον νὰ παραγγέλλῃ ὁ Παῦλος, ὅσον αὐτὸς πρῶτος, δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ βαρύνῃ κανένα. «Οὐδὲ δωρεὰν (λέγει) ἄρτον ἐφάγομεν παρά τινος . . . πρὸς τὸ μὴ ΕΠΙΒΑΡΗΣΑΙ τινα ὑμῶν· οὐχ ὅτι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ' ἵνα ἑαυτοῦς τύπον δῶμεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμεῖσθαι ἡμᾶς.» 1)

«Ἡ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ.»

— ΕΠΑΡΚΕΙΤΩ. Ἄς τὰς βοηθῆ. » Ἐπήρκεσεν, ἐβοήθησε» λέγει ὁ Ἡσύχιος καὶ Ἐπάρκειοι, ἔμπειροί, (γρ. ἐπίκουροι,) βοηθοί. — ΒΑΡΕΙΣΘΩ. Μεταφορικῶς ἀντὶ τοῦ Ἐνοχλεῖσθω ἀπὸ τὸ Βαρέω ὦ, ἀντὶ τοῦ ὁποίου σήμερον ἔχομεν τὸ συγγενὲς Βαρούω, μεταχειριζόμενοι τὸ Βαρῶ εἰς ἄλλην σημασίαν. 2) Τὸ βάρος τοῦτο ἐγένετο πολλάκις δυσβάστακτον, διὰ τὸ μέγα πλῆθος τῶν χηρῶν, ὅσας ἠναγκάζετο νὰ τρέφῃ ἢ ἐκκλησία, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. 3)

17. ΟΙ ΚΑΛΩΣ ΠΡΟΕΣΤΩΤΕΣ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 4) τίνας ὀνομάζει Προεστῶτας. Ἐδῶ μᾶς οἶδει νὰ καταλάβωμεν, ὅτι ἦσαν καὶ τότε, ὡς εἶναι καὶ σήμερον, καὶ θέλουν εἶσθαι πάντοτε, καὶ καλοὶ καὶ κακοὶ, καὶ ἀξιοὶ προεστῶτες. — ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙ. Ἐπαγγέλματος ἐκκλησιαστικοῦ ὄνομα, διὰ τὴν ἀξίαν πλεον, παρά διὰ τὴν ἡλικίαν, 5) ἂν καὶ ἐφρόντιζαν ὡσεπιπολὺ νὰ ἐκλέγωσιν εἰς ἱερεῖς καὶ τοὺς τὴν ἡλικίαν πρεσβυτέρους. Ἡ Γαλλικὴ

1) Πρὸς Θεσσαλ. γ'. 8 9. Ἴδε καὶ Α. πρὸς Θεσσαλ. β'. 9.

2) Ἴδε Ἄτακτ. II. σελ. 78. 3) Ἴδ. ἀνωτέρ. Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 10. σελ. 177. 4) Σελ. 111. 5) Ἴδ. ἀνωτέρ. σελ. 160,

γλώσσα, φθείρασα αὐτὰ τὸ Ἑλληνικὸν ὄνομα, τοὺς ὀνομάζει prêtres, όταν ὁ λόγος ἦναι περὶ ἱερέων τῆς παπικῆς ἐκκλησίας, anciens, ὅτε σημαίνουν τοὺς ἱερεῖς τῶν Λουθηρανῶν ἢ τῶν Καλθινιστῶν. Πρεσβυτέρους ὀνομάζομεν ἡμεῖς σήμερον τοὺς συνοικοῦντας μὲ γυναῖκα νόμιμον ἱερεῖς, Ἰερομονάχος δὲ τοὺς ἀγάμους ἱερεῖς. Εἰς τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, δὲν ἦτον οὐδεμία διάκρισις μεταξὺ Πρεσβυτέρων καὶ Ἐπισκόπων, ἐπειδὴ αὐτοὶ οἱ Ἀπόστολοι ὀνομάζοντο καὶ Πρεσβύτεροι· 1) καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων οἱ Πρεσβύτεροι τῆς Μιλήτου ὀνομάζονται καὶ Ἐπίσκοποι, 2) τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Οἰκουμένιος λέγει, «Ἐπειδὴ λανθάνει τοὺς πολλοὺς ἢ συνήθεια, μάλιστα τῆς Καινῆς διαθήκης, τοὺς ἐπισκόπους πρεσβυτέρους ὀνομάζουσα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους, ἐπισκόπους, σημειωτέον τοῦτο ἐντεῦθεν, καὶ ἐκ τῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολῆς, ἔτι δὲ καὶ τοὺς Φιλιππησίους, καὶ ἐκ τῆς πρὸς Τιμόθεον πρώτης.» 3) Ἡ διάκρισις τῶν Ἐπισκόπων εἶναι μεταγενεστέρα, ὡς ἐσημειώθη πρότερον. 4) — ΔΙΠΛΗΣ ΤΙΜΗΣ. κ.τ.λ. Ὅθεν παραγγέλλει νὰ τιμῶσι τοὺς καλοὺς πρεσβυτάς μὲ διπλῆν, ἤγουν πλειοτέραν, μεγαλητέραν τιμῆν· διότι τοῦτο σημαίνει τὸ Διπλῆς ἐδῶ καὶ ἄχι ἀκριβῶς τὸ Δύο φορές τόσης· καὶ ἡ τιμὴ δύναται νὰ σημάνη καὶ τὴν κυρίως λεγομένην χρηματικὴν τιμῆν (Honoraire,) καὶ τὸν δοξασμὸν ἢ σεβασμὸν (estime respect,) ἢ μᾶλλον ἐντάμα καὶ τὰ δύο. Καὶ τοῦτο, νομίζω, τὸ ρητὸν ἐσκόπευεν ὁ Ζωναρᾶς, λέγων. «Τιμῆ, δόξα μετὰ δόσεως, ὡς πρὸς ἐνεργήσαντα γινομένη.» 5) Ἰδαμεν 6) ὅτι καὶ τὸ Τιμῶ τοιαύτην σημασίαν ἔχει.

1) Ἀ. Καθολ. Πέτρ. ε. 1. Β'. καὶ Γ'. Καθολ. Ἰωάνν.

2) Πράξ. Ἀποστόλ. κ'. 17 καὶ 28. 3) SUICER. Theaur. ecclesiast. tom. II pag. 825. 4) Ἀνωτέρ. σελ. 113.

5) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1732. 6) Ἀνωτέρ. σελ. 167.

ΑΞΙΟΥΣΘΩΣΑΝ. Ἄς κρίνωνται ἄξιοι τῆς διπλῆς τιμῆς, ἄς λαμβάνωσι διπλὴν τιμὴν. « Ἀξιουμένου, τυγχάνοντος » λέγει ὁ Ζωναράς, 1) ὁ δὲ Ἡσύχιος, « Ἀξιῶν ... ἄξιον ἡγούμενος. » — ΜΑΛΙΣΤΑ ΟΙ ΚΟΠΙΩΝΤΕΣ. κ. τ. λ. Καὶ πρὸ πάντων ὅσοι κοπιᾶζουσι εἰς τὴν διδαχὴν τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἡγούσι τοῦ Εὐαγγελίου. Τούτων μάλιστα ὁ κόπος ἦτο πλειότερος, διότι διδάσκοντες καὶ ἐξηγούντες τὸ Εὐαγγέλιον, ἐχρεωστοῦσαν νὰ λύωσι τὰς ἀπορίας, καὶ πολλάκις τὰς ἀντιλογίας, καὶ φιλονεικίας τῶν νεοφύτων, καὶ ἐξαιρέτως τῶν Ἰουδαίων, πολὺ φιλονεικοτέρων παρὰ τοὺς Ἕλληνας, διὰ τὴν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ εὐγένειαν. 2) Περὶ τῶν κοπιῶντων τούτων παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος εἰς τοὺς χριστιανούς ὅχι μόνον νὰ τοὺς τιμῶσιν, « Ἐντίμους ἔχετε » 3) ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς ὑπεραγαπῶσιν, « ΕΙΔΕΝΑΙ τοὺς κοπιῶντας ἐν ὁμῖν, καὶ προϊσταμένους ὁμῶν ἐν Κυρίῳ, καὶ νοουητοῦντας ὁμᾶς, καὶ ἡγεῖσθαι αὐτοὺς ὑπερκερισσοῦ ἐν ἀγάπῃ, διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν. » 4) Μὲ τὸ ΕΙΔΕΝΑΙ, ἠθέλησε νὰ μᾶς διδάξῃ, ὅτι χρεωστοῦμεν νὰ τοὺς γνωρίζωμεν καὶ νὰ τοὺς διακρίνωμεν, διὰ νὰ μὴ τιμῶμεν τοὺς ἀναξίους τιμῆς.

18. ΛΕΓΕΙ ΓΑΡ Η ΓΡΑΦΗ. Γραφὴν (Ecriture) ἐνικῶς, ἢ Γραφάς (Ecritures) πληθυντικῶς, 5) ὀνομάζουσι οἱ Ἀποστολικοὶ συγγραφεῖς ὅλα τὰ περιεχόμενα εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην βιβλία τῶν Ἰουδαίων, τὰ καὶ ἀπὸ τοὺς χριστιανούς ἔπειτα δεχθέντα. Κάποτε διαίρουσι εἰς « Νόμον καὶ Προφήτας, » 6) Νόμον νοοῦντες τὰ γραφέντα ἀπὸ τὸν Μωϋσῆν βιβλία, τὰ ὅποια καὶ ρητῶς « Νόμος Μωϋσέως » καὶ « Βίβλος Μωϋσέως » 6) λέγονται. Τὰς ὀνομά-

1) Λεξικ. σελ. 229. 2) Ἴδε ἀνωτέρ. Α'. Πρὸς Τιμόθ. σ. 4. σελ. 73. 3) Πρὸς Φιλιπ. ε'. 29. 4) Α'. Πρὸς Θεσσαλ. ε. 12—13. 5) Ματθ. κ'. 42. κβ'. 29. 6) Ματθ. ε. 17. ζ'. 12.

ζουν ἔτι καὶ Διαθήκην, καὶ μὲ τὸ ἐπίθετον Παλαιὰν Διαθήκην (l' Ancien Testament, 1) εἰς διάκρισιν τῆς Νέας ἢ τῆς Καινῆς Διαθήκης (le Nouveau Testament) 2) Οἱ Πατέρες ἔπειτα τῆς Ἐκκλησίας ἐφύλαξαν τὸνομα τῆς Παλαιᾶς καὶ Νέας, ἢ Καινῆς Διαθήκης· τὰ ὀνομάζουσι δὲ κάποτε καὶ Θεῖα βιβλία, καὶ ἀπλούστερον Βιβλία, 4) τὸ ὁποῖον ἐπέρασεν εἰς τοὺς Δουτικούς, πρῶτον εἰς τὸν αὐτὸν πληθυντικὸν ἀριθμὸν Bibliorum, ἔπειτα ἐβαρβαρώθη εἰς τὸ θηλυκὸν Biblia, α. 3) θεν ἐγεννήθη τῶν Γάλλων τὸ la Bible, τὸ ὁποῖον ἕως ἀρχαιότερον, ὡς λέγει, ὁ Μενάγιος, ἐλέγετο ἀρσενικῶς (ἢ οὐδετέρως) le Bible. — ΟΥ ΦΙΜΩΣΕΙΣ, κ.τ.λ. τὸ αὐτὸ εἶπε καὶ ἄλλοῦ, Μωσέως νόμου ὀνομάζων ἐκεῖ, ὅτι ὀνομάζει Γραφήν ἐδῶ. «Ἐν γὰρ τῷ Μωσέφ νόμῳ γέγραπται· Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλοῶντα.» 4) Τὸ ρητὸν εὐρίσκεται εἰς τὸ Δευτερονόμιον. 5) Τὸ Ἄλω ἐξηγήθη πρότερον. 6) Εἰς τοῦ προκειμένου ἀποστολικοῦ ρητοῦ τὸ Φιμώσεις προσγράφεται ὡς διάφορος γραφή τὸ ταυτὸσημον Κημώσεις (emmuseler) ὡς καὶ τὰ πρωτότυπα Φιμός καὶ Κημός (muselière) σημαίνουν τὸ αὐτὸ, τὸ περίδεμα δηλαδὴ μὲ τὸ ὁποῖον φράσσεται τὸ στόμα τοῦ ζώου, διὰ νὰ μὴ τρώγῃ ὡς τῶν ἀλωνιζόντων βωδίων, ἢ καὶ νὰ μὴ σαγκάνῃ, ὡς πολλάκις τῶν σκύλων. — ἌΞΙΟΣ Ὁ κ. τ. λ. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀπὸ τὸ Δευτερονόμιον, ἀλλ' αὐτολεξεῖ ὅτι εἶπεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ « Ἄξιος γὰρ ὁ ἐργάτης τοῦ ΜΙΣΘΟΥ αὐτοῦ » 7) ἢ τῆς ΤΡΟΦΗΣ, ὡς λέγει ἄλλος εὐαγγελιστής.

1) Πράξ. Ἀποστόλ. εἰ. 5. Μάρκ. εἰ. 26. 2) Πρὸς Ἑβρ. θ'. 15. Β'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 14. 3) Πρὸς Ἑβρ. εἰ. 24. Β'. Κορινθ. γ'. 6. 4) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 687, et 696. 5) Α'. Πρὸς Κορινθ. θ'. 9. 6) Δευτερον κέ. 4. 7) Α'. Τιμόθ. α. 9. σελ. 68. Λουκ. ι. 7.

1) Ἀπὸ τὸ Ἄξιος ἐσχηματίσθη τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ Ἄξιζω (valoir) ΕΡΓΑΤΗΣ. Ἐργάτης λέγεται ὁ ἐργαζόμενος μὲ μισθὸν ἡμερήσιον, ὁ εἰς τὴν κοινὴν γλώσσαν ὀνομαζόμενος Ἡμερομισθίος καὶ Ἡμερομισθωτος (journalier) Ἐργάτην κυρίως ὀνομάζομεν τὸν ἐργαζόμενον τὴν γῆν (laboureur,) ὡς καὶ οἱ παλαιοί, 2) οἱ ὁποῖοι καὶ Ἐργατίνην τὸν ὀνόμαζαν,

«Τρηχείην Χάλυβες καὶ ἀτειρέα γαῖαν ἔχουσι

Ἐργατῖναι 3) —————»

διότι καὶ τοὺς κόπους τῆς γεωργίας, καὶ αὐτὰ τὰ γεώργια ὀνόμαζαν κυρίως. Ἐργαλέξιν ἐτυμολογημένην εὐφυῶς (ἂν ὄχι ἴσως ἀληθῶς) ἀπὸ δύο συνώνυμα τὸ Ἐρα καὶ τὸ Γῆ 4) Εἰς ταύτην τοῦ γεωργοῦ τὴν σημασίαν ἐλέχθη τὸ παραβολικὸν «Μισθώσασθαι ἐργάτας εἰς τὸν ἀμπελῶνα αὐτοῦ.» 5) Εἰς τὴν αὐτὴν ἀκόμῃ καὶ ἐδῶ τὸ Ἄξιος ὁ ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ,» πλὴν ὅτι προσαρμόζεται εἰς αὐτοὺς τοὺς Ἀποστόλους παραβολικῶς, ὡς καὶ ὁ Ἀμπελών 6) καὶ τὸ Γεώργιον 7) σημαίνουν μεταφορικῶς τὴν ἐκκλησίαν.

19. ΚΑΤΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ... , ΕΚΤΟΣ ΕΙ ΜΗ. Πλεονάζει ἢ ἀπαγόρευσις, ὡς καὶ εἰς τὸ ἄ' Ἐκτός εἰ μὴ διερμηνεύη.» 8) Δὲν λείπουν οὐδ' ἀπὸ τοὺς ἑλληνικοὺς συγγραφεῖς παραδείγματα τοιοῦτου πλεονασμοῦ, μνημονεύόμενα εἰς τὰ περὶ μορίων συντάγματα. — ΕΠΙ ΔΥΟ Η ΤΡΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ. Κατὰ τὸν Μωσαϊκὸν νόμον, ὅστις ἐξίτηι τὸν ἀριθμὸν τῶν μαρτύρων, «Ἐπὶ δυοῖ μαρτυσίαι ἢ ἐπὶ τρισὶ μαρτυσίαι ἀποθανεῖται... οὐκ ἀποθανεῖται

1) Ματθ. ἰ. 10. 2) Ἴδε Σοφοκλ. Οἰδ. Τυρ. 3) Ἀπολλών. Ἀργοναυτ. Π. 375. 4) Εὐστάθ. Ὀδυσσ. ξ. σελ. 1762. 5) Ματθ. κ'. 1. 6) Ὁ αὐτ. κἀ. 33. 7) Α'. Πρὸς Κορινθ. γ', 9. 8) Α'. Πρὸς Κορινθ. ιδ'. 5.

ἐφ' ἐνὶ μάρτυρι.» 1) Ἐνὸς ἀνθρώπου μαρτυρία, ἂν ᾖ φευδῆς δύσκολα φανερόνεται τὸ ψεῦδος τῆς· οἱ δύο ἐρευνώμενοι εὐκολώτερον ἀνακαλύπτονται ἀπὸ τὰς ὁμολογίας ἢ ἀντιλογίας των, ἂν ἀληθῶς ἢ ψευδῶς ἐμαρτύρησαν κατὰ τοῦ κρινομένου.

20. ΤΟΥΣ ΑΜΑΡΤΑΝΟΝΤΑΣ, κ. τ. λ. Δὲν εἶπε τοὺς ἁμαρτήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ἁμαρτάνοντας, ἤγουν τοὺς ἐπιμένοντας εἰς τὴν ἁμαρτίαν Ἐμαρτάνω σημαίνει κυρίως τὸ Ἀποτυχαίνω σκοπὸν· «Ἐμαρτάνεν, ἀπετύγγανεν,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Καὶ ἀκολούθως ἢ Ἐμαρτία, δὲν εἶναι πλὴν Ἀποτυχία σκοποῦ. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Σκοπὸς (τὸ κοινοτέρως σημάδιον) σημαίνει μεταφορικῶς καὶ τὸ βτέλος, διὰ τὸ ὅποιον καὶ πρὸς τὸ ὅποιον ἀποβλέπων τις ἐνεργεῖ τι, τὸ δὲ τέλος τοῦ λογικοῦ ζώου πρέπει νὰ ᾖναι ἢ διὰ τῆς ἀρετῆς εὐδαιμονία· ὅστις ἀποτυχαίνει τοῦτον τὸν σκοπὸν, ἢ τὸ σημάδιον (but,) λέγεται ὅτι ἁμαρτάνει, καὶ ἡ ἁμαρτία του, ὡς πρὸς τὸν πολιτικὸν νόμον ὀνομάζεται ἀνόμημα ἢ ἀδίκημα (délit ἢ crime,) ὡς δὲ πρὸς τὸν θεῖον, λέγεται ἰδιαίτερος Ἐμαρτία (péché.) — ΕΛΕΓΧΕ. Ἀπόδειξέ του φανερά τὴν ἁμαρτίαν, ὥστε νὰ τὸν ἀφήσῃς ἀναπολόγητον. Τοῦτο σημαίνει τὸ ἐλέγχω (convaincre,) «Μήτε κατακρίνης πρὸ τῶν ἐλέγχων, μήτε τοὺς προφανῶς ἐπὶ τισι παρανομίαις ἐλεγχομένους φειδοῦς ἀξιώσης, κ. τ. λ.» ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος. 2) Ὁ δὲ Θεοφύλακτος· «Τοὺς ἐπιμένοντας τῇ ἁμαρτίᾳ, καὶ οὐκ εἴρηξ μετὰ ἐρεύνης, ἔλεγχε σφοδρῶς καὶ ἀποτόμως, οὐχὶ τὸν θυμὸν σου θεραπεύων, ἀλλ' ἵνα οἱ λοιποὶ σωφρονισθῶσι φοβηθέντες.» 3) Ὁ δὲ Χρυσόστομος «Τοὺς ἁμαρτάνοντας μὴ ταχέως ἔκκοπτε, ἀλλὰ μετὰ πολ-

1) Δευτερονόμ. ιζ'. 6. 2) SUICER. The saur. eccles. tom I. gag. 1082. 3) IDEM. ibid. IDEM. ibid. II. pag. 672.

λῆς τῆς ἀκριβείας ἅπαντα περιεργάζου.» 1) Ἄλλὰ τίνες νοεῖ ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Ἀμαρτάνοντας; Ὅχι ἀπλῶς, ὡς ἐνόμισαν τινές, ὁποιονδήποτε τῆς ἐκκλησίας μέλος, ἀλλὰ τοὺς πρεσβυτέρους. Τοῦτο συμπεραίνεται ἀπὸ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λεγομένου πρὸς τὰ προηγούμενα. «Κατὰ πρεσβυτέρου κατηγορίαν μὴ παραδέχου κ. τ. λ. ἤγουν, Μὴ δέχεσαι εὐκόλα τὰς κατὰ τῶν πρεσβυτέρων κατηγορίας· ἀφοῦ ὁμως ἀποδειχθῆ διὰ μαρτύρων ἡ κακὴ τῶν διαγωγῆ, τότε ἔλεγχε τοὺς εἰς ἐπήκοον τῆς ἐκκλησίας. Συμπεραίνεται ἀκόμη ἀπ' αὐτὴν τὴν ποιήν (τὸν δημόσιον ἔλεγχον λέγω,) ἥτις ἦθελ' εἶσθαι ἄδικος, ἀν δὲν ὑποθέσης πρεσβύτερον τὸν κολαζόμενον, ὅστις διὰ τοῦτο ἐκολάζετο βαρύτερον, ἐχρεώσται νὰ γνωρίζῃ τελειότερον τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα, κατὰ τὸ, Ὁ γ ν ο ὺ ς καὶ μὴ π ρ ο ῖ ἡ σ α ς. 2) Ἄδικος ἀκόμη, ἐὰν ὁ ἐπίσκοπος προτοῦ νὰ φανερώσῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν τὸν ἀμαρτάνοντα, δὲν τὸν συμβουλεύσῃ πρῶτον καταμόνας, ἢ εἰς ὀλίγων τινῶν παρουσίαν, κατὰ τοὺς ἀπ' αὐτὸν τὸν Χριστὸν θεμένους περὶ τῶν τοιούτων κανόνας, «Ἐὰν δὲ ἀμαρτήσῃ εἰς σὲ ὁ ἀδελφός σου, ὕπαγε ἔλεγχον αὐτὸν μεταξὺ σοῦ καὶ αὐτοῦ μόνου. . . . Ἐὰν δὲ μὴ ἀκούσῃ, παράλαβε μετὰ σοῦ ἔτι ἓνα ἢ δύο, ἵνα ἐπὶ στόματος δύο μαρτύρων ἢ τριῶν σταθῇ πᾶν ρῆμα. Ἐὰν δὲ παρακούσῃ αὐτῶν, εἶπε τῇ ἐκκλησίᾳ κ. τ. λ.» 3)

21. ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΑΙ, κ. τ. λ. Ἐλλειψίς προθέσεως ἀντὶ τοῦ Διαμαρτύρομαί σε, κ. τ. λ. ἤγουν σε εἰς αὐτὸν τὸν θεὸν (conjurer,) ὡς τὸ συντάσσου καὶ οἱ Ἐλληγες «Διεμαρτύροντο τὸν Φίλιππον μὴ παριέναι τὸν καιρὸν κ. τ. λ.» Ἀναλογεῖ μὲ τοὺς ἑλληνικοὺς ὄρκους, ὡς εἶναι τὸ Ὀμηρικόν,

1) Λουκ. ιβ'. 47. 2) Ματθ. ιη. 15—17. 3) Π. 7. §. 4.

« ----- Τὸ δ' αὐτὸ μάρτυροι ἔστων
 «Πρὸς τε θεῶν μακάρων, πρὸς τε θνητῶν ἀνθρώπων,» 1)

καὶ τὸ
 « ----- Καὶ οἱ ὅμοσεν·
 «Ἰστω νῦν Ζεὺς αὐτός. 2) -----»

— **ΕΚΛΕΚΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ.** Ἀγγέλου ἐνόησαν ἐδῶ οἱ ἐξηγηταὶ αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους, ὡς κήρυκας τοῦ εὐ-αγγελίου καὶ διακόνους. Οὕτως εἶπεν ἀλλοῦ περὶ ἑαυτοῦ, «Ὡς ἄγγελον θεοῦ δέξασθέ με.» 3) Καὶ τοῦτο τὸ νόμα ἔφεραν οἱ προεστῶτες τῶν ἐκκλησιῶν, πρὶν ὀνομασθῶσιν Ἐπίσκοποι, ὡς τὸ μαρτυρεῖ ἡ Ἀποκάλυψις, ὀνομαζούσα Ἀγγέλους τοὺς ἐπισκόπους τῶν ἑπτὰ ἐκκλησιῶν τῆς Ἀσίας (4)—**ΧΩΡΙΣ ΠΡΟΚΡΙΜΑΤΟΣ.** Νὰ μὴ καταδικάσῃς τὸν ἁμαρτάνοντα πρεσβύτερον διὰ πρόκριμα, ἤγγουν διὰ προλαβοῦσαν κακὴν ὑπόληψιν καὶ κρίσιν (prejugé) περὶ αὐτοῦ, πρὶν ἐξετάσῃς ἀκριβῶς τὰς κατ' αὐτοῦ κατηγορίας. — **ΚΑΤΑ ΠΡΟΣΚΛΙΣΙΝ.** Κατὰ κλίσιν ἢ φιλίαν τὴν πρὸς τὸν κατήγορόν του. Ἡ πρόσκλισις (inclination) ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν Προσωποληψίαν. Ὁ Θεοφύλακτος ἐξηγῶν τὸ μέρος τοῦτο λέγει, «Κατὰ προσπάθειαν προσκλινόμενος τῷ ἐνὶ μέρει. 5) Ἡ μεταφορὰ ἤρανίσθη ἀπὸ τὴν ζυγαρίαν, δταν δὲν ἰσορροπῇ, ἀλλὰ κλίνη εἰς τὸ ἐν μέρος, ὡς τὸ ἐνόησε καὶ ὁ Φώτιος, «Κατὰ πρόσκλησιν (γρ. πρόσκλισιν,) καθ' ἑτεροβάρειαν ἢ ἑτερομέρειαν.» Ὁ δὲ Ζωναρᾶς μὲ τὴν αὐτὴν κακὴν γραφὴν (ἧτις εὐρίσκειται καὶ εἰς τὸ ἀποστολικὸν κείμενον ὡς διάφορος γραφὴ) «Κατὰ πρόσκλησιν (γρ. πρόσκλισιν,) κατὰ χάριν, κατὰ προσωποληψίαν.» 6)

1) Ἰλιάδ. α. 338. 2) Ἰλιάδ. κ'. 328. Ἴδε καὶ ἀνωτέρ. σελ. 158 3) Πρὸς Γαλάτ. δ'. 14. 4) Ἀποκαλυψ. β'. γ. κ. τ. λ.

5) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II, pag. 856. 6) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1152.

22. ΧΕΙΡΑΣ... ΕΠΙΤΙΘΕΙ. Χείρας ἐπιτίθημι, λέγεται καὶ συνθέτως, Χειροθετῶ. «Χειροθετεῖ, χείρας ἐπιτίθησι» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Τὸνομα Χειροθεσία (καὶ σπανιότερον Χειρεπεθεσία),¹⁾ συνωνυμεί μετ' τὸ Χειροτονία, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν εἰκοστὸν πρῶτον κανόνα τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ Συνόδου, 2) ἂν καὶ ἡ Χειροτονία ἐσήμαινε κυρίως τὴν ἐκλογὴν, ἤγουν τὴν ψήφισιν.³⁾ Ἐδῶ παραγγέλλει τὸν Τιμόθεον νὰ μὴν ἐκλέγη εἰς ἱερατικά ὑπουργήματα κανένα χωρὶς προλαβοῦσαν ἀκριβῆ τῆς διαγωγῆς του ἐξέτασιν, παράγγελμα θεῖον, χρήσιμον ὅχι μόνον εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν, ἀλλ' ἀκόμη καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν πολιτείαν, τοῦ ὁποῦ ἡ καταφρόνησις ἐγέμισε πολλάκις τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ δεσπότας λύκους ἀντὶ ποιμένων εὐαγγελικῶν, καὶ τὴν πολιτείαν ἀπὸ δημοδόρους ἀρχοντας. — ΜΗΔΕ ΚΟΙΝΩΝΕΙ, κ. τ. λ. Οἱ κακῶς ἐκλέγοντες εἰς ἱερατικά ὑπουργήματα γίνονται κοινωνοὶ καὶ ἔνοχοι ὅσων κακῶν πράξεωσιν οἱ ἀπ' αὐτοὺς ἐκλεγόμενοι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, κἂν ἡ ἐκλογὴ συμβῆ ἀπὸ ἀγνοίαν· ἀλλ' ὁποῖοι πρέπει νὰ κριθῶσιν, ἂν ἦναι καὶ σιμωνιακοί! «Διάκονοι τοῦ Σατανᾶ.» Εἰς πολιτικὰς ἀρχαιρεσίας πάλιν, οἱ κακῶς ἐκλέγοντες εἰς πολιτικὰ ὑπουργήματα, καὶ ἂν ἀγνοοῦντες τὸ πράξωσι, βλάπτουν τὴν πατρίδα· ἂν δὲ διὰ φιλίαν, ἢ δωροδοκίαν, γίνονται καὶ προδόται τῆς πατρίδος. — ΑΓΝΩΝ. Διότι δὲν ἀρκεῖ εἰς ἀθώωσίν σου, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι εἶναι ἀλλότρια· ὅτι κακὸν πράξῃς ἀπὸ σὲ χειροτονηθεὶς, σὺ μέλλεις νὰ δώσης λόγον περὶ τοῦ κακοῦ, ἂν τὸν ἐχειροτόνησες ταχέως, ἤγουν πρὶν κάμῃς τὴν χρεωστούμενην ἀκριβεστάτην ἐξέτασιν τοῦ βίου. Ἴδε τὰ πρότερον λεχθέντα 4) περὶ τῆς ἀγνείας.

1) Εὐσέβ. ἐκκλ. ἱστορ. VI. 43. 2) Βιβ. κανον. τῆς Καθολ. ἐκκλ. μετὰ τὰς σημ. τοῦ Ἰουστέλλου σελ. 94. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 160—161. 4) Ἀνωτέρ. σελ. 157 καὶ 167.

23. ΜΗΚΕΤΙ ΥΔΡΟΠΟΤΕΙ. Τὸν παραγγέλλει νὰ μὴ πίνη νερὸν, ἀλλὰ μιγμένον μὲ οἶνον ὀλίγον. Ἡ παραγγελία ἦτο χρήσιμος, ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος ἦτο κράσεως φιλασθένου. Τοῦτο μόνον ἠπορήθη, ὅτι τὸ ἐδάφιον δὲν ἔχει οὐδεμίαν ἀρμονίαν ἢ καταλληλότητα οὔτε μὲ τὸ προηγούμενον («Χεῖρας ταχέως») οὔτε μὲ τὸ ἀκόλουθον («Τινῶν ἀνθρώπων») ἐδάφιον. Ἴσως (εἶπαν τινὲς) ἀποθλέπει εἰς τὸ ἀνωτέρω παράγγελμα. «Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία, κ. τ. λ.» 1) ἤγουν, ἴσως ὁ Τιμόθεος ἐγκρατεύετο ἀπὸ τὸν οἶνον δι' εὐλάβειαν. Τοῦτο δὲν λύει τὴν ἀπορίαν. Πιθανώτερον ὅτι ὁ Παῦλος ἐμεταχειρίσθη τὴν ἐπιστολικὴν ἄδειαν, καὶ κατεχώρισεν εὐθὺς τὴν παρασταθεῖσαν εἰς τὸν νοῦν φροντίδα τῆς υγιείας τοῦ Τιμοθέου, φοβούμενος μὴ τὴν λησμονήσῃ. Πολλὰ νομιζόμενα ἀνακολουθεῖται εἰς ἄλλο εἶδος λόγου συγχωροῦνται εἰς τὸν ἐπιστολικὸν χαρακτῆρα.

24. ΤΙΝΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ, κ. τ. λ. Οἱ πλειότεροι ἐξηγηταὶ ἐνόησαν τὸ ρητὸν ὡς ἀναφερόμενον εἰς τὸ εἰκοστὸν δεύτερον ἐδάφιον, ἤγουν ὅτι ὁ Ἀπόστολος, ἀφοῦ διέκοψε τὴν συνέθειαν μὲ τὸ εἰκοστὸν τρίτον, «Μηκέτι υδροπότει,» ἐπανερχεται εἰς τὸ «Χεῖρας ταχέως μηδενὶ ἐπιτίθει.» 2) Καὶ τοῦτο μὲ φαίνεται πιθανόν. Ἐπαράγγειλε τὸν Τιμόθεον νὰ μὴ βιάζεται νὰ χειροτονῇ εἰς ἐκκλησιαστικὰ ὑπουργήματα, διὰ τὸν φόβον μὴ γένη κοινωνὸς ἀλλοτρίας κακίας, χειροτονῶν τοὺς ἀναξίους. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ Τιμόθεος καὶ χωρὶς τὴν παραγγελίαν ταύτην, δὲν ἤθελε χειροτονῆσαι ἀναξίους, πλὴν δι' ἄγνοιαν τῆς διαγωγῆς τῶν, ἐδῶ τὸν συμβουλεύει πῶς ἔχει νὰ φύγῃ καὶ τὴν ἄγνοιαν. Καὶ τοῦτο γίνεται, ἂν δὲν πιστεῦται εὐκόλα εἰς τὴν ἔξω φαινομένην τῶν ἀνθρώπων διαγωγὴν, ἥτις πολ-

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 8. 2) ROSENMULLER. School in Nov. Testam. tom. V. pag. 58.

λάκεις εἶναι καθαρὰ ὑπέκρισις. Διαιρεῖ λοιπὸν τοὺς κακοθίους εἰς δύο τάξεις, εἰς τοὺς φανεροὺς λύκους, καὶ εἰς τοὺς σκεπασμένους μὲ δέρμα προβίτου. Διὰ τοὺς πρώτους λέγει, ὅτι αἱ ἁμαρτίαι των εἶναι φανεραί. **ΠΡΟΑΓΟΥΣΑΙ ΕΙΣ ΚΡΙΣΙΝ.** Τὸ π ρ ο ἄ γ ω ἐξηγήθη ἐδῶ ἀπὸ τινὰς μεταβατικῶς, αἱ ὁποῖαι τοὺς Προάγουσιν (assigner), ἡγούν τοὺς σύρουσιν εἰς τὴν κρίσιν, τοὺς παραδίδουσιν εἰς τὸ πνευματικὸν ἢ πολιτικὸν δικαστήριον, ὡς νὰ ἔλεγεν, Ὁ Τιμόθεε, τινὲς ἁμαρτάνουσιν φανερά. ὥστε αὐταὶ των αἱ κακίαι τοὺς σύρουσιν εἰς τὴν κρίσιν σου, οὐδ' ἔχεις χρεῖαν μακρᾶς ἐρεῦνης, διὰ νὰ ἐπιβάλῃς εἰς αὐτοὺς τὴν ἀξίαν πνευματικὴν ποινὴν, ἥτις εἶναι νὰ τοὺς ἀποβάλῃς ἀπὸ ἱερατικὰ ὑπουργήματα. Ἄλλοι δὲ νοήσαντες τὴν μετοχὴν ἀμεταβάτως, κατὰ τὸ ἀνωτέρω, «Προαγούσας προφητείας» 1) καὶ πολλὰ τῆς Νέας Διαθήκης ἄλλα μέρη, ὅπου τὸ Π ρ ο ἄ γ ω εἶναι οὐδέτερον, ὡς τὸ Ὑ π ἄ γ ω, τὴν ἐξήγησαν, Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἁμαρτίαι εἶναι τόσον φανεραί, ὥστε προπορεύονται (précéder) καὶ αὐτῆς σου τῆς κρίσεως, ἡγούν δὲν ἔχεις χρεῖαν νὰ τοὺς ἐρευνήσῃς, καὶ ἀκολούθως νὰ τοὺς κολάσῃς μὲ τὴν ἀποβολὴν ἀπὸ τὰ ἱερά ὑπουργήματα. Πιθανολογεῖται ἡ τοιαύτη ἐξήγησις ἀπὸ τὸ προσεχές, Ἐ π α κ ο λ ο υ θ ο ὦ σι, κατὰ τὸ ἄλλοῦ λεγόμενον «Οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες.» 2) Ἡ ἐρμηνεῖα τῆς λέξεως εἶναι ἀδιάφορος· αἱ φανεραὶ ἁμαρτίαι καὶ προάγουσιν (précéder) τὴν κρίσιν, ἐπειδὴ καὶ πρὶν κριθῆναι ἀποβάλλεται ὁ ἁμαρτάνων, καὶ προάγουσιν (assigner) τὸν ἁμαρτάνοντα εἰς τὴν κρίσιν. **ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΟΥΣΙΝ.** Γρήγορα ἀκολουθοῦν, ἢ μᾶλλον ἀδιασπᾶστος συνοδεύουσιν τὸν ὑποκρινόμενον, ὡς ἡ σκιά τὸ σῶμα, κατὰ τὴν προτέραν 3) ἐξήγησιν τοῦ Ἐ π α κ ο λ ο υ θ ῶ. Ἄν

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ἀ. 18 σελ. 77. 2) Ματθ. κἀ. 9. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 178.

ὑποκρίνεται ἀγισύνην ὁ ὀρεγόμενος κἀνὲν ὑπούργημα ἱερατικόν, εὐθὺς ἀφοῦ τὸ λάβῃ, ἐκδύνεται τὸ προβάτινον δέρμα, καὶ φαίνεται ὁποῖος ἦτο λύκος. Διὰ τοῦτο χρειάζονται προσοχὴν οἱ τοιοῦτοι, ἐὰν τὰ ὁποῖα ὑποκρίνοντα, καλὰ ἔργα ἦναι ἀληθῶς τοιαῦτα· καὶ δίδει περὶ τῆς κρίσεως τούτων τὸν ἐξῆς κανόνα εἰς τὸν Τιμόθεον —

25. ΤΑ ΚΑΛΑ ΕΡΓΑ ΠΡΟΔΗΛΑ ΕΣΤΙ. Δὲν ἀμφιβάλλονται ὅτι εἶναι καλὰ, ἂν ἦναι σύμφωνα μεῖσα ἀπαριθμησεν ἀνωτέρω εἰς τὸν Τιμόθεον ὁ Ἀπόστολος, «Ἐἵτις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται . κ. τ. λ. » 1). Ἐδῶ λέγει πρὸς αὐτόν, Χειροτόνει, ὦ Τιμόθεε, εἰς ἐπισκοπὴν ἢ ἄλλο τι ἱερατικόν ὑπούργημα τὸν ἐργαζόμενον τὰ ἔργα ταῦτα, μὴν ἀμφιβάλλων, ὅτι ὁποῖα πράσσει, τοιαῦτα μέλλει νὰ διδάσκη καὶ τοὺς ἄλλους. — ΤΑ ἌΛΛΩΣ ΕΧΟΝΤΑ. Ὁμοίως καὶ τὰ κακὰ ἔργα τοῦ ὑποκριτοῦ, ἂν καὶ τὰ πράσσει κρυφίως, δὲν ἀργοῦν νὰ φανερωθῶσι καὶ αὐτά. Πρόσεχε ὁμοίως, ὦ Τιμόθεε, νὰ τὰ μαντεύῃς καὶ πρὶν τῆς φανερώσεως, ἀπὸ τὴν ἕξω διαγωγὴν τοῦ ὑποκρινομένου. Οἱ τοιοῦτοι ὡσεπιπολὺ κρύπτουν τὴν ἐσωτερικὴν ἀσχημοσύνην των μεῖ ἔργα ἐξωτερικὰ καλὰ εἰς τὸ φαινόμενον, ἀλλ' ὄχι ἀληθῶς τοιαῦτα, ἐπειδὴ οὐδ' ἡ θρησκεία τὰ ἀπαιτεῖ ἀπαραιτήτως, καὶ ἡ πλήρωσις των ἐμποδίζει τὴν ἀληθινὴν πνευματικὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, τῆς ὁποίας τὰ ἔργα ὅλα εἶναι ἔργα ἀγάπης, ἔργα φιλανθρωπίας, ἔργα δικαιοσύνης καὶ ἀδελφικῆς ἰσονόμου συμδιώσεως μετὰ τοὺς λοιπούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΣΤ'.

Κεῖμενον.

Ἵσοι εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν δουλοῖ
τοὺς ἰδίους δεσπότας πάσης τιμῆς
ἀξίους ἡγείσθωσαν· ἵνα μὴ τὸ ὅ-

Νέα Μετάφρασις.

Ἵσοι εἶναι ὑπὸ ζυγὸν δουλείας
ἄς κρίνωσιν ἀξίους πάσης τιμῆς
τοὺς δεσπότας των, διὰ νὰ μὴ

1) Α', Πρὸς Τιμόθ. γ'. 4—10. σελ. 101—103.

νομα τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλασφημῆται.

2. Οἱ δὲ πιστοὺς ἔχοντες δεσπότης μὴ καταφρονεῖτωσαν, ὅτι ἀδελφοί εἰσιν· ἀλλὰ μᾶλλον δουλεύετωσαν ὅτι πιστοὶ εἰσι καὶ ἀγαπητοὶ οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι. Ταῦτα δίδασκε καὶ παρακάλει.

3. Εἴ τις ἐτεροδιδασκαλεῖ καὶ μὴ προσέρχεται ὑγιαίνουσι λόγοις, τοῖς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῇ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλίᾳ,

4. Τετόφωται, μὴδὲν ἐπιστάμενος, ἀλλὰ νοσῶν περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας· ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις, βλασφημῖαι, ὑπόνοιαι πονηραί,

5. Παραδιατριβαὶ διεφθαρμένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν, καὶ ἀπεστερημένων τῆς ἀληθείας, νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέβειαν· ἀφίστασο ἀπὸ τῶν τοιούτων.

6. Ἔστι δὲ πορισμὸς μέγας ἡ εὐσέβεια μετὰ αὐταρκειάς.

7. Οὐδὲν γὰρ εἰσηνέγκαμεν εἰς τὸν κόσμον· δῆλον ὅτι οὐδὲν ἔξενεγκεῖν τι δυνάμεθα.

8. Ἐχοντες δὲ διατροφὰς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθησώμεθα.

βλασφημῆται τὸ ὄνομα καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Θεοῦ.

2. Καὶ οἱ ἔχοντες δεσπότης χριστιανούς ἄς μὴ τοὺς καταφρονῶσι [μὲ πρόφρασιν] ὅτι εἶναι ἀδελφοὶ τῶν, ἀλλ' ἄς τοὺς δουλεύωσι προθυμότερον [διὰ τοῦτο] ὅτι οἱ ἀντιλαμβανόντες τὴν καλὴν τῶν δούλευσιν εἶναι χριστιανοὶ καὶ ἀγαπητοί. Ταῦτα δίδασκε καὶ παράγγελλε.

3. Ἐάν τις διδάσκη διδασκαλίας ξένας, μὴδ' ἀκολουθῇ τοὺς ὑγιαίνοντας λόγους τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὴν εὐσεβῆ διδασκαλίαν.

4. Κενοδοθεῖ οὐδὲ γνωρίζει τίποτε, ἀλλ' ἀρρωστεῖ [ἡ ψυχὴ του] εἰς ζητήσεις καὶ λογομαχίας, ἐκ τῶν ὁποίων γεννᾶται φθόνος, φιλονεικία, βλασφημῖαι, ὑποψίαι πονηραί.

5. Διαλέξεις ἀπρεπεῖς διεφθαρμένων τὸν νοῦν ἀνθρώπων, καὶ ἀπεστερημένων τὴν ἀλήθειαν, νομιζόντων ὅτι ἡ εὐσέβεια εἶναι πρόσοδος. Στέκε μακρὰν ἀπὸ τοῦ τοιούτου.

6. Ναι, μεγάλη πρόσοδος εἶναι ἡ εὐσέβεια εἰς τὸν ἀρκοῦμενον εἰς τὰ ἀναγκαῖα.

7. Διότι τίποτε δὲν ἐφέραμεν [μαζ' ἡμᾶς] εἰς τὸν κόσμον, καὶ φανερόν ὅτι οὐδὲ τίποτε δυνάμεθα νὰ ἀποφέρωμεν.

8. Ἐχοντες λοιπὸν τροφὰς καὶ σκεπάσματα, ἄς ἀρκεσθῶμεν εἰς ταῦτα.

9. Οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν.

10. Ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία, ἧς τινες ὀρεγόμενοι ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ ἑαυτοὺς περιέπειραν ὀδύναςί πολλαῖς.

11. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ταῦτα φεῦγε, δίδωκε δὲ δικαιοσύνην, εὐσέθειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα.

12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ ὠμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

13. Παραγγέλλω σοι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, τοῦ μαρτυρήσαντος ἐπὶ Ποντίῳ Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν.

14. Γηρησαί σε τὴν ἐντολὴν ἄσπιλον, ἀνεπίληπτον, μέχρι τῆς ἐπιφανείας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

15. Ἦν καιροῖς ἰδίαις δεῖξει ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,

9 Ὅσοι ἐπιθυμοῦν νὰ πλουτήσωσιν, ἐμπλέκονται εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα, εἰς ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἱ ὁποῖαι βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν.

10. Διότι ρίζα ὄλων τῶν κακῶν εἶναι ἡ φιλαργυρία, τὴν ὁποῖαν ὀρεγόμενοι τινὲς ἐπλανήθησαν ἀπὸ τὴν πίστιν, καὶ ἐπερικεντήθησαν ἀπὸ πολλοὺς πόνοους.

11. Σὺ δὲ, ὦ ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, φεῦγε ταῦτα, καὶ τρέχε ἐξοπία τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐσεβείας, τῆς πίστεως, τῆς ἀγάπης, τῆς ὑπομονῆς, τῆς πραότητος.

12. Ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως, κέρδησε τὴν αἰώνιον ζωὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν καὶ ἐκλήσθης, καὶ ὠμολόγησας τὴν καλὴν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων.

13. Σὲ παραγγέλλω ἐνώπιον τοῦ ζωοποιούντος τὰ πάντα Θεοῦ, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ, ὅστις ἐμαρτύρησεν ἔμπροσθεν τοῦ Ποντίου Πιλάτου τὴν καλὴν ὁμολογίαν.

14. Νὰ φυλάξης τὴν ἐντολὴν ἀμίαντον ἀκατάκριτον, ἕως εἰς τὴν [δευτέραν] παρουσίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

15. Τὴν ὁποῖαν θέλει δεῖξει εἰς ὠρισμένους καιροὺς ὁ μακάριος καὶ μόνος δυνάστης, ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων, καὶ κύριος τῶν κυριευόντων,

16. Ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπρόσιτον, ὃν εἶδεν οὐδείς ἀνθρώπων, οὐδὲ ἰδεῖν δύναται, ᾧ τιμὴ καὶ κράτος αἰώνιον ἀμήν.

17. Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ νῦν αἰῶνι παράγγελλε μὴ ὑψηλοφρονεῖν, μηδὲ ἠλπικεῖναι ἐπὶ πλούτῳ ἀδηλότῳ, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζῶντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντα εἰς ἀπόλαυσιν.

18. Ἀγαθοεργεῖν, πλιτεῖν, ἐν ἔργοις καλοῖς, εὐμεταδότους εἶναι κοινωνικούς.

19. Ἀποθησαυρίζοντας ἑαυτοῖς θεμέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα ἐπιλάβωνται τῆς αἰώνιου ζωῆς.

20. Ὡ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξον ἐκτρεπόμενος τὰς βεβήλους κενοφονίας, καὶ ἀντιθέσαις τῆς ψευδωνύμου γνώσεως.

21. Ἦν τινες ἐπαγγελόμενοι περὶ τὴν πίστιν ἡτόχησαν. Ἡ χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν.

† (Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ Λαοδικείας, ἧτι ἐστὶ μὴ τρόπολις Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς.)

16. Ὅστις μόνος ἔχει ἀθανασίαν, καὶ κατοικεῖ φῶς ἀπλησίαστον· τὸν ὅποιον ἄνθρωπος δὲν ἔβλεψεν, οὐδὲ νὰ βλέψῃ δύναται, τοῦ ὁποίου εἶναι ἡ τιμὴ καὶ τὸ κράτος αἰώνιον· ἀμήν.

17. Τοῖς πλουσίοις τοῦ παρόντος αἰῶνος παράγγελλε νὰ μὴν ὑψηλοφρονῶσι, μηδὲ νὰ ἐλπίζωσιν εἰς τὸ ἀβέβαιον τοῦ πλούτου, ἀλλ' εἰς τὸν Θεὸν τὸν ζῶντα, ὅστις μᾶς ἔδωκε πλουσίως ὅλα εἰς ἀπόλαυσιν.

18. Νὰ ᾔναι εὐεργετικοί, πλούσιοι εἰς καλὰ ἔργα, μεταδοτικοί, κοινωνικοί.

19. Ἀποθησαυρίζοντας εἰς ἑαυτοῦς θησαυρὸν [βέβαιον καὶ] καλὸν εἰς τὸ μέλλον, διὰ νὰ κερδίσωσι τὴν αἰώνιον ζωὴν.

20. Ὡ Τιμόθεε, τὴν παρακαταθήκην φύλαξε, ἀποστρεφόμενος τὰς μιαιφάνειας καὶ ἀντιλογίας τῆς ψευδῶς ὀνομαζομένης γνώσεως.

21. Τὴν ὁποίαν ἐπαγγελόμενοι τινὲς ἠτόχησαν εἰς τὴν πίστιν. Ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ μ' ἐσέ. Ἀμήν.

† (Ἡ πρὸς Τιμόθεον πρώτη ἐγράφη ἀπὸ τὴν Λαοδικεῖαν, μητροπόλιν τῆς Φρυγίας τῆς Πακατιανῆς.)

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΟΣΟΙ ΥΠΟ ΤΟΝ ΖΥΓΟΝ ΔΟΥΛΟΙ κ. τ. λ. Τὰ ἀδ-

τὰ παραγγέλλει καὶ εἰς τὸν Τίτον, 1) καὶ εἰς τοὺς Ἐφεσίους, 2) καὶ εἰς τοὺς Κολοσσαεῖς, 3) περὶ τῶν δούλων. Ζυγὸς, σχεδὸν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, ὀνομάζεται θελεία, μεταφορικῶς ἀπὸ τὸν ζυγόν, εἰς τὸν ὁποῖον δεσμεύονται τὰ ὑπηρετικὰ κτήνη, τὰ καὶ διὰ τοῦτο ἐπονομαζόμενα Ὑποζύγια, ὡς βώδια, ἄλογα, ὄνοι καὶ ἡμίονοι, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξομοιοῦται καὶ ὁ στερημένος τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀνθρώπου. Ἀναγκασμένος νὰ πληρώσῃ τὰ θελήματα τοῦ δεσπότη, χάνει τὴν ἰδίαν του ἐκουσιότητα, καὶ ἐπομένως τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀρετῆς. Ὁ Ὅμηρος λέγει Τὸ ἤμισυ τῆς ἀρετῆς καὶ τοῦτο νοεῖται διὰ τοὺς πρώτους χρόνους τῆς δουλείας:

«Ἥμισυ γάρ τ' ἀρετῆς ἀποαίνονται εὐρύοπα Ζεὺς
ἀ' Ανέρος, εὐτ' ἂν μιν κατὰ δούλιον ἦμαρ ἔλθῃσιν. 5)

Ἄλλὰ καθόσον μακρύνεται ἡ δουλεία κατανατᾶ τελευταῖον ὄχι μόνον νὰ χάσῃ ὅλην τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ, τὸ δυσυχέσειρον, καὶ νὰ τὴν μισῇ. Βλέπων ὅτι ἡ ἀρετὴ δὲν τὸν ὠφέλησε τίποτε, σπρέφεται εἰς τὸν ὄλον, εἰς τὸ ψεῦδος, καὶ ἀπλῶς εἰς πᾶσαν κακίαν, ὅθεν ἐλπίζει ὁ ταλαίπωρος ματαίως ἄνεσιν τοῦ ζυγοῦ. Ἄλλ' εἰάν ὁ δι' ἀνάγκην δουλείας γινόμενος κακὸς ὀνειδίζεται καὶ μισεῖται, πόσῃ μίσῃς ἄρα δὲν εἶν' ἄξιος ὁ δεσπότης του, ἥγουν ὅστις ἀναγκάζει τὸν θμιοῖόν του εἰς τὴν κακίαν; Καὶ τοιοῦτοι ἐχρημάτισαν παλαιὰ ὄχι μόνον οἱ βάρβαροι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ οἱ κομπάζοντες εἰς τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ὑπηρετούμενοι ἀπὸ δούλης ἀγοραστῆς ἢ αἰχμαλώτης. Εἰς τιαύτην κατάστασιν εὐρήχασιν οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου τὰ παλαιὰ ταῦτα ἔθνη. Ἐκ τῶν δούλων πολλοὶ ἤρχοντο εἰς τὸν χριστιανισμὸν, ἥγουν εἰς θρησκείαν, ἥτις δὲν γνωρίζει

1) Πρὸς Τίτ. 6'. 9. 2) Πρὸς Ἐφεσ. ε'. 5. 3) Πρὸς Κολοσσ. γ'. 22. 4) Ὀδυσσ. ρ'. 322—323.

οὔτε δούλους οὔτε δεσπότας, ἐπειδὴ τοὺς ἐξηγόρασεν ἐπίσης, καὶ τοὺς θέλει νὰ συζῶσιν ἰσόνομοι, ὡς ἀδελφοί, ὑπὸ μόνον ἓνα δεσπότην τὸν ἐξαγοραστήν. « Τιμῆς ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων. » 1) Τοῦ Χριστοῦ ὁ ζυγὸς δὲν ὁμοιάζει τὴν τυραννικὴν τῶν ἀνθρώπων ζυγὴν. 2) Ἄλλ' ἡ πεῖρα ἐδίδαξεν, ὅτι οἱ δούλοι πρέπει νὰ ἀπομάθωσι κατὰ μικρὸν τὰ δουρικὰ φρονήματα διὰ νὰ κατασταθῶσιν ἄξιοι ἐλευθερίας· πιθανὸν δὲ ὅτι καὶ τινες ἐξ αὐτῶν διὰ τῆτο μάλιστα ἐνηγκαλίζοντο τὸν χριστιανισμόν, διότι ὁ χριστιανισμὸς ἐδίδασκε τὴν ἰσονομίαν, καὶ ἡ ἐγίνοντο ἀπροθυμότεροι εἰς τοὺς δεσπώτας, ἢ καὶ τοὺς ἔφευγαν ἐλπίετα, ὡς ἔκαμεν ὁ δούλος τοῦ Φιλῆμονος. 3) Καὶ οὗτος μὲν ἔφυγε χριστιανὸν δεσπότην· ἀλλ' ἔφευγαν καὶ ἔθνικὸν δεσπώτα, καὶ ἦτο κίνδυνος μὴ ὁ παράκαιρος ἔρωσ τῆς ἐλευθερίας, διαδιδόμενος εἰς πολλοὺς, ταραξῆ ὄλην τὴν πολιτείαν. Τοιῦτον καὶ τοσοῦτον κίνδυνον ἐχρεωστοῦσαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ τὸν προλάβωσι, καὶ τοῦτο ἔπραξαν, διδάσκοντες τοὺς μὲν δούλους τὴν ὑπομονήν, τοὺς δεσπώτας τὴν δὲ τὴν πρὸς ἐκείνους φιλανθρωπίαν. Τοὺς δούλους ἐσυμβούλευαν νὰ ἡσυχάζωσι, μὴδὲ νὰ στασιάζωσι κατὰ τῶν δεσποτῶν, « Δούλος ἐκλήθης· μὴ σοι μελέτω, κ. τ. λ. » 4) ἀλλ' ἐξεναντίας νὰ ὑποτάσσωνται εἰς αὐτοὺς, ὅχι μόνον τοῖς καλοῖς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τοῖς κακοῖς, « Οὐ μόνον τοῖς ἀγαθοῖς καὶ ἐπιεικέσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς σκολιοῖς, 5) μὴ ἐν ὀφθαλμοδουλείαις, ὡς ἀνθρωπάρεσκοι, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίας φοβούμενοι τὸν Θεόν. » 6) Τοὺς δεσπώτας πάλιν ἐπαρακαλοῦσαν νὰ ἦναι δίκαιοι πρὸς τοὺς δούλους, « Οἱ, κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε·

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. 23. 2) Ματθ. ια'. 30. 3) Πρὸς Φιλῆμον. 10—21. 4) Α'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. 21. 5) Α'. Πέτρ. β' 18. 6) Πρὸς Κολοσσ. γ'. 22 Ἰδοὺ καὶ πρὸς Ἐφεσ. γ. 5—8.

εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρανοῖς. » 1) —
 ΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ ΔΕΣΠΟΤΑΣ. Τὰς ἐθνικὰς δεσπότας νοεῖ,
 ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον. — ΙΝΑ ΜΗ... ΒΛΑ-
 ΣΦΗΜΗΤΑΙ. Διότι ἡ ἀπειθεία τοῦ χριστιανοῦ δούλου πρὸς
 τὸν ἐθνικὸν δεσπότην ἔδιδ' ἀφορμὴν εἰς τοῦτον νὰ ἐλα-
 σφημῆ, ἤγουν νὰ ὑβρίζῃ²⁾ τὴν διδασκαλίαν τῆ εὐαγγελίᾳ,
 συμπεραίνων κακῶς, ὅτι ὁ χριστιανισμὸς τὸν ἔκαμεν ἀπειθῆ.

2. Οἱ ΔΕ ΠΙΣΤΟΥΣ... ΑΔΕΛΦΟΙ ΕΙΣΙ. Ὁ
 Ἄλλ' ὅσοι ἔτυχαν νὰ ἔχωσι δεσπότας χριστιανούς (διότι
 τοῦτο σημαίνει ἐδῶ τὸ Πιστοὺς) μὴ τοὺς καταφρονῶσι
 διὰ τοῦτο, ὅτι ὄντες χριστιανοὶ δὲν λογίζονται πλέον δε-
 σπόται, ἀλλ' ἀδελφοὶ των. — ΑΛΛΑ ΜΑΛΛΟΝ...
 ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΟΙ. Τὸ ρητὸν ἐξηγήθη διαφόρως.
 Ἀπορεῖται πρῶτον, τί κυρίως σημαίνει τὸ ἀντιλαμβαν-
 ομενοί, ἔπειτα τίνων ἐπίθετον εἶναι, ἤγουν εἰς τίνας
 ἀναφέρεται, εἰς τοὺς δούλους ἢ εἰς τοὺς δεσπότας. Ἀντι-
 λαμβάνομαι σημαίνει τὸ ἀνασηκῶν τινα κινδυνεύοντα νὰ
 πέσῃ, τὸν ἀνορθῶν, ἢ κρατῶ μετὴν χεῖρα (soutenir)
 τὸν ἀδύνατον νὰ κρατῆται, καὶ μεταφορικῶς βοηθῶ μετὰ
 ποιονδῆποτε τρόπον. Εἰς τὴν πρώτην σημασίαν λέγει ὁ
 Σουΐδας « Ἀντιλαμβανόμενοι, κρατοῦντες, ἐξεχόμενοι »
 καὶ εἰς τὰς δύο δ' Ἡσύχιος, « Ἀντιλαμβάνεται, βοηθεῖ, ἢ
 κωλύει » καὶ « Ἀντιλήπτωρ, ἀντιλαμβανόμενος, ὑπερα-
 σπιστής, βοηθός. » Οἱ ἐξηγηταὶ τοῦ Ἀποστολικοῦ ρητοῦ
 ἔλοι συμφώνως ἐνόησαν τὴν μετοχὴν μεταφορικῶς, ἀλλ'
 ὄχι ἔλοι καὶ εἰς σημασίαν τοῦ Βοηθητοῦντες, οὐδ' ἔ-
 λοι συντάσσοντες αὐτὴν μετὰ τὸ αὐτὸ οὐσιαστικὸν (Δούλοι
 ἢ Δεσπόται.) Ὁ Φώτιος τὸ ἀνέφερεν εἰς τοὺς δούλους,
 καὶ τὸ ἐξηγοῦσεν, ὡς νὰ ἦτο τοιαύτη ἡ τάξις ἔλοι τοῦ
 ρητοῦ Ἄλλὰ μᾶλλον δουλευέτωσαν (τοὺς δεσπότας) αἱ

1) Πρὸς Κολοσσ. δ'. 1. 2) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 80—81.

τῆς εὐεργεσίας (τῶν δεσποτῶν) ἀντιλαμβανόμενοι, ἤγουν Ἄς τοὺς δουλεύωσι προθυμότερον, ἐπειδὴ ἀπολαμβάνουν τὰς εὐεργεσίας των ἐνδύομενοι, τρεφόμενοι, καὶ πάντα τρόπον ἀγαθοποιούμενοι ἀπ' ἐκείνους. 1) Ἐξεναντίας ὁ Θεοφύλακτος συντάσσει τὴν μετοχὴν μὲ τὸ Δεσπότης καὶ τὸ ἐξήγει, «Οἱ τῆς εὐεργεσίας ἀντιλαμβανόμενοι, τιτέστιν οἱ δεσπότης, οἱ φροντίζοντες τοῦ εὐεργετεῖν τοὺς δούλους. 2) Ἄλλοι τελευταῖον νοοῦντες καὶ αὐτοὶ τοὺς δεσπότης ἐξήγησαν. Οἱ δεσπότης οἱ συμμετέχοντες τὴν εὐεργεσίαν quia beneficii participes sunt, 3) ὡς λέγει ὁ Ἀμβρόσιος, ἤγουν οἱ συμμετέχοντες μὲ τοὺς δούλους τὸ αὐτὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ νὰ πιστεύωσι δηλαδὴ εἰς τὸν Χριστόν. Τοῦ Φωτίου ἡ μετάθεσις μὲ φαίνεται βιασμένη. Τοῦ Θεοφυλάκτου ἡ ἐξήγησις ἤθειλ' εἶσθαι ἀναντίρρητος, ἀν τὸ κείμενον ἦτον, Οἱ ταῖς εὐεργεσίαις (ἢ Οἱ τῆς εὐεργεσίας) ἀντιλαμβάνόμενοι, ἤγουν οἱ βοηθοῦντες τοὺς δούλους διὰ τῆς εὐεργεσίας. Ὁ παλαιὸς Γραικὸς μεταφραστὴς, ἀναφέρων τὴν μετοχὴν εἰς τοὺς δεσπότης, «Οἱ ὅποιοι ἀπολαμβάνουσι τὴν εὐεργεσίαν,» δὲν ἐξεύρω τί ἐνοοῦσε μὲ τοῦτο. Μὲ ἀρέσκει μᾶλλον ἡ γνώμη τῶν ἐξηγούντων τὸ Εὐεργεσία ὄχι εἰς τὴν συνήθη σημασίαν τοῦ Χάρις (bienfaisance,) ἀπὸ τὸ Εὐεργετῶ, ἀλλ' ὡς συνώνυμον τοῦ Εὐεργία (bon travail) ἀπὸ τὸ Εὐεργῶ, ὥστε νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸ «Μᾶλλον δουλευέτωσαν,» ἤγουν μᾶλλον ἐργαζέσθωσαν καὶ νὰ συνωνυμῆ τὸ Εὐεργὸς μὲ τὸ Ἐργατικός (laborieux.) ἢ μὲ τῆς κοινῆς γλώσ-

1) Ἰδὲ ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. pag. 59. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 376. 3) Ἰδ. Ambros. Oper. tom. III. pag. 376. in Epistol. I. ad Timoth. VI. 2. pag. 715.

σης τὸ Καλοδουλεύτης. Τοιουτοτρόπως καὶ τὸ Ἀντιλαμβάνοντες, ἐξηγεῖται χωρὶς βίαν ἐνεργητικῶς Ἀντιλαμβάνοντες, λαμβάνοντες δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς δούλους πρίθυμον δούλευσιν ἀντὶ τῆς τροφῆς καὶ τῆς ἄλλης δι' αὐτοὺς προνοίας.

3. ΕΤΕΡΟΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 1) ἡ λέξις σχηματισμένη ἀπὸ πρῶτον τὸν Παῦλον. Ἐδῶ προσθέτω, ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς Ἐτεροδιδασκάλους τούτους δὲν ἐκήρυσσαν τὴν διδασκαλίαν των εἰς τὸ φανερόν, ἀλλὰ τὴν ἐπότιζαν κρυφίως τοὺς ἀπλοῦς ἀνθρώπους, καὶ ἐξαιρέτως τὰς γυναῖκας, ὡς ἀπλουστέρας· ὅθεν οἱ μετὰ τοὺς Ἀποστόλους πρῶτοι Ματέρες ἔπλασαν ἄλλην λέξιν τὸ Λαθοδιδασκαλεῖν. Λέγει περὶ τοῦ Κέρδωνος, αἰρεσιάρχου τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος, ὁ Εἰρηναῖος, ὅτι «Διετέλεσε ποτὲ μὲν λαθοδιδασκαλῶν, ποτὲ δὲ πάλιν ἐξομολογούμενος, ποτὲ δὲ ἐλεγχόμενος ἐφ' οἷς ἐδίδασκε κακῶς, καὶ ἀφιστάμενος τῆς τῶν ἀδελφῶν συνουσίας.» 2) ΠΡΟΣΕΡΧΕΤΑΙ.. ΤΗ ΚΑΤ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ ΙΔΑΣΚΑΛΙΑ. Ἦθελα ὑποπτευθῆν τὴν γραφὴν Προσερχεται σφαλμένην ἀντὶ τοῦ Προσερχεται (ἤγουν Προσκολλᾶται,) ἂν δὲν ἐμεταχειρίζετο καὶ ἄλλοῦ ὁ Ἀπόστολος τὸ Προσερχομαι εἰς σημασίαν τοῦ Ἀκολουθῶ. Ἦ κατ' εὐσέβειαν διδασκαλία εἶναι τὸ αὐτὸ καὶ ἡ Εὐσεβῆς διδασκαλία.

4. ΤΕΤΥΦΩΤΑΙ. Ἐξηγήθη πρότερον 3) καὶ ἡ σημασία καὶ ἡ παραγωγή τοῦ ῥήματος ἀπὸ τὸ Τύφος. Προσθέτω ἐδῶ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ησυχίου, «Γετύφωται... ΕΜΠΕΠΡΗΣΤΑΙ. ἐμβέδρόντηται. ΕΙΠΗΡΘΗ,» ὅπου τὸ Ἐμπέπρηστα σημαίνει τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ Ἐφουσκῶθη, ἐπρήσθη ἀπὸ τὸ παλαιὸν Πρήθω

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 3. σελ. 60. 2) Παρὰ τῷ Εὐσεβ. ἐκκλησιαστ. ἱστορία IV 11. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 6. σελ. 115.

κατὰ τὸν Ὅμηρον, Πρέθω κατὰ τὸν Ἡσίοδον, τὸ δ-
ποῖον σήμερον προφέρεται Π ρ ῖ σ κ ω, λείψανον καὶ τοῦτο
τινὸς ἀρχαίας διαλέκτου, κατὰ τὸ διαφορούμενον Τ ε λ έ-
θ ω καὶ Γ ε λ ῖ σ κ ω, ἣ καὶ ἀρχαιότερον καὶ θεματικώ-
τερον Π ρ ῖ ω, ἐπειδὴ εὐρίσκεται εἰς τὸν Ἡσύχιον καὶ
«Πρίεται, φυσοῦται, καὶ «Πρῆσεν... ἐφύσησεν, ἐκόλ-
πωσεν κ.τ. λ. » Ὡς εἶπεν δ' Ὅμηρος,

Ἐν δ' ἄνεμος πρῆσεν μέσον ἰστίον, 1)

οὕτω λέγομεν σήμερον, Ὁ ἄνεμος ἐφ' οὐσχωσε τὰ
πᾶν ἰα, ἤγουν τὰ ἐφύσησε (souffler) καὶ ἀκολούθως τὰ
ἐπρίξεν ἢ τὰ ἐφούσχωσεν (enfler ἢ gonfler.) Σημαίνει
λοιπὸν Τ ε τ ῶ φ ω τ αὶ τοῦ Ἀποστόλου τὸ Ἐφουσχώθη,
ἐπρίσθη καὶ μεταφορικῶς τὸ ἐξεπάρθη, ἐκενοδόξησεν,
ὡς λέγομεν καὶ εἰς τὴν συνήθη γλῶσσαν, Κ ε φ α λ ῆ ν
φ ο υ σ κ ω μ ῆ ν ἀπ' ἄνεμον, σημαίνοντες ἀνθρω-
πον κενοδόξον (vain ἢ enflé d' orgueil.) Ἡ περιεργὸς
ἐξηγήσις αὕτη τῶν λέξεων μὴ κριθῆ ματαία· δύναται νὰ
χρησιμεύσῃ εἰς τὸν τυφωμένον, διδάσκουσά τον, ὅτι ἀλη-
θῶς εἶναι ἄρρωστος (ὡς θέλει μετ' ὀλίγον μεταχειρισθῆν
καὶ ταύτην τὴν μεταφορὰν ὁ Ἀπόστολος) καὶ ψυχικῶς
πρισμένος πρίσμα πολὺ ὀλεθριώτερον ἀπὸ τὰ σωματικὰ
πρίσματα (enflures, tumeurs), Χρησιμεύει ἀκόμη καὶ
εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικούςμας, ἐκείνους μάλιστα, ὅσοι ἐπαγ-
γέλλονται τὸ πνευματικὸν ἐπάγγελμα τῆς ἐξομολογήσεως.
Ἐξηγοῦντες εἰς τοὺς ἐξομολογουμένους αὐτὰ τῶν ἀμαρ-
τημάτων τὰ ὀνόματα, δὲν εἶναι παράδοξον, ἂν εὐτυχῆ-
σωσι κάποτε νὰ τοὺς φέρωσιν εἰς αἴσθησιν τῆς ἀρρωστίας
των, καὶ μάλιστα, ἂν αὐτοὶ οἱ ἐξηγηταὶ ἦν' ἐλεύθεροι ἀπὸ
πρίσματα, ἢ φουσχώματα. — ΑΛΛΑ ΝΟΣΩΝ. Ἴδου καὶ
ἄλλη μεταφορὰ, ὡς ἔλεγα, ἀπὸ τὰς σωματικὰς ἀρρωστίας

1) Ἰλιάδ. α. 481.

ἡ νόσους, εἰς τὰς κακίας τῆς ψυχῆς, μεταφορὰ συνηθε-
στάτη καὶ εἰς τοὺς παλαιούς. Οὕτως ὁ Εὐριπίδης τὴν θλι-
βομένην ἀπὸ διχονοίας ἐμφυλλίους πολιτεῖαν ὀνομάζει
ἄρρωστον,

Στάσει νοσοῦσαν τὴν δ' ἐπεισεσῶν πόλιν· 1)
καὶ τοὺς κακοὺς πολίτας λέγει ὅτι γίνονται ἀληθινὴ πό-
λεως ἄρρωστία, ὅταν οἱ πολῖται τοὺς ἐμπιστεύονται ἢ
τοὺς τιμῶσι παρ' ἀξίαν.

Κώλυε δ' ἄνδρα παρὰ δίκην τιμώμενον·
Πόλει γὰρ εὐτυχοῦντες οἱ κακοὶ νόσος. 2)

Παρόμοια νοσεῖ καὶ ἡ ἐκκλησία, ὅταν οἱ ποιμένες τῆς,
ἀντὶ νὰ πράσσωσι καὶ νὰ διδάσκωσι τοὺς ὀνομασθέντας ὀ-
λίγον πρότερον ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον Ὑγιαίνοντας
λόγους καὶ τὴν κατ' ἐὐσέθειαν διδασκαλίαν
τοῦ Χριστοῦ, καταγίνονται, ὡς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς
Ἀπόστολος, Περὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας.
Δὲν ἠμέλησεν οὐδ' ὁ σοφώτατος καὶ τὴν χριστιανικὴν καὶ
τὴν παλαιὰν τῶν Ἑλλήνων ἠθολογίαν, Κλήμης ὁ Ἀλε-
ξανδρεὺς, νὰ σημειώσῃ τὴν κομπῆν ταύτην μεταφο-
ρὰν τοῦ Ἀποστόλου, νὰ τὴν ἐξηγήσῃ καὶ νὰ τὴν προσ-
αρμόσῃ εἰς τοὺς κακοὺς ποιμένας· α' Ὁρᾶς (λέγει) ὅπως
πρὸς αὐτοὺς κελίηται, ΝΟΣΟΝ ὀνομάζων τὴν λογικὴν
τέχνην αὐτῶν, ἐφ' ἣ σεμνύονται, οἷς φίλη ἡ στωμύλος
αὕτη κακοτεχνία... Παγκάλως οὖν ὁ τραγικὸς Εὐριπίδης
ἐν ταῖς Φοινίσσαις λέγει, 3)

Ἄδικος ὁ ὄρατος ὁ ὄρατος ὁ ὄρατος ὁ ὄρατος
Νοσῶν ἐν αὐτῷ φαρμάκων δεῖται σοφῶν.

ΥΓΙΑΙΝΩΝ μὲν γὰρ ὁ σωτήριος εἶρηται ΛΟΓΟΣ, αὐτὸς
οὖν ἀλήθεια καὶ τὸ υγιαῖνον ἀεὶ ἀθάνατον μένει· ἡ δὲ ἀπὸ

1) Εὐριπίδ. Ἡρακλ. μαινομ. 34. 2) Τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν λειψάνων
παρὰ Στοβ. XLVI. σελ. 325. 3) Εὐριπίδ. Φοίνισσ. 474.

ὕγεινοῦ τε καὶ θεοῦ διάκρισις, ἀθεότης τε καὶ πάθος θανατηφόρον. Λύκοι οὗτοι ἄρπαγες, προβάτων κωδίοις ἐγκρυμμένοι, ἀνδραποδισταὶ τε καὶ ψυχαγωγοὶ εὐγλωττοι, κλέπτοντες μὲν ἀφανῶς, διελεγχόμενοι δὲ λησταὶ, αἶρειν (γρ. αἶρειν) ἀγωνιζόμενοι καὶ δόλω καὶ βία ἡμᾶς δὴ τοὺς ἀπερίττους. κ. τ. λ. » 1) ΠΕΡΙ ΖΗΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΛΟΓΟΜΑΧΙΑΣ. Καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς 2) ἔδειξε πόσον ἀποστρέφεται τὰς ζητήσεις. Ἡ ζήτησις καθ' αὐτὴν δὲν εἶναι κακὴ, ἐπειδὴ σημαίνει ἐξέτασιν ἢ ἔρευναν περὶ τινος ἀπορουμένου πράγματος, πρῶτον ἂν ὑπάρχη, ἔπειτα ὁποίας φύσεως εἶναι. Ἀλλ' ὑπάρχουν καὶ ζητήσεις (questions) μάταιαι, ἢ διότι ὑπερβαίνουν τὴν δύναμιν τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦς νὰ τὰς λύσῃ, ἢ διότι γίνονται περὶ ὄνθ σιᾶς, καὶ εἶναι ἀκολούθως ἀνάξια ἐρεύνης λογικοῦ ζώου. Τοιαῦται ἦσαν αἱ ζητήσεις τῶν ἀπὸ Ἰουδαίους ἐρχομένων εἰς Χριστὸν, ἐξαιρέτως τῶν Φαρισαίων. Ταύτας ὠνόμασεν ὁ Ἀπόστολος «Μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις» 3) διότι ἀπὸ ζητήσεις καταντοῦν εἰς ἀληθεῖς Λογομαχίας ἧγην ἐρέυνας περὶ λέξεων, καὶ ὄχι περὶ πραγμάτων, καὶ ἀπὸ λογομαχίας εἰς φιλονεικίας καὶ μάχας ἀχρήστους εἰς τὸν χριστιανισμόν, ἢ μᾶλλον φθαρτικὰς τοῦ χριστιανισμοῦ, ὡς λέγει πάλιν ὁ Ἀπόστολος, «Διαμαρτυρόμενος ἐνώπιον τοῦ Κυρίου μὴ λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρήσιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκούοντων.» 4) Καὶ σημείωσε, πόσον συχνὰ παραγγέλλει τὴν ἀποφυγὴν τῶν τοιούτων ζητήσεων. Αἱ πλείοτεραι αἱρέσεις καὶ τὰ σχίσματα ἐγεννήθησαν ἀπὸ τὴν λοιμικὴν νόσον τῶν ζητήσεων καὶ τῶν λογομαχιῶν.

— ΦΘΟΝΟΣ.. ΒΛΑΣΦΗΜΙΑΙ, ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΠΟΝΗΡΑΙ.

Ἀπὸ τὰς ζητήσεις γεννῶνται αἱρέσεις καὶ φατρίαι, ἐκ τῶν

1) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Στρωματ. I. σελ. 289 290. 2) Α'. Τιμόθ. α'. 4 σελ. 64. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ β'. 23 Πρὸς Τίτ. γ'. 9. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 14.

δοπίων πᾶσα μία ἔχει τὸν ἀρχηγὸν ἢ αἰρεσιάρχην τῆς, ὅς τις φυσικᾶ φθονεῖ τὴν αὐξήσιν τῆς ἐναντίας φαρτίας. Ὁ φθόνος γεννᾷ τὰς ἔριδας (querelles.) «Φθόνος γὰρ στάσιος ἀρχὴν ἀπεργάζεται» ὡς ἔλεγεν ὁ Δημόκριτος¹⁾ αἱ ἔριδες τὰς βλασφημίας, ἤγουν τὰς δυσφημίας, τοὺς ἀφορισμοὺς, τοὺς ἀναθεματισμοὺς, μὲ τοὺς ὁποίους στολιζόνται συναλλήλως αἱ αἵρέσεις. Καὶ οὐδὲ εἰς τοῦτο ἀρκοῦνται ἐπειδὴ τὰς βλασφημίας ἀκολουθοῦν, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος — ΥΠΟΝΟΙΑΙ ΠΟΝΗΡΑΙ ἤγουν ὑποψίαι ἄδικοι, ὡς ὠνόμασε καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς Πονηροὺς τοὺς ἀδίκους, «Ἀφοριοῦσι τοὺς πονηροὺς ἐκ μέσου τῶν δικαίων.» 2) ἢ καὶ πλασταί, ὅταν μάλιστα ζητῇ ὁ κατήγορος νὰ τὰς ἐμπνεύσῃ καὶ εἰς ἄλλους. Ὡς τὼς εἶπεν ὁ Δημοσθένης, «Ἄ μὲν οὖν οὗτος λέγει, ὑπόνοιαι πλασταί εἰσι, καὶ προφάσεις ἄδικοι, καὶ πονηραί» (ἴσ. πονηραί.) 3) Ὑποπτέομαι τὸν δεῖνα ὅτι δὲν εἶναι χριστιανός, λέγει συκοφάντης πρὸς συκοφάντην Χριστιανός! (ἀποκρίνεται οὗτος) Ἐγὼ δὲ ἀμφιβάλλω, καὶ ἀνπιστεύει δλωρ εἰς θεόν. Ἀπὸ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα ἐγεννήθησαν οἱ κατ' ἀλλήλων διωγμοί, οἱ φόνοι τῶν αἰρετικῶν, πολλοὶ εἰς τὴν Ἀνατολικὴν, πλειότεροι δολιώτεροι καὶ ἀπανθρωπότεροι εἰς τὴν Δυτικὴν ἐκκλησίαν. Τῶν Ἀνατολικῶν οἱ θρησκευτικοὶ διωγμοὶ ἐκλήθησαν αὐτὴν τὴν Γραικορωμαϊκὴν βασιλείαν, ἐνδυναμόνοντες τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς Σαρακηνοὺς. Εἰς τούτους κατέφευγαν οἱ διωκόμενοι αἰρετικοὶ, τοὺς ἐρέθιζαν, τοὺς ἐβοηθοῦσαν καὶ τοὺς ὠδηγοῦσαν κατὰ τῶν δεσποτῶν τοῦ Βυζαντίου, ἕως οὗ οἱ μωροὶ οὗτοι δεσπότηαι ἔπесαν πτώμα ἐλεεινὸν συγκαταρρήξαντες ὅλον τὸ ἔθνος ὑπὸ τοὺς πό-

1) Παρὰ τῷ Στοβ. XXXVIII σελ. 225. 2) Ματθ. ιγ'. 49.

3) Δημοσθ. κατὰ Ὀλυμπιοδώρ. σελ. 1178, Reisk.

δας τῶν Μουσουλμάνων 1). Τῶν διωχθέντων τούτων μέ-
ρος ἦσαν καὶ οἱ περάσαντες εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔπειτα εἰς
τὴν Γαλλίαν Παυλικιανοί, καὶ οἱ ἀπὸ τούτους γεννηθέντες
'Αλθιγαῖοι (Albigensis.) Ἐκεῖ μὲ προτροπὴν τοῦ Πάπα
καὶ συνέργειαν τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας κατεσφάγησαν
πολλὰ μυριάδες ἐξ αὐτῶν. 2) Ἡ τόση μανία κατὰ τῶν
αἰρετικῶν, ἐνωμένη μὲ πολλὰ θρησκευτικὰ τοῦ κλήρου
τῆς Ῥώμης ἀτοπήματα, διήγειρε νέα σχίσματα τῶν οὐ-
ποίων τὸ ἐπισημότερον ἦτο τὸ σχίσμα τῶν Λουθηρανῶν
καὶ τῶν Καλθινιστῶν. Ἄλλ' οὐδὲ οὗτοι ἀφέθησαν ἡσυ-
χοι. Ο βασιλεὺς τῆς Γαλλίας, Κάρολος ἔννατος, κατέ-
σφαξεν (ἔτει 1572) πολλὰς μυριάδας ἐξ αὐτῶν, ἰδίων ὑπη-
κόων του, ἀνδρας, γυναῖκας, παιδία, παρὰ τοὺς δρκους καὶ
τὰς συνθήκας παρακινούμενος ἀπὸ αἰμοδόρους ἰσρεῖς καὶ
Μοναχοὺς· καὶ τῆς φρικτῆς ταύτης αἵματοχυσίας ἡ ἀγ-
γελία ἐωρτάσθη εἰς τὴν Ῥώμην μὲ λιτανείας καὶ ὕ-
μνους· εἰς τὸν Κρόνον, ἢ τὸν Μολόχ, πρεπωδεστέρας,
παρὰ εἰς τῶν χριστιανῶν τὸν Θεόν, Θεὸν ἐλέους καὶ οἰ-
κτιρμῶν Ἡ μακρὰ πεῖρα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι τῶν αἰρετικῶν
τὰ αἵματα ποτίζουν μάλιστα ἀντὶ νὰ πνίξωσι τὰς αἰρέσεις.

5. ΠΑΡΑΔΙΑΤΡΙΒΑΙ. Ἡ σπάνιος αὕτη λέξις συνο-
δεύεται μὲ διάφορον γραφὴν, ὄχι συνηθεστέραν ΔΙΑΠΑ-
ΡΑΤΡΙΒΑΙ, τὴν ὁποίαν μόνην ἐγνώρισαν Κλήμης ὁ Ἀ-
λεξανδρεὺς, 3) ὁ Χρυσόστομος, ὁ Θεοδώρητος, καὶ ἄλλοι
Πατέρες τῆς ἐκκλησίας. Μόνος ἴσως ὁ Θεοφύλακτος ἀνέ-
γνωσε Πα ρ α δ ι α τ ρ ι β α ῖ, καὶ τὸ ἐξηγεῖ « Σχολαὶ μά-
ταιαι, » 4) ἤγγουν διαλέξεις ἀνωφελεῖς. Ὁ Ἡσύχιος καὶ ὁ

1) Ἰδὲ MOSHEIM *Histoire ecclesiast.* tom. II σελ
134-138. 256, 259, 276, 282. 316, 440-442.

2) Ἰδ. *Dictionnaire des Hérésies.* au mot ALBI-
GEOIS tom. I pag 328-342 edit. de 1817. 3) Στρωμ.
I σελ. 289. 4) Ἰδ. SUICER. *Thesaur. ecclesiast.*
tom. II pag. 574.

Σουΐδας ἀνέγνωσαν καὶ οὗτοι Διαπαρατριβαί, καὶ τὸ ἐξηγοῦν «Ἐνδελέχειαι, συγκρουσμοί.» 1) Τὸ Ἐνδελέχειαι ἢ Ἐντελέχειαι δὲν ἔχει τόπον ἐδῶ· τὸ Συγκρουσμοὶ συνωνυμεῖ μὲ τὸ Διαπαρατριβαί ἢ Παραδιατριβαί, καὶ μὲ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Λογοτριβαί, τὸ παραβαλθὲν ἀλλοῦ μὲ τὸ «Λόγων ὠδισμός» τοῦ Ἡροδότου. 2) Ὅποίαν ἀπὸ τὰς δύο γραφὰς καὶ ἂν προκρίνης, τὸ νόημα μένει τὸ αὐτό· τὸ Διαπαρατριβαί σημαίνει ἀμοιβαῖαι καὶ ἀμιλλητικαὶ παρατριβαί, ἤγουν φιλόνοικοι διαλέξεις (κατὰ τὸ Διαλοιδόρησις, Διαπάλη, καὶ ἄλλα τοιαῦτα σύνθετα)· τὸ δὲ Παραδιατριβαί, παρὰ τὸ πρέπον διατριβαί, ἤγουν ἀπρεπεῖς καὶ θορυβῶδεις διαλέξεις ἢ λογομαχίαι. ΔΙΕΦΘΑΡΜΕΝΩΝ... ΤΟΝ ΝΟΥΝ. Ἄλλοῦ τοὺς ὠνόμασε «Κατεφθαρμένους τὸν νοῦν.» 3) λέγων περὶ ἑαυτοῦ, «Ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν.» 4) Ὁ ἀληθῆς χριστιανικὸς νοῦς εἶναι ἡ κοινὴ πρὸς θεοὺς τοὺς ἀνθρώπους δικαιοσύνη, ἡ πρὸς πάντας ἀγάπη καὶ μετὰ πάντων εἰρήνη. — ΑΠΕΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Μὲ διάφορον γραφὴν ΑΠΕΣΤΡΑΜΜΕΝΩΝ ΤΗΣ ΑΛΗΘΕΙΑΣ, ἧτις συμφωνεῖ πλέον μὲ τὸ ἐξῆς «Ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοὴν ἀποστρέφουσιν.» 5) καὶ μὲ τὸ «Ἀνθρώπων ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν.» 6) Ἀλήθειαν ὀνομάζει τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, τὴν ὅποίαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐκ τῶν Ἑλλήνων ἐρχομένους ἐμόλυναν, μὲ τὰς ὁποίας ἔσωζαν ἀκόμη πολυθεϊκὰς προλήψεις· οἱ δὲ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους προσήλυτοι καὶ τὴν ἐσκότιζαν δλότεια, ὄχι μόνον μὲ τοὺς Μωσαϊκοὺς νόμους, τοὺς ὁποίους σκοπὸν εἶχε νὰ καταργήσῃ ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἀλλὰ τὸ χειρότερον μὲ τῶν

1) Ἴδε τὰς εἰς τὸν Ἡσύχ. σημειώσ. λέξι. Παραδιατριβαί. 2) Ἴδε Ἀτάκτ. II. σελ. 223. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 8. 4) Α'. Πρὸς Κορινθ. β'. 16. 5) Β'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 4. 6) Πρὸς Τίτ. α'. 14.

Φαρισαίων τὰς δεισιδαίμονας παρατηρήσεις. Οὗτοι ἀληθῶς ἐμπόδιζαν τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς ἐν πνεύματι λατρείας καὶ, κατὰ τὴν ὠραίαν μεταφορὰν τοῦ Εὐαγγελίου, ἐκλείδοναν τὴν ἀλήθειαν εἰς φυλακὴν, καὶ ἀφάνιζαν τὸ κλειδίον, διὰ νὰ μὴ δύναται πλέον κανεὶς νὰ τὴν εὑρῃ. «Κλείετε τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. 1) Ἦρατε τὴν κλεῖδα τῆς γνώσεως· αὐτοὶ οὐκ εἰσήλθετε καὶ τοὺς εἰσερχομένους ἐκωλύσατε.» 2) Τοιοῦτοι μάλιστα εἶναι ὅσοι ἐμποδίζουσι τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν μετάφρασιν εἰς κοινὴν γλῶσσαν τοῦ εὐαγγελίου, ἢ ὅσοι δυσαρεστοῦνται εἰς τὴν παιδείαν τοῦ κοινοῦ λαοῦ, μὲ πρόφασιν, ὅτι ἡ καθεὶα τὸν φρονηματίζει, ὥστε νὰ ἀπειθῆ καὶ εἰς τοὺς νόμους. Δύο μόνον πράγματα διεγείρουσι τὸν λαὸν εἰς ἀπειθειαν, ἡ ἄγνοια τῶν νόμων, καὶ οἱ ἄνιστοι νόμοι. — ΠΟΡΙΣΜΟΝ ΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ. Ὁ Ζωναρᾶς (πιθανώτερον ἕρανισθεὶς ἀπὸ κανένα πατέρα τῆς ἐκκλησίας) λέγει εἰς τὸ Λεξικόν του «Πορισμὸν, κέρδος. Ἀπόστολος. «Νομιζόντων πορισμὸν εἶναι τὴν εὐσέθειαν. Τοῦτο λέγει· ὑποκρίνονται τὴν εὐσέθειαν, ἵνα δι' αὐτῆς ἐρανίζωνται πορισμὸν, οἷον χρημάτων καὶ κέρδους.» Εὐσέθειαν κ' ἐδῶ, ὡς καὶ ἀνωτέρω, 3) νοεῖ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, τὴν ὁποίαν ἐναγκαλίζονται πολλοὶ καὶ Ἕλληνες καὶ Ἰουδαῖοι, ὡς πορισμὸν, ἤγουν, νὰ κερδαίνωσι χρήματα, καὶ μάλιστα οἱ διδάσκαλοι τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὁποῖοι κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους καὶ πρὶν ἔλθωσιν εἰς Χριστὸν, εἶχαν ἀληθῶς μεταβάλλειν τὴν Μωσαϊκὴν θρησκείαν εἰς ἐμπόριον, κατεσθίοντες χηρῶν καὶ ὀρφανῶν οἰκίας μὲ τὰς μακρὰς προσευχὰς 4) καὶ τὰς ἄλλας ὑποκριτικὰς τῶν πράξεις, καὶ καταστένοντες καὶ αὐτὸν τοῦ Θεοῦ

1) Ματθ. κγ'. 13. 2) Λουκ. ια'. 52. 3) Σελ. 207. 4) Ματθ. κγ'. 14.

τὸν ναὸν ἀγορᾶς καὶ πωλήσεως ἐργαστήριον, ἢ μᾶλλον σπήλαιον ληστῶν, ὡς ἔλεγεν ὁ Χριστός 1) Περὶ τῶν τοιούτων πραγματευτῶν καὶ ληστῶν τῆς θρησκείας εἶπεν ἄλλος μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ, «὘ν πλεονεξία πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύονται.» 2) Καθὼς ὁ πλεονέκτης πραγματευτῆς πλάσσει λόγους καὶ ψεύδεται, ὑπερπαινῶν τὴν πραγματείαν του, διὰ νὰ ἀπατήσῃ τὸν ἀγοραστήν νὰ τὴν πληρώσῃ πλέον παρ' ὅτι ἀξίζει, παρόμοια καὶ ὁ πλεονέκτης διδάσκαλος τῆς θρησκείας, διὰ νὰ μετακενώσῃ τὰ ἀργύριά σου εἰς τὸ σακκίον του, ἐπινοεῖ παντοίους τρόπους ἀπάτης νὰ σὲ πληροφορήσῃ, ὅτι ἡ τοιαύτη μετακένωσις ἀρκεῖ νὰ σοῦ σώσῃ τὴν ψυχὴν. — ΑΦΙΣΤΑΣΟ. Συνώνυμον τοῦ ἐξῆς Φεῦγε, 3) Περιίστασο, 4) ἢ τοῦ ἀνωτέρω Παραίτοῦ. 5) Ἀφίστασο, ἤγουν Στέκε μακρὰν ἀπὸ τοὺς τοιούτους, μὴ τοὺς συναναστρέφουσαι. «Τίς γὰρ μετοχὴ δικαιοσύνης καὶ ἀδικίας; Τίς δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκότος;» 6) Καὶ σημεῖωσε καλὰ, ὅτι καὶ ὁ Παῦλος καὶ οἱ ἄλλοι Ἀπόστολοι, καὶ ἐδῶ καὶ ὅπου πέσῃ λόγος περὶ τῶν τοιούτων, ταῦτα μόνον λέγουν, Ἀφίστασο, Φεῦγε, Περιίστασο, Παραίτοῦ, Ἐκκλινον, ἤγουν μὴ συναναστρέφουσαι τοὺς τοιούτους, διεφθαρμένους τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν, διὰ τὸν φόβον, μὴ ἡ ἀντίχριστος αὐτῶν διαγωγὴ διαφθείρῃ καὶ σὲ καὶ τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν σου ποιμνιον τοῦ Χριστοῦ· ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ τοὺς καταδιώκῃς ἢ καὶ νὰ τοὺς σφάζῃς, διότι τὸ Σύμβολον τῆς θρησκείας των διαφέρει ἀπὸ τὸ Σύμβολόν σου. Οὐδ' αὐτῆ των ἡ ἡθικὴ διεστραμμένη διαγωγὴ εἶναι πρόφασις εὐλογος διωγμοῦ, πλὴν εἰς μίαν μόνην

1) Ὁ αὐτ. κἀ. 12-13. 2) Β'. Πέτρ. β'. 3. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 11. 4) Πρὸς Τίτ. γ'. 9. 5) Τιμόθ. δ'. 7. σελ. 149. 6) Β'. Πρὸς Κορινθ. ε'. 14.

περίστασιν· ἐὰν μὴ ἀρχούμενοι νὰ φθειρώσι τοὺς ἰδίους τῶν τολμῆσῳσιν ἀναισχύντως νὰ βιάσῳσι τὴν θύραν τῆς ποιμνῆς, διὰ νὰ σπαράξῳσι τὰ πρόβατά σου· καὶ μόνος διωγμὸς τότε δίκαιος εἶναι ἡ ἐξορία τῶν καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν σου, ὡς ἀποβάλλεις ἀπ' αὐτὴν καὶ τοὺς μολυσμένους ἀπὸ σ κ ο ρ δ ο ὄ λ α ν ἢ ἄλλην κολλητικὴν νόσον. Ἄλλὰ σήμερον εἰς κάμμίαν χριστιανικὴν αἵρεσιν δὲν εὐρίσκονται τοιοῦτοι ἄγριοι καὶ ἀναίσχυντοι λύκοι, ὥστε νὰ ταράσσῳσι τὰς ἄλλας αἵρέσεις, πλὴν οἱ νέοι Φαρισαῖοι οἱ ὀνομαζόμενοι Ἰησοῦται. Τούτους χρεωστοῦμεν νὰ προσέχωμεν μὲ τόσον πλειοτέραν προσοχὴν, ὅσον ὑπερέβαλαν πολὺ καὶ τοὺς περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστὸς «Προσεχετε ἑαυτοῖς ἀπὸ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων, ἧτις ἐσὶν ὑπόκρισις.» 1) Οἱ Φαρισαῖοι ἐσπούδαζαν νὰ κάμνωσι προσηλύτους πλανῶντες τοὺς νέους μὲ τὰς ἀπατηλὰς αὐτῶν διδασκαλίας· εἰς τοὺς Ἰησοῦτας ἡ σπουδὴ τοῦ προσηλυτισμοῦ ἔγεινεν ἀληθῆς σατανικὴ μανία· «Περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον· καὶ ὅταν γένηται, ποιεῖτε αὐτὸν υἱὸν γεέννης διπλότερον ὑμῶν.» 2) Οἱ Φαρισαῖοι ἐκυνηγοῦσαν τὰς πλουσίας χήρας, καὶ κατέτρωγαν τὸν πλοῦτον καὶ τὰς οἰκίας τῶν, «Κατεσθίετε τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ προφάσει μακρὰ προσευχόμενοι.» 3) οἱ Ἰησοῦται ὄχι μόνον ἐμιμήθησαν καὶ εἰς τοῦτο τοὺς Φαρισαίους, ἀλλ' ἐτόλμησαν καὶ νὰ τὸ σημειώσωσιν ἐγγράφως εἰς τὰ ἐπιγραφόμενά των Μυστικὰ παραγέλματα· Ἐπὸ τὰς χήρας πρέπει πάντοτε νὰ ἀποσπῶμεν βαρῦτιμον πληρωμὴν, συχνολέγοντες εἰς αὐτάς τὴν ἄκραν μας ἀνάγκην» *summum pretium à viduis semper extorquendum inculcata illis summa nostra ne-*

1) Λουκ. ββ'. 4. 2) Ματθ. κγ'. 15. 3) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 14.

cessitate.1) Παράβαλε τὰς ἀνωτέρω 2) συμβουλὰς τοῦ Ἀποστόλου περὶ τῶν χηρῶν μὲ τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἰησοῦιτῶν τὴν πρὸς τὰς χήρας διαγωγὴν, διὰ νὰ πληροφορηθῆς, ὅτι ὁ Ἰησοῦϊτικὸς χριστιανισμὸς δὲν ἔχει τι κοινὸν μὲ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ.

6. ἜΣΤΙ ΔΕ ΠΙΟΡΙΣΜΟΣ . . . ΑΥΤΑΡΚΕΙΑΣ. Ἡ εὐσέβεια, ἡγῶν ἢ πλήρωσις τῶν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθηκόντων,3) ἐνωμένη μὲ τὴν αὐτάρκειαν, εἶναι μέγα κέρδος καὶ μεγάλη ἀπόκτησις. Αὐτάρκεια, κατὰ τὴν σύνθεσιν τῆς λέξεως, σημαίνει τὸ Ἀρκεῖν, ἡγῶν βοηθεῖν ἑαυτῷ, «Αὐτάρκης, αὐτοβοηθός· παρὰ τὸ Αὐτὸς καὶ τὸ Ἀρκῶ, τὸ βοηθῶ.»4) Ἄλλὰ τὸ Ἀρκῶ πρὶν μεταβῆ εἰς ταύτην τὴν σημασίαν, ἐσήμαινε κυρίως τὸ Περιορίζω, Περικλείω, Συνέχω, ὡς τὸ μαρτυροῦν ἡ Ἀρκυς, τὸ δίκτυον, καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν Arceo (contenir.) Τὸ μέσον Ἀρκουμαί σημαίνει Περιορίζομαι, Περικλειομαι, Συνέχομαι ἑκουσίως, καὶ ἀκολούθως Ἐδαρεςῆμαι εἰς τι, ὡς τὸ μαρτυρεῖ πάλιν ἡ Ῥωμαϊκὴ φράσις contentus sum (être content) ἀπὸ τὸ contineo, τὸ Συνέχω. Εἶναι λοιπὸν ἡ Αὐτάρκεια περιορισμὸς εἰς τὰ ἱκανά, καὶ Αὐτάρκης ὁ περιοριζόμενος εἰς αὐτὰ, ἀκολούθως ἱκανὸς νὰ βοηθῆ αὐτὸς ἑαυτὸν, χωρὶς νὰ ἔχη χρεῖαν ἀπ' ἄλλον. «Αὐτάρκεια, ἕξις ἐστὶν ἀρκουμένη οἷς δεῖ καὶ δι' αὐτῆς ποριστικὴ τῶν πρὸς τὸν μακάριον συντελούντων βίον.»5) Ὁ μακάριος οὗτος βίος εἶναι ὁ μόνος ἄξιος νὰ παραβαλθῆ μὲ τοῦ Θεοῦ τὸν βίον. «Τὸ μὲν μηδενὸς δεῖσθαι θεῖον εἶναι, τὸ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω

1) *Secreta monita. cap. I. art. 7.* Ἴδε *Histoire. civil. p. phys. et moral. de Paris. tom. VII. pag. 504. edit. de 1825.* 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 3 16. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 85—86. 4) Ζωναρ. λεξικ. σελ. 341. 5) Κλήμ. Ἀλεξανδρ. Παιδαγωγ. II. 12 σελ. 241.

τοῦ θείου.» 1) Ἄλλὰ, διὰ νὰ φθάσῃ τις εἰς τὸν αὐτάρκη καὶ μακάριον τοῦτον βίον, χρεωστῆ νὰ μάθῃ σύγκαιρα νὰ ὀλιγοστεύσῃ ὅσον δυνατὸν τὰς ἐπιθυμίας του. Ἀφοῦ μίαν φοράν ἀφήσῃ τὸν χαλινὸν εἰς αὐτάς, δὲν ἔχει πλέον πῶς νὰ τὰς πληρώσῃ, οὐδὲ προβλέπει ποῦ μέλλουν νὰ τὴν κατασύρῃσι. Διότι μόλις πληρόνεται μία ἐπιθυμία, καὶ πάραυτα τὴν διαδέχεται ἄλλη, καὶ ταύτην πάλιν ἄλλη, καὶ οὕτω καθεξῆς ἐπάπειρον· 2) ὥστε διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ περιττά, κατανατῶμεν εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων, καὶ ἐπιθυμοῦντες ν' ἀδῆσῶμεν τὸν πλοῦτον, κινδυνεύομεν πᾶσαν ὥραν νὰ χάσωμεν καὶ ὅσα ἀπεκτήσαμεν. « Ἡ χαλίνωσις τῆς ἐπιθυμίας (ἔλεγεν ὁ Κικέρων) εἶναι ἀργυρίου ἀπόκτησις· ἡ ἀποχὴ ἀπὸ τὴν μανίαν ν' ἀγοράζῃς τὰ περιττά γίνεται πρόσοδος· ἡ αὐτάρκεια εἶναι μέγιστος καὶ βεβαιότατος πλοῦτος» : Non esse cupidum, pecunia est: non esse emacem, vectigal est; CONTENTUM vero suis rebus esse, maximæ sunt certissimæque divitiæ. 3)

7. ΟΥΔΕΝ ΓΑΡ... ΔΥΝΑΜΕΘΑ. Ὅτε τὸ ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος, ἐνδυμεῖτο βέβαια τοῦ Ἰωβ τὸ « Γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητρὸς μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι ἐκεῖ. » 4) Τοῦτο ἦτο παροιμιακὸν εἰς τοὺς Ἑβραίους ἐπειδὴ καὶ ὁ Δαυὶδ εἶπεν, « Οὐκ ἐν τῷ ἀποθνήσκειν αὐτὸν λήφεται τὰ πάντα, οὐδὲ συγκαταθήσεται αὐτῷ ἡ δόξα αὐτοῦ, » 5) καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Σολομῶν, « Καθὼς ἐξῆλθεν ἀπὸ γαστρὸς μητρὸς αὐτοῦ γυμνός, ἐπιστρέφει τῷ πορευθῆναι ὡς ἔχει, καὶ οὐδὲν οὐ λήφεται ἐν μόχθῳ αὐτοῦ. » 6) Καὶ ἐδῶ πάλιν φαίνεται ἡ διαφορὰ τῆς Αὐταρκειᾶς ἀπὸ τὴν

1) Ξενοφ. Ἀπομνημ. Α'. VI. § 10. σελ. 31. 2) Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. II. 4. § 11 σελ. 45-46. 3) CICERO. P a r a d o x. VI. § 3. 4) Ἰωβ, α'. 21. 5) Ψαλμ. μθ'. 17. 6) Ἐκκλησιαστ. ε'. 14.

Ἐπισημασθέντες ὡς ἀπληροί, ὁ ἀπληροῦς ἀπὸ τοῦ ἀπληροῦς ἀπὸ παντοδαπῆς ἐπιθυμίας, ὅσον πλειότερας πληρώσει ἐξ αὐτῶν, τόσον ὀδυνηρότερος γίνεται εἰς αὐτὸν ὁ θάνατος, πρὸς τὸν ὁποῖον σύρεται, ὡς κτῆνος εἰς σφαγῆν, διότι τὸν στερεῦει ἀπὸ πολλὰς κτηνώδεις ἀπολαύσεις.

8. ΔΙΑΤΡΟΦΑΣ ΚΑΙ ΣΚΕΠΑΣΜΑΤΑ. Ἦγυν τὰ δύο, τῶν ὁποίων ἡ χρῆσις εἶναι ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ ἡ ἀπόκτησις ὄχι πολύμοχθος. Τὸ μέτρον τοῦ πλοῦτος περιορίζεται εἰς τὴν τροφήν καὶ εἰς τὰ φορέματα, ὡς ἔλεγεν ὁ Κικέρων· *Victu atque cultu terminatur pecuniæ modus*, 1) ἐξηγῶν τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ «Ἐοικεν ὄγ' ἀληθινὸς πλοῦτος ἐκ τούτων εἶναι· ἡ γὰρ τῆς τοιαύτης κτήσεως αὐτάρχεια πρὸς ἀγαθὴν ζωὴν ΟΥΚ ἘΠΕΙΡΟΣ ἐστίν.» 2) Καὶ τοῦτο ἐνδοῖε ὁ Εὐριπίδης, ὅτε περιώριζε τὴν αὐτάρχειαν εἰς ἄρτον καὶ ὕδωρ·

Ἐπεὶ τί δεῖ βροτοῖσι, πλὴν δυοῖν μόνων,

Δήμητρος ἀκτῆς, πώματός θ' ὄδρηχόου,

Ἄπερ πάρεστι καὶ πέφυχ' ἡμᾶς τρέφειν ; 3)

Ἄλλὰ τὸ διδασκόμενον αὐτάρχεις τοῦτο πρέπει νὰ νοῆται σχετικῶς, διὰ νὰ μὴ πέσωμεν εἰς τὸν κυνισμόν. Ὁ ἱερωμένος χρεωστεῖ νὰ ἀρκῆται εἰς ὀλιγώτερα παρὰ τὸν κοσμικόν, καὶ ὁ ἄγαμος παρὰ τὸν τρέφοντα τέκνα καὶ γυναῖκα, καὶ ὁ ὀλιγότεκνος παρὰ τὸν πολύτεκνον. Εἰς τούτους συγχωρεῖται ἀκόμη νὰ ἔχῃσι καὶ πλειότερα τῶν ἱκανῶν, ἂν ἦναι μόνον δυνατὸν νὰ τὰ ἀποκτῶσι χωρὶς ἀδικίαν, ἂν τὰ θησαυρίζωσι διὰ τὰς χρείας τῆς πατρίδος καὶ τὰ ἀπολαύωσιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ μὴν ἀπομάθωσι τὴν χρῆσιν τῶν ὀλίγων, ἂν τῶν λείψωσι τὰ πολλὰ, «τὴν αὐτάρχειαν δὲ μέγα ἀγαθὸν εἶναι νομίζομεν, οὐχ ἵνα πάντως

1) CICER. *Paradox.* VI. 3. 2) Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. I. 3. § 9. σελ. 16. 3) Εὐριπίδ. παρὰ Στοβ.

τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, ἀλλ' ὅπως, ἐὰν μὴ ἔχωμεν τὰ πολ-
 λὰ, τοῖς ὀλίγοις χρώμεθα, πεπεισμένοι γνησίως, ὅτι ἤδι-
 στα πολυτελείας ἀπολαύουσιν οἱ ἤχιστα ταύτης δεόμενοι.
 Καὶ μάζα καὶ ὕδωρ τὴν ἀκροτάτην ἀποδιδούσιν ἡδονὴν,
 ἐπειδὴν ἐνδέων τις (γρ. ἐν δέοντί τις) αὐτὰ προσενέγκη-
 ται.» 1) — ΣΚΕΠΑΣΜΑΤΑ. Σκεπάσματα ὀνομάζει ὄχι μό-
 νον τὰ ἐνδύματα ἢ φορέματα, ἀλλὰ καὶ τὴν κατοικίαν, καὶ
 ἀπλῶς πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ μᾶς καλύψῃ καὶ νὰ μᾶς δια-
 φυλάξῃ ἀπὸ ψύχραν, ζέστην, βροχὴν καὶ τὰς λοιπὰς τῆς
 ἀτμοσφαιρας ἀλλοιώσεις. Σ κ έ π α σ μ α σήμερον λέγομεν
 ἰδιαιτέρως τὸ σκέπασμα τῆς κλίνης (couverture.) Σ κ έ-
 π α σ μ α ἀκόμη, καὶ τὸ σκεπάζον τὰ ἀγγεῖα, ἑλληνιστὶ
 Π ῶ μ α (couvercle.) — ΑΡΚΕΣΘΗΣΩΜΕΘΑ. Ἐπρόκρινα
 τὴν κατὰ προστακτικὸν διάφορον γραφὴν ταύτην ΑΡΚΕ-
 ΣΘΗΣΩΜΕΘΑ, Ἄ ρ κ ε σ θ ῶ μ ε ν, ἀπὸ τὴν κοινῶς
 φερομένην, εἰς ὀριστικὸν, ΑΡΚΕΣΘΗΣΩΜΕΘΑ. Θέλομεν
 ἀρκεσθῆν.

9. ΟΙ ΔΕ ΒΟΥΛΟΜΕΝΟΙ ΠΛΟΥΤΕΙΝ κ. τ. λ. Τῆτο
 διδάσκει ὅλους τοὺς χριστιανοὺς, ἀλλ' ἐδῶ ἐξαιρέτως ἀπο-
 θιλέπει τοὺς ἐπισκόπους καὶ τοὺς λοιποὺς ὑπουργοὺς τῆς
 ἐκκλησίας· διότι εἰς τοὺτους μάλιστα ἡ ἐπιθυμία τοῦ πλού-
 του, ὡς καὶ τὰ λοιπὰ πάθη, γίνεται μανιώδης, καὶ διπλῶς
 ὀλεθρία, ἐπειδὴ περισπαζόμενοι ἀπὸ τὴν περὶ τοῦ πλού-
 του μέριμναν, ὄχι μόνον ἀμελοῦν τὸ ἔργον τῆς ἐπισκό-
 πῆς, ἀλλὰ γίνονται καὶ παράδειγμα πλεονεξίας εἰς τοὺς
 ἐπισκοπούμενους. — ἘΜΠΙΠΤΟΥΣΙΝ. Ἀληθινὴ πτώσις,
 διότι ἡ σφοδρὰ ἐπιθυμία τοῦ πλούτου συνοδεύεται πάν-
 τοτε μὲ τὴν ἀδικίαν· Ἄ Ὁ πεποιθὼς ἐπὶ πλούτῳ, οὗτος
 πεσεῖται, ὃ δὲ ἀντιλαμβανόμενος δικαίων, οὗτος ἀνατελεῖ.» 2)
 — ΠΕΙΡΑΣΜΟΝ ΚΑΙ ΠΑΓΙΔΑ. Ὡς νὰ ἔλεγε, Π ε ι ρ α -

1) Ἐπίκουρ. Παρὰ Διογένη. Λαερτ. Χ. 130-131. 2) Πα-
 ροιφ. ιά. 28.

ρ α σ μ ο ὕ π α γ ἰ δ α, διότι αὐτὸς ὁ πειρασμὸς εἶναι ἡ δολιωτάτη ὄλων τῶν παγίδων· ἂν σὲ πειράζη πλοῦτος, δύναται νὰ σὲ βίβῃ εἰς κλοπὰς, εἰς ληστείας, ἂν κάλλος γυναικὸς, εἰς μοιχείας, πορνείας, ἂν ἀρχὴ καὶ ἐξουσία, εἰς τυραννίαν. Διὰ τοῦτο ἐτέθη καὶ εἰς τὴν Κυριακὴν προσευχὴν τὸ «Μὴ εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν,» ὡς ἀναγκαιοτάτη δέησις δι' ἄξιον πολλῆς προσοχῆς κίνδυνον. — ΠΑΓΙΔΑ. Ἐδῶ τινὰ ἀντίγραφα προσθέτου καὶ δευτέραν λέξιν, ΠΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΔΙΑΒΟΛΟΥ, ὅχι ἀναγκαίαν. Ἰσως ἐγεννήθη ἐκ τούτου, ὅτι ὁ διάβολος ὠνομάσθη ἀπὸ τοὺς ἀποστολικούς συγγραφεῖς κατ' ἐξοχὴν Πειράζων. «Καὶ προσελθὼν αὐτῷ ὁ πειράζων εἶπε, κ.τ.λ.»¹⁾ Ἐκ τούτου ἐπέρασε καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἡ παρόμοιος ὀνομασία, ἐπειδὴ Πειρασμὸν ὀνομάζομεν, ὅχι μόνον τὴν παρακίνησιν εἰς τὸ κακὸν (tentation,) ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν διάβολον (tentateur,) οἷον ὅταν λέγωμεν ἀπολογούμενοι περὶ τινος ἀνοησίας, Ὁ Πειρασμὸς μ' ἐκίνησε νὰ τὸ κάμω. — ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΑΝΟΗΤΟΥΣ. Τινὰ ἀντίγραφα φέρουν ἀντὶ τούτου τοῦ ἐπιθέτου τὸ ΑΝΟΗΤΟΥΣ, ἤθουν ἀνωφελεῖς, γραφὴν ἀπαράδεκτον καὶ διὰ τὸ ἀκόλουθον Βλαθεράς. Ἐπιθυμῖαι ἀνόητοι καὶ βλαβεραὶ εἶναι ὄσαι σκοτίζουσι τὸ λογικὸν καὶ καταστένουσι ἀληθῶς τὸν ἄνθρωπον ἀνόητον, ὡς τὸ εἶπεν ἀλλοῦ «Ἦμεν γάρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι... δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις.»²⁾ — ΒΥΘΙΖΟΥΣΙ. Προσφυγῆς μεταφορὰ ἀπὸ τὸν γινόμενον εἰς θάλασσαν βυθισμόν ἢ καταποντισμόν, καὶ ἀκολούθως πνιγμόν. — ΕΙΣ ΟΛΕΘΡΟΝ ΚΑΙ ΑΠΩΛΕΙΑΝ. Φαίνεται ἀλλὰ δὲν εἶναι περιττὸν τὸ εἶν ἀπὸ τὰ δύο ταῦτα συνώνυμα. Ὁ λεθρὸς εἶναι τὰ πρὸ τῆς

1) Ματθ. δ'. 3. Ἰδε καὶ Α'. Πρὸς Θεσσαλον. γ'. 5. 2) Πρὸς Τίτ. γ'. 3,

ἀπωλείας πολλά και παντοδαπά δεινά, ὅσα πάσχουν οἱ δομένοι εἰς τὰς ἀνοήτους και βλαβεράς ἐπιθυμίας· Ἀπώ- λεια δὲ ὁ τέλειος ἀφανισμὸς και ἐξολοθρευμὸς, τὸ ΠΕ- ΡΑΣ ΤΟΥ ΟΛΕΘΡΟΥ, ὡς ἔλεγεν ὁ Ποιητῆς περὶ τῶν πληρωσάντων τὰς ἀδίκους των ἐπιθυμίας μνηστήρων,

Οὔτε θεοὺς δείσαντες, οἳ οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν,
Οὔτε τιν' ἀνθρώπων νέμεσιν κατόπισθεν ἔσσεσθαι·
Νῦν ὑμῖν και πᾶσιν ὀλέθρου πείρατ' ἐφῆπται 1)

10. ΡΙΖΑ ΓΑΡ ΠΑΝΤΩΝ ΤΩΝ ΚΑΚΩΝ κ. τ. λ.

Δικαίως ὀνομάζει ρίζαν ὄλων τῶν κακῶν τὴν φιλαργυ- ρίαν. Ἀπ' αὐτὴν ἐβλάστησεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἡ Σιμωνία· εἰς τὴν πολιτείαν, ἂν δημοκρατῆται, ἡ δωροδοκία, ἡ προδοσία τῆς πατρίδος· ἂν βασιλευέται, τῶν ἀπλή- στων δεσποτῶν ἡ δημοβασία, και ἡ κατανάλωσις τῶν ἰδρώτων τοῦ λαοῦ εἰς τὰς ἐρωμένας, εἰς τοὺς ἀδίκους, εἰς τοὺς κόλακας τοῦ δεσπότη. — ΟΡΕΓΟΜΕΝΟΙ. Δὲν φαίνεται εὐλογος ἡ σύνταξις τοῦ Ὁ ρ ε γ ὁ μ ε ν ο ι μ ἔ τ ὸ Φ ι λ α ρ γ υ ρ ί α ς, ἂν τὸ νοήσης εἰς τὴν ὁποῖαν φέρει και εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν σημασίαν τοῦ Ἐ π ι θ υ μ ο ῦ ν τ ε ς· καλῶς λέγεται Ὁ ρ ἔ γ ο μ α ι ἢ ἐπιθυμῶ ἀργύ- ρια, ὡς εἶπεν, «Ἐπισκοπῆς ὀρέγεται.» 2) ἀλλ' ὄχι και Ὁ ρ ἔ γ ο μ α ι Φ ι λ α ρ γ υ ρ ί α ν. Γίνεται ὁμοιωσικῶς προ- φεσεστικῆ μεταφορᾷ, ἂν τὸ μεταφέρεις ἀπὸ τὴν κυρίαν του παλαιὰν σημασίαν,

Τρις μὲν ὈΡΕΞΑΤ' ἰών, τὸ δὲ τέτατον ἔκτετο τέχμωρ 3)
εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Ὀρμῶ. Καὶ τοῦτο σημαίνει τὴν σφοδρότητα τοῦ πάθους, Φ ι λ α ρ γ υ ρ ί α ς ὁ ρ ε γ ὁ μ ε ν ο ι ἤ γουον δρμῶντες εἰς τὴν φιλαργυρίαν. «Ὀρέξατο, ὄρ- μησε, διέβη» λέγει ὁ Ἡσύχιος, και «Ὀρεγμα, βῆμα, ὄρ-

1 Ὀδυσσ. χ'. 39—41.

2) Ἀ'. Πρὸς Τιμῶν. γ'. σελ. 101.

3) Ἰλιάδ. ν'. 20.

μημα, ἄλμα» Ἐχομεν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ῥῆμα μέσον μεταφορικόν, τὸ Χύνομα (foudre sur, se ruer sur), 1) ἀρμοδιώτατον εἰς ἐξήγησιν τοῦ Ὁρέγομα (σημαίνοντος τὸ Ὀρμῶ. — ΑΠΕΠΛΑΝΗΘΗΣΑΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. Ἐχασαν τὸν δρόμον τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, οἱ ἰερωμένοι μάλιστα, ἀν δρέγωνται τὸν πλοῦτον, καὶ δρμῶσιν εἰς αὐτὸν, ἐπειδὴ λησμονοῦν οὕτω τὴν παραγγελίαν τοῦ Χριστοῦ, «Μὴ κτήσησθε χρυσὸν μηδὲ ἄργυρον» κ.τ.λ.2) — ΠΕΡΙΕΠΕΙΡΑΝ, Τὸ ἀπλοῦν Πείρω (ἔθεν καὶ τὸ Πείραζω καὶ ὁ Πείρασμός) σημαίνει Κεντῶ (riquer) τὸ σύνθετον ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Φώτιον, «Περιπεῖρει, περικεντεῖ.» Ὁ Ἡσύχιος, νοῶν τοῦτο τὸ ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου, λέγει «Περιέπειραν, ἘΠΗΞΑΝ.» ἀκριβέστερον ἤθελεν εἰπεῖν ΕΝΕΠΗΞΑΝ, ἀπὸ τὸ Ἐμπήγω, τὸ ὁποῖον ἡ κοινὴ γλῶσσα λέγει Ἐμπήξαν (ficher, enfoncer,) ἢ, ὡς τὸ ἡρμήνευσεν ὁ παλαιὸς Γραικὸς μεταφραστῆς, Ἐκάρφωσαν. Πείρω κυρίως λέγεται τὸ ἐμπήγω βελόνην, καρφίον, ἀκάνθιον, ἢ ἄλλο τι ὀξύ κεντητικόν (riquant) σῶμα, δυνατόν νὰ προξενήσῃ πόνον καὶ μεταφορικῶς ὅ,τι δύναται νὰ λυπήσῃ ἢ νὰ θλίψῃ τὴν ψυχὴν. Ὁ Χρυσόστομος, ἐξηγῶν τὸ προκειμένον ῥητὸν, λέγει, «Ὁρᾷς τὸ Περιέπειραν, τί ἠνίκατο; Ὁ δὲ βούλεται δηλοῦν διὰ τῆς ἐμφάσεως, τοῦτο ἐστίν. Ἀκανθαὶ εἰσιν αἱ ἐπιθυμίαι. καὶ καθάπερ ἐν ἀκάνθαις, ἔθεν ἂν τις ἄψῃται αὐτῶν, ἡμαῖε τὰς χεῖρας, καὶ τραύματα ἐργάζεται, οὕτω καὶ ἀπὸ τῶν ἐπιθυμιῶν τὸ αὐτὸ πείσεται ὁ ταύταις ἐμπεσῶν, καὶ τὴν ψυχὴν ἀλγηδύσι περιβαλεῖ.»3) Τὸ ἐμετάφρασα ἐπερικεντήθησαν, θέλων νὰ σώσω τὴν μεταφορὰν τοῦ ἀνωτέρω Ἐμπήπτοουσιν εἰς παγίδα. Καθὼς καὶ τὸ ὄρνειον ἢ ἄλ-

1) Ἰδὲ Ἀτακτ. II. σελ 390. 2) Μαθ. ι. θ'. 3) Ἰδ. SUI-CER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 681.

λο ζῶον ἀφοῦ πέση εἰς τὴν παρίδα, πασχίζον νὰ ἀπολυθῆ, ἄλλο δὲν κερδαίνει πλὴν πόνους καὶ ὀδύνας, κεντούμενον ἀπὸ τῆς παρίδος τοὺς τοίχους, παρόμοια καὶ ὁ περιπεπλεγμένος εἰς ἐπιθυμίας βασιανίζεται ἀδιακόπως ἀπ' αὐτῶν τούτων τῶν ἐπιθυμιῶν τὰ κέντρα.

11. Ὡς ἌΝΘΡΩΠΕ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Συνήθης εἰς τοὺς Ἑβραίους σεβαστικὴ προσηγορία, διδομένη εἰς τοὺς προφήτας τῶν καὶ διδασκάλους. Ὁ ἐλθὼν εἰς τὸν Ἱεροβοὰμ ἀνώνυμος Προφήτης ὀνομάζεται συχνὰ Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ. 1) Ὡσαύτως Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ λέγεται καὶ ἄλλος Προφήτης, ὁ Ἐλισαίε. 2) Τοὺς Ἑβραίους μιμούμενοι καὶ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ Ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ ὀνόμαζον ὄχι μόνον τοὺς παλαιοὺς Προφήτας, 3) ἀλλὰ καὶ τοὺς Ἀποστόλους καὶ τοὺς ἀπ' ἐκείνους κατασταθέντας εἰς διαφόρους ἐκκλησίας ἐπισκόπους ἢ πρεσβυτέρους, ὡς τῶν Προφητῶν διαδόχους καὶ τὴν διδασκαλίαν καὶ ἀρετὴν. Ὡς τοιοῦτος λοιπὸν ὀνομάζεται καὶ ὁ Τιμόθεος Ἄνθρωπος Θεοῦ, καὶ ἐδῶ, καὶ εἰς τὴν δευτέραν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν, ὅπου καὶ τοῦ ἐνθυμίζει, ὅποιος πρέπει νὰ ἦναι Ἄνθρωπος, «πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐζηρητισμένος.» 4) Ἡ φράσις ἀπὸ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διάλεκτον ἐπέραςε καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν. Ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ συνήθως ὀνομάζομεν, 5) ὅτινα κρίνομεν ὅτι φυλάσσει ἀκριβῶς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Τὸ κακὸν, ὅτι πολλάκις ὁ ἐγκωμιαζόμενος ὡς τοιοῦτος δὲν ὁμοιάζει τὸν Τιμόθεον, ἀλλ' εἶν' ἀπ' ἐκείνους τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Θεοῦ, οἱ ὅποιοι, «θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται.» 6) — ΦΕΥΓΕ. Ἴδε τὰ προλεγεμένα. 7) — ΔΙΩΚΕ.

1) Γ' Βασιλ. γ'. 1—31. 2) Δ'. Βασιλ. δ'. 9, 22—25, 40—42. 3) Β'. Πέτρ. α'. 21. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 17.

5) Ἰδ. Ἀτακτ. II. σελ. 49. 6) Πρὸς Τίτ. α'. 16. 7) Ἀνωτέρ. σελ. 214.

«Δίωκε, ζήλου, ἐπιτήδευε,» λέγει ὁ Ἡσυχίος. — ΠΙΣΤΙΝ. Τὸ πιστὸν καὶ ἀπαράδατον εἰς τὰς συνθήκας ἢ ὑποσχέσεις, 1) ἢ καὶ τὴν εἰς τὸ Εὐαγγέλιον πίστιν. — ΑΓΑΠΗΝ. Διότι ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων τῆς ἀγάπης εἶναι πίστις νεκρά. — ΥΠΟΜΟΝΗΝ. Καὶ κατωτέρω, 2) κατοπιν τῆς ἀγάπης τάσσει τὴν ὑπομονήν· διότι τῆς ἀδόλου καὶ ἀνυποκρίτου ἀγάπης γνώρισμα εἶναι ἡ ὑπομονὴ (tolérance.) «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται . . . πάντα ὑπομένει.» 3) — ΠΡΑΟΤΗΤΑ. Μὲ δύο διαφόρους γραφάς, ΠΡΑΥΤΗΤΑ καὶ ΠΡΑΥΠΑΘΕΙΑΝ. Ἡ πρώτη παράγεται ἀπὸ τὸ Π ρ α ὺ ς, ὡς τὸ Π ρ α ὄ τ η τ α ἀπὸ τὸ Π ρ ᾱ ὀ ς. Ἡ δευτέρα σημαίνει Πραῦτητα δλων τῶν παθῶν τῆς ψυχῆς, καὶ συνωνυμῆ μετὴν Μετριοπάθειαν· «Πραῦπάθεια, ἡσυχία, πραΰτης» λέγει ὁ Φώτιος, ἤγουν τοιαύτη τῆς ψυχῆς κατάστασις, ὥστε νὰ μὴ κινῆται εὐκολα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν, Περὶ ὄνου σκιᾶς, εἰς ὄργην, νὰ μὴν ᾔηται ὄργιλος·

Σὺ δὲ μὴ πρὸς ὄργην, Αἰσχόλ', ἀλλὰ πραόνως·

Ἐλεγχ', ἐλέγχου, λοιδορεῖσθαι δ' οὐ πρέπει. 4)

Ἡ παντελῆς ἀοργησία ἤθελ' εἶσθαι ἡλιθιότης, 5) καὶ ὁ Χριστὸς μακαρίζων τοὺς πρᾶεῖς, 6) δὲν μακαρίζει τοὺς ἡλιθίους· «Οὐ γὰρ καθόλου τὴν ἀπάθειαν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει νομοθετεῖ ὁ Κύριος· οὐ γὰρ δυνατὸν τῇ ἐνύμφῳ ζωῇ τὸ αὐλον.» 7) Ὅτε ἀνωτέρω ἐπαράγγελλεν ὁ Ἀπόστολος νὰ προσευχώμεθα «Χωρὶς ὄργης» 8) ἐνοοῦσε χωρὶς ἔθραν, χωρὶς ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως. Σημείωσε δτι κατωτέρω εἰς τόπον τῆς Π ρ α ὄ τ η τ ο ς βάλλει τὴν Εἰρήνην. 9)

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 156 καὶ 170. 2) Β', Πρὸς Τιμόθ. γ'. 10. καὶ Πρὸς Τίτ. β'. 2. 3) Α'. Πρὸς Κοριν. ιγ'. 4—7.

4) Ἀριστοφάν. Βάτρ. 856. 5) Ἴδ. Ἀριστοτέλ. Ἡθικ. Νικομάχ. IV. 5. σελ 75. 6) Ματθ. ε'. 5. 7) Ζωναρ. Λεξικ. σελ 1571. 8) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 8. σελ. 190. 9) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 22.

12. ΑΓΩΝΙΖΟΥ ΤΟΝ ΚΑΛΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΗΣ ΠΙΣΤΕΩΣ. Ἴδε τὰ περὶ τοῦ Ἀγῶνος, κατωτέρω.1) — ΕΠΙΛΑΒΟΥ ΤΗΣ ΑΙΩΝΙΟΥ ΖΩΗΣ. Ἐπιλαμβάνομαι, ῥῆμα μέσον, σημαίνει κυρίως Πιάνομαι ἀπὸ τι πράγμα ἢ πρόσωπον (se prendre à, s' accrocher à,) καὶ καθεξῆς, πιάνω ἢ λαμβάνω τι μὲ τὴν χεῖρα, καὶ μεταφορικῶς, προθυμοῦμαι ν' ἀποκτήσω τι καὶ σπουδάζω τὴν ἀπόκτησίν του. Ἐδῶ, ἐπειδὴ ἐπαρακίνησε τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν ἀσκησιν τῆς πίστεως, ὀνομάσας καὶ αὐτὴν μεταφορικῶς Ἀγῶνα, παραστένει τὴν Αἰώνιον ζωὴν ὡς ἄθλον καὶ βραβεῖον τοῦ Ἀγῶνος. τὸ ὁποῖον μέλλει νὰ ἐπιλάβῃ (remporter.)

13. ΠΑΡΑΓΓΕΛΛΩ . . . ΖΩΟΠΟΙΟΥΝΤΟΣ. Μὲ διάφορον γραφὴν ΖΩΟΓΟΝΟΥΝΤΟΣ. Ὁρκισμὸς εἶναι καὶ οὗτος, ὁμοῖος τοῦ ἀνωτέρω, « Διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. »2)

14. ΕΝΤΟΛΗΝ. Ἐντολὴ κυρίως λέγεται ἡ ἀνωτέρω πρὸς κατώτερον διαταγή· ὅθεν καὶ τὸ ὄνομα τῶν δέκα ἐντολῶν, ἤγουν τῶν δέκα προσταγῶν τοῦ Θεοῦ. « Ἐντολὴ, παραγγελία τις δεσποτική, »3) Ἐντολὴν ἐδῶ νόει ὄλην τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν. — ἌΣΠΙΛΟΝ. Ἀμόλυτον. « Ἄσπιλος, ἄμωμος, καθαρὸς » λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἀπὸ τὸ « Σπίλος, ῥύπος, μολυσμὸς »4) Λεκέες ὀνομάζονται σήμερον ἀπὸ τοὺς χυδαίους βαρβαροτουρκιστὶ ὁ Σπίλος. Ἐχομεν ὁμοῦς λέξιν τὸ οὐδέτερον Στύμμα (ἀπὸ τὸ Στύφω) κακῶς γραφόμενον εἰς τὰ Λεξικά, Στήμμα καὶ Στίμμα. — ΤΗΣ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ. Τῆς δευτέρας παρουσίας. Εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν ἡ Ἐπιφάνεια ἐσήμαινε καὶ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ (τὰ κοινῶς λεγόμενα Χριστοῦ γεννα,) καὶ τὴν μέλλουσαν δευτέραν

1) Αὐτόθ. δ'. 7. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. 5,21 σελ 192. 3) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 730. 4) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. σελ. 1663.

παρουσίαν. Ἐπεκράτησεν ἔπειτα, ἡ μὲν γέννησις νὰ ὀνομαζέται (πληθ. καὶ οὐδετέρ.) Τὰ γενέθλια ἢ Τὰ Θεοφάνια, ἡ δὲ κατὰ τὴν ἕκτην Ἰανουαρίου ἑορτὴ τοῦ βαπτίσματος, Θεοφάνια καὶ Ἐπιφάνια. 1)

15. ΔΕΙΞΕΙ. Ἐβραϊσμός τὸ Δεῖξει, εἰς σημασίαν τοῦ Ποιήσει ἢ Τελέσει.—ΜΑΚΑΡΙΟΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 2) ΜΟΝΟΣ ΔΥΝΑΣΤΗΣ. Ἐξηγήθη τὸ Δυναστῆς ἀπὸ τὸν Θεοδώρητον 3) ὡς ταυτόσημον τοῦ Δυνατός, ὡς ὀνομαζέται ἀλλοῦ κατ' ἐξοχὴν ὁ Θεός. «Ὅτι ἐποίησέ μοι μεγαλεῖα ὁ δυνατός.» 4)

16. Ο ΜΟΝΟΣ ἘΧΩΝ ἈΘΑΝΑΣΙΑΝ. «Κυρίως (λέγει ὁ Θεοδώρητος) Ἀθάνατος ὁ Θεός· οὐσία γὰρ ἀθάνατος, οὐ μετουσίᾳ· οὐ γὰρ παρ' ἐτέρου τὴν ἀθανασίαν ἔχει λαθών.» 5) Ὁ Θεοφύλακτος προσδέτει ἄγγελιοι δὲ, εἰ καὶ ἀθάνατοι, ἀλλ' οὐ φύσει, χάριτι δέ· ὥστε οὐκ ἔχουσιν, ἀλλὰ μετέχουσι.» 6) — ΑΠΡΟΣΙΤΟΝ «Ἀπρόσιτος, ἀπροσπέλαστος . . . ἀχώρητος, ἀπροσέγγιστος» λέγει ὁ Ησύχιος.—ΤΙΜΗ ΚΑΙ ΚΡΑΤΟΣ· Κατ' ἔλλειψιν τοῦ ὑπαρκτικοῦ, ὡς ἀνωτέρω «τιμὴ καὶ δόξα», 7) ἢ μᾶλλον τῆ Πρέπει, Προσῆκει, ἢ ἄλλου τινὸς τοιοῦτου ῥήματος. Τὸ δὲ Κράτος ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Ἡσύχιον, «Βασιλεία, ἰσχύς, δύναμις, δόξα, ἐξουσία.»

18. ΤΟΙΣ ΠΛΟΥΣΙΟΙΣ ΕΝ Τῷ ΝΥΝ ΑἰΩΝΙ κ. τ. λ. Ἵπερβατὸν σχῆμα, ἀντὶ τοῦ, Τοῖς ἐν τῷ νῦν αἰῶνι πλουσίοις, ἤγουν εἰς τοὺς πλουσίους τοῦ κόσμου τούτου, Αἰῶνα λέγων τὸν παρόντα κόσμον, κατὰ τὸ «Ὅτε ἐν τούτῳ τῷ αἰῶνι οὔτε ἐν τῷ μέλλοντι.» 8) ΜΗ ΥΨΗΛΟ-

7) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I pag. 746 et 1199. 2) Ἄνωτέρ. σελ. 71—72. 3) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 574. 4) Λουκ. α'. 49. 5) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 109. 6) IDEM, ibid. pag. 40. 7) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 17. 8) Ματθ. ε'. 32.

ΦΡΟΝΕΙΝ. Εδλόγως δ' Ἀπόστολος ἔκρινεν ἀναγκαῖον τὸ παράγγελμα τοῦτο εἰς τοὺς πλουσίους, τὴν ἀποφυγὴν λέγω τῆς ὑψηλοφροσύνης (hauteur.) διότι ταύτην μάλιστα πρῶτην γεννᾷ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων ὁ πλοῦτος, γέννημα ὀλέθριον, τὸ ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ συγγέεται μὲ τὴν Μεγαλοφροσύνην (magnanimité.) Μεγαλοφρονεῖ ὁσ-
τις συλλογιζόμενος. ὅτι

Μεγίστόν ἐστ' ἄνθρωπος, ἢ ἄνθρωπος ἦ.

δὲν καταδέχεται νὰ πράξῃ τι ἀπάνθρωπον, ἰκανὸν νὰ τὸν ἐξομοιώσῃ μὲ τὰ ἄλογα ζῶα, νὰ τὸν καταστήσῃ κτῆνος ἢ θηρίον. Οὔτε κτῆνος γίνεται κολακεύων χαμερπῶς τῆς ἄλλους, οὔτε θηρίον, ὑψηλοφρονῶν κατὰ τῶν ἄλλων. Μόνη ἡ μεγαλοφροσύνη κάμνει τὸν ἄνθρωπον. ἄνθρωπον, ἢ μᾶλλον τὸν ἐμωώνει μὲ τὸν Θεόν, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἐπίκτετος, «Εἰ μεγαλόφρον τὸ θεῖον, καὶ τὸν ἄνθρωπον ἀνάγκη μεγαλόφρονα εἶναι.» 1) Τὰ μικρὰ καὶ ἀνάξια λογικοῦ ζώου εἶναι ἡ φιληδονία, ἡ φιλοκερδία καὶ ἡ ἀλαζονεία, κατὰ τὸν αὐτὸν φιλόσοφον «Οὐδὲν μικρότερον φιληδονίας, καὶ φιλοκερδίας καὶ ἀλαζονείας· οὐδὲν κρείσσον μεγαλοφροσύνης καὶ ἡμερότητας, καὶ φιλανθρωπίας, καὶ εὐποιίας.» 2) Καὶ κατὰ δυστυχίαν, εἴα τὰ μικρὰ ταῦτα· καὶ κτηνώδη γεννῶνται ὡσεπιπολὺ ἀπὸ τὸν πλοῦτον. Αὐξάνει πρῶτον τὴν φυσικὴν εἰς τὰς ἡδονὰς κλίσιν τῆς ψυχῆς, χορηγῶν εἰς τὸν ἄνθρωπον πλείωτερα μέσα νὰ πληρώσῃ τὰς ἐπιθυμίας του, πρῶτον τὰς κοινὰς εἰς ὅλης τοὺς ἀνθρώπους, ἔπειτα καὶ τὰς λεγομένας ἐπιθέτους ἐπιθυμίας, 3) αἱ ὁποῖαι διαδεχόμεναι μία τὴν ἄλλην προχωροῦν εἰς ἄπειρον, 4) καὶ ἀκολούθως εἰς δαπάνας ἀπείρους

1) Ἄρριαν. Ἐπικτήτ. Διατρ. II 14, § 13, σελ. 108.

2) Ἐπικτήτ. Ἀποσπασμ. § 51. τόμ. III. σελ. 83 Schreighl.

3) Ἀριστοτέλ. Ἠθ. Νικομ. III. 11 σελ. 57. 4) Ὁ αὐτ. Πολιτικ. II. 4 § 11. σελ. 46.

Τούτων ἢ πλήρωσις σπρώχνει φυσικὰ εἰς τὴν φιλοκέρδειαν, καὶ τὴν φιλαρχίαν, καὶ τὴν ἀχώριστον αὐτῶν ἀδικίαν. «Τῶν ἀδικημάτων τὰ πλεῖστα συμβαίνει σχεδὸν διὰ φιλοτιμίαν καὶ φιλοχρηματίαν τοῖς ἀνθρώποις.» 1) Ἀφοῦ φθάσῃ εἰς ταῦτ' ὁ ἄνθρωπος, ἰπῶς θέλεις νὰ μὴν ἀλαζονεύηται μηδὲ νὰ ὑψηλοφρονῇ; Ἡ ὑψηλοφροσύνη του κατανατᾶ εἰς ἀληθινὴν καταστρηνίαν, 2) ἤρουν εἰς τὴν καταφρόνησιν ὄλων τῶν μὴ πλουσίων, καὶ εἰς τὸν πρὸς τοὺς ὁμοίους του πλουσίους φθόνον. Ὀλίγοι πλούσιοι δμοιοῶσιν τὸν περὶ τοῦ ὁποῦ εἰλέχθη τὸ,

— — — — Ω' βίος μὲν ἦν πολὺς.

Ἡμιστὰ δ' ὄλβω γαῦρος ἦν 3) —

Ἀσυγκρίτως πλειότεροι εἶναι οἱ φωναζόντες κτηνωδῶς, «Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλά· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου.» 4) Οὐδὲ σωτηρίας ἐλπὶς μένει πλέον εἰς αὐτὸν, ἐὰν ἀσωτεύσῃ καὶ μέρος τῶν πολλῶν τούτων ἀγαθῶν εἰς συμπόσια συχνά, ἢ εἰς ἀνόητα δῶρα· τότε, ἀντὶ φίλων μέλλει ν' ἀποκτήσῃ καὶ κόλακας πολλοὺς, ἱκανοὺς νὰ τοῦ ἀξήσῃσιν τὴν ὑψηλοφροσύνην, καὶ νὰ τὸν ἀπομωράνωσιν ὀλότιστα. Τοιοῦτοι καὶ τοσοῦτοι εἶναι οἱ κίνδυνοι τοῦ πλουσίου, κίνδυνοι φοβερίζοντες καὶ αὐτὴν τῆς πολιτείας τὴν σωτηρίαν, πολὺ πλέον παρ' ὅ,τι δύνανται νὰ τὴν βλάψωσιν αἱ ἀδικίαι τῶν πενήτων, «Αἱ γὰρ πλεονεξίαι τῶν πλουσίων ἀπολλύουσι μᾶλλον τὴν πολιτείαν ἢ αἱ τοῦ δήμου.» 5) Οὐδ' ἐφεύδεται ὁ Πλάτων, λέγων, «Ἀγαθὸν δὲ ὄντα διαφερόντως, καὶ πλούσιον εἶναι διαφερόντως ἀθῦνατον, » 6) ὡς οὐδ' ὁ Ἰσοκράτης, «Πλοῦτος κακίας μᾶλλον ἢ καλοκάγαθίας ἐστὶν ὑπηρέτης.» 7)

1) Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. II. 6. § 19. σελ. 56. 2) Ἰδ. Ἀνωτέρ. σαλ. 178—179 3, Εὐριπίδ. Ἰκετ. 861. 4) Λουκ. ιβ'. 19. 5) Ἀριστ. Πολιτ. IV. 10 § 5. σελ. 130. 6) Πλάτ. Νόμ. V. σελ. 743. 7) Ἰσοκράτ. Πρὸς Δημόνικ. § 2. σελ. 2.

: Διὰ τί τόσα κατὰ τοῦ πλοῦτου ; ἤθελέ τις ἐρωτήσῃν.
 Ὅχι διότι ὁ πλοῦτος εἶναι καθ' αὐτὸν κακός, ἀλλ' ὅτι ἡ
 καλὴ χρῆσις τοῦ πλοῦτου εἶναι τόσον δύσκολος, ὥστε
 ὅστις δέν τον ἀπέκτησεν, ἂν ἔχη νοῦν, δέν πρέπει νά
 τὸν ἐπιθυμῇ, ἀλλὰ μᾶλλον νά τὸν φοβῆται ὡς πειρα-
 σμὲν ὑψηλοφροσύνης· ὅστις τὸν ἔχει, νά τὸν προσέχη,
 ὡς ἐχθρὸν ἰσχυρὸν, καὶ ἀντὶ τῆς σπουδῆς νά τὸν αὐξή-
 σῃ, νά τοῦ κόπτῃ μᾶλλον τὰς δυνάμεις, δαπανῶν αὐτὸν
 εἰς ἔργα μεγαλοφροσύνης, ὁποῖα τὰ πλουσιοπαροχούμε-
 να εἰς τὰς χρείας τῆς πατρίδος, τὰ χορηγούμενα εἰς τὰ
 σχολεῖα καὶ παιδευτήρια τῶν νέων, εἰς τὰς ἀπορίας των
 ὅχι δι' ἀργίαν, ἀλλὰ διὰ στέρησιν ἐργατικῆς ἀφορμῆς
 πενήτων πολιτῶν, τὰ ἐξοδευόμενα εἰς τὴν χρηστὴν ἀγω-
 γὴν τῶν τέκνων, καὶ εἰς τὴν ἰδίαν αὐτῶν ἀγωγὴν (ἂν δέν
 εὐτύχησαν νά λάβωσι παιδιόθεν χρηστὴν ἀγωγὴν,) διὰ
 τῆς ἀναγνώσεως τῶν χρηστῶν βιβλίων, καὶ τῆς μὲ χρη-
 στοῦς πένητας συχνῆς συναναστροφῆς. Ταῦτα καὶ τὰ τοι-
 αῦτα πράσσοντες, θέλουν δοξάζεσθαι, ὡς μεγαλόφρονες,
 καὶ ὅχι περιγελάσθαι ὡς ὑψηλόφρονες. Ἄν χωρὶς αὐτὰ
 ἐλπίζωσι νά τιμῶνται διὰ μόνον τὸν πλοῦτον, ἐλπίζουν
 πρᾶγμα ἀδύνατον. Ἴσως τιμηθῶσιν ἀπὸ παρασίτους καὶ
 κόλακας, ἤγουν ἀνθρωπίσκους ἐτοιμοὺς νά πωλήσωσι καὶ
 αὐτὴν των τὴν πατρίδα· ἀλλ' οἱ τίμιοι καὶ χρηστοὶ πολῖ-
 ται θέλουν τοὺς κρίνειν, ὡς τοὺς ἔκρινεν ὁ πένης Σωκρά-
 τής· «Ὅτι μωρὸς μὲν εἶη εἴ τις οἶεται, μὴ μαθῶν, τὰ τε
 ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι·
 μωρὸς δ' εἴ τις, μὴ διαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸν
 πλοῦτον, ὅτι ἂν βούληται ποριζόμενος, οἶεται δυνήσεσθαι
 καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν, ἡλίθιος δ' εἴ τις, μὴ δυνά-
 μενος τὰ συμφέροντα πράττειν, εὖ τε πράττειν οἶεται, καὶ
 τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι·
 ἡλίθιος δὲ καὶ εἴ τις οἶεται διὰ τὸν πλοῦτον, μηδὲν ἐπιστά-
 μενος δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς εἶναι δοκῶν

εὐδοκιμήσειν.» 1) Τὴν αὐτὴν κρίσιν, καὶ ὄχι διάφορον, ἤ-
θελαν ἀποφασίσαι, περὶ αὐτῶν ὁ Ἀριστείδης, ὁ Φωκίων,
ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἄνδρες ὄχι πλουσιώτεροι τοῦ Σωκρά-
τους, ἀλλὰ θαυμασθέντες ὅμοια μὲ τὸν Σωκράτην, καὶ
θαυμαζόμενοι ἔτι καὶ σήμερον, ὡς **ΑΝΔΡΕΣ ΜΕΓΑΛΟΙ**,
διότι οὐδ' αὐτὴ ἡ πενία τοὺς ἐμπόδισε νὰ φανῶσιν ἀλη-
θῶς **ΜΕΓΑΛΟΦΡΟΝΕΣ**. Εἰς μεγάλους πλούτους ὑψη-
λοφρόνησαν καὶ ὁ Κροῖσος καὶ ὁ Μίδαο· ἀλλ' ὁ πρῶτος
κατεφρονήθη ἀπὸ τὸν μεγαλόφρονα νομοθέτην τῶν Ἀ-
θηναίων, 2) καὶ τοῦ δευτέρου ἡ δόξα ἔμειν ἀνεξάλειπτος
εἰς τὴν γνωστὴν εἰς ὅλους παροιμίαν, **Μίδαο ὄνομα
ᾧ τὰ ἔχων**. Ἡ κοινὴ ὑπόληψις καὶ πάλαι καὶ σήμερον
ἄλλο πρεπωδέστερον εἰς τοὺς τοιοῦτους ἐγκώμιον δὲν εὔ-
ρηκε παρὰ νὰ τοὺς ὀνομάζῃ **Χρυσόμαλλα πρό-
βατα**. Καὶ ἡ κοινὴ αὕτη ὑπόληψις ἐγεννήθη ἀπὸ τοῦτο,
ὅτι πολλὰ ὀλίγοι πλούσιοι ἐγνώρισαν τὴν ἀληθινὴν χρῆ-
σιν τοῦ πλούτου, καὶ ἀσυγκρίτως ἔτι ὀλιγώτεροι ἀριθ-
μοῦνται ὅσοι τὸν ἀπέκτησαν δικαίως. Ἄν δὲν ἦτο τοῦτο,
διὰ τί τὸν ἐκαταφρόνησαν οἱ φιλόσοφοι; διὰ τί ἐπιστεύθη
ὡς ἀξίωμα τὸ,

Οὐδεὶς ἐπλούτησε ταχέως, δίκαιος ὢν; 3)

καὶ διὰ τί ἐπαινέθη ὡς ἓν ἀπὸ τὰ σπάνια εὐτυχήματα
Τὸ πλοῦτεϊν ἀδόλωσ. 4) Διὰ τί τελευταῖον. ἡ
ἰερά ἡμῶν θρησκεία, τὴν στενὴν δι' ὅλους ὁδὸν τῆς σω-
τηρίας 5) τὴν ἔκαμε στενοτέραν, ἢ μᾶλλον ἀπέραστον,
διὰ τοὺς πλουσίους; «Εὐκοπώτερόν ἐστι κάμηλον διὰ
τροπήματος ραφίδος διαλθεῖν, ἢ πλούσιον εἰς τὴν βασι-
λείαν τοῦ οὐθεῦ εἰσελθεῖν.» 6) — **ΠΛΟΥΤΟΥ ΑΔΗΛΟΤΗ-
ΤΙ**. Ἄδηλος εἶναι ἡ διαμονὴ τοῦ πλούτου εἰς τὸν οἶκον

1) Ξενοφ. Ἀπομν. IV. I. § 5. σελ. 114. 2) Ἴδε τὸν Ἡρό-
δοτον, I. 30 - 33. 3) Μένανδρ. παρὰ Στοβ. σελ. 127. 4) Πλά-
των. Γοργ. § 7. σελ. 154. 5) Ματθ. ζ'. 14. 6) Ματθ. ιθ'. 24.

τοῦ πλουσίου, πρῶτον δι' αὐτὴν του τὴν πλονεξίαν, ἥτις τὸν παρακινεῖ πολλάκις εἰς πολλὰς ἐμπορικὰς ἐπικινδύνους πραγματεύσεις, αἱ ὁποῖαι τὸν στερεοῦν καὶ τὰ ἤδη ἀποκτημένα. Ἄδηλος ἀκόμη, διὰ τὰς ἐνδεχομένας πολιτικὰς κοινὰς συμφορὰς, καὶ ἄλλας ἀπροσδοκῆτους μεταβολὰς τῆς τύχης. Ἄδηλον ἀκόμη, ἂν αὐτὸς τὸν φυλάξῃ, ὅτι καὶ τὰ τέκνα του μέλλουν νὰ τὸν φυλάξωσιν. Ὡσεπιπολὺ οἱ μεγάλων πλοῦτων κληρονόμοι γίνονται καὶ ἄσωτοι, πρῶτον διότι ἐπλούτησαν χωρὶς κόπους, καὶ δευτέρον ὅτι γεννημένοι εἰς πλούσιον οἶκον, καὶ μαθημένοι παιδιόθεν εἰς τὰ πολλὰ, ἔλαβαν καὶ κακὴν παιδικὴν ἀγωγὴν.

Κακὸν τι παιδεύμ' ἦν ἄρ' εἰς εὐανδρίαν
 Ὁ πλοῦτος ἀνθρώποισιν, αἷ τ' ἄγαν τρυφαί.
 Πενία δὲ δύστηνον μὲν, ἀλλ' ὅμως τρέφει
 Μοχθοῦντ' ἀμείνω τέκνα καὶ δραστήρια. 1)

Ταῦτα μάλιστα τὰ ἀπὸ πλουσίους γονεῖς δυστυχῆ τέκνα τυφλώνει ἀναβαίνουσα ὡς καπνὸς ἡ Ὑψηλοφροσύνη· διότι ταῦτα μάλιστα κυνηγοῦνται πανταχόθεν καὶ πολιορκοῦνται ἀπὸ τοὺς κόλακας, ὡς ἄγρα ἱκανὴ νὰ τοὺς χορτάσῃ. Μία ἀπὸ τὰς συνήθεις αὐτῶν παγίδας εἶναι οἱ διδόμενοι εἰς αὐτὰ τίτλοι, διότι ἐξέχουν εἰς τὸν πλοῦτον, σπουδάζουν νὰ τὰ πείσωσιν ὅτι ἔγειναν καὶ Ἐξοχώτατα, Εὐγενέστατα, Ἐνδοξότατα, Ἐκλαμπρότατα, καὶ νὰ τὰ στερήσωσι τελευταῖον καὶ ἀπ' αὐτὸν τὸν κοινὸν νοῦν. Διότι ἡ ὕψηλοφροσύνη καὶ καταφρόνησις τῶν ὁμοίων εἶναι ἀληθινὴ ἀνοησία, ὡς λέγει ὁ Χρυσόστομος. α' Ὅταν ἀνθρώπον ἀπονενοημένον ἴδῃς, καὶ ἀπάντων βελτίονα ἑαυτὸν ἡγούμενον εἶναι, καὶ ὕβριν νομίζοντα τὸ μετὰ τῶν πολλῶν ζῆν, μὴ ζῆτει λοιπὸν ἕτερον ἔλεγχον ἰδεῖν τῆς ἐκείνου παρα-

1 Ἐὐριπίδ. λείψαν. τόμ. II σελ. 420. Musgrav.

νοίας.» 1) — ΕΙΣ ΑΠΟΛΑΥΣΙΝ. Οὐδ' ἡ ἀπόλαυσις ἄρα τῶν ἀγαθῶν τῆς γῆς εἶναι ἀπηγορευμένη εἰς τὸν χριστιανόν, ἐπειδὴ, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, τὰ χορηγεῖ πλουσίως ὁ θεὸς μὲ σκοπὸν νὰ τ' ἀπολαύωσιν οἱ ἄνθρωποι, ἐὰν μόνον ἡ ἀπόλαυσις γίνεται μὲ μέτρον, μηδὲ καταντᾷ εἰς τρυφήν βλαβερὰν καὶ εἰς τὸ σῶμα καὶ εἰς τὴν ψυχὴν.

18. ΑΓΑΘΟΕΡΓΕΙΝ. Ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Εὐ ε ρ γ ε τ εῖ ν, νὰ ἦναι εὐεργετικοὶ καὶ μάλιστα εἰς τοὺς ἀπόρους καὶ πένητας. Εἰς τοὺς Ἑλληνας ἡ Ἀγαθοεργία σημαίνει μᾶλλον τὰ ἔργα τῶν Ἀγαθῶν, ἤγουν τῶν κατὰ πόλεμον ἀνδρείων. Ἀγαθοεργίην ὀνομάζει δ' Ἡρόδοτος τοῦ Ζωπύρου τὸ στρατήγημα, εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Βαβυλῶνος. 2) Καὶ ἀπὸ τὸν αὐτὸν μανθάνομεν, ὅτι εἰς τὴν Σπάρτην ἦτο καὶ σύστημα ὀνομαζομένων ἀγαθοεργῶν (braves,) τοὺς ὁποίους ἐδιάλεξαν κατὰ πρεσβυτέρους ἀπὸ τοὺς Ἰππέας. 3) — ΕΥΜΕΤΑΔΟ ΤΟΥΣ. Νὰ ἦναι μεταδοτικοί. Τὸ Μεταδοτικὸς εἶναι τῆς γλώσσης μας, ὡς καὶ τὸ Μεταδίδω (donner part, ou faire la parte), ἂν καὶ τὰ ἐλησμόνησεν ὁ Γραικιταλικὸς Λεξικογράφος. Λέγομεν καὶ Μετάδοσιν τὴν ἐνέργειαν τοῦ μεταδίδειν, καὶ ἰδιαίτερος τὴν διαμοίρασιν τοῦ ἄρτου τῆς εὐχαριστίας, διότι μεταδίδεται εἰς ὄλους, ὡς τὴν ὀνομάζομεν Μετάληψιν, διότι μεταλαμβάνεται, καὶ Κοινωνίαν (communion,) διότι κοινωνεῖται. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ. Τινὲς τὸ ἐξήγησαν ὡς συνώνυμον τοῦ Εὐμεταδότου, (libéraux,) ἤγουν εὐεργετικούς, ἐλεήμονας, διότι καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς Νέας Διαθήκης τοιαύτην σημασίαν ἔχει τὸ Κοινωνία, ὅσον «Τῆς δὲ εὐπορίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλανθάνεσθε.» 4) Προκρίνω τὴν ἐξήγησιν τοῦ Οἴκουμένου «Κοινωνικούς, τουτέστι πράους, προση-

1) SVICER Thesaur. eccles. tom. I. pag. 1082.

2) Ἡροδότη. III. 160. 3) Ἡροδ. I. 67. 4. Πρὸς Ἑβρ. γ'. 16.

νεῖς, ἀτύφους, συγκαταβατικούς» ὡς τὸ ἐνόησαν καὶ ὁ Θεοδώρητος καὶ ὁ Θεοφύλακτος. 1) Ὁ δὲ Ζωναρᾶς καὶ μετέγραψεν δλόκληρον τὴν ἐξήγησιν τοῦ Οἴκουμένου. 2) Κοινωνικοὶ λέγονται οἱ ἰδιαιτέρως ἀπὸ τοὺς παλαιούς Ὀμιλητικοὶ (communicatifs,) γῆθουν οἱ εὐχάριστα συνομιλοῦντες καὶ ἀναστρεφόμενοι μετὰ τοὺς ἀνθρώπους, καὶ τούτους ἐσήμανεν ἐδῶ ἐπίτηδες ὁ Ἀπόστολος ὡς ἐναντίους τῶν ὑψηλοφρόνων (hautains,) Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον τὸ Εὐμετάδοτον καὶ ἐλεητικόν· ἀλλὰ χρεωστεῖ ὁ ἐλεῶν νὰ συνοδεύῃ τὸ δῶρόν του μετὰ φιλανθρωπίαν, μετὰ γλυκύτητα καὶ μετὰ συμπάθειαν· «Ὁ μεταδιδούς ἐν ἀπλότητι... ὁ ἐλεῶν ἐν ἰλαρότητι. 3) Ἰλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός.» 4) Ἐλεοῦν πολλάκις καὶ οἱ ὑψηλόφρονες, ἀλλ' ἡ ἐλεημοσύνη των, συνοδευομένη μετὰ τὸν τύφον καὶ ὑπεροφίαν, πληγώνει πλέον παρὰ θεραπεύει τὸν ἐλεούμενον.

19. ΑΠΟΘΗΣΑΥΡΙΖΟΝΤΕΣ. ΘΕΜΕΛΙΟΝ. Ἡ ἀναρμοστία τῶν δύο τούτων λέξεων ἐκίνησε τινὰς εἰς ὑποψίαν μὴ ἢ παλαιὰ γραφὴ ἦτο ΚΕΙΜΗΛΙΟΝ. Τὰ Κεῖμηλια θησαυρίζονται· τὰ δὲ Θεμέλια καταβάλλονται ἢ κτίζονται. Ἀλλὰ τὸ Θεμέλιον (fondement,) νοεῖται ἐδῶ ἀντὶ τοῦ Θεμέα (fond) ἀπὸ τὸ Τέθειμαι ὡς καὶ τὸ Κεῖμηλιον ἐδύνατο, νὰ λέγηται καὶ Κεῖμα, ἀπὸ τὸ Κεῖμα. Θέμα σημαίνει συναθροισμένον καὶ ἀποθεμένον ἀργύριον, μονολέξει Θησαύρισμα, οἷον εἶναι (παρόμοιον τὴν ἔννοιαν μετὰ τὸ προκειμένον) τὸ βῆτόν τοῦ Τωβίτ, «Μὴ φοβοῦ ποιεῖν ἐλεημοσύνην, θέμα γὰρ ἀγαθὸν θησαυρίζεις σεαυτῷ εἰς ἡμέραν ἀνάγκης.» 5) Ὅθεν καὶ τὸ «θεματίζει, ἀποτίθεται» κατὰ τὸν Ἠσύχιον καὶ Θεματικοὶ ἀγῶνες, τῶν ὁποίων τὸ βραβεῖον ἦτον ἀργύριον, εἰς διάκρισιν

1) Ἰδ. SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. pag 128.
 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1234. 3) Πρὸς Ρωμ. ε'. 8. 4) Β'. Πρὸς Κορινθ. θ'. 7. 5) Τωβίτ. δ'. 9. 10.

τῶν Στεφανιτῶν ἀγώνων, ὅπου οἱ ἀγωνισταὶ ἐστεφανοῦντο μόνον. — Εἰς τὸ μέλλον Ἐπισημασθέντων τῶν ἀνάγκης. — ΚΑΛΟΝ. Ἀκόμη καὶ τὸ ἐπίθετον μαρτυρεῖ ὅτι τὸ Θεμέλιον ἐγράφη εἰς σημασίαν τοῦ θέμα, θησαύρισμα. Τὸ θεμέλιον λέγεται Ὀχυρὸν ἢ Ἐδραῖον, ὄχι Καλόν. — ΕΠΙΛΑΒΟΝΤΑΙ, Ἴδε τὰ προλεχθέντα. 1) — ΤΗΣ Αἰωνίου ΖΩΗΣ. Ὡς εἶπε καὶ ἀνωτέρω. Ἀλλ' ἐδῶ φέρεται καὶ διάφορος γραφὴ ἐμφαντικωτέρα, ἴσως δὲ καὶ γνησία, ΤΗΣ ΟΝΤΟΣ ΖΩΗΣ. Ἡ ὄντως ζωὴ εἶναι ἡ γαληνὴ καὶ ἀτάραχος ζωὴ, εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα διὰ τὴν παῦσιν, εἰς τὸν παρόντα διὰ τὴν μετρίασιν καὶ χαλίνωσιν τῶν παθῶν. Ὁ κακὸς ἄνθρωπος δὲν ζῆ ἀληθινὴν ζωὴν, ἐπειδὴ κολάζεται ἀδιαλείπτως ἀπὸ τὴν ταραχὴν τῶν παθῶν του, ὡς τὸ δηλοῦν καὶ τὰ διδόμενα εἰς αὐτὸν ἐπίθετα Μοχθηρὸς, καὶ Πονηρὸς, ἤγουν ἄνθρωπος καταβαρούμενος ἀπὸ μόχθους καὶ πόνους ἀκαταπαύστους, ὡς ὁ Κατεργάτης (galérien) εἰς τὸ Κάτεργον. 2) Τοιαύτας ὀνομάτων ἐτυμολογίας καὶ ἐξηγήσεις συμφέρει πολὺ (ὡς τὸ εἶπα πολλάκις) νὰ τὰς γνωστοποιῶσιν οἱ ἱερωμένοι μας, καὶ ἱεροκήρυκες (prédicateurs) καὶ πνευματικοὶ (confesseurs) εἰς τοὺς κοσμικοὺς. Ὁφελίμους τὰς ἔκρινε καὶ ὅστις εἶπεν «Ἀρχὴ παιδεύσεως ἡ τῶν ὀνομάτων ἐπίσκεψις.» 3)

20. ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΝ. Διάφορος γραφὴ ΠΑΡΑΘΗΚΗΝ, ὡς καὶ κατωτέρω. 4) Λέγονται καὶ τὰ δύο· οἱ Ἀττικοὶ ὅμως ἐπρόκριναν τὸ πρῶτον, ὡς λέγει ὁ Μοῖρις, «Παρακαταθήκην Ἀττικῶς· Παραθήκην Ἑλληνικῶς.» Σημαίνει κυρίως πᾶγμα θεμένον εἰς φυλακὴν ἄλλου (dépôt,) χρεωστοῦντος νὰ τὸ ἀποδώσῃ, ὅταν τοῦ ζητηθῇ· καὶ μεταφορικῶς, ὅτι τις παραδίδῃ εἰς πίστιν ἄλλου νὰ

1) Ἀνωτέρ. σελ. 225. 2) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 152-154.

3) Ἀόριαν. Ἐπικτ. Διατρ. I. 17. § 12. σελ. 42. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. α. 12.

τὸ φυλάσσει ἀκέραιον, ὡς ἐδῶ Παρακαταθήκην ὀνομάζει τὴν ὁποίαν ἐδίδαξε τὸν Τιμόθεον διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Θεοφύλακτος τὸ ἐξηγεῖ «Ταῦτα πάντα, ἃ ὑπ' ἐμοῦ ἐνετάληθης, ὡς δεσποτικὰ ὄντα φύλαξον. 1) — ΕΚΤΡΕΠΟΜΕΝΟΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 2) — ΒΕΒΗΛΟΥΣ ΚΕΝΟΦΩΝΙΑΣ. Τὰς ὁποίας ἀνωτέρω ὠνόμασε Βεβήλους καὶ γραῶδεις μύθους. 3) «Κενοφωνίας ματαιολογίας,» κατὰ τὸν Ἡσύχιον. Βεβήλους δὲ κενοφωνίας, «Μυσαρὰ καὶ μάταια δόγματα» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος. 4) — ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ. Ἄντιθεσις εἶναι κυρίως ἡ ἐναντία θέσις (opposition,) καὶ μεταφορικῶς πᾶσα ἐναντιότης, καὶ μάλιστα ἡ διὰ λόγων, ἡ ἀντιλογία (contradiction.) — ΨΕΥΔΩΝΥΜΟΥ ΓΝΩΣΕΩΣ. «Γνώσις, σύνεσις, εἶδησις, νόησις,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Διὰ τί ὀνομάζομεν ἡμεῖς σήμερον ἰδίως Γνώσιν τὴν φρόνησιν (prudence,) καὶ Γνωστικὸν, τὸν φρόνιμον (prudent,) ἐξηγήθη ἄλλοῦ. 5) Οἱ ἀποστολικοὶ συγγραφεῖς Γνωσιν ἐξαιρέτως ὠνόμαζαν τὴν εἶδησιν τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας ἐνωμένην μετὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐντολῶν τοῦ Χριστοῦ. Γνώσις ὠνομάζετο καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἢ Μωσαϊκῆ θεολογία καὶ νομοθεσία· ἀλλ' εἰς τῶν Ἀποστόλων τοὺς χρόνους οἱ Φαρισαῖοι καὶ νομοδιδάσκαλοι τὴν ἀνέμιξαν μετὰ τίσας δεισιδαιμονίας, καὶ νεωτερικὰς λεπτολογίας, ὥστε νὰ τὴν καταστήσωσι Ψευδὸν ὄνομα, ὡς τὴν ὀνομάζει ὁ Ἀπόστολος, ἤγουν τοιαύτην γνώσιν, ἣτις τὸνομα μόνον τῆς γνώσεως ἔφερε, τὸ δὲ πρᾶγμα ἐμύρανε τοὺς ἐπαιρομένους εἰς αὐτὴν, καὶ τοὺς ἔκαμνε καταφρονητὰς τῶν ἄλλων, ὡς τάχα ἐξεύροντας τὰ λανθάνοντα τοὺς ἄλλους. Ἡ διδασκαλία τῶν τοιούτων δικαίως λέγεται Κενοφω-

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. σελ. 582. 2) Ἀνωτέρ. σελ. 66 καὶ 183. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 7. σελ. 149. 4) Ἰδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 87. 5) Ἀτακτ. III. Προλεγόμεν. σελ. δ'.

νία, διότι προήρχετο ἀπὸ μ' ἀνεμονοφρουσκιωμένας καὶ κενὰς νοῦ κεφαλὰς, ὡς εἶπεν ἀλλοῦ περὶ τῶν ἀπὸ τοῦς Ἑλληνας ἐρχομένων χριστιανῶν ὁ Ἀπόστολος, « Ἡ γνῶσις φυσιοῖ, ἡ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ. » 1) Φυσιοῖ, ἤγουν φουσκῶνει· διότι εὐρίσκονται καὶ μεταξὺ τούτων, ἀπυστρεφόμενοι μὲν τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα, οὔτε γνωστικώτεροι ὅμως οὔτε θεοσεβέστεροι τῶν Φαρισαίων. Ἀπὸ τοῦς τοιοῦτους ἔμελλε νὰ γεννηθῇ μετ' ὀλίγον ἡ αἵρεσις τῶν ἐπονομασθέντων Γνωστικῶν (Gnostiques), μίγμα τερατώδες χριστιανισμοῦ, Ἰουδαϊσμοῦ καὶ Νεοπλατωνισμοῦ. Αὐτοὶ καταφρονήσαντες τὸ ἡθικὸν μέρος τῆς θρησκείας, ἐδόθησαν εἰς τὴν λεπτολόγον ἐξήγησιν τῆς Γραφῆς, οὐδ' αὐτὴν σεβόμενοι πολλὰ, ἐπειδὴ παρ' αὐτὴν ἐκαυχῶντο ὅτι εἶχαν καὶ ἀμέσους ἐμπνεύσεις ἀπὸ τὸν Θεόν. « Ἀσείγηχε, φασίν, ἡ θεία Γραφή, ταῦτα ὁ Θεὸς ἡμῖν ἀπεκάλυψε. » 2)

21. ΕΠΑΓΓΕΛΛΟΜΕΝΟΙ. Καυχώμενοι ὡς ἔχοντες γνῶσιν ἀληθινὴν, καὶ ὄχι ψευδώνυμον. 3) — ΗΣΤΟΧΗΣΑΝ. Ἀπέτυχαν, ἐναυάγησαν εἰς τὴν πίστιν. 4) — Η ΧΑΡΙΣ ΜΕΤΑ ΔΟΥ. Ἐλλειπτικῶς ἀντὶ τοῦ Ἡ Χάρις τοῦ Θεοῦ ἐῖη μετὰ σοῦ! σύνηδες τέλος εἰς τῶν ἀποστόλων τὰς ἐπιστολάς.

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ἡ. Ι. 2) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 773. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 92.

4) Ἀπότ. σελ. 65.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Η ΠΡΟΣ ΤΙΜΟΘΕΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α΄.

Κείμενον.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ θελήματος τοῦ Θεοῦ κατ' ἐπαγγελίαν ζωῆς τὴν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ,

2. Τιμοθέε ἀγαπητῷ τέκνῳ, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

3. Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, ὃ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὴν περὶ σοῦ μνησίαν ἐν ταῖς δεήσεσί μου νυκτὸς καὶ ἡμέρας.

4. Ἐπιποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένος σου τῶν δακρύων, ἵνα χάραξ πληρωθῶ.

5. Ὑπόμνησιν λαμβάνων τῆς ἐν σοὶ ἀνοποκρίτου πίστεως, ἧτις ἐνόησε πρῶτον ἐν τῇ μάμμῃ σου Λαῖδῃ καὶ τῇ μητρὶ σου Εὐνίκῃ· πέπεισμαι δὲ ὅτι καὶ ἐν σοὶ.

6. Δι' ἣν αἰτίαν ἀναμιμνήσκω σὲ ἀναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ Θεοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου.

7. Οὐ γὰρ ἔδωκεν ἡμῖν ὁ

Νέα μετάφρασις.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ [ὠρισμένος] ἀπὸ θέλημα Θεοῦ νὰ ἀναγγείλω τὴν κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν ζωὴν.

2. [Ἐῶχομαι] εἰς τὸν Τιμόθεον, ἀγαπητόν μοι τέκνον, χάριν, ἔλεον, εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς, καὶ Χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν.

3. Εὐχαριστῶ τὸν Θεόν, τὸν ὅποιον λατρεύω ἀπὸ προγόνων μὲ καθαρὰν συνείδησιν, ὅτι σὲ ἐνθυμοῦμαι ἀκατάπαυστα εἰς τὰς προσευχάς μου νύκτα καὶ ἡμέραν,

4. Ἐχων πολὺν πόθον νὰ σὲ ἴδω, ἐνθυμούμενος τὰ δακρυά σου διὰ νὰ γεμισθῶ χαρὰν.

5. Ἐνθυμούμενος [εἶ] τὴν ἀνοποκρίτον σου πίστιν, ἧτις ἐκατόκχησε πρῶτον εἰς τὴν ψυχὴν τῆς μάμμης σου Λαῖδος, καὶ τῆς μητρὸς σου Εὐνίκης· πιστεύω δὲ καὶ εἰς τὴν ἰδικὴν σου.

6. Διὰ τὴν ὁποῖαν αἰτίαν σοῦ ἐνθυμίζω νὰ ἀναζωοπορῆς τὸ δομένον εἰς σὲ διὰ τῆς ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν μου χάρισμα τοῦ Θεοῦ.

7. Διότι δὲν μας ἔδωκεν ὁ

Θεός πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ δυνάμει, καὶ ἀγάπης, καὶ σωφρονισμοῦ,

8. Μὴ οὖν ἐπαισχυνθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ κακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν Θεοῦ·

9. Τοῦ σώσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει ἀγία· οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν, καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν ἡμῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων·

10. Φανερωθεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καταργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ εὐαγγελίου·

11. Εἰς ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ Ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν.

12. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω· ἀλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ὅτι πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι ὅτι δυνατὸς ἐστὶ τὴν παραθήκην μου φυλάξει εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

13. Ὑποτόπωσιν ἔχε ὑγιανόντων λόγων, ὧν παρ' ἐμοῦ ἤκουσας ἐν πίστει καὶ ἀγάπῃ τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

14. Τὴν καλὴν παραθήκην φύλαξον διὰ Πνεύματος ἀγίου τοῦ ἐνοικοῦντος ἐν ἡμῖν.

15. Οἶδας τοῦτο, ὅτι ἀπεστρά-

Θεός πνεῦμα δειλίας, ἀλλὰ [πνεῦμα] δυνάμει καὶ ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ.

8. Μὴ ἐντραπῆς λοιπὸν τὸ μαρτύριον τοῦ Κυρίου ἡμῶν μηδὲ ἐμὲ τὸν δέσμιον αὐτοῦ· ἀλλὰ συγκακοπάθησε μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, κατὰ τὴν [δοθεῖσαν εἰς σέ] δύναμιν τοῦ Θεοῦ·

9. Ὅστις μᾶς ἔσωσε, καὶ μᾶς ἐκάλεσε κἀλεσμα ἅγιον, ὅχι κατὰ τὰ ἔργα μας, ἀλλὰ κατὰ βουλήν ἰδίαν, καὶ χάριν τὴν δοθεῖσαν εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ πρὸ χρόνων αἰωνίων·

10. Φανερωθεῖσαν δὲ τώρα μὲ τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ἐκατάργησε μὲν τὸν θάνατον, ἐφανέρωσε δὲ ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ Εὐαγγελίου·

11. Τοῦ ὁποίου κήρυξ ἐκαταστάθην ἐγὼ καὶ Ἀπόστολος καὶ διδάσκαλος ἐθνῶν.

12. Διὰ τὸ ὁποῖον καὶ πάσχω ταῦτα· ἀλλὰ δὲν ἐντρέπομαι· διότι ἐξεύρω εἰς ποῖον ἐπίστευσα, καὶ εἶμαι βέβαιος, ὅτι εἶναι δυνατὸς νὰ φυλάξῃ τὴν παρακαταθήκην μου ἕως τὴν ἡμέραν ἐκείνην.

13. Κράτει τὸ παράδειγμα ὁσων ἤκουσες ἀπ' ἐμὲ λόγων ὑγιῶν, μὲ πίστιν καὶ ἀγάπην τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ·

14. Φύλαξε τὴν καλὴν παρακαταθήκην μὲ τὴν δύναμιν τοῦ κατοικοῦντος εἰς ἡμᾶς Ἀγίου Πνεύματος.

15. Ἐξεύρεις τοῦτο, ὅτι μ' ἀ-

φησάν με πάντες οί ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἔστι Φύγελλος καὶ Ἐρμογένης.

16. Διήγησθε ὁ Κύριος τῷ Ὀνησιφόρου οἴκῳ, ὅτι πολλάκις με ἀνέψυξε, καὶ τὴν ἄλυσίν μου οὐκ ἐπησχύνθη.

17. Ἄλλὰ γενόμενος ἐν Ρώμῃ, σπουδαιότερον ἐζήτησέ με, καὶ εὔρε.

18. Διήγησθε αὐτῷ ὁ Κύριος εὐρεῖν ἔλεος παρὰ Κυρίου ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· καὶ ὅσα ἐν Ἐφέσῳ διηκόνησε, βέλτιον σὺ γινώσκεις.

φήκασιν ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι εἰς τὴν Ἀσίαν, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι ὁ Φύγελλος καὶ ὁ Ἐρμογένης.

16. Ὁ Κύριος νὰ δώσῃ ἔλεος εἰς τὸν οἶκον τοῦ Ὀνησιφόρου ὅτι με ἐπαρηγόρησε πολλάκις, οὐδ' ἐντραπή τὴν ἄλυσίν μου.

17. Ἄλλ' ὅτε ἦλθεν εἰς τὴν Ρώμην, μ' ἐζήτησε πρόθυμα καὶ με ἤρε.

18. Εἶθε νὰ τὸν δώσῃ ὁ Κύριος τὸ ἔλεός του! καὶ ὅσα ἐδιακόνησεν εἰς τὴν Ἐφεσον, τὰ ἐξεύρεις σὺ καλλίτερα.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ἡ πρὸς τὸν Τιμόθεον δευτέρα ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου ἐγγράφη ἀναμφιβόλως ἀπὸ τὴν Ρώμην. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐκ παραδόσεως πιστεύεται, ὅτι δύο ταξίδια ἔκαμεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν πόλιν ταύτην, ἀμφιβάλλεται, ἂν τὴν ἔγραψεν εἰς τὴν πρώτην ἢ εἰς τὴν δευτέραν του εἰς Ρώμην διατριβὴν, ὅτε καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον ἀπὸ τὸν Νέρωνα. Πολλοὶ ἐνόμισαν τὸ πρῶτον πιθανώτερον ὅμως με φαίνεται τὸ δεύτερον. 1) Ἀπορεῖται προσέτι, ἂν ὁ Τιμόθεος ἔλαβε τὴν ἐπιστολὴν εὐρισκόμενος ἀκόμη εἰς τὴν Ἐφεσον, ἢ εἰς ἄλλην τινὰ πόλιν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

1. ΔΙΑ ΘΕΛΗΜΑΤΟΣ ΘΕΟΥ. Δὲν εἶν' ἀκριβῶς ταυτόσημον μετὰ τὴν θέλῃσιν τὸ θέλημα. Ἡ θέλησις σημαίνει ἀπλῶς τὴν βούλησιν (volonté) πράξεως τινὸς τὸ δὲ θέλημα, τὴν μετὰ χαρᾶς καὶ εὐδοκίας βούλησιν (bon plaisir) ἢ ἐπιθυμίαν τῆς πράξεως. Καὶ ἡ τοιαύτη διαφορὰ

1) Ἰδε Εὐσέβ. Ἐκκλ. II. ἱστορ. 22 σελ. 102-103. ἔκδ. 1779.

σώζεται τρόπον τινά και εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. Λέγομεν παραδείγματος χάριν ἀδιαφόρως, Μὲ τὴν θέλῃσιν, Μὲ τὸ θέλημα μου τὸ ἔκαμε, περὶ τοῦ πράσσοντός τι μὲ συγκατάθεσίν μου περὶ δὲ τοῦ πληρόντος τὰς ἐπιθυμίας του (καλὰς ἢ κακὰς) αὐτεξουσίως, ὄχι Κάμνει τὰς θελήσεις του, ἀλλὰ Κάμνει τὰ θελήματα τὰ του, ὡς εἶναι τὰ θελήματα τῶν ἀκολάστον νέων, καὶ ἀπολύτων δεσποτῶν, χειροτέρων καὶ παρὰ τοὺς ἀκολάστους νέους, ἐπειδὴ ὄχι μόνον τὰ ἴδια θελήματα κάμνουν αὐτοὶ, ἀλλ' ἀναγκάζουν καὶ τοὺς δεσποζομένους νὰ τὰ πράσσωσιν. Ὅταν ὁ λόγος ᾗναι περὶ Θεοῦ, εἰς τὸν δόποιον μόνον ἀνήκει ἡ ἀπόλυτος ἐξουσία, διότι καὶ μόνος δύναται νὰ τὴν ἔχῃ ἀχώριστον τῆς δικαιοσύνης, αἱ ἀποφάσεις του δικαίως ὀνομάζονται καὶ θελήματα καὶ εὐδοκίαι. Ὁ Χρυσόστομος ἐξηγῶν τὸ λεγόμενον ἄλλου ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον, «Κατὰ τὴν εὐδοκίαν τοῦ θελήματος αὐτοῦ,» 1) λέγει, «Εὐδοκίαν τὸ πρῶτον θέλημα φησὶ, τὸ σφοδρὸν θέλημα, τὸ μετὰ ἐπιθυμίας θέλημα, τὸ πείσμα· οὕτω γὰρ ἡμεῖς τὴν ἐπίτασιν τοῦ θελήματος δηλοῦντες, Κατὰ τὸ πείσμα ἡμῶν λέγομεν.» 2) — ΚΑΤ' ΕΠΑΓΓΕΛΙΑΝ. κ. τ. λ. Ἡ κατὰ πρόθεσιν ἐδῶ σημαίνει τὴν διά. Δι' ἐπαγγελίαν, διὰ νὰ ἀναγγείλω, νὰ κηρύξω τὴν ζωὴν τὴν ἐν Χριστῷ, ἔχουν ὅποιαν ζωὴν ἀπαιτεῖ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτόν. Εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην ἡ λέξις Ἐπαγγελία λαμβάνεται συχνότερα εἰς σημασίαν τοῦ Ὑπόσχεσις. Ἐπαγγελία, ὕπόσχεσις· καὶ Ἐπάγγελμα λέγει ὁ Ἡσύχιος. Διὰ τοῦτο τινὲς τὸ ἐξηγήσαν καὶ ἐδῶ ὑπόσχεσιν. Οἱ Θεολόγοι τῆς Γενεῦτης ἐσπούδασαν νὰ φυλάξωσι καὶ τὰς δύο σημασίας ἐρμηνεύοντες, pour annoncer la promesse de la vie, etc. ἔχουν

1) Πρὸς Ἐφεσ. ἀ. 5. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1141.

Διὰ [να ἀναγγεῖλω] τὴν ὑπόσχεσιν τῆς ζωῆς, τῆς μελλούσης δηλαδὴ.

2. ΑΓΑΠΗΤΩ ΤΕΚΝΩ. Ἀγαπητὸν τέκνον ὀνομάζει τὸν Τιμόθεον, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς πρώτης ἐπιστολῆς ὠνόμαζε Γνήσιον τέκνον ἐν πίστει.

3. ΧΑΡΙΝ ΕΧΩ . . . ΩΣ ΑΔΙΑΛΕΙΠΤΟΝ ΕΧΩ κτλ. Ἔχει τι δύσκολον ἡ σύνταξις διὰ τὸ ὁμοιωματικὸν ΩΣ. Τινὲς τὸ ἐρμηνεύουν ὡς ἀφηγηματικὸν (ὅτι) ἐξηγοῦντες καὶ τὸ ἀκόλουθον Ἔχω καθ' ἐβραϊσμόν, ἀντὶ τοῦ Δικαίως ἔχω. Ἡ Χρесоτῶν ἄξιον, 1) εἰς τοῦτον τὸν τρόπον: «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸν . . . ὅτι [ἡ χρησθή σου διαγωγὴ με ὑποχρεώνει νὰ] σ' ἐνθυμοῦμαι νύκτα καὶ ἡμέραν εἰς τὰς προσευχάς μου.» Πολὺ πιθανώτερον μὲ φαίνεται, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἔδωκεν εἰς τὸ Χάριν ἔχω σημασίαν ὄρκου, ἥγουν «Χάριν ἔχω τῷ Θεῷ, ὃ λατρεύω ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνειδήσει: [καὶ μαρτύρομαι] ΩΣ ἀδιάλειπτον κ. τ. λ.» Τοῦτο ἐξηγεῖται ἀπὸ παράλληλον ἄλλο ρητὸν, «Μάρτυς γάρ μου ἐστὶν ὁ Θεός, ὃ λατρεύω.. ΩΣ ἀδιάλειπτως μνησθῆναι ὑμῶν ποιούμαι.» 2)

4. ΕΠΙΠΘΩΝ κ. τ. λ. Ἐπίτασιν σημαίνει ἡ πρόθεσις ἐδῶ ὡς καὶ ἀνωτέρω, εἰς τὸ Ἐπαχολουθῶ. 3) Πόθῳ, σημαίνει ἐπιθυμῶ. Ἐπιποθῶ, ἐπιθυμῶ θερμῶς. — ΤΩΝ ΔΑΚΡΥΩΝ. Τὰ ὁποῖα ἔχουσες, ὅτε ἐχωριζόμεν ἀπὸ σέ. Καὶ διὰ τούτου νοεῖ τὸ ἱστορούμενον εἰς τὰς Πράξεις περὶ τῶν κλαιόντων πρεσβυτέρων τῆς Ἐφέσου, ὅτε ἀνεχώρει ὁ Παῦλος ἀπὸ αὐτοῦς, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Τιμόθεος 4)

5. ΑΝΥΠΟΚΡΙΤΟΥ. Πίστιν ἀνυπόκριτον ὀνομάζει τὴν συνοδευμένην μὲ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐντολῶν ἐκεῖνου, εἰς

1) Ἰδ. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Testament. tom. V. pag. 73. 2) Πρὸς Ῥωμ. α. 9. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 178. 4) Πράξ. κ'. 37-38.

τὸν ὁποῖον ἐπαγγέλλεται ὅτι πιστεύει ὁ πιστός. — MAM-
 MH. Μάμμη, τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ ὄνομα,
 ἐσήμαινεν ὅ,τι καὶ σήμερον ἔτι σημαίνει, πατὴρ ἢ μη-
 τρὸς μητέρα. Οἱ Ἀττικοὶ τὴν ὠνόμαζαν Τίθη (grand'
 mère) Μάμμη δὲ ἢ Μάμμιαν (Mumman,) κατὰ
 παιδικὸν ἔθος, ἔλεγον αὐτὴν τὴν μητέρα. «Μάμμη τὴν
 μητέρα καλοῦσι καὶ Μάμμιαν· καὶ τὸν πατέρα, Πάππαν
 καὶ Παππίαν,» λέγει ὁ Φώτιος. Ὁ Πάππας εἶναι τῶν Γάλλων
 ὁ Papa. — ΛΩΙΔΙ. . ΕΥΝΙΚΗ. Ὁ πατὴρ τοῦ Τι-
 μοθέου ἦτον Ἕλληνα, ἢ δὲ μήτηρ Εὐνική καὶ ἡ Μάμμη
 τοῦ Λωῖς ἔγειναν ἀπὸ Ἰουδαίους χριστιανοί. 1)

6. ANAZΩΠΥΡΕΙΝ. Ἐναζωπυρῶ κυρίως σημαίνει
 Ἐξανάπτω πῦρ μαραινόμενον, ἢ φουσῶν, ἢ προσφέρων
 νέαν ὕλην, καὶ μεταφορικῶς ἀνανεῶνω, ἀναζωῶνω, ἀνε-
 δυναμόνω τὰς ἠθικὰς τῆς ψυχῆς διαθέσεις. Ὁ Θεοδώρη-
 τος ἐξηγῶν τὸ προκείμενον ῥητὸν λέγει «Πυρσεύειν τῇ
 προθυμίᾳ τὴν χάριν τοῦ πνεύματος, ἣν διὰ τῆς ἐμῆς ἐ-
 κομίσω χειροτονίας· καθάπερ γὰρ τὸ ἔλαιον τῆς λαμπά-
 δος τὴν φλόγα σφοδρότεραν ἐργάζεται, οὕτως ἡ καλὴ τῆς
 ψυχῆς προθυμία τοῦ παναγίου πνεύματος τὴν χάριν ἐφέλ-
 κεται.» 3) Ἡ ἀναζωπύρησις τοῦ ὑπὲρ τῆς πίστεως ζή-
 λου ἦτο μάλιστα τότε ἀναγκαία καὶ διὰ τὸ νεαρὸν τῆς
 θρησκείας, καὶ διὰ τοὺς διώκοντας αὐτὴν, καὶ πολὺ πλέον
 ἀκόμη διὰ τὸν περίγελων. Σήμερον τοῦ Εὐαγγελίου ἡ δι-
 δασκαλία κινδυνεύει νὰ σβεσθῇ ὀλίγετα εἰς τοὺς Δυτικὰς
 χριστιανοὺς, διότι πολὺ ἀπὸ τοὺς χρεωστοῦντας νὰ τὴν
 ἀναζωπυρῶσιν ἱερωμένους ἔδειξαν ἐσχάτως (18⁰⁰) μὲ
 τὰς ὁποίας διήγειραν ταραχὰς εἰς τὴν Ἰσπανίαν, Λυσιτα-
 νίαν, καὶ ἐσποῦδασαν νὰ διεγείρωσι καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν,
 ὅτι ἔγειναν οἱ πλέον ἀσεβεῖς χριστέμποροι καὶ χριστεμ-

1) Πράξ. ις. 1. 2) Ἴδε SUICER. Thesaur. eccle-
 siast. tom. II. pag. 265.

παίχται. Ἐκεῖνος ἐδίδασκε τὴν ἀδελφικὴν ἰσονομίαν, καὶ οὗτοι ὄχι μόνον δεσπόζουσι, ἀλλὰ καὶ κολακεύουσι καὶ ἀναζωπυροῦσι τὴν ἀπόλυτον τῶν κοσμικῶν ἐξουσίαν, ἐκεῖνος κατηγορεῖ τὴν φιλαργυρίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ οὗτοι θησαυρίζουσι μὲ παντοίους δόλους τῶν ἐργαζομένων τὰ χρήματα, ἐκεῖνος καταδικάζει τὴν φιληδονίαν, καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοῦς ὑπερέβαλον καὶ τὸν Σαρδανάπαλον εἰς τὴν τρυφήν. Ὅχι! τοιοῦτοι ἱερεῖς δὲν εἶναι τοῦ Ὑψίστου ἱερεῖς, ἀλλ' ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης, πλέον ἄξιοι νὰ ὀνομάζωνται τοῦ Σατανᾶ παρὰ τοῦ Χριστοῦ διάκονοι. 1) — ΧΑΡΙΣΜΑ. Τὸ χάρισμα τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐλέχθη πρότερον. 2) — ΕΠΙΘΕΣΣΕΩΣ ΤΩΝ ΧΕΙΡΩΝ. Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο πρότερον. 3)

7. ΠΝΕΥΜΑ ΔΕΙΛΙΑΣ. Περιφραστικῶς ἀντὶ τοῦ Δειλίας. Ἰδαμεν ἀνωτέρω 4) διαφόρους σημασίας τοῦ Πνεύματος. Σημαίνει κυρίως ἀνεμον, ἤγουν ἀέρος κινήσιν, κατὰ τὸ «Τὸ Πνεῦμα θπουθέλει πνεῖ καὶ τὴν φωνὴν αὐτοῦ ἀκούεις, ἀλλ' οὐκ οἶδας ὅθεν ἔρχεται. κ. τ. λ.» 5) Διὰ τὸ ἀόρατον τοῦτο, ἐμεταφέρθη καὶ ἡ σημασία του εἰς τὰ αἶθλα καὶ ἀσώματα, ἤγουν εἰς ὅ,τι δὲν βλέπεται ὀφθαλμοφανῶς. Ὅθεν Πνεῦμα, ὁ Θεὸς, ὁ ἄγγελος, ἡ ἀνθρώπινος ψυχὴ, τῆς ψυχῆς αἱ δυνάμεις, αὐτὰ τῆς τὰ πάθη, ὄχι μόνον ὡς ἀόρατα, ἀλλὰ καὶ ὡς κινουῦντα αὐτὴν κατὰ τρόπον ἀνέμου. Πνεύμα δειλίας λοιπὸν αὐτὴ ἡ Δειλία, ὡς πνεύσα καὶ κινῶσα ἡμᾶς εἰς τὰ ὀπίσω, καθὼς ἐὸ λόγως ἤθελες ὀνομάσειν καὶ Πνεῦμα ἀνδρείας, τὴν ἀνδρείαν, ὡς παρορμῶσαν εἰς τὰ ἔμπροσθεν. Οὕτω λέγεται καὶ πᾶν ἄλλο αἰσθημα ἢ φρόνημα τῆς ψυχῆς Πνεῦμα, ὅσον Πνεῦμα δουλείας, 6) ἢ ἀνδραποδώ-

1) Β'. Πρὸς Κορινθ. ια'. 14-15. 2) Ἀνωτέρ. σελ. 159.
3) Αὐτόθ. σελ. 160-161. 4) Σελ. 128, 129 157. 5) Ἰωάνν. γ'. 8. 6) Πρὸς Ῥωμ. ἡ. 15.

δης τῆς ψυχῆς διάθεσις, καὶ ἡ νευμαπραότητος.

1) ἡ ἡμερότης. Παρόμοια καὶ ὁ Σοφοκλῆς, ἐκφράζων τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν τὰς διαφόρους πρὸς ἄλληλα μεταβολὰς, τὰς (νὰ εἶπω οὕτω) πνεύσεις καὶ ἀντιπνεύσεις εἶπε,

Καὶ πνεῦμα ταῦτον οὐ ποτ' οὐτ' ἐν ἀνδράσι
Φίλοις βέβηκεν, οὔτε πρὸς πόλιν πόλει. 2)

— ΔΥΝΑΜΕΩΣ. Τὸ προηγουμένον Δειλίαις ἐξηγεῖ τὸ Ἰνεῦμα δυνάμεως, σημαίνει ἐδῶ ὄχι σωματικὴν ἰσχὺν ἢ ρώμην, ἀλλ' ἀνδρείαν ἤγουν δυνάμιν ψυχικὴν, ἀναγκαίαν νὰ ἀντιστέκωσιν εἰς τοὺς διωγμοὺς, ἔσωθεν, τῶν ἐθνικῶν, ἔσωθεν, τῶν ψευδαδέλφων, τῶν ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους νεοφύτων, καὶ ἐξαιρέτως τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Φαρισαίων. «Ἴνα δυνατοὶ ὦμεν πρὸς τοὺς πειρασμοὺς καὶ παρρησιαζώμεθα,» ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος εἰς τὴν ἐξηγήσιν τοῦ προκειμένου ρητοῦ. 3) — ΑΓΑΠΗΣ. Εἰς τὸ πνεῦμα τῆς Ἀγάπης στηρίζεται ὅλος ὁ χριστιανισμὸς· αὐτὸς ὁ Θεὸς ὠνομάσθη Ἀγάπη, «Ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν· ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν.» 4) Ἐὰ ἔργα καὶ τὰ σημεῖά της εἶναι, «Ἡ ἀγάπη μακροθυμεῖ, χρηστεύεται, οὐ ζηλοῖ, οὐ περπερεύεται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ. κ. τ. λ.» 5) Εἰς τὰ ὅποια σημείωσέ τρία μάλιστα χαρακτηριστικώτατα τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης, Ὁ ὑ φ υ σ ι ο ῦ τ α ι, Ὁ ὑ ζ η τ ε ῖ τὰ ἑ α υ τ ῆ σ, Ὁ ὑ χ α ῖ ρ ε ῖ ἐ π ἰ τ ῆ ἀ δ ι κ ῖ α. Ὅντινα βλέπης φ υ σ ι ω μ ἔ ν ο ν, ἤγουν καταφρονητὴν τῆς ἰσότητος, φιλαρχον, ζητοῦντα νὰ χωρίζεται ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς του μὲ παράσημα γελοῖα καὶ τίτλους γελοιοτέρους,

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 21. 2) Σοφοκλ. Οἶδ. Κολ. 612-613.

3) Ἰδ. SUICER. The saur. ecclesiast. tom. I. pag. 971. 4) Α'. Ἰωάνν. δ'. 8. 5) Α'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 4-8.

τοῦτον νόμιζε ἐθνικόν, ὄχι χριστιανόν. "Ὅντινα βλέπης ζῆτοῦντα τὰ ἑαυτοῦ, καὶ προκρίνοντα τὸ ἴδιον παρὰ τὸ κοινὸν συμφέρον, βάλλε τον καὶ τοῦτον εἰς τὸν χορὸν τῶν ἐθνικῶν." Ὅντινα βλέπης πλεονέκτην, φιλοχρήματον, ἔτοιμον νὰ ἀδικῇ, καὶ νὰ ἰδιοποιῆται τὰ ἀλλότρια, ἐθνικὸς (μὴν ἀμφιβάλλης) εἶναι καὶ οὗτος, ὄχι χριστιανός. Δὲν ἀρκεῖ ὅμως νὰ ἀπέχη ἀπὸ τὰ ἀλλότρια, διὰ νὰ ὀνομάζεται τις δίκαιος. Ἀδικίαν ὁμοίως ἐργάζεται, καὶ ἂν δὲν μεταδίῃ ἐκ τῶν ἰδίων εἰς τοὺς χρεῖαν ἔχοντας, ἂν δὲν ἐλεῆτ οὐς ὄντως πτωχοῦς. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτὰ τὰ συνήθως εἰς αὐτὴν τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς χριστιανοὺς γινόμενα συμπόσια ὀνομάζοντο Ἄγαπαι, διότι ἐσυνεῖσφεραν οἱ πλούσιοι τὰ φαγητά, καὶ τὰ ἐγεύοντο εἰς τράπεζαν κοινὴν ὁμοῦ μὲ τοὺς πτωχοῦς. Ἐκράτησαν αἱ Ἄγαπαι ἕως εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χρυσοστόμου, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν ἐνδέκατον κανόνα τῆς ἐν Γάγγρα συνόδου, κατὰ τῶν καταφρονούντων τὰς Ἄγαπας: «Ἐῖτις καταφρονοῖ τῶν ἐκ πίστεως Ἄγαπας ποιούντων, καὶ διὰ τὴν τιμὴν τοῦ Κυρίου συγκαλούντων τοὺς ἀδελφοὺς, καὶ μὴ ἐθέλοι κοινωνεῖν ταῖς κλήσεσι, διὰ τὸ ἐξευτελιζεῖν τὸ γινόμενον, ἀνάθεμα ἔστω.» 1) Καταρχὰς ἐγίνοντο αἱ Ἄγαπαι μὲ πολλὴν εὐταξίαν καὶ κοσμιότητα, καὶ ἐσυνοδεύοντο μὲ ἠθικὰς συνομιλίαις καὶ νουθετήσεσι, ὡς συμπεραίνεται καὶ ἀπὸ τὴν πρὸς Τραϊανὸν τὸν Αὐτοκράτορα ἐπιστολὴν τοῦ νεωτέρου Πλινίου. 2) Ἄλλὰ μὲ τοῦ χρόνου τὴν πρόοδον εἰσεχώρησαν εἰς τὰς Ἄγαπας πολλαὶ καταχρήσεις καὶ ἀταξίαι, ὥστ' ἐκρίθη εὐλογον νὰ καταργηθῶσι πρῶτον τοπικῶς εἰς τινὰς ἐκκλησίας, ὡς

1) Codex canon. eccles. univ. etc. eum notis CH. IUSTELLI, pag. 74, et 191-192. 2) PHIN. Secnd. Epistol. X. 97.

μαρτυρεῖ ὁ κανὼν τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου, 1) ἔπειτα καὶ καθολικῶς εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν. Ὅταν λέγω, Κατηργήθησαν, νοῶ ὅτι ἔπαυσαν νὰ γίνωνται εἰς αὐτοὺς τοὺς ναοὺς, χωρὶς ὁμῶς νὰ παύσῃ ἡ περὶ τῶν πτωχῶν φροντίς καὶ πρόνοια, οἱ ὁποῖοι ἐτρέφοντο ἢ λαμβάνοντες κατὰ πρόσωπον τὰς ἐλεημοσύνας, ἢ συζῶντες εἰς τὰ λεγόμενα Πτωχοτροφεῖα. (maisons de charité.) Αὐτὴ ἡ ἐλεημοσύνη (aumône) ὠνομάζετο Ἄγαπη (charité) καὶ ὡς λέγομεν τὴν σήμερον Νὰ ὀνομασθῇ ἐλεημοσύνην, ἔλεξαν ἐκεῖνοι «Δοῦναι Ἄγαπην.» 1) Τὸ ὄνομα τῆς Ἄγαπης ἐμεταχειρίζοντο ἀκόμη οἱ ἐπίσκοποι ὡς τιμητικὸν τίτλον, γράφοντες ἢ λαλοῦντες πρὸς ἀλλήλους, οἱ Ἀνατολικοὶ τὸ Ἡδμετέρα ἀγάπη, καὶ οἱ Δυτικοὶ τὸ Vestra caritas. 3) Ἰχνη τοῦτου ἔμειναν εἰς τῶν Γερμανῶν τὸ ure Eliebden, Ἡδμετέρα ἀγάπη, ἴσως ἔτι καὶ εἰς τὸ Eure gnaden, Ἡδμετέρα χάρις (τίτλος διδόμενος καταρχὰς εἰς τοὺς Ἐπισκόπους, ἔπειτα κοινωθεὶς καὶ εἰς τοὺς εὐγενεῖς,) ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ Caritas ἐσχηματίσθη, ὡς θέλουν τινὲς, ἀπὸ τὸ Χάρις. Αἰδιότατος ΣΩΦΡΟΝΙΣΜΟΥ. Τὸ Σωφρονισμὸς, ρηματικὸν τοῦ Σωφρονίζω (corriger, châtier,) σημαίνει κυρίως τὴν ἐνέργειαν ἐκείνου, ὅστις σωφρονίζει τινὰ, ἤγουν τὸν κάμνει Σώφρονα διὰ συμβουλῆς, ἐπιπλήξεως ἢ καὶ τιμωρίας τινός· καὶ ὁ τοῦτο ἐνεργῶν ἐλέγετο Σωφρονιστής. Οὕτως ὠνομάζαν εἰς τὰς Ἀθήνας τοὺς ἐπιτιοῦτου χειροτονουμένους ἄρχοντας εἰς σωφρονισμὸν τῶν νέων—ἀρχὴν ἀνάλογον τῆς Ρωμαϊκῆς ἀρχῆς τῶν Κηνσόρων (censeurs) «Σωφρονισταὶ (λέγει ὁ Φώτιος,) ἄρχοντες τινες χειροτονητοὶ, δέκα τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης φυλῆς.

1) Codex canon. ecclesiast. univ. etc. sum notis CH, yustelli pag. 109 et 212. 1) Ἴδε Δουκάγγ. σελ. 6. 2) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 23.

Ἐχειροτόνει μὲν ὁ Δῆμος ἐπεμελοῦντο δὲ οἱ χειρο-
 τονηθέντες τῆς τῶν ἐφήθων σωφροσύνης, μισθὸν λαμ-
 βάνοντες ἕκαστος παρὰ τῆς πόλεως καθ' ἡμέραν δραχ-
 μὴν.» Δὲν μένει λοιπὸν ἀμφιβολία ὅτι καὶ ὁ Ἀπόστολος
 ἐμεταχειρίσθη τὴν λέξιν (σωφρονισμὸς) μεταβατικῶς, λέ-
 γων εἰς τὸν Τιμόθεον, καὶ δι' αὐτοῦ εἰς τοὺς λοιποὺς ἐπι-
 σκόπους ἢ προεστῶτας τῶν ἐκκλησιῶν, ὅτι εἰς αὐτοὺς ἔ-
 δωκεν ὁ Θεὸς καὶ τὸ πνεῦμα νὰ σωφρονίζωσι τοὺς ἀτα-
 κτοῦντας εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐπειδὴ τοὺς ἔδωκε τὸ πνεῦμα
 τῆς δυνάμεως καὶ τῆς ἀφοβίας, ἀναγκαῖον εἰς τὴν μετὰ
 παρρησίας ἐπίπληξιν, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς ἀγάπης, διὰ νὰ
 σωφρονίζωσι μὲ πραότητα, 1) ὡς πατέρες φιλόστοργοι,
 καὶ ὄχι ὡς δεσπότες. Ὁ Χρυσόστομος ὁμοῦς ἐνόησε τὸ
 Σωφρονισμὸς ἐδῶ ὡς δυνατόν νὰ δεχθῆ, παρὰ
 τὴν κυρίαν του σημασίαν, καὶ ἀμεταβάτως ταυτόσημον
 τοῦ Σωφροσύνη ἢ καὶ μέσως, Σωφρονισμοῦ
 ἑαυτῶν) «Ἦτοι σωφρονισμὸν τὴν ὑγίαν
 λέγει τῆς διανοίας καὶ τῆς ψυχῆς, ἢ Σωφρονισμοῦ,
 ὥστε σωφρονίζεσθαι ἡμᾶς, καὶ τι δεινὸν γένηται, ἵνα σω-
 φρονίζῃ ἡμᾶς, καὶ τὰ περιττὰ κόπῃ.» 2) Εἰς τὴν διπλῆν
 ταύτην ἐξήγησιν ὁ Θεοφύλακτος προσθέτει τὴν τρίτην.
 «Ἦ ἵνα καὶ ἄλλοις ὤμεν σωφρονιστῆται καὶ παιδευταί.» 3)

Ἀπὸ τὸ σωφρονίζω ὠνομάσθη σωφρονιστή-
 ριον καὶ ἡ φυλακὴ (prison,) ὡς ἐσημείωσαν τὰ Ἑλλη-
 νικὰ Λεξικά μὲ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλάτωνος τὸ ὁποῖον
 ὁμοῦς ὁ Σνειδέρος ἔταξεν εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα. Ὅπως ἂν
 ἦναι ἐπειδὴ οἱ φυλακίζόμενοι, ὡς παραβάται νόμου, κο-
 λάζονται διὰ νὰ σωφρονισθῶσιν, εὐλόγως λέγεται καὶ
 ἡ φυλακὴ Σωφρονιστήριον, ἡγουν Οἶκος σωφρονισμοῦ

1) Β΄. Πρὸς Τιμόθ. β΄, 25. Ἴδε καὶ πρὸς Γαλάτ. ε΄. 1.

2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II png. 1224.

3) IDEM. idit. pag. 1225.

(maison de correction) Ἄλλὰ πολὺ εὐλογώτερον ἀρμόζει τῶνομα Σωφρονιστήριον εἰς τὰς νεωστὶ ἐπινοηθείσας ἀπὸ τὰ ὀρθῶς πολιτευόμενα ἔθνη φυλακὰς, τὰς ὀνομαζομένας Οἴκους μετανοίας (maisons pénitencières) διότι ἀπὸ τούτους τοὺς οἴκους ἐξέρχονται πολλάκις ἀληθῶς σωφρονισμένοι οἱ πρότερον κακοῦργοι· ὅποτε αἱ συνήθεις φυλακαί, καὶ μάλιστα αἱ δεσποτικαί, γίνονται ἀκολασίας πλέον παρὰ σωφροσύνης διδασκαλεῖα.

8. ΜΗ ΟΥΝ ΕΠΑΙΣΧΥΝΘΗΣ . . . ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ ΘΕΟΥ. Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς μᾶς ἐχάρισε Πνεῦμα δυνάμεως (καὶ ὄχι δειλείας,) πνεῦμα ἀγάπης καὶ σωφρονισμοῦ, μὴν ἐντραπήης μηδὲ δειλιάσης τὸ ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ μαρτύριον, καὶ τὰ ὁποῖα φέρω δι' αὐτὸν δεσμὰ, ὡς οὐδ' ἐγὼ τὰ ἐντραπήην ποτέ· «Οὐ γὰρ ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ· δύναμις γὰρ Θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πιστεύοντι. κ. τ. λ.» 1) Ἐλα λοιπὸν πρὸς ἐμὲ, διὰ τὴν δειλίαν σου καὶ τὴν ἀφοβίαν σου καὶ τὴν πρὸς ἐμὲ σοῦ ἀγάπην, ἀκόμη καὶ τὸν σωφρονισμόν, ἤγουν νὰ μὴ σωφρονίζης ἐνισχύων με καὶ παραθαρρύνων εἰς τὸ μαρτύριον, ἐάν με καταλάβῃς ὀλιγοφυχοῦντα, ὡς ἄνθρωπον ἢ νὰ δειξῇς ὅτι ἀληθῶς, καὶ ὄχι καθ' ὑπόκρισιν, ἐσωφρόνιζες ἄλλους διδάσκων νὰ μὴ ἐντρέπωνται μηδὲ νὰ δειλιῶσι τὸ μαρτύριον τοῦ Χριστοῦ. — ΣΥΓΚΑΚΟΨΑΘΗΣΟΝ Τῷ ΕΥΑΓΓΕΛΙῶ. Διπλῶς δύναται νὰ ἐξηγηθῇ· Κακοπάθησε μ' ἐμὲ χάριν τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ Κακοπάθησε μὲ τὸ Εὐαγγέλιον, ἤγουν ὑπόφερε, πάθε καὶ σὺ, ὅσα κακὰ πάσχει τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, οἱ κηρύσσοντες δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον, ἐπειδὴ ὄχι μόνον διώκονται ὡς ταραχοποιοὶ ἀλλὰ καὶ περιγελῶνται ὡς μωροὶ 2) καὶ σπερμολόγοι. 3) — ΚΑΤΑ ΔΥΝΑΜΙΝ ΘΕΟΥ. Κατὰ τὸ δοθὲν εἰς ἡμᾶς πνεῦμα δυνάμεως ἀπὸ τὸν Θεόν.

1) Πρὸς Ρωμ. α'. 16. 2) Α'. Πρὸς Κορινθ. α'. 23.δ' · 10 13
3) Πράξ. ιζ'. 18.

9. ΤΟΥ ΣΩΣΑΝΤΟΣ ΗΜΑΣ, Τοὺς ἁμαρτωλοὺς, ὡς εἶπεν ἄνωτέρω. 1) Ἡ σωτηρία στέκει εἰς τοῦτο, ὅτι μᾶς ἔφερεν «Εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας,» 2) ἤγουν μᾶς ἔκαμε νὰ γνωρίσωμεν τὰ ἀληθῶς συμφέροντα εἰς ἡμᾶς. — ΚΛΗΣΕΙ ΑΓΙΑ. Ἡ Κ λ ῆ σ ι ς εἰς τοὺς παλαιούς, 3) ὡς καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Κ ἄ λ ε σ μ α, σημαίνει πολλάκις τὴν εἰς ἑορτὴν, γάμον ἢ συμπόσιον προσκάλεισιν (invitation). Ἀπὸ τὸ Κ α λ ῶ (inviter,) καὶ αὐτὸ εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν εὐρισκόμενον, οἷον Ν ἄ σ ἔ κ α λ ἔ σ η εἰ ς τ ὸ ὁ εἶ π ν ο ν, ὡς εἶπεν ὁ Ξενοφῶν, «Καλεῖν σε ἐπὶ δεῖπνον.» 4) Ἡμεῖς Κ ἄ λ ε σ μ α λέγομεν ἀκόμη καὶ αὐτὸ συμπόσιον. Ὡσαύτως Κ λ ῆ σ ι ν ὀνομάζει καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κάλεσμα, διότι καὶ ἐπαρομοιάσθη παραβολικῶς μὲ τὰ κοσμικὰ καλέσματα· «Ὡμοιώθη ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπῳ βασιλεῖ, ὅστις ἐποίησε γάμους τῷ υἱῷ αὐτοῦ· καὶ ἀπέστειλε τοὺς δούλους αὐτοῦ καλέσαι τοὺς κεκλημένους εἰς τοὺς γάμους.» 5) Ἄλλ' ἐπρόσθεσε καὶ τὸ ἐπίθετον Ἀ γ ί α εἰς διάκρισιν τῶν ἀνθρωπίνων συμποσίων καὶ καλεσμάτων, εἰς τὰ ὁποῖα πολλάκις συμβαίνουν καὶ ἄτοπα πολλὰ διὰ τὴν μέθην· «Οὐ γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ βρῶσις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιοσύνη καὶ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἐν πνεύματι ἁγίῳ.» 6) — ΟΥ ΚΑΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ. Ὁ Θεοδώρητος ἐξηγῶν λέγει «Κέκληκεν ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐκ εἰς τὸν ἡμέτερον ἀποθλέψας βίον, ἀλλὰ διὰ μόνην φιλανθρωπίαν.» 7) — ΚΑΤ' ΙΔΙΑΝ ΠΡΟΘΕΣΙΝ. Δι' ἰδίαν αὐτοῦ βούλησιν καὶ θέλησιν ἐκάλεσε τοὺς ἀνθρώπους. «Ἠρόθεσις, προαίρεσις» κατὰ τὸν Ἡσύχιον, «Βουλή· γ νόμη» κατὰ τὸν Σουῆ-
νόν, σαββατικῶν· κίθ. ΙΚΒ' 1. 1142

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 15. σελ. 74. 2) Αὐτόθ. β'. 4.

3) Ἴδε τὰ Λεξικά. 4) Ξενοφ. Ἀπομνημ. II. 3 § 11. σελ. 50.

5) Ματθ. κβ'. 2-3. 6) Πρὸς Ῥωμ. ιδ'. 17. 7) Ἴδε SUICER.

The s a u r. e c c l e s i a s t. tom. II pag. 114.

δαν, σημαίνει ὅτι τις προτίθεται (se proposer) ἕγγον προβουλεύεται νὰ πράξῃ (dessin, projete), ἀπόφασιν (résolution.) Ἄλλοι κινούμενοι ἀπὸ τὸ «Οὗς προέγνω, καὶ προώρισε.. οὗς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε,» 1) τὸ ἠρμήνευσαν Προορισμὸν (prédestination) Πρόθεσις ὁ προορισμὸς, κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Κατὰ πρόθεσιν οὕσαν ἀπ' αἰώνων. Ἡ κατὰ πρόγνωσιν: Ἴνα ἡ κατ' ἐκλογὴν πρόθεσις τοῦ Θεοῦ μένη. Καὶ ἡ γνώμη: «Κατὰ πρόθεσιν τοῦ τὰ πάντα ἐνεργοῦντος.» 2) — ΔΟΘΕΙΣΑΝ. Ἐπαγγελθεῖσαν, ὑποσχεθεῖσαν, ὡς συμπεραίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον Φανερωθεῖσαν. Καὶ τοῦτο ἔχει χώραν εἰς ὅλας τὰς γλώσσας, οἷον (εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν,) Τὸν ἔδωκα δέκα γρόσια, καὶ δὲν ἠθέλησεν, ἀλλ' ἐζήτη. τοῦ σε δεκαπέντε, ὑπεσχέθη ὁδηλαδὴ νὰ τὸν δώσω.

10. ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ. Ἀνωτέρω 3) Ἐπιφάνειαν ὠνόμαζε τὴν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν· ἐδῶ νοεῖ τὴν πρώτην· «Ἐπιφάνεια καὶ ἡ τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτήρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕνσαρκος οἰκονομία,» 4) — ΤΟΥ ΚΑΤΑΡΓΗΣΑΝΤΟΣ. Τοῦ παύσαντος. Καταργῶ κυρίως σημαίνει, Ἐμποδίζω ἢ παύω τὴν ἐνέργειαν τινὸς πράγματος ἢ προσώπου, τὸ κάμνω ἀργόν. Σήμερον τὸ μεταχειριζόμεθα ἰδιαιτέρως διὰ τὴν ἐπιβαλλομένην εἰς ἱερωμένον τινα ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπον ποινὴν (interdire) νὰ μὴν ἱερουργῇ. Λέγουσιν ἀκόμη καὶ, καταρῶμενοι τὸν διάβολον, Καταργῶ (χρὸς. Κατεργῶ) σε διάβολε, τὸ ὅποιον ἰσοδυναμεῖ μετὰ «Ἵπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ,» 5) καὶ τοῦτο ἔλαβεν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν ἀποστολικὴν ταύτην ῥῆσιν «Ἴνα ΚΑΤΑ ΓΗΣΗ διὰ τοῦ θανάτου τὸν

1) Πρὸς Ῥωμ. γ'. 29-30. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1581. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 14. σελ. 226. 4) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 805. 5) Ματθ. γ', 23.

τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τριτέστι τὸν ΔΙΑΒΟΛΟΝ.» 1) — ΦΩΤΙΣΑΝΤΟΣ. Φωτίζω, ἀμεταβάτως, τὸ Φῶς ἐκβάλλω, Φωτοβολῶ, καὶ μεταβατικῶς, διὰ τοῦ Φωτὸς δεῖχνω ἢ φανερόνω τι, μὴ βλεπόμενον πρότερον, κατὰ τὸ προκείμενον βητόν, καὶ ἄλλο παρόμοιον τὸ «Φωτίσει τὰ κρυπτά τοῦ σκότους.» 2) Τρίτον, Φωτίζω, μεταφορικῶς, τὸ διδάσκω, ὁδηγῶ, κατὰ τὸ «Φῶς τὸ ἀληθινόν, ὃ φωτίζει πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον.» 3) Κατὰ τὸ πρῶτον σημαινόμενον μεταχειριζόμεθα ἀπροσώπως τὸ Ἐφώτισε, συνώνυμον τοῦ Ἐξημέρωσε (in fait jour). Κατὰ τὸ τρίτον λέγομεν, Ὁ θεὸς τὸν ἐφώτισε (inspirer) νὰ πράξῃ τοῦτο ἡ ἐκεῖνο. Ἐλεγον ἔτι Φωτίζω καὶ τὸ βαπτίζω. καὶ Φώτισμα τὸ βάπτισμα, ἀπὸ τὸ οὐδέτερον πληθυντικὸν Φῶτα, ὄνομα σημαῖνον, ὡς καὶ τὸ ἀνωτέρω 4) Ἐπιφάνεια (épiphanie,) τὴν ἑορτὴν τοῦ βαπτίσματος τοῦ Χριστοῦ (le jour des rois,) ἂν καὶ τινες ἐξεναντίας ἰσχυρίζωνται, ὅτι Φῶτα ὠνομάσθη ἡ ἑορτὴ διὰ τὸν Φωτισμὸν ἡγουν βαπτισμὸν τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς, τοῦ Χριστοῦ. 5) Ὅπως ἂν ἦναι, ἀπὸ τὴν ἑορτὴν ἔλαβε τὸ παράγωγον Φωτίζω καὶ νέαν ἄλλην τοῦ Ἀγιάζω, ἡγουν Ῥαίνω μὲ ἀγιασμὸν, νερόν δηλαδὴ ἀγιασμένον (eau bénite,) ὡς πράσσουν οἱ ἱερεῖς τὴν ἡμέραν τῶν Φώτων περιερχόμενοι μὲ καδίσκον (bénitier) φέροντα ἀγιασμὸν, καὶ βαίνοντες τὰς οἰκίας καὶ τοὺς κατοίκους, ἱεροπραξίαν ἄγνωστον εἰς τοὺς παλαιοὺς χριστιανοὺς, καὶ διὰ τοῦτο ἀξίαν νὰ καταργηθῇ τῶρα, ὅτε ἐκαταργήθη καὶ ἡ τυραννία τῆς Ἑλλάδος. — ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΦΘΑΡΣΙΑΝ. Σχῆμα τὸ λεγόμενον Ἐν διὰ δουοῖν, ἀντὶ τοῦ Ζωὴν ἀφθαρτον, ἡγουν ζωὴν αἰώνιον.

1) Πρὸς Ἑβρ. β'. 14. 2) Α'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 5. 3) Ἰω. ἀνν. α'. 9. 4) Σελίδ. 226. 5) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1487, καὶ 1491. et DUCANGE. Glossar, med. et inf. Græc. cit. pag. 1719.

11. ΕΙΣ Ὁ ΕΤΕΘΗΝ ΕΓΩ ΚΗΡΥΞ. Τὸ Εἰς δ ἀναφέρεται ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ τοῦ ὀγδοῦ ἐδαφίου. Εἰς τὸ ὁποῖον Εὐαγγέλιον ἐδιορίσθη ἐγὼ κήρυξ, νὰ τὸ κηρύσω δηλαδὴ εἰς τὰ ἔθνη· ὡς ἔλεγε καὶ ἀρχήτερα μὲ τὰς αὐτὰς λέξεις. 1)

12· ΠΑΡΑΘΗΚΗΝ, μὲ διάφορον γραφὴν ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΝ. Ἄλλὰ τοῦτο μὲν εἶναι ἀδιάφορον, ὡς ἐσημειώθη ἀνωτέρω, 2) ἐπειδὴ ἡ σημασία τῆς λέξεως μένει ἡ αὐτὴ, «Τὴν πίστιν καὶ τὸ κήρυγμα,» ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Θεοφύλακτος. 3) Εἰς τοῦτο ὅμως ἤθελά τις διστάσειν, ἂν τὸ ἀκόλουθον ἀπαρέμφατον Φυλάξαι ἀναφέρεται ὡς κατηγορούμενον εἰς τὸν Χριστὸν («Ὡ πεπίστευκα,») ἢ εἰς αὐτὸν τὸν Παῦλον. Τὸ πρῶτον ἐννόησαν οἱ ἐξηγηταί, καὶ τοῦτ' ἤθελ' εἶσθαι εὐλογώτερον, ἂν ἐσυμφῶναι μὲ τὸ ἀκόλουθον «εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν,» τὸ ὁποῖον ἠρμήνευσαν, Τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῆς κρίσεως, 4) ἀπιθάνως, ἂν αὐτὸς ἐγὼ δὲν ἀπατῶμαι. Πιστεύω μᾶλλον ὅτι τὸ Φυλάξαι ἀναφέρεται εἰς τὸν Παῦλον, τὸ ὁποῖον ἤθελ' εἶσθαι ἀναμφίβολον, ἐὰν, ἀντὶ τοῦ «Τὴν παραθήκην μου, ἔλεγε «ἦν παραθήκην με,» Ἡμέραν ἐκείνην νοῶν τὴν ἡμέραν τοῦ μαρτυρίου του, ὅτ' ἔμελλε νὰ καταδικασθῆ εἰς θάνατον ἀπὸ τὸν Νέρωνα. Τοῦτο νοεῖται ἀπὸ τὰ προηγούμενα, τὰ πάθη του λέγω καὶ τὰ δεσμά. Προβλέπων δ' Ἀπόστολος τὴν ἡμέραν τοῦ θανάτου, καὶ φοβούμενος, ὡς ἄνθρωπος, μὴ τὸν καταλάβῃ πνεῦμα δειλίας, ἐξ ἐνὸς μέρους παρακαλεῖ θερμῶς τὸν Τιμίθεον νὰ φθάσῃ εἰς παρηγορίαν καὶ βοήθειάν του, καὶ ἀπὸ ἄλλο παρηγορεῖ αὐτὸς ἑαυτὸν, μὲ τὴν εἰς Θεὸν ἐλπίδα, ὅτι θέλει τὸν ἐνισχύσειν νὰ φυλάξῃ μέχρι τέλους τὴν παρακαταθήκην,

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 7. σελ. 88-89. 2) Αὐτόθ. ζ'. 20. σελ. 236. 3) Παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 582. 4) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Testam. tom. V. pag. 77.

ἤγουν νὰ μὴν ἀρνηθῆ τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ διὰ τὸν φόβον τοῦ θανάτου. Πρόσθετες ὅτι καὶ ἀλλοῦ ἐμεταχειρίσθη τὸ Ἡμέρα εἰς σημασίαν Κακῆς ἡμέρας. Γράφων πρὸς τοὺς Ἑβραίους, τοὺς παρακινεῖ εἰς τὰ καλὰ ἔργα τόσον πλέον, ὅσον ἐπλησίαζεν ἡ καταστροφή τῆς Ἱερουσαλήμ. «Καὶ τοσοῦτω μᾶλλον ὅσῳ βλέπετε ἐγγίζουσαν τὴν ἡμέραν.» 1) Ἴδου λοιπὸν πῶς ἤθελα διαστῆξαι τὴν γραφὴν ὅλου τοῦ ἐδαφίου, «Δι' ἣν αἰτίαν καὶ ταῦτα πάσχω. Ἄλλ' οὐκ ἐπαισχύνομαι· οἶδα γὰρ ὅτι πεπίστευκα, καὶ πέπεισμαι (ὅτι δυνατὸς ἐστὶ) τὴν παραθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν,» ἤγουν, Διὰ τὸ ὅποιον καὶ πάσχω τὰ παρόντα κακά. Ἀλλὰ δέν τα ἐντρέπομαι· διότι γνωρίζω εἰς τίνα πιστεύω, καὶ ἐλπίζω νὰ μὲ ἐνισχύσῃ (διότι εἶναι δυνατὸς) νὰ φυλάξω, ἕως τὴν τελευταίαν μου ἡμέραν, τὴν ἐμπιστευθεῖσαν εἰς ἐμὲ παρακαταθήκην.

13. ΥΠΟΤΥΠΩΣΙΝ κ. τ. λ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 2) ἡ λέξις. Ἐδῶ λέγει ὁ Χρυσόστομος, «Καθάπαρ, ἐπὶ τῶν ζωγράφων, ἐνετυπωσάμην (ψησὶν) εἰκόνα σοι τῆς ἀρετῆς καὶ τῶν τῷ Θεῷ δοκούντων ἀπάντων, ὡς περ τινὰ κανόνα καὶ ἀρχέτυπον καὶ ὄρους καταβαλῶν εἰς τὴν σὴν ψυχὴν. Ταῦτα οὖν ἔχει καὶ περὶ πίστεως, καὶ περὶ ἀγάπης, καὶ περὶ σωφροτισμοῦ δέητι βουλευσασθαι, ἐκεῖθεν λάμβανε τὰ παραδείγματα· οὐ δεήσει σοι παρ' ἐτέρων εἰκόνα ζητεῖν, πάντων ἐκεῖ κατακειμένων.» 3) — ΥΓΙΑΙΝΟΝΤΩΝ ΛΟΓΩΝ. Τοὺς ὁποίους ἀλλοῦ 4) ὀνομάζει Ἑγιαίνουσαν διδασκαλίαν.

14 ΠΑΡΑΚΑΤΑΘΗΚΗΝ. Μὲ διάφορον γραφὴν καὶ ἐδῶ ΠΑΡΑΘΗΚΗΝ. Τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, τὴν δ-

1) Πρὸς Ἑβρ. ἰ. 25. 2) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. α. 16. σελ. 73.

3) Ἰδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1399. 4) Πρὸς Τίτ. β. 1.

ποῖαν ἐμπιστευθεὶς ὁ Παῦλος, ἐπίστευσε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν Τιμόθεον.

15 ΑΠΕΣΤΡΑΦΗΣΑΝ ΜΕ κ.τ.λ. Μ' ἀφῆκαν ὅλοι, οἱ ἀπὸ τῆς Ἀσίας, εὐθὺς δ' ἔμαθάν ὅτι ἐφυλακίσθη. Ἀσίαν λέγει τὴν μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου ἦτο καὶ ἡ Ἐφεσος. — ΦΥΓΕΛΛΟΣ. Ὄνομα κύριον ὁ Φύγελλος, ὅστις δὲν μας εἶναι ἀπάλλοθεν γνωστὸς, ὡς οὐδ' ὁ ἀκόλουθος Ἐρμωγένης. Ἴσως ἐγράφετο Φύγελλος, κατὰ τὸ Κύψελος καὶ Σθένελος· σύνθετον βέβαια δὲν εἶναι, ὡς ἐνόμισαν τινές.

16. ΟΝΗΣΙΦΟΡΟΥ. Τὸν ὀνομάζει καὶ εἰς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς. 1) Ἑλληνοσ ἐλληνικὸν ὠραῖον ὄνομα, σύνθετον ἀπὸ δύο λέξεων, Ὀνησιν φέρει, ἡγουν ὠφέλιμος χρήσιμος εἶναι. — ΑΝΕΨΥΞΕ. Σώζεται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν Ἀναψύχω, ὡς καὶ τὸ συνώνυμον τοῦ Δροσίζω (rafraichir,) πλὴν ὅτι εἰς ἡμᾶς ὡσεπιπολὸ ἀμεταβάτως σημαίνει Ἀναλαμβάνω, ἀνακτῶ δύναμιν (se ranimer, se récréer,) καὶ ἀκολούθως ἀναπαύομαι, παρηγοροῦμαι, ὡς καὶ τὸ συνώνυμον Ἀναπνέω, ἀπὸ τὸ Πνοῆ, συνώνυμον τοῦ Ψυχῆ. Ἀνάλογον σημασίαν φέρουν καὶ τὰ ὀνόματα Ἀναψυχῆ ἢ Ἀνάψυξις. εἰς τὸ «Καιρὸς ἀναψύξεως» τοῦ Λουκᾶ, 2) Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, Ἀναψυχῆναι (ἴσ. Ἀναψυχθῆναι) ἀναπαύσασθαι. Ἀναψύχοντα, ἀναπνέοντα. Ἀνάψυξις, ἀνάπαυσις. Ἀναψυχῆν, παραμυθίαν. Τὸ Ἀναψύχω, διὰ τὴν ταυτοσημασίαν μὲ τὸ Ἀναπνέω (ὡς τὸ Ἐκψύχω μὲ τὸ Ἐκπνέω) σημαίνει καὶ τὸ Φυσῶ, ἀκολούθως τὸ Ῥιπίζω ἢ Ἀνεμίζω, καὶ κατὰ φυσικὴν ἄλλην ἀκολουθίαν τὸ Ξηραίνω, ὡς μαρτυρεῖ πάλιν ὁ Ἡσύχιος. «Ἀναψύξει, ἀνεμίσει. Ἀναψύχουσα, ξηραίνουσα, ριπίζουσα.» Ὅθεν ἔχει

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 19. 2) Πράξ. γ'. 19.

νά διορθωθῆ ἄλλη γλῶσσα τοῦ Ἑσυχίου, ἀμεληθεῖσα ἀπὸ τοὺς κριτικούς, «ΑΝΑΨΩ, ἀναθήσω πρὸς τὴν τοῦ ἀνέμου πνοήν» μεταγραφομένη ΑΝΑΨΥΞΩ. — ΤΗΝ ΑΛΥΣΙΝ ΜΟΥ. Τὴν ἀλυσίδα μου, λέγομεν σήμερον, καὶ Ἀλυσίδας, πληθ. ἀντὶ τοῦ Ἀλύσεις, ὅπως ἔλεγον οἱ παλαιοὶ Μῆνιν καὶ Μήνιδα ἀπὸ τὸ Μῆνις. — ΟΥΚ ΕΠΑΙΣΧΥΝΘΗ. Ἀκούσας ὅτι εἶμαι εἰς φυλακὴν δεμένος με ἀλυσίδας, δὲν ἐντράπη, οὐδ' ἐφοβήθη νὰ ἔλθῃ εἰς ἐπίσκεψίν μου, πληρώσας τοῦ Χριστοῦ τοὺς λόγους, «Ἐν φυλακῇ ἤμην καὶ ἤλθετε πρὸς με.» 1) Λέγει τοῦτο ὁ Ἀπόστολος εἰς ἔπαινον τοῦ Ὀνησιφόρου, καὶ εἰς ἔνδειξιν τῆς εἰς αὐτὸν χρεωστικῆς εὐγνωμοσύνης, ἐνισχύων καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς μίμησιν ἐκείνου.

17. ΕΝ ΡΩΜΗ. Ὁ Ὀνησιφόρος ἦτο Ἐφέσιος, ἧ καὶ ἐκατοῖκει εἰς τὴν Ἐφεσον, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἐδάφιον. Ἄγνωστον εἶναι ἂν ἦ εἰς τὴν Ῥώμην παρουσία του (Γενόμενος ἐν Ῥώμῃ) συνέθη δι' ἰδίας του χρείας, ἧ ἂν ὑπῆγεν ἐκεῖ ἐπίτηδες νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Παῦλον. — ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΟΝ. Με διάφορον γραφὴν ΣΠΟΥΔΑΙΩΣ. Τὸ Σπουδαίότερον δὲν εἶναι κατ' ἐναλλαγὴν ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ, Σπουδαίότατον, ὡς ἐνόμισέ τις ἀπὸ τοὺς ἐνδόξους κριτικούς, 2) κατὰ τὸ ἀνωτέρω Τάχιον. 3) Ἐρεῦνησε περὶ ἐμοῦ με πλειοτέραν σπουδὴν τῆς περὶ τῶν ἰδίων αὐτοῦ πραγμάτων σπουδῆς, καὶ μ' εὔρεν. Εἰς τὴν Ῥώμην, ὡς μεγαλόπολιν, ἦτο χρεία νὰ μάθῃ πρῶτον ποῦ ἐκατοῖκει ὁ Παῦλος, ἂν δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν φυλακίσιν του, ἔπειτα καὶ εἰς ποίαν φυλακὴν, καὶ μετὰ τῶν δεσμίων εὐρίσκετο.

18. ΔΩΗ... ΕΥΡΕΙΝ ΕΛΕΟΣ. Οἱ παλαιοὶ ἀρσενικῶς, Ὁ ἔλεος, οἱ ἀποστολικοὶ συγγραφεῖς ἀδιαφόρως

1) Ματθ. κέ. 36. 2) Ἴδε τὰς εἰς τὸν Διόδωρ. Σικελιωτ. σημ. XIII. 30. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 14. σελ. 122.

Ὁ ἔλεος καὶ τὸ ἔλεος, οἱ ἐβδομήκοντα σπανιώτατα εἰς τὸ ἀρσενικόν. Σημείωσε τὸν ἑβραϊκὸν πλεονασμὸν «Δῶψ εὐρεῖν ἔλεος» ἐπειδὴ ἤρκει καὶ μόνον τὸ «Δῶψ ἔλεος, ὡς εἶπεν εἰς τὸ δέκατον ἕκτον ἐδάφιον, καὶ ὡς ἔλεγαν καὶ οἱ παλαιοὶ, οἶον

Θεοὶ δέ τοι ὄλβια δοῖεν ! 4)

— ΠΑΡΑ ΚΥΡΙΟΥ. Ἄλλος οὗτος πλεονασμὸς Ἑβραϊκός, Δῶψ αὐτῷ ὁ ΚΥΡΙΟΣ... παρὰ ΚΥΡΙΟΥ, ὁμοίος τοῦ «Καὶ ΚΥΡΙΟΣ ἔθρεξεν ἐπὶ Σόδομα καὶ Γόμορρα θεῖον καὶ πῦρ παρὰ ΚΥΡΙΟΥ ἐξ οὐρανοῦ.» 2) — ΔΙΗΚΟΝΗΣΕ, ἢ κατ' ἔλλειψιν τῆς ἀντωνυμίας Ἐμοὶ, ἤγουν Μὲ ὑπηρέτησε, μ' ἐβοήθησεν, ἐσυνήργησεν εἰς τὸ ἔργον μου (assistere,) ὡς τὸ ἐξήγησάν τινες, ἢ εὐλογώτερον λείπει τὸ Πιστοῖς, ἤγουν ὅσα εὐεργέτησε τοὺς δημοπίστους μας καὶ ἐξαιρέτως τοὺς πτωχοὺς, ἐλεῶν αὐτοὺς ἐκ τῶν δέων του. Ἐχει καὶ ταύτην τὴν σημασίαν τὸ Διακονῶ οἶον, «Αἴτινες διηκόνουν αὐτῷ ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐταῖς.» 3) καθὼς καὶ τὸ διακονία σημαίνει τὴν ἐλεημοσύνην (aumône,) οἶον «Ἡ διακονία... προσαναπληροῦσα τὰ ὑστερήματα τῶν ἀγίων,» 4) ἤγουν «Ἡ τῶν χρημάτων ἐπιχορηγία,» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος. 5) Ἐκ τούτου ἐπέρασεν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν ἢ λέξις μὲ καποῖαν ἀλλοίωσιν τῆς σημασίας, ἐπειδὴ λέγομεν Διακονίαν, Διακόνησιν ἢ Διακόνημα, ὅχι τὴν δόσιν, ἀλλὰ τὴν λῆψιν τῆς ἐλεημοσύνης, τὴν ἄλλως λεγομένην Ψωμοζητείαν (mendicatie,) καὶ Διακονιάρην ἢ Διακονάρην, τὸν Ψωμοζήτην (mendiant,) καὶ Διακονῶ τὸ Ψωμοζητῶ (mendier). Τούτου ὁμοίως

1) Ὀδυσσ. θ'. 413. 2) Γενέσ. ιθ'. 24. 3) Λουκ. γ'. 3. 4) Β'. Πρὸς Κορινθ. θ'. 12. 5) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 862.

ζεται και ο παθητικός τύπος Διακονοῦμαι, πολὺ ὑπόθετος, ἐπειδὴ σημαίνει λαμβάνω ἐλεημοσύνην. Οἱ παλαιοὶ ὠνόμαζαν καὶ οὐδετέρως Διακόβιον, εἰδὸς τι πλακοῦντος κατὰ τὸν Ἀθήναιον. 1) Ὁ Ἡούχιος τὸ ἐξηγεῖ «Διακόβιον, μάζα ἢ ζωμός· καὶ ἡ κρηπίς τοῦ πλακοῦντος· οἱ δὲ, πέμματα ἐξαπτόμενα τῆς εἰρεσιώνης.» Ἴσως τὰ πέμματα (gâteaux) ταῦτα ἦσαν κατὰ τὰ μοιραζόμενα εἰς τοὺς παλαιοὺς Κορωνιστάς, γένος ψωμοζητῶν τῆς Ῥόδου νήσου. 2)

❦

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Κεῖμενον.

Σὺ οὖν, τέκνον μου, ἐνδυναμοῦ ἐν τῇ χάριτι τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

2. Καὶ ἡκουσας παρ' ἐμοῦ διὰ πολλῶν μαρτύρων, ταῦτα παρὰ τοῦ πιστοῦ ἀνθρώπου, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται καὶ ἐτέρες διδάξαι.

3. Σὺ ἂν κακοπάθησον ὡς καλὸς στρατιώτης τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4. Οὐδεὶς στρατευόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τὸν βίβη πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ.

5. Ἐὰν δὲ καὶ ἀθλή τις, οὐ στεφανοῦται, ἐὰν μὴ νομίμως ἀθλήσῃ.

6. Τὸν κοπιῶντα γεωργὸν δεῖ

Νέα μετὰφρασις.

Σὺ λοιπὸν, τέκνον μου, ἐνδυναμόνου εἰς τὴν χάριν Ἰησοῦ τοῦ Χριστοῦ.

2. Καὶ ὅσα ἤκουσες ἀπὸ ἐμὲ ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων παρὰ θεσέ τα εἰς ἀνθρώπους πιστοὺς ἱκανοὺς νὰ τὰ διδάξωσι καὶ ἄλλους.

3. Κακοπάθησε λοιπὸν ὡς καλὸς στρατιώτης Ἰησοῦ Χριστοῦ.

4. Κάνεις στρατευόμενος δὲν ἐμπλέκεται εἰς τὰς βιωτικὰς ὑποθέσεις, [ἀλλὰ τὰς φεύγει,] διὰ νὰ ἀρέσῃ ἐκείνον, ὅστις τὸν ἔγραψεν εἰς τὸν κατάλογον τῶν στρατιωτῶν.

5. Καὶ ἐὰν ἀγωνίζεται τις, δὲν στεφανώνεται, ἀν δὲν ἀγωνισθῇ κατὰ τοὺς νόμους [τῶν ἀγώνων.]

6. Ὁ κοπιᾶζων γεωργὸς πρέ-

1) Ἀθην. XIV σελ. 645.

2) Ὁ αὐτ. VIII. 359-360.

πρῶτον τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν.

7. Νόει ἃ λέγω· δῆψ γάρ σοι ὁ Κύριος σύνεσιν ἐν πᾶσι.

8. Μνημόνευε Ἰησοῦν Χριστὸν ἐγγηγεμένον ἐκ νεκρῶν, ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου.

9. Ἐν ᾧ κακοπαθῶ μέχρι δεσμῶν, ὡς κακοῦργος· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται.

10. Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσι τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δόξης αἰωνίου.

11. Πιστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ συναπεθάνομεν, καὶ συζήσομεν.

12. Εἰ ὑπομένομεν, καὶ συμβασιλεύσομεν· εἰ ἀρνούμεθα, ἀκείνους ἀρνήσεται ἡμᾶς.

13. Εἰ ἀπιστοῦμεν, ἐκεῖνος πιστὸς μένει· ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.

14. Ταῦτα ὑπομίμησθε, διαμαρτυρόμενοι ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, μὴ λογομαχεῖν εἰς οὐδὲν χρησίμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν ἀκουόντων.

15. Σπούδασον σεαυτὸν δοκιμὸν παραστήσαι τῷ Θεῷ, ἐργάτην ἀνεπαίσχυντον, ὀρθομοῦντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

πει νὰ μεταλαμβάνῃ πρῶτον τοὺς καρπούς.

7. Νόει τί σε λέγω· ὁ θεὸς νὰ σὲ δώσῃ σύνεσιν εἰς ὅλα!

8. Ἐνθυμοῦ τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν, τὸν ἀπὸ τὸ σπέρμα τοῦ Δαυὶδ· κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου.

9. Διὰ τὸ ὑποῖτον καὶ κακοπαθῶ ἕως καὶ νὰ δεθῶ ὡς κακοποιός· ἀλλ' ὁ λόγος τοῦ θεοῦ δὲν δένεται.

10. Διὰ τοῦτο τὰ ὑπομένω ὅλα διὰ τοὺς ἐκλεκτοὺς, νὰ ἀπολαύσωσι καὶ αὐτοὶ τὴν σωτηρίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ δόξαν αἰώνιον.

11. Πιστὸς ὁ λόγος· ἀνέσυναπεθάνομεν [μετὰ τὸν Χριστὸν, μετὰ τὸν Χριστὸν] θέλομεν καὶ συζήσειν.

12. Ἄν ὑπομένωμεν, θέλομεν καὶ συμβασιλεύσειν· ἐὰν [δὲ] τὸν ἀρνηθῶμεν θέλει μᾶς ἀρνηθῆναι καὶ ἐκεῖνος.

13. Ἄν ἀπιστῶμεν, ἐκεῖνος [ὅμως] μένει πιστὸς, μὴ δυνάμενος ν' ἀρνηθῆναι ἑαυτὸν.

14. Ταῦτα ἐνθυμίζετε τοὺς, ὀρκίζων ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ λογομαχίας, εἰς οὐδέ τιποτε χρησίμους [πλὴν] εἰς καταστροφὴν τῶν ἀκουόντων.

15. Σπούδασε νὰ παραστήθῃς δόκιμος εἰς τὸν θεόν, ἐργάτης ἀκαταίσχυντος, ὀρθὰ χωρίζων [τὴν ὁδὸν καὶ] τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

16. Τὰς δὲ βεβήλους κενοφω-
νίας περίστασος· ἐπὶ πλείων γὰρ
προκόψουσιν ἀσεβείας·

17. Καὶ ὁ λόγος αὐτῶν ὡς
γάγγραινα νομῆν ἔξει, ὧν ἐστὶν
Ἰμέναιος καὶ Φίλητος·

18. Οὐτινες περὶ τὴν ἀλήθειαν
ἠσχόησαν, λέγοντες τὴν ἀνάστα-
σιν ἤδη γεγονέναι· καὶ ἀνατρέψουσι
τήντινων πίστιν.

19. Ὁ μέντοι στερεὸς θεμέλι-
ος τοῦ Θεοῦ ἔστηκεν, ἔχων τὴν
σφραγίδα ταύτην. Ἐγὼ Κύρι-
ος τοὺς ὄντας αὐτοῦ· καὶ Ἄ-
ποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀ-
νομάζων τὸ ὄνομα Χριστοῦ.

20. Ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ
ἔστι μόνον σκεύη χρυσοῦ καὶ ἀρ-
γυροῦ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ ὀ-
σράκινα· καὶ αἱ μὲν εἰς τιμὴν, αἱ
δὲ εἰς ἀτιμίαν.

21. Ἐὰν οὖν τις ἐκκαθάρῃ ἐ-
αυτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκεῦος
εἰς τιμὴν ἡγιασμένον καὶ εὐχρη-
στον τῷ δεσπότῃ, εἰς πᾶν ἔρ-
γον ἀγαθὸν ἡτοιμασμένον.

22. Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυ-
μίας φεῦγε· δίωκε δικαιοσύνην,
πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην μετὰ τῷ
ἐπικαλουμένων τὸν Κύριον ἐκ
καθαρᾶς καρδίας.

23. Τὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαι-

16. Περιφευγε τὰς μιαρὰς μα-
ταιολογίας των· διότι μέλλουν νὰ
προχωρήσωσιν εἰς πλειοτέραν ἀ-
σέβειαν.

17. Καὶ νὰ βοσκήσῃ ἡ διδα-
σκαλίτων ὡς γάγγραινα· Ἐκ τοῦ-
τωνεῖναι ὁ Ἰμέναιος καὶ Φίλητος.

18. Οἱ ὁποῖοι ἀπέτυχαν τῆς
ἀληθείας τὸν σκοπὸν, διδάσκοντες
ὅτι ἔγεινεν ἤδη ἡ ἀνάστασις, καὶ
ἀνατρέπουσιν τὴν πίστιν τινῶν.

19. Ὁ στερεὸς ὁμοῦ θεμέλιος
τοῦ Θεοῦ στέκει, σφραγισμένος
μὲ τὴν σφραγίδα ταύτην. Γνωρί-
ζει ὁ κύριος τοὺς ἰδικούς του καὶ
Ἄς στέκη μακρὰν ἀπὸ τὴν ἀδι-
κίαν πᾶς ὅστις ὀνομάζει τὸ ὄ-
νομα τοῦ Χριστοῦ.

20. Εἰς δὲ μεγάλην οἰκίαν εὐ-
ρίσκονται ὄχι μόνον σκεύη χρυσοῦ
καὶ ἀργυροῦ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα καὶ
πῆλινα· καὶ ἄλλα μὲν εἰς τιμίας·
ἄλλα δὲ εἰς ἀτίμους χρείας.

21. Ἐὰν τις λοιπὸν ἀποκαθα-
ρισθῇ ἀπὸ ταῦτα, θέλ' εἶσθαι
σκεῦος τίμιον, ἡγιασμένον καὶ εὐ-
χρηστον εἰς τὸν δεσπότην, [σκεῦ-
ος] ἑτοιμασμένον εἰς ὅλα τὰ κα-
λὰ ἔργα.

22. Τὰς δὲ νεωτερικὰς ἐπιθυ-
μίας φεῦγε καὶ ἀκολούθει τὴν δι-
καιοσύνην, τὴν πίστιν, τὴν ἀγά-
πην, τὴν εἰρήνην, μὲ ὄλους, ὅσοι
ἐπικαλοῦνται τὸν Κύριον μὲ κα-
θαρὰν καρδίαν.

23. Παιριτοῦ δὲ τὰς μωρὰς

δεύτους ζητήσεις παραιτοῦ, εἰδὼς
ὅτι γεννώσι μάχας·

24. Δουλον δὲ Κυρίου οὐ δεῖ
μάχεσθαι, ἀλλ' ἤπιον εἶναι πρὸς
πάντας, διδακτικόν, ἀνεξίκακον·

25. Ἐν πραότητι παιδεύοντα
τοὺς ἀντιδιατιθεμένους· μήποτε
διφ' αὐτοῖς ὁ Θεὸς μετάνοιαν εἰς
ἐπίγνωσιν ἀληθείας,

26. Καὶ ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς τῆ
διαβόλου παγίδος, ἐζωγρημένοι
ὅπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις, γνω-
ρίζων ὅτι ἀπ' αὐτὰς γεννῶνται
μάχαι·

24. Ὁ δὲ δοῦλος τοῦ Κυρίου
δὲν πρέπει νὰ μάχεται, ἀλλὰ νὰ
ἦναι πρὸς ὅλους πραῶς, διδακτι-
κός, ὑπομενετικός τῶν κακῶν.

25. Νὰ διδάσκη μὲ πραότητα
τοὺς ἐναντιουμένους, μήπως τοὺς
δώσῃ ὁ θεὸς μετάνοιαν, νὰ γνω-
ρίσωσι καλὰ τὴν ἀλήθειαν.

26. Καὶ ἐξυπνήσωσιν [ἐπιστρέ-
φοντες] εἰς ἑαυτοὺς ἀπὸ τὴν πα-
γίδα τοῦ διαβόλου, εἰς τὴν ὁποίαν
ἐζωγρήθησαν κάμνοντες τὸ θέ-
λημά του.

ἘΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΕΝΔΥΝΑΜΟΥ. Αὕξανε, μεγάλυνε τὰς ψυχικάς σου
δυνάμεις. Εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν λέγομεν ἀπλῶς καὶ οὐ-
δετέρως Δυναμὸν, καὶ μέσ. Δυναμὸνομαί, εἰς
τὴν αὐτὴν σημασίαν (se fortifier, s' encourager.) καὶ εἰς
δευτέραν ἄλλην σωματικὴν τοῦ Ἀναλαμβάνω ἀπ' ἀρρω-
στίαν. ὡς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, Ἄντε τῆς ἀσθενείας οὐπω
ἴσχυεν, 1) ἤγουν Δὲν εἶχεν ἀκρόμη δυνάμω-
σειν ἀπὸ τὴν ἀρρώστειαν.

2. ΠΑΡΑΘΟΥ ΠΙΣΤΟΙΣ κ. τ. λ. Ἀπὸ τὸ Παρατί-
θημι (déposer,) εἶπεν καὶ ἡ Παραθήκη (dépôt.) Παρά-
δωκε, ὅσα σοῦ ἐπαράδωκα ἐγὼ, εἰς ἀνθρώπους ἀξίους
πίστεως καὶ ἱκανοὺς νὰ τὰ διδάξωσι καὶ ἄλλους. Δύο πράγ-
ματα ζητεῖ ὁ Ἀπόστολος ἀπὸ τὸν ἐκκλησιαστικὸν διδάσκα-

1) Ξενοφ. Ἑλληνικ. ἱστορ. VI. 4. § 18.

λον, πρῶτον Πίστιν, διὰ νὰ μὴ φθείρῃ τὴν παρακαταθήκην, ἀλλὰ νὰ τὴν παραδώσῃ ὡς τὴν ἐπαράλαβε καθαρὰν ἀπὸ τὰς ὁποίας ὠνόμασε καὶ θέλει πάλιν ὀνομάσειν Βεθήλοους κενοφωνίας 1) δεύτερον, Ἰκανότητα νὰ τὴν διδάξῃ, καὶ τοῦτο πάλιν διπλῶς, νὰ ἦναι ἱκανὸς εἰς τὸν λόγον, ἤγουν ἀρκετὰ λόγιος διὰ νὰ τὴν παραδίδῃ μεθοδικῶς, καὶ ἀρκετὰ ἐνάρετος διὰ νὰ πείθῃ μὲ τὸ παράδειγμά του καὶ τοὺς ἄλλους εἰς τὴν ἀρετὴν. Τὸ παράγγελμα ἀποβλέπει μάλιστα τοὺς ἐπισκόπους ἐκείνους, ὅσοι ἀδιακρίτως χειροτονοῦν ἱερεῖς τοὺς τυχόντας, ἤγουν ἐμπιστεύονται τὴν παρακαταθήκην τῆς Εὐαγγελικῆς διδασκαλίας εἰς ἀναξίους νὰ τὴν φυλάξωσι.

3. ΚΑΚΟΠΑΘΗΣΟΝ. Ὑπόφερε τοὺς ἀχωρίστους τοῦ ἐπαγγέλματός σου πόνους καὶ κόπους· καὶ φέρε τὸ παράδειγμα τοῦ στρατιώτου. — ΩΣ ΚΑΛΟΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗΣ. Διότι τὸ στρατιωτικὸν μάλιστα ἐπάγγελμα ὑπόκειται εἰς πάσης λογῆς κακοπαθείας, ὥστε νὰ πάσχωσι πολλάκις καὶ ἔλλειψιν τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, «Λιμῶ καὶ δίψει κακοπαθοῦντας.» 2) Ἄλλο παράγγελμα πρὸς τοὺς ἐπισκόπους, καὶ ἀπλῶς εἰς ὅλους τοὺς ἱερατικούς, νὰ ἀναδέχωνται τὴν ἱερωσύνην ὡς κακοπαθείας μᾶλλον ἢ καλοπαθείας καὶ τρυφῆς ἐπάγγελμα· καὶ διότι δέν των μένει καιρὸς τρυφῆς, ἂν φροντίζωσιν, ὡς χρεωσοῦν, τοῦ ποιμνίου τὴν σωτηρίαν, καὶ διότι δέν ἔχουν πῶς νὰ διδάξωσι τοὺς κακοπαθοῦντας χριστιανοὺς τὴν ὑπομονήν, ἂν αὐτοὶ καλοπαθῶσι καὶ τρυφῶσιν ὡς Σαρδανάπαλοι. «Φροντίς οὐ τρυφή» εἶναι ἡ ἐπισκοπὴ ἢ ἱερατεία, ὡς ἔλεγεν ὁ Ἰσίδωρος. 3)

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. Β'. β'. 16. 2) Πολυαίν. Στρατηγ. VII. 25. Ἴδε καὶ Αἰλιαν. Ποικ. ἱστορ. II 28. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 103.

4. ΣΤΡΑΤΕΥΟΜΕΝΟΣ. Στρατεύομαι καὶ Στρατεύω ἔλεγαν οἱ παλαιοί. Ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειρίζεται ὡσεπιπολὸν τὸ Στρατεύω (*aller à la guerre.*)—ΕΜΠΛΕΚΕΤΑΙ ΤΑΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΙΣ. Ἐξηγήθη τὸ Πραγματεῖαι, 1) εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβε, κατὰ τὸν παρακαμάζοντα ἑλληνισμόν, καὶ σώζει σήμερον ἀκόμη σημασίαν τοῦ Ἐμπορίου (*commerces*), ὅθεν ἐλέγετο καὶ λέγεται καὶ Πραγματευτῆς 2) ὁ ἔμπορος (*négociant*). Ἀλλ' ἐπειδὴ λέγει Βίου πραγματεῖαις, ἐυλογώτερον νοοῦνται (ὡς καὶ τὸ Πράγματα) εἶναι αἱ βιωτικαὶ καὶ μέριμναι καὶ φροντίδες ὁποιαιδήποτε, ἢ ὡς συνηθέσερον λέγομεν, Ὑποθέσεις (*affaires*). Βίου πραγματεῖαι εἶναι ὄχι μόνον αἱ πωλήσεις καὶ ἀγοραὶ, ἀλλὰ καὶ τὰ πολιτικὰ ὑπουργήματα, ὡς τὸ τοῦ Ἀντιπροσώπου, τοῦ Βουλευτοῦ ἢ τοῦ Δικαστοῦ, ὡς κάμνυν οἱ ἐμβαίνοντες εἰς τὴν Ἄνω βουλὴν ἐπίσκοποι τῆς Ἀγγλίας. Πραγματωδεστάτη δὲ εἶναι τῶν βιωτικῶν πραγματειῶν εἶναι ἡ πολιτικὴ κυριαρχία (*souveraineté*.) τῆς ὁποίας παράδειγμα μοναδικὸν ἔχομεν τὸν ἐπίσκοπον τῆς Ῥώμης. Οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶναι στρατιῶται οὐδὲ δοῦλοι Χριστοῦ, ἀλλὰ δουλεύον τὰς ἰδίας τῶν ἐπιθυμίας. 3) Σημείωσε καὶ τὴν ζωηρὰν μεταφορὰν τοῦ Ἐμπλέκεται, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη καὶ ὁ συναπόστολος τοῦ Πέτρος· 4) ἀπὸ τοῦ συμβαίνοντος δηλαδὴ εἰς τὰ ἐμπλεκόμενα ἄλογα ζῶα εἰς παγίδας ἢ εἰς δίχτυα, καὶ θυσιαζόμενα ἀπὸ τοὺς κυνηγούς. Οἱ ἐμπλεκόμενοι εἰς βιωτικὰς πραγματείας ἱερεῖς ἐμπλέκονται εἰς ὄλεθρον δι' ἄνοϊαν, ὡς ἐμπλέκονται τὰ ἄλογα ζῶα εἰς τὸ

1) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 80. 2) Ἴδε τὰς εἰς τὰ Ἡλιοδώρ. Αἰθιοπ. II. σελ. 20. καὶ τὰς εἰς τοὺς Βίους Πλουτάρχ. III. σελ. 381 σημειώσεις. 3) Πρὸς Τίτ. γ'. 3. Ἴδε καὶ πρὸς Ῥωμ. ις'. 18. 4) Β'. Πέτρ. Καθολ. ε'. 20.

δίκτυον διὰ τὴν ἀλογίαν των. Εἰς τοὺς τοιοῦτους ἀρμόζει μὲ τὴν αὐτὴν μεταφορὰν τὸ,

Εἰς ἀπέραντον δίκτυον ἄτης
(Ἐμπλεχθήσεσθ' ὑπ' ἀνοίας. 1)

—ΣΤΡΑΤΟΛΟΓΗΣΑΝΤΙ. Στρατολογῶ εἶναι λέξις τοῦ παρακμάζοντος ἑλλητισμοῦ· οἱ πρῶτοι ἔλεγον Καταλέγειν στρατιώτας (leverdes troupes,) καὶ ἡ στρατολογία, Κατάλογος, κατὰ τὸν Ἡσύχιον «Κατάλογος, ἡ ἀναγραφὴ τῶν ὀφειλόντων στρατεύεσθαι κ.τ.λ.» Ὁ δὲ στρατολογούμενος, Ὁ ἐκ Καταλόγου ἢ ἐν Κατάλογῳ (conscrit.)—ΑΡΕΣΗ. Δὲν εἶναι δυνατόν ἢ ἀρέσῃ ὁ στρατιώτης εἰς τὸν στρατολόγον, ἐὰν, εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν ἐνῶ στρατεύεται, ἐπιφορτίζεται καὶ πολιτικὰς δουλείας· «Ὁδὲεις δύναται δυσὶ κυρίοις δουλεύειν· ἢ γὰρ τὸν ἓνα μισήσει καὶ τὸν ἕτερον ἀγαπήσει· ἢ τοῦ ἑνὸς ἀνθέξεται, καὶ τοῦ ἑτέρου καταφρονήσει.» 2)

5. ΕΑΝ ΔΕ ΚΑΙ ΑΘΛῆ ΤΙΣ. Καθ' ὑπερβατὸν σχῆμα, ἀντὶ τῆ «Καὶ ἐὰν δὲ ἀθλῆ τις.» Μετὰ τὸ ἀπὸ τῆς στρατιώτας παράδειγμα, προσθέτει δεῦτερον ἐδῶ τὸ ἀπὸ τοῦ ἀθλητῆς, ἤγουν τοὺς ἀγωνιζομένους δημοσίως, εἰς δρόμον, πάλην ἢ ἄλλην τινα σωματικὴν γυμνασίαν. ΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥΤΑΙ κ.τ.λ. Τὸ ἔπαθλον τοῦ νικήσαντος ὡς ἐπιπολὸν ἦτο στέφανος ἀπὸ κλάδου ἐλαίας εἰς τοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνας, καὶ εἰς ἄλλους ἄλλος. 3) ΝΟΜΙΜΩΣ. Νόμιμον ἀθλησιν ὀνομάζει τὴν γινομένην κατὰ τοὺς ὀρισμένους, πρὸ τοῦ ἀγῶνος καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα, νόμους καὶ κανόνας εἰς καθέκαστον εἶδος γυμνασίας, τοὺς ὁποίους ἐχρεώσεται νὰ φυλάσῃ ὁ ἀθλητῆς, διὰ νὰ κριθῆ ἄξιος τοῦ στεφάνου. Περὶ τούτων τῶν κανόνων λέγει καὶ

1) Αἰσχύλ. Προμ. δεσμ. 108. 2) Ματθ. ε'. 24. 3) POTTER Archæolog. Græc. II. σελ. 412.

δ' Ἐπίκτητος, «Δός μοι ἀπόδειξι, εἰ ΝΟΜΙΜΩΣ ΗΘΛΗΣΑΣ, κ. τ. λ.» 1) Καὶ πάλιν, «θέλεις Ὀλύμπια νικῆσαι; . . . Δεῖσε εὐτακτεῖν, ἀναγκοτροφεῖν, ἀπέχεσθαι πεμμάτων, γυμνάζεσθαι πρὸς ἀνάγκην, ἐν ὥρᾳ τεταγμένη, ἐν καύματι, ἐν ψύχει, μὴ ψυχρὸν πίνειν, μὴ οἶνον, ὡς ἔτυχε. κ. τ. λ.» 2) Ἡμέλησεν δ' Ἐπίκτητος νὰ προσθέσῃ καὶ τὴν ἀπὸ Ἀφροδίσια ἀποχὴν τῶν ἀθλητῶν. 3) Ἀφροδίσια νοῦ ἐδῶ τὰς ἀνόμους μίξεις, ὄχι τὸν νόμιμον γάμον, ὅστις δὲν ἐμποδίζει τίποτε τὸν ἱερέα εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Αὐτὴ ἡ φροντίς τῆς χρηστῆς τῶν ἰδίων του τέκνων ἀνατροφῆς εἶναι στρατεία τοῦ Χριστοῦ. Τοὺς ἀθλητικὸς νόμους τούτους ἐμνημόνευσεν δ' Ἀπόστολος καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν, «Πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεύεται. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ἵνα φθαρτὸν στέφανον λάθωσιν· ἡμεῖς δὲ ἀφθαρτον.» 3).

6. ΤΟΝ ΚΟΠΙΩΝΤΑ ΓΕΩΡΓΟΝ ΔΕΙ ΠΡΩΤΟΝ κ.τ.λ.

Τὸ ἐξηγοῦν κατὰ σχῆμα τὸ λεγόμενον Ὑπερβατὸν, ἀντὶ τοῦ, «Τὸν γεωργὸν πρῶτον κοπιῶντα δεῖ τῶν καρπῶν μεταλαμβάνειν,» 5) ἤγουν ὁ γεωργὸς χρεωστεῖ νὰ κοπιᾷσῃ πρὶν ἀπολαύσῃ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων του, πρῶτον δηλαδὴ νὰ σπεῖρῃ, νὰ θερίσῃ, ν' ἀλωνίσῃ, ἔπειτα νὰ τοὺς ἀπολαύσῃ· καὶ οὕτω τὸ ἠρμῆνευσαν οἱ μεταφρασταὶ τῆς Γενεῦσης Il faut que le laboureur travaille avant que de recueillir les fruits. Ἡ ἐξήγησις μὲ φαίνεται βιασμένη μάλιστα ἀν παραβάλης τὸ λεγόμενον μὲ τὰ προ-

1) Ἀρριαν. Διατρ. Ἐπικτ. III. 10. § 8. σελ. 176. 2) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. 15. § 2-5. σελ. 185. καὶ Ἐγχειρ. XXIX. § 2. 3) Ἴδ. τὰς εἰς τὸ Ἐπικτ. Ἐγχειρῖδ. σημ. σελ. 128. καὶ τὰς σημ. τοῦ Περιζων· εἰς τὴν Αἰλιαν. Ποικ. ἱστορ. X. 2. XI. 3. 4) Α'. Πρὸς Κορινθ θ'. 25. 5) ROSENMULLER. Schol. in. Nov. Test. tom. V. pag. 80.

λεχθέντα, «Οἱ καλῶς προεστῶτες πρεσβύτεροι διπλῆς τιμῆς ἀξιούσθωσαν, μάλιστα οἱ κοπιῶντες ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ» καὶ τὸ ἐπιφερόμενον ἀμέσως παράδειγμα ἀπὸ τῆς γεωργίας «Λέγει γὰρ ἡ Γραφή· Βοῦν ἀλοῶντα οὐ φριμώσεις. Καὶ Ἄξιός ἐργάτης τοῦ μισθοῦ αὐτοῦ,» 1) καὶ ὅσα λέγει πρὸς τοὺς Κορινθίους. 2) Οὕτω τὸ ἐνόησε καὶ ὁ Ἀμβρόσιος· «Ὁ Τιμόθεος (λέγει) ἦτο τόσον ἐγκρατῆς, ὥστε νὰ ἀπέχη καὶ ἀπὸ τὰ συγχωρημένα. Διότι τοῦτο νοεῖ, ὅτι δὲν ἐλάμβανε τὸ μέρος του ἀπὸ τὸ γαζοφυλάκιον τῆς ἐκκλησίας, μ' ὅλον ὅτι ὁ Χριστὸς ἐδιάταξε νὰ τρέφωνται ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον οἱ κήρυκες τοῦ Εὐαγγελίου [Α'. Πρὸς Κορινθ. θ'. 14.] Διὰ τοῦτο παραγγέλλει ὁ Ἀπόστολος νὰ λαμβάνη πρῶτον ὅστις εἶναι πρῶτος, ἔπειτα νὰ μοιράζη εἰς τοὺς λοιπούς; Tantæ abstinentiæ sanctus fuit Timotheus, ut etiam a licitis se temperaret. Hoc enim vult intelligi quia a participatione gazophylacii se abstinēbat, cum hoc Dominus decreverit, ut qui Evangelium annuntiant, de Evangelio vivant. Ideo Apostolus prius hunc sumere præcipit, qui primus est, et sic cæteris distribuere. 3)

7. ΝΟΕΙ Α. ΛΕΓΩ. Κατάλαβε ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ γεωργοῦ ἀποβλέπει μάλιστα ἐσέ. Καὶ τοῦτο βεβαιώνει ὅτι ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Ἀμβρόσιος περὶ τῆς διαγωγῆς τοῦ Τιμοθέου, τὴν ὁποίαν ἐδύνατο νὰ γνωρίζῃ ἐκ παραδόσεως. — ΔΩΗ. Ἡ διάφορος γραφή ΔΩΣΕΙ, ἵσως ἔλαβεν ἀφορμὴν ἀπὸ τὴν φαινομένην ἀναρμοστίαν τοῦ ἀκολούθου συνδέσμου ΔΩΗ ΓΑΡ ΣΟΙ, τὸ ὁποῖον ἔκριναν ἐδῶ πλεοναστικὸν ἢ παραπληρωματικόν. Ἡ φράσις ὁμοίως εἶναι ἐλ-

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 17—28. 2) Α'. Πρὸς Κορινθ, θ'. 4—14. 3) S. AMBROS. Commentar. in Epistol. II. ad Timoth. cap. II. 6.

λειπτική, ἰσοδύναμος τῆς Εὐχομαι γὰρ ἵνα δῶῃ (ἀντὶ τοῦ Δῶ) σοι ὁ κύριος σύνεσιν. Σημείωσε δὲ καὶ τὸ σύνεσιν μετὰ τὸ Νόει, κατὰ τὸ «Οὐπω νοεῖτε, οὐδὲ συνίετε.» 1)

8. ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ ΜΟΥ. Συχνὰ καὶ εἰς ἄλλας ἐπιστολάς ἐμεταχειρίσθη ὁ Παῦλος τὴν φράσιν Κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου, διὰ τῆς ὁποίας, κατὰ τινὰς ἐξηγητὰς νοεῖ τὸ Εὐαγγέλιον τοῦ Λουκᾶ, ὠνομασμένον ἰδίόν του, διὰ τὴν πρὸς τὸν Λουκᾶν μαθητὴν καὶ συνοδοιπόρον τοῦ Παύλου οἰκειότητα 2). Ἀπλούστερον καὶ πιθανώτερον τὸ ἐξήγησεν ὁ Θεοφύλακτος· «κατὰ τὸ εὐαγγέλιόν μου. Ἦσαν γάρ τινες ἕτεροι εὐαγγελιζόμενοι· ἀλλ' οὐκ ἐκείνοις, ἀλλὰ τῷ ἐμῷ εὐαγγελίῳ δεῖ προσέχειν.» 3) Οἱ ἕτεροι εὐαγγελιζόμενοι ἕτοι ἦσαν μάλιστα ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, τοὺς ὁποίους ἐλέγχει ὁ Παῦλος ὡς ἑτεροδιδασκάλους· 4) καὶ ἐπεριφέροντο τότε πολλὰ ἄλλα εὐαγγέλια συνταγμένα ἀπὸ ψευδαποστόλους, μετὰ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ Καθ' Ἑβραίους ἐπιγραφόμενον εὐαγγέλιον, γραμμένον ἢ ἀπὸ τοὺς αὐτοὺς ἐκείνους συγχρόνους τοῦ Παύλου ἑτεροδιδασκάλους, ἢ τοὺς μετὰ μικρὸν ἐξ ἐκείνων γεννηθέντας αἰρετικούς, τοὺς ὀνομασθέντας Ἐδιωνίτας, 5) οἱ ὁποῖοι καὶ μόνον τὸ Καθ' Ἑβραίους εὐαγγέλιον ἐπίστευαν, ἀποστρεφόμενοι τὸν Παῦλον, ὡς ἀποστάτην τοῦ νόμου. «Τοῦ μὲν Ἀποστόλου πάσας τὰς ἐπιστολάς ἀρνητέας ἠγοῦντο εἶναι, ἀποστάτην ἀποκαλοῦντες τοῦ νόμου· εὐαγγελίῳ δὲ μόνῳ τῷ Καθ' Ἑβραίους λεγομένῳ χρώμενοι, τῶν λοιπῶν σμικρὸν ἐποιοῦντο λόγον.» 6)

1) Μιχα. ἡ. 17. 2) Ἰδ. Εὐσέβ. Παμφ. Ἐκκλησ. ἱστορ. III 4 καὶ 25. SUICER. Thesaur. eccles. tom. I. pag. 1230
3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. psg 1231.
4) Ἰδὲ ἀνωτέρ. σελ. 60 καὶ 201. 5) Εὐσέβ. Παμφ. Ἐκκλησ. ἱστορ. III 25. Ἰδὲ καὶ FABRIC. Biblioth. Graec. tom. III pag. 168 - 473. 6) Εὐσέβ. Παμφ. Ἐκκλησ. ἱστορ. III 27.

9. ΜΕΧΡΙ ΔΕΣΜΩΝ. Ἦτο λοιπὸν ὁ Παῦλος εἰς τὴν φυλακὴν· καὶ εἰς τοῦτο στηρίζονται οἱ κρίναντες, ὅτι ἔγραψε τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν, εὐρισκόμενος τὸ δευτέρον εἰς τὴν Ρώμην. 1) «Ο ΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΟΥ ΔΕΔΕΤΑΙ. Λόγος τοῦ Θεοῦ, καὶ Λόγος ἀπλῶς, εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην σημαίνει τὸ Εὐαγγέλιον. «Τῶν γὰρ δὴ χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν δεδεμένων, ἡ γλῶττα κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον» λέγει ὁ Θεοδώρητος. 2)

ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ . . ΔΙΑ ΤΟΥΣ κ. τ. λ. Ἵνεν ἔκριναν τὸ ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ περιττὸν, διὰ τὴν ἀκολουθοῦσαν ἀμέσως δευτέραν πρόθεσιν ΔΙΑ· ἐπειδὴ ἤρκει, χωρὶς αὐτὸ, τὸ «Πάντα ὑπομένω διὰ τοὺς ἐκλεκτούς.» Καὶ διὰ νὰ θεραπεύσωσι τὸν φαινόμενον πλεονασμὸν, ὑπενόησαν ἔλλειψιν συνδέσμου, οὕτω, «Διὰ τοῦτο πάντα ὑπομένω, ΚΑΙ διὰ τῶν ἐκλεκτῶν,» ἐξηγοῦντες, Ὑποφέρω πάντα διὰ τοῦτο, ὅτι ἐλπίζω νὰ με βοηθήσῃ ὁ Χριστὸς, καὶ διὰ τοὺς ἐκλεκτούς κ. τ. λ. καὶ φέροντες παράδειγμα τοιαύτης ἐλλείψεως ἄλλο ῥητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «Διὰ τοῦτο ὀφείλει ἡ γυνή . . διὰ τοὺς ἀγγέλους,» 3) ἤγουν ῥητὸν, εἰς τοῦ ὁποίου τὴν ἐξηγήσιν ἔτι καὶ σήμερον διαφέρονται οἱ σχολιασταί. Ἴσως κακὴ στίξις ἐγέννησε τὸν πλεονασμὸν, ὅστις ἀφανίζεται, ἂν μεταθέσῃς τὸ ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ εἰς τὸ προηγούμενον ἐδάφιον ἔννατον γράφων, «Ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐ δέδεται διὰ τοῦτο,» ἤγουν ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν ἐδέθη, διότι μαῦ ἔδεσαν τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Καὶ ὡς ἔλεγεν ὁ Θεοφύλακτος, ἐξηγῶν τὸ προκείμενον· «Τῶν γὰρ δὴ χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν δεδεμένων ἡ γλῶττα κηρύττει τὸ εὐαγγέλιον.» 4) Πιθανώτερον ὅμως κρίνω, ὅτι ὁ πλεονασμὸς εἶ-

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 258. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 251. 3) Α'. Πρὸς Κορινθ. ιά. 10. Ἴδ. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. IV. pag. 151 et. tom. V. pag. 82. 4) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 258.

ναι ἑβραϊκός, ὁποῖοι παρόμοιοι πλεονασμοὶ εὑρίσκονται καὶ εἰς τὰς Ἑβδομήκοντα, καὶ συγχωρῶνται εἰς ὅλας τὰς γλώσσας. Ἐν τῷ ἔφετάσῃ ἀκριβέστερα, δὲν ἤθελε λείπειν τίποτε, ἂν ἔλεγε, « Πάντα ὑπομένω, ἵνα . . . οἱ ἐκλεκτοὶ τύχωσι κ. τ. λ. » ἀντὶ τῆ « ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ πάντα ὑπομένω ΔΙΑ τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα . . . τύχωσι. » Καὶ ἐκ τούτου ἐξηγεῖται καὶ ἡ γένεσις τοῦ Ν ἂ καὶ τοῦ Δι ἂ ν ἂ τῆς κοινῆς γλώσσης, εἰς τὴν ὁποῖαν τὸ ρητὸν μεταφράζεται μὲ τοὺς αὐτοὺς πλεονασμοὺς, ΔΙΑ ΤΟΥΤΟ πάντα ὑπομένω, ΔΙΑ ΝΑ τύχωσιν οἱ ἐκλεκτοὶ κ. τ. λ. — ΕΚΛΕΚΤΟΥΣ. : Τίνας ὀνομάζει Ἐκλεκτοὺς (élus); Ὁ Ἀμβρόσιος φαίνεται ὅτι ἐνόησε τὴν προωρισμένην *prædestinatos ad vitam*,¹⁾ δηλαδὴ κατὰ τὸ « Πολλοὶ γὰρ εἰσι κλητοὶ, ὀλίγοι δὲ ἐκλεκτοὶ »²⁾. Ἄλλοι ἀπλῶς τοὺς Χριστιανούς. ³⁾ Καὶ τοῦτο πιθανολογεῖται ἀπὸ τὴν Πρὸς Τίτον ἐπιστολὴν, ὅπου καταρχὰς τὸ Ἐκλεκτῶν εἶναι συνώνυμον τοῦ Χριστιανῶν. Μὲ ὅλον τοῦτο Ἐκλεκτοὺς, νομίζω, ὀνομάζει ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὁποῖοι πρὸ Χριστοῦ ἦσαν οἱ μόνοι Ἐκλεκτοὶ, καὶ ὁ μόνος Λαὸς περιούσιος. Καὶ τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ἐδόθησαν εἰς τοὺς Χριστιανούς ἔπειτα, ὡς διαδόχους τῶν Ἰουδαίων. Μαρτυρεῖται δ' ἡ ἐξήγησις καὶ ἀπὸ τὸ ἀμέσως ἀκολουθοῦν, « Ἴνα καὶ αὐτοὶ σωτηρίας τύχωσιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, » ἡγοῦν, διὰ νὰ σωθῶσι καὶ οἱ πρότερον ἐκλεκτοὶ, ἐμβαίνοντες εἰς τὸν κατάλογον τῶν νέων ἐκλεκτῶν, τῶν πιστευσάντων δηλαδὴ εἰς τὸν Χριστόν.

11. ΠΙΣΤΟΣ Ο ΛΟΓΟΣ, ΕΙ ΓΑΡ. Ὁ Γ ἂ ρ εἶν' ἐδῶ ἀντὶ τοῦ Ὅτι, καὶ ἡ σύνταξις, Πιστὸς ὁ λόγος ὅτι εἰ, κ. τ. λ. Τὸ Συναπτάνομεν ἐξηγεῖται ἀπὸ πα-

1) S. AMBROS. Commentar. in Epistol. II. ad Timoth. 2) Μαθ. κ'. 16. 3) ROSENMULLER. Schol. in nov. Test. tom. V. pag. 82.

ράλληλον ἄλλο ῥητόν, «Συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον.» 1)

12. ΑΡΝΗΣΕΤΑΙ ΗΜΑΣ. Δὲν θέλει μᾶς γνωρίσειν ἰδικούς του, ἐπειδὴ τὸν ἠρνήθημεν ἡμεῖς πρῶτοι προκρίναντες τὴν ἀνισότητά καὶ τὴν ἀδικίαν. «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόνθεν ἐστέ· ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἔργάται τῆς ἀδικίας.» 2)

13. ἈΡΝΗΣΑΣΘΑΙ ἘΑΥΤΟΝ ΟΥ ΔΥΝΑΤΑΙ. Τοῦτο ἐξηγῶν ὁ Θεοφύλακτος λέγει, «Οὐ δύναται μὴ εἶναι· οὐκ ἔχει φύσιν εἰς τὸ μὴ ὂν αὐτὸν χωρῆσαι· οὐ μένει, καὶ ἡμεῖς μὴ ὁμολογῶμεν αὐτόν.» 3) Τὸ ἀντιθέτει δηλαδὴ εἰς τὸ «Εἰ ἀρνούμεθα» τοῦ προτέρου ἐδαφίου. Ἴσως ἀρμύζει πλέον νὰ νοηθῆ ὡς ἀντικείμενον τοῦ Ἀρνήσεται ἡμᾶς, ἡγουν, Ἐξάπαντος πρέπειν ὁ μᾶς ἀρνηθῆ ὡς ἀδίκης εἰ δὲ μὴ, ἀκολουθεῖ ὅτι συνευδοκεῖ εἰς τὰς ἀδικίας μας ὅτι ἔπαυσε καὶ αὐτὸς νὰ εἶναι δίκαιος, τὸ ὅποῖον εἶναι ἀδύνατον, Ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν οὐ δύναται.» Παράλληλον τούτου εἶναι ὅ,τι ἔλεγεν ὁ Σωκράτης περὶ τοῦ Θεοῦ (ἂν καὶ οἱ ἀκούοντες αὐτὸν Ἀθηναῖοι ἐνόμιζαν ὅτι ἀληθῶς ἐλάλει περὶ τοῦ Ἀπόλλωνος) «Τίποτε λέγει ὁ Θεός; . . . οὐ γὰρ δήπου ψεύδεται γέ· οὐ γὰρ θέμις αὐτῷ.» 4)

14. ΥΠΟΜΙΜΝΗΣΚΕ. Ὑπομιμνήσκω κυρίως σημαίνει Ἐνθυμίζω τινὰ ὅ,τι δὲν ἔχει παρὸν εἰς τὴν μνήμην του, ἔπειτα καὶ ἀπλῶς Διδάσκω τινὰ ὅ,τι δὲν ἤξευρε. Παραγγέλλει τὸν Τιμόθεον νὰ διδάσκη τοὺς εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν ὀνομαζομένους, Νοσοῦντας περὶ ζητησεῖς καὶ λογομαχίας. 5) ΔΙΑΜΑΤΥΡΩΜΕΝΟΣ· Καὶ νὰ τοὺς δοκίμησῃ εἰς τὸν Θεόν. ΜΗ ΛΟΓΟ-

1) Πρὸς Ρωμ. σ'. 4. 2) Λουκ. ιγ'. 27. 3) SUICER. The saur. ecclesiast. tom II. pag. 510. 4) Πλάτ. Ἀπολογ. Σωκράτ. σελ. 25. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. σ'. 4. σελ. 207.

MAXEIN. Νὰ μὴ καταγίνωνται εἰς λογομαχίας. — Εἰς ΟΥΔΕΝ ΧΡΗΣΙΜΟΝ, ΕΠΙ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦῆ. Αἱ ὁποῖαι ὄχι μόνον δὲν ὠφελοῦν τίποτε, ἀλλὰ καὶ διαστρέφουν τοὺς ἀκούοντας ἀποστρέφοντες αὐτοὺς ἀπὸ τὴν μόνην λογικὴν λατρείαν, ἥτις εἶναι ἡ πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη. Καταστροφή (subversion) κυρίως σημαίνει τὴν ἄνω κάτω στροφήν, τὸν χαλασμὸν (ruine) τινὸς οἰκοδομῆς, καὶ μεταφορικῶς τὴν διαστροφήν τῶν ἡθῶν (perversion.) διότι καὶ αὕτη ἡ ἀπὸ τῆς ὀρθῆς διδασκαλίας ὠφέλεια ὠνομάσθη μὲ μεταφορὰν ἀνάλογον Οἰκοδομῆ. 1)

15. ΔΟΚΙΜΟΝ. Ἰδαμεν 2) τί κυρίως σημαίνει τὸ Δόκιμον. Ἐδῶ κατὰ μεταφορὰν Δόκιμον ὀνομάζει τὸν τέλειον, ἡγουν τὸν σύμφωνα ἔχοντα τὰ ἔργα μὲ τὴν πίσιν, τὸν ἀνυποκρίτως καὶ ἀδόλως πράσσοντα τὰ προστασσόμενα ἀπὸ τοῦ εὐαγγελίου. «Δόκιμον, χρήσιμον, τέλειον» λέγει δ' Ἡσύχιος. ΕΡΓΑ ΤΗΝ ΑΝΕΠΑΙΣΧΥΝΤΟΝ. Ἐξηγήθη πρότερον 3) τὸ Ἐργάτης συνώνυμον τοῦ Γεωργός. Διὰ τοῦ ἐπιθέτου Ἀνεπαίσχυντος τὸν παραγγέλλει ὅτι καὶ ἀνωτέρω τὸν ἐπαράγγελλε, «Μὴ οὖν ἐπαισχυθῆς... ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ Εὐαγγελίῳ κατὰ δύναμιν.» 4) ἡγουν μὴ ἐντρέπεσαι τὸ ἀποστολικὸν σου ἐπάγγελμα. Τὴν κακὴν ταύτην ἐντροπὴν ἐκινδύνευαν οἱ Ἀπόστολοι νὰ πάθωσιν, ὄχι μόνον διὰ τοὺς ἔξωθεν περπαίγμους τῶν ἐθνικῶν, ἀλλὰ πολλάκις καὶ πρὸς τοὺς ἑμοπίστους, σιωπῶντες τὴν ἀλήθειαν διὰ σέβας πρὸς τὸν ἀντιλέγοντα, ἢ ὡς πρεσβύτερον τὴν ἡλικίαν, ἢ ὡς νομιζόμενον σοφώτερον εἰς τὰ τῆς θρησκείας. — ΟΡΘΟΤΟΜΟΥΝΤΑ, κ.τ.λ. Καλὰ τὸ ἐξήγησαν οἱ ἑρμηνευταὶ μεταφορικῶς, Ὄρθως διδάσκοντα τὸν λόγον τῆς ἀληθείας.

1 Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 64. 2) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 119. 3) Αὐτόθ. σελ. 189. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 8. σελ. 251.

ἀλλὰ λέγοντες, ὅτι μετεφέρθη ἀπὸ τὸ «Τέμνειν ὀρθὴν [δὸδὸν]» δὲν ἀνεκάλυψαν ἀκριβῶς τὴν μεταφορὰν. Μόνος ἴσως ὁ Θεοδώρητος τὴν ἐκατάλαβε, «Ἐπαινοῦμαι καὶ τῶν γεωργῶν τοὺς εὐθείας τὰς αὐλακας ἀνατέμνοντας· οὕτω καὶ διδάσκαλος ἀξιέπαινος ὁ τῷ κανόνι τῶν θείων λογίων ἐπόμενος.» 1) Ἐπειδὴ ἐπαράβαλε τὸν Τιμόθεον μὲ τὸν Γεωργόν, εὐλογώτερον καὶ ἡ μεταφορὰ τοῦ Ὁρθοτομεῖν ἀπὸ τῆς γεωργίας, «Τέμνειν ὀρθὴν [αὐλακα]» ἔπρεπε νὰ ἐξηγηθῇ. Εἰς πρῶτον τὸν Ὁμηρον εὐρίσκεται κυριοσήμεως ἡ τομὴ τῆς αὐλακος,

Ἰεμένω κατὰ ὄλκα· τεμεῖ δέ τε τέλσον ἀρούρης. 2)

Εἶπε καὶ ὁ Ἡσίοδος.

Ὅς κ' ἔργου μελετῶν θείαν αὐλακ' ΕΛΑΥΝΟΙ, 3)

ἄγρου ΤΕΜΝΟΙ, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ σχολιαστής.

16. ΒΕΒΗΛΟΥΣ ΚΕΝΟΦΩΝΙΑΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 4) — ΠΕΡΙΣΤΑΣΟ. Ὡς τὸ προϊσταμαι 5) σημαίνει κυρίως Στέκω ἔμπροσθεν, καὶ τὸ Ἀφίσταμαι, 6) Στέκω μακράν, καὶ τὸ Ἀνθίσταμαι, 7) Στέκω καταντικρὺ, καὶ μεταφορικῶς, Ἀντιστέκω, ἀντιπολεμῶ· κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον τὸ Περιίσταμαι δηλοῖ Στέκω γύρω τινός, ἢ Μεταστέκω εἰς τὰ δεξιὰ ἢ ἀριστερά του, καὶ μεταφορικῶς, παραμερίζω μὴ δυνάμενος ἢ μὴ θέλων νὰ τὸν ἀνισταθῶ. Τὸ Περιίστασσο λοιπὸν ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Παραίτου 8) ἢ Ἐκκλινον. 9) Ὁ Ἡσύχιος τὸ ἐξηγεῖ «Περίστασο, περίφρουγε·» καὶ τοῦτον ἠκολούθησα εἰς τὴν μετάφρασιν, διὰ τὸ καταλληλότερον τῆς

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. σελ. 509. 2) Ἰλιαδ. ν'. 707. 3) Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ Ἡμέρ. 443. 4) Ἀνωτέρ. σελ. 66. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 4. σελ. 111-112. 6) Αὐτόθ. ζ'. 5. σελ. 213-214. καὶ Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 19. 7) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 8. 8) Ἴδε Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 7. σελ. 149. 9) Πρὸς Ῥωμ. ιε'. 17.

σημασίας, χωρὶς νὰ Φοβηθῶ τὸ νεωτερικὸν τῆς λέξεως. Ἐπειδὴ τὸ Φεύγω εἶναι εἰς ἡμᾶς κοινότατον, ὡς καὶ πολλὰ του σύνθετα, οἷον Ἀποφεύγω, Καταφεύγω, Προσφεύγω, ὅστις γνωρίζει τὸ ἀπλοῦν, εὐκόλῃ καταλαμβάνει καὶ τὸ σύνθετον Προσφεύγω. Οὕτω λέγουν ὅλοι Βλέπω καὶ Περιθλέπω, Σφίγγω, καὶ Περισφίγγω, Φράσσω, Χύνω καὶ Περιχύνω, καὶ ἄλλα πάμπολλα. Ἡ Γαλλικὴ μετάφρασις τῆς Γενεῦθς ἠρμήνευσε τὸ Περιίστασο, reprime, ἤγουν Κώλυε, ἀκολουθήσασα παλαιάν τινα, ὅχι ἀκριβῆ, ἐξήγησιν «Περισωῶς ἴστασο εἰς τὸ παῦσαι καὶ κωλύσαι.» 1) Πολὺ ἀρμοδιώτερον ἦτο τὸ *énite* ἀπὸ τὸ Ρωμαϊκὸν *evito*, ἐξηγούμενον ἀπὸ τὰ Γλωσσάρια «*Evito*, παρεκκλίνω, ἐκνεύω, παραιτοῦμαι, ἐκκλίνω.» — ΕΠΙ ΠΛΕΙΟΝ. Τοῦτο νοεῖται πολλάκις διπλοῦν, Ἐπὶ πλεῖον καὶ πλεῖον (*de plus en plus*) ὡς τὸ «ἘΠΙ μᾶλλον.» 2) ὅπου ἴσως ἐγράφετο παλαιὰ ἘΠΙ. ΠΡΟΚΟΨΟΥΣΙΝ. Ἰοῖοι; Οἱ κενοφῶνοι νοοῦμενοι ἀπὸ τὸ πρότερον οὐσιαστικὸν Κενοφωρίας, κατὰ σχῆμα λόγου συχνὸν εἰς τοὺς παλαιούς. Τὸ δὲ Προκόπτω λαμβάνεται εἰς κακὸν, ὡς ἐδῶ, θέλουσι προκόψειν εἰς τὴν ἀσέθειαν· καὶ εἰς καλὸν, ὡς τὸ «Προέκοπτε σοφίᾳ καὶ ἡλικίᾳ καὶ χάριτι.» 3) Ἡ κοινὴ γλῶσσα ἔσωσε τὴν δευτέραν ταύτην σημασίαν, 4) οἷον Προκόπτει εἰς τὴν ἀρετὴν· τίποτ' ὅμως δέν τὴν ἐμποδίζει νὰ λέγῃ καὶ Προκόπτει εἰς τὴν κακίαν.

17. ΓΑΓΓΡΑΙΝΑ. Γνωστὸν ὄνομα ἡ Γάγγραινα (*gangrene*), ἀπὸ τὸ ρῆμα Γράω (*gruger*) πάθος τοῦ δέρματος, πλατυνόμενον ἐπιπλέον, καὶ τρώγον τὰ περίξ μέρη, διὰ τὸ ὁποῖον καὶ Φαγέδαινα ὠνομάσθη ἀπὸ τινος παλαιούς. Ἡμεῖς σήμερον τὸ ὀνομάζομεν, Γάγγραι-

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 673. 2) Πρὸς Φιλιπ. ἀ. 9. 3) Λουκ. β'. 52. 4) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 161.

να ν, καὶ Φάγουσαν, ἔτι δὲ καὶ Πλάκαν, διὰ τὴν ἐξάπλωσίν του, διὰ τὴν ὁποίαν καὶ ὁ Ἀπόστολος, τὴν ἔλαβεν εἰς παράδειγμα τῆς διειστραμμένης διδασκαλίας τῶν ἀσεβῶν. — NOMHN ΕΞΕΙ. Ἡ τοιαύτη διδασκαλία, ὡς ἡ Γάγγραινα, ἂν ἀμεληθῆ, θέλει διαδοθῆν καὶ εἰς τοὺς ὑγιαίνοντας, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος, «Πίθος ἐστὶν ἡ γάγγραινα ἔρπον, καὶ τὸ ὑγιαῖνον τοῦ σώματος λυμαινόμενον. Τούτῳ τοὺς τάναντία διδάσκειν ἐπιχειροῦντας ἀπέκασε, διαφθεῖρουσι γὰρ πολλάκις καὶ τοὺς τοῦ πάθους ἀπηλλαγμένους.» 1) — ΥΜΕΝΑΙΟΣ. Ὀνομάσθη καὶ ἀνωτέρω. 2) Ὁνομα εἶναι Ἑλληνικόν, ὅχι ὅμως βέβαιον ἂν ἦτο καὶ Ἑλλην ὁ Ὑμέναιος. — ΦΙΛΗΤΟΣ. Ἄλλος οὗτος ἐχθρὸς τῆ Παύλου, μόνον ἐδῶ ὀνομαζόμενος. Τὸ ὄνομα ἐγνωρίζετο ὡς κύριον καὶ ἀρχαιότερα, ἀλλ' ἐγράφετο Φιλητᾶς ἢ Φιλήτας· ὁ τύπος τοῦ Φιλήτος εἶναι μεταγενέστερος, τὸ ὁποῖον ὅμως ἀλόγως εἰς ἀντίγραφα τινὰ ὀξύνεται Φιλητός· ἐπειδὴ τὰ ἐπίθετα, ὁπόταν μεταβάλλωνται εἰς κύρια ὀνόματα, συνήθως ἀναβιβάζουν καὶ τὸν τόνον. Οὕτω κατωτέρω 3) ὀνομάζεται τις Ἐραστος ἀπὸ τὸ ἐπίθετον Ἐραστός· καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν 4) Ἐπαίνετος εἰς διακρίσιν τοῦ ἐπιθέτου Ἐπαινετός. Μετὰ δύο σχεδὸν ἑκατονταετηρίδας ἀπὸ τοῦ Φιλήτου τούτου εὐρίσκομεν εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ ἄλλον Φιλήτον ὀνομαζόμενον, ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας. 5)

18. ΠΕΡΙ . . ΗΣΤΟΧΗΣΑΝ. Ἐξηγήθη τὸ ρῆμα πρότερον. 6) — ΛΕΓΟΝΤΕΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ, κ. τ. λ. Τὸ Λέγοντες ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Διδάσκον-

- 1 SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom I. pag 720.
 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 20. σελ. 79. 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 20.
 4) Πρὸς Ρωμ. ις'. 5. 5) Εὐσέβ. Παμφ. Ἐκκλησ. ἱστορ. γι. 23.
 6) Ἀνωτέρ. σελ. 65 - 66.

τες, ὡς πολλάκις καὶ εἰς τὴν συνήθη μας γλῶσσαν. Οὕτως εἶπεν ὁ εὐαγγελιστῆς, «Σαδδουκαῖοι, οἱ λέγοντες μὴ εἶναι ἀνάστασιν.» 1) Ἦρνοῦντο καὶ ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φίλητος τὴν ἀνάστασιν ὡς οἱ Σαδδουκαῖοι, ἀλλ' ἐδιάφεραν ἀπ' ἐκείνους καθότι ἐδίδασκαν καὶ ὅτι ἔγεινεν ἡ ἀνάστασις, «Ἦδη γεγονέναι,» τὸ ὁποῖον εἶναι σκοτεινὸν εἰς ἡμᾶς, μὴ ἔχοντας ἀκριβῆ ἱστορίαν τῶν τότε αἱρέσεων. Ἦσαν ἀνάστασιν ἐννοοῦσαν τὴν, κατ' αὐτοὺς, γενομένην; Ἦσαν τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν, τὴν ὁποῖαν καὶ αὐτοὶ οἱ πατέρες τῆς ἐκκλησίας ὠνόμαζαν τροπικῶς Πρώτην ἀνάστασιν, καὶ Προοίμιον τῆς ἀναστάσεως; τοῦ Θεοδωρήτου ἡ ἐξήγησις, ὅτι ἀνάστασιν ἐννοοῦσαν «τὰς ἐκ παιδοποιίας διαδοχὰς» 2) δὲν συμβιβάζεται μὲ τὸ κείμενον τοῦ Ἀποστόλου, κατὰ τὸν ὁποῖον οἱ ἀντικείμενοί του ἔλεγον «Τὴν ἀνάστασιν ἤδη γεγονέναι» καὶ ὅχι Τὴν ἀνάστασιν γίγνεσθαι. Ἦσως ὁ Ὑμέναιος καὶ ὁ Φίλητος ἦσαν ὁπαδοὶ ἢ πρόδρομοι Μενάνδρου τοῦ μάγου, ὅστις ἐδιαδέχθη τὸν σύγχρονον τοῦ Παύλου Σίμωνα τὸν μάγον. Ὁ Μενάνδρος οὗτος κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Εὐσεβίου εἶχεν ἴδιον βάπτισμα, καὶ ἔλεγεν οἱ βαπτίζοιμε αὐτὸ ἔμεναν ἐντελῶς ἀθάνατοι εἰς τοῦτον τὸν βίον «Διὰ τοῦ μεταδιδομένου πρὸς αὐτοῦ βαπτίσματος· οὗ τοὺς καταξιθέντας ἀθανασίαν αἰδιον ἐν αὐτῷ τούτῳ μεθέξειν τῷ βίῳ μηκέτι θνήσκοντας, αὐτοῦ δὲ παραμένοντας εἰς τὸ αἰεὶ, ἀγήρους καὶ ἀθανάτους ἐσομένους.» Καὶ ὁ σκοπὸς του ἦτο, προσθέτει ὁ Εὐσεβίος, νὰ ἀναιρέσῃ τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως δόγμα τῶν χριστιανῶν, «Διασύραι τε δι' αὐτῶν τὰ περὶ ψυχῆς ἀθα-

1) Ματθ. κβ'. 23. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 306 et 318. et ROSENMULL. Schol. in Nov. Testam. tom V. pag 85.

νασίας καὶ νεκρῶν ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ἐκκλησιαστικά δόγματα.» 1) ΑΝΑΤΡΕΠΟΥΣΙ. Ἀνατρέπω συνώνυμον τοῦ Ἀναστρέφω (renverser) εἶναι τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Ἀναποδογυρίζω (Ἄλλο παρὰ τὸ ἐλληνικὸν Ἀναποδίζω, reculer.) «Ἀνατρέπουσι τὴν τινῶν πίστιν» σημαίνει Παύλου ἢ φθειροῦν τὴν πίστιν τινῶν, ἀντιπισῶν τοὺς κάμνονον ἀπίστους.

19. Ο ΜΕΝΤΟΙ. . ΕΣΤΗΚΕΝ. Κατὰ σχῆμα τὸ λεγόμενον ὑπερβατὸν, ἀντὶ τοῦ «Ὁ μέντοι θεμέλιος τοῦ θεοῦ ἔστηκε στερεὸς» τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τὸ «Ἀνατρέπουσι» τοῦ προτέρου ἐδαφίου, ἤθουν οἱ ζητοῦντες νὰ πλανήσωσι τινὰς ἀπὸ τὴν πίστιν κοπιᾶζουσι ματαίως. Ἀνατρέπουσι βέβαια ὀλίγους τινὰς πιστοὺς, ἀλλ' αὐτὴ ἡ πίστις ἥτις εἶναι ὁ οἶκος τοῦ θεοῦ στηρίζεται, στέκει πάντοτε ἀκλόνητος. Ὁ θεμέλιος ἐδῶ λαμβάνεται συνεχδοχικῶς ἀντὶ τοῦ Οἶκος, τὸν ὁποῖον εἰς τὴν προτέραν ἐπιστολὴν ὠνόμασεν Οἶκον Θεοῦ ζῶντος, κύλον καὶ ἐδραίωμα τῆς ἀληθείας. 2) Καὶ ἡ τριαύτη συνεχδοχὴ εἶν' ἐβραϊσμός, παρόμοιος τῶν Ἐβδόμηκοντα, οἱ ὁποῖοι (ὡς τὸ ἐσημείωσαν οἱ ἐξηγηταὶ) πολλάκις μετέφρασαν τὸ ἐβραϊκὸν Ἀρμὸν, τὸ σημαῖνον Ἠαλάτιον, διὰ τοῦ ΘΕΜΕΛΙΟΝ. 3) — ΣΦΡΑΓΙΔΑ. Βεβαιώνει καὶ τοῦτο τὴν ἀνωτέρω τροπικὴν ἐξήγησιν τοῦ θεμελίου. Δὲν σφραγίζονται τὰ θεμέλια, ἀλλ' οἱ οἴκοι, καὶ μάλιστα τὰ παλάτια τὰ φέροντα ἐπιγραφὴν· διότι ἐπιγραφὴν σημαίνει ἡ Σφραγίς ἐδῶ. Καὶ ἐσημειώθη ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας τῆς Ἰουδαϊκῆς ἀρχαιολογίας ὅτι ἀληθῶς ἔφεραν ἐπιγραφὰς τῶν Ἐβραίων τὰ παλάτια. 4) — ΕΓΝΩ. . ΑΥΤΟΥ. Τὸ ἀναφέρει εἰς τὸ

1) Εἰς ἐβ. Πάμφιλ' Ἐκκλ. ἱστορ. III. 26. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 15. σελ. 123-124. 3) Ἰδ. IO. CHR. BIEL. Veter. The-saur. etc. V. pag. 86. 4) ROSEN MULLER. Schol. in Nov. Testam. tom. V. pag. 86.

«Καὶ γινώσκω τὰ ἐμὰ, καὶ γινώσκομαι ὑπὸ τῶν ἐμῶν,» 1) καὶ νοεῖ, ὅτι ὡς αἱ φέρουσαι ἔξωθεν ὄνομα καὶ σχῆμα παλατίου οἰκίαι δὲν ἔχουν θλαὶ καὶ τὰ ἔσω ἄξια παλατίῃς ὁμοίως καὶ οἱ φέροντες τὴν σφραγίδα τοῦ Χριστοῦ, ἤγουν οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστιανοὶ, δὲν εἶν' ἀληθῶς οἴκοι Θεοῦ, οὐδὲ τῆς μερίδος ἐκείνων, περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν «Ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω,» 2) ἀλλὰ μιμοῦνται τοὺς Φαρισαίους, πρὸς τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ Χριστός «Πορομοιάζετε τάφοις κεκονιαμένοις, οἵτινες ἔξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Οὕτω καὶ ὑμεῖς ἔξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις δίκαιοι, ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστε ὑποκρίσεως καὶ ἀνομίας,» 3) ὡς ἔλεγε περὶ ἄλλων ψευδοπροφητῶν «Οὐδέποτε ἔγνων ὑμᾶς· ἀποχωρεῖτε ἀπ' ἐμοῦ οἱ ἐργαζόμενοι τὴν ἀνομίαν.» 4) — ΑΠΟΣΤΗΓΩ ΑΠΟ ΑΔΙΚΙΑΣ κ.τ.λ. Ἴδου (λέγει) ἡ ἀληθινὴ σφραγὶς τοῦ χριστιανοῦ, ἡ εἰλικρινὴς ἀποστασία ἀπὸ πᾶσαν ἀδικίαν, ὅχι νὰ φαίνεται, ἀλλὰ νὰ ᾔηται ἀληθῶς δίκαιος, κατὰ τὸν ἐγκωμιασθέντα τῆς τραγωδίας δίκαιον.

Οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος, ἀλλ' εἶναι θέλει, 5)

Ἄν θέλῃ νὰ ᾔηται, ὡς ἐπαγγέλλεται, χριστιανός, χρεωστεῖ νὰ στέκῃ μακρὰν, νὰ ΑΠΟΣΤΑΤΗΣῃ ἀπὸ τὴν ἀδικίαν ἂν ἐπιμένῃ προσκολλημένος εἰς αὐτήν, ἄς ὁμολογήσῃ χωρὶς ὑπόκρισιν ὅτι ἀπεστάτησεν ἀπὸ τὸν Χριστόν· διότι ὡς ἀποστάτας τοὺς ἀποβάλλει κ' ἐκεῖνος «Οὐκ οἶδα ὑμᾶς πόθεν ἐστέ· ἀπόστατε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας.» 6) Ἡ ἀποστασία ἀπὸ τὴν ἀδικίαν, εἶναι ἀποστα-

1) Ἰωάνν. ἰ. 14. 2) Β'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. 16. 3) Ματθ. κγ'. 27-28. 4) Ὁ αὐτ. ζ'. 23. 5) Αἰσχόλ. Ἐπτ. ἐπὶ Θῆβ. 594. 6) Λουκ. ιγ'. 27.

σία ἀπὸ τύραννον, καὶ κάμνει τὸν ἀποστάτην ἀντὶ δούλου ἁμαρτίας, δούλον τῆς ἀρετῆς· ἡ ἀποστασία ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἀποστασία ἀπὸ πατέρα, καὶ καταστένει τὸν ἀποστάτην, ἀντὶ τέκνου τῆς ἀρετῆς, υἱὸν τῆς ἀπωλεία. Καὶ ἐδῶ μὴν ἀπατηθῆ κανεὶς περιορίζων τὸν ὄνομα τῆς ἀδικίας εἰς τὸν διὰ βίας ἢ δόλου σφετερισμὸν τῶν ἄλλοτρίων χρημάτων ἢ κτημάτων. Ὅτι βλάπτει τὴν ἀπὸ τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ παραγγελλομένην παντοῦ καὶ πάντοτε ἀδελφικὴν ἰσότητα λογίζεται ἀδικία.

Ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας, παραδείγματος χάριν, ἐάν, διότι ὀνομάζεται Ἀρχιερεὺς, τολμᾷ νὰ ἄρχῃ τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἱερεῖς ἢ διακόνους, «Κατὰ τοὺς δοκοῦντας ἄρχειν τῶν ἐθνῶν,» 1) καὶ ὄχι ὡς ἐπεσκόπευαν οἱ Ἀπόστολοι τῆς ἐκκλησίας, γίνεται καθαρὸς ἐργάτης τῆς ἀδικίας. Παρόμοια καὶ εἰς τὴν κοσμικὴν πολιτείαν, ὅστις πολίτης, κομπάζων εἰς πλοῦτον, εὐγένειαν ἢ ἄλλα τῆς τύχης προτερήματα, στολίζεται μὲ τίτλους γελοίους, διὰ νὰ φαίνεται ὑπέρτερος τῶν ἀδελφῶν του, καταφρονεῖ ὁ ταλαίπωρος τὸ ἀποστολικὸν παράγγελμα, «Ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομαζῶν τὸ ὄνομα Χριστοῦ» καὶ γίνεται ἐργάτης τῆς ἀδικίας, ἄξιος ν' ἀκούσῃ τὴν φρικτὴν ἀποστροφὴν καὶ τὸν φρικτὸν ἀφορισμὸν· «Ἀπόστητε ἀπ' ἐμοῦ πάντες οἱ ἐργάται τῆς ἀδικίας.»

20. EN ΜΕΓΑΛΗ ΔΕ ΟΙΚΙΑ. Μεγάλη οἰκία εἶναι ἡ ὀνομαζομένη ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Συνοικία (hôtel) καὶ τοῦτο πιστόνει ἀκόμη τὴν ἀνωτέρω ἐξήγησιν τοῦ Θεμελίος. 2) —ΣΚΕΥΗ κ.τ.λ. Μεγάλης καὶ πλουσίας οἰκίας σκευὴ φυσικὰ εἶναι καὶ πολλὰ καὶ πολύτιμα, ὄχι ὅμως ὅλα τῆς αὐτῆς τιμῆς ἢ ἀξίας, οὔτε κατὰ τὴν ὕλην, οὔτε κατὰ τὴν χρῆσιν εἰς τὴν ὁποίαν ἐδιωρίσθησαν. —

1) Ματθ. κ'. 25. 2) Σελίδ. 279.

ΚΑΙ "Α ΜΕΝ ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ κ.τ.λ. 'Αλλ' ἄλλα μὲν εἶναι τίμια, καὶ διότι εἶναι χρυσᾶ ἢ ἀργυρᾶ, καὶ διότι περιέχουν ἀρώματα ἢ γλυκύσματα. ἄλλα δὲ καὶ μετριωτέρας τιμῆς, καὶ ἄλλα παντάπασιν ἄτιμα, ὅχι τόσον διότι εἶναι ξύλινα ἢ πήλινα, ὅσον ὅτι δέν τα μεταχειρίζεται ὁ δεσπότης πλὴν δι' ἀνάγκην καὶ εἰς ἀναγκαίᾳς χρεῖας, ὡς εἶναι τὰ οὐροδόχα ἢ κοπροδόχα ἀγγεῖα. Αὐτὸς ὁ δεσπότης, ὁ πολυτιμότερος ὄλων τῶν σκευῶν, διὰ τὸ λογικόν του, γίνεται πολλάκις τὸ βρωμερώτερον σκεῦος τῆς οἰκίας, ἀληθινὸν «Σκεῦος ὀργῆς κατηρτισμένον εἰς ἀπώλειαν», ὡς ὠνόμασεν ἄλλοῦ 1) τοὺς τοιοῦτου· ἀληθῆς Τάφος κεινισμῶν, ἔσωθεν μὲν ὠραῖος καὶ λαμπρὸς, διὰ τὰ πολυτελῆ φορέματα, διὰ τοὺς πολλοὺς δούλους καὶ τοὺς πολὺ πλειοτέρους κόλακας, ἔσωθεν δὲ ἄτιμον ψυχάριον, καταβρωμισμένον ἀπὸ ἀδικίαν, πλεονεξίαν, φιλαρχίαν, ὑψηλοφροσύνην, καὶ καταφρόνησιν τῶν ὁμοίων του.

21. ΕΑΝ ΟΥΝ ΤΙΣ ΕΚΚΑΘΑΡΗ κ.τ.λ. "Ὅστις καθαρισθῆ, ἤγουν ἀπομακρυνθῆ. ΑΠΟ ΤΟΥΤΩΝ. :Ποίων; Ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία φυσικὰ σημαίνει τὰ πλησιέστερον ὀνομασθέντα Ἄτιμα σκεύη· δύναται ὅμως, χωρὶς ἀλλοίωσιν τοῦ νοήματος, νὰ προσαρμοσθῆ καὶ εἰς τὸ Ἀδικίας τοῦ προτέρου ἐδαφίου, Ἐάν τις ἀποκαθαρισθῆ ἀπὸ τὰς ἀδικίας, συμφώνως μὲ ἄλλου Ἀποστόλου 2) ῥητόν, «Ἴνα . . . καθάρσῃ ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀδικίας,» ἤγουν ἀπὸ πάσης ἁμαρτίας, διότι ἡ Ἀδικία περιέχει ὅλας τὰς ἁμαρτίας, ὡς ἡ Δικαιοσύνη περιέχει ὅλας τὰς ἀρετάς. "Ὅστις λοιπὸν καθαρισθῆ ἀπὸ τῶν ψευδοδιδασκάλων τούτων τὴν ἀδικον διαγωγὴν, τῶν διδασκόντων ἄλλην ἠθικὴν παρὰ τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἰσότητος, ἐμπορεῖ νὰ κατασταθῆ σκεῦος πο-

1) Πρὸς Ῥωμ. θ'. 22. 2) Α'. Ἰωάνν. α'. 9.

λύτιμον, σκεῦος ἅγιον καὶ καθαρὸν, εὐμεταχείριστον εἰς τὸν δεσπότην, διότι εἶν' ἐπιτήδειον εἰς ὅλα τὰ καλὰ ἔργα. Ἐκ τῶν χρυσῶν, ἀργυρῶν, ξύλινον ἢ πήλινον σκεῦος. καθὲν ἔχει ἰδίαν καὶ μερικὴν χρῆσιν, καὶ ὅτι χρησιμεύει, παραδείγματος χάριν, νὰ φέρῃ νερὸν γίνετ' ἄχρηστον νὰ περιέχῃ μύρον. Ἄλλὰ τὸ λογικὸν σκεῦος, ὁ φίλος τῆς ἰσότητος ἄνθρωπος, εἶναι χρήσιμος εἰς ὅλα τὰ καλὰ, ἐπειδὴ ἔχει εἰς ἑαυτὸν τὴν ὅλα τὰ καλὰ περιέχουσαν δικαιοσύνην.

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶς ἀρετὴ ἐστὶ 1)

22. ΤΑΣ ΔΕ ΝΕΩΤΕΡΙΚΑΣ κ.τ.λ. Ἐπόρησαν οἱ ἐξηγηταὶ τίνας νεωτερικὰς ἐπιθυμίας νὰ φεύγῃ παραγγέλλει ὁ Παῦλος τὸν Τιμόθεον. Ὁ Θεοδώρητος τὰς ἐξήγησε «Τρυφήν, γέλωτος ἀμετρίαν, ὀξὺν κενὴν καὶ τὰ τούτοις πρὸς ὁμοίαν.» Ὁ Θεοφύλακτος, «Ὁ μόνον πορνείαν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἄτοπον ἐπιθυμίαν, καὶ δυναστείας ἔρα τινεῖς, καὶ χρημάτων.» 2) Ὁ Σαλμάσιος ἐδυσχυρίζετο, ὅτι Ἐπιθυμίας νεωτερικὰς (παράγωγον τοῦ Νεώτερος) δὲν σημαίνει πλὴν ἐπιθυμίας νεωτερισμοῦ, καινοτομίας· καὶ ἡ ἐξήγησις του πιθανολογεῖται τρόπον τινὰ ἀπὸ τὸ ἐξῆς ἐδάφειον, «Ἰὰς δὲ μωρὰς καὶ ἀπαιδεύτους ζητήσεις παραιτοῦ,» ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀναμφιβόλως γεννῶνται οἱ νεωτερισμοὶ καὶ αἱ καινοτομίαι. Ἄλλ' ἐλησμόνησεν ὁ Σαλμάσιος ὅτι τὸ συγκριτικὸν Νεώτερος δὲν σημαίνει πάντοτε σύγκρισιν, ἀλλ' ἰσοδυναμεῖ πολλάκις μὲ τὸ θετικὸν Νέος. Οὕτως ὠνόμασεν εἰς τὴν προτέραν ἐπιστολὴν ὁ Παῦλος Χήρας νεώτερας 3) τὰς νέας χήρας· καὶ ὁ Ἡσύχιος μᾶς διδάσκει λέγων, «Νεώτερον, οὐ μόνον συγκριτικῶς, ἀλλὰ καὶ Νέον.» Λέγονται λοιπὸν Νεωτε-

1) Θεόγν. παρ' Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομαχ. Ε'. α. 60 σελ. 85.

2) Ἰδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1167. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 11.

ρικοί ἐπιθυμῖαι, αἱ Νεανικαὶ ἐπιθυμῖαι, αἱ ἐπιθυμῖαι τῆς ἡλικίας, αἱ ὅποιοι, διότι εἶναι σφοδραὶ καὶ διὰ τὴν φυσικὴν ἀκμὴν τοῦ σώματος, καὶ διὰ τὴν ἀκόλουθον αὐτῆς ἀπειρίαν τοῦ νοῦ, ἔδωκαν ἀφορμὴν νὰ ὀνομάζωνται καὶ ὅλα τὰ τολμηρὰ ἢ σφοδρὰ, Νεανικά, ὅσον Ὀδύνας τε νεανικάς καὶ φρικώδεις πυρετούς,» 1) καὶ οὐσιαστικῶς, «Νεανιεύματα, κομπίσματα, καινὰ τολμήματα» κατὰ τὸν Φώτιον. Τοιαύτας νεωτερικὰς ἐπιθυμίας, καὶ τοιαῦτα νεανιεύματα δικαίως ἐφοβεῖτο ὁ Παῦλος μὴ βλαστήσωσιν εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ Τιμοθέου, καὶ διότι ἦτον ἀκόμη νέος τὴν ἡλικίαν, καὶ διότι ἦτον Ἐπίσκοπος, ἤγουν εἶχε μεταξὺ τῶν συμπρεσβυτέρων του, κάποιον πρωτεῖον, κάποιαν ἀρχὴν, πρᾶγμα ὅλων τῶν πραγμάτων τὸ ἐπικινδυνότατον, μὲ ὅλον ὅτι οὐτ' ἐλαμπροφόρει, οὐτ' ἐδορυφορεῖτο ἀπὸ διακόνους, οὔτε πατερίτσαν ἐχοράτει, ὡς οἱ νῦν Ἀρχιεπίσκοποι.—ΔΙΩΚΕ ΔΕ... ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ. Ὅσα σχεδὸν καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπιστολήν. 2) Τόσον συχνὰ παραγγέλλεται ἀπὸ τοὺς ἀποστολικοὺς συγγραφεῖς ἡ ἀσκησις τῆς δικαιοσύνης, καὶ τὸ μῖσος τῆς ἀδικίας, ὡς χαρακτηριστικὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ὥστε τοῦτο μόνον ἀρκεῖ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ ἠθικὴ τοῦ Εὐαγγελίου εἶναι τῷ ὄντι θεία ἠθικὴ. Ὅταν λέγει Δικαιοσύνην, νοεῖ ὅλας τὰς ἀρετάς· «Συναγωγὴ καὶ ἔνωσις πάντων τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἐστὶν ἡ δικαιοσύνη,» λέγει ὁ Χρυσόστομος. 3) Ὅταν πάλιν ὀνομάζει Ἀδικίαν, νοεῖ ὅλας τὰς κακίας. 4) Ἀδικος εἶναι, καὶ ἀκολούθως μισόχριστος, ὅχι μόνον ὅστις δὲν πληρῶνει τὰ χρέη του, δὲν ἀποδίδει παρακαταθήκην ἐμπιστευθεῖσαν εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ὅστις δὲν ἀγαπᾷ

1) Πλουτάρχ. Βροῦτ. § 43. σελ. 191. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 11. 3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 912. 4) Ἴδε τὴν πρὸς Ῥωμ. α'. 29-32.

τὸν πλησίον του ὡς ἑαυτὸν, ἤγουν ὅστις δὲν ἰσοδυναμεῖ μ' αὐτὸν ὡς ἀδελφόν, ἀλλὰ ζητεῖ νὰ τὸν δεσπόζη, καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ χωρίζεται ἀπ' αὐτὸν μὲ ἀρχὰς. μὲ τίτλους (titres). μὲ παράσημα (décorations,) καὶ ἄλλα τοιαῦτα γελοῖα γνωρίσματα. Ὁ τοιοῦτος ἐμπορεῖ νὰ νηστεύῃ δις τοῦ σαββάτου, νὰ ἀποδεκατόνῃ τὰ ὑπάρχοντά του. νὰ κάμνῃ ἐλεημοσύνας πολλὰς, νὰ συγχάζῃ καθημέραν τοὺς ἱεροὺς ναοὺς, νὰ κτίζῃ καὶ καινοὺς, ἀλλὰ μὲ ὅλα ταῦτα ψεύδεται ἐπαγγελλόμενος τὸν χριστιανόν· ὁ χριστιανισμὸς εἶναι Δικαιοσύνη, καὶ πάλιν καὶ πολλάκις Δικαιοσύνη. Καθολλιέροι, Κόμητες, Βαρόνοι, Μαρκέσιοι, Δοῦκες (: καὶ διὰ τί ὄχι καὶ Βασιλεῖς μόναρχοι;) δὲν ἔχουν τι κοινὸν μὲ τὸν Χριστόν. ΠΙΣΤΙΝ. Ἰὴν ἐμπιστοσύνην, ἐδῶ, ἤγουν τὴν ἀπαιτουμένην ὄχι μόνον εἰς τὰ χρηματικὰ συμβόλαια πίστιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πλήρωσιν πάσης οἰασθήποτε δικαίας ὑποσχέσεως, τὴν ἀλήθειαν εἰς ὅλα, καὶ πάσης ἀπάτης καὶ ψεύδους ἀποστροφὴν, γεννωμένην ἀπὸ τὴν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπην, ἥτις, ὡς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, «Ὁὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχαίρει δὲ τῇ ἀληθείᾳ.» 1) — ΕΚ ΚΑΘΑΡΑΣ ΚΑΡΔΙΑΣ. Ἀπορεῖται, ἂν συντάσσωνται αἱ τρεῖς αὗται λέξεις μὲ τὸ καταρχὰς προστακτικὸν Δίωξε, ἤγουν Ζήτει μὲ καθαρὰν καρδίαν τὴν δικαιοσύνην, ἣ ἂν ἀναφέρεται εἰς τὴν ἀκόλουθον μετοχὴν Ἐπικαλομένων, ἤγουν τῶν ὀνομαζόντων (invoquer) τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου μὲ καθαρὰν καρδίαν, τῶν ὅσοι δηλαδὴ εἶναι καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὸ πρᾶγμα χριστιανοί. Τὸ πρῶτον εἶναι πιθανώτερον, ἂν τὸ παραβάλης μὲ ὅτι εἶπε καταρχὰς τῆς πρώτης ἐπιστολῆς. 2) Ἀλλ' οὐδὲ τὸ δεύτερον φαίνεται ἀνάρμοστον· πλὴν μὴ νομίση τις ὅτι παραγγέλλει τὸν Τιμόθεον νὰ φυλάσῃ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, καὶ εἰρήνην μὲ μόνους τοὺς ἐπικαλουμένους

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 6. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 5. σελ. 64.

εὐλικρινῶς τὸν Χριστόν. Τοιαύτη ἐξήγησις ἀναιρεῖται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα, καὶ ἀπὸ τὴν λοιπὴν ὅλην ἀποστολικὴν διδασκαλίαν.

23. ΤΑΣ ΔΕ ΜΩΡΑΣ κ.τ.λ. Μωρὰς ζητήσεις ὀνομάζει καὶ ἐδῶ, καὶ εἰς τὴν πρὸς Τίτον ἐπιστολήν, 1) τὰς ὀποίας ἀνωτέρω ὠνόμασε «Βεβήλους καὶ γραῶδεις μύθους.» 2) Τὰς ὀνομάζει ἀκόμη καὶ Ἁ παι δ ε ὕ τ ο υ ς, ὅχι μόνον διότι κινοῦνται ὡσεπιπολὺ ἀπὸ στερημένων παιδείας ἀνθρώπους, ἀλλ' ὅτι οὐδὲ συντείνουν ἢ χρησιμεύουν τίποτε εἰς τὴν χριστιανικὴν παιδείαν, ἥτις εἶναι Ἡ ἐν δικαιοσύνῃ παιδεία, ὡς θέλει μετ' ὀλίγον 3) εἰπεῖν. ΠΑΡΑΙΤΟΥ. Φεῦγε τὰς τοιαύτας ζητήσεις καὶ φιλονεικίας. Πολὺ πλέον θέλεις ὠφελῆσαι τὸν πλησίον, παρακινῶν μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ τὸ παράδειγμα σου εἰς τὴν δικαιοσύνην, παρὰ φιλονεικῶν μ' αὐτὸν περὶ πραγμάτων ἀνεξηγήτων, ἢ τῶν ὀποίων οὐδ' ἡ ἐξήγησις φέρει καμμίαν ὠφέλειαν. —ΜΑΧΑΣ. Τοιαῦται ζητήσεις, μὴ δυνάμεναι νὰ λυθῶσι μῆτ' ἀπὸ τὸ Εὐαγγέλιον μῆτ' ἀπὸ λογικὰς ἄλλας ἀποδείξεις, φυσικὰ καταντοῦν εἰς σοφιστικὰς λογομαχίας, ἀπὸ τὰς ὀποίας γεννῶνται αἱ πραγματικαὶ μάχαι, τὰ μίσση, οἱ διωγμοὶ, οἱ φόνοι, εἰς ἓνα λόγον, ὅσα κακὰ καταδικάζει ἡ εὐαγγελικὴ διδασκαλία.

24. ΔΟΥΛΟΝ ΔΕ ΚΥΡΙΟΥ. Τὸν Ἐπίσκοπον λέγει, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ προηγούμενα 4) καὶ τὰ ἀκόλουθα. 5) —Ἡ ἰον .. ΠΡΟΣ ΠΑΝΤΑΣ. Πρὸς ὅλους ἡμέρον καὶ πρᾶον, φιλόστοργον ὡς πατέρα. Πατρικὴν ἀρετὴν ὠνόμασε τὴν ἡπιότητα καὶ ὁ Ὅμηρος

————— Πατὴρ δ' ὡς ἡπιος ἦεν. 6)

1) Πρὸς Τίτ. γ'. 9. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ' 7. σελ. 149.
3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 16. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ' 23.
5) Πρὸς Τίτ. α'. 7. 6) Ὅδουσσ. ε'. 47.

Ἐκ τούτου ἔχεις νὰ διακρίνης τὸν Ἐπίσκοπον, ὅστις συν-
ομιλεῖ μὲ τοὺς ἱερεῖς ἢ διακόνους του, ὡς ἀδελφὸς μὲ ἀ-
δελφοὺς τοὺς πρεσβυτέρους, ὡς πατὴρ μὲ τέκνα τοὺς νεω-
τέρους, ἀπὸ τὸν Ἐπίσκοπον, ὅστις τοὺς μεταχειρίζεται
μὲ ὑψηλοφροσύνην, καὶ τοὺς προστάσσει δεσποτικῶς ὡς
ἀγοραστοὺς δούλους. Ὁ πρῶτος (μὴν ἀμφιβάλλης) εἶναι
ἀληθῆς Δ ο ὕ λ ο ς Κ υ ρ ί ο υ, ὡς ὁ Παῦλος, ὡς ὁ Τιμό-
θεος· ὁ δεῦτερος, τίνος δούλος πρέπει νὰ ὀνομάζεται, ἄς
τὸ μάθῃ, ἂν δέν το ἐσυλλογίσθῃ ποτέ, πάλιν ἀπὸ τοὺς Ἀ-
ποστόλους. 1) — ΔΙΔΑΚΤΙΚΟΝ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω 2) ἢ
λέξις. Πρόσθεσ ἐδῶ τὴν ἐκεῖ μὴ προσθεμένην τοῦ Θεο-
δωρήτου ἐξήγησιν, «Διδακτικόν, οὐ τὸν εὐγλωττίαν λέγει
κεκοσμημένον, ἀλλὰ τὸν τὰ θεῖα πεπαιδευμένον, καὶ πα-
ραινεῖν δυνάμενον τὰ προσήκοντα.» 3) Ἄναμφιβόλως, Τ ἄ
θ ε ῖ ἄ π ε π α ἰ δ ο ὕ μ ἔ ν ο ς πρέπει νὰ ᾔναι, ὅστις ἐπι-
χειρεῖ νὰ διδάξῃ ἄλλους τὰ θεῖα, μὲ ὅλον τοῦτο δὲν εἶν'
ἄχρηστος οὐδὲ ἡ εὐγλωττία εἰς τὸν διδάσκαλον. Τὰ πάθη
τῆς ψυχῆς καταστένουσιν πολλάκις τὸν ἀκροατὴν κωφὸν καὶ
ἀναίσθητον εἰς τὰς λογικὰς ἀποδείξεις· ὅθεν εἶναι χρεῖα
νὰ τὰς ἀλείφῃ ὁ διδάσκων καὶ μὲ τὸ μέλι τῆς εὐγλωττίας,
διὰ νὰ τὰς ἐντυπώσῃ εὐκολώτερα εἰς τοῦ διδασκομένου
τὴν ψυχὴν, διὰ τῆς προξενουμένης εἰς τὴν ἀκοὴν ἡδονῆς.
Πλειοτέρους ὠφέλησαν αἱ ἑκατὸν τοῦ διὰ τὴν εὐγλωτ-
τίαν ἐπονομασθέντος Χ ρ υ σ ο σ τ ὀ μ ο υ, παρὰ πολλῶν
ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν πατέρων διδασκαί. Ἡ εὐγλωττία
ὅμως διὰ νὰ πείσῃ ὠφελίμως δὲν πρέπει νὰ ὁμοιάζῃ τὴν
εὐγλωττίαν τῶν σοφιστῶν, ἢ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐκεῖνων
διδασκάλων, τῶν ὁποίων ἔργον ᾔτον, ὡς θέλει εἰπεῖν κα-
τωτέρω 4) ὁ Παῦλος, νὰ κνήθωσι τὰς ἀκοὰς πλέον πρὸς

1) Πρὸς Ῥωμ. ε'. 16. Β'. Πέτρ. β'. 19. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ.
γ'. 2. σελ. 106 107. 3) SUICER. Thesaur. eccle-
siast. tom. I. gag. 900. 4) Πρὸς Τιμόθ. δ'. 3.

ἴδιον παρὰ τῶν ἀκροατῶν τὸ συμφέρον, ἀλλὰ νὰ συνοδεύεται μὲ τὴν φιλόσοφον ἀνάλυσιν καὶ ἐξηγήσιν τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, μὲ πολλῆς στοργῆς ἔνδειξιν πρὸς τοὺς ἀκούοντας. καὶ πρὸ πάντων μὲ τὴν ἰσχυροτάτην ὄλων τῶν ἀποδείξεων ἀπόδειξιν, ὅτι ὅσα διδάσκει, πρῶτος αὐτὸς τὰ ἐργάζεται, ὅτι διδάσκει ἀληθῶς τὴν τέχνην του·

Ἡ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῆ τρόπῳ.

— ANEΞΙΚΑΚΟΝ. «Ἄνεξικακος, ὑποφέρων κακὰ,» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ νοεῖ ὅχι τὸν ὑποφέροντα αὐτὰ, ὡς τὰ ὑποφέρει ὁ ὄνος ἀλλὰ τὸν παραβλέποντα τὰ μικρὰ διὰ τὴν ἀγάπην τῆς εἰρήνης, καὶ ἐμποδίζοντα ἢ κολάζοντα τὰ κολάσεως ἄξια χωρὶς ἐπιθυμίαν ἐκδικήσεως. Παραδείγματος χάριν, Ἄνεξικακος (tolérant) λέγεται, ὅστις καὶ ἀναγκαζόμενος νὰ σωφρονίσῃ τοὺς ὑπὲρ αὐτὸν δέν τους παιδεύει πλὴν μὲ κοινὴν βουλήν τοῦ κλήρου του, καὶ συνοδεύει τὴν κόλασιν μὲ τόσῃν ἔνδειξιν συμπαθείας, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ κολαζόμενος νὰ πληροφορηθῆ, ὅτι κολάζεται ὡς υἱός, καὶ ὅχι ὡς δοῦλος. Ὅστις ἀλλέως παιδεύει, ἀντὶ νὰ διορθώσῃ, τὸν ἀμαρτάνοντα, ἔχει πρῶτος αὐτὸς χρεῖαν διορθώσεως ἐπειδὴ ἀντὶ τῆς πρεπούσης εἰς ἐπίσκοπον ἀνεξικακίας (tolérance) δεῖχνη τυράννῃ θηριωδίαν, ἱκανὴν νὰ ἐξαγριώσῃ μᾶλλον παρὰ νὰ νοουθετήσῃ τὸν παιδευόμενον.

25 ἸΝ ΠΡΑΟΤΗΤΙ ΠΑΙΔΕΥΟΝΤΑ. Τὸ Παιδεύω ἐδῶ δὲν σημαίνει ὡς εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν τὸ σωματικῶς κολάζω (châtier,) ἀλλὰ μᾶλλον τὸ σωφρονίζω, τὸ διὰ λόγων διορθῶν (corriger,) ὡς τὸ ἐξηγήσῃ καὶ ὁ Θεοδώρητος. «Ὁ γὰρ μετὰ πατρικῆς ἠπιότητος ἀπιστοῦσι τὴν διδασκαλίαν προσφέρων, καὶ φέρων αὐτῶν μακροθύμως τὰς ἀντιθέσεις, πείσει πολλάκις καὶ τοὺς λίαν αἰρετικούς.» 1) Τοῦτο βεβαίονε καὶ παράλληλος ἄλλη ῥῆσις τε

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom II. pag. 546.

Ἐπιστολῆς τοῦ Ἀποστόλου « Ὑμεῖς οἱ πνευματικοὶ καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον, ἐν πνεύματι πραότητος, σκοπῶν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ πειρασθῆς » 1) ἔπειτα πάλιν ὁ Θεοδώρητος, « Καταρτίζετε, ἀντὶ τοῦ Διορθοῦσθε, στηρίζετε, τὸ ἐλλείπον ἀναπληροῦτε. » 2) — **ΑΝΤΙΔΙΑΤΙΘΕΜΕΝΟΥΣ**. Μὲ διάφορον γραφὴν **ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥΣ**, τὸ ὁποῖον εἶναι μᾶλλον ἐξήγησις, καὶ ἐξήγησις ὄχι ἀκριβής. Ἀντικείμενοι εἶναι οἱ ἀπλῶς Ἀντιτιθέμενοι ὅθεν, καὶ τὸ ἀνωτέρω 3) ῥηματικόν, ἢ Ἀντίθεσις) οἱ δὲ, μὲ διπλὴν πρόθεσιν, Ἀντιδιατιθέμενοι (ἀπὸ τὸ Διατίθεμαι.) σιμὰ τῆς ἀντιθέσεως σημαίνει καὶ τὸ φρόνημα, τὴν κρίσιν, τὴν γνώμην καὶ διαθέσιν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀντικειμένου, ὡς εἶναι τοῦ Ἰσοκράτους τὸ « Ἰνότη δ' ἄν τις κάκειθεν, ὅσον διαφέρει [τὸ κάλλος] τῶν ὄντων, ἐξ ὧν αὐτοὶ διατιθέμεθα πρὸς ἕκαστον αὐτῶν, » 4) τούτέστιν, Ἐξ ὧν ἕκαστον τῶν ὄντων ἡμᾶς διατίθησιν. Ἐκ τούτου καὶ « Διαθέσις, σχῆμα, ἀγάπη.. προαίρεσις, » κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ἔχουσι ἐκεῖνη τῆς ψυχῆς ἢ κατάστασις (disposition affection) κατὰ τὴν ὁποίαν προκρίνομεν τι, κλίνομεν πλεον εἰς αὐτὸ παρὰ εἰς ἄλλο, τοῦτο διαφέρουσα ἀπὸ τῆς Ἐξίης (habitude), ὅτι ἡ Ἐξίς εἶναι Διαθέσις μονιμωτέρα καὶ πολυχρονιωτέρα 5). Ἀντιδιατιθεμένους λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος νοεῖ τοὺς ἐναντίαν διαθέσιν ἔχοντας, τοὺς ἐναντία φρονούντας (ceux qui sont d' un sentiment contraire) ὡς ὁρθὰ τὸ ἠρμήνευσαν οἱ μεταφρασταὶ τῆς Γενεύης. Καὶ σημείωσε τὴν πρόνοιαν τοῦ Ἀποστόλου περὶ τῶν Ἀντιδιατιθεμένων, ἔχουσι τῶν Αἰρετικῶν (Hé-

1) Πρὸς Γαλάτ. ε'. 4. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 60. 3) Ἄ. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 20 σελ. 36. 4) Ἰσοκράτ. Ἐλέν. ἐγκώμ. § 25 σελ. 217. 5) Ἰδ. Ἀριστοτέλ. Κατηγορ. VI. 3—6. pag. 487. Buhle.

rétiques,) τοὺς ὁποίους παραγγέλλει τὸν Τιμόθεον νὰ νοθετῇ καὶ νὰ διδάσκη μὲ πραύτητα, ἤγουν μὲ διάθεσιν ψυχῆς ὁλότεια ἐναντίαν τῆς θεοβλαθείας τῶν διωκόντων τοὺς αἰρετικούς. 1) – ΜΗ ΠΟΤΕ, κ.τ.λ. Λέγεται καὶ Μήπως, καὶ Ἐῖπως, καὶ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Ἐὰν ἔσως (pour voir si.) Εἶναι τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Πᾶς δωρικῶς σχηματισθὲν ἀπὸ τὸ Πῶς καὶ χωρισθὲν ἀπὸ τὰ προσηγόμενα μόρια, οἷον τὸ προκειμένον, «Μή ποτε δῶ αὐτοῖς, κ.τ.λ.» χυδαῖζόμενον ἐρμηνεύεται, Πᾶς τοὺς δώση ὁ θεὸς μετάνοιαν. Λέγεται καὶ Μὴ νὰ τοὺς δώση. 2) METANOIAN. Ἡ Μετάνοια ζητεῖ ἐδώ κάποιαν ἐξήγησιν, ὡς καὶ ἡ σήμερον συνήθης καὶ ἀχώριστος Ἐξομολόγησις, ἢ Ἐξαγόρευσις. Εἰς τοὺς ἀποστολικούς χρόνους ἦσαν καὶ τὰ δύο ἐκούσια καὶ δημόσια. Μετάνοια, ἐτομολογουμένη, σημαίνει Νοῦ μεταλλαγὴν, ὡς καὶ τὸ συνώνυμον αὐτῆς, Μετάγνωσις, Γνώμης μεταλλαγὴν, ἀδιαφόρως δηλαδὴ καὶ τὰ δύο, ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ κακὸν, ἢ ἀπὸ τοῦτο εἰς ἐκεῖνο ἐπιστροφὴν· ἐπειδὴ καὶ τὸν ἄσωτον, παραδείγματος χάριν, ὅταν σωφρονήσῃ, ἐμπορεῖς νὰ λέγῃς ὅτι ἐμετανόησε, καὶ τὸν σῶφρονα, ὅταν γίνεται ἄσωτος. Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν γλῶσσαν ἡ Μετάνοια σημαίνει τὸ πρῶτον, καὶ δρίζεται «Γνησία ἀπὸ πταίσματος ἐπὶ τὸ ἐναντίον ἀγαθὸν ἐπιστροφή.» 3) Οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀμέσως διαδεχθέντες αὐτοὺς ποιμένες τῶν ἐκκλησιῶν ἐπροσκαλοῦσαν εἰς μετάνοιαν τὸν, ὅστις ἐσκανδαλίζε τὴν ἐκκλησίαν μὲ τὴν κακὴν αὐτοῦ διαγωγὴν. Ἄν ἐπαράκουε τὴν ἐκκλησίαν, ἐχωρίζετο ἀπ' αὐτὴν, διὰ τὸν φόβον μὴ φθειρῇ καὶ τὰ λοιπὰ τῆς μέλη: Ἐὰν δὲ καὶ τῆς ἐκκλησίας παρακούσῃ, ἔστω σοι, ὥσπερ ὁ ἐθνικός καὶ ὁ

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 208—211. 2) Ἴδ. Ἄτακτ. II. σελ. 190.
3) Ζωναρ Λεξικ. σελ. 1345.

τελώνης.» 1) Κατὰ τὴν δευτέραν ὁμοίως ἀπὸ Χριστοῦ ἐκατονταετηρίδα ἤρχισε καὶ ἐτελειώθη τὴν τρίτην ἐν ἄλλο εἶδος μετανοίας αὐστηρότατον· ἐπειδὴ ὁ πταίσας, διὰ τὴν ἀποδείξην γνησίαν τὴν μετάνοιαν, ἦτις ἐδιδαιρέετο εἰς 4ας βαθμοὺς ὀνομαζομένους Τόπους. Ὁ πρῶτος ἐλέγετο ΠΡΟΣΚΛΑΥΣΙΣ, ὁ δεύτερος, ΑΚΡΟΑΣΙΣ, καὶ ὁ τρίτος, ΥΠΟΠΤΩΣΙΣ. Ὁ Προσκλαίων ἐχρεώσται νὰ στέχη εἰς τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, καὶ νὰ παρακαλῇ μετὰ δακρύων τοὺς εἰσερχομένους νὰ προσεύχωνται ὑπὲρ αὐτοῦ. Μετὰ μακρὰν στίσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον καὶ δοκιμὴν ἐμετάβαιεν εἰς τοὺς Ἀκρωμένους, ὁ τόπος τούτων ἦτον ὁ Νάρθηξ τῆς ἐκκλησίας, ὅπου ἐσυγχωρεῖτο νὰ ἀκούῃ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν μὲ τοὺς Κατηγουμένους, ἀλλ' ὅθεν ἀνεχώρει πάλιν μ' αὐτοὺς. ὅτε ὁ διάκονος ἐξεφώνει τὸ «Ὅσοι κατηχούμενοι προέλθετε.» Μετὰ μακρὰν ὁμοίαν δοκιμὴν. ὁ Ἀκροίωμενος ἐμετάβαιεν εἰς τὸν τόπον τῶν Ὑποπιπτῶν, ὅπου ἔστεκεν εἰς τοῦ ναοῦ τὸ ὀπισθεν τοῦ ἁμβωνος μέρος, ἀλλ' ἐξήρχετο πάλιν ὁμοίως, ὅτε ἐξήρχοντο καὶ οἱ Κατηχούμενοι Ἐκ τούτου τελευταῖον τοῦ τόπου ἐμετάβαιεν εἰς τὸν τέταρτον τόπον τὸν ὀνομαζόμενον τῶν Συνασταμένων, ὅπου ἐσυγχωρεῖτο νὰ μένη καὶ μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν κατηγουμένων, νὰ συστέχη καὶ νὰ συλλειτουργῆται μὲ τοὺς πιστοὺς, ἀλλ' ὄχι καὶ νὰ μεταλαμβάνῃ τὰ μυστήρια, πλὴν μετὰ μακρὰν πάλιν δοκιμὴν. 2) Ὅσον μακρὰ καὶ ὅσον αὐστηρὰ δημόσιος δοκιμὴ ἔπρεπε φυσικὰ μὲ τὸν καιρὸν πρῶτον νὰ μετριασθῇ πολὺ, ἔπειτα καὶ νὰ ἀμεληθῇ εἰς τινὰς ἐπαρχίας. ἕως οὗ ἐκαταργήθη εἰς ὅλην τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἐμβῆκεν εἰς τόπον αὐτῆς ἡ σήμερον ὀνομαζομένη κατα-

1) Ματθ. 17. 2) Ἰδὲ SUICER. The saur. ecclesiast. tom I. pag 69. II. pag. 853. | 92 et 1394.

χρηστικῶς Ἐξομολόγησις. Λέγω Καταχρηστικῶς, ἐπειδὴ τὸ ὄνομά της σημαίνει κυρίως ὁμολογίαν πάνδημον, ὡς τὴν ἔκαμναν οἱ βαπτιζόμενοι ἀπὸ τὸν Πρόδρομον, «Ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν,» 1) οἱ κατηχηθέντες ἀπὸ τὸν Παῦλον «Ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν,» 2) ὡς ἦτο τελευταῖον ἢ προλεγμένη τετράβαθμος αὐστηρὰ καὶ δημοσία ὁμολογία τῶν ἀμαρτησάντων. Ὅπως ἂν ἦναι, καὶ αὐτὴ ἡ σήμερον συνήθης ἑνὸς πρὸς ἓνα μόνον δῆλωσις τοῦ πταίσαντος κατεκρίθη ἀπὸ τὸν πρὸ τοῦ Χρυσοστόμου ἐπίσκοπον τῆς Κωνσταντινουπόλεως Νεκτάριον. Ὁ διαδεχθεὶς αὐτὸν Χρυσόστομος, περὶ τὰ τέλη τῆς τετάρτης ἑκατονταετηρίδος, εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ὀμιλίας ἐξηγῶν τοῦ Παύλου τὸ «Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτω ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, κ. τ. λ.» 3) λέγει πρὸς τοὺς ἀκροατὰς του, «Διὰ τοῦτό φησιν ὁ Παῦλος, Ἐκαστος δὲ δοκιμαζέτω ἑαυτόν. Ὅκ ἀπεκάλυψε τὸ ἔλκος, οὐκ εἰς κινὸν θέατρον ἤγαγε τὴν κατηγορίαν, οὐ περιέστησε μάρτυρας τῶν πλημμελημάτων· ἔνδον ἐν τῇ συνειδήτι, μηδεὶς παρόντος, πλὴν τοῦ πάντα ὀρώντος Θεοῦ. ποιῶ τὴν κρίσιν καὶ τῶν ἡμαρτημένων τὴν ἐξέτασιν, καὶ πάντα τὸν βίον ἀναλογιζόμενος, ὑπὸ τοῦ νοῦ τὸ κριτήριον ἄγε τὰ ἀμαρτήματα, διόρθω τὰ πλημμελήματα, καὶ οὕτω μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδότος τῆς ἱεραῆς ἄπτου τραπέζης, καὶ τῆς ἁγίας μέτεχε θυσίας.» 4) Ὡς γίνεται τὴν σήμερον ἡ ἐξομολόγησις παρέργως (καὶ ἄλλως νὰ γενῆ δὲν εἶναι δυνατόν, ἐπειδὴ εἰς μικρὸν χρόνον διάστημα ἀναγκάζεται ὁ πνευματικὸς νὰ ἀκούῃ ἓνα μετὰ τὸν ἄλλον πολλοὺς,) ἀντὶ θεραπείας αὐ-

1) Ματθ. γ'. 6. 2) Πράξ. ιθ'. 18. 3) Α'. Πρὸς Κορινθ. ια'. 28. 4) Χρυσοστόμ. Ὀμιλ. VIII. Περὶ μεταν. παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag 1'47.

ξάνει μᾶλλον τὰ ψυχικά ἀρρωστήματα. Τὴν πάρεργον ταύτην ὁμολογίαν, καὶ τὴν ἀπὸ τὸν πνευματικὸν ὁμοίως κατὰ πάρεργον διδομένην συγχώρησιν, τὴν κρίνει ὁ ἔξομολογούμενος ὡς ἀληθινὴν μαγικὴν ἐπωδὴν· καὶ εἰς τὴν ἐπωδὴν ταύτην θαρρῶν διαίγει καὶ μετὰ τὴν ἔξομολόγησιν ὁποῖαν εἶχε καὶ πρὸ τῆς ἔξομολογήσεως διαγωγῆν, ἐλπίζων τὴν αὐτὴν θεραπείαν καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ βίου, ὅτε καταπονημένος ἀπὸ τὴν σωματικὴν ἀρρωστίαν, καὶ παραγμένος τὴν ψυχὴν ἀπὸ τοῦ θανάτου τὸν φόβον, οὐδὲ νοῦν εἶχε πλέον νὰ ἐρευνήσῃ καὶ νὰ κρίνῃ τὴν ἀληθῆ του κατάστασιν. — ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ ΑΛΗΘΕΙΑΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 1)

26. ΑΝΑΝΗΨΩΣΙΝ. Ἐξηγήθη τὸ ἀπλοῦν Νήφω καὶ τὸ ῥηματικὸν αὐτοῦ Νηφάλιος. 2) Τὸ σύνθετον Ἄνανήφω εἶναι κυρίως τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Ξεμεθῶ (se dégriser,) καὶ μεταφορικῶς, Ἐρχομαί εἰς ἑαυτὸν, εἰς τὸν νοῦν, εἰς τὰ λογικά μου (revenir à soi, en son bon sens) Ἄνανήφει, μεταφορικῶς, ὁ ἄνθρωπος, ὅταν σκοτισμένος ἀπὸ σωματικὴν ἀσθένειαν, ἢ παραλογισμένος ἀπὸ πάθη τῆς ψυχῆς, ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν του ὑγιεινὴν κατάστασιν. Κατὰ τὴν αὐτὴν μεταφορὰν, καὶ ὁ πλανημένος ἀπὸ αἱρέσεις, δεισιδαιμονίας ἢ ὁποιαδήποτε στρεβλὰ δόγματα, ἢ φρονήματα, ὅταν ἐλευθερωθῇ ἀπ' αὐτὰ λέγεται, ὅτι ἀνήψεν, ἤγουν ἐξεμέθησεν ἀπ' αὐτά. Καὶ τοιαύτην ἀνάνηψιν παραγγέλλει καὶ ὁ φιλόσοφος βασιλεὺς, ὅταν λέγῃ «Ἄνανήψε καὶ ἀνακαλοῦ σεαυτὸν· καὶ ἐξυπνισθεῖς πάλιν καὶ ἐννοήσας, ὅτι ὄνειροί σοι ἠνώχλουν, πάλιν ἐγρηγορῶς βλέπε ταῦτα, ὡς ἐκεῖνα ἔβλεπες.» 3) — ΕΚ ΤΗΣ

1) Ἄνωτέρ. σελ. 86. 2) Ἄνωτέρ. σελ. 105. 3) Μαρκ. Ἄντωνίν. VI. 31,

ΗΑΓΙΔΟΣ. Ὅτι ἡ παγίς (piège) ἐδῶ πρέπει νὰ νοηθῆ
 μεταφορικῶς, ὡς καὶ τὸ Ἄ ν α ν ἦ φ ω, κανεὶς δὲν ἀμφι-
 βάλλει· ἤθελ' ὅμως κρίνειν παράξενον τὴν σύναψιν τοῦ
 «Ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς παγίδος.» Ἀνανήφει τις ἀπὸ μέθην
 σωματικὴν ἢ ψυχικὴν, ἀλλὰ Ἄ ν α ν ἦ φ ρ ε ἰ ἀ π ὸ π α-
 γ ῖ δ α δὲν λέγεται τόσον καλὰ, ἔσον τὸ Ἀ π ὸ λ ῦ ε τ α ἰ
 ἀ π ὸ π α γ ῖ δ α, ἢ Φεύγει τὴν παγίδα· καὶ τοῦτο ἐν-
 νοοῦσεν ὁ Θεοδώρητος, λέγων ἐδῶ «Διαφυγεῖν τὰς πα-
 γίδας τοῦ Διαβόλου.» 1) Ἴσως ἀπὸ τὴν μεταφορὰν τῆς
 Παγίδος πλέον παρὰ ἀπὸ τὸ μεταφορικὸν Ἄ ν α-
 ν ἦ φ ω κρέμεται ἡ ἐξήγησις τοῦ προκειμένου. Παγίδες τοῦ
 διαβόλου εἶναι αὐταὶ τῆς ψυχῆς αἱ ἐπιθυμίαι, καὶ οἱ ἐξ
 αὐτῶν γινόμενοι πειρασμοὶ, ὡς φαίνεται καὶ ἀπ' αὐτὰ τὰ
 ρητὰ τῶν Ἀποστόλων. Εἶπεν ὁ Παῦλος εἰς τὴν πρώτην
 ἐπιστολὴν περὶ τῶν φιλοπλούτων, «Ἐμπίπτουσιν εἰς πει-
 ρασμὸν καὶ ΠΑΓΙΔΑ καὶ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ πολλὰς. κ. τ. λ.» 2)
 Λέγει καὶ ἄλλος ἀπόστολος, «Μηδεὶς πειραζόμενος λε-
 γέτω, ὅτι Ἄ π ὸ τ ο ὕ θ ε ο ὕ πειράζομαι... Ἐκαστος
 δὲ ΠΕΙΡΑΖΕΤΑΙ ὑπὸ τῆς ἰδίας ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ἐξελκόμε-
 νος καὶ δελεαζόμενος. εἶτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκει
 ἁμαρτίαν, κ. τ. λ.» 3) Τὸ «Ἀνανήψωσιν ἐκ τῆς παγίδος,»
 λοιπὸν σημαίνει, Ἀνανήψωσιν ἀπὸ τὰς ἐπιθυμίας καὶ τὰ
 πάθη. εἰς τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐμπλεγμένοι ὡς εἰς παγίδα.
 Ἄλλὰ δὲν ἠπορήθη τοῦτο μόνον τοῦ ἐδαφίου τὸ μέρος·
 τὸ ἐξῆς ἐγέννησεν (ἴσως ἀλόγως) ἄλλας ἀπορίας. — ΕΖΩ-
 ΓΡΗΜΕΝΟΙ ΥΠ ΑΥΤΟΥ ΕΙΣ ΤΟ ΕΚΕΙΝΟΥ ΘΕΛΗΜΑ.
 Τὸ Ζωγράφω (ἤγουν πιάνω ἢ κρατῶ ζῶντα, αἰχμαλωτίζω)
 δὲν εὐρίσκεται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν. ἢ καὶ εἰς τὰ Λε-
 ξικά της. Εὐλόγως ὅμως θέλομεν τὸ μεταχειρίζεσθαι ἢ

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 291.

2) Ἀ. Πρὸς Τιμόθ. ζ'. 9. σελ. 219 — 220. 3) Ἰακώβ. α'. 13—15.

αὐτὸ, ἣ τρέποντές το εἰς τὸ Ζωγρεύω, ἀκόμη καὶ τὸ Ζαγρεύω, ἐπειδὴ ἔχομεν τὸ Ζάγρα ὄνομα. ἠγλ. χυδαῖσθὲν εἰς τὸ Τσάγρα, καὶ σημαῖνον ἰδίως τὴν παγίδα (souricière) διὰ τῆς ὁποίας ζωγρεῦομεν τοὺς ποντικούς. Εἰς τὸ Ἀποστολικὸν ρητὸν «Εζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα,» τὸ Ζωγρῶ λέγεται μεταφορικῶς. Ἄλλ' ἠπορήθη περὶ τῆς συντάξεως τῶν ἀντωνυμιῶν, Αὐτοῦ καὶ Ἐκείνου. Τινὲς ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἀναφέροντες καὶ τὰς δύο εἰς τὸν Θεόν, καὶ νοοῦντες τὸ Ἐζωγρημένοι εἰς καλὸν κατὰ τὸ «Ἀπὸ τοῦ νῦν ἀνθρώπου ἔση ζωγρῶν,» 1) τὸ ἐξηγοῦν, Λυτρωμένοι ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐκ τῆς παγίδος τοῦ διαβόλου, διὰ νὰ πράσσωσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ· καὶ οὕτω τὸ ἐξηγοῦσε καὶ ὁ Χρυσόστομος. 2) Τινὲς δὲ ἐπρόβαλαν καὶ διόρθωσιν τοῦ «Ἐπ' αὐτοῦ» εἰς τὸ «Ἀπ' αὐτοῦ» ἤγουν ἀπὸ τοῦ διαβόλου ἐλευθερωθέντες, διὰ νὰ πράσσωσι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, 3) ἀναφέροντες εἰς τοῦτον τὴν δευτέραν μόνον ἀντωνυμίαν. Ἄλλοι ὁμοίως, ἀναφέροντες καὶ τὰς δύο εἰς τὸν διάβολον, τὸ ἐξηγοῦν ὡς συνεχὲς μὲ τὰ προηγούμενα. Ν' ἀπολυθῶσιν ἀπὸ τὴν παγίδα, εἰς τὴν ὁποίαν τοὺς κρατεῖ ζωγρευμένους ὁ διάβολος, διὰ νὰ πράσσωσι τὸ θέλημά του. Σημειώσεως ἄξιον εἶναι, ὅτι ἡ αὐτὴ διαφωνία ἐκράτει καὶ τοὺς παλαιοὺς θεολόγους. Ὁ Θεοφύλακτος, ἀφοῦ εἶπε, «Ἐν πλάνῃ νήχονται, ἀλλὰ ζωγρηθέντες ὑπὸ Θεοῦ εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα, τουτέστι τοῦ Θεοῦ, ἴσως ἀνανήψουσιν. . . θέλημα δὲ Θεοῦ οὐ τὸ πιστεῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ βίῃν ὀρθῶς. Ὅστε καὶ περὶ βίου ταῦτα νόει, μὴ μόνον περὶ δογμάτων,» προσθέτει ἀμέσως «Τινὲς δὲ τὸ Ἐζωγρημένοι ὑπ' αὐτοῦ τοῦ διαβόλου ἐνόησαν, καὶ τὰ ἐξῆς

1) Λουκ. ε. 10. 2) Ἴδε ROSENMULLER. Schol. in N. Test. tom. V. pag. 90. 3) SUICER. Thesaur. eccles. s. i. a. s. tom I. pag. 1301.

ὡσαύτως.» 1) Ἀὕτη εἶναι ἡ δευτέρα ἐξηγήσις· καὶ ταύτην κρινῶ ὀρθήν. Παρόμοια τὸ ἐννοοῦσε καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, ἐπειδὴ ἀφοῦ ἔγραψε τὴν λατινικὴν μετάφρασιν τοῦ κειμένου, *h. t. resipiscant a liaboli laqueis, a quo tenentur captivi ad ipsius voluntatem*, προσθέτει, *Hæc nulla indigent interpretatione; sunt enim manifesta*, 2) ἤγουν, Ταῦτα δὲν ἔχουν χρεῖαν οὐδεμιᾶς ἐξηγήσεως διότι εἶναι φανερά. Ὁ δισταγμὸς ἐγεννήθη ἀπὸ τὴν εἰς τὸ αὐτὸ πρόσωπον δύο διαφόρων ἀντωνυμιῶν ἀναφορὰν, καὶ τὴν λέξιν, Θέλημα. Αἱ Ἀντωνυμίαι δὲν εἶναι, νομίζω πλὴν μετατοπισμέναι, διότι ἂν ἐτάσσοντο οὕτως, «Ἐζωγρημένοι ὑπὲρ ἐκείνου εἰς τὸ Αὐτοῦ [ἢ καὶ Αὐτοῦ] θέλημα» κανεῖς δὲν ἤθελε διστάσειν περὶ τοῦ νοήματος. Ἐὰν, ὡς ἐσημειώθη πρότερον, 3) τὸ ΘΕΛΗΜΑ σημαίνῃ ὡσεπιπολὺ τὴν ἀπόλυτον θέλησιν τοῦ Ὑψίστου δεσπότη καὶ Θεοῦ, ἴδαμεν ὅμως ὅτι καὶ οἱ ἀκόλαστοι καὶ οἱ τύραννοι τὰ θελήματα τῶν κάμνουσι σφετεριζόμενοι τὴν εἰς μόνον τὸν Θεὸν ἀνήκουσαν ἐξουσίαν. Οὗτος τὰ κάμνει διότι εἶναι δίκαια, ἐκεῖνοι δὲ διότι τὰ νομίζουν δίκαια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ΄.

Κεῖμενον.

Τοῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ἐν ἐσχάταις ἡμέραις ἐνστήσονται καιροὶ χαλεποί.

2. Ἔσονται γὰρ οἱ ἄνθρωποι φίλαυτοι, φιλάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, γονεῦσιν ἀπειθεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι,

Νέα μετάφρασις.

Ἐξέυρε δὲ [καὶ] τοῦτο, ὅτι εἰς τὰς ὕστερινὰς ἡμέρας μέλλουσι γεννηθῶσι καιροὶ χαλεποί.

2. Διότι οἱ ἄνθρωποι θέλουσι εἶσθαι φίλαυτοι, φιλάργυροι ἀλαζόνες, ὑπερήφανοι, βλάσφημοι, ἀπειθεῖς εἰς τοὺς γονεῖς, ἀχάριστοι, ἀνόσιοι,

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1301 2) S. AMBROS. Comment. in Epist. II. ad Timoth. II 26. 3) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 242 - 243.

3. Ἄστοργοι, ἄσπονδοι, διάβολοι, ἀκρατεῖς, ἀνήμεροι, ἀφιλάγαθοι,

4. Προδόται, προπετεῖς, τυφωμένοι, φιλήδονοι μᾶλλον ἢ φιλόθεοι,

5. Ἐχοντες μόρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι. Καὶ τούτους ἀποτρέπου.

6. Ἐκ τούτων γάρ εἰσιν οἱ ἐνδύοντες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτεύοντες τὰ γυναικάρια σεσωρευμένα ἀμαρτίαις, ἀγόμενα ἐπιθυμίαις ποικίλαις,

7. Πάντοτε μανθάνοντα, καὶ μηδέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἔλθειν δυνάμενα.

8. Ὁν τρόπον δὲ Ἰαννῆς καὶ Ἰαμβρῆς ἀντέστησαν Μωϋσεῖ, οὕτως καὶ οὗτοι ἀντίστανται τῇ ἀληθείᾳ. ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι περὶ τὴν πίστιν.

9. Ἄλλ' οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖον· ἡ γὰρ ἄνοια αὐτῶν ἔκδηλος ἔσται πᾶσιν, ὡς καὶ ἡ ἐκείνων ἐγένετο.

10. Σὺ δὲ παρηκολούθηκός μου τῇ διδασκαλίᾳ, τῇ ἀγωγῇ τῇ προθέσει, τῇ πίστει, τῇ μακροθυμίᾳ, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ,

11. Τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασι, οἷά μοι ἐγένετο ἐν Ἀντιοχείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν Λύστροις· οἷους διωγμοὺς ὑπήνεγκα, καὶ ἐκ

3. Ἄστοργοι, ἀδιάλλακτοι, καὶ τάλαλοι, ἀχαλίνωτοι, ἀνήμεροι, ἐχθροὶ παντὸς ἀγαθοῦ,

4. Προδόται, προπετεῖς, τυφωμένοι, φιλήδονοι πλέον παρά φιλόθεοι,

5. Ἐχοντες μορφήν εὐσεβείας, ἀλλ' ἠρνημένοι τὴν δύναμιν αὐτῆς. Καὶ αὐτοὺς ἀπόφευγε

6. Διότι ἀπὸ τούτους εἶναι ὁσοὶ ἐμβαίνουν εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰχμαλωτίζουν τὰ γυναικάρια, ἀπὸ σωρὸν ἀμαρτιῶν πλακωμένα, καὶ συρόμενα ἀπὸ πολλῶν λογίων ἐπιθυμίας,

7. Πάντοτε διδασκόμενα, καὶ ποτὲ μὴ δυνάμενα νὰ γνωρίσωσι καλὰ τὴν ἀλήθειαν.

8. Καθὼς δὲ ὁ Ἰαννῆς καὶ ὁ Ἰαμβρῆς ἀντεστάθησαν τὸν Μωϋσῆν, παρόμοια καὶ οὗτοι ἀντισέκουσιν τὴν ἀλήθειαν, ἄνθρωποι κατεφθαρμένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι τὴν πίστιν.

9. Ἄλλὰ δὲν θέλουσιν προχωρήσειν παρεμπρός· διότι ἡ ἀνοησία των μέλλει νὰ φανερωθῇ εἰς ὄβλου, ὡς ἔγεινε φανερὰ καὶ ἡ (ἀνοησία) ἐκείνων.

10. Σὺ δὲ γνωρίζεις καλὰ τὴν διδασκαλίαν μου, τὴν διαγωγήν, τὴν βουλήν, τὴν πίστιν, τὴν μακροθυμίαν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπομονήν,

11. Τοὺς διωγμοὺς, τὰ παθήματα, τὰ ὅποια μοῦ ἐβυνέδησαν εἰς τὴν Ἀντιόχειαν, εἰς τὸ Ἰκόνιον, εἰς τὰ Λύστρα· ὁποίους (λέ-

πάντων με ἐρρύσατο ὁ Κύριος.

12. Καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες εὐσεβῶς ζῆν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ διωχθήσονται.

13. Πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι καὶ γόητες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χειρόν, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

14. Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, εἰδὼς παρὰ τίνος ἔμαθες,

15. Καὶ ὅτι ἀπὸ βρέφους τὰ ἱερὰ γράμματα οἶδας, τὰ δυνάμενά σε σοφίσει εἰς σωτηρίαν, διὰ πίστεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

16. Πᾶσα Γραφή θεόπνευτος καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ.

17. Ἵνα ἄρτιος ᾦ ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρτισμένος.

γω) διωγμοὺς ὑπέφερα, καὶ ἀπ' ὅλων (ὅμως) μ' ἐλύτρωσεν ὁ Κύριος.

12. Ἀλλὰ καὶ ὅσοι θέλουν ἀζῶσιν εὐσεβῶς κατὰ τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν μέλλουν νὰ διωχθῶσιν.

13. Οἱ πονηροὶ ὅμως καὶ γόητες ἄνθρωποι θέλουν προχωρήσειν εἰς τὸ χειρότερον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

14. Ἀλλὰ σὺ μένε εἰς ὅσα ἔμαθες καὶ ἐπιστώθης, ἐξεύρων ἀπὸ τίνα τὰ ἔμαθες,

15. Καὶ ὅτι παιδιόθεν γνωρίζεις τὴν Ἱερὰν Γραφήν, τὴν δυνατὴν νὰ σε σοφίσῃ εἰς σωτηρίαν διὰ τῆς εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν πίστεως.

16. Ὅλη ἡ Γραφή εἶναι θεόπνευτος, καὶ ὠφέλιμος εἰς διδασκαλίαν, εἰς ἀπόδειξιν, εἰς διόρθωσιν, εἰς μάθησιν τῆς δικαιοσύνης.

17. Διὰ νὰ ἦναι τέλειος ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ, καὶ εἰς καθὲν ἔργον ἀγαθὸν ἀνελλιπής.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΕΝ ΕΣΧΑΤΑΙΣ ΗΜΕΡΑΙΣ. Σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ τὸ εἰς τὴν πρώτην ἐπιστολὴν «Ἐν ὑστέροις καιροῖς,» 1) ἦγουν ὄχι ὠρισμένον τέλος, ἔσχατον χρονικοῦ διαστήματος, ἀλλὰ ἀορίστως μίαν ἀπὸ τὰς μεταξὺ στιγμὰς, ἐγγύτερον

1) Πρὸς Τιμόθ. δ'. 1. σελ. 128.

ἢ μακρότερον τοῦ τέλους. Ἡ ἐξῆς ιστορουμένη φθορὰ τῶν ἡθῶν, ὅτι ἔμελλε νὰ συμβῆ καὶ πρὶν ἀποθάνῃ ὁ Τιμόθεος φαίνεται καὶ ἀπὸ τὰ ἐξῆς (10 καὶ 14 ἐδάφ.), καὶ ἀποβλέπει μόνους τοὺς χριστιανούς, ἐπειδὴ οἱ ἐθνικοὶ, ἐξαιρέτως οἱ Ῥωμαῖοι, ἦσαν κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους τόσοι φθαρμένοι ὥστε δὲν εἶχαν πλέον πῶς νὰ φθαρθῶσι περισσότερον. — ΚΑΙΡΟΙ ΧΑΛΕΠΟΙ. Δὲν ἔσωσεν ἡ γλῶσσα παρὰ τὸ ρῆμα Χα λ ῶ (abattre, ruiner), ὅθεν ἐγεννήθη τὸ Χαλέπτω καὶ τὸ Χαλεπός. Καιροὶ χαλεποὶ λοιπὸν, κατὰ τὴν σημασίαν ταύτην, εἶναι Κα ι ρ οὶ χ α λ α σ μ ῆ ν ο ι, φθαρμένοι, ὅποιοι ἀληθῶς καὶ ἦσαν οἱ χρόνοι τοῦ Παύλου καὶ τοῦ Τιμοθέου, ὅτε ἐβασίλευεν ὁ ἄγριος καὶ βωμολόχος τύραννος, ὁ Νέρων, διάδοχος ὄχι ἡμερωτέρων τυράννων τῶν πρὸ αὐτοῦ, τοῦ Κλαυδίου, τοῦ Καλιγούλα, τοῦ Τιβερίου, καὶ τοῦ ὑποκρινομένου τὸν πατέρα Αὐγούστου, γεννημένων ἀπὸ καιροὺς ἄλλους χαλασμένους τῶν ἐμφυλίων τῆς Ρώμης πολέμων. Εἰς τοιοῦτους καιροὺς καὶ ὑποκάτω εἰς τοιοῦτους μιαινοὺς δεσπότας, οἱ δεσποζόμενοι ἐξανάγκης τῶν δεσποτῶν τὰ ἦθη ἔπρεπε νὰ ἔχωσιν. Ἐσπούδασαν ἐξ αὐτῶν τινὲς νὰ φύγωσι τὴν κοινὴν φθορὰν καὶ τὸν καθολικὸν χαλασμόν, καταφεύγοντες εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Στωικῶν φιλοσόφων, ἢ εἰς τὴν νέαν φιλοσοφίαν τοῦ Εὐαγγελίου. Ἀλλὰ τὰ χαλασμένα δὲν ἀνεγείρονται οὐδ' ἀνακαινουργεύονται τόσοι εὐκόλα· ὅθεν οἱ χ α λ ε π οὶ κ α ι ρ οὶ σημαίνουν ἔτι Κ α ι ρ οὺ ς δ υ σ κ ὸ λ ο υ ς, β α ρ εῖ ς, ἐ π ι κ ι ν δ ῦ ν ο υ ς (κατὰ τὸ «Χαλεπὴ νόσος.») Καθὼς μεταξὺ τῶν Στωικῶν ἐφάνησαν πολλοὶ ψευδοφιλόσοφοι, παρόμοια καὶ ἀπὸ τοὺς νεοφύτους χριστιανούς πολλοὶ δὲν ἤρρησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν συνήθη των φθορὰν. Τοῦ πρώτου μάρτυρα ἔχομεν τὸν καλὸν Ἐπίκτητον, «Στωικὸν δὲ δείξατέ μοι, εἴ τινα ἔχετε. Δείξατ' ἐπιθυμῶ τινὰ, νῆ

τοὺς θεοὺς, ἰδεῖν Στωικόν· ἀλλ' οὐκ ἔχετε τὸν τετυπωμένον δεῖξαι. κ. τ. λ.» 1) Τὸ περὶ τῶν χριστιανῶν μαρτυρεῖται ἀπὸ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, καὶ ἀπὸ τὸν συναπόστολον αὐτοῦ Πέτρον, ὅστις παρομοιάζει τοὺς ψευδοχριστιανοὺς μὲ τοὺς σκύλους, «Κύων ἐπιστρέψας ἐπὶ τὸ ἴδιον ἐξέεραμα.» 2)

2. ΦΙΛΑΥΤΟΙ . . . ΑΝΟΣΙΟΙ. κ. τ. λ. Σχῆμα τὸ λεγόμενον, κατὰ τοὺς τεχνικοὺς, Συναθροισμός, ὅτε διίφορα ὀνόματα, ῥήματα, ἢ καὶ προθέσεις, ἀκολουθοῦν μία κατόπιν τῆς ἄλλης, χωρὶς σύνδεσιν, ὡς ἐδῶ τὰ πολλὰ ταῦτα ἐπίθετα. Τὸν ὀνόμαζαν καὶ Ἐπιτροχασμόν. 3) Παρόμοιος συναθροισμός καὶ τὴν λέξιν καὶ τὸ νόημα εἶναι τοῦ Κικέρωνος (ἔζησε καὶ ἐκεῖνος κ' ἐσφάγη εἰς καιροὺς χαλεποὺς, ἢ ὡς τοὺς ὀνόμαζε, φρικτοὺς tempora formidolosa) τὸν ὁποῖον φέρει ὡς παράδειγμα ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξηγητάς· Cupidus, intemperans, petulans, superbus, impius in parentes, ingratus in amicos, infestus in cognatos, in superiores contumax, in æquos et pares fastidiosus, in inferiores crudelis. etc. 4) ἤγουν Πλεονέκτης, ἀκόλαστος, προπέτης, ὑπερήφανος, ἀνόσιος εἰς γονεῖς, ἀχάριστος εἰς φίλους, δυσμενὴς εἰς συγγενεῖς, ἀπειθὴς εἰς τοὺς ὑπερέχοντας, καταφρονήτης τῶν ὁμοίων καὶ ἴσων, σκληρὸς εἰς τοὺς ὑποδεεστέρους. — ΦΙΛΑΥΤΟΙ. Ἴδου ἡ πρώτη καὶ ἀέναος πηγὴ τῶν ἐξῆς ὄλων κακιῶν. «Φιλαυτία τὸ πάντα πρὸς τὰ ἑαυτῆ ἀρέσκοντα πράττειν,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Εἰς τῶν φιλοσόφων τὴν γλῶσσαν εἶναι μέση λέξις (ὡς καὶ ἡ Φιλοτιμία, καὶ ἄλλαι πολλαί,) ἤγουν σημαίνει πρῶτον τὴν καθενὸς πρὸς ἑαυτὸν ἀγάπην, φυτευμένην ἀπ' αὐτὸν

1) Ἀρριαν. Διατρ. Ἐπικτ. II. 10. § 22—25. 2) Β'. Πέτρ. β'. 22. 3) ERNESTI. Lexic. technol. graec. Rhetor. pag. 135. 4) Ἴδε CICER. ad Herenn. IV. 40.

τὸν Δημιουργὸν εἰς τὴν ψυχὴν, εἰς διατήρησιν τῆς ζωῆς καὶ τῆς υγείας μας. Τοιαύτη ἀγάπη εἶναι τόσο φυσικὴ, ὥστε πιστεύεται ὡς ἀποδειγμένη ἀλήθεια τὸ,

Φιλεῖ ὁ ἑαυτοῦ πλεῖον οὐδεὶς οὐδένα.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ διατήρησις τῆς υπάρξεως καὶ αὐτὴ μας ἢ ὑπαρξίς συνοδεύεται μὲ πολλὴν ἡδονὴν, ἡ δὲ ἡδονὴ δελεάζει καὶ φθείρει τὴν κρίσιν, ὥστε νὰ κρίνωμεν ἀναγκαῖα καὶ τὰ μὴ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ἰδίαν συντήρησιν, νὰ πολυπλασιάσωμεν τὰς χρεῖας καὶ τὰς ἐπιθυμίας ἕως νὰ σφετεριζώμεθα καὶ τὰ εἰς ἄλλους ἀναγκαῖα ἢ χρήσιμα διὰ ταῦτα ἐκρίθη δικαίως καὶ ἀπὸ τοὺς φιλοσόφους ἡ τόση φιλαυτία κακίστη φιλαυτία, χωρὶς νὰ τὴν σημάνωσι μὲ ἰδιαίτερον ὄνομα. «Μὴ γάρ οὐ μάτην (λέγει ὁ Ἀριστοτέλης) τὴν πρὸς αὐτὸν ἕχην φιλίαν ἕκαστος· ἀλλ' ἐστὶ τοῦτο φυσικόν· τὸ δὲ φιλαυτον εἶναι φέγεται δικαίως. Οὐκ ἔστι δὲ τοῦτο φιλεῖν ἑαυτὸν, ἀλλὰ τὸ μᾶλλον ἢ δεῖ φιλεῖν. Καθάπερ καὶ τὸ Φιλοχρήματον 1)... Τοιοῦτοι δ' εἰσὶν οἱ πολλοί· διὸ καὶ ἡ προσηγορία γεγένηται ἀπὸ τοῦ πολλοῦ, φαύλου ὄντος· δικαίως δὴ τοῖς οὕτω Φιλαύτοις ὀνειδίζεται.» 2) Οἱ μεταγενέστεροι θέλοντες νὰ διακρίνωσιν ἀπὸ τὴν φυσικὴν φιλαυτίαν (amour de soi) τὴν αἰσχίστην ταύτην φιλαυτίαν (amour propre, égoïsme) τὴν ὀνόμασαν Ἀὐτοφιλαυτίαν. 3) — ΦΙΛΑΡΓΥΡΟΙ. Δευτέρα πηγὴ ἢ μᾶλλον ρίζα βλαβερῶν κακῶν, ὡς τὴν ὀνόμασεν ἀνωτέρω, 4) ἡ Φιλαργυρία θυγάτηρ τῆς Φιλαυτίας· διότι ὅστις πολυπλασιάζει τὰς χρεῖας καὶ ἐπιθυμίας του, φέρεται φυσικὰ εἰς τὴν δίψαν τοῦ ἀργυρίου, ὡς μέσου νὰ τὰς πληρώνη. ΑΛ ΖΟΝΕΣ. Ὁ Φιλαυτος, ὡς πλεονεκτεῖ εἰς τὰ χρήματα, οὕτως ἐπιθυμεῖ

1) Ἀριστοτέλ. Πολιτικ. Β. 2 § 6. σελ. 34. 2) Ὁ αὐτ. Ἡθικ. Νικομ. ΙΧ. 8. σελ. 179. 3) Ἴδε τὰς εἰς τὰ Ἡθικ. Νικομ. σημ. σελ. 325. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ζ'. 10. σελ. 221.

νά τιμᾶται ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ παρὰ τοὺς ἄλλους. Καὶ διὰ τὴν σφετερισθῆ τὴν τιμὴν ἀλαζονεύεται, κομπάζει· περιαιτολογεῖ, καυχᾶται εἰς ψευδῆ προτερήματα, ἱστορεῖ κακορθώματα καὶ ἀνδραγαθήματα, τὰ ὅποια δὲν ἔπραξεν οὐδ' εἶναι ἱκανὸς νὰ πράξῃ. — ΥΠΕΡΗΦΑΝΟΙ. Ὡς ἐδῶ, οὕτω καὶ εἰς ἄλλην ἐπιστολὴν, 1) συγκαταριθμεῖ τοὺς ὑπερηφάνους μὲ τοὺς ἀλαζόνες· ὅπου ὁ Θεοδώρητος λέγει, « Ἀλαζόνες τοὺς μηδεμίαν μὲν ἔχοντας πρόφασιν εἰς φρονήματος ὄγκον, μάτην δὲ φυσιομένους (γρ. φυσιομένους.» 2) Ἀδελφὴ τῆς Ἀλαζονείας (vanité) εἶναι ἡ Ὑπερηφανία (orgueil. Μητέρα ἔχουν καὶ αἱ δύο τὴν Φιλαυτίαν « Φιλαυτίας' ὑπερηφανείας' » λέγει ὁ Φώτιος. Ὁ Ὑπερήφανος θέλει νὰ φαίνεται ὑπὲρ τοὺς ἄλλους, καυχώμενος εἰς προτερήματα ἀληθινὰ, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Οἰκουμένιος, « Ὑπερηφάνους λέγει τοὺς κατὰ τῶν οὐκ ἔχόντων' ἐφ' οἷς ἔχουσι φουσωμένους.» 3) ἐξε ἀντίας ὁ Ἀλαζὼν καυχᾶται εἰς ψευδῆ προτερήματα. Ἄλλ' ἡ συγχῆ του καύχησις πείθει πολλοὺς μωροὺς καὶ πολλοὺς πανούργους νὰ τὸν τιμῶσι δι' αὐτὰ, οἱ μὲν μωροὶ διὰ μωρίαν, οἱ δὲ πανούργοι διὰ κολακείαν, καὶ μάλιστα, ἂν ὁ Ἀλαζὼν ἦναι πλούσιος καὶ ἀκολούθως ἱκανὸς νὰ εὐεργετῇ ἀσώτως ὅτινα κρίνῃ ἄξιον εὐεργεσίας. Ἀφοῦ ἀποκτήσῃ τὴν διὰ τὴν ὁποίαν ἠλαζονεύετο τιμὴν, γίνεται Ὑπερήφανος, ἤγουν καυχᾶται εἰς κτῆμα ἀληθές, ἂν καὶ ψευδῶς ἀποκτημένον, ὡς καυχᾶται καὶ ὁ ἀπὸ ληστείας πλούσιος ἴσα μὲ τὸν πλουτήσαντα ἀπὸ τοὺς κόπους του. — ΒΛΑΣΦΗΜΟΙ. Βλασφήμους ἐξηγήσαν ἐδῶ τινὲς 4) τοὺς βλασφημοῦντας εἰς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα (blasphémateurs) καὶ τοῦτο φαίνεται

1) Πρὸς Ρωμ. α'. 30. 2) SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 171. 3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1377. 4) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test tom. V. pag. 91.

πιθανόν ἂν τὸ παραβάλης μὲ τὸ Θεοστυγεῖς τοῦ
 παραλλήλου ρητοῦ, «Καταλάου, θεοστυγεῖς, ὄβριστας,
 ὑπερηφάνους, ἀλαζόνας, κ. τ. λ.» 1) ἐξηγῶν τὸ Θεο-
 στυγεῖς, ἐνεργητικῶς, ὡς τὸ ἐξήγησαν ἐκεῖ ὁ Θεο-
 δώρητος καὶ ὁ Οἰκουμένιος, «Οὐ τοὺς ὑπὸ Θεοῦ μισου-
 μένους, ἀλλὰ τοὺς μισοῦντας Θεόν.» 2) Ἄλλοι ἕως ἐ-
 νόησαν τοὺς ἐδῶ βλασφημοὺς συνωνυμικῶς μὲ τοὺς
 ἐκεῖ Καταλάλους (médisans) καὶ τοῦτο μὲ φαίνε-
 ται πιθανώτερον. Ὁ ἀλαζών, μεθυσμένος ἀπὸ τὴνμανίαν
 τῶν ἰδίων ἐπαίνων, δὲν ὑποφέρει ν' ἀκούῃ ἐπαινουμένους
 ἄλλους· ὅθεν κλίνει φυσικὰ εἰς καταλαλίαν συνώνυμον τῆς
 βλασφημίας κατὰ τὸν Σουίδα, «Καταλαλία, ἡ εἰς τινὰς
 ὑπὸ τινῶν βλασφημία, παρὰ τῆ Ἀποστόλω.» ΓΟΝΕΥ-
 ΣΙΝ ΑΠΕΙΘΕΙΣ. Ἡ εἰς τοὺς γονεῖς ἀπειθεια καὶ ἀνυ-
 ποταξία ὑποθέτει τὴν πρὸς αὐτοὺς ἀχαριστίαν καὶ κατα-
 φρόνησιν τῶν τέκνων· ἤγουν διαθέσιν ψυχῆς τόσον κακὴν
 καὶ τόσον ἐναντίαν εἰς τοὺς φυσικοὺς νόμους, ὥστε ἐκρίθη
 ἀναγκαῖον νὰ νομοθετηθῇ γραπτῶς ἢ ἐναντία τῆς διάθε-
 σις, «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα σου. κ. τ. λ.» 3)
 Ὁ Μωσαϊκὸς νόμος ἐκόλαξε μὲ ποινὴν θανάτου τοὺς
 κακολογοῦντας ἢ κτυποῦντας πατέρα ἢ μητέρα, 4) τοὺς
 ἐποίους ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος ὠνόμασε Πατραλοίας
 καὶ Μητρολοίας. 5) Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος ἔκαμαν
 ἄτιμον τὸν τύπτοντα, ἢ μὴ τρέφοντα, (ἂν ἡ χρεία τὸ ἐ-
 καλοῦσε) τοὺς γονεῖς του, 6) ἤγουν τὸν ἐστέρευαν ὅλα τὰ
 πολιτικὰ δίκαια. Ἐκριναν τὴν τοιαύτην ἀχαριστίαν ἀ-
 σέβειαν εἰς αὐτοὺς τοὺς θεοὺς καὶ ἀληθινὴν τῆς ψυχῆς
 θηριωδίαν. Ὁ Τηλέμαχος ἀποστρέφεται τὴν συμβουλήν

1) Πρὸς Ρωμ. α. 30. 2) SUICER, Thesaur. eccle-
 siast. tom. I. pag. 1386. 3) Ἐξέδ. κ'. 12. 4) Αὐτόθ. κά.
 15—16. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α. 9. σελ. 68—69. 6) SAM.
 PET. Comment. in leg. attic. II 4 pag. 240—241.

νά εξοικίση τὴν μητέρα του, φοβούμενος τὰς Ἐρινύας·

Ἄντινο', οὐπως ἔστι δόμων ἀέκουσαν ἀπῶσαι,

Ἦ μ' ἔτεχ' ἢ μ' ἔθρεψε· —————

————— Ἐπεὶ μήτηρ στυγεράς ἀρήσεται Ἐρινυῶς,

Οἴκου ἀπερχομένη· νέμεις δέ μοι ἐξ ἀνθρώπων

Ἔσσετεαι. 1) —————

Οἱ παλαιοὶ, καὶ ποιηταὶ καὶ φιλόσοφοι, ἐσυμβούλευαν, ἀμέσως μετὰ τὸ εἰς Θεὸν σέβας, τὴν εἰς τοὺς γονεῖς χρεωστούμενην ἀγάπην καὶ τιμὴν. Τοῦ Θεόγνιδος εἶναι τὸ

Οὐδὲν ἐν ἀνθρώποισι πατὴρ καὶ μητὴρ ἀμεινον

Ἐπλετο, τοῖς ὀσίῃ, Κύρνε. μέμηλε δίκη. 2)

Εἶπε καὶ δ' Εὐριπίδης,

Ὅστις δὲ τοὺς τεκόντας ἐν βίῃ σέβει,

Ὅδ' ἐστὶ καὶ ζῶν καὶ θανῶν θεοῖς φίλος. 3)

Ἄλλὰ κάνεις ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς δὲν ἐπαράστησε τόσον ζωηρὰ τὸ ἀπαραίτητον καὶ ἱερὸν τοῦτο χρέος. ὡς δ' Ἰωκράτης. Ὅσα λέγει περὶ τούτου πρὸς τὸν υἱὸν του Λαμπροκλέα, 4) ἄς νομίζονται ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ μειράκια ὡς λεγόμενα πρὸς αὐτοὺς τώρα μάλιστα, ὅτε ἐλεύθεροι ἀπὸ τυράννων δὲν ἔχουν πλέον πρόφασιν νὰ ἀμελῶσι τὰ καθήκοντα. — ΑΧΑΡΙΣΤΟΙ. Εἰς ἄλλους εἶναι γνωστὸν τί σημαίνει ἡ ἀχαριστία, καὶ πόσον ἀχρεῖαν ψυχὴν ὑποθέτει τὸ πάθος τοῦτο·

Ὅτου δ' ἀπορρεῖ μνήστι· εὖ πεπονθότος,

Ὅκ ἂν γένοιτό ποθ' οὗτος ΕΥΓΕΝΗΣ ἀνὴρ. 5)

Ὅδ' ΕΥΣΕΒΗΣ βέβαια, ἐπειδὴ ἡ ἀχαριστία εἶναι, κατὰ

1) Ὀδυσσ. β'. 130, 131, 135—137. Ἰδ. καὶ Ἡσιόδ. Ἔργ. καὶ ἡμέρ. 185—188. 2) Θεόγν. 133—134. 3) Εὐριπίδ. παρὰ τῆ Στοβ. 77. σελ. 154. 4) Ξενοφ. Ἀπομνημ. II. 2. § 1—14. σελ. 15—48. 5) Σοφοκλ Αἴαντ. 523.

τὸν Σωκράτην «Ελλικρινῆς ἀδικία, 1) τῆς ἀσεβείας ἀχώριστος.»—ΑΝΟΣΙΟΙ. ὘νόμασε καὶ πρότερον 2) τοὺς Ἀνοσίους συνάφας αὐτοὺς μὲ τοὺς Βεβήλους. Ἄνοσια, βέβηλα, ἀδικα. ἄνομα, λέγει δ' Ἡσύχιος· ἄλλα δὲ Γλωσσάρια· Ἄνοσιον, βέβηλον, μιαρὸν, ἀνίερον, ἄδυτον. 3) Ἀκριθέστερα ὁμῶς νὰ κατανοήσῃ τις τὴν σημασίαν τοῦ Ἀνόσιος δὲν ἔμπορεῖ, πλὴν ἀντιβάλλων αὐτὸ εἰς τὸ Ἄνοσιώτατος. τίτλον διδόμενον συνήθως εἰς τοὺς ἰερωμένους, διότι τοὺς κρίνομεν ὡς ὄντας, καὶ τοὺς ἐπιθυμοῦμεν νὰ ᾔναι μακρυσμένους ἀπὸ πᾶσαν ἀδικίαν, ἀνομίαν καὶ μιარიάν, εἰς ἓνα λόγον, ἀξίους θύτας τοῦ Θεοῦ καὶ διακόνους.

3) ἈΣΤΟΡΓΟΙ. Κυρίως οἱ μὴ ἀγαπῶντες τοὺς συγγενεῖς, «Ἄφιλοι πρὸς τοὺς οἰκείους,» ὡς τὸ ἐξηγεῖ δ Οἰκουμένιος, 4) καὶ πλατύτερον οἱ μὴ ἀγαπῶντες κανένα, ὡς εἶναι οἱ φίλαυτοι. ὘νόματε τοὺς Ἀστόργους καὶ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολὴν, ἔπου δ Θεοδώρητος ἐξηγεῖ, «Τοὺς φίλας νόμους μαθεῖν οὐκ ἐθέλοντας» καὶ δ Οἰκουμένιος, «Τοὺς ἀπηνεῖς καὶ ἀφίλους.» 5) Πῶς θέλεις νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ἄλλους ὅστις ἐξεκένωσε τὸν θησαυρὸν τῆς ἀγάπης ἑλὼν εἰς ἑαυτόν; ΑΣΠΟΝΔΟΙ. Τοὺς ὀνομάζει καὶ εἰς τὴν πρὸς Ρωμαίους, ἔπου δ Οἰκουμένιος λέγει «Τοὺς ἀδιαλλάκτους καὶ μνησικάκους.» 6) Πλατύτερον δ Ζωναρᾶς, Ἀσπόνδους ἐχθροὺς ἀγρίους, ἀδιαλλάκτους, μνησικάκους, ἀνελεήμονας, τοὺς ἀχαμπεῖς καὶ ἀνευδότους πρὸς ἕλεον.» 7) Ἐχθρὸν ἄσπονδον ὀνόμαζαν οἱ παλαιοὶ, καὶ ὀνομάζομεν ἀκόμη σή-

1) Ξενοφ. Ἀπομνημ. σελ. 45.

2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 9.

3) BEKKER. Anecd. ot. graec. pag. 406.

4) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 561.

5) IDEM. ibid. pag. 560.

6) IDEM. ibid. pag. 557.

7) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 312.

μερον, τὸν μὴ θέλοντα νὰ διαλλαχθῆ με τὸν ὄντα ἢ νομιζόμενον ἀδικητὴν του· χαρακτηριστικὸν καὶ τοῦτο τῆς Φιλαυτίας. Ὁ Φίλαυτος εἶναι ἀληθινὸς εἰδωλολάτρης· αὐτό του τὸ πρόσωπον ἀγαπᾷ, σέβεται καὶ προσκυνεῖ μόνον, ὡς εἰδωλον, καὶ εἰς αὐτὸ θυσιάζει συγγενεῖς, φίλους, καὶ αὐτὴν αὐτοῦ τὴν πατρίδα, ἂν τὸ κρίνη εἰς ἑαυτὸν συμφέρον. Ὅτι λοιπὸν ἄτιμον ἢ ἀδικον νομίσῃ ἐπράχθη εἰς τὸ εἰδωλὸν του, τὸ κρίνει ἀσυγχώρητον ἀσέβειαν. — ΔΙΑΒΟΛΟΙ. Ἐξηγήθη καὶ πρότερον. 1) Ἐδῶ, λέγει ὁ Θεοφύλακτος, «Διάβολοι, τουτέστι πάντας κακολογοῦντες. Ὁ γὰρ μηδὲν ἑαυτῷ συνειδῶς ἀγαθὸν, διαβάλλει, παραμυθίαν τινὰ περιποιούμενος τῷ δοκεῖν, καὶ ἐπινοῶν» 2) — ΑΚΡΑΤΕΙΣ. Ακρατής (incontinent) λέγεται ὅστις δὲν ἰσχύει νὰ κρατήσῃ, ἤγουν νὰ χαλινώσῃ τὰς ἐπιθυμίας του, καὶ τοῦτο διαφέρει ἀπὸ τὸν Ἄκρολαστον (débauché, libertin,) ὅτι τὰς πληρώνει, ὅχι διότι τὰς κρίνει καλὰς, ἀλλὰ διότι δὲν εἶναι καλὸς νὰ τὰς κρατήσῃ, κατὰ τὴν ὀργιζομένην Μήδειαν,

Καὶ μανθάνω μὲν οἷα τολμήσω κακὰ,

Θυμὸς δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν βουλευμάτων· 3)

ὁ δὲ ἀκόλαστος καὶ τὰς πληρώνει καὶ δικαιολογεῖ τὴν πλήρωσιν αὐτῶν ὡς ἀναγκαίαν, ἢ καὶ ἄμεμπτον. Καὶ κατὰ τὴν εὐφροσεστάτην τοῦ Ἀριστοτέλους παραβολὴν, ὁ μὲν Ἀκρατής ὁμοιάζει πόλιν, ἣτις ἔχει νόμους δικαίους ἀλλὰ δὲν τοὺς φυλάσσει· ὁ δὲ Ἀκόλαστος, πόλιν φυλάσσουσαν νόμους κακοῦς. 4) — ΑΝΗΜΕΡΟΙ «Ὁμοὶ καὶ ἀπάν-

1) Ἄνωτέρ. σελ. 120.

2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 848.

3) Εὐριπίδ. Μῆδ. 1079.

4) Ἰδ. Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. VII. 10 σελ. 138.

θρωποι,» κατὰ τὸν (Οἰκουμένιον, 1) ἤγουν «Ἄγριοι πολίται» ὡς ὀνομάζει ὁ Ξενοφῶν τοὺς ἀπατεῶνας, τοὺς πλεονέκτας, τοὺς κλέπτας, τοὺς φιλοκερδεῖς, 2) ὁποῖοι πρέπει νὰ ἦναι οἱ φίλαυτοι.-ΑΦΙΛΑΓΑΘΟΙ. «Ἐχθροὶ παντὸς ἀγαθοῦ» (πράγματος ἢ προσώπου δηλαδὴ), ὡς τὸ ἐξηγοῦν ὁ Οἰκουμένιος καὶ ὁ Θεοφύλακτος, 3)

4. ΠΡΟΔΟΤΑΙ. Προδότας νοεῖ ἀπλῶς τοὺς ὁποιασδήποτε προδοσίας ἐνόχους τοὺς κοινῶς ὀνομαζομένους καὶ Προδότας (traitres) καὶ Καταδότας (délateurs,) καὶ ἐξαιρέτως τοὺς τότε συγχρόνους, καὶ τοὺς μετέπειτα ἐχθροὺς τῆς θρησκείας, ὅσοι ἐπρόδιδαν τοὺς Χριστιανούς εἰς τοὺς κοσμικοὺς ἄρχοντας. Τοιοῦτοι Καταδόται, πολλοὶ δὲ καὶ συκοφάνται, ἐφάνησαν εἰς τὸν κινήθοντα πρῶτον διωγμὸν τοῦ Νέρωνος, καὶ ἀνεφύοντο, ὁσάκις ἀνεφύετο νέος διωγμὸς, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴν Πλινίου τοῦ νεωτέρου πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα Τραϊανὸν καὶ τὴν ἀπόκρισιν τούτου εἰς τὸν Πλίνιον, 4) καὶ ἀπὸ ἄλλας ἄλλων Αὐτοκρατόρων διαταγᾶς. 5) — ΠΡΟΠΕΤΕΙΣ. «Θρασεῖς καὶ οὐδὲν βεβηκὸς ἔχοντες» κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Οἰκουμένιου, 6). Ἔσωσε τὴν λέξιν ἡ κοινὴ γλῶσσα παροξυτόνως. Προπέτης (insolent,) σημαίνουσα τὸν θρασὺν, πλέον ὅμως κατὰ λόγους ἢ κατὰ πράξεις. Ὁ Σουΐδας λέγει «Προπετής, εἰς τοῦμπροσθεν νενευκῶς . . Προπετής δὲ καὶ ὁ πρόγλωσσος,» καὶ «Προπέτεια, ἡ ἀχαλίνωτος γλῶσσα.» Καὶ εἰς ταύτην τὴν με-

1) SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 344.

2) Ξενοφ. Κύρ. παιδ. I. 6 § 34.

3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 596.

4) PLIN SECUND. Epistol. X. 97, 98 Ἴδε καὶ Εὔσέβ.

Παμφ. Ἐκκλησ. ἱστορ. III. 33.

5) Ἴδ. τὸν αὐτ. αὐτόθ. IV. 9 καὶ 13.

6) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 849.

ταφορικὴν σημασίαν εὑρίσκειται καὶ εἰς τὸν Ἰπποκράτην, «Ταχυγλωσσότεροι προπετέως.» 1) Ἡ διαφορὰ τοῦ τόνου πιθανὸν διὰ ἐγεννήθη εἰς τὸν παρακμάζοντα Ἑλληνισμόν. Ὁ Μοσχόπουλος (γραμματικὸς τῆς δεκάτης πέμπτῃς ἑκατονταετηρίδος) λέγει, «Προπετέως δὲ, ὁ παρὸν (γρ. παρὰ καιρὸν) παρρησιαζόμενος.» κ. τ. λ. 2) — ΤΕΤΥΦΩΜΕΝΟΙ, «Οἶον, ἀπονοίας πλήρεις» ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Οἰκουμένιον. 3) ἤγουν, γεμισμένοι μανίας. Ὁ δὲ Σουΐδας, «Τύφος, ἀλαζονεία, μανία· ὁ δὲ (ἴσ. γὰρ) τοιοῦτος ἀγνωεῖ καὶ ὡς τετύφεται.» Ἴδε καὶ τὰ πρότερον 4) λεχθέντα. — ΦΙΛΗΔΟΝΟΙ. Ἐπαθε καὶ τοῦτο τὸ ἐπίθετον τὴν αὐτὴν τύχην τοῦ Φιλαυτοῦ. Ἡ ἡδονὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι πρᾶγμα ψεκτόν· ἐξεναντίας συμβάλλει εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου. Πρώτη τοῦ ἡδονῆ, αὐτὴ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῆς ζωῆς ἢ συναίσθησις, τὸν κινεῖ φυσικὰ νὰ ζητῇ καὶ νὰ προκρίνη ὅσα τοῦ φυλάσσουν, καὶ νὰ φεύγη ὅσα τοῦ φθείρουν τὴν ζωὴν· τὰ πρῶτα εἶναι καὶ αὐτὰ ἡδονικὰ, ὡς ἡ τροφή καὶ ἡ σκέπη, καθὼς τὰ δεύτερα, ἐπίπονα καὶ λυπηρὰ, ὡς ἡ πείνα, καὶ τὸ κρύος καὶ ἄλλαι σωματικαὶ κακοπάθειαι. Ἔως ἐδῶ ἡ ἡδονὴ εἶναι αὐτῆς τῆς ζωῆς φυσικὸν ἐπακολούθημα, ἀναγκαῖον εἰς τῆς ζωῆς τὴν διατήρησιν. Ἀλλ' ὁ ἄνθρωπος δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο. Ὡς λογικὸν ζῶον, καθόσον ἀνεπτύσσετο ὁ νοῦς του, ἐπενόησε νέας ἡδονὰς τελειοποιῶν τὰ πρῶτα ἀπλᾶ ὀλίγα μέσα τῆς ὑπάρξεώς του, ἐπιθυμῶν ὅχι μόνον νὰ ζῇ, ἀλλὰ καὶ νὰ καλοζῇ. Τὴν πρώτην του κυλύθην ἐμετάβαλεν εἰς κατοίκημα κτιστὸν ἀπὸ λίθους καὶ ξύλα· ἀντὶ δερμάτων ζώων,

1) Ἰπποκρ Ἐπιδημ. IV. 23. σελ. 761. Lind.

2) Ἴδ. Σημ. τῶν κριτικῶν εἰς τὸν Ἡρόδοτ. λέξ. Προπετέως.

3) SUICER. The s a u r. ecclesiast. tom. II. pag. 1348.

4) Ἀνωτέρ. σελ. 115 καὶ 205. 206.

μὲ τὰ ὁποῖα ἐσχέπαζε τὴν γύμνωσίν του ἐπενόησε νὰ
 κουρεύῃ τὰ δέρματα καὶ νὰ κατασκευάζῃ ἐξ αὐτῶν πιλωτὰ
 ἢ ὑφαντὰ φορέματα, καὶ ἀντὶ τῆς ὠμῆς καὶ ἀκατεργάστου
 τροφῆς, νὰ ἀλέθῃ καὶ νὰ ἐφαίνῃ τὰ γεννήματα τῆς γῆς·
 καὶ οὕτω καθεξῆς νὰ πληρόνῃ τὰς φυσικὰς του χρείας
 μὲ πλειότεραν ἡδονήν. Οὐδ' ἕως ἐδῶ ἔχει τι ψεκτὸν ἢ
 φιληδονία. Ἄλλ' ὁ ἄνθρωπος, ἂν ἔχῃ δίκαιον νὰ πληρό-
 νῃ τὰς χρείας μὲ ἡδονήν, εἶναι ὅμως περικυκλωμένος ἀπὸ
 ἄλλους ἀνθρώπους ὁμοιοπαθεῖς, ὑποκειμένους εἰς τὰς
 αὐτὰς χρείας, ἐπιθυμοῦντας καὶ αὐτοὺς τὴν ἐκ τῆς πλη-
 ρώσεως ἡδονήν. Ἀπὸ τὴν μὲ ἄλλους λοιπὸν ταύτην συμ-
 βίωσιν, καὶ τὰς κοινὰς ταύτας χρείας, γεννῶνται τὰ πρὸς
 ἀλλήλους κατήκοντα. Καὶ ταῦτα εἶναι, νὰ μὴ στερεύῃς
 ἄλλους ἀπὸ τὰς χρείας των, διὰ νὰ πληρόνῃς τὰς ἰδικὰς
 σου, νὰ μὴ βάλλῃς ἄλλους εἰς πόνους καὶ λύπας, διὰ νὰ
 χαίρῃς καὶ νὰ ἀπολαύῃς σὺ ὅσα ἐπιθυμεῖς, εἰς ἓνα λόγον,
 νὰ μὴν ἀδικῆς κἀνένα μηδὲ νὰ γίνεταί ἢ εὐτυχία σου δυ-
 στυχία πολλῶν ἄλλων ἴσων καὶ ὁμοίων σου ἀνθρώπων,
 κατὰ τὴν ἀποστολικὴν παραγγελίαν· «Οὐ γὰρ ἵνα ἄλλοις
 ἄνεσις, ὑμῖν δὲ θλίψις· ἀλλ' ἐξ ἸΣΟΤΗΤΟΣ ἐν τῷ νῦν
 καιρῷ τὸ ὑμῶν περίσσευμα εἰς τὸ ἐκείνων ὑστέρημα.»¹⁾
 Ἐνόσφ τις περικλείεται εἰς ταῦτα τὰ ὄρια μὴ φοβῆται τῶ-
 νομα Φιλήθορος, δὲν ἔγεινε φογερόν, πλὴν διότι, κατὰ
 δυστυχίαν, πλειότεροι εἶναι οἱ ὑπερβαίνοντες παρὰ τοὺς
 φυλάσσοντας αὐτὰ, πλειότεροι οἱ γινόμενοι «Φιλήθονοι
 μᾶλλον ἢ φιλόθεοι,» κατὰ τὴν ἐπίτηδες προστεθεισάν ταύ-
 την σύγκρισιν ἀπὸ τῶν Ἀπόστολων. Μόνη ἢ παιδιόθεν
 χρηστὴ ἀγωγή δύναται νὰ προφυλάξῃ τοὺς ἀνθρώπους
 ἀπὸ τὴν δλέθριον κατάχρησιν τῶν ἡδονῶν. Ἄν οἱ γονεῖς,
 ἐνόνοντες τὴν διδασχὴν μὲ τὸ ἴδιον παράδειγμα, προσέχωσι

1) Β'. Πρὸς Κορινθ. ἡ. 13.

να ἐξετάζωσι καὶ νὰ ζητῶσι λόγον ἀπὸ τὰ τέκνα των, καὶ πρὸ τῆς ἀπολαύσεως καὶ μετὰ τὴν ἀπόλαυσιν πάσης ἡδονῆς, ἤγουν νὰ τοὺς ἐρωτῶσι, Διὰ τί ζητοῦν τὴν ἡδονὴν, καὶ μετ' αὐτὴν, Πῶς καὶ πόσον ἡδύνησαν· ἐὰν λέγω κάμνωσι τοιαύτην ἐξέτασιν, θέλουν δώσειν εἰς αὐτοὺς τὰ μέσα νὰ διαγῶσι βίον ἡδονικὸν, χωρὶς νὰ δουλόωνται εἰς τὰς ἡδονάς. Πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς γνωρίζουν καὶ τὴν ἱστορίαν τῶν δύο σκύλων, γεννημένων ἀπὸ τὴν αὐτὴν σκύλαν, ἀλλ' ἀναθραμμένων ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν Λυκοῦργον (εἰς παράδειγμα τῶν Λακεδαιμονίων) οὕτως ὥστε νὰ κατασταθῇ ὁ ἕνας χρήσιμος εἰς τὸ κυνήγιον, καὶ ὁ ἄλλος ζῶν ἀχρεϊέστατον διατρίβον εἰς τὸ μαγειρεῖον. 1)

5. ΜΟΡΦΩΣΙΝ. Ἰσοδυναμεῖ ἡ λέξις μετὰ τὸ Π ρ ο σ ω π ε ἰ ο ν Ἰσχυρίζονται (λέγει) τὴν εὐσέθειαν, τὸ σχῆμα τῆς μόνον φέροντες, «Ἄψυχον καὶ νεκρὸν, καὶ σχῆμα μόνον καὶ τύπον καὶ ὑπόκρισιν δηλοῦν» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 2) Ἐκ τούτου ἔπλασαν οἱ Πατέρες καὶ λέξιν τὸ Ἐπιμορφάζω, οἷον «εὐσέθειαν ἐπιμορφάζων,» 3) ἤγουν εὐσέθειαν ὑποκρινόμενος.—ΔΥΝΑΜΙΝ ἩΡΝΗΜΕΝΟΙ. Παρόμοιον τοῦ λεγομένου πρὸς τὸν Τίτον, «θεὸν δμολογοῦσιν εἰδέναί, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται.» 4) Τὸ Δύναμιν ἐξηγοῦν ἐδῶ, ἐνέργειαν, 5) Δύναμιν εὐσεβείας, ἤγουν τὴν πραγματικὴν, τὴν ὄντως εὐσέθειαν, κατὰ τὸ «οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει.» 6)

6. ΕΝΔΥΝΟΝΤΕΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΟΙΚΙΑΣ. Δὲν σημαίνει

- 1) Ἰδε Πλούταρχ. Περὶ παιδ. ἀγωγ. σελ. 7. Reiske.
- 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 379.
- 3) εὐσεβ. Παμφ. Ἐκκλησι. ἱστορ. VIII. 14.
- 4) Πρὸς Τίτ. α'. 16.
- 5) ROSENMULLER·S ch o l i n N' o v. T est. tom. V. pag. 93
- 6) Ἄ'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 20.

ἀπλῶς τὸ Ἐμβαίνοντες (s'introduire,) ἀλλ' ἔχει ἔμφρα-
 σιν δολίας ἐμβάσεως (se glisser,) ὡς εἶναι λύκου εἰς ποί-
 μνιον, ἢ ἀλώπεκος εἰς ὄρνιθῶνα ἔμβασις. Μὲ τὴν ἀπά-
 τὴν ἔμβαιναν οἱ Φαρισαῖοι εἰς τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν, καὶ
 τὰς ἐπλανοῦσαν μὲ τὰς ὑποκριτικὰς μακρὰς προσευχὰς,
 ὡς τοὺς ὀνειδίζει ὁ Χριστός. 1) Ἀπὸ τούτους πολλοὶ, καὶ
 γινόμενοι χριστιανοί, τινὲς δὲ καὶ προθιβαζόμενοι εἰς ἐπι-
 σκοπὰς, δὲν ἐλησμονοῦσαν ὅμως τὴν παλαιὰν αὐτῶν τέ-
 χνην. Φίλαρχοι, αἰσχροκερδεῖς, πλεονέκται, τὰς γυναῖκας
 μάλιστα ἐκυνηγοῦσαν, ὡς φύσει εὐκολωτέρας νὰ πλανη-
 θῶσι. — Αἰχμάλωτοι. Εὐφυῆς σφοδρὰ μετα-
 φορά· μὲ τὴν ὑπόκρισιν ἐκαταδόουλοναν, καὶ ὡς ἀληθινὰς
 αἰχμαλώτους ἔσυραν εἰς τὰ θελήματα τῶν, τὰς γυναῖκας.
 : Καὶ ποίας γυναῖκας; Γυναϊκάρια, (femmelettes,) ὡς ἐπί-
 τηδες τὰς ὀνομάζει. — ΓΥΝΑΙΚΑΡΙΑ. Μὲ ὑποκορισμὸν
 σημαντικὸν ἐξουθενώσεως ὡς ὀνόμαζαν Ἀνθρωπά-
 ρια 2) καὶ Ἀνδράρια 3) τοὺς γυναικῶν ἀνανδροτέ-
 ρους, καὶ μορφὴν μόνον ἀνδρὸς φέροντας ἀνθρώπους,
 ὅποιοι εἶναι οἱ ἀνδραποδώδεις κόλακες τῶν δυνατῶν, θρα-
 σύτατοι καταφρονηταὶ τῶν ἀδυνάτων, ἐχθροὶ τῆς ἰσότη-
 τος, φίλοι τῶν τίτλων, φθορεῖς καὶ λυμεῶνες καὶ τῆς θρη-
 σκευτικῆς καὶ τῆς πολιτικῆς ἐκκλησίας, ἄξιοι νὰ ὀνομά-
 ζωνται Ἀρσενικάγραϊδία, ὡς τοὺς ὀνόμαζεν εἰς
 ἐκ τῶν ἡμετέρων ἄλλοτε. 4) — ΣΕΣΩΡΕΥΜΕΝΑ ΑΜΑΡ-
 ΤΙΑΙΣ. Καινοπρεπῶς καὶ κομφῶς φρασμένον, ἀντὶ τοῦ
 σωρὸν ἀμαρτημάτων ἔχοντα, καταβεβαρημένα καὶ πλα-
 χωμένα ἀπὸ πολλὰς ἐπιστοιθασμένας ἀμαρτίας, ὡς ὀνό-
 μασεν ὁ Πλάτων Ἀστρωτόν, ὅχι τὸν μὴ στρωμένον,
 ἀλλὰ τὸν μὴ ἔχοντα στρωμνὴν, τὸν καταγῆς κοιμώμενον

1) Ματθ. χγ'. 14.

2) Ἀριστοφάν. Πλοῦτ. 416. 3) Ὁ αὐτ. Ἀχαρ. 517.

4) Ἴδε τὰ εἰς τὴν Δ. Ἰλιαδ. βραψφδ. Προλεγ. ἐκδ. Βολισσ' σελ. κ'.

χωρίς στρώμα. 1) Ἐφάνέρωσεν ἀνωτέρω ὁ Ἀπόστολος τὸν σωρὸν τῶν ἀμαρτημάτων τῶν γυναικάρων, τὴν Ἀργίαν, τὴν Περιδρομὴν εἰς τὰς οἰκίας, τὴν Φλουρίαν, τὴν Περιεργίαν, 2) εἰς τὰς ὁποίας προσθέτει καθεξῆς τὴν Διαβολὴν καὶ τὴν Οἴνοποσίαν). Ἐδῶ τὰς περιλαμβάνει ὅλας μὲ τὸ Ἑσσωρευμένα καὶ μὲ τὸ Ἐπιθυμίας ποικίλαις· ὅχι διότι πραγματικῶς ὅλαι αἱ γυναῖκες ὑπόκεινται εἰς αὐτάς, ἀλλ' ὅτι ἐκ φύσεως κλίνουν πλεόν τῶν ἀνδρῶν εἰς αὐτάς, ὡς ἐξεναντίας εἶναι καὶ τινες ἀρεταὶ ἰδιαίτεραι εἰς τὰς γυναῖκας παρὰ εἰς τοὺς ἀνδρας. Τὰ γυναικεῖα ταῦτα ἦθη ἀπαριθμῶν ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, «Γυνὴ ἀνδρὸς ἐλεημονέστερον καὶ ἀρίδακρυ μᾶλλον, ἔτι δὲ φθονερώτερόν τε καὶ μεμψιμοιρότερον, καὶ φιλολοιδόρον μᾶλλον καὶ πληκτικώτερον· ἔτι δὲ καὶ δύσθυμον μᾶλλον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος, καὶ δύσελπι, καὶ ἀναιδέστερον καὶ ψευδέστερον· εὐαπατητότερον δὲ καὶ μνημονικώτερον· ἔτι δὲ ἀγρυπνότερον (ἴσ. ἀργότερον) καὶ ὀκνηρότερον, καὶ ὅλως ἀκίνητότερον τὸ θῆλυ τοῦ ἄρρενος, καὶ τροφῆς ἐλάττονός ἐστι. 4) Ἄλλὰ τὸ χεῖριστον τούτων πάθος εἶναι ἡ δεισιδαιμονία, ἣτις πλεόν φυσικὴ εἰς τὰς γυναῖκας παρὰ εἰς τοὺς ἀνδρας. εἰς τὰ γυναικάρια τοῦτα μεταβάλλεται εἰς ἀκατάσχετον μανίαν νὰ τὴν κοινωνῶσι καὶ εἰς τοὺς ἀνδρας· «Ἀπαντες γὰρ τῆς δεισιδαιμονίας ἀρχηγὸς οἶονται τὰς γυναῖκας. Αὗται δὲ καὶ τοὺς ἀνδρας προκαλοῦνται εἰς τὰς ἐπὶ πλεόν θεραπείας τῶν θεῶν, καὶ ἐορτάς καὶ ποτνιασμούς· σπάνιον δ' εἴ τις ἀνὴρ καθ' αὐτὸν ζῶν εὐρίσκειται τοιοῦτος.» 5) Καὶ τοῦτο γνωρίζοντες καλὰ οἱ λαοπλάνοι, τὰ γυναικάρια πρῶτα ἀρχίζουσι νὰ μαθη-

1) Πλάτ. συμποσ. σελ. 203.

2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε. 13. σελ. 180-181. 3) Πρὸς Τίτ. β'. 3.

4) Ἀριστοτέλ. Περὶ ζ'. ἱστορ. IX. I. § 4 σελ. 406. Schneider.

5) Στράβων Γεωγραφ. VII. σελ. 297.

τεύωσιν. Ὁ σύγχρονος τῶν Ἀποστόλων Σίμων ὁ μάγος, καὶ οἱ μαθηταί του, τὰ γυναικάρια μάλιστα ἐκυνηγοῦσαν

1) ὁ Μοντανός ἔπειτα, αἰρεσιάρχης τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος, γυναικάριον εἶχε συνεργόν καὶ κήρυκα τῆς αἰρέσεώς του. 2) Εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν καὶ παλαιὰν καὶ νέαν, ὅπου ἀπαντήσης παῖγν ὅν τι χριστοκαπηλικόν, ἐκεῖ θέλεις εὐρεῖν πρώτας ὑποδραματούργους τὰς γυναῖκας. Οἱ Ἰησοῦται παντοῦ καὶ πάντοτε ἠγαπήθησαν κ' ἐγκωμιάσθησαν ἀπὸ γυναικας ἢ ἀπὸ ἀνδρόμορφα γυναικάρια. — ΑΓΟΜΕΝΑ ἘΠΙΘΥΜΙΑΙΣ ΠΟΙΚΙΛΑΙΣ. Καὶ τοῦτο κομψῶς, συνεχίζων τὴν ἀνωτέρω μεταφορὰν τοῦ Αἰχμαλωτεύοντες. Ἀγόμενα, συρόμενα δηλαδὴ δέσμια, ὡς αἰχμάλωτα, ἀπὸ πύλλας καὶ διαφόρους ἐπιθυμίας, ὁμοίας ἢ ἀναλόγους ἔσων ὁ Κέβης ἀπαριθμεῖ, « ἈΓΟΝΑΙ κατακεκρατημένοι, ὡσπερ ὑπὸ πολεμίων, οἱ μὲν ὑπ' Ἀκρασίας, οἱ δὲ ὑπ' Ἀλαζονείας, οἱ δὲ ὑπὸ Φιληγυρίας, ἕτεροι δὲ ὑπὸ Κενοδοξίας, ἕτεροι δὲ ὑφ' ἐτέρων κακῶν ἐξ ὧν οὐ δύνανται ἐκλύσαι ἑαυτοὺς τῶν δεινῶν οἷς ΔΕΔΕΝΤΑΙ. . . ἀλλὰ ταραττονται διὰ παντός τοῦ βίου.» 3) Παρομοίαν μεταφορὰν ἐμεταχειρίσθη ἄλλος Ἀπόστολος, « Ἐκαστος δὲ πειράζεται, ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἘΕΛΚΟΜΕΝΟΣ καὶ δελεαζόμενος.» 4)

7. ΜΑΝΘΑΝΟΝΤΑ. Διδασκόμενα, ὡς καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὁμοῦ σημαίνει καὶ τὸ ἐνεργητικὸν Διδάσκω ἢ Μαθητεύω, ἐπειδὴ λέγομεν, ὅχι μόνον Ἐμαθατὴν τέχνην, ἀλλὰ καὶ Μῆμαθετὴν τέχνην. — ΜΗΔΕΠΟΤΕ, κ. τ. λ. Καθημέραν διδασκόμενα, καὶ ποτὲ μὴ δυνάμενα νὰ γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν, ὅχι

1) Εὐσέβ. Ἐκκλησιαστ. ἱστορ. Π. 14. σελ. 85. ἐκδ. 1779.

2) Ὁ αὐτ. αὐτόθ. V. 18-19, σελ. 304-306.

3) Κέβ. Θηβ. Πίν. σελ. 86, 4) Ἰακώβ. α. 14.

μόνον διὰ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας τῶν ἐπιθυμίας, ἀλλὰ καὶ διότι ἔπεσαν εἰς χεῖρας κακῶν διδασκάλων, οἱ ὅποιοι οὐδ' αὐτοὶ γνωρίζουν τὴν ἀλήθειαν, οὐδ' ἐμβήκασιν εἰς τὰς οἰκίας τῶν γυναικῶν νὰ τὰς διδάξωσιν ἀλήθειαν, ἀλλὰ νὰ τὰς αἰχμαλωτεύσωσι καὶ νὰ τὰς δέσωσι μὲ τὰ δεσμὰ τῆς δεισιδαιμονίας καὶ τῆς ἀπάτης. — 'ΕΠΙΓΝΩΣΙΝ 'ΑΛΗΘΕΙΑΣ. 'Εξηγήθη πρότερον. 1)

8 'ΙΑΝΝΗΣ ΚΑΙ 'ΙΑΜΒΡΗΣ Τὸ δεύτερον ὄνομα γράφεται καὶ ΜΑΜΒΡΗΣ. Νοεῖ τοὺς μνημονευμένους εἰς τὴν 'Εξέδον μάγους Αἰγυπτίους, τοὺς ἀνταγωνισαμένους κατὰ τοῦ Μωϋσῆ καὶ 'Ααρῶν. 2) Τὰ ὀνόματά των, σιωπημένα ἐκεῖ, πιθανὸν εἶναι τὰ ἐγνωρίζεν ὁ Παῦλος ἐκ παραδόσεως, ὡς λέγει ὁ Θεοδώρητος, «Τὰ μέντοι τούτων ὀνόματα οὐκ ἐκ τῆς θείας Γραφῆς μεμάθηκεν ὁ θεῖος 'Απόστολος, ἀλλ' ἐκ τῆς ἀγράφου τῶν 'Ιουδαίων διδασκαλίας. κ. τ. λ.» 3) 'Ο δὲ 'Αμβρόσιος, λέγει εἶναι τὰ ὀνόματα ἐπάρθησαν ἀπὸ βιβλίον (σωζόμενον κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Παύλου) Γραφικόν, ἀλλ' ὄχι ἐκ τῶν Κανονικῶν καὶ ὀνομάζει καὶ ἀδελφοὺς τὸν 'Ιαννῆν καὶ τὸν Μαμβρῆν. *Exemplum hoc de Apocryphis est. Iannes enim et Mambres fratres erant et magi vel venefici Ægyptiorum, etc.* 4) Καὶ διὰ τοῦτο τινὲς αἰρετικοὶ ἀπέβαλαν, ὡς λέγει ὁ 'Ωριγένης, τὴν πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴν τοῦ Παύλου, ὡς νόθον, διότι φέρει μαρτυρίαν ἀπὸ βιβλίον ἀπόκρυφον. 5) 'Οπως ἂν ἦναι τὰ ὀνόματα τῶν δύο μάγων εἶναι Αἰγυπτιακά, καὶ ὄχι, ὡς ἐνόμισαν τινὲς, 'Εβραϊκά· τὸ πρῶτον σημαίνει Χαρίεις, τὸ δεύτερον, *Ιε ρ ο θ ι β λ ο ς*. 6) 'Αν

1) 'Ανωτέρ. σελ. 142-143.

2) 'Εξέδ. ζ'. 11.

3) SUICER. *Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1431.*

4) S. AMBROS. *Commentar. in Epistol. II. ad Timoth. III. 8. pag. 729.* 5) SUICER. *Ubi sup. pag. 1432.*

6) 'Ιδε P. E. IABLONSKI *Opuscul. tom. I. pag. 433.*

πιστεύσωμεν τὸν Παλλάδιον, ἐσώζετο ἀκόμη εἰς τὴν Αἴ-
 γυπτον, κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Χριστοῦ,
 ὁ τάφος τῶν δύο τούτων μάγων, τοὺς ὁποίους ἀδελφοὺς
 καὶ αὐτὸς ὀνομάζει. 1) ἘΑΝΤΕΣΤΗΣΑΝ. Καθὼς ἄλλος
 μάγος ἀντεστάθη τὸν Παῦλον καὶ τὸν Βαρνάβαν· ἘΑντί-
 στατο δὲ αὐτοῖς Ἐλυμᾶς ὁ Μάγος. . ζητῶν διαστρέφαι τὸν
 ἀντιπάτον ἀπὸ τῆς πίστεως.» 2) — ΚΑΤΕΦΘΑΡΜΕΝΟΙ
 ΤΟΝ ΝΟΥΝ. Οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ἀνωτέρω 3) Δι ε φ θ α ρ μ ἔ-
 ν ο ι τ ὸ ν ν ο ῦ ν, ἂν καὶ τινες κρίνουσιν (εὐλόγως Ἰσως,) ὅτι
 διαφέρει τὸ Δι ε φ θ ε ἶ ρ ω τ ο ῦ Κ α τ α φ θ ε ἶ ρ ω
 «Καταφθορά, ἢ παντελής ἀπώλεια· διαφθορά δὲ, ὅταν
 ἄλλη οὐσία δι' ἐτέρας ἀφανίζεται, ὥσπερ τὸ σῶμα ὑπὸ
 σκωλήκων.» 4) ἘΑΔΟΚΙΜΟΙ. Κυρίως. Δ ὀ κ ι μ ο ν χ ρ υ-
 σί ο ν ἢ ἀργύριον λέγεται τὸ ἄδολον, τὸ ἄμικτον μὲ εὐτε-
 λέστερα ἄλλα μέταλλα, ὡς καὶ Ἐ δ ὀ κ ι μ ο ν ἐξεναντίας
 τὸ κίβδηλον, τὸ δολωμένον. Ἐ δ ὀ κ ι μ ο ν π ε ρ ἰ τ ῆ ν
 π ἰ σ τ ι ν, λοιπὸν, λέγει, κατὰ μεταφορὰν, 5) τὸν φθαρμέ-
 νον τὴν πίστιν, τὸν πράσσοντα τὰ ἐναντία τῆς ὁποίας
 ἐπαγγέλλεται πίστεως· σύμφωνα μὲ τὸν ἀπόστολον Πέ-
 τρον, ὅστις ἐμεταχειρίσθη τὴν αὐτὴν μεταφορὰν τῆς δο-
 κιμῆς τοῦ νομίσματος, «Ἴνα τὸ δόκιμον ὀμῶν τῆς πίστεως
 πολὺ τιμιώτερον χρυσοῦ . . εὐρεθῆ. κ. τ. λ.» 6) ἘΗρесе
 πολὺ ἢ μεταφορὰ καὶ τοὺς παλαιούς· οἱ κωμικοὶ μάλιστα
 τὴν ἐμεταχειρίσθησαν συχνά, καὶ εἰς καιρὸν ἀρμόδιον, ὅτε
 δηλαδὴ ἐγεμίσθη ἢ πολιτεία ἀπὸ πολιτας, «Τοῦ πονηροῦ
 κόμματος.» 7) ὡς τοὺς ὀνομάζου, ἤγουν κίβδηλους καὶ
 ἀδοκίμους ἄνδρας, εἰς ἓνα λόγον ψευδοπολίτας, οἱ ὁποῖοι

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1431.

2) Πράξ. γ'. 8. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. στ'. 5 σελ. 211-212.

4) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1154. 5) ἘΑνωτέρ. σελ. 119.

6) Α'. Πέτρ. α'. 7. 7) ἘΑριστοφάν. Πλουτ. 862 καὶ 957.

ἔμελλαν νὰ φθειρωσι, καὶ τελευταῖον νὰ δουλώσωσι τὴν Ἑλλάδα:

Πολλάκις ἡμῖν γ' ἔδοξεν ἡ πόλις πεπονθέναι

Ταῦτόν, ἔς τε τῶν πολιτῶν τοὺς καλοὺς τε κάγαθούς

Ἐς τε τὰρχαῖον νόμισμα καὶ τὸ καινὸν χρυσίον.

Οὔτε γὰρ τούτοισιν οὖσιν οὐ κεκιβδηλευμένοις,

Ἄλλὰ καλλίστοις ἀπάντων, ὡς δοκεῖ, νομισμάτων,

Καὶ μόνοις ὀρθῶς κοπεῖσι καὶ κεκωδωνισμένοις,

Ἐν τε τοῖς Ἑλλησι καὶ τοῖς βαρβάροις ἀπανταχοῦ.

Χρῶμεθ' οὐδὲν, ἀλλὰ τούτοις τοῖς πονηροῖς χαλκίοις

Χθές τε καὶ πρῆγν κοπεῖσι τῷ κακίστῳ κόμματι. 1)

9 ΟΥ ΠΡΟΚΟΨΟΥΣΙ, κ. τ. λ. Προκόπτει κυρίως ὅστις κόπτει τὰ ἔμπροσθέν του, ὡς παραδείγματος χάριν, δένδρα ἢ ἄλλα ὁποιαδήποτε ἔμπόδια ἐκ τούτου, τὸ Προχωρεῖ, προβαίνει, προπατεῖ, καὶ ἀπὸ τοῦτο πάλιν μεταφορικῶς, Προκόπτει εἰς ἔργον ἢ πράξιν τινά, καὶ ὁ ἐργαζόμενος, οἷον ὁ οἰκοδόμος, ὅταν ὑψόνῃ ἐπιπλέον τὴν οἰκοδομήν, ὡς Προκόπτει καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον, ὅταν ὑψόνεται ἐπιπλέον καὶ τελευταῖον ἠθικῶς Προκόπτει τις εἰς ἀρετὴν ἢ εἰς κακίαν. Εἰς κακίαν, ὡς εἶναι τὸ μετολίγον 2) «Προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον» εἰς ἀρετὴν, ὡς τὸ «Προέκοπτε σοφία... καὶ χάριτι.» 3) Ἡ κοινή μας γλῶσσα ἔσωσε τὸ Προκόπτω, ἔχουσα καὶ συνώνυμον τὸ Αὐγατῶ, ἢ Αὐγατίζω, 4) εἰς πολλὰς μεταφορικὰς σημασίας, οἷον τὸ προκείμενον ἐδάφιον «Οὐ προκόψουσιν ἐπὶ πλεῖστον» σημαίνει, Δὲν θέλουν προκόψειν περισσότερο, ὡς τὸ ἡρμήνευσεν ὁ Γραικὸς μεταφραστής. Ἄν καὶ προκόπτωσιν (faire des progrès) εἰς τὴν ἀπύκρυσιν ἂν γίνωνται καθημέραν ψευδέστεροι, δὲν θέλουν ὅμως προκόψειν τόσον, ὥστε νὰ ἀφανίσωσι τὴν ἀλήθειαν, τὴν ἀκαταμάχητον

1) Ὁ αὐτ. Βατρ. 718-726. 2) Ἐδαφ. 13. 3) Λουκ. β'. 52.

4) Ἰδ. Ἄτακτ. II. σελ. 134.

θεάν, ὡς τὴν ὠνόμασεν ὁ Ἰολύβιος, «Καί μοι δοκεῖ μεγίστην θεὸν τοῖς ἀνθρώποις ἢ φύσις ἀποδειξάει τὴν ἀλήθειαν, καὶ μεγίστην αὐτῇ προσθεῖναι δύναμιν. Πάντων γοῦν αὐτὴν καταγωνιζομένων, ἐνίοτε δὲ καὶ πασῶν τῶν πιθανότητων μετὰ τοῦ ψεύδους ταυτομένων, οὐκ οἶδ' ὅπως αὐτὴ δι' αὐτῆς εἰς τὰς ψυχὰς εἰσδύεται τῶν ἀνθρώπων, καὶ ποτὲ μὲν παραχρῆμα δείκνυσι τὴν αὐτῆς δύναμιν, ποτὲ δὲ πολλὸν χρόνον ἐπισκοτισθεῖσα, τέλος αὐτὴ δι' ἑαυτῆς ἐπικρατεῖ καὶ καταγωνίζεται τὸ ψεῦδος.» 1) — ΑΝΟΙΑ. Μὲ διάφορον γραφὴν (ἄχι γνησίαν) ΔΙΑΝΟΙΑ. Ἐνοια σημαίνει στέρησιν τοῦ νοῦ, μωρίαν. «Ἀνοίας, μωρίας» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ «Ἀνοηταίνει, μωραίνει.» Οὐδὲ πρέπει νὰ φανῆ παράξενον ὅτι οἱ πονηροὶ καὶ γόητες ὀνομάζονται Μωροὶ, τῆς αὐτῆς γενεᾶς καὶ τοῦ αὐτοῦ αἵματος εἶναι ἡ κακία καὶ ἡ μωρία, ὡς εἶπεν ἕνας ἀπὸ τοὺς παλαιούς,

— — — — — Ἡ δὲ μωρία

Μάλιστα ἀδελφὴ τῆς πονηρίας ἔφυ. 2)

Ὡς ὁ μωρὸς παρόμοια καὶ ὁ πονηρὸς ἔχασε τὴν δύναμιν τοῦ συλλογίζεσθαι,

Ἄσυλλόγιστόν ἐστιν ἡ πονηρία. 3)

Τῆς ἀσυλλογισίας του εἶναι νὰ μὴ καταλαμβάνῃ ποῖον ἀληθῶς συμφέρει ἡ κακία ἢ ἡ ἀρετή· τῆς ἀσυλλογισίας του, νὰ ἐλπίζῃ ὅτι ἡ ὑπόκρισις ἔχει νὰ κρύψῃ μέχρι τέλους τὴν ἀλήθειαν. — ΕΚΔΗΛΟΣ. Δῆλος, φανερός, καὶ μὲ τὴν πρόθεσιν ἐπιτατικῶς. Ἐκδηλος Ἀδιστακτως φανερός. Ἡ μωρία των (λέγει) θέλει φανερωθῆν τόσο, ὥστε νὰ μὴ δισταξῇ πλέον κάνεις περὶ αὐτῆς. Τόση εἶναι

1) Πολυβ. Ἱστορ. XIII. 5 τόμ. III. σελ. 448.

2) Παρὰ Στοβ. IV. σελ. 53.

3) Μενανδρ. Γνωμ. μονόστιχ.

τῆς ἀληθείας ἡ δύναμις· καὶ τὸ κάλλος τῆς υπερβαίνει καὶ αὐτὰ τὰ κάλλιστα ὡς ἔλεγεν ὁ Φιλήμων,

Οὐκ ἔστιν οὕτε ζωγράφος, μὰ τοὺς Θεοὺς,
 Οὐτ' ἀνδριαντοποιὸς, ὅστις ἂν πλάσαι
 Κάλλος τοιοῦτον, οἶον ἡ 'λήθει' ἔχει. 1)

— ΕΚΕΙΝΩΝ. Τοῦ Ἰαννῆ καὶ τοῦ Ἰαμβρῆ.

10 ΠΑΡΗΚΟΛΟΥΘΗΚΑΣ κ. τ. λ. Ὡς ἔλεγε καὶ εἰς τὴν προτέραν ἐπιστολῆν. 2) — ΑΓΩΓΗ. «Τῆ διὰ τῶν ἔργων πολιτεία» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοδώρητος. 3) Τὸ αὐτὸ σημαίνομεν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν μὲ τὸ σύνθετον Διαγωγῆ (conduite) — ΠΡΟΘΕΣΕΙ. Τὴν βουλήν, τὴν γνώμην, τὸν σκοπὸν μου. 4) ΠΙΣΤΕΙ. Ἐξηγήθη. 5) — ΤΗ ΜΑΚΡΟΘΥΜΙΑ, ΤΗ ΑΓΑΠΗ, ΤΗ ΥΠΟΜΟΝΗ. Τέσσαρας ὁμοίως ἀρετὰς ἀπαρίθμησε μετὰ τὴν Εὐδσέθειαν, καὶ εἰς τὴν προτέραν τοῦ ἐπιστολῆν, «Πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονὴν καὶ πραότητα» 6) Ἐδῶ εἰς τόπον τῆς Πραότητος ἔθηκεν ἰσοδύναμον ἀρετὴν, τὴν Μακροθυμίαν. Τῆς Ἀγάπης θυγατέρες εἶναι καὶ αἱ δύο, ὡς καὶ αἱ λοιπαί. 7) Ἄλλοῦ τὰς ἐνόησε καὶ τὰς δύο «Μακροθυμία . . . πραότης», 8) ὁ Θεοφύλακτος τὰς δρίζει οὕτως· «Μακροθυμία πραότητος ἐν τούτῳ δοκεῖ παρὰ τῇ Γραφῇ διαφέρειν, τῷ τὸν μὲν μακρόθυμον, πολὺν ὄντα ἐν φρονήσει, μὴ ὀξέως, ἀλλὰ σχολῆ ἐπιτιθέναι τὴν προσήκουσαν δίκην τῷ πταίοντι τὸν δὲ πρᾶον ἀφιέναι παντάπασιν.» 9) Δὲν ἐνθυμοῦμαι πόθεν ἔλαβαν οἱ Λεξικογράφοι τὸ «Μακροθυμία, πέψις

1) Φιλήμων. λείψαν. σελ. 326. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. σελ. 148.

3) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 72.

4) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 253. 5) Ἴδ. αὐτόθ. σελ. 170. 6) Α'. Πρὸς Τιμόθ. σ'. 11 σελ. 224-225. 7) Α'. Πρὸς Κορινθ. γ'. 4-7.

8) Πρὸς Γαλάτ. ε. 22. 9) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 293.

λύπης.» 1) Ὁ δρισμὸς εἶναι εὐφυής. Ὁ μακροθυμὸς δμοιάζει τὸν καλοστόμαχον, ὅστις χωνεύει χωρὶς δυσκολίαν τὰ φαγητά· ὡς ἐξεναντίας δ' Ὁ ξύθυμὸς, ἤγγουν δ' πάραυτα κινούμενος εἰς ἐκδίκησιν κατὰ τῶν λυπούντων, ἀναλογεῖ μὲ τὸν ἔχοντα στομάχιον τόσον ἀσθενές, ὡστ' ἐξερεῖ ὅτι φάγη. Μαρτυρεῖται ἡ παραβολὴ καὶ ἀπὸ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Χωνεύω, σημαίνον πολλάκις μεταφορικῶς τὸ Μακροθυμῶ, ὑπομένω, ὅϊον, δὲν ἐμπορῶ νὰ χωνεύω τὰς ὕβρεις τοῦ.

11. ΠΑΘΗΜΑΣΙ. «Παθήματα, συμφοραὶ,» λέγει δ' Ἡσύχιος. — ΑΝΤΙΟΧΕΙΑ ... ΙΚΟΝΙΩ ... ΛΥΣΤΡΟΙΣ. Εὐρίσκεις τούτων τὴν ἱστορίαν εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. 2) Στέφανος ὁ Βυζάντιος ἀριθμεῖ δεκατρεῖς πόλεις ὀνομαζομένας Ἀντιόχεια, δεκατέσσαρας δ' Ἑδυστάθιος, 3) καὶ πλειοτέρας ἄλλοι. 4) Τοῦ παρόντος ἑδαφίου ἡ πόλις ὀνομάζεται εἰς διάκρισιν τῶν ἄλλων, Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας. 5) Τὸ Ἰκόνιον (σήμερον Κόνια) ἐλογίζετο καὶ αὕτη, εἰς τοὺς χρόνους καὶ τῶν Ἀποστόλων, πόλις τῆς Πισιδίας. Τὰ Λύστρα (οὐδέτερον καὶ πληθ.) ὡς τὰ ὀνομάζει ἐδῶ, εἶναι πόλις τῆς Λυκαονίας Ὁ Λουκάς 6) τὴν ὠνόμασε καὶ θηλυκῶς Λύστραν.

12. ΠΑΝΤΕΣ κ. τ. λ. Προσυπακούεται ἐδῶ τὸ Ὁμόνον ἐγώ, ἤγγουν, Καὶ οἱ διωγμοὶ δὲν παύουν εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ καὶ ὅλοι, ὅσοι θέλουν νὰ ζήσωσιν εὐσεβῶς, μέλλουν νὰ διωχθῶσιν, ὡς ἐγώ.

13. ΠΟΝΗΡΟΙ. Συνώνυμον ἔχει τὸ Μοχθηροὶ, ἐπίθετα καὶ τὰ δύο τῶν κακῶν ἀνθρώπων, τὰ ὁποῖα ἐξη-

1) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1330. 2) Πράξ. ιδ'. 6, 8, 21, ισ'. 1, 2. 3) Στέφ. Βυζ. λέξ. Ἀντιόχεια, καὶ Ἑδυστάθ. Ὑπομν. εἰς Διονύσ. Περιηγ. 920. 4) ORTEL Thesaur. Geograph. V. Antiochia. 5) Πράξ. ιγ'. 14 ἰδ. καὶ Στράβ. Γεωγ. XII. σελ. 557, 569, 577. 6) Πράξ. ιδ'. 6, 8, καὶ 21.

γήθησαν πρότερον. 1) Πονῶν καὶ μοχθῶν φυχικῶς ὁ κακὸς ἄνθρωπος, πράσσει δηλαδὴ ἔλον τὸ ἐναντίον τοῦ σκοποῦ του· κακοδαμονεῖ, διὰ νὰ ἀποκτήσῃ εὐδαιμονίαν, καὶ κακοπάσχει, μὲ ἐλπίδα νὰ καλοπαθῆσῃ. Τὸ παρατηρήσεν ὁ Χρυσόστομος, «Πονηρία εἴρηται ἐκ τοῦ πόνον ἐπάγειν καὶ μόχθον αὐτῷ τῷ κεκτημένῳ.» 2) Μοχθεῖ, κακοπαθεῖ, λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ «Μοχθηρία (γρ. Μοχθηρὰ,) ἐπίπονος, κακοδαίμων.» Παράβαλε καὶ τὰ πρότερον 3) σημειωθέντα ἀπὸ τὸν Ἀριστοτέλην περὶ τῶν πονηρῶν καὶ μοχθηρῶν ἀνθρώπων. — ΓΟΗΤΕ.Σ. Γ ὁ η τ α ὠνόμαζαν οἱ Ἀττικοὶ τὸν ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας ὀνομαζόμενον Μάγον. 4) Εἰς ἄλλα τὰ ἔθνη ἐγεννήθησαν καταρχὰς ἄνθρωποι ἐπαγγελόμενοι συναναστροφὴν ἐξαίρετον καὶ οἰκειότητα μὲ τοὺς τότε πιστευομένους θεοὺς ἢ δαίμονας, ὥστε καὶ νὰ προκαλῶσι τὴν βοήθειαν ἢ τὴν στοργὴν αὐτῶν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, νὰ ἀνεγείρωσι νεκροὺς ἀπὸ τὰ μνήματα, νὰ ἰατρεύωσιν ἀρρώστους, ἢ νὰ ἀρρωστίζωσι τοὺς ὑγιεῖς μὲ περιάμματα, φυλακτῆρια, ἐπιφθὰς, θαυματουργίας καὶ ἄλλας τοιαύτας πράξεις ἀπατηλὰς· καὶ οἱ τοιοῦτοι ὠνομάσθησαν Γόητες (sorciers, enchanteurs,) εἶπεν τὸ ρῆμα Γ ὁ η τ ε ὺ ω τὸ κοινῶς λεγόμενον κατὰ συγκοπὴν ἢ συναίρεσιν, Γ ἠ τ ε ὺ ω, καὶ τὸ ἐκ τούτου ὄνομα Γ ὁ η τ ε ἰ α, ἢ κοινῶς Γ ἠ τ ε ἰ α. «Γοητεία, φαρμακεία καὶ μαγεία, ἢ δι' ἐπικλήσεως ἀνάγουσα τὸν νεκρὸν. Εἴρηται δὲ ἀπὸ τῶν γῶν καὶ θρήνων. τῶν περὶ τοὺς τάφους γινομένων.» 5) Λέγει καὶ ὁ Γρηγόριος Νύσσης, «Γόητές εἰσιν, οἱ καὶ ἐπασιδοὶ καλοῦνται, οἱ διατινῶν μαγικῶν ἐπιφθῶν ἢ θηρία καταδεσμοῦντες, ἢ πρὸς βλάβην ἀνθρώπων, ἢ πρὸς ὠφέλειαν τῷ δοκεῖν ποιοῦντές

1) Ἀνωτέρ. σελ. 235. 2) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 807. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 153. 4) Ἰδὲ BEKKER. Anecd. graec. pag. 31. 5) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 448.]

τινα.» 1) Τοιαῦται θαυματουργαί δὲν ἦσαν πλὴν ὀφθαλμο-
 πλαναί (illusions.) Σημαίνει μεταφορικῶς ὁ Γόης καὶ τὸν
 πλανῶντα μὲ ὁποιουσδήποτε ἄλλους τρόπους ἢ μέσα,
 «Γόης, ψεύστης, ἀπατεῶν, παραλογιστής.» 2) Οἱ κατ' ἐ-
 παγγελίαν καὶ κυρίως λεγόμενοι Γόητες ἢ Μάγοι δὲν εὐ-
 ρίσκονται σήμερον πλὴν εἰς τὰ βάρβαρα ἔθνη, ἢ εἰς ἔθνη,
 τὰ ὁποῖα ἡ παιδεία δὲν ἴσχυσεν ἀκόμη νὰ καθαρῖσῃ ἀπὸ
 τὴν λέπραν τῆς παλαιᾶς βαρβαρότητος. τῶν σοφῶν Παρι-
 σίων ἡ πόλις ἕως περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς δεκάτης ὀγδόης ἐ-
 κατονταετηρίδος ἔγεμεν ἀπὸ μάγους καὶ γόητας. 3) ΠΡΟ-
 ΚΟΦΟΥΣΙΝ ΕἰΠ ΤΟ ΧΕΙΡΟΝ. "Ὅσον ἀυξάνει καὶ προ-
 κόπτει ἡ μωρία τοῦ λαοῦ, τόσον προκόπτει καὶ ἡ πανουρ-
 γία τῶν γοήτων εἰς τὸ θαυματουργικώτερον. "Ὅσον ἐξε-
 ναντίας φωτίζεται ὁ λαὸς, τόσον ἀνακαλύπτεται, καὶ τε-
 λευταῖον ἀφανίζεται ἡ πανουργία τῶν γοήτων καὶ τοῦτο
 ἐσήμαιεν ἀρχήτερα λέγων, «Ὁδὸ προκόφουσιν ἐπὶ πλεῖον.»
 «Διὰ τί; Διότι μέλλει νὰ γνωρισθῇ ἡ ἀπάτη των. «Ἡ γὰρ
 ἄνοια αὐτῶν ἐκδηλὸς ἔσται πᾶσιν.» 4) ΠΛΑΝΩΝΤΕΣ.
 Ζητοῦντες νὰ ἀπατήσωσι Μεταφορικῶς ἀπὸ τὸν ὅστις
 πλανᾷ καὶ παροδηγεῖ τινὰ ἀπὸ τὴν ἀληθῆ καὶ εὐθεῖαν ὁ-
 δόν. Εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ τοὺς ὁποίους εἰς τὴν προτέραν ἐ-
 πιστολὴν ὠνόμασε Πνεύματα πλάνα. 5) — ΠΛΑ-
 ΝΩΜΕΝΟΙ. Ὅχι ἀπὸ πλανῶντας ἄλλους ἀπατημένοι, ἐ-
 πειδὴ ὠνομάσθησαν Πονηροὶ καὶ γόητες, ἀλλ' αὐ-
 τοὶ ἀφ' ἑαυτῶν πλανώμενοι ἤγουν περιφερόμενοι ἐδῶ
 καὶ ἐκεῖ «Περιφέρεται, πλανᾶται» λέγει ὁ Ἡσύχιος Ὁ δὲ
 Σουΐδας, «Πλανῆται, οἱ τῆδε κάκεισε περινοστοῦντες» κατὰ

1) SUICER Thesaur ecclesiast. tom. I. pag. 776.

2) Ἑτυμολογικ. σελ. 238. 3) Ἴδε I. A. DULAURE. His
 toir civ. phys. et moral. de Paris. tom. VII. pag.

280-287. 3e edit. 4) Ἴδε ἰνωτέρ. σελ. 318. 5) Α'. Πρὸς
 Τιμόθ. δ'. 1 σελ. 128.

κυρίαν σημασίαν, ὡς εἶπεν ὁ Χριστὸς περὶ τῶν Φαρισαίων, «Περιάγετε τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,» 1) καὶ ὁ Λουκᾶς περὶ ἄλλων γοήτων. «Ἀπὸ τῶν ΠΕΡΙΕΡΧΟΜΕΝΩΝ Ἰουδαίων ἐξορκισῶν.» 2) Τὸ Περιέρχομαι σημαίνει μεταφορικῶς καὶ τὸ ἀπατῶ, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαίων τὸ ταυτόσημον Circumvenio (circonvenit.) Μάρτυς ὁ Ἀριστοφάνης,

Σκέψασθαι δ' ἔμ' εἰ σοφῶς

Αὐτοῦ; ΠΕΡΙΕΡΧΟΜΑΙ,

τὸ ὁποῖον ὁ σχολιαστὴς ἐξηγεῖ, «Ἐνεδρεύω, ἐξαπατῶ, ἢ σοφίζομαι καὶ ὑπέρχομαι.» 3)

14. ΕΜΑΘΕΣ. Ἐδιδάχθης ἀπ' ἐμέ, «Ἄ ἤκουσας παρ' ἐμοῦ» ὡς εἶπε πρότερον 4) — ΕΠΙΣΤΩΘΗΣ. Ἐθεβαιώθης τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν, ὡς τὸ ἐξήγησεν ὁ Θεοφύλακτος «Ἐπιστώθης τουτέστι μετὰ πληροφορίας ἔμαθες.» ἢ ὡς ὁ Θεοδώρητος, «Τὴν διδασκαλίαν, ἧς τὴν ἀλήθειαν τῇ πείρᾳ μεμάθηκας.» 5) Λέγει καὶ ὁ Ἡσύχιος «Ἐπιστώθη, ἐπέισθη, ἐπληροφορήθη.» — ΠΑΡΑ ΤΙΝΟΣ. Ἀπὸ ἐμέ τὸν Παῦλον, ὅστις σ' ἐδίδαξα καὶ μετὰ τὸν λόγον καὶ μετὰ τὸ παράδειγμά μου.

15. ΚΑΙ ΟΤΙ ΑΠΟ ΒΡΕΦΟΥΣ κ. τ. λ. Καὶ ὅτι καὶ πρὶν τῆς διδασκαλίας μου ἦσο κατηχημένος παιδιόθεν. — ΙΕΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ, τὴν Παλαιὰν δηλαδὴ γραφὴν, καὶ ἔξαιρέτως τοὺς Μωσαϊκοὺς νόμους· ὅθεν οἱ συχνὰ μνημονεύμενοι εἰς τὴν Νέαν γραφὴν Νομικοὶ ἢ Νομοδιδάσκαλοι ὠνομάζοντο καὶ Γ ρ α μ μ α τ ε ῖ ς, ἤγουν ἐξηγηταὶ τῶν Γραμμάτων, ἐπειδὴ τὸ Γ ρ ά μ μ α τ α ἐσήμαινε τοὺς νόμους. Τὸ ὄνομα ἐπέρασεν ἀπὸ τοῦ Ἑλλήνας εἰς τοὺς

1) Ματθ. κγ'. 15. 2) Πράξ. ιθ'. 13. 3) Ἀριστοφάν. Ἰππ. 1142. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 2.. 5) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 744.

συγχρόνους τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων Ἑλληνιστὰς Ἰουδαίους. Γράμματα ὠνάμαζαν καὶ οἱ Ἕλληνες τοὺς νόμους των, ὡς ἐσημειώθη ἀλλοῦ, 1) πιθανόν ὅτι, εἰς διάκρισιν τῶν ἐθνῶν, νόμων καὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἀγράφων, ἦ διότι, ὅτ' εὐρέθησαν τὰ γράμματα, πρῶτον φυσικὰ τὰ ἐμεταχειρίσθησαν εἰς τὴν καταγραφὴν τῶν νόμων. — ΣΟΦΙΣΑΙ. Νὰ σὲ διδάξωσιν, ὡς τὸ παιθητικὸν Σοφίζομαι, διδάσκομαι: «Σοφίζομαι ὑφ' ἑτέρου, ἀντὶ τοῦ διδάσκομαι, ὅπερ ἔχει ἐνεργητικὸν τὸ Σοφίζω· καὶ Σοφιστῆς ὁ διδάσκαλος.» 2) Ἐμείναν εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν καὶ τὰ δύο, ἀλλὰ συνηθέστερον τὸ Σοφίζομαι εἰς σημασίαν μέσσην, τοῦ Ἐπινοῶ ἐφευρίσκω, μηχανεύομαι. (s'ingénieur.)

16. ΠΑΣΑ ΓΡΑΦΗ . . . ΤΗΝ ΕΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ. Ὁ Θεοδώρητος: «Πρὸς διδασκαλίαν ἂ γὰρ ἀγνοοῦμεν, ἐκεῖθεν μανθάνομεν, Πρὸς ἔλεγχον ἐλέγχει γὰρ ἡμῶν τὸν παράνομον βίον. Πρὸς ἐπανόρθωσιν παρακαλεῖ γὰρ καὶ τοὺς παρατραπέντας ἐπανελθεῖν εἰς τὴν εὐθείαν ὁδόν. Πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ· ἐκπαιδεύει γὰρ ἡμᾶς τὰ εἶδη τῆς ἀρετῆς.» 3) Εἰς τὸ Πᾶσα Γραφή ἐδίστασαν τινές, ἂν τὸ ἀναγκαίως ὑπακούομενον ὑπαρκτικὸν Ἐστὶ πρέπει νὰ συναφθῇ μὲ τὸ Πᾶσα, ἢ μὲ τὸ ἐξῆς Ὁφέλιμος, ἤγουν νὰ ἐξηγηθῇ, Ὁλη ἢ θεόπνευστος Γραφή εἶναι προσέτι καὶ ὠφέλιμος κ. τ. λ. ἢ Ὁλη ἢ Γραφή εἶν' ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν θεόν καὶ ὠφέλιμος. κ. τ. λ. 4) Ὁλίγον διαφέρει, ὅπως ἂν ἐξηγηθῇ· ἢ δευτέρα ὁμως ἐρμηνεία εἶναι ἀπλουστερά. — ΘΕΟΙΝΕΥΣΤΟΣ. Ἐμπνευσμένη, διδαγμένη ἀπὸ τὸν

1) Εἰς τὸν Ἰσοκράτ. Μέρ. Β'. σελ. 41 καὶ 109. 2) Θωμ. Μαγίστρ. σελ. 803. 3) Ἰδὲ SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. 1. pag. 788. 4) Ἰδὲ ROSENMULL. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 98.

Θεόν. Εἰς τὸ ἀπὸ πρῶτον τὸν Παῦλον σχηματισμένον σύνθετον τοῦτο ἐπίθετον ἔδωκεν ἴσως ἀφορμὴν τοῦ Ἰωβ τὸ « Ἀλλὰ πνεῦμά ἐστιν ἐν βροτοῖς· πνοή δὲ παντοκράτορος ἢ διδάσκουσα. » 1) — ΠΡΟΣ ΕΛΕΓΧΟΝ. Ὁ Ἐλεγχος ἐδῶ σημαίνει τὴν ἀναντίρρητον ἀπόδειξιν κατάπεισιν (conviction.) Οὕτως δ' Ἐπίκτητος, θέλων νὰ δείξῃ ὅτι ὁ ἀληθῆς φιλόσοφος εἰς τὰς βιωτικὰς περιστάσεις καὶ συμφορὰς μάλιστα δίδει ἀπόδειξιν τῆς φιλοσοφίας του, λέγει, « Ἐνθάδ' ὁ ἔλεγχος τοῦ πράγματος, ἡ δοκιμασία τοῦ φιλοσοφοῦντος. » 2) — ΠΑΙΔΕΙΑΝ ΤΗΝ ΕΝ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝῃ. Τὴν ὁποίαν ἀλλοῦ 3) ὠνόμασε « Παιδείαν καὶ νοθεσίαν Κυρίου. » Τοῦ Κυρίου ἡ παιδεία ἄλλη δὲν εἶναι παρὰ ἡ Παιδεία τῆς δικαιοσύνης, μάθημα ἀναγκαῖον εἰς τὸν θέλοντα νὰ συζήσῃ εἰρηνικῶς μετὰ τοὺς ὁμοίους του. Οὐαὶ εἰς τὸν ὅστις δὲν ἐδιδάχθη τὸ μάθημα τοῦτο παιδιόθεν! Δυσκολώτατα τὸ μανθάνει μετέπειτα. Ταύτην τῆς δικαιοσύνης τὴν παιδείαν ἐνοούσε καὶ ὁ Δαυτῖδ, ὅτε ἔλεγε, « Δράξασθε ΠΑΙΔΕΙΑΣ, μήποτε ὀργισθῇ ΚΥΡΙΟΣ, καὶ ἀπολεῖσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας. 4) »

17. ΑΡΤΙΟΣ.. ΕΞΗΡΤΙΣΜΕΝΟΣ. Ἄρτιος. τέλειος δηλαδὴ, καὶ ἐκ τούτου ρῆμα Ἄρτιζω, καὶ συνθέτως Ἐξαρτιζω, ἢ μετοχὴ Ἐξηρτισμένος, τελειωμένος. « Ἄρτια, ἀπηρτισμένα, τέλεια, προσηρμοσμένα » λέγει ὁ Ἠσύχιος, καὶ « Ἐξαρτίζει, πληροῖ, τελειοῖ. » Τοῦ Οἰκουμένου ἢ ἐξήγησις, « Ἄρτιός ἐστιν ὁ αἰεὶ ἴσος, καὶ μήτε τοῖς λυπηροῖς κλινόμενος καὶ ταπεινούμενος, μήτε τοῖς χρηστοῖς ἐπαιρόμενος καὶ φυσιούμενος, ἀλλ' αἰεὶ ὡσαύτως ἔχων ἐν πράγμασιν ἀνίσσις » 5) δὲν σαφηνίζει μετὰ ἀκριβείαν ὅλον τὸ νόημα τοῦ Παύλου· τὸ ὁποῖον ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὸ προηγούμενον ἐδάφιον « Πρὸς παιδείαν τὴν ἐν

1) Ἰωβ. λβ'. 8. 2) Ἐπικτ. Διατρ. III. 10. § 11 σελ 176.

3) Πρὸς Ἐφεσ. ζ'. 4. 4) Ψαλμ. ε'. 12. 5) SUICER. The saur. ecclesiast. tom. I. pag. 515.

δικαιοσύνη.» Ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη περιέχει ὅσας τὰς ἀρετάς, 1) εἰς ὅσας ταύτας παραγγέλλει καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸν Τιμόθεον νὰ ἦναι ἄρτιος καὶ ἀνελλιπὴς (accompli, consommé), «Πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐζηρητισμένος.»

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ'.

Κεῖμενον.

Διαμαρτύρομαι οὖν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκροὺς κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ καὶ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ.

2. Κήρυξον τὸν λόγον, ἐπίσθη εὐκαιρῶς, ἀκαιρῶς, ἔλεγεσον, ἐπιτιμήσον, παρακάλεσον ἐν πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ διδαχῇ.

3. Ἔσται γὰρ καιρὸς ὅτε τῆς ὑγαινουσύνης διδασκαλίας οὐκ ἀνέξονται ἀλλὰ κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἰδίας ἑαυτοῖς ἐπισωρεύουσι διδασκάλους, κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν.

4. Καὶ ἀπὸ μὲν τῆς ἀληθείας τὴν ἀκοήν ἀποστρέφουσιν, ἐπὶ δὲ τοῦς μύθους ἐκτραπήσονται.

5. Σὺ δὲ νῆφε ἐν πᾶσι, κακοπάθησον, ἔργον ποιήσον εὐαγγελιστοῦ, τὴν διακονίαν σου πληροφόρησον.

Νέα Μετάφρασις.

Σὲ ὀρκίζω λοιπὸν ἐγὼ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος νὰ κρίνῃ ζῶντας καὶ νεκροὺς, εἰς τὴν [μέλλουσαν] φανέρωσιν αὐτοῦ καὶ βασιλείαν.

2. Κήρυξε τὸν λόγον, ἐπίστεκε δὲ εὐκαιρεῖς [καὶ] ὅτε δὲν ἔχεις καιρὸν, ἔλεγεγε, ἐπιτίμα, παρακάλε. διδάσκων μὲ πᾶσαν μακροθυμίαν.

3. Διότι μέλλει νὰ ἔλθῃ καιρὸς, ὅτε δὲν θέλουν ὑποφέρειν τὴν ἀληθινὴν διδασκαλίαν. ἀλλ' ἐπισωρεύουσιν εἰς ἑαυτοὺς, κατὰ τὰς ἰδίας ἐπιθυμίας, διδασκάλους, γαργαλιζόμενοι τὴν ἀκοήν ἀπ' αὐτούς.

4. Καὶ ἀπὸ μὲν τὴν ἀλήθειαν θέλουν ἀποστρέφειν τὴν ἀκοήν, ἐπιστρέφειν δὲ εἰς τοὺς μύθους.

5. Σὺ δὲ ἀγρόπνει εἰς ὅσα, κακοπάθησε, ἐργάσου ἔργον εὐαγγελιστοῦ, πλήρωσε σωστὰ τὴν διακονίαν σου.

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 285-286.

6. Ἐγὼ γὰρ ἤδη σπένδομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε.

7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσαι, τὸν δρόμον τετέλεκα· τὴν πίστιν τετήρηκα.

8. Λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃν ἀποδώσει μοι ὁ Κύριος ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κριτής· οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκόσι τὴν ἐπιράνειαν αὐτοῦ.

9. Σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με ταχέως·

10. Δημᾶς γὰρ με ἐγκατέλιπεν, ἀγαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ ἐπροεβήθη εἰς Θεσσαλονικήν· Κρήσκης εἰς Γαλατίαν, Τίτος εἰς Δαλματίαν.

11. Λουκᾶς ἐστὶ μόνος μετ' ἐμοῦ. Μάρκον ἀναλαβὼν, ἄγε μετὰ σεαυτοῦ· ἐστὶ γὰρ μοι εὖ χρηστος εἰς διακονίαν.

12. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον.

13. Τὸν φελόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν Τρωάδι παρὰ Κάρπῳ, ἐρχόμενος φέρε, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.

14. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς πολλά μοι κακὰ ἀνεδείξατο· ἀποδέη αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ·

6. Διότι ἐγὼ ἤδη θυσιάζομαι, καὶ ὁ καιρὸς τῆς ἀναχωρήσεώς μου ἐφθασε.

7. Τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθη, τὸν δρόμον ἐτέλεσα, τὴν πίστιν ἐφύλαξα.

8. Λοιπὸν μοῦ φυλάσσεται ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης, τὸν ὁποῖον μέλλει νὰ ἀποδώσῃ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ὁ δίκαιος κριτής· καὶ ὄχι μόνον εἰς ἐμὲ, ἀλλὰ καὶ εἰς ὁσους ὅσοι ἀγαποῦν τὴν φανέρωσίν του.

9. Σπούδασε νὰ ἔλθῃς εἰς ἐμὲ γρήγορα·

10. Διότι ὁ Δημᾶς μ' ἀφῆκε, ἀγαπήσας τὸν παρόντα αἰῶνα, καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Θεσσαλονικήν· ὁ Κρήσκης [ὑπῆγεν] εἰς τὴν Γαλατίαν, ὁ Τίτος εἰς τὴν Δαλματίαν.

11. Ὁ Λουκᾶς μόνος εὕρισκται μ' ἐμέ. Ἐπαρε καὶ φέρε μαζῇ σου τὸν Μάρκον· διότι μοῦ εἶναι χρήσιμος εἰς τὴν διακονίαν [τοῦ εὐαγγελίου.]

12. Τυχικὸν δὲ ἀπέστειλα εἰς Ἔφεσον.

13. Φέρε ἐρχόμενος τὸν ὁποῖον ἀφῆκα φελόνην εἰς τὴν Τρωάδα εἰς τοῦ Κάρπου, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα τὰς μεμβράνας.

14. Ἀλέξανδρος ὁ χαλκεὺς μοῦ ἐπροξένησε πολλά κακὰ· ὁ Κύριος νὰ τοῦ τὰ ἀποδώσῃ κατὰ τὰ ἔργα του·

15. Ὅν καὶ σὺ φυλάσσου·
λίαν γὰρ ἀνθέστηκε τοῖς ἡμετέ-
ροις λόγοις.

16. Ἐν τῇ πρώτῃ μου ἀπο-
λογία οὐδεὶς μοι συμπαραγένητο,
ἀλλὰ πάντες τῶν ἐγκατέλιπο·
(μὴ αὐτοῖς λογισθεῖν·)

17. Ὁ δὲ Κύριός μου παρέτη,
καὶ ἐνεδυναμώσέ με, ἵνα δι' ἐμοῦ
τὸ κήρυγμα πληροφορηθῆ, καὶ
ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔθνη· καὶ ἐρ-
ρύσθην ἐκ στόματος λέοντος.

18. Καὶ ρύσεται με ὁ Κύριος
ἀπὸ παντὸς ἔργου πονηροῦ, καὶ
σώσει εἰς τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν
ἐπουράνιον ἣ ἡ δόξα εἰς τοὺς
αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

19. Ἄσπασαι Πρίσκαν καὶ
Ἀκύλαν, καὶ τὸν Ὀνησιφόρου
οἶκον.

20. Ἐραστός ἐμεινεν ἐν Κο-
ρίνθῳ· Τρόφιμον δὲ ἀπέλιπον
ἐν Μιλήτῳ ἀσθενοῦντα.

21. Σπούδασον πρὸ χειμῶνος
ἔλθεῖν Ἀσπάζεται σε Εὐβουλος,
καὶ Πούδης, καὶ Λῆνος, καὶ Κλαυ-
δία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάντες.

22. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς
μετὰ τοῦ πνεύματός σου· ἡ χάρις
μεθ' ὑμῶν Ἀμήν.

† Πρὸς Τιμόθεον δευτέρα τῆς 5
Ἐφεσίων ἐκκλησίας πρῶτον ἐπί-
σκοπον χειροτονηθέντα ἐγράφη
ἀπὸ Ρώμης, ὅτε ἐκ δευτέρου πα-
ρέστη Παῦλος τῷ Καίσαρι Νέ-
ρωνι.

15. Τὸν ὅποιον καὶ σὺ φυ-
λάσσου, διότι ἀντιστέκει πολὺ εἰς
τοὺς λόγους μας.

16. Εἰς τὴν πρώτῃν μου ἀ-
πολογία μὴ κανεὶς δὲν μ' ἐσυνώδευ-
σεν. ἀλλὰ μ' ἀφήκασιν ὅλοι· (εἶθε
μὴ τὴν λογισθῆ εἰς ἀμαρτίαν !)

17. Ἀλλ' ὁ Κύριος μ' ἐπα-
ραστάθη, καὶ μ' ἐδυναμώσας, διὰ
νὰ πληρωθῆ ἀνελλιπῶς τὸ κή-
ρυγμα διὰ μέσου μου, καὶ νὰ ἀ-
κουσθῆ εἰς ὅλα τὰ ἔθνη· καὶ ἐ-
λυτρώθην ἀπὸ στόμα λέοντος.

18. Καὶ θέλει μὲ λυτρώσειν
ὁ Κύριος ἀπὸ πᾶν ἔργον πονηρὸν,
καὶ σώσειν εἰς τὴν βασιλείαν του
τὴν ἐπουράνιον· εἰς τὸν ὅποιον
ἀς ἦναι ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

19. Ἄσπασε τὴν Πρίσκαν καὶ
τὸν Ἀκύλαν, καὶ τὴν οἰκίαν τοῦ
Ὀνησιφόρου.

20. Ὁ Ἐραστός ἐμεινεν εἰς
τὴν Κόρινθον· τὸν δὲ Τρόφιμον
ἀφῆκα εἰς τὴν Μίλητον ἄρρωστον.

21. Σπούδασε νὰ ἔλθῃς πρὶν
τοῦ χειμῶνος. Ἀσπάζεται σε ὁ
Εὐβουλος, ὁ Πούδης, ὁ Λῆνος, ἡ
Κλαυδία, καὶ ὅλοι οἱ ἀδελφοί.

22. Ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς
νὰ ἦναι μετὰ τὸ πνεῦμά σου· ἡ
χάρις του μετὰ [ὑμῶν] ἀς ἦναι.

† Ἡ δευτέρα πρὸς Τιμόθεον,
χειροτονηθέντα πρῶτον ἐπίσκο-
πον τῆς Ἐκκλησίας Ἐφεσίων,
ἐγράφη ἀπὸ Ρώμης, ὅτε παρε-
στάθη τὸ δεύτερον εἰς τὸν Καί-
σαρα Νέρωνα ὁ Παῦλος.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΟΜΑΙ κ. τ. λ. Ἐξηγήθη πρότερον 1) ἡ ἔξορκιστικὴ παράκλησις αὐτῆ. — ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΝ. Τὴν δευτέραν παρουσίαν.

2. ΚΗΡΥΞΟΝ, Κρέμεται ἀπὸ τὸ Διαμαρτύρομαι ὡς νὰ ἦτον ἀπαρέμφατον «Κηρύξαι» ἢ ὑποτακτικὸν «Ἴνα κηρύξῃς» κατὰ τὸ ἀνωτέρω «Διαμαρτυρούμενος ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. . . ἵνα ταῦτα φυλάξῃς.» 2) — ΕΠΙΣΤΗΘΙ. Ἀπὸ τὸ Ἐφίσταμαι, σημαῖνον κυρίως, Στέκω ἢ Ἐρχομαι κατεπάνω (survenir), Πλησιάζω (κατὰ τὸ μετολίγον, «Ὁ καιρὸς τῆς ἐμῆς ἀναλύσεως ἐφέστηκε») καὶ μεταφορικῶς Ἐπιστέκω ἢ Ἐπιστατῶ εἰς ἐργασίαν ἢ πράξιν τινα (surveiller) μὲ φροντίδα καὶ ἐπιμονὴν (insister) εἰς τὴν ἐκτέλεσίν της. «Ἐπίστηθι, ἐπενέχθητι, ἐπιτέθητι,» λέγει ὁ Σουΐδας, Εἰς δὲ τοῦ Ἠσυχίου τὸ «Ἐπιστήναι, φανῆναι, ΕΠΙΚΗΔΕΙ» γράφει ΕΠΙΚΗΔΕΙΝ, ἤγουν Ἐπιφροντίζειν. Τοῦ Ἀπστόλου τὸ Ἐπίστηθι ἐμπορεῖ νὰ ἐρμηνευθῆ καὶ Δίδασκει, ἐπειδὴ τὸ ρηματικὸν Ἐπιστάτης σημαίνει τὸν διδάσκαλον, ὅχι μόνον εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην, ὅποιον εἶναι τὸ «Ἐπιστάτα. . . οὐδὲν ἐλάβομεν,» 3) ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς παλαιούς ὡς εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς,

— Καιρὸς γάρ —

Μέγιστος ἔργου παντός ἐστ' ἐπιστάτης, 4)

τὸ ὅποιον ἔγεινεν εἰς ἡμᾶς καινὴ παροιμία, Ὁ καιρὸς εἶναι διδάσκαλος. ΕΥΚΑΙΡΩΣ, ΑΚΑΙΡΩΣ.

Τὸν διδάσκοντα (ὅχι τὸν διδασκόμενον) ἀποβλέπουν καὶ τὰ δύο. Καὶ ὅταν ἔχῃς καιρὸν, καὶ ὅταν δὲν εὐκαιρῆς, ὡς νὸ ἐξήγησεν ὁ Χρυσόστομος τὸ «Τί ἐστὶν Εὐκαιρως»

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ἐ. 2! σελ. 192. 2) Αὐτόθι. 3) Λουκ. ἐ. 5.

4) Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 72. Ἴδε καὶ Ἑτυμολογικ. σελ. 364.

ἀκαίρως; τουτέστι, μὴ καιρὸν ὄρισμένον, ἀεὶ σοι καιρὸς ἔστω, μὴ ἐν εἰρήνῃ, μὴ ἐν ἀδείᾳ, μηδὲ ἐν ἐκκλησίᾳ καθήμενος μόνον, κἂν ἐν τοῖς κινδύνοις, κἂν ἐν δεσμοτηρίῳ ᾗς, κἂν ἄλλοις περιχέμενος, κἂν μέλλῃς ἐξιέναι ἐπὶ θάνατον καὶ παρ' αὐτὸν τὸν καιρὸν ἔλεξον, μὴ ὑποσταλῆς ἐπιτιμῆσαι κ. τ. λ.» 1) — ΕΛΕΓΞΟΝ. Κατάκρινέ τους μὲ ἀπόδειξιν ἀναντίρρητον τῆς ἀμαρτίας των. — ΕΠΙΤΙΜΗΣΟΝ. Ἐπιτιμῶ (censurer,) ζημιῶ, κολάζω· ὄθεν καὶ Ἐπιτιμῖον, ἡ ποινὴ (peine, 'punition.) «Ἐπιτιμῆσατο, τιμωρίαν ἐπέθηκε» λέγει δ' Ἡσύχιος καὶ Ἐπιτίμιον, πρόστιμον, τιμωρία.» Εἰς ταύτην τὴν σημασίαν εἶπεν ὁ Σοφοκλῆς,

Καὶ δεῖξον ἀνθρώποισι τάτιτίμια

Τῆς δυσσεβείας οἷα δωροῦνται θεοί. 2)

3. ΥΓΙΑΙΝΟΥΣΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ. Ἐξηγήθη 3) ποία εἶναι ἡ υγιαίνουσα διδασκαλία; Ἐδῶ δύνασαι νὰ τὴν ἐρμηνεύσῃς, καὶ Ἀληθινὴν διδασκαλίαν, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ κατωτέρω, «Ἐπὶ τοὺς μύθους ἐκτραπήσονται.» — ΕΠΙΣΩΡΕΥΣΟΥΣΙ κ. τ. λ. Πολλοὶ Πατέρες Ἐπισώρρυσιν τῶν διδασκάλων ἐνόησαν ἐδῶ τὴν ἀδιάκριτον χειροτονίαν εἰς ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, καὶ τὸν πολυπλασιασμὸν τῶν ἱερέων. Ὁ Θεοδώρητος λέγει «Τὸ ἀδιάκριτον πλῆθος τῶν διδασκάλων, διὰ τοῦ Ἐπισώρρυσουσιν, ἐδήλωσε, καὶ διὰ τοῦ ὑπὸ τῶν ΛΑΩΝ χειροτονεῖσθαι, οὐδὲν κατὰ λόγον ποιούντων, ἀλλὰ τοὺς συντρέχοντας ταῖς ἑαυτῶν ἐπιθυμίαις, καὶ τὰ πρὸς ἡδονὴν αὐτοῖς καὶ λέγοντας καὶ ποιούντας, τούτους χειροτονούντων.» 4) Ὀλίγον διαφέρει ὁ Οἰκουμένιος «Τὸ ἀ-

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I pag. 146.

2) Σοφοκλ. Ἠλέκτρ. 1382. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 71. 4) SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1194.

διάκριτον πλῆθος τῶν διδασκάλων, καὶ ὑπὸ τῶν ΜΑΘΗΤΩΝ χειροτονεῖσθαι αὐτοὺς, διὰ τοῦ Ἐπισωρεῦσουσι διδασκάλους ἐδήλωσε.» 1) Ἡ διαφορὰ Λαῶν καὶ Μιθῆτων ἐξηγεῖται ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Θεοδώρητος ἤκμαζε περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἐσώζετο ἀκόμη σκιά τις τῆς ἀρχαίας ἐκκλησιαστικῆς συνηθείας, νὰ ἐκλέγωνται ἀπὸ τὸν λαὸν καὶ οἱ ἐπίσκοποι καὶ οἱ πρεσβύτεροι. 2) Ἡ συνήθεια ἦτον ἀγία, ἀλλ' εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Θεοδώρητου δὲν ὠφελοῦσε πλέον καὶ διότι ὁ λαὸς ἐπροχώρει εἰς τὴν ἀπαιδευσίαν, καὶ διότι τὰ ἐκκλησιαστικὰ ἀξιώματα, πλουτιζόμενα καθήμεραν ἐπιπλέον, ἔγειναν περιμάχῃτα εἰς τοὺς ὑποκριτὰς καὶ λαοπλάνους. Περὶ τὰ τέλη τῆς δεκάτης ἑκατονταετηρίδος, ὅτε ἔζη ὁ Οἰκουμένιος, ἡ ὑπόκρισις καὶ πλάνη ἐπρόκοψεν ἀκόμη ἐπὶ τὸ χεῖριστον. Ἡ ἐκλογὴ ἐγένετο πρὸ πολλοῦ ἀπὸ τὸν Αὐτοκράτορα· ἀλλ' οἱ ἐπιθυμηταὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ πλοῦτου, ἀντὶ τοῦ λαοῦ εὗρισκαν μαθητὰς μεταξὺ τῶν αὐλικῶν, ἢ τῶν ὀπωσοῦν δυνατῶν, καὶ μάλιστα τῶν ἀρχοντισσῶν γυναικαρίων, διὰ τῆς μεσιτείας τῶν ὀποιῶν συντρίβοντες (νὰ εἶπω οὕτω) τὰς θύρας τῆς ἐκκλησίας, ἔμβαιναν ὡς λύκοι. — ΚΝΗΘΟΜΕΝΟΙ ΤΗΝ ἌΚΟΗΝ. «Κνηθόμενοι τὴν ἀκοήν, τουτέστι τοὺς ἡδονῆς χάριν λέγοντας καὶ τέρποντας τὴν ἀκοήν ἐπιζητοῦντες» τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 3) ἀπὸ τὸ Κνήθω, τὸ ξύω, ὅθεν καὶ Κνήστις 4) καὶ Τυρόκνηστις, τὸ σκεῦος διὰ τοῦ ὀποίου ξύεται ὁ τυρός. Καὶ ἐπειδὴ ἡ ξύσις, ὅτε γίνεται εἰς σῶμα ζώου, προξενεῖ πολλάκις καὶ γαργαλισμὸν, ἔλαβε τὸ Κνήθω καὶ τὴν σημασίαν τοῦ Γαργαλιζω. (chalouiller) Τοιοῦτοι ὀλέθριοι γαργαλιζαὶ εἶναι μάλισα ὅσοι ὑποκρίνονται γλυκύτητα καὶ φιλανθρωπίαν εἰς τοὺς

1) IDEM ibid. pag. 195. 2) IDEM. ibid. pag. 1181-1183. 3) IDEM. ibid. tom. II pag. 118. 4) Ἰλιάδ. λ'. 640.

λόγους ὡς εἶπεν ἄλλοῦ δ' Ἀπόστολος. «Διὰ τῆς χρηστο-
λογίας καὶ εὐλογίας ἕξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων.»

1) Ὁ Ἀμβρόσιος προσαρμύζει τὸ περὶ τῶν Γαργαλιζόν-
των τὰς ἀκοὰς τοῦτο εἰς τοῦ καιροῦ του τοὺς Μανιχαίους,
αἰρετικούς οὕτως ὀνομασθέντας ἀπὸ τὸν Μάνην· Quod
nullis tam proprium est quam Manicheis, qui nescio
quæ habent diversa commenta inflatis nominibus
nuncupata, cum sint res frivolæ et quædam delira-
menta. 2) : Τί ἤθελεν εἰπεῖν περὶ τῶν Ἰησοῦϊτῶν, ἂν ἤ-
σαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἰησοῦϊται ;

4. ΤΗΝ ΑΚΟΗΝ ΑΠΟΣΤΡΕΨΟΥΣΙΝ. Ἐμφαντικῶς
λεγμένον, διὰ τὴν παραστήσῃ πύσῃν ἰσχὺν ἔχουν εἰς τὰς
ψυχὰς τῶν ἀπαιδευτῶν αἱ κακαὶ διδασκαί, καὶ μάλιστα ἂν
τὰς κατηχηθῶσι παιδιόθεν. Ὅστις ἐδυστύχησε νὰ ποτι-
σθῇ ἐκ νεότητος μὲ ψευδοδιδασκάλων διδασχὰς, ἀποστρέ-
φει μὲ φρίκην τὴν ἀκοήν του ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὡς ἀπὸ
τὸ νερόν δ ὑδροφόβος. Γνωρίζουν τὴν ἰσχὺν ταύτην οἱ λαο-
πλάνοι Ἰησοῦϊται, καὶ διὰ τοῦτο ταρασσούν σήμερον
μέγα μέρος τῆς φωτισμένης Εὐρώπης, μὲ ἐλπίδα νὰ ἀνα-
λάβωσι τὴν ὁποῖαν ἔχασαν παιδαγωγίαν τῶν νέων, καὶ νὰ
φαρμακεύσωσι καὶ τὴν παροῦσαν γενεάν, ὡς ἐφαρμάκευ-
σαν τὴν περασμένην, μὲ τὴν ἀντιχριστιανικὴν αὐτῶν ἡ-
θικήν. — ΜΥΘΟΥΣ. Κάνένα δὲν λανθάνει τί σημαίνει ὁ
μῦθος· «Λόγος ψευδῆς, εἰκονίζων ἀλήθειαν.» Οἱ μῦθοι ἐ-
νόσφ σημαίνουν ὅ,τι λέγει ὁ ὀρισμὸς, ὅχι μόνον ἠδύνουν
τὴν ἀκοήν. ἀλλ' ἐμποροῦν νὰ ὠφελήσωσι καὶ τὴν ψυχὴν.
Τοιοῦτοι εἶναι οἱ μῦθοι (fables) τοῦ Αἰσώπου, καὶ ἄλλων
μυθοποιῶν, εἰκονίζοντες ἀλήθειαν· τοιαῦτα καὶ τὰ ὀνομα-
ζόμενα Παραμύθια (nouvelles,) εἰκόνες ἀληθείας καὶ αὐτὰ,
ἐὰν ὁ πλάστης των ἦναι τῆς ἀληθείας φίλος. Ὅστις δμως

1) Πρὸς Ῥωμ. ις'. 18. 2) S. AMBROS. Com. in Epist.
II. ad Tim. IV. pag. 730.

πλάσσει μύθους, ὄχι διὰ νὰ εἰκονίσῃ, ἀλλὰ νὰ καλύψῃ καὶ νὰ σκοτίσῃ τὴν ἀλήθειαν, εἶναι κακὸς πολίτης, ἐπειδὴ δι' ἴδιον αὐτοῦ συμφέρον καταφρονεῖ τὸ κοινῶς συμφέρον εἰς ὄλους τοὺς πολίτας, τοὺς ὁποίους ἄλλο τι παρὰ τῆς ἀληθείας τὴν κρύψιν δὲν ἐμπορεῖ νὰ βλάψῃ πλείοτερον. Ὅλων τῶν ψευδῶν θρησκευτῶν πρῶτα θεμέλια κατεβάλλθησαν οἱ κρυφαλήθειαι οὗτοι μῦθοι καὶ τοῦτο δὲν εἶναι παραξέ-νον, ἐπειδὴ αἱ θρησκείαι συνεγεννήθησαν μ' αὐτοὺς τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴ γῆν. Εἰς τοὺς ἀπονήρους νηπίους τούτους ἀνθρώπους εὐρέθησαν πάντοτε τινὰ μωροπόνητρα νήπια, ἧγουν ἀνθρωποι ἱκανοὶ νὰ πείσωσι τοὺς μωροτέρους των· καὶ ἐκ τούτων ἐγεννήθησαν οἱ προεστῶτες τῶν θρησκευτῶν, ὠνομασμένοι Μάγοι εἰς τὴν Περσίαν, Βραχμαῆνες ἢ Γυμνοσοφισταὶ εἰς τὴν Ἰνδίαν, Βόνζοι εἰς τὴν Ἰαπωνίαν, Ταλαποῖνοι εἰς τὴν Σιάμην, καὶ ἄλλα ἄλλοῦ ὀνόματα, οἱ ὁποῖοι παρεξηγοῦντες τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως, ἐπενόησαν καὶ ἄλλα πολλὰ ἐκτὸς τῆς φύσεως ἀνύπαρκτα φάσματα, καὶ ἐτόλμησαν νὰ καυχῆθῶσιν, ὅτι εἶχαν καὶ δύναμιν νὰ τὰ κυβερνῶσι καὶ νὰ τὰ προστασσωσιν, ὡς ἤθελαν, εἰς βλάβην ἢ ὠφέλειαν τῶν ἀνθρώπων.—ΕΚΤΡΑΠΗΣΟΝΤΑΙ. Κατὰ λέξιν, θέλουν γυρῆσαι εἰς τὴν ὁδὸν τῶν μύθων ἀφίνοντες τὴν ὁδὸν τῆς ἀληθείας. Τοῦτο κυρίως σημαίνει ἡ λέξις ἐκτρέπομαι, ὡς ἐξηγήθη καὶ πρότερον. 1)

5 ΝΗΦΕ ἘΝ ΠΑ>Ι. Ἀγρύπνει καὶ πρόσεχε εἰς ὅλα «Νηφαλισμός, ἢ προσοχὴ Νηφαλέος ἀγρυπνος κ.τ.λ.» 2)

ΚΑΚΟΠΑΘΗΣΟΝ. Ἀνωτέρω ἐπαράγγελλε τὸν Τιμόθεον νὰ κακοπαθῇ «Ὡς καλὸς στρατιώτης.» 3) ἐδῶ, καὶ ὡς ἐργαζόμενος ἘΡΓΟΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ. Παρὰ τοὺς ἰδίως ἐπονομασθέντας τέσσαρας ἰδιαγγελιστάς, ὡς συγ-

1) Ἀνωτέρ. σελ. 66. καὶ 183. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1398

3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 3. σελ. 264.

γραφείας τοῦ εὐαγγελίου, Εὐαγγελιστὰὶ ἀκόμη ὠνομάζοντο εἰς τοὺς Ἀποστολικούς χρόνους, καὶ ὅσοι ἐδίδασκαν κατὰ πόλεις τινὰς τὸ Εὐαγγέλιον. μὲ γνώμην τῶν Ἀποστόλων, μὴ ὄντες αὐτοὶ Ἀπόστολοι, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ «Καὶ αὐτὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν, Ἀποστόλους, τοὺς δὲ, Προφῆτας τοὺς δὲ, Εὐαγγελιστὰς. τοὺς δὲ, Ποιμένας καὶ διδασκάλους,» 1) τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν ὁ Θεοφύλακτος λέγει «Ἡ τοὺς τὸ εὐαγγέλιον συγγραψαμένους, ἢ τοὺς μὴ περιουτάς μὲν πανταχοῦ, εὐαγγελιζομένους δ' οὖν ὡς Πρίσκιλλα καὶ Ἀκύλας.» 2)

Ἡ Πρίσκιλλα καὶ ὁ Ἀκύλας ὀνομάζονται εἰς τὸ τέλος τῆς παρούσης πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς. — ΔΙΑΚΟΝΙΑΝ. Ἐξηγήθη πρότερον. 3) ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΟΝ. Ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὰς ἄλλοι τὸ ἠρμήνευσαν, Πλήρωσε, τελείωσε, καὶ ἄλλοι, Πίστωσε, βεβαίωσε. Σημαίνει καὶ τοῦτο καὶ εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην, καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν, ὡς ὅτε, ζητοῦντες ἀναμφίβολον μαρτυρίαν καὶ βεβαίωσιν περὶ τίνος, λέγομεν πρὸς τὸν συνομιλοῦντα, Πληροφώρησέ με, Δέν μ' ἐπληροφώρησεις, Πρέπει νὰ μὲ πληροφώρησις. Ἀλλ' ἐδῶ ἀπλῶς σημαίνει τὸ «Πλήρωσον,» ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 4) Τὸ σύνθετον Πληροφωρῶ (accomplir.) διαλυόμενον σημαίνει, Πλήρως φέρω.

6. ΣΠΕΝΔΟΜΑΙ. Τὸ Σπένδω, ὡς καὶ τὸ συνώνυμον αὐτοῦ Λείβω, ἔθεν τῶν Ῥωμαίων τὸ libo (faire des libations, ἐσήμαινεν εἰς τοὺς παλαιούς Χύνω, στάζω ἢ σταλαζω οἶνον ἢ ἄλλο τι ὑγρὸν, εἰς τιμὴν τῶν Θεῶν. Τοιαύτη ἐπίχυσις, ὀνομαζομένη Σπονδὴ ἢ Λοιβὴ (libation) ἐσυνειθίζετο μάλιστα εἰς τὰς θυσίας, καὶ ἂν τὸ θυσιαζόμενον ἦτο ζῶον, ἐστάζετο ἐπάνω τῆς κεφα-

1) Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 11. 2) SUICER. thesaur. eccle. siast. tom. I. pag. 1234. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 73. 4) SUICER. The saur. ecclesiast. tom. II. pag. 753.

λῆς του, πρὶν σφαχθῆ. Ἐδῶ δ' Ἀπόστολος διὰ τοῦ Σ π έ ν-
 δ ο μ α ι νοεῖ μεταφορικῶς, Πλησιάζω εἰς τὴν ὄραν τῆς
 ὑπὲρ Χριστοῦ σφαγῆς μου. Ὁ Οἰκουμένιος τὸ ἐξηγεῖ,
 «Ἐγὼ ἤδη θυσίαν ἔμαυτὸν προσφέρω Χριστῷ. Οὐκ εἶπε
 δὲ θυσίαν, ἀλλὰ σπονδὴν, τὸ πλέον λέγων καὶ ἱερώτερον,
 τῆς μὲν γὰρ θυσίας μέρος τι μόνον Θεῷ εἰς θυμίαμα ἀ-
 φιερούτο, ἡ δὲ σπονδὴ ἅπασα αὐτῷ ἀφιέρωται.» 1) —
 ΑΝΑΛΥΣΕΩΣ. Διπλῶς ἐξηγήθη τοῦτο. Οἱ μὲν τὸ ἐνόη-
 σαν ὡς συνώνυμον τοῦ Διαλύσεως, τοῦ σώματος
 δηλαδὴ εἰς τὴν γῆν· οἱ δὲ ὡς σημαντικὸν τῆς Ἐπιστροφῆς
 ἢ Ἀναχωρήσεως (départ) ἀπὸ τὴν ζωὴν εἰς θάνατον,
 ἀπὸ τὸν παρόντα εἰς ἄλλον κόσμον. Καὶ τοῦτο μὲ φαί-
 νεται ἡ μόνη ἀληθὴς ἐξήγησις, ὅχι μόνον διότι τὸ ῥῆμα
 Ἄ ν α λ ὺ ω (ἔθεν ἢ Ἀνάλυσις) ἐσήμαινεν εἰς τοὺς Ἑλ-
 ληνας ἀμεταβάτως τὸ Ἀναχωρῶ (partir,) ἀλλ' ὅτι καὶ τὸ
 ἐμεταχειρίσθη εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν καὶ ὁ Παῦλος,
 «Ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τὸ ἀναλύσαι, καὶ σὺν Χριστῷ εἶ-
 ναι,» 2) καὶ ὁ Λουκᾶς, «Πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων;»
 3) — ΕΦΕΣΤΗΚΕ. Ἐπλησίασεν, ἔφθασε. 4)

7. ΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΤΟΝ ΚΑΛΟΝ. Τὸν ἀγῶνα τῆς πί-
 στεως, ὡς ἔλεγεν εἰς τὴν προτέραν ἐπιστολὴν 5) πληρέ-
 στερον, μεταφορικῶς ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς ἑλληνικοὺς ἀγῶ-
 νας, πέντε τὸν ἀριθμὸν, Ἄλμα, Δίσκον, Δρόμον, Πάλην,
 καὶ Πυγμῆν. — ΔΡΟΜΟΝ. Ἐν ἀπὸ πέντε φέρει παρά-
 δεῖγμα, τὸν Δ ρ ό μ ο ν (course.) μεταφορικῶς τὴν ὑπη-
 ρεσίαν τοῦ κηρύγματος, ὡς τὸ ἔλεγεν ὁ αὐτὸς εἰς τοὺς πρε-
 σβυτέρους τῆς Ἐφέσου, «Γελειῶσαι τὸν δρόμον μου μετὰ
 χαρᾶ· καὶ τὴν διακονίαν κ. τ. λ.» 6)

8. ΑΠΟΚΕΙΤΑΙ ΜΟΙ κ. τ. λ. Μοῦ εἶναι ὠρισμένος,

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom II. pag. 993,

2) Πρὸς Φιλιπ. α'. 23. 3) Λουκ. ιβ'. 36. 4) Ἰδ. καὶ ἀνωτέρ. σελ. 331. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ζ'. 12. σελ. 225. 6) Πράξ. κ'. 24.

μοῦ φυλάσσειται ὁ στέφανος τῆς δικαιοσύνης, ἀ' Ἀπόκει-
ται ἠτοιμάσται» λέγει ὁ Ἡσύχιος, καὶ «Ἀπέκειντο, ἐτα-
μιεύοντο» ὁ Σουΐδας. -- ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ ΣΤΕΦΑΝΟΣ.
Ἀπὸ μεταφορᾶς τοῦ στεφάνου, μὲ τὸν ὁποῖον ἐστεφα-
νόνοιο οἱ νικήσαντες ἀθληταὶ εἰς τοὺς ἀγῶνας, τοὺς καὶ
διὰ τοῦτο ἐπωνομασμένους Σ τ ε φ α ν ῖ τ α ς ἀ γ ῶ ν α ς,
εἰς διάκρισιν τῶν Ἀ ρ γ υ ρ ι τ ῶ ν ἀ γ ῶ ν ω ν, ὅπου ἐ-
χαρίζετο ἀργύριον εἰς τοὺς νικητάς. Δικαιοσύνης στέφα-
νον τὸν ὀνομάζει, ὡς βραβεῖον διδόμενον εἰς τὴν δικαιο-
σύνην, ἤγουν εἰς ὅλας τὰς ἀρετάς, ἐπειδὴ ὅλαι περιέχον-
ται εἰς αὐτήν. 1) ΑΠΟΔΩΣΕΙ ΜΟΙ. Τὸν στέφανον, ὡς
ἀμοιβὴν τῶν ἀγῶνων μου. 2) ΤΟΙΣ ΗΓΑΠΗΚΟΣΙ
ΤΗΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΝ. Τὴν δευτέραν ἐπιφάνειαν ἣ πα-
ρουσίαν ἐνόησαν πολλοί 3) περὶ τοῦ ὁποῖου διστάζω
Ἄν ἐνόει ταύτην ὁ Ἀπόστολος, δὲν ἤθελ' εἰπεῖν Τοῖς
ἠγαπηκόσι, ἀλλὰ Τοῖς ἐλπίζουσι (ἣ πι-
στεύουσι) τὴν ἐπιφάνειαν αὐτοῦ, ὡς λέγει
εἰς τὴν πρὸς Τίτον, «Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλ-
πίδα καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης. κ. τ. λ.» 4) Ὅτι δὲ λέγει
τὴν πρώτην, μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸν ὑπερσυντελικῶν
χρόνον τῆς μετοχῆς (ἠγαπηκόι,) καὶ ἀπὸ τοῦ ἐξῆς δε-
κάτου ἐδαφίου τὸ ἀντικείμενον, «Ἀγαπήσας τὸν νῦν
αἰῶνα.»

9. ΣΠΟΥΔΑΣΟΝ. Πολέμησε, Πάσχισε, Προσπάθησε,
εἰς τὴν κοινήν γλῶσσαν 5) ἥτις ἐφύλαξεν ὁμοῦ καὶ αὐτὸ
τὸ Σπουδάζω εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ Προσπαθῶ ἣ
Προθυμοῦμαι, ἔτι δὲ καὶ τὴν σημασίαν τοῦ Καταγίνομαι

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 264.

2) Ἀυτόθ. σελ. 267-268.

3) ROSENMULL. S ch o l. i n Nov. Testam. tom. V. pag
105 καὶ SUICER. The s a e u r e c c l e s i a s t. tom. I. pag.
1202. 4) Πρὸς Τίτ. β'. 13 5) Ἀτακτ. II. σελ. 308.

εἰς μάθησιν ἐπιστήμης ἢ τέχνης τινός (étudier,) ὅσον Σπουδάσω τὴν γραμματικὴν, τὴν φυσικὴν, τὴν ζωγραφίαν.

10. ΔΗΜΑΣ. Κύριον ὄνομα ἀπὸ τὸ Δῆμος, ἢ, ὡς ἄλλοι νομίζουσι, ὑποκοριστικὸν τοῦ Δημήτριος. Τὸν ὀνομάζει καὶ ἄλλοῦ ὁ Ἀπόστολος. — ΕΓΚΑΤΕΛΙΠΕΝ. Ἦτο τοῦ Παύλου συνεργὸς ὁ Δημᾶς, ὡς καὶ ὁ Λουκᾶς· 1) ἀλλ' ἔπειτα, ἢ διὰ φόβον τῶν διωγμῶν, ἢ διότι (ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος) ἠγάπησε πλεον τὰς βιωτικὰς ἀπολαύσεις παρὰ τοὺς κόπους τοῦ κηρύγματός, τὸν ἀφῆκε καὶ ὑπῆγεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην. ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΝ. Θεσσαλονίκη, πόλις Μακεδονίας ἔτι καὶ σήμερον σωζομένη, περὶ τῆς ὁποίας ἴδε τοὺς Γεωγράφους. 2) Ἐκῆρυξε καὶ εἰς ταύτην τὴν πόλιν ὁ Παῦλος, ὅπου ἦσαν πολλοὶ Ἰουδαῖοι (ὡς καὶ σήμερον ἀκόμη εὐρίσκονται πολλοὶ τοιοῦτοι εἰς αὐτὴν,) ἔχοντες καὶ συναγωγὴν λαμπράν. 3) ΚΡΗΣΚΗΣ. Ὁν. κύρ. Ρωμαϊκὸν Crescens, τὸ ὁποῖον δυνατὰ νὰ τὸ μεταβάλλῃ εἰς τὸ Αὐξίας ἢ Αὐξέντιος, ὅστις ἀγαπᾷ νὰ τὸ ἑλληνίσῃ. Ἰσως ἦτο Ρωμαῖος· ἴσως ὁ μὲν καὶ Ἕλληνας ἢ Ἰουδαῖος, ἐπειδὴ καὶ Ἕλληνας καὶ Ἰουδαῖοι ἐστολίζοντο μὲ Ρωμαϊκὰ τῶν δεσποτῶν ὀνόματα. — ΓΑΛΑΤΙΑΝ. Ἐπαρχία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἢ Γαλατία ὀνομαζομένη καὶ Γαλατικὴ χώρα, 4) ἀπὸ τοὺς ἐκστρατεύσαντας καὶ κατοικισθέντας εἰς αὐτὴν Γάλλους (Gaulois) ἢ Γαλάτας. Ὀνομάσθη ἀκόμη καὶ Γαλλογραικία, 5) διὰ τὴν ἐπιμιξίαν τῶν Γάλλων μὲ τοὺς Ἕλληνας. Πρὸς τοὺς ἐκεῖ Χρι-

1) Πρὸς Κολοσσ. δ'. 14. καὶ Πρὸς Φιλιπ. 24.

2) Στράβων. Γεωγραφ. VII. σελ. 329-330. καὶ Στέφ. Βυζάντ. λέξ. Θεσσαλονίκη. 3) Πράξ. εζ' 1, 11, 13. Πρὸς Φιλιππησ. δ' 16. 4) Πράξ. εζ'. 6. ιη'. 21. 5) Στράβων. Γεωγραφ. XII σελ. 566-567. Ἰδ. καὶ Σουτὸν καὶ Στέφ. Βυζάντ. λέξ. Γαλάται.

στιανούς ἐγγράφη καὶ ἡ Π ρ ὶ ς Γ α λ ἄ τ α ς λεγομένη ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου. Μία ἀπὸ τὰς Γαλατικὰς πόλεις ἦτο καὶ ἡ νῦν ἔτι σωζομένη καὶ ὀνομαζομένη Ἀγκυρα. ΤΙΤΟΣ. Ὅνομ. κύρ. ἑλληνικὸν τοῦ Ἑλληνος Τίτου, 1) ἀπὸ τὸ ἐπίθετον Τ ι τ ὶ ς (συνώνυμον τοῦ Τ ι μ η τ ὶ ς) ῥηματικὸν τοῦ Τ ῖ ω, τὸ Τιμῶ. Οὗτος εἶναι ὁ κατασταθεὶς ἔπειτα Ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης, πρὸς τὸν ὁποῖον εἶναι καὶ ἡ ἐξῆς πρὸς Τίτον ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου. — ΔΑΛΜΑΤΙΑ. Μέρους τῆς Ἰλλυριδος τὸ συνορευθὸν μὲ τὴν Μακεδονίαν, 2)

11. ΛΟΥΚΑΣ. Ὅνομα (ἀπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Lucanus, ἢ Lucilius,) κύριον τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ, ἑνὸς τῶν ἑβδομήκοντα μαθητῶν, ὅστις παρὰ τὸ Εὐαγγέλιον ἐσυγγράφη καὶ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων. Ἦτο τὴν πατρίδα Ἀντιοχεὺς, ἀπὸ τὴν Ἀντιόχειαν τῆς Συρίας, ὅπου ἑκατηχῆθη καὶ τὴν χριστιανικὴν πίστιν, ὡς κρίνουν τινὲς, ἀπὸ τὸν Παῦλον, τὸν ὁποῖον καὶ ἐσυνώδευσεν εἰς ὄλας του σχεδὸν τὰς ἐκδημίας· τὸ γένος Ἰουδαῖος, κατὰ τινὰς ἐξηγητὰς. 3) Πιθανώτερον κρίνω, ὅτι ἦτο Συρομακεδῶν. Πιθανὸν ἀκόμη ὅτι εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ὀνομαζόμενος ἄλλοῦ «Λουκᾶς ὁ ἰατρός,» 4) ὡς ἔκριναν καὶ ὁ Ἰερώνυμος καὶ ὁ Εὐσέβιος, 5) καὶ ἐπίστευσεν ἡ ἀρχαία παράδοσις. Ὅτι δὲ παρὰ τὴν ἰατρικὴν ἐπαγγέλλετο καὶ ζωγράφος, τοῦτο ἠκούσθη πρῶτον κατὰ τὴν δεκάτην τρίτην ἢ δεκάτην τετάρτην ἑκατονταετηρίδα, οὐδ' ὠφέλησεν ἄλλους παρὰ τοὺς προσβάλλοντα, τὰς ἀπ' ἐκεῖνον ζωγραφημένας εἰκόνας τῆς Θεοτόκου εἰς προσκύνησιν. — ΜΑΡΚΟΝ. Τὸν ὀνομαζόμενον Ἰωάννην, καὶ ἐπονομαζόμενον Μάρκον, εἰς τὰς Πρά-

1) Ἴδε τὴν πρὸς Γαλάτ. β'. 3. 2) Στράβων. Γεωγραφ. VII. σελ. 315-317. 3) Ἴδε ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. II. pag. 34. 4) Πρὸς Κολοσσ. δ'. 14. 5) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. II. pag. 3-4.

ξεις τῶν Ἀποστόλων, 1) ἀνεψιὸν τοῦ Βαρνάβα. 2) Ἄλλον ἐνόμισαν τὸν Εὐαγγελιστὴν Μάρκον, διάφορον ἀπὸ τὸν Ἰωάννην Μάρκον, καὶ τοῦτον θέλουν ὅτι νοεῖ ὁ Παῦλος ἐδῶ. 3) — ΕΥΧΡΗΣΤΟΣ. «Εὐχρηστος, χρήσιμος» λέγει ὁ Ἡσύχιος.

12. ΤΥΧΙΚΟΝ. Ὅν. κύρ. Ἀσιανοῦ Ἕλληνας, πρῶτον ὀνομαζομένου εἰς τὰς Πράξεις. 4)

13. ΦΕΛΟΝΗΝ. Με τρεῖς διαφόρ. γρ. ΦΑΙΛΩΝΗΝ, ΦΑΙΛΟΝΗΝ, ΦΑΙΝΟΛΗΝ. Ὁ Οἰκουμένιος τὸ ἐξήγησεν «Ἐνδυμα» ὡς τὸ ἐνόησε πρὸ αὐτοῦ καὶ ὁ Χρυσόστομος, πλὴν ὅτι οὗτος προσθέτει καὶ δευτέραν ἐξήγησιν: «Φαιλόνην ἐνταῦθα τὸ ἱμάτιον λέγει, τινὲς δὲ φασί, τὸ γλωσσόκομον, ἔνθα τὰ βιβλία ἔκειντο.» 5) εἰς τὸ ὁποῖον ὁ Ζωναρᾶς προσθέτει ἀμέσως, εἴτ' ἀπὸ τὸν Χρυσόστομος, εἴτ' ἐξ ἑαυτοῦ, καὶ ταῦτα: «Τί δὲ αὐτῷ τῶν βιβλίων ἔδει μέλλοντι ἀποδημεῖν πρὸς θεόν;» 6) Ἄν ὁ Φαιλόνης, ἢ μᾶλλον Φαινόλης, ἦν αὐτὸς καὶ τῶν Ῥωμαίων ἢ Roemula, σημαίνει ἱμάτιον δασὺ χειμερινὸν (manteau,) κατὰ τὸν Πολυδεύκην, «Ἡ δὲ Μανδύη ὅμοιον τι τῷ καλουμένῳ Φαινόλῃ. . Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Φαινόλης ἐστὶν ἐν Ἰφιγενείᾳ τῇ ἐν Ταύροις.» Οἱ νοήσαντες αὐτὸ Γλωσσόκομον. ἤγουν σακκίον δερμάτινον, ἐκινήθησαν ἀπὸ τὰς ἀκολούθους δύο λέξεις, Βιβλία καὶ Μεμβράνας. Λέγει ὁ Ἡσύχιος, «Φαιλόνης, εἰλητάριον μεμβράϊνον, ἢ γλωσσόκομον» ὁ δὲ Σουΐδας, «Φαιλόνης, εἰλητὸν τομάριον μεμβράϊνον, ἢ γλωσσόκομον, ἢ χιτῶνιον.» Κα-

1) Πράξ. ιβ'. 12, 25. ιε'. 37. 2) Πρὸς Κολοσσ. δ'. 10. Ἴδε ROSENMULLER. schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 105. et. tom. I. pag. 557. 3) I. F. SCHLEUSNER. Nov. Lex. in Nov. Test. V. Μάρκος.

4) Πράξ. κ'. 4. 5) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1422 6) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1801.

τωτέρω δὲ ὁ αὐτὸς μὲ διάφ. γρ. «Φαινόλης, χιτωνίσκος οἱ δὲ παλαιοὶ Ἐφεστρίδα. . . Καὶ χιτῶν ἱερατικός.» Τόση εἶναι ἡ διαφωνία καὶ περὶ τῆς σημασίας. Ὁ Ἱερατικός δὲ χιτῶν τοῦ Σουΐδα σημαίνει τὸ μέχρι καὶ σημερον σύνηθες εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῶν ἱερέων ἔνδυμα, τὸ ὀνομαζόμενον Φελόνιον, ἀνάλογον μὲ τὸ ἀπὸ τοὺς Δυτικούς χριστιανοὺς ὀνομαζόμενον chasuble. 1) — ΤΡΩΑΔΙ. Γνωστὴ πόλις ἡ Τρωάς. Ὁ Παῦλος εἶχεν ὑπάγειν δις εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην φοράν, ὅτ' ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Μυσίαν, κ' ἐξ ἐκείνης εἰς τοὺς Φιλίππους πόλιν τῆς Μακεδονίας. 2) τὴν δευτέραν, ὅτε ἀπὸ τοὺς Φιλίππους ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὴν Τρωάδα. 3) — ΚΑΡΠΩ. Ὁν. κύρ. ἐδῶ μόνον ὀνομαζόμενον ἀνδρὸς, πιθανὸν ὅτι Ἕλληνας. MEMBRANAN. Ἀπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Membrana, τὸ δέρμα τῶν ζώων, τὸ ὁποῖον κουρεύοντες τὰ μαλλία, καὶ ξύοντες, ἐκατασκεύαζαν τὸν λεγόμενον Περγαμηνὸν χάρτην (parchemin) χρῆσιμον εἰς γραφὴν πρὶν εὐρεθῆ τὸ σημερινὸν χαρτίον.

14. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. Ἴσως ὁ αὐτὸς καὶ ὁ ἀνωτέρω 4) ὀνομασθεὶς Ἀλέξανδρος. Ἐδῶ ὅμως προσθέτει τὸ ἐπάγγελμά του. — ΧΑΛΚΕΥΣ. Καταρχὰς ἐσήμαινε τὸν ἐργαζόμενον τὸν χαλκόν, ἐπειδὴ καὶ πρῶτος ὁ χαλκὸς ἐγνωρίσθη. Ἀφοῦ εὐρέθη ὁ σιδήρος, ὁ Σιδηρεὺς (forgeron,) ἤγγουν ὁ ἐργάτης τοῦ σιδήρου, δὲν ἔπαυσεν ὅμως νὰ ὀνομάζεται πλὴν χαλκεύς. Κατὰ τὸν Ἡσύχιον, χαλκέα ἔλεγον καὶ τὸν ἐργάτην τοῦ ἀργύρου ἢ τοῦ χρυσοῦ. «Χαλκεὺς πᾶς τεχνίτης καὶ ὁ ἀργυροκόπος, καὶ ὁ χρυσοχόος.» — ΕΝΕΔΕΙΞΑΤΟ. Ἰσοδυναμεῖ μὲ τὸ Εἰργάσατο, Ἐποίησεν, ὡς καὶ τὸ ἀπλοῦν Δεικνύω τὸ ποιῶ. 5)

1) DUCANGE. Glossar. gr. pag 1656. et Glossar latin. V. Casula. 2) Πράξ. ις'. 8—12. 3) Αὐτόθ. κ'. 6. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 20 σελ. 79. 5) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 226

Ὁὕτως οἱ Ἑβδομήκοντα εἶπαν. «Πάντα τὰ κακὰ, ἃ ἐνεδει-
ξάμεθα εἰς αὐτόν.» 1) — ΑΠΟΔΩΗ, Μὲ διάφ. γρ. ΑΠΟ-
ΔΩΣΕΙ. Ἡ πρώτη γραφή σημαίνει κατάραν· ἡ δευτέρα
προλέγει μόνον τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἔλλειπτικῶς τοῦ
Μισθόν, «Ἀποδώσει αὐτῷ ὁ Κύριος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ»
παρόμοιον τοῦ, «Ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὴν πράξιν αὐ-
τοῦ.» 2) Ἡ διτογραφία εἶναι παλαιά· οἱ Πατέρες τῆς ἐκ-
κλησίας ἐπρόκριναν τὸν μέλλοντα ὀριστικὸν χρόνον, ὡς
πρεπωδέστερον εἰς τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Ἀποστόλου.
Μόνος Ἰσω, ὁ Ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιος τὸ
ἐξήγησεν εὐκτικῶς, ὡς λέγει περὶ αὐτοῦ ὁ Πατριάρχης
Φώτιος· «Οἱ μὲν ἄλλοι τῶν πατέρων οὐκ ἄρὰν εἶναι φασὶ
τὸν λόγον, ἀλλὰ μόνον ἀπόφασιν ὧν ἔμελλεν Ἀλέξανδρος
πείσεσθαι ὑπὸ Κυρίου· οὗτος δὲ ἄρὰν ἀντικρυς εἶναι φη-
σι, καὶ ἐπενηγέχθαι Ἀλεξάνδρῳ, διὰ τὸ ἀμεταμέλητον
καὶ ἀνεπίστροφον τῆς αὐτοῦ μοχθηρίας.» 3)

15. ΟΝ . . ΦΥΛΑΣΣΟΥ. Τὸ μέσον βῆμα Φυλάσσο-
μαι (φυλάσσω ἑμαυτὸν) συντάσσεται καὶ μὲ αἰτιατικὴν ὡς
ἐδῶ, καὶ διὰ προθέσεως μὲ γενικὴν, οἷον «Φυλάσσεσθε
ἀπὸ τῆς πλεονεξίας.» 4) καὶ σημαίνει τὸ Ἀπέχω «Ὁν
φυλάσσου» Ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἄπεχε, διὰ νὰ μὴ σε βλά-
ψη ἢ συναναστροφή του· οὐδὲ λέγει τι πλέον παρ' ὅ,τι λέ-
γει καὶ πρὸς τὸν Τίτον «Αἵρετικὸν . . . παραιτοῦ,» 5)
ὡς τὸ ἐνόησαν καὶ οἱ Πατέρες «Φυλάσσου ἀντὶ τοῦ Πα-
ραιτοῦ.» «Ὁν καὶ σὺ φυλάσσου, λίαν γὰρ ἀνθέστη-
κε τοῖς ἡμετέροις [λόγοις].» 6) Οἱ κατὰ τῶν ἑτεροδόξων
διωγμοὶ ἐγεννήθησαν ἔπειτα, πρῶτον ἀπὸ τυράννους ἐ-
θνικοῦς, ὡς ἦτον ὁ τοῦ Νέρωνος, ὁ τοῦ Δεκίου, καὶ ἄλ-

1) Γενέσ. ν'. 15. 2) Ματθ. ιε'. 27. 3) Φώτ. κώδ. 280.
σελ. 1618—1619. 4) Λουκ. ιβ'. 15. 5) Πρὸς Τίτ. γ'. 10.
6) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1834.

λων διωγμὸς κατὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, μετὰ ταῦτα καὶ ἀπὸ χριστιανούς δεσπότας κοσμικούς καὶ ἀπὸ ἱερατικούς, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν πλὴν τὸνομα τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ ἐμετάβαιναν εἰς τοῦ Ναυάτου τὴν αἵρεσιν χωρὶς νὰ τὸ ὑποπεύωνται. Ὁ πρὸ μικροῦ ὀνομασθεὶς Εὐλόγιος, ἐξηγῶν τὴν παραβολὴν τοῦ σπείραντος καλὸν σπέρμα, ὅστις ἐμπόδιζε τοὺς δούλους τοῦ νὰ ἀποσπάσωσι τὰ ἀπὸ τὸν ἐχθρὸν σπαρθέντα ζιζάνια, διὰ τὸν φόβον μὴ συνεκριζώσωσι καὶ τὸν σίτον, 1) λέγει, « Ἀὕτη ἡ παραβολὴ ἀπαγορεύει πρὸ τῆς τοῦ αἰῶνος συντελείας διαχωρίζειν τοὺς ἀμαρτωλοὺς ἀπὸ τῶν δικαίων, καὶ οἱ τὰ Ναυάτου νοσοῦντες τοῦτο λέγωσιν, ὡς καθαρὸς ἑαυτοὺς κρίνοντες τῶν ἄλλων ἀνθρώπων. » Εἰς τὸ αὐτὸ δὲ ἀφορᾷ καὶ τὸ παρὰ τοῦ βαπτιστοῦ εἰρημένον, « Ἦν τὸ πτύον ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, καὶ διακαθαριεῖ τὸν ἄλωνα αὐτοῦ » 2) Τὴν αὐτὴν παραβολὴν ἐξηγῶν καὶ ὁ Χρυσόστομος, λέγει, « Εἰ μέλλοιτε κινεῖν ὄπλα καὶ κατασφάττειν τοὺς αἵρετικούς, ἀνάγκη πολλοὺς καὶ τῶν ἁγίων συγκαταθάλλεσθαι, » καὶ πάλιν, « Οὐ τοίνυν κατασχεῖν αἵρετικούς καὶ ἐπιστομίζεσθαι, καὶ ἐκκόπτειν αὐτῶν τὴν παρῆρησίαν, καὶ τὰς σπουδὰς διαλύειν κωλύει. [ὁ Χριστὸς] ἀλλ' ἀναιρεῖν καὶ κατασφάττειν. » 3)

16. EN Ἡ ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΑΠΟΛΟΓΙΑ. Νομικὴ λέξις ἢ Ἀπολογία (défense,) σημαίνουσα τὸν εἰς αὐτὸ τὸ δικαστήριον ἀγῶνα τοῦ ἐγκαλουμένου, νὰ ἀναιρέσῃ τὰ κατ' αὐτοῦ ἐγκλήματα. Πρώτην τὴν ὀνομάζει, διότι τὴν ἔχαμε κατὰ τὸ πρῶτον εἰς τὴν Ῥώμην ταξειδίον, ἀν' ἀληθῶς ὑπῆγε δις εἰς αὐτὴν 4) ἢ διότι δύο φορές παρεστάθη εἰς τὸ κριτήριον τοῦ Νέρωνος. Αἱ Πράξεις τῶν Ἀ-

1) Ματθ. εγ'. 24 - 30. 2) Παρὰ τῷ Φωτ. κώδ. 280. σελ. 1610.

3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. (I. pag. 132.

4) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 241 - 242.

ποστόλων δὲν ἱστοροῦν πλὴν μίαν μόνην ἐπιδημίαν τοῦ Παύλου εἰς τὴν Ῥώμην, ὅπου φαίνεται ὅτι ἐκατοίκησεν εἰς ἴδιον οἶκημα δύο ἔτη, διδάσκων παρρησίᾳ, πρὶν καλεσθῆ εἰς τὸ κριτήριον. 1) — ΟΥΔΕΙΣ ΜΟΙ ΣΥΜΠΑΡΕΓΕΝΕΤΟ, κ.τ.λ. Κάνεις δὲν μ' ἐσουνώδευσε, δὲν μ' ἐπαραστάθη. Ἐνόσφ ἐκατοίκει ἡσυχος εἰς ἴδιον οἶκημα, ἐδέχετο, δύο ἔτη δλόκληρα, ἐπισκέψεις καὶ μαθητῶν καὶ ξένων, καὶ τοὺς ἐδίδασκεν ἀφόβως τὴν νέαν θρησκείαν· εὐθὺς δὲ ἐφυλακώθη, τὸν ἀφήκασιν ἔλοι, ἔπαθαν δηλαδὴ πάθος ἀνθρώπινον, διὰ τὸν φόβον τοῦ Νέρωνος. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος συμπαθῶν εἰς τὴν ἀσθένειάν των, λέγει: — ΜΗ ΑΥΤΟΙΣ ΛΟΓΙΣΘΕΙΗ! Κατ' ἔλλειψιν, ἀντὶ τοῦ Μη αὐτοῖς λογισθείη παρὰ τοῦ Κυρίου. Τὴν ἀπ' ἐμὲ φυγὴν αὐτῶν μὴ των λογαριάσῃ ὁ θεὸς ὡς ἀμάρτημα! κατὰ τὸ «Μακάριος ἀνὴρ ὃ οὐ μὴ λογίσῃται Κύριος ἀμαρτίαν.» 2)

17. ΠΑΡΕΣΤΗ. Ἀπὸ τὸν ἐνεστῶτα Παρίσταμαι, κοινῶς Παραστέκομαι, ὁ ἀόριστος Παρέστη, κοινῶς παρεστάθη (assister.) — ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΘΗ. Τελειωθῆ. 3) — ΠΑΝΤΑ ΤΑ ἙΘΝΗ. Τὸ Πάντα ἀντὶ τοῦ Πολλὰ ἢ Πλεῖστα, 4) ὡς καὶ τὸ Ἑβραϊκὸν 44 (Κολ.) Τοιοῦτον εἶναι τοῦ εὐαγγελιστοῦ τὸ «Πᾶσα ἡ Ἰουδαία, καὶ πᾶσα ἡ περιχώρος τοῦ Ἰορδάνου» 5) ἡγουν πολὺ μέρος τῆς Ἰουδαίας καὶ τῆς περιχώρου. Τοιαῦτα καὶ τὰ εἰς τοὺς Ἑλληνας παροιμιακά, «Πάντα κάλων σείειν» καὶ «Πάντα λίθον κινεῖν.» ΕΡΡΥΣΘΗΝ. Ἐσώθη, ἐφυλάχθη. «Ῥύσατο, ἡλευθέρωσεν, ἐλυτρώσατο» λέγει ὁ Ἡσύχιος. — ΕΚ ΣΤΟΜΑΤΟΣ ΛΕΟΝΤΟΣ. Εἶναι παροιμιακόν, ὡς καὶ τὸ τοῦ Δαυὶδ «Σῶσόν με ἐκ στόματος λέον-

1) Πράξ. κη. 14 31. 2) Πρὸς Ρωμ. δ'. 8. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 336-337. 4) ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 108. 5) Ματθ. γ'. 5.

τος.» 1) Με τὴν αὐτὴν μεταφορὰν καὶ εἰς τὴν αὐτὴν σημασίαν τῆς ἀπὸ μεγάλους κινδύνους λυτρώσεως, λέγομεν ἡμεῖς σήμερον, Ἀπὸ τὸ σ τ ὅ μ α τ ο ὕ λ ὁ κ ο υ. Λέοντα ἐδῶ, κατὰ τὴν ἐξήγησιν τῶν Πατέρων, νοεῖ δ' Ἀπόστολος τὸν Νέρωνα. Εἴτε λέοντα εἴτε λύκον τὸν ἐπωνομάσθης, ὄλων τῶν ἀγρίων θηρίων τὰ ὀνόματα γίνονται ἐπωνύμια πρέποντα εἰς τοὺς τυράννους, περὶ τῶν ὁποίων εἶπε καὶ ὁ Σολωμῶν, «Λέων πεινῶν καὶ λύκος διψῶν ὅς τυραννεῖ, πτωχὸς ὢν, ἔθνους πενιχροῦ.» 2) Καὶ τοῦ λέοντος ἀγριώτερον ἔκρινε τὸν Νέρωνα ὁ σύγχρονός του Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεύς, «Γοσοῦτιφ δὲ ἀγριώτερον διαίκεται τῶν ὄρεινῶν τε καὶ ὕδατων (θηρίων,) ὅσῃ λέοντες μὲν καὶ παρδάλεις ἐνίστη κολακευόμενοι ἡμεροῦνται, καὶ μεταβάλλονται τοῦ ἡθους· τοῦτ' ὁ [ὁ Νέρων] ὑπὸ τῶν καταψόντων ἐπαιρόμενον, ἀγριώτερον αὐτοῦ γίγνεται καὶ λαφύσσει πάντα.» 3)

18. ΡΥΣΕΤΑΙ ΜΕ .. ΠΟΝΗΡΟΥ. Θέλει μ' ἐλευθερώσειν (délivrer) ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ ἔργα, εἴτε ἡθικῶς νοούμενα, ἀπ' ὅλας τὰς κακίας, εἴτε φυσικῶς, ὡς εἶναι αἱ συμφοραὶ, αἱ θλίψεις, οἱ διωγμοί. Ἐκ τούτου ἐμπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ καὶ τὸ τῆς Κυριακῆς προσευχῆς («Ρῦσαι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ πονηροῦ,» 4) ἂν καὶ τινες ἐνόησαν ἐκεῖ Τὸ ν π ο ν η ρ ὸ ν (ἀρσενικ.) τὸν διάβολον. 5)—ΣΩΣΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ κ.τ.λ. Εἴτ' ἐλλειπτικῶς τὸ νοήσης «Σῶν [με τηρήσει] εἰς τὴν βασιλείαν, κ.τ.λ.» ἢ «Σώσει [με ἀπὸ τῆς κολάσεως ἄγων] εἰς τὴν βασιλείαν», εἴτε ἀπλούστερον (χωρὶς ἔλλειψιν,) «Σώσει με εἰς τὴν βασιλείαν» ἀντὶ τοῦ Ἄ ξ ε ι μ ε εἰς τὴν βασιλείαν, τὸ νόημα κατανατᾶ εἰς τὸ

1) Ψαλμ. κδ'. 21. 2) Παροιμ. κη'. 15. 3) Φιλοστράτ. Β. Ἀπολλων. Τυαν. IV. 38 σελ. 178. 4) Ματθ. ζ'. 13. 5) ROSEN MULL. Schol. in Nov. Testam. tom. V pag. 134.

αὐτό. Τὸ Σ ὡ ζ ω τῶν παλαιῶν εἶναι τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Σ ὄ ν ω (ἀπὸ τὸ Σ ὄ ω), τὶ ὁποῖον σημαίνει ὄχι μόνον τὸ Ὑπάγω, φθάνω εἰς τινα τόπον, ὡς ἐσημειώθη ἄλλου, 1) ἀλλὰ καὶ μεταβατικῶς, τὸ Ἄγω ἢ φέρω ἄλλον εἰς τόπον ἢ χώραν τινά. Μαράδειγμα τοῦ Εὐριπίδου τὸ,

Σωθεῖσα δ', ὡς ἂν καὶ σὺ κοινωνῆς τόχης,
ΣΩΣΩ σ' εἰς Ἑλλάδα 2)

19. ΑΣΠΑΣΑΙ. Ἀσπάζομαι, ὡς καὶ σήμερον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, κυρίως μὲν σημαίνει τὸ Περιλαμβάνων φιλῶ (embrasser,) ἀπὸ τὸ μέσον Σπάομαι, σύρω εἰς ἑμαυτὸν μὲ τὸ πλεοναστικὸν α, ὡς Σπαίρω Ἀσπαίρω, καὶ Σπάλαξ Ἀσπάλαξ. Ἡ δευτέρα του σημασία εἶναι Χαιρετίσω (saluer,) ἢ διὰ ζώσης φωνῆς, ἢ δι' ἐπιστολῆς, ἢ ἄλλου τινὸς μέσου. ΠΡΙΣΚΑΝ. Μὲ διάφορ. γρ. ΠΡΙΣΚΙΛΛΑΝ, ὡς εἶπεν ἄλλου. Ἀπὸ τὸ Πρίσκος, Ῥωμαϊκὸν κύριον ὄνομα ἀνδρὸς, Priscus (ἐξελληνιζόμενον, Ἀρχίας, ὁμοίως ὄνομ. κύρ.) γίνεται θηλυκὸν κύρ. ὄνομ. Πρίσκα (Prisca) καὶ ὑποκοριστικῶς Πρίσκιλλα Priscilla. Ἦτο σύζυγος τοῦ ἐξῆς Ἀκύλα, πιθανὸν ὅτι καὶ Ἰουδαία, ἐπειδὴ δ' Ἀκύλας ἦτον Ἰουδαῖος. Συνήργησαν καὶ οἱ δύο εἰς τὸ κήρυγμα τοῦ Παύλου. 3)—ΑΚΥΛΑΝ. Κύρ. ὄνομ τοῦ ἀνδρὸς τῆς Πρίσκης ἢ Πρισκίλλης, ἀπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Aquila (ἐξελληνιζόμενον Ἀέτιος.) Ἀκύλας ὠνομάζετο καὶ ὁ καταρχὰς τῆς δευτέρας ἑκατονταετηρίδος μεταφράσας τὴν Παλαιὰν Διαθήκην. — ΟΝΗΣΙΦΟΡΟΥ. Ὀνομάσθη καὶ πρότερον. 4)

20. ΕΡΑΣΤΟ. ὄνομ. κύρ. ἀνδρὸς Ἑλληνας, ἀπὸ τὸ ἐπίθετον Ἐραστός (aimable.) Πολίτης ἐπίσημος τῆς Κο-

1) Ἀττικ. II. σελ. 341. 2) Εὐριπίδ. Ἰφιγ. Ταυρ. 1069.
3) Πράξ. ιη'. 2 καὶ 26. καὶ Πρὸς Ῥωμ. ις'. 3. 4) Ἀνατέρ. σελ. 257.

ρίνθου, ἐπειδὴ ἦτον Οἰκονόμος (Trésorier) τῆς πόλεως.

1) Εἰς τὴν Ἐφεσον πρῶτον τὸν ἐγνώρισεν ὁ Παῦλος, καὶ ἐκείθεν τὸν ἔστειλεν, αὐτὸν καὶ τὸν Τιμόθεον εἰς τὴν Μακεδονίαν. 2) ΚΟΡΙΝΘΩ. Γνωστὴ πόλις· περιφέρημος διὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς,

Ἄφνειόν τε Κόρινθον 3) —

κατασκαφεῖσα ἀπὸ τοὺς πλεονέκτας Ῥωμαίους, πολλὰ καὶ δεινὰ παιθοῦσα ἀπὸ τοὺς θηριώδεις Μουσουλμάνους, ἀλλὰ σήμερον ἐλπίζουσα νὰ ὑπερβάλῃ πολὺ τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς εὐδαιμονίαν, ἐὰν τὰ τέκνα τῆς, προητοιμασμένα μὲ χρηστὴν ἀγωγὴν ἀξιοθῶσι νὰ φωνάξωσι μὲ ἑλληνικὸν φρόνημα τὸ

Ἡμεῖς τοι πατέρων μὲγ' ἀμείνονες εὐχόμεθ' εἶναι. 4)

— ΤΡΟΦΙΜΟΝ. Ὁ Τρόφιμος ἦτον Ἕλληγν τὴν πατρίδα Ἐφέσιος· ἐσυνώδευσε τὸν Παῦλον ἕως τὰ Ἱεροσόλυμα. 5)

— ΜΙΑΗΤΩ. Μία τῶν δώδεκα Ἰωνικῶν ἀποικιῶν, πόλις ἐπιφανεστάτη τὸ παλαιόν, τῆς ὁποίας σήμερον μόλις φαίνονται τὰ ἐρείπια ὀνομαζόμενα Μέλασσο.

21. ΠΡΟ ΧΕΙΜΩΝΟΣ. Τὸν προσκαλεῖ εἰς τὴν Ῥώμην, πρὸ τοῦ χειμῶνος, διὰ τοὺς κινδύνους τῆς θαλάσσης, πολὺ τότε πλειοτέρους, καὶ μάλιστα τὸν χειμῶνα, διὰ τὴν ἀτέλειαν τῆς ναυτικῆς, παρ' ὅ,τι εἶναι τὴν σήμερον, 6) ἢ καὶ διότι ἀληθῶς ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς δευτέρας του ἀπολογίας, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπεθύμει νὰ ἴδῃ τὸν Τιμόθεον, πρὶν θανατωθῆ. — ΕΥΒΟΥΛΟΣ. Ὄνομ. κύρ. Ἑλληνικόν. — ΠΟΥΔΗΣ. Ὄνομ. κύρ. ἀπὸ τὸ Ῥωμαϊκὸν Pudens (ἐξἑλληνιζόμενον Αἰσχίνης) ὡς ἀπὸ τὸ

1) Πρὸς Ῥωμ. ις'. 23. 2) Πράξ. ιθ'. 22. 3) Ἰλιάδ. ε'. 570. 4) Αὐτόθ. δ'. 405. 5) Πράξ. κ'. 4. καὶ κά. 29. 6) ROSEN-MULLER. Schol. in. Nov. Test. tom. V. pag. 109.

Crescens ὁ προωνομασμένος Κρήσκης, 1) καὶ ἀπὸ τὸ Clemens ὁ Κλήμης. 2) ΛΙΝΟΣ. Ὑνομ. Ἑλληνικόν, μόνον ἐδῶ μνημονεύμενον, ὁ Λῖνος, πρῶτος ἐπίσκοπος τῆς Ῥώμης· «Μετὰ τὴν Παύλου καὶ Πέτρου μαρτυρίαν» ὡς λέγει ὁ Εὐσέβιος. 3) — ΚΛΑΥΔΙΑ. Γυναικὸς ὄνομ. κύρ Ῥωμαϊκόν Claudia, ὡς καὶ τὸ Κλαύδιος Claudius, πολλῶν ἀνδρῶν Ῥωμαίων, μεταξὺ τῶν ὁποίων, καὶ ὁ μνημονεύμενος ἄλλοῦ 4) ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον αὐτοκράτωρ Κλαύδιος.

22. ΜΕΤΑ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΣΟΥ. Μετὰ τῆς ψυχῆς σου 5) — ΧΑΡΙΣ. Χάριν λέγει, ὡς καὶ καταρχὰς πολλῶν ἄλλων ἐπιστολῶν, 6) τοῦ Θεοῦ τὴν εὐμένειαν, τὰς παρὰ Θεοῦ δωρεάς. Τοῦτο γίνεται φανερώτερον ἀπὸ τὴν συνήθη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν εὐχὴν, Ὁ Θεὸς νὰ σοὺ χαρίσῃ ὅ, τι ἀγαπᾷς! Ὡσαύτως λέγει καὶ πατὴρ περὶ τέκνων, Ἄν μοῦ τὰ χαρίσῃ ὁ Θεός, ἦγουν ἂν μοῦ κάμῃ τὴν χάριν νὰ τὰ φυλάξῃ ζῶντα.

1) Ἀνωτέρ. σελ. 340. 2) Πρὸς Φιλιππησ. δ', 3. 3) Εὐσέβ. Ἐκκλ. ἱστορ. III. 2. σελ. 116. ἐκδ. 1779. 4) Πράξ. ια'. 8. ἡ. 2. 5) Ἴδε ἄνωτέρ. σελ. 157, καὶ 246-247. 6) Ἴδε ἄνωτέρ. σελ. 58.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ

Η ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

Κείμενον.

ΠΑΥΛΟΣ δούλος Θεοῦ, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν.

2. Ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου. ἦν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψεῦδής Θεός πρὸ χρόνων αἰωνίων,

3. Ἐφάνέρωσε δὲ καιροῖς ἰδίαις τὸν λόγον αὐτοῦ, ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

4. Τίτῳ γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν, χάρις, ἔλεος, εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

5. Τοῦτου χάριν κατέλιπόν σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσης καὶ καταστήσης κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους, ὡς ἐγὼ σοὶ διατάξαμην.

6. Εἷ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπότακτα.

Νέα μετάφρασις.

ΠΑΥΛΟΣ, δούλος Θεοῦ, ἀπόστολος Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν πίστιν τῶν ἐκλεκτῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν τελείαν γνῶσιν τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας,

2. Μὲ ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου, τὴν ὁποίαν ὑπεσχέθη πρὸ χρόνων αἰωνίων ὁ ἀψεῦδής Θεός.

3. Τὴν ἐφάνέρωσε δὲ εἰς τοὺς πρέποντας καιροὺς, διὰ τοῦ λόγου τοῦ κηρύγματος, τοῦ ἐμπιστευθέντος εἰς ἐμὲ ἐκ προσταγῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

4. Εὔχομαι εἰς τὸν Τίτον, γνησίον τέκνον κατὰ τὴν κοινὴν ἡμῶν πίστιν, χάριν, ἔλεον, εἰρήνην ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς, καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

5. Διὰ τοῦτο σὲ ἀφήκα εἰς τὴν Κρήτην, νὰ ἐπιδιορθώσης τὰ λειπόμενα, καὶ νὰ καταστήσης, ὡς σ' ἐδιάταξα, εἰς πᾶσαν πόλιν πρεσβυτέρους,

6. Ὅντινα γνωρίζῃς ἀνέγκλητον, μιᾶς γυναικὸς ἀνδρα, ἔχοντα τέκνα πιστὰ, ὅχι κατηγορούμενα ὡς ἄσωτα ἢ ἀνυπότακτα.

7. Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνεγκλητον εἶναι, ὡς Θεοῦ οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην μὴ αἰσχροκερδῆ·

8. Ἄλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ·

9. Ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διαδοχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ, καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

10. Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς

11. Οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν, οἵτινες θλοὺς οἴκους ἀνατρέπουσι, διδάσκοντες ἅ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν.

12. Εἰπέ τις ἐξ αὐτῶν ἴδιος αὐτῶν προφήτης· Κ ρ ἦ τ ε ς ἀ ε ἰ ψ ε ὤ σ τ α ἰ , κ α κ ἄ θ η ρ ἰ ἄ γ α σ τ ἔ ρ ε ς ἄ ρ γ α ἰ .

13. Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής· δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει·

14. Μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις, καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν.

7. Διότι ὁ ἐπίσκοπος χρεωσθεὶς νὰ ᾖ ἀνεγκλητος, ὡς οἰκονόμος Θεοῦ, νὰ μὴν ᾖ αὐτάρετος, ὀργίλος, νὰ μὴν ἀτακτῆ ὡς μεθυσομένος, νὰ μὴ κτυπᾷ, νὰ μὴ εἶν' αἰσχροκερδής.

8. Ἄλλὰ φιλόξενος, φίλος τοῦ καλοῦ, σώφρων, δίκαιος, ὅσιος, ἐγκρατής·

9. Προσκολλημένος εἰς τὸν διδαχθέντα λόγον τῆς πίστεως, διὰ νὰ δύναται καὶ νὰ παρακινῆ εἰς τὴν ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν καὶ νὰ ἐλέγχη τοὺς ἀντιλέγοντας.

10. Διότι εἶναι καὶ πολλοὶ ἀνυπότακτοι, ματαιολόγοι, φρενοπλάνοι, καὶ μάλιστα οἱ ἀπὸ τὴν περιτομῆν [ἐρχόμενοι εἰς τὸν Χριστόν·]

11. Τοὺς ὁποίους χρεωστοῦμεν νὰ ἐπιστομίζωμεν. Αὐτοὶ ἀναποδογυρίζουν ὀλοκλήρους οἰκίας, διδάσκοντες, διὰ κέρδος αἰσχρῶν, βσα δὲν πρέπει [νὰ διδάσκωνται.]

12. Ἐμαρτύρησέ τις ἀπ' αὐτοὺς ἴδιος τῶν προφήτης, λέγων. Οἱ Κ ρ η τ ι κ οῖ π ἄ ν τ ο τ ε ψ ε ὤ σ τ α ἰ , κ α κ ἄ θ η ρ ἰ ἄ , κ ο ἰ λ ἰ ἄ ἰ α ἰ ἄ ρ γ α ἰ .

13. Καὶ ἡ μαρτυρία αὕτη εἶν' ἀληθινή· διὰ τὸ ὅποιον ἔλεγε αὐτοὺς ἀστηρά, νὰ ὑγιαίνωσιν εἰς τὴν πίστιν,

14. Μὴ προσέχοντες εἰς μύθους Ἰουδαϊκοῦς, καὶ εἰς ἐντολὰς ἀνθρώπων ἀποστρεφόμενων τὴν ἀλήθειαν.

15. Πάντα μὲν καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμιάνται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις.

16. Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναι, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς, καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

15. Ὅλα καθαρὰ εἰς τοὺς καθαροὺς· εἰς δὲ τοὺς μιαρῶς καὶ ἀπίστους τίποτε δὲν εἶναι καθαρὸν, ἀλλ' ἔχουν μιασμένον καὶ τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν.

16. Ὁμολογοῦν ὅτι γνωρίζουν τὸν Θεόν, μὲ τὰ ἔργα δὲ τὸν ἀρνοῦνται, ἄνθρωποι σιχαμένοι, ἀπειθεῖς καὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

Ὁ Τίτος, πρὸς τὸν ὁποῖον ἐγράφη ἡ παροῦσα ἐπιστολή, εἶναι ὁ αὐτὸς καὶ ὁ μνημονευθεὶς, 1) καὶ μνημονευόμενος ἔτι καὶ εἰς τὴν πρὸς Γαλάτας καὶ εἰς τὴν πρὸς Κορινθίους ἐπιστολήν, ὡς συνεργὸς τοῦ Παύλου 2) Ἀπὸ τοῦτον κατεστάθη ἐπίσκοπος τῆς Κρήτης, ὅπου καὶ ἀπέθανεν ἐννενηκοντατετραετῆς τὴν ἡλικίαν, ὡς ἱστορήσεν ὁ Ἱερώνυμος. 3)

1. ΚΑΤΑ ΠΙΣΤΙΝ. Αναφέρεται εἰς τὸ Ἀ π ὅ σ τ ο λ ο ς. Σταλμένος (λέγει) ἀπὸ τὸν Χριστὸν, νὰ διδάσκω τοὺς ἐκλεκτοὺς τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν. — ΕΚΛΕΚΤΩΝ. Ἐκλεκτοὺς ὀνομάζει τοὺς μέλλοντας νὰ δεχθῶσι τὸ κήρυγμα ἐθνικῶς, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ παράλληλον ρητὸν, « Ἀπόστολος. . . διδάσκαλος ἐθνῶν ἐν πίστει καὶ ἀληθείᾳ, » 4) ἔτι δὲ καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ὅσοι ἀποτασσόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμόν, ἤχουν τὴν παλαιὰν ἐκλογὴν, ἤρχοντο εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐγένοντο μετὰ τῶν ἐθνικῶν νέοι ἐκλεκτοί,

1) Σελ. 340. 2) Β'. Πρὸς Κορινθ. β'. 12 ζ'. 6, 13, 14. η. 16, 23 εβ'. 18 Πρὸς Γαλάτ. β'. 3. 3) SCHLEUSNER. Nov. Lex. Nov. Testam. V. Τίτος. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθεον β'. 7.

1) και δεύτερος Λ α δ ε περιούσιος, ως τούς ονομάζει εις τὸ τέλος τοῦ δευτέρου κεφαλαίου τῆς παρούσης ἐπιστολῆς. — ΑΛΗΘΕΙΑΣ ΤΗΣ ΚΑΤ' ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ. Ὡς καὶ νὰ ἔλεγε, Τῆς ἀληθινῆς εὐσεβείας, εις διάκρισιν τῆς τῶνομα μόνον εὐσεβείας· διότι εὐσεβεῖς ὠνομάζοντο καὶ οἱ πιστεύοντες πολλοὺς θεοὺς, ἂν τοὺς ἐπίστευαν πληροφορημένοι περὶ τῆς ὑπάρξεώς των.

2. ΖΩΗΣ ΑΙΩΝΙΟΥ... ΧΡΟΝΩΝ ΑΙΩΝΙΩΝ. Αἰών, κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν του, Αἰ εἰ ὦ ν, 2) σημαίνει διαμονήν, οὐτ' ἀρχὴν οὔτε τέλος ἔχουσαν, ὡς λέγομεν Αἰώνιον τοῦ θεοῦ τὴν ὑπαρξίν· δεύτερον, διαμονὴν ἔχουσαν ἀρχήν, ἀλλ' ὄχι καὶ τέλος, ὡς ἐδῶ τὸ Ζωῆς αἰωνίου καὶ καταχρηστικῶς, διαμονὴν μακροχρόνιον, ὡς εἶναι τὸ Πρὸ χρόνων αἰωνίων ἤγουν πολλοὺς καὶ μακροὺς χρόνους πρὸ τῆς ἐλεύσεως τοῦ Χριστοῦ ὑπεσχέθη ὁ θεὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν, διὰ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἀμυδρῶς ὅμως· τώρα δὲ τὴν ἐφανέρωσε σαφέστερα διὰ τῆς Νέας Διαθήκης. — ΕΠΗΓΓΕΙΛΑΤΟ. Ὑπεσχέθη. 3) — ΑΨΕΥΔΗΣ. Ὅστι· δὲν ψεύδεται, ἤγουν δὲν ἀθετεῖ τοὺς λόγους καὶ τὰς ὑποσχέσεις του. Ὅτι τοιοῦτος ἔπρεπε νὰ ᾗναι ὁ θεὸς τὸ ἐκατάλαβαν, καὶ οἱ τοὺς ψευδεῖς θεοὺς λατρεύοντες,

Νηρέως προφήτης Γλαῦκος, ἀψευδῆς θεός. 4)

3. ΚΑΙΡΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ. Εἰς τοὺς προσήκοντας καὶ πρόποντας καιροῦς. 5) — ΤΟΝ ΛΟΓΟΝ ΑΥΤΟΥ. Πολυσήμαντος λέξις ὁ Λόγος. Ἰδामεν ὅτι ἐσήμαινε τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν, αὐτὸ τοῦ Χριστοῦ τὸ Εὐαγγέλιον, 6) Ἐδῶ σημαίνει τὴν ὑπόσχεσιν, ὡς καὶ εἰς ἄλλα μέρη τῆς

1) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 89. καὶ 271—272. 2) Ἀριστοτέλ. Περί οὐραν. I. 9. σελ. 617. 3) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 92. 4) Εὐριπίδ. Ὅρ. 36+. 5) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 88. 6) Αὐτόθ. σελ. 70 καὶ 274.

Νέας Διαθήκης, 1) τὸ ὁποῖον μαρτυρεῖται καὶ ἀπὸ τὸ προηγούμενον «Ἐπηγγεῖλατο δὲ ἀψευδῆς θεός.» Καὶ τοῦτο ἢ καθ' ἑβραϊσμόν, ὡς τὸ «Οὐκ ἐπίστευσαν τῷ λόγῳ αὐτοῦ.» 2) καὶ τὸ «Ζῆσόν με κατὰ τὸν λόγον σου.» 3) ἢ καὶ κατὰ παρακμάζοντα ἑλληνισμόν, ἐπειδὴ καὶ σήμερον ἀκόμη Λόγον νοοῦμεν πολλάκις τὴν Ὑπόσχεσιν, οἷον Ἐδωκε τὸν λόγον του (donner sa parole), Δὲν ἐφύλαξε τὸν λόγον του (manquer à sa parole) — Ὁ ΕΠΙΣΤΕΥΘΗΝ. Ἐξηγήθη πρότερον. 4) ΚΑΤ ΕΠΙΤΑΓΗΝ, Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο. 5)

4. ΤΙΤΩ . . . ΗΜΩΝ. Κατ' ἄλλο σχεδὸν δὲν διαφέρει ἀπὸ τὸν καταρχὰς τῆς πρώτης Πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολῆς χαιρετισμόν, 6) πλὴν ὅτι τὸ ἐκεῖ Ἐν πίστει, ἐξεφράσθη ἐδῶ, Κατὰ κοινὴν πίστιν. «Κατὰ κοινὴν πίστιν τέκνον» ἢ «Ἐν πίστει τέκνον» εἶναι ἡ αὐτὴ φιλόστοργος τὴν φράσιν προσηγορία, καὶ τὸ συνήθως λεγόμενον ἀπὸ τοὺς ἱερωμένους εἰς ἡμᾶς τοὺς κοσμικοὺς Πνευματικὸν τέκνον. Ὁ δὲ ἀκούων τὰς ἀμαρτίας μας ἱερεὺς μᾶς ὀνομάζει καὶ Πνευματικὰ πατέρα, ὡς ἡμεῖς ὄν ὀνομάζομεν κατ' ἔλλειψιν Πνευματικὸν (confesseur,) ἀντὶ τοῦ Πνευματικὸν πατέρα.

5. ΚΡΗΤΗ. Ὀνομάζεται ἡ Κρήτη καὶ εἰς τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, 7) νῆσος περίφημος τοπαλαιόν, στολισμένη μὲ ἑκατὸν πόλεις κατὰ τὸν Ὅμηρον. Οἱ κατοικοῦντες αὐτὴν σήμερον χριστιανοί, πρὸ πολλοῦ τυραννοῦμενοι ἀπὸ τοὺς ἀγρίους Μουσουλμάνους, ὥστε ν' ἀναγκασθῶσι πολλοὶ ἐξ αὐτῶν καὶ ν' ἀρνηθῶσι τὴν εἰς

1) Λουκ. α'. 20 Πρὸς Ἑβρ. ζ'. 28 2) Ψαλμ. ρς, 24.
3) Ψαλμ. ρθ'. 25. 4) Ἀνωτέρ. σελ. 72. 5) Αὐτόθι. σελ. 58.
6) Αὐτόθι. 7) Πράξ. κζ'. 7.

Χριστὸν πίστιν, ἀναμνησθέντες τὴν ἀρχαίαν δόξαν καὶ συν-
ομύσαντες, ἐπολέμησαν τοὺς τυράννους τῶν μὲ πολλὴν
πλειοτέραν ἀνδρείαν, ὅσης ἔδειξαν κατὰ τῶν Τρώων οἱ
πρόγονοί των,

Οἱ Κρήτην ἑκατόμπολιν ἀμφενέμοντο. 1)

Ἄλλὰ ματαίως. Τοῦτο μόνον ἐκέρδισαν οἱ ταλαίπωροι,
να καταστήσωσιν ἀπὸ τοῦ νῦν (1·30) εἰς τὸ ἐξῆς πολὺ
ἀγριωτέρους τοὺς τυράννους τῶν, διὰ τὸ ἐξαιλειφθῆ ὀλο-
τελα τὸνομα τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τὴν νῆσον· διότι τοῦτο ἐκρίθη
συμφορώτερον ἀπὸ τοὺς ἐπαγγελιομένους Χριστιανούς
ἡγεμόνας. — ΕΠΙΔΙΟΡΘΩΣΗΣ. Νὰ διορθώσης ὅσα δὲν ἔ-
φθασα ἀκόμῃ ἐγὼ νὰ διορθώσω. — ΚΑΤΑ ΠΟΛΙΝ ΠΡΕ-
ΣΒΥΤΕΡΟΥΣ. Τὸ «Καταστήσης κατὰ πόλιν πρεσβυτέ-
ρους» σημαίνει τὸ αὐτὸ καὶ τὸ «Χειροτονήσαντες...
πρεσβυτέρους κατ' ἐκκλησίαν.» 2) Καὶ πρεσβυτέρους λέ-
γει τοὺς καὶ ἐπισκόπους ὀνομαζομένους, ὡς φαίνεται ἀπὸ
τὸ ἐξῆς ἑβδομον ἐδάφιον, καὶ ἀπὸ τὰ πρότερον διεξοδι-
κῶς σημειωθέντα. 3) Αὐτοὶ ἐπέμποντο ἀπὸ τὸ Πρεσβυ-
τέριον τῆς πόλεως, ὅπου πρῶτον εἶχε κατασταθῆν ἡ
ἐκκλησία, εἰς τὰς πέριξ χώρας. Αἱ δευτέραι αὗται ἐκκλη-
σῖαι, ἀποικίαι καὶ τρόπον τινὰ θυγατέρες τῆς πρώτης ἐκ-
κλησίας, ἐσυγκροτοῦσαν καὶ αὐτοὶ πρεσβυτέριον (chari-
tre,) εἰς τὸ ὁποῖον ὁ πρωτοπρεσβύτερος ὀνομάζεται ἰδιαι-
τέρως καὶ ἐπίσκοπος. καθὼς καὶ ὁ πρωτοπρεσβύτερος τῆς
πρώτης πόλεως· ἀπὸ τὸν ὁποῖον ὅμως ἦτον ἀνεξάρτητος
καὶ αὐτὸς καὶ ἡ ἐκκλησία του· καὶ ἴσως οὗτοι οἱ δευτέροι
ἐπίσκοποι εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ οἱ ὀνομασθέντες ἔπειτα Χω-
ρεπίσκοποι. Ἄφοῦ ὅμως ὁ πρωτοπρεσβύτερος τῆς

1) Ἰλιάδ. β'. 649. 2) Πράξ. ιδ'. 23. 3) Ἄνωτέρ. σελ.
101 — 104 καὶ 186.

πρώτης ἐκκλησίας ἔλαβεν ἐξουσίαν καὶ εἰς τὰς λοιπὰς ἐκκλησίας, οὗτος μὲν ὠνομάσθη Ἄρχιεπίσκοπος, εἰς δὲ τῶν λοιπῶν ἐκκλησιῶν τοὺς πρωτοπρεσβυτέρους ἔμεινε τὸ ὄνομα τῶν ἐπισκόπων.

6. ANEΓΚΛΗΤΟΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 1) — **ΜΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΑΝΗΡ.** Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο 2) — **ΤΕΚΝΑ...** **ΠΙΣΤΑ.** Πιστεύοντα δηλαδὴ εἰς Χριστόν. Καταρχὰς τοῦ κηρύγματος, οἱ προσερχόμενοι εἰς τὴν νέαν πίστιν, διὰ τοῦτο ὅτι ἦτο νέα, ἐσύμβαινε πολλάκις νὰ μένωσιν εἰς μακρὸν ἢ καὶ μέχρι τέλους ἄπιστα τὰ τέκνα τοῦ πιστεύοντος πατρὸς, ὡς ἐξεναντίας νὰ μένη ὁ πατὴρ ἄπιστος, ἀφοῦ ἐπίστευαν τὰ τέκνα του. Ἀποβάλλει λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν ὁ Ἀπόστολος τὸν πιστὸν ἀλλ' ὄμως ἔχοντα ἀκόμη τέκνα ἄπιστα πατέρα καὶ τοῦτο δι' εὐλογον αἰτίαν, ἐπειδὴ ὅστις δὲν ἐδυνήθη νὰ πείσῃ τὰ ἴδια τέκνα νὰ δεχθῶσι τὴν εἰς Χριστόν πίστιν, πολὺ δυσκολώτερον ἔμελλε νὰ κατηχήσῃ ἄλλους εἰς αὐτήν. — **ΑἴΩΤΙΑ.** Σώζεται εἰς τὴν γλῶσσαν ἡ λέξις, ἔχουσα καὶ συνώνυμον τὴν κοινῶς λεγομένην **Παράλυσι** ἢ **Παραλύσειαν** (dissolution,) ὡς ὠνομάζομεν καὶ **Παραλυμένον** (dissolutὸν ἄσωτον.) Ὁ Πέτρος τὴν ὠνόμασεν **Ἄσωτίας ἀνάχυσιν.** 3) ὡς νὰ ἔλεγε καὶ Ἄσωτίαν ἀνάχυστον, πλημμυροῦσαν δηλαδὴ καὶ ἐκχεομένην ὑπὲρ τὰ θρία, ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ὑδάτων. — **ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΑ.** Τὰ μὴ ὑποτασσόμενα εἰς τοὺς γονεῖς, ὡς ὠνόμασε 4) γενικώτερον Ἄνυποτάκτους τοὺς μὴ ὑποτασσομένους εἰς τοὺς μεγάλους γονεῖς, τοὺς νόμους. Τὸ αὐτὸ παραγγέλλει καὶ εἰς τὴν Πρὸς Τιμόθεον, ὅπου 5) ἐξηγήθη τὸ περὶ τῶν τέκνων πλατύτερον.

1) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 119. 2) Αὐτόθ. σελ. '05. 3) Α', Καθολ. Πέτρ. δ', 4. 4) Α', Πρὸς Τιμόθ. α. 9. σελ. (68. 5) Αὐτόθ. γ'. 4. σελ. 112.

7. ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ. Ἰδαμεν 1) ὅτι, κατὰ τοὺς ἀποστολικοὺς χρόνους, τὸ Ἐπίσκοπος, ἦτον ὄνομα κοινὸν εἰς ὁλοὺς τοὺς ὀνομαζομένους τότε πρεσβυτέρους καὶ σήμερον Ἱερεῖς ὡς ἐπισκεπτομένους τὰς ἐμπιστευθείσας εἰς αὐτοὺς ψυχὰς ἀπ' αὐτὸν τὸν Χριστὸν, ὅστις πρῶτος ὀνομάσθη «Ποιμὴν καὶ ἐπίσκοπος τῶν ψυχῶν ἡμῶν.» 2) Σήμερον Ἐπισκόπουσ (Evêques) ἰδιαιτέρως ὀνομαζόμεν τοὺς Ἀρχιερεῖς, χωριστοὺς ἀπὸ τοὺς Ἱερεῖς, ὡς ἄρχοντας δηλαδὴ τῶν Ἱερέων, καθὼς τὸ νοοῦν καὶ ὅσοι ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς Ἀγγλοὺς ἐφύλαξαν τὸ τάγμα τῶν Ἐπισκόπων, εἶθεν ὀνομάσθησαν καὶ Ἐπισκοπιανοὶ (Eπισκοπιανοί) (Epi-scopaux,) εἰς διάκρισιν τῶν ἀρχουμένων εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πρεσβυτέρου καὶ διὰ τοῦτο ὀνομαζομένων Πρεσβυτεριανῶν (Prebytériens.) Οἱ δὲ λοιποὶ Καθιδυσταὶ καὶ Λουθηρανοὶ ὀνομάζουσι τοὺς Ἱερεῖς των, Πρεσβυτέροσ (Anciens) τὸν δὲ διδάσκοντα ἐπ' ἐκκλησίας, Διάκονον (ministre) καὶ Ποιμένα (pasteur.) — ΑΝΕΓΚΛΗΤΟΝ. Ἰδε τὰ προλεγεμένα. 3) — ΘΕΟΥ ΟΙΚΟΝΟΜΟΝ. Οἰκονόμος (οὐσιαστ.) κυρίως λέγεται ὁ διοικῶν καὶ φυλάσσων τὰ χρήματα καὶ κτήματα τοῦ οἰκοδεσπότου (Econome) «Οἰκονόμους τοὺς (γρ. τοὺς τὰ) κατὰ τὸν οἶκον νεμομένους» λέγει ὁ Φώτιος. Οἰκονόμος ἀκόμη πόλεως ὀνομάσθη καὶ ὁ διοικητὴς τῶν χρημάτων τῆς πόλεως ἑλλης, ὡς ὀνομάζετο ὁ προλεγεμένος 4) Ἐραστός, Οἰκονόμος τῆς Κορίνθου. Οἰκονόμον ἔλεγον ἀκόμη καὶ τὸν διοικοῦντα τὰ κτήματα τινὸς ἐκκλησίας (Fabricien, Marguillier.) Ἡ πρώτη καὶ τρίτη σημασία σώζεται εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν· ἡ ἐκκλησία μάλιστα, ἀφοῦ αἱ ἀνόητοι δωρεαὶ τῶν χριστιανῶν, καὶ ἐξαιρέτως τῶν αὐτοκρατόρων, τὰς κατεπλούτισαν ὑπὲρ τὸ δίκαιον,

1) Ἀνωτ. σελ. 104, καὶ 186. 2) Α'. Καθολ. Πέτρ. β'. 25.

3) Ἀνωτέρ. σελ. 113 - 114. 4) Αὐτόθ. σελ. 349.

εἶχαν χρεῖαν οἰκονόμου. Ἄλλ' εἷς τινὰς ἐκκλησίας αὐτὸς δ' ἐπίσκοπος ἐψήφισεν αὐτοθελήτως τὸν οἰκονόμον, ἢ μᾶλλον ἐπώλει τὸ ἐπάγγελμα τοῦ οἰκονόμου εἰς τὸν ἔχοντα νὰ τὸ ἀγοράσῃ, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸν δεῦτερον κανόνα τῆς ἐν Χαλκηδόνι οἰκουμενικῆς τετάρτης συνόδου (ἔτ. 451) «Προβάλλοιτο ἐπὶ χρήμασιν οἰκονόμον.» Εἰς ἄλλους δὲ οὐδὲ οἰκονόμον ὅλως ὑπέφερον δ' ἐπίσκοπος νὰ ἔχη, ἀλλ' οἰκονόμει αὐτὸς ὡς ἴδιά του τὰ κοινὰ τῆς ἐκκλησίας χρήματα, καὶ κτήματα, ὡς μαρτυρεῖται πάλιν ἀπὸ τὸν εἰκοστὸν ἔκτον κανόνα τῆς αὐτῆς συνόδου, ὅστις ὑποχρεώνει τοὺς ἐπισκόπους νὰ ἔχωσι καὶ οἰκονόμους, «Ὡστε μὴ ἀμάρτυρον εἶναι τὴν οἰκονομίαν τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἐκ τούτου σκορπίζεσθαι τὰ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας πράγματα, καὶ λοιδορίαν τῇ ἱερwsύνη προστριβεσθαι, κ. τ. λ.» Ὁ κανὼν οὗτος ἀρκεῖ νὰ μᾶς διδάξῃ εἰς πόσον ἐπροχώρησε κατὰ τὴν πέμπτην ἑκατονταετηρίδα ἀπὸ Χριστοῦ ἡ ἀλλότριος τῆς ἀποστολικῆς ἐκκλησίας αἰσχροκέρδεια.

Ἐμακρύνθην πολὺ ἀπὸ τὴν προκειμένην τῆς ἐπισκοπῆς ἐξήγησιν· ἀλλὰ συγχωροῦνται αἱ τοιαῦται παρεκβάσεις εἰς τὸν **ΙΕΡΑΤΙΚΟΝ ΣΥΝΕΚΔΗΜΟΝ**, τοῦ ὁποίου σκοπὸς εἶναι ὄχι μόνη ἡ ἐξήγησις τῶν ἀποστολικῶν παραγγελμάτων, ἀλλὰ καὶ ἡ εἶδησις τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας. Μᾶς ἔβλαψε πολὺ καὶ ἱερωμένους καὶ κοσμικοὺς ἡ ἄγνοια τῆς ἱστορίας ταύτης. Ἐπιστρέφω λοιπὸν εἰς τὸ προκείμενον, μετὰ μικρὰν προσθήκην εἰς τὰ λεχθέντα, ταύτην, ὅτι τὸ **Οἰκονόμος** ἔχει καὶ ἄλλην σημασίαν συνηθετέραν εἰς ἡμᾶς τὴν ἐπιθετικὴν· **Ἀνθρωπὸν οἰκονόμον** (**ménager**) ὀνομάζομεν τὸν μὴ δαπανῶντα, πλὴν ὅπου ἡ δαπάνη εἶναι εὐλογος, μηδὲ υπερβαίνοντα τοὺς χρηματικούς του πόρους καὶ ἐξεναντίας **Ἀνοικονόμον** τὸν φιλοδάπανον, τὸν κοινότερον λεγόμενον **Ἐξοδιαστήν** (**dépensier**.) Τὸ «θεοῦ οἰκονόμον» νοεῖται ἐδῶ μεταφο-

ρικῶς. Οἰκονόμοι Θεοῦ εἶναι οἱ αὐτοὶ καὶ τοὺς ὁποίους ἀλλοῦ ὠνόμασεν «Οἰκονόμους μυστηρίων Θεοῦ,» προσθέτων ἀμέσως καὶ τὴν αἰτίαν τῆς μεταφορᾶς ταύτης, «Ὁ δὲ λοιπὸν ζητεῖται ἐν τοῖς οἰκονόμοις ἵνα πιστὸς τις εὑρεθῇ.»

1) Ὡς, λέγει, ὁ ἐμπιστευθεὶς βιωτικὰ πράγματα πρῶτως καὶ καθ' αὐτὸ χρεωστῆναι νὰ φανῇ πιστὸς οἰκονόμος, ἔτοιμος νὰ δώσῃ εἰς τὸν κύριον τῶν πραγμάτων λογαριασμὸν τῆς οἰκονομίας τόσον ἀκριβῆ, ὥστε νὰ μὴν ἔχη τι περιπλέον νὰ τοῦ ζητήσῃ ὁ κύριος, ὁμοίως καὶ ὁ οἰκονόμος τοῦ Θεοῦ, ἤγουν ὁ ἐμπιστευθεὶς ψυχῶν οἰκονομίαν, χρεωστῆναι νὰ φροντίσῃ νὰ μὴν ἀπολεσθῇ καμία ἀπ' αὐτὰς δι' αὐτόν· τὰς ἀπολλύει δὲ, ἐὰν δέν τας διδάσκη, καὶ πλέον ἔτι ἐὰν δὲν πιστόνῃ τὴν διδαχὴν μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἰδίας του διαγωγῆς. — ΑΥΘΑΔΗ. Τὸ Αὐθάδης εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν σημαίνει πλέον τὸν Προπετῆ. 2) Τὸ ἐμετάφρασα Αὐτάρεσκον (κατὰ τὴν ἑτυμολογίαν του, «Ὁ ἑαυτῷ ἀρέσκων· Ἀδεῖν γὰρ τὸ ἀρέσκειν.») 3) Παρόμοια καὶ ὁ Σουίδας· «Αὐθάδης, αὐτάρεσκος· ὑπερόπτης.» Ὁ δὲ Θεοφύλακτος, «Αὐθάδης, αὐτάρεσκον, αὐτογνώμως καὶ αὐτοβούλως, καὶ ἄνευ γνώμης τῶν ἀρχομένων· τοῦτο γὰρ τυραννικόν.» 4) — ΟΡΓΙΛΟΝ. Ὁξόθυμον, τὸν κοινοτέρως λεγόμενον Ἀφόθυμον ἀπὸ τὸ Ἀψά («Αἶψα, εὐθέως, ὠκέως, ταχέως» Ἡσύχ.) καὶ τὸ Θυμός· Ἡ Ὀργὴ καθ' ἑαυτὴν δὲν εἶναι κακὴ· ὡς εἶναι «Καιρὸς παντὶ πράγματι» οὕτως εἶναι καὶ Καιρὸς ὀργῆς, κατὰ μὲν τὴν βίον, ὅταν ἔλθῃ τις εἰς ἀνάγκην νὰ ἀντισταθῇ εἰς τὰς ἀδικίας τῶν ἄλλων, νὰ ὑπερμαχήσῃ ὑπὲρ συγγενῶν, ὑπὲρ οἰκείων, ὑπὲρ τῶν νόμων, ὑπὲρ τῆς πατρίδος· ἢ ἀοργη-

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 1 2. 2) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 309.
3) Ἑτυμολογικ. σελ. 168. 4) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 572.

σία εἰς τοιαύτας περιστάσεις εἶναι ἡλίθιος ἀνανδρία. «Οἱ γὰρ μὴ ὀργιζόμενοι ἐφ' οἷς δεῖ, ἡλίθιοι δοκοῦσιν εἶναι, καὶ οἱ μὴ ὡς δεῖ, μηδὲ οἷς δεῖ. . τὸ δὲ προπηλακίζομενον ἀνέχεσθαι καὶ τοὺς οἰκείους περιορᾶν, ἀνδραποδῶδες.» 1) Ἐξεναντίας ἡ ὀργιλότης, ἤγουν ἡ εὐκολία νὰ ὀργιζώμεθα πάραυτα, κατὰ τῶν ὁποίων δὲν πρέπει, περὶ ὧν δὲν πρέπει καὶ πλέον τοῦ πρέποντος, εἶναι κακῆς ψυχῆς πάθος, «ταχέως μὲν ὀργίζονται, καὶ οἷς οὐ δεῖ, καὶ ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ μᾶλλον ἢ δεῖ. κ.τ.λ.» 2) Ἀρκετὰ μᾶς ἐφανέρωσεν ἡ θρησκεία τὴν διαφορὰν τῆς Ὀργῆς ἀπὸ τῆς Ὀργιλότητος, διὰ τοῦ «Ὀργίσεσθε καὶ μὴ ἀμαρτάνετε» 3) καὶ πλέον ἔτι διὰ τοῦ «Πᾶς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ΕΙΚΗ, ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει.» 4) ὅπου τὸ ΕΙΚΗ (ἤγουν χωρὶς αἰτίαν.) δείχνει ὅτι δὲν ἀπαγορεύει διόλου τὴν ὀργὴν, ἀλλὰ παραγγέλλει νὰ μὴ τὴν μεταβάλλωμεν εἰς ὀργιλότητα. ὡς ὀρθῶς τὸ ἡρμῆνευσεν ὁ Νύσσης Γρηγόριος· «Οὐ καθόλου τὴν ὀργὴν ἀπεῖπεν ὁ θεός· ἔστι γὰρ καὶ ἐπὶ καλῷ ποτε τῇ τοιαύτῃ τῆς ψυχῆς χρῆσασθαι ὀργῇ· ἀλλὰ τὸ πρὸς τὸν ἀδελφὸν ὀργιστικῶς ποτε σχεῖν ἐπὶ μηδενὶ ἀγαθῷ. . . . Ἡ γὰρ προσθήκη τοῦ ΕΙΚΗ δείκνυσι τὸ εὐκαιρον πολλάκις τῆς τοῦ θυμοῦ χρήσεως, ὅταν ἐπὶ κολάσει τῆς ἀμαρτίας ζέσῃ τὸ πάθος.» 5) Ὅσον ἡ ὀργὴ κολάζει τὰς ἀμαρτίας, τόσον ἐξεναντίας ἡ ὀργιλότης τὰς γεννᾷ, καὶ, ὡς ἔλεγεν ὁ Σαλωμῶν, τὰς ἀνασκάπτει, «Ἄνθρωπος θυμώδης, ἐγείρει νεῖκος, ἄνθρωπος [δὲ] ὀργίλος ἐξώρυξεν ἀμαρτίαν.» 6) Διὰ τοῦτο καὶ μᾶς παραγγέλλει ὁ αὐτὸς πάλιν νὰ φεύγωμεν τοὺς ὀργίλους, «Μὴ ἴσθι ἑταῖρος ἀνδρὶ θυμώδει, φίλῳ δὲ ὀργίλῳ μὴ συναυλί-

1) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομ. IV. 5. σελ. 75. 2) Ὁ αὐτὸς Αὐτόθι. 3) Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 26. 4) Ματθ. ε. 22. 5) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 504. 6) Παροιμ. κθ'. 22.

ζου· μήποτε μάθης τῶν ἐδῶν αὐτοῦ, καὶ λάθης βρόχους τῇ σῆ ψυχῇ.» 1) ΜΗ ΠΑΡΟΙΝΟΝ, ΜΗ ΠΛΗΚΤΗΝ. Ἐξηγήθησαν πρότερον. 2) — ΜΗ ΑΙΣΧΡΟΚΕΡΔΗ. Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο. 3) Σημεῖω μόνον, ὅτι ἐδῶ τινὰ ἀντίγραφα, ἀντι τοῦ Αἰσχροκερδῆ, φέρουν Αἰσχρολόγον. Ἡ διάφορος αὕτη γραφή, ἀν καὶ πιθανῆ (ἐπειδὴ ἡ παροιμία γενεᾷ πολλάκις καὶ τὴν αἰσχρολογίαν,) δὲν εἶν ὁμοῦς γνησίαι. Ἐξεναντίας τὸ Αἰσχροκερδῆ φαίνεται ὅτι ἐπρόκρινεν ἐπίτηδες ὁ Ἀπόστολος γράφων πρὸς Κρητικούς, οἱ ὅποιοι κατὰ τοῦ Πολυβίου τὴν μαρτυρίαν, ἦσαν αἰσχροκερδέστατοι. «Καθόλου δὲ περὶ τὴν αἰσχροκέρδειαν καὶ τὴν πλεονεξίαν τρόπος οὕτως ἐπιχωριάζει παρ' αὐτοῖς, ὥστε παρὰ μόνους Κρηταιεῦσι τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων μὴδὲ αἰσχρὸν νομίζεσθαι κέρδος.» 4)

8. ΦΙΛΟΞΕΝΟΝ. Ἐξηγήθη πρότερον. 5) ΦΙΛΑΓΑΘΟΝ. «Τὸν ἐπιεικῆ, τὸν μέτριον, τὸν μὴ φθονοῦντα», ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος. 6) «Τὸν φίλον παντὸς ἀγαθοῦ» ὡς ἤθελε τὸ ἐξηγήσειν ὁ Οἰκουμένιος. 7) Ὁ χαρακτήρ τοῦ Φιλαγάθου (bienveillant) γνωρίζεται ἀπὸ τὴν μὲ ἀγαθοὺς ἀναστροφὴν, καὶ τὴν ὁποίαν ἔχει σπουδὴν νὰ συντρέχῃ εἰς τὴν κατόρθωσιν παντὸς καλοῦ ἔργου. — ΣΩΦΡΟΝΑ. Ἐξηγήθη πρότερον. 8) ΔΙΚΑΙΟΝ, ΟΣΙΟΝ. Ὁρθῶς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος, «Δίκαιον τὰ πρὸς ἀνθρώπους, τουτέστιν ἀπροσωπώληπτον. Ὁσιον, τουτέστιν εὐλαβῆ περὶ τὰ θεῖα, μὴδὲν τῶν τῷ θεῷ ὀφειλομέ-

- 1) Παροιμ. κβ'. 24-25. 2) Πρὸς Τιμόθ. γ'. 3. σελ. 107-108. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 108-109. 4) Πολύβ. VI. 46. § 43. Ἴδε καὶ ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 113. 5) Πρὸς Τιμόθ. γ'. 2. σελ. 106. 6) SUICER. The-saur. ecclesiast. tom. II. pag. 1426. 7) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 308. 8) Αὐτόθ. σελ. 105-106.

νων ἐλλείποντα.» 1) Εἰς τὰ δύο ταῦτα στηρίζεται ἡ ἀληθὴς χριστιανικὴ λατρεία, «Λατρεύειν αὐτῷ ἐν δσιότητι καὶ δικαιοσύνη.» 2) Τὴν παραγγελλομένην ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον εἰς τοὺς ἱερωμένους δσιότητα καὶ δικαιοσύνην τοὺς τὴν ἐνθυμίζουσι κατὰ πᾶσαν ὥραν καὶ στιγμήν οἱ κοσμικοὶ, ὀνομάζοντες αὐτοὺς Πανοσιώτατους. Πιθανὸν ὅτι τοὺς νομίζουσι καὶ Δικαιοτάτους, ἐπειδὴ ἀδικούμενοι ἀπὸ ἄλλους εἰς τῶν ἱερωμένων τὴν μεσιτείαν συνειθίζουσι νὰ καταφεύγωσι. — ΕΓΚΡΑΤΗ. Τοῦτο ἐξηγῶν ὁ Θεοφύλακτος λέγει, «Οὐ σιτίων μόνον, ἀλλὰ καὶ γλώττης, καὶ χειρῶν, καὶ ὀφθαλμῶν ἀκολάστων κυριεύων· τοῦτο γὰρ καὶ κυρίως ἐγκράτεια.» 3) Καὶ τοῦτο μαρτυρεῖ καὶ ἡ κοινὴ γλῶσσα μεταχειριζομένη τὸ Κρατῶ ἀντὶ τοῦ Ἐγκρατεύομαι εἰς ταύτας τὰς φράσεις. Δὲν κρατεῖ τὴν γλῶσσαν, τὸν θυμὸν, τὰς ὀρέξεις του. Τοιαύτην ἐγκράτειαν (tempérance) ἐγκρατεύετο ὁ Σωκράτης, καὶ τὴν ὀνόμαζε θεμέλιον ὄλων τῶν ἀρετῶν, «Ἠγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα... Οὐδὲ γὰρ μόνον τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν ΕΚΡΑΤΕΙ, ἀλλὰ καὶ τῆς διὰ τῶν χρημάτων. κ.τ.λ.» 4) Ὅσοι δὲ νομίζουσι Ἐγκράτειαν τὴν ἄλογον ἀποχὴν ἀπὸ τὰς συγχωρημένας ἀπολαύσεις, τὴν σκληραγωγίαν καὶ κατίσχανσιν (macération) τοῦ σώματος, ἐκεῖνοι πίπτουσι (χωρὶς νὰ τὸ θέλωσιν) εἰς τῶν προνομασθέντων 5) Ἐγκρατιτῶν τὴν αἴρσιν.

9. ANTEXOMENON. «Φροντίζοντα, ἔργον τοῦτο ἔχοντα» τὸ ἐξηγεῖ ὁ Χρυσόστομος. 6) Ἀντέχομαι ση-

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II pag. 517.

2) Λουκ. α'. 75. 3) SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 1000. 4) Ξενοφ. Ἀπομνημ. I. 5 § 4-6 σελ. 29.

5) Ἀνωτέρ. σελ. 134. 6) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 371.

μαίνει κυρίως τὸ * Καλοκρατῶ (tenir ferme,) καὶ μεταφορικῶς τὸ καταγίνομαι εἰς ἔργον τι προθύμως.—ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΔΑΧΗΝ, Τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη ἀπ' ἐμέ. ΠΙΣΤΟΥ ΛΟΓΟΥ, «Πιστοῦ ἢ τοῦ ἀληθοῦς, ἢ τοῦ διὰ πίστεως παραδεδομένου,» κατὰ τὸν Θεοφύλακτον. 1) — ΠΑΡΑΚΑΛΕΙΝ. Νὰ παρακινῆς εἰς τὴν ἀρετὴν· ὅθεν καὶ ἡ ἀνωτέρω 2) Παράκλησις. ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗ ΥΓΙΑΙΝΟΥΣΗ. Ἰδομεν 3) ποία εἶναι ἡ Ὑγιαίνουσα διδασκαλία, ἡ καὶ δόγματα ἀληθῆ καὶ βίον ὀρθὸν διδάσκουσα» ὡς λέγει ἐδῶ ὁ Οἰκουμένιος. 4) ΕΛΕΓΧΕΙΝ. Ἐξηγήθη 5) ἡ λέξις.

10. Εἰσι γὰρ πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοί. Πολλὰ ἀντίγραφα φέρουν, «Εἰσι γὰρ πολλοὶ ἀνυπότακτοι» χωρὶς τὸν δευτέρον σύνδεσμον, ΚΑΙ. Ὅθεν ἐκρίθη ἀπὸ τινος καὶ ἄξιον νὰ ἐξαιρεθῆ διόλου. Ἴσως εἶναι ὄχι πλεονασμὸς, ἀλλὰ σχῆμα τὸ λεγόμενον Ὑπερβατὸν, «Καὶ γὰρ εἰσι πολλοὶ ἀνυπότακτοι» Ἴσως ἔτι τὸ Πολλοὶ καὶ ἀνυπότακτοι, ἐλέχθη κατὰ τὸν συνήθη εἰς τοὺς παλαιούς πλεονασμὸν τοῦ Καὶ μετὰ τὸ Πολλοὶ, ὡς ὁ Πολλοὶ καὶ δεινοὶ, Πολλὰ καὶ δεινά. 6) — ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΟΙ. Εἰς τὴν ἑρμῆς Τιμόθεον ἐπιστολὴν, ἐνώσας τοὺς Ἀνυποτάκτους μὲ τοὺς Ἀνόμους καὶ Ἀσεβεῖς, 7) ἐννοοῦσε τοὺς μὴ ὑποτασσομένους εἰς τὸν νόμον. Ἐδῶ προσεπινοεῖ καὶ τοὺς σπουδάζοντας ἄποσπᾶσθαι καὶ τοὺς ἄλλους ἀπὸ τὴν εἰς τοὺς νόμους ὑποταγὴν μὲ τὰς ὀλεθρίους διδασκαλίας των, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα. — ΜΑΤΑΙΟΛΟΓΟΙ. Οἱ αὐτοὶ καὶ περὶ τῶν

1) 4) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag 905.

2) Σελ. 158. 3) Ἀνωτέρ. σελ. 71 καὶ 332. 4) SUICER.

Thesaur. ecclesiast. tom. 901. 5) Ἀνωτέρ. σελ. 190.

6) Ἴδε τὴν εἰς τὸν Ἰσοκράτ. Πίνακ. λέξεων λέξ. Πολύς. 7) Ἀ. Πρὸς Τιμόθ. α. 9. 68-69.

δοίων εἶπεν ἀλλοῦ, « Ἐξετράπησαν εἰς ματαιολογίαν. » 1) — ΦΡΕΝΑΠΑΤΑΙ. Δὲν εὐρέθη ἀκόμη εἰς κανένα Ἑλληνα συγγραφέα ἢ καλὴ λέξις αὕτη Φρεναπάτης. Σημαίνει τῆς κοινῆς γλώσσης τὸν Παροδηγητὴν (séducteur,) ἢ Ξελογιαστὴν (suborneur.) Ὁ Ἀπόστολος ἐσχημάτισε τὸ ρῆμα τὸ Φρεναπατῶ, οἶον, « Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὄν, ἑαυτὸν φρεναπατᾶ, » 2) τὸ δοῦλον οἱ Λεξικογράφοι ἐξήγησαν « Χλευάζει διαπαίζει. » 3) Τὸ προκείμενον ρητὸν ἐξηγῶν ὁ Ἰγνάτιος λέγει « Ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, οὐ χριστιανοί, ἀλλὰ χριστέμποροι, ἀπάτη περιφέροντες τὸ ὄνομα Χριστοῦ, καὶ καπηλεύοντες τὸν λόγον τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τὸν ἰδὼν προσπλέκοντες τῆς πλάνης τῇ γλυκεῖα προσηγορίᾳ. » 4) — Οἱ ΕΚ ΠΕΡΙΤΟΜΗΣ. Οἱ περιτμημένοι (circumcisis,) ἦγον οἱ πιστεύσαντες εἰς Χριστὸν Ἰουδαῖοι, οἱ ὅποιοι ἀλλῶ ὀνομάζονται, « Οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί. » 5) Οὗτοι μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς ἐπροξενούσαν πολλοὺς κόπους εἰς τοὺς Ἀποστόλους, καὶ μεγάλας δυσκολίας εἰς τὸ κήρυγμα. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν, κατεχόμενοι ἀπὸ τὰς Ἰουδαϊκὰς προλήψεις καὶ μάλιστα τὰς φαρισαϊκὰς διδασκαλίας, ἐτάρασσαν τοὺς ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐρχομένους λοιποὺς χριστιανούς, Ἑλληνας ἢ Ῥωμαίους, σπουδάζοντες νὰ τοὺς ὑποτάξωσιν εἰς ὅλας τὰς Ἰουδαϊκὰς τελετὰς, καὶ ἐξαιρέτως εἰς τὴν περιτομὴν, τὴν ὅποιαν ἐνόμιζαν ἀπαραιτήτως ἀναγκαίαν εἰς σωτηρίαν. Ἐκ τούτων ἦσαν οἱ λέγοντες εἰς τοὺς χριστιανούς τῆς Ἀντιοχείας, « Ἐὰν μὴ περιτέμνησθε τῷ ἔθει Μωϋσέως, οὐ δύνασθε σωθῆναι. » 6) Διὰ τοῦτο καὶ εἰς πολλὰς πόλεις, ὅπου οἱ ἀπὸ Ἰουδαίους ὑπερεπλεόναζαν τοὺς ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐφυλάσσοντο τὰ Ἰουδαϊκὰ ἔθιμα καὶ μετὰ τὴν

1) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. α. σελ. 66. 2) Πρὸς Γαλάτ. σ΄. 3. 3) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1826. 4) Ἰγνατ. τοῦ Θεοφύρ. Ἐπιστ. πρὸς Τραλλ. σελ. 9-10. ἐκδ. 1558. 5) Πράξ. ι. 45. 6) Πράξ. ιε. 1.

εις Χριστὸν πίστιν· ἀπαράλλακτα ὡς φυλάσσονται σήμερον ἀπὸ μέγα μέρος τῶν Ἀβυσσιῶν χριστιανῶν, οἱ ὅποιοι (ὡς ἱστοροῦν οἱ περιηγηταί) ἑορτάζουν καὶ τὸ Σάββατον καὶ τὴν Κυριακὴν, καὶ περιτέμνονται προσέτι μὴν ἀρκοῦμενοι εἰς τὸ βιπτισμα. Καὶ ἐκ τούτου προέρχεται ὅτι κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδα, ἐσύγχεαν πολλοὶ καὶ Ῥωμαῖοι καὶ Ἕλληνες τὴν Ἰουδαϊκὴν μὲ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν· παραδείγματος χάριν, Γαλιλαίους ὀνομάζει ὁ Ἐπίκτητος 1) τοὺς ἀπὸ τὸν Μάρκον Ἀντωνῖνον 2) ὀνομαζομένους Χριστιανούς.

11. ΕΠΙΣΤΟΜΙΖΕΙΝ. Μίαν μόνην φοράν εὐρίσκεται τὸ ρῆμα τοῦτο εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην. Ἐπιστομίζω σημαίνει Ἀναιρῶ τινὸς λόγους διὰ λόγων τόσων ἰσχυροτέρων, ὥστε τὸν ἀναγκάζω νὰ σιωπήσῃ (réduire au silence,) ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος· «Ἐλέγχειν σφοδρῶς, ὥστε ἐπικλείειν αὐτοῖς τὰ στόματα.» 3) Ἀντ' αὐτοῦ σήμερον λέγομεν Ἀποστομίζω καὶ Ἀποστομόνω. — ΟΛΟΥΣ ΟΙΚΟΥΣ ΑΝΑΤΡΕΠΟΥΣΙ. Ἐξηγήθη πρότερον 4) τὸ Ἀνατρέπω. Τῶν πλουσίων μάλιστα τὰς οἰκίας ἐπολιορκοῦσαν οἱ λαοπλόνοι οὗτοι, καὶ, ὡς ἔμπειροι τῆς τέχνης, ἤρχιζαν ἀπὸ τὰ Γυναϊκάρια, καθὼς ὠνόμασεν εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον δευτέραν ἐπιστολὴν τὰς γυναῖκας ὡς φύσει δεισιδαιμονεστέρας καὶ εὐκολωτέρας νὰ παριδεύωνται. 5) Ἄν εἰς τοὺς Ἀποστολικοὺς χρόνους, ζώντων ἔτι καὶ παρόντων τῶν Ἀποστόλων, ἐτολμοῦσαν νὰ ἀνατρέπωσι καὶ νὰ ἀφανίζωσιν ὀλοκλήρους οἰκογενεῖας μὲ τὰς φαρμακερὰς διδασκαλίαις των,

1) Διατριβ. IV. 7. § 6. 2) Μ. Ἀντων. XI. 3. 3) SUI-CER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 1193.

4) Ἀνωτέρ. σελ. 279. 5) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 6. σελ. 313.

«εἰς πόσῃν τόλμῃν δὲν ἔμελλαν νὰ προχωρήσωσι μὲ τοῦ χρόνου τὴν πρόοδον; Εἰς τὴν τετάρτην, πέμπτην καὶ τὰς καθεξῆς ἀπὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδας (ὅτι δὲν ἔμεινε πλέον διάκρισις μετὰ τῶν ἐκ περιτομῆς καὶ τῶν ἀπὸ τὰ ἔθνη,) ἡ ἀναισχυντία τῶν ἐπροχώρησεν εἰς τόσον, ὥστε οὐδὲ σύνοδοι πλέον ἦσαν ἱκαναὶ νὰ τῶν χαλινώσωσι τὴν αἰσχροκερδεῖαν. Ἴδου τί διαλαμβάνει ὁ εἰκοστὸς τρίτος κανὼν τῆς ἐν Χαλκηδόνι κατὰ τὸ 451 ἔτος συγκροτηθείσης συνόδου· Ἦλθεν εἰς τὰς ἀκοὰς τῆς ἁγίας συνόδου, ὡς κληρικοί τινες καὶ μονάζοντες... καταλαμβάνοντες τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινούπολιν, ἐπὶ πολὺ ἐν αὐτῇ διατριβουσι, ταραχὰς ἐμποιοῦντες καὶ θορυβοῦντες τὴν ἐκκλησιαστικὴν κατάστασιν, **ΑΝΑΤΡΕΠΟΥΣΙ ΤΕ** οἴκους τινῶν Ὄρισε τοίνυν ἡ ἁγία σύνοδος, τοὺς τοιοῦτους ὑπομιμνήσκεισθαι μὲν πρότερον... ἐπὶ τὸ ἐξελθεῖν τῆς βασιλευούσης πόλεως· εἰ δὲ τοῖς αὐτοῖς πράγμασιν ἐπιμένοιεν ἀναισχυντοῦντες, καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἐκβάλλεσθαι, κ, τ, λ.» — **Αἰσχροῦ Κερδοῦς Χάριν**. Διότι δὲν ἐδίδασκαν ὅλοι τὰ ἀλλότρια τῆς χριστιανικῆς θρησκείας ἀπὸ ἐνθουσιασμῶν (fanatisme) κινούμενοι. Ἐξεναντίας οἱ πλείότεροι ἐξ αὐτῶν, ἐξαιρέτως οἱ Φαρισαῖοι, δὲν ἤρχοντο εἰς τὸν χριστιανισμὸν, παρὰ μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ ἦναι μόνοι αὐτοὶ διδάσκαλοι τῆς θρησκείας, νὰ πλανῶσι τὸν ἀπαίδευτον λαὸν μὲ δεισιδαίμονας παρατηρήσεις, ν' ἀπολαύωσι καὶ ἀπὸ τοῦ χριστιανοῦ (ὡς ἦσαν μαθημένοι ἀπὸ τοῦ Ἰουδαίου) τὰς πρωτοκλισίας νὰ κερδαίνωσι καὶ τὰς προσκυνήσεις καὶ τὰ χρήματα τῶν ἀνοήτων, καὶ μάλιστα τῶν γυναικῶν, 1) εἰς ἓνα λόγον, νὰ καταστήσωσιν ἐργαστήριον αἰσχροκερδεῖας τὴν εὐσέβειαν. 2)

1) Ματθ. κγ'. 13·33. Ἴδε καὶ Συμβουλ. Γρ. ἐπίσκοπ. σελ. 29.

2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 3. σελ. 109.

12. ΙΔΙΟΣ . . ΠΡΟΦΗΤΗΣ. Προφήτης (ἀπὸ τὸ Προφάω, Πρόφημι) σημαίνει κυρίως τὸν προλέγοντα τὰ μέλλοντα τὸν μάντιν. Ἐδῶ ἰσοδυναμεῖ καὶ μὲ τὸ Ποιητής, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαίων τὸ Vates (ἤγουν Φάτης, ἀπὸ τὸ Φάω) σημαίνει καὶ τὸν ποιητὴν καὶ τὸν μάντιν. Προφήτην ἴδιον τῶν Κρητῶν νοεῖ ὁ Ἀπόστολος τὸν Κρητὰ Ἐπιμενίδην, καὶ ὄχι, ὡς ἐνόμισαν τινὲς, τὸν Καλλιμάχον, ὅστις ἦτο Κυρηναῖος. — ΚΡΗΤΕΣ, κ.τ.λ. Ἡ ῥῆσις τοῦ Ἐπιμενίδου εἶναι στίχος ἑξάμετρος.

Κρητες ἀεὶ ψεύσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί,
ὅστις κατὰ τὴν ἀρχὴν μόνον συμφωνεῖ μὲ τὸ σωζόμενον
ἀληθῶς τοῦ Καλλιμάχου,

Κρητες ἀεὶ ψεύσται· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
Κρητες ἔτεκτῆναντο, σὺ δ' οὐ θάνας· ἐσσί γὰρ αἰεὶ. 1)

Ἄλλα δὲν ἀκολουθεῖ ἐκ τούτου, ὅτι ὁ Ἀπόστολος ἐνόησε τὸν Καλλιμάχον. Ὁ Καλλιμάχος ὀνομάζει τοὺς Κρητας ψεύστας, ὄχι διὰ μόνον τὸ ψεῦδος, τὸ περὶ τοῦ Διὸς, τοῦ ὁποίου ἐκαυχῶντο ὅτι ἔσωζαν τὸν τάφον καὶ τὰ λείψανα (παρόμοια ψεύδη ἐπλάσσαντο καὶ ἐπιστεύοντο καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς ὄλας Ἑλληνικὰς πόλεις,) ἀλλὰ διότι ἐψεύδοντο καὶ κατὰ τοῦτο, ὡς καὶ κατὰ τὴν λοιπὴν αὐτῶν διαγωγὴν, ὅθεν ἔγεινε καὶ παροιμιακὸν τὸ «Κρητες ἀεὶ ψεύσται» ὡς καὶ τὸ Πρὸς Κρητας κρητίζειν, ἤγουν πρὸς ψεύστας ψεύδεσθαι, καὶ αὐτὸς ὁ Κρητισμὸς ἀντὶ τοῦ Δόλος (ruse.) Τοιοῦτοι ὑπελαμβάνοντο τὸ παλαιὸν οἱ Κρητες, κληρονομήσαντες ἴσως τὴν αἰσχρὰν ταύτην κληρονομίαν ἀπὸ τὰς εἰς τὴν Κρήτην ἀποικίας τῶν Φοινίκων, 2) ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐγεννήθη τὸ «Φοινικικὸν ψεῦδος» κατὰ

1) Καλλιμάχ. Ἕγμ. εἰς Δία. 8. 2) Ἴδε HEEREN. Politique et commerce des peuples de l'antiquité. Trad. franç. 1830. tom. II. pag. 42-43.

τὸν Φώτιον, καὶ ὁ «Φοινικελίκτης» (ἴσ. γρ. Φοινικελίκτης,) ἀλαζῶν, ἀπατηλὸς, καὶ κάπηλος» κατὰ τὸν Ἡσύχιον καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ παροιμία *Punica fides*, Φοινικικὴ πίστις (*mauvaise foi*) — ΚΑΚΑ ΘΗΡΙΑ. Ἄγρια θηρία. Οἱ Κρῆτες ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω 1) μνημονευθεῖσαν ἡθικὴν αὐτῶν κατάστασιν φυσικὰ ἔπρεπε νὰ καταντήσωσιν εἰς τὴν θηριωδίαν. Ὅταν τις διὰ πλεονεξίαν ἀδικῆ τοὺς ὁμοίους του, παύει νὰ ᾔηται λογικὸν ζῶον, καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν τάξιν τῶν θηρίων. «Εὐθύς ἐν τῷ λογικῷ, τίνων χωριζόμεθα; Τῶν θηρίων. . . Ὅρα οὖν μή τι πῶς ὡς θηρίον ποιήσης εἰ δὲ μὴ, ἀπώλεσας τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐπλήρωσας τὴν ἐπαγγελίαν.» 2) — ΓΑΣΤΕΡΕΣ ΑΡΓΙΑΙ. Ἡ εἰς τὴν κοιλίαν δούλωσις γεννᾷ τὴν ἀργίαν, καὶ ἡ ἀργία πάλιν τὴν κοιλιόδουλίαν, ὡς τὸ μαρτυροῦν καὶ τὰ σύνθετα ὀνόματα, *Λαιμαργία* (Λαιμὸς ἀργός!) καὶ *Γαστριμαργία* (Γαστήρ ἀργή!) *Γάστριδα* σ ὠνόμαζαν οἱ παλαιοὶ τοὺς τοιοῦτους. «Γάστρις, ὁ πολυφάγος, ὁ ἀκρατὴς πρὸς τὴν γαστέρα» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἐπι δὲ καταφρονητικώτερον ἔλεγον περὶ αὐτῶν, ὅτι ἦσαν *Γαστέρες μόνον*, ὡς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἡσύχιος, μάρτυρα φέρων τὸν Ἡσίοδον «*Γαστέρες οἶον τροφῆς μόνης ἐπιμελούμενοι. ὡς Ἡσίοδος ἐν τῇ Θεογονίᾳ.*»

13. ΜΑΡΤΥΡΙΑ . . . ΑΛΗΘΗΣ. Ἀληθινή, ἐπειδὴ μαρτυρεῖται ἀπὸ παροιμίαν· αἱ δὲ παροιμίαι εἶναι πολλῶν καὶ μακρῶν παρατηρήσεων συμπεράσματα. ΑΠΟΤΟΜΩΣ. Ἀποτέμνω σημαίνει κυρίως τὸ ἀποκόπτω, ἀποσχίζω, μὲ κοπτικὸν ἐργαλεῖον καὶ ἐπειδὴ τοῦτο γίνεται μὲ βίαν, τὸ ἐκ τούτου ἐπὶ ῥήμα *Ἀποτόμως* ἔλαβε τὴν σημασίαν τοῦ Σκληρῶς. «*Αποτόμως, σκληρῶς, ἀπαραιτήτως*» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἡ παραγγελία τοῦ Ἀποστό-

1) Σελ. 349. 2) Ἄρριαν. Ἐπικ. Διατ. Π. 9. § 2-3 σελ. 94.

λου δὲν ἀντιφάσκει εἰς ὅσα ἔλεγε πρὸς Τιμόθεον, παραγγέλλων τὸν ἐπίσκοπον «Ἦπιον εἶναι πρὸς πάντας. ἐν πραότητι παιδεύοντα τοὺς ἀντιδιατιθεμένους.» 1) Ὁ λόγος ἦτον ἐκεῖ περὶ τῶν ἐλπίζομένων νὰ μετανοήσωσι, «Μὴ ποτε δῶ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετάνοιαν.» Ἄλλ' ὅταν οἱ τοιοῦτοι, ἀντὶ τῆς μετανοίας, σπουδάζουν μὲ παντοίους τρόπους νὰ μεταδώσωσι τὴν ἀρρώστιαν των εἰς ὅλον τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας, καὶ περιέρχονται, ὡς οἱ ἐλεγχόμενοι ἀπὸ τὸν Χριστὸν Φαρισαῖοι, «Τὴν θάλασσαν καὶ τὴν ξηρὰν, ποιῆσαι ἓνα προσήλυτον,» 2) τότε ὁ ἐπίσκοπος τῆς ἐκκλησίας ἢ ὁ ἄρχων τῆς πολιτείας χρεωστεῖ νὰ μιμῆται τὸν ἔμπειρον ἱατρὸν, ὅστις μεταχειρίζεται τὰ ἥπια φάρμακα, 3) ἐνόσφ ἐλπίζει νὰ σώσῃ δλόκληρον τὸ σῶμα, ἀλλ' εὐθύς ὅταν ἴδῃ ἔν ἀπὸ τὰ μέλη του γαγγραινωμένον, 4) τὸ καίει ἢ τὸ κόπτει διὰ τὸν φόβον μὴν ἀφανίσῃ ὅλον τὸ σῶμα. «Ὅκοσα φάρμακα οὐκ ἴηται, σίδηρος ἴηται, ὅσα σίδηρος οὐκ ἴηται, πῦρ ἴηται.» 5) Τοῦτα μόνον τὰ δύο ἀς ἐνθυμᾶται, καὶ ἀς τὰ προσέχη καλὰ ὁ πνευματικὸς ἱατρός· πρῶτον ὅτι ὁ λόγος εἶναι περὶ ἠθικῶν πλέον παρὰ περὶ δογματικῶν αἰρέσεων καὶ φρονημάτων· δεύτερον, ὅτι τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον, τὴν καῦσιν καὶ κόψιν, πρέπει νὰ τὰ νοῆ μεταφορικῶς, καὶ ὄχι φυσικῶς καὶ κυρίως ὡς τὰ ἐνόησαν καὶ τὰ ἔπραξαν τοπαλαιὸν πολλοὶ χριστιανοὶ, σφάζοντες ἢ καίοντες τοὺς ἑτεροδόξους, καὶ ὡς τὰ ἔπρασσαν ὄχι πρὸ πολλοῦ ἢ ἱερὰ ἐξέτασις τῶν Δουτικῶν, τὴν ὁποίαν σπουδάζουν νὰ ἀναστήσωσι σήμερον, ἂν ἦναι δυνατὸν, οἱ Ἰησοῦται. Οἱ φονικοὶ οὗτοι καὶ ἀπάνθρωποι διωγμοὶ ἤυξησαν, δὲν ἔσβησαν τὰς δογματικὰς αἰρέσεις. 6) Ἀπ' αὐ-

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 24. σελ. 287. 2) Ματθ. κγ'. 15.
 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 287 289. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 17. σελ. 277. 5) Ἰπποκράτ. Ἀφορισμ. VIII. 6. 6) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 209 καὶ 334.

τάς σώζονται ἀκόμη πολλαί, κ' ἐγεννήθησαν ἄλλαι πλειότεραι: «Δεῖ γάρ καὶ αἰρέσεις ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δόκιμοι φανεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. 1) Τοὺς μὲν γὰρ τὰ σώματα νοσοῦντας, δῆσαντάς ἐστιν ἰάσασθαι· δόξαν δὲ περὶ Θεοῦ οὐκ ἀληθῆ, τέμνων, καίων, οὐκ ἂν ἐκβάλοις.» 2) Τοὺς τοιούτους αἰρετικούς ἀρκεῖ νὰ μὴ τοὺς δέχεσαι εἰς τὴν ἐκκλησίαν κοινωνοὺς τῶν μυστηρίων σου. Εἶναι ὁμοῦς ἄλλαι αἰρέσεις ἡθικαί, διδασκόμεναι ἀπὸ λαοπλάνους, ἵκαναὶ νὰ ἀπολέσωσι καὶ τὴν πολιτείαν. Μᾶς ἐδίδαξεν ὁ Παῦλος 3) τῶν λαοπλάνων τούτων τὰ γνωρίσματα, εἰς τὰ ὁποῖα πρόσθεσ καὶ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πέτρου: «Ὡς καὶ ἐν ὑμῖν ἔσονται ψευδοδιδάσκαλοι, οἵτινες παρεισάξουσιν αἰρέσεις ἀπωλείας. . . καὶ ἐν πλαστοῖς λόγοις ὑμᾶς ἐμπορεύσονται, κ.τ.λ.» Τούτους χρεωστεῖς νὰ κολλάζῃς Ἄποτόμως, ἤγουν νὰ τοὺς ἀπομακρύνῃς καὶ μὲ βίαν ἀπὸ τὴν ποίμνην σου, ἐὰν ἀναισχύντως σοῦ βιάζωσι τὴν ποίμνην, ἀρπάζοντες προσηλύτους διὰ νὰ τοὺς καταστήσωσιν Ἰεροῦσ γεέννης διπλοτέρουσ ἐαυτῶν· 4) ὡς ἐκόλασαν πρὸ σχεδὸν ἑβδομήκοντα ἐτῶν, οἱ ὀυτικοὶ ἡγεμόνες τοὺς Ἰησοῦίτας, καταργήσαντες αὐτῶν τὸ τάγμα, χωρὶς νὰ φονεύσωσι κανέν ἀπ' αὐτοὺς, μ' ἔβλον ὅτι ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν αὐτῶν ἐγεννήθησαν πολλοὶ φονεῖς. — **INA ΥΓΙΙΝΩΣΙΝ ΕΝ ΤΗ ΠΙΣΤΕΙ.** Μεταφορικῶς ἀπὸ τῆς σωματικῆς υγιείας, υγιαίνει κατὰ τὴν πίστιν ὅστις ἔχει δόγματα περὶ Θεοῦ ὀρθὰ, καὶ πράσσει ἔργα σύμφωνα μὲ τὰ δόγματά του. Ἐπαγγέλλεται τις ὅτι πιστεύει τὸ Εὐαγγέλιον, ἔπειτα ἐργάζεται ὅσα ἐμποδίζει ρητῶς τὸ Εὐαγγέλιον,

1) Α΄. Πρὸς Κορινθ. ιά. 19. 2) Λιβάν. παρὰ τῷ FABRIC. Biblioth. Græc. VII. pag. 234. 3) Ἄνωτέρ. σελ. 128-129. Β΄. Πέτρ. β΄. 1-3. 4) Ἰδὲ Α΄. Πρὸς Τιμόθ. α΄. 3-7. καὶ Β΄. Πρὸς Τιμόθ. γ΄. 2-6.

ἀντὶ νὰ ἀγαπᾷ τοὺς ὁμοίους του ὡς ἑαυτὸν, τοὺς ἀδικεῖ, τοὺς καταφρονεῖ καὶ τοὺς ἀτιμάζει, χωριζόμενος ἀπ' ἐκείνους μὲ τίτλους εὐγενείας, μὲ πάσης λογῆς σφετερισμοὺς τῶν κοινῶν δικαίων, ὁ τοιοῦτος δὲν ὑγιαίνει τὴν πίστιν, ἀλλ' ἀρρωστεῖ ἀρρωστίαν θανάσιμον.

14. ΙΟΥΔΑΙΚΟΙΣ ΜΥΘΟΙΣ. Τοὺς ὁποίους ἐμνημόνευσε καὶ ἄλλοῦ, 1) καὶ ὠνόμασε «Βεθῆλους καὶ γραῶδεις μύθους.» 2) Ἰουδαίους τοὺς ὀνομάζει ἐδῶ εἰς διάκρισιν τῶν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς (Ἕλληνας ἢ Ῥωμαίους) σπειρομένων μύθων. Διότι, ὡς πολλοὶ τῶν ἀπὸ Ἰουδαίου ἐρχομένων εἰς τὸν χριστιανισμὸν δὲν ἔπαυαν νὰ σέβωνται καὶ νὰ διδάσκωσι τοὺς μύθους τῶν Φαρισαίων, παρόμοια καὶ οἱ ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς ἐρχόμενοι δὲν ἐκαθαρίζοντο ὅλοι παράυτα ἀπὸ τὰς προλήψεις τῆς πολυθεΐας, οὐδ' ἐλησημονοῦσαν εὐκολα τοὺς περὶ θεῶν μύθους. Ἄλλ' οἱ μῦθοι τούτων δὲν ἦσαν τόσον ἐπικίνδυνοι, ὅσον οἱ Ἰουδαϊκοὶ διὰ τοῦτο καὶ ὁ Ἀπόστολος, ἐλέγχων τοὺς φρεναπίτας, ἐπρόσθεσε τὸ «Μάλιστα οἱ ἐκ περιτομῆς.» 3) Ὁ ἐθνικὸς δύσκολα ἐδύνατο νὰ πλανήσῃ μὲ τοὺς μύθους τῆς πολυθεΐας, τοὺς ὁποίους οὐδ' αὐτὸς εὐκολοπίστευεν. Ἄλλ' ὁ Ἰουδαῖος, ἐρχόμενος εἰς τὸν χριστιανισμὸν μὲ τὴν περὶ ἐνὸς Θεοῦ ὀρθὴν πίστιν, ἐμποροῦσε μὲ σοφίσματα νὰ δεῖξῃ ἀκόμη ἀναγκαίους τοὺς Μωσαϊκοὺς νόμους, καὶ τὸ χειρότερον, νὰ προσκολλήσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ τῶν Φαρισαίων τὰς ἐντολάς. — ΕΝΤΟΛΑΙΣ ΑΝΘΡΩΠΩΝ. Διότι ἦσαν ἀληθῶς ὄχι παραγγέλματα τοῦ νόμου, ἀλλὰ τῶν Φαρισαίων διδασκαλαί, περὶ τῶν ὁποίων τοὺς ἐλέγχει καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς «Μίτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας ἐντάλματα ἀνθρώπων.» 4) — ΑΠΟΣΤΡΕΦΟΜΕ-

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 4. σελ. 60. 2) Αὐτόθ. δ'. σελ. 149.

3) Ἀνωτέρ. σελ. 366. 4) Ματθ. ιε'. 9.

ΝΩΝ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑΝ. Ὡστε μὴδὲ νὰ ὑποφέρωσι νὰ τὴν ἀκούωσιν, ὡς ἔλεγε πρὸς τὸν Τιμόθεον. 1)

15. ΠΑΝΤΑ ΜΕΝ ΚΑΘΑΡΑ ΤΟΙΣ ΚΑΘΑΡΟΙΣ. Ὁ λόγος εἶναι περὶ βρωμάτων, περὶ τῶν ὁποίων καὶ ἤλεγξεν ἄλλοῦ τοὺς διδάσκοντας τὴν ἀποχὴν αὐτῶν, ὡς διδασκάλους δαιμονίων. 2) — ΜΕΜΙΑΝΤΑΙ... ΣΥΝΕΙΔΗΣΙΣ. Τὸ ΜΙΑΙΝΩ εἰς τὸν Ὅμηρον σημαίνει, χρίω, ἀλείφω, βάπτω,

Ὡς δ' ὅτε τίς τ' ἐλέφαντα γυνὴ φοίνει μίην. 3)

Ἔθεν καὶ «Μίασμα, βαφή» κατὰ τὸν Φώτιον. Καὶ ἐπειδὴ τὰ βαμμένα, ἢ ἀλειμμένα, ψεύδονται τρόπον τινὰ τὸ ἀληθινὸν αὐτῶν φυσικὸν χρῶμα, ἐκατήνησεν ἡ λέξις νὰ σημαίνῃ τὸ Μολύνω, ἤγουν μεταβάλλω τὸ καθαρὸν εἰς ἀκάθαρτον, τὸ ρυπαίνω (polluer, souiller.) Τοιαύτην τινὰ σημασίαν δείχνει καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Πασσαλείφω, ἐπειδὴ Πασσαλειμμένον λέγομεν τὸν ἀλειμμένον ἀπὸ ρυπαρόν τι ἢ καὶ ἀποστρόφιμον. Μεταφορικῶς, «Μεμιασμένους τὸν νοῦν καὶ τὴν συνείδησιν» ὀνομάζει δ' Ἀπόστολος τοὺς ὁποίους ἄλλοῦ ὠνόμασε Μεμολυσμένους τὴν συνείδησιν. 4) ἢ Κεκαυτηριασμένους τὴν συνείδησιν, 5) καὶ Κατεφθαρμένους τὸν νοῦν, 6) ὡς ὠνόμασε μὲ ἀνάλογον μεταφορὰν καὶ Καθαράν συνείδησιν, 7) τὴν ἀμίαντον καὶ ἀμόλυντον, ἢ τὴν Ἀγαθὴν συνείδησιν. 8)

16. ΘΕΟΝ ΟΜΟΛΟΓΟΥΣΙ, κ. τ. λ. Γνωστὸν εἶναι τί

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 4. σελ. 334. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 2-3. σελ. 131. 3) Ἰλιάδ. δ'. 141. 4) Α'. Πρὸς Κορινθ. ἡ. 7. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 2. 6) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 8. σελ. 317. 7) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 9. σελ. 119. 8) Αὐτόθ. α'. 5. σελ. 65.

σημαίνει τὸ Ὁμολογῶ. 1) Ἄλλ' ἐδῶ τὸ Ὁμολογοῦσιν ἐξηγεῖται ἀπὸ τὸν Θεοδώρητον «Ἰσχυρίζονται.» 2) ἤγουν σπουδάζουν ἢ ἀποδείξωσιν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἰδίαν θεογνωσίαν μὲ τὴσιν ἀναίδειαν, ὥστε νὰ φαίνωνται, ὅτι αὐτοὶ μόνοι ἀληθῶς γνωρίζουν τὸν Θεόν. Τοὺς τοιοῦτους ἐπαρρωμοίασεν ἀλλοῦ μὲ τοὺς σκηνικούς (histrions,) οἱ ὁποῖοι καλυμμένοι μὲ προσωπεῖον παίζουσι εἰς τὸ θέατρον, ὑποκρινόμενοι ἄλλοτ' ἄλλο πρόσωπον, πάντοτ' ἀνόμοιον, καὶ πολλάκις ἐναντίον τῆς ἰδίας των προσωπικῆς καταστάσεως. «Ἐχοντες μὲρφωσιν εὐσεβείας, τὴν δὲ δύναμιν αὐτῆς ἠρνημένοι.» 3) μὲρφωσιν λέγων τὸ προσωπεῖον. Διὰ τὴν τοιαύτην μὲρφωσιν τὴς ὠνόμασε καὶ ὁ Ἰγνάτιος διὰ μιᾶς λέξεως Μόρφωνας· «Τί με καλεῖτε Κύριε, Κύριε, καὶ οὐ ποιεῖτε ἃ λέγω; οἱ γὰρ τοιοῦτοι οὐκ εὐσυνείδητοι, ἀλλ' εἴρωνές τινες καὶ ΜΟΡΦΩΝΕΣ εἶναι μοι φαίνονται.» 4) Ἄλλοῦ τοὺς ὀνομάζει «Θῶας, ἀλωποῦς, ἀνθρωπομίμους πιθήκους.» 5) — ΒΔΕΛΥΚΤΟΙ. Ἄξιοι νὰ τοὺς ἀποστρέφεται πᾶς ἕνας καὶ νὰ τὴς φεύγῃ, ὡς φεύγει καὶ τὰ Βδελυρὰ ἢ Βδελυκτὰ abominables,) ἤγουν τὰ βρωμερὰ. Ἀπὸ τὸ Βδελύσσομαι (dêtester,) τὸ ὁποῖον σημαίνει καὶ ἄλλα βρωμερώτερα, ὡς καὶ τὸ θεματικώτερον Βδέλλειν. Διὰ τοῦτο ἐμεταχειρίσθησαν οἱ συγγραφεῖς τῆς Νέας Διαθήκης, καὶ πολὺ συχνότερα οἱ Ἐβδομήκοντα, καὶ τὸ ῥῆμα καὶ τὰ ῥηματικὰ μεταφορικῶς, σημαίνοντες τὴν ἀπὸ τὰς κακὰς πράξεις ἀποστροφήν. Κατὰ τὸν Χρυσόστομον, «Τὸ μισητὸν καὶ ἀποστροφῆς ἄξιον ἐν τῇ Γραφῇ λέγεται βδέλυγμα.» 6) Λέγει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, «Πᾶσα πράξις ἢ

1) Ἰδὲ ἀνωτέρ. σελ. 128—129. 2) SUICER. The saur ecclesiast. tom. II pag. 477 3) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 5. 4) Ἰγνατ. Θεοφῶρ Ἐπιστολ. πρὸς Μαγνησ. σελ. 26. 5) Ὁ αὐτ. ἐπιστολ. πρὸς Ἀντιοχ. σελ. 104. 6) SUICER. The saur ecclesiast tom. I. pag. 676.

παρὰ τὸν ὀρθὸν λόγον ἐνεργουμένη βδέλυγμά ἐστι τῷ Θεῷ.» 1) Καὶ δικαίως, ὅστις ἐκβαίνει τὸν ὀρθὸν λόγον μεταβαίνει εἰς τὴν τάξιν τῶν κτηνῶν, καὶ αἱ πράξεις του γίνονται κτηνώδεις. — ΑΠΕΙΘΕΙΣ. Ἀνωτέρω 2) τὸ ἐπίθετον τοῦτο ἐσήμαινε τὴν εἰς τοὺς γονεῖς ἀπειθειαν ἐδῶ γενικώτερον συνωνυμῆ μετὰ τὸ Ἀ ν υ π ὀ τ α κ τ ο ι τῆς Πρώτης πρὸς Τιμόθεον. 3) ἤγουν μὴ πειθόμενοι μήτ' εἰς θεοὺς μήτ' εἰς ἀνθρωπίνους νόμους, (rebelles.) ΠΡΟΣ ΠΑΝ ΕΡΓΟΝ ΑΓΑΘΟΝ ΑΔΟΚΙΜΟΙ. Ἐξηγήθη πρότερον 4) ἡ λέξις Ἀ δ ὀ κ ι μ ο ς, ὡς καὶ ἡ ἐναντία τῆς Δ ὀ κ ι μ ο ς. Κατὰ τὴν αὐτὴν μεταφορὰν, Ἠ ρ ὀ ς π ᾶ ν ἔ ρ γ ο ν ἀ γ α θ ὸ ν ἀ δ ὀ κ ι μ ο ι λέγονται οἱ εἰς οὐδεμίαν πρᾶξιν ἀγαθὴν χρήσιμοι, ὡς οὐδὲ τὸ ἀδόκιμον ἀργύριον δύναται νὰ χρησιμεύσῃ εἰς τίποτε. »Αδόκιμον, πονηρὸν, ἀπόβλητον, ἄχρηστον,» λέγει δ' Ἡσύχιος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β΄.

Κεῖμενον.

Σὺ δὲ λάλει ἀπρεπεί τῇ ὑγαινοῦσῃ διδασκαλίᾳ.

2. Πρεσβύτας νηφαλίους εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ.

3. Πρεσβυτίδα: ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἴνῃ πολλῇ ὑεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους,

Νέα Μετάφρασις.

Σὺ δὲ λάλει τὰ πρέποντα εἰς τὴν ὑγαινέουσαν διδασκαλίαν.

2. Τοὺς γέροντας (συμβουλευόν,) νὰ ἀπέχωνται ἀπὸ μέθην, νὰ ᾔναι σεμνοὶ, ὑγιαίνοντες τὴν πίστιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ὑπομονήν.

3. Γὰς γραιίας ὁμοίως, [νὰ φαίνωνται] εἰς κατάστασιν πρέπουσαν εἰς ἱερά [πρόσωπα.] νὰ μὴ καταλαῶσι, νὰ μὴ δουλόωνται εἰς

1) IDEM *ibid.* 2) Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 2. σελ. 304—305.

3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 9 σελ. 68. 4) Ἀνωτέρ. σελ. 119, 274, 317.

4. ἵνα σωφρονίζῃαι τὰς νέας, φιλόανδρους εἶναι, φιλοτέχνους,

5. σώφρονας ἀγνάς, οἰκουρούς, ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημῆται.

6. Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν,

7. Περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων, ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφορίαν. σεμνότητα

8. Λόγον ὀργῆς, ἀκατάγνωστον, ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων περὶ ὑμῶν λέγειν φαῦλον.

9. Δούλους ἰδίοις δεσπότης ὑποτάσσεσθαι. ἐν πᾶσιν εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας,

10. Μὴ νοσηρίζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν ἐνδεικνυμένους ἀγαθῆν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ κοσμῶσιν ἐν πᾶσιν.

11. Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις,

12. Παιδεύουσα ἡμᾶς, ἵνα ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῇ νῦν αἰῶνι.

τὴν πολυποσίαν, [ἀλλὰ] νὰ διδάσκωσι τὰ καλά.

4. Διὰ νὰ παραγγέλλωσι τὰς νέας ν' ἀγαπῶσι τοὺς ἀνδρας καὶ τὰ τέκνα των.

5. Νὰ ἦναι σώφρονες, καθαροὶ καλαὶ φύλακες [καὶ οἰκονόμοι] τῆς οἰκίας, νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς ἀνδρας των, διὰ νὰ μὴ βλασφημῆται ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ.

6. Ὡσαύτως νοουθετεῖ καὶ τοὺς νεωτέρους νὰ σωφρονῶσι,

7. Προβάλλων αὐτὸν ἐς παράδειγμα καλῶν ἔργων εἰς ὅλα, διδάσκων μὲ ἀδιαφορίαν, μὲ σεμνότητα

8. Λόγον ὀρθὸν καὶ ἀκατάκριτον, διὰ νὰ συσταθῆ ὁ ἐναντίας [τῆς πίστεως] μὴν ἔχων τι κακὸν νὰ λέγῃ δι' ἐσᾶς.

9. Τοὺς δούλους [συμβούλους] νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τοὺς δεσπότης των, νὰ τοὺς εὐαρεστῶσιν εἰς ὅλα, νὰ μὴ ἀντιλέγωσι.

10. Νὰ μὴ κλέπτωσιν ἀλλὰ νὰ δεῖχνωσι πᾶσαν πίστιν ἀγαθὴν, διὰ νὰ στολιζῶσι κατὰ πάντα τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

11. Διότι ἐφανερῶθη ἡ σωτήριος εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους χάρις τοῦ Θεοῦ,

12. Διδάσκουσα ἡμᾶς, νὰ ἀρνηθῶμεν τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, καὶ νὰ ζήσωμεν σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν.

13. Προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·

14. Ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας, καὶ καθάρισήν ἑαυτῷ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.

15. Ταῦτα λάλει, καὶ παρακάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς· μηδεὶς σε περιφρονεῖτω.

13. Προσμένοντες τὴν μακαρίαν τῆς ἐλπίδος ἡμῶν πλήρωσιν, καὶ τὴν φανέρωσιν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ·

14. Ὅστις ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, διὰ τὸ νὰ μᾶς ἐξαγοράσῃ ἀπὸ πᾶσαν ἀνομίαν, καὶ νὰ μᾶς καθάρισήν εἰς ἐκλεκτὸν αὐτοῦ λαόν, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων.

15. Τοῦτα λάλει, καὶ παρακί-
νει, καὶ ἔλεγχε μετὰ πᾶσαν ἐξουσίαν (ἀπὸ Θεοῦ) μὴ σε καταφρονῆ
κάνεις.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΥΓΙΑΙΝΟΥΣΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ. Τὸν παραγγέλλει νὰ λαλῇ καὶ νὰ διδάσκῃ τὸν λαὸν ὅσα πρέπει εἰς τὴν Ὑγιαίνουσαν διδασκαλίαν, τὴν ὁποῖαν ἀλλοῦ καὶ Ὑγιαίνοντα λόγον ὠνόμασεν. Ἰατρὸς ψυχῶν εἶσαι, τὸν λέγει· διδάσκαλοιπὸν ὅσα ἐμποροῦν νὰ θεραπεύσωσι τῆς ψυχῆς τὰ πάθη.

2. ΠΡΕΣΒΥΤΑΣ. Τοὺς κοινῶς λεγομένους Ἡλικιωμένους 1) «Πρεσβύτης, γέρων, ἡλικιωτής,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. — ΝΗΦΑΛΙΟΥΣ. Ἐξηγήθη 2) ἡ λέξις. — ΣΕΜΝΟΥΣ. Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο. 3) — ΣΩΦΡΟΝΑΣ. Φρονίμους, ὡς ἀνωτέρω. 4) — ΥΓΙΑΙΝΟΝΑΣ Τῆ ΠΙΣΤΕΙ. Ὅτι ἐπαράγγελλε καὶ εἰς τὸ πρῶτον τῆς παρουσίας ἐπιστολῆς κεφάλαιον. 5) — Τῆ ΑΓΑΠῆ, Τῆ ΥΠΟΜΟΝῆ. Ἐξηγήθη 6) ὁ συνδυασμὸς τῶν δύο τούτων ἀρετῶν.

1) Ἰδ. ἀνωτέρ. σελ. 116. 2) Ἀνωτέρ. σελ. 105 3) Αὐτόθ. σελ. 118. 4) Σελ. 105—106. 5) 365.6) Ἀνωτ. σελ. 224

3. ΠΡΕΣΒΥΤΙΔΑΣ. Τὰς γηραλέας, τὰς ἠλικιωμένας Ἐσούχχουσάνεδῶ τινέστὰς Πρεσβύτιδας μὲ τὰς Διακόνους ἢ Διακονίσσας τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας· διότι ὡς εἶχαν ἄνδρας Διακόνους, οὕτως εἶχαν καὶ Διακονίσσας, τῶν ὁποίων ὅμως τὸ ὑποῦργημα ὠμοίαζε πλέον τοὺς πρῶτους ἐπτά διακόνους τῶν Πράξεων παρὰ τοὺς ἔπειτα διακόνους, τοὺς συνεργοὺς τῶν ἱερέων εἰς τὴν διακονίαν τῶν μυστηρίων. Οἱ πρῶτοι Διάκονοι ἐφρόντιζαν νὰ συνάγωσι τὰς ἐλεημοσύνας τῶν χριστιανῶν, νὰ τὰς μοιράζωσι εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἢ δι' ἀργυρικῆς καταβολῆς εἰς καθένα χωριστὰ, ἢ καὶ συναθροίζοντες αὐτοὺς εἰς κοινὴν τράπεζαν. 1) Καθόσον ὅμως ἐπληθύνετο ὁ ἀριθμὸς τῶν πιζῶν, ἐγεννήθη ἡ χρεία νὰ χωρίσωσι τοὺς πτωχοὺς ἀπὸ τὰς πτωχάς, διὰ το σερνότερον, καὶ ἀκολούθως νὰ διορισθῶσι καὶ Διακόνισσαι διὰ τὴν τροφήν, καὶ δι' ἄλλας χρείας τῶν πτωχῶν γυναικῶν, χωρισταὶ ἀπὸ τοὺς ἄνδρας Διακόνους. Τοιαύτη Διακόνισσα τῆς ἐν Κεγχρεαῖς ἐκκλησίας ἦτον ἡ Φοίβη. 2) Περὶ τούτων λέγει ὁ Ἐπιφάνιος, « Διακονισσῶν μὲν τάγμα ἐστὶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' οὐχὶ εἰς τὸ ἱερατεῦειν, οὐδὲ τι ἐπιχειρεῖν ἐπιτρέπειν, ἔνεκεν δὲ σεμνότητος τοῦ γυναικείου γένους, ἢ δι' ὄραν λουτροῦ, ἢ ἐπισκέψεως πάθους, ἢ πόνου, καὶ ὅτε γυμνωθεῖ ἡ σῶμα γυναίου, ἵνα μὴ ὑπὸ ἀνδρῶν ἱερουργούντων θεαθῆ, κ.τ.λ.» 3) Ο Θεοδώρητος ἐξηγῶν τὸ προκείμενον, λέγει ὅτι δὲν νοεῖ ταύτας ὁ Παῦλος· « Πρεσβύτιδας, τὰς γεγηρακυίας οὕτως ὠνόμασεν, οὐ τὰς λειτουργίας τινὸς ἡξιωμένας.» 4) Ἄλλοι ὅμως, ὡς λέγει ὁ Θεοφύλακτος, τὸ ἐνόησαν περὶ τῶν Διακονισσῶν· « Πρεσβύτιδας τὰς γράφιδας λέγει.. Τινὲς δὲ τὰς ἐν ἐκκλησίᾳ Διακόνους φασί.» 5) Ἡ διαφωνία δὲν

1) Πράξ. ζ'. 1—6 2) Πρὸς Ῥωμ. ις'. 1. 3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 865. 4) IDEM ibid pag. 864. 5) IDEM ibid pag 864.

εἶναι, νομίζω, πλὴν λογομαχία, ἐπειδὴ ἀπὸ τὰς πρεσβυ-
τιδας ἐκλέγοντο ὡσεπιπολὸ καὶ αἱ Διακόνισσαι. Καὶ πολ-
λοὶ νομίζουν ὅτι αἱ ἐδῶ Πρεσβύτιδες δὲν εἶναι ἄλ-
λαι παρὰ τὰς προνομασθείσας ἐξηκονταετείς χήρας ἀπὸ
τὸν Ἀπόστολον. 1) Ἡ ἐν Χαλκηδόνι ἔπειτα οἰκουμένην
τετάρτη Σύνοδος (ἔτ. 451) ἠλάττωσε τῶν ἐτῶν τὸν ἀριθ-
μὸν· «Διάκονον μὴ χειροτονεῖσθαι γυναῖκα πρὸ ἐτῶν τεσ-
σαράκοντα, καὶ ταύτην μετὰ ἀκριβοῦς δοκιμασίας, κ.τ.λ.» 2)

— ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΙ ΙΕΡΟΠΡΕΠΕΙΣ. Τὴν τῆς σεμνό-
τητος εὐκοσμίαν» σημαίνει τὸ ἱεροπρεπὲς κατάστημα, ὡς
λέγει ὁ Θεοδώρητος. 3) Πιθανὸν ὅτι κατὰ δοτικὴν Ἱερο-
πρεπεῖ ἐπρόφερεν ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸ ἐπίθετον, «Ἐν
καταστήματι ΙΕΡΟΠΡΕΠΕΙΣ» καὶ ὄχι ΙΕΡΟΠΡΕΠΕΙΣ,
ἂν καὶ χωρὶς τοιαύτην διόρθωσιν νοῆται τὸ λεγόμενον.
Κατάστημα, ὡς καὶ τῶν Ῥωμαίων τὸ ἐκ τούτου status
(état), σημαίνει πολλάκις τὴν ἕξω κατάστασιν (maintien),
ἡγουν ἕξιν, χρῶμα, στάσιν, κίνησιν, φωνὴν, βλέμμα, καὶ
ἀπλῶς τοῦ σώματος τὴν ἐπιφάνειαν (l'exterieur,) καθό-
σον αὐτὴ φανεροῦναι τὴν ἔσω τῆς ψυχῆς διάθεσιν. Εἰς ταῦ-
τα περιέχεται ἀκολούθως καὶ ἡ στολὴ ἢ ἐνδυμασία, κατὰ
τὴν ἀλλοῦ παραγγελιομένην «Καταστολὴν κόσμιον.» 4)
Δὲν εἶν' ὅμως χρεῖα νὰ περιορίσωμεν, διὰ τοῦτο, τὸ
Κατάστημα εἰς μόνην τὴν ἐνδυμασίαν, ἔχοντες μάλι-
στα λέξιν συνώνυμον τὸ Κατάστασις, ὡς, παραδεί-
γματος χάριν, ὅταν λέγωμεν εἰρωνευόμενοι Ὁραία κατὰ-
στασις! εἰς ἄνθρωπον παρουσιαζόμενον ἀτάκτως, καὶ
Ἐἰς τοιαύτην κατάστασιν ἐτόλμησες νὰ
φανῆς ἐμπρός μου; Ἡ Κατάστασις εἶναι μέση λέ-

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 9. 2) Συνοδ. Χαλκηδον. Καν. 15.

3) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 64.

4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 9.

εις, ὄθεν λέγομεν καὶ Καλήν, καὶ Κακὴν κατάστασιν, καὶ σημαίνοντες τὸν κοινὸν νοῦν. 1) ὀνομάζομεν Ἀκατάστατον ὄχι μόνον τὸν ἀνόητον, τὸν «Ἐξω τοῦ καθουστήκωτος» ὡς ἔλεγον οἱ παλαιοὶ, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀλάσσοντα ἄλλοτ' ἄλλην κατάστασιν (inconstant,) κατὰ τὸ ἀποστολικὸν «Ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ.» 2) Τοῦτου ὁ ἐναντίος ἐλέγετο Καταστηματικός, ὡς τὸ «Ἰδέα προσώπου, καὶ βλέμματι καὶ κινήματι, πρῶτος καὶ καταστηματικός ἦν.» 3) Κατὰ τὸ αὐτὸ σημαίνόμενον, ὀνομάζομεν Ἀκατάστατον καιρὸν, τὸν συχνὰ μεταβάλλοντα καιρὸν ἀπὸ ψυχρὸν εἰς θερμὸν, ξηρὸν εἰς ὑγρὸν ἀνεμώδη εἰς εὐδίον, καὶ ἀνάπαλιν, ὡς ἔλεγον καὶ Κατάστημα ἀπλῶς τὴν κατάστασιν τῆς ἀτμοσφαιρας (L'état de l'atmosphère.) Ἱεροπρεπὲς κατάστημα λοιπὸν λέγει «Γῆν τῆς σεμνότητος εὐκοσμίαν» ὡς τὸ ἐξήγησεν ὁ Θεοδώρητος, 4) τὴν πρέπουσαν εἰς τοὺς ἱεροὺς, καὶ ὄχι μόνην τὴν περιβολήν. 5) Ἱεροὺς δὲ νοεῖ ὁ Ἀπόστολος τοὺς Ἁγίους, καθὼς ἐπωνομάζοντο τότε ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσειν οἱ χριστιανοί, ὡς τὸ μαρτυρεῖ εἰς πολλὰ μέρη ἡ Θεία Γραφή. Ὅταν ὁ αὐτὸς οὗτος Ἀπόστολος, γράφων πρὸς Ἐφεσίους, λέγη, «Τοῖς ἁγίοις τοῖς οὖσιν ἐν Ἐφέσῳ» 6) νοεῖ τοὺς χριστιανοὺς ὅλους τῆς Ἐφέσου. Καὶ τοῦτο ἐξηγῶν ὁ Θεοφύλακτος λέγει, «Ὅρα πόση ἦν τότε ἡ ἀρετὴ! ὅτε ἁγίους καὶ πιστοὺς καλεῖ ἀνδρας βιωτικούς, γυναῖκας ἔχοντας καὶ παιδία· ἀλλὰ νῦν οὐδὲ ἐν ὄρεσι καὶ σπηλαίοις τοιοῦτοι.» 7) Καὶ σημείωσε, ὅτι κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἑκατονταετηρίδα, ὅτε ἤχημαζεν ὁ Θεοφύλακτος, οὐδ' εἰς τὰ βουνὰ πλέον εὗρισκεν ἁγίους. Ἀπὸ

1) Διατριβ. Ἐπικτίτ. III 6. 8. 2) Ἰακώβ. ἐπιστολ. α. 8.
 3) Πλουτάρχ. Τιβέρ. Γρ. § 2, σελ. 160. 4) Ἀνωτέρ. σελ 381.
 5) Ἰδ. Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 740. 6) Πρὸς Ἐφεσ. α. 1.
 7) SUICER ubi sup. tom. I. pag. 61.

τῆς ἐνδεκάτης μέχρι τῆς ἀλώσεως δὲν ἐγεννήθησαν ἄγιοι μ' ὅλον ὅτι αὐτοὶ οἱ Γραικορωμαῖοι Αὐτοκράτορες ἐπωνομάζοντο Ἄγιοι καὶ Θεῖοι. 1) Μετὰ τὴν ἄλωσιν, ὁ βαρύτερος τοῦ Γραικορωμαϊκοῦ Τουρκικοῦ ζυγὸς εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν ἔφερεν οὐδ' αὐτὸς μαζῆ τοῦ τὴν ἀγιότητα. Ἐκ τῆς ἐλευθερίας μόνην ἐλπίζονται σήμερον οἱ ἄγιοι, ἂν οἱ ἐλευθερωθέντες πληροφορηθῶσιν, ὅτι ἡ ἐλευθερία χωρὶς ἀρετῆν καταντᾷ εἰς ἀκολασίαν, ἣτις φέρει πάλιν τὴν τυραννίαν. — ΔΙΑΒΟΛΟΥΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 2) — ΟΙΝΩ ΠΟΛΛΩ ΔΕΔΟΥΛΩΜΕΝΑΣ. Δὲν ἀπαγορεύει τὸν οἶνον. Καὶ σημείωσε καὶ τὴν μεταφορὰν τοῦ Δοῦλοῦμαί ρήματος, μεταφορὰν εὐρισκόμενην εἰς ὄλους τοὺς ἐνδόξους συγγραφείς, μὲ τὴν ὁποίαν ἐφανέροναν, ὅτι ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία εἶναι ἡ χαλιναγωγία τῶν παθῶν, ἡ διὰ μιᾶς λέξεως ὀνομαζομένη Μετριοπάθεια. Εὐθὺς ὅτε τις ὑπερπερῆσῃ τὸ μέτρον, χάνει καὶ τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ οἰνοπότης γίνεται δοῦλος τοῦ οἴνου, ὁ πολυφάγος, δοῦλος τῆς γαστρὸς, ὁ πλεονέκτης, δοῦλος χρημάτων, καὶ οὕτω καθεξῆς, ὅτι πάθος ἀρήσῃ ἀχαλίνωτον, γίνεται δοῦλος τοῦ πάθους ἐκείνου. Εἰς ἀποφυγὴν τῆς αἰσχρᾶς ταύτης δουλείας μία μόνη θεραπεία εὐρέθη, ἡ Δικαιοσύνη· ἡ εἰς αὐτὴν δουλεία εἶναι μόνη ἔντιμος δουλεία, καὶ ἀληθινὴ ἐλευθερία. «Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ.» 3) — ΚΑΛΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥΣ. Διδασκούσας τὰ καλὰ καὶ ἔργα καὶ λόγια. Εἰς μόνον τὸν Ἀπόστολον, καὶ μόνον ἐδῶ, εὐρίσκεται ἡ σύνθετος αὕτη λέξις, Καλοδιδάσκαλος (ἀντὶ τοῦ Καλῶν διδάσκαλος,) χρήσιμος καὶ εἰς τὴν κοινὴν ἡμῶν γλῶσσαν· εἰς τὴν ὁποίαν σώζεται ὁ Καλοδίδακτος, εἰς

1) Ἰδ. Ἀταχτ. I. σελ. 294 καὶ 323. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 11. σελ. 120. 3) Πρὸς Ρωμ. ε'. 18.

ἄλλην ὅμως σημασίαν, ἐπειδὴ *Κ α λ ο δίδ α χ τ ο ν* λέγομεν, ὅχι τὸν διδασκόμενον τὰ καλὰ, ἀλλὰ τὸν εὐκολα γιδοασκόμενον (*docile.*)

4. *ΙΝΑ ΣΩΦΡΟΝΙΖΩΜΙ ΤΑΣ* κ. τ. λ., νὰ παραγγέλωσι, νὰ διδάσκωσι, νὰ νουθετῶσι. «Σωφρονιστῆς, νουθετῆς,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Οὕτω πρέπει νὰ ἐρμηνευθῆ ἑδῶ τὸ *Σ ω φ ρ ο ν ί ζ ω σ ι*. Τὸ «Διὰ νὰ σωφρονίζουσιν» τῆς παλαιᾶς μεταφράσεως γεννᾷ ταυτολογίαν διὰ τὸ «Σώφρονας» τοῦ ἐξῆς ἑδαφίου, ἔτι δὲ καὶ ἀκυρολογίαν· διότι τὸ *Σ ω φ ρ ο ν ί ζ ω* σήμερον εἰς ἡμᾶς σημαίνει τὸ νουθετῶ μετὰ τὸ ἀμάρτημα ὀνειδίζων, κατηγορῶν, ἢ καὶ σωματικῶς τιμωρῶν [*châtier.*] — **ΦΙΛΑΝΔΡΟΥΣ.** Νὰ ἀγαπῶσι τοὺς ἰδίους των ἄνδρας. Ἐδῶ παραγγέλλει τὰ καθήκοντα τῶν γυναικῶν πρὸς τοὺς ἄνδρας, ὡς ἄλλοῦ δὲν ἠμέλησε νὰ παραγγεῖλη καὶ τὰ τῶν ἀνδρῶν πρὸς τὰς ἰδίας γυναῖκας· «*Γῆ γυναικί ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην εὖνοίαν ἀποδιδότω,*» 1) καὶ πάλιν, «*Οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶτε τὰς γυναῖκας ὡμῶν, καὶ μὴ πικραίνεσθε πρὸς αὐτάς.*» 2) Οἱ ἄνδρες μάλιστα χρεωστοῦν νὰ προσφέρωνται φιλανθρωπότερον πρὸς τὰς γυναῖκας, ὡς ἀσθενεστέρας τῆν φύσιν, καθὼς μᾶς συμβουλεύει ὁ Πέτρος· «*Συνοικοῦντες κατὰ γνῶσιν, ὡς ἀσθενεστέρω σκεύει τῷ γυναικίῳ ἀπονέμοντες τιμὴν.*» 3) — **ΦΙΛΟΤΕΚΝΟΥΣ.** Ἡ φιλοτεχνία εἶναι φυσικὸν ἐπακολούθημα ὅχι μόνον τῆς φιλανδρίας, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινῆς γενέσεως, καὶ προσέτι τῆς ἰδιαιτέρας ἀπερισπάστου παρουσίας καὶ προνοίας τῶν τέκνων, διὰ τὴν ὁποίαν γίνεται καὶ σφοδρότερα ἢ μητρικὴ στοργή. Καὶ ἐπειδὴ τοιαύτη στοργὴ ἐλπίζεται ὡσεπιπολὺ ἀπὸ γνησίαν μητέρα, ἐκ τούτου γεννᾶται ἄλλο ἱερὸν καθήκον τοῦ ἀν-

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ζ'. β. 2) Πρὸς Κολοσ. γ'. 19. 3) Α'. Πέτρ. Καθολ. γ'. 7.

δρός πρὸς τὰ τέκνα του καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα, νὰ προσέχη, ἂν ἔλθῃ εἰς ἀνάγκην δευτερογαμίας, νὰ ἐκλέγῃ γυναῖκα ἱκανὴν νὰ κατασταθῇ μήτηρ ἀντὶ μητρειᾶς. Καὶ ἡ τοιαύτη ἐκλογή πῶσον εἶναι δύσκολος, τὸ ἔδειξε πολλαῖς ἡ πείρα,

Ἐχθρὰ γὰρ ἡ ἰοῦσα μητριὰ τέκνοις
 Τοῖς πρόσθ', ἐχθῆς οὐδὲν ἠπιωτέρα. 1)

5. ΣΩΦΡΟΝΑΣ. Καθαρὰς ἀπὸ σαρκικὸν μολυσμὸν (chastes) — ΑΓΝΑΣ. Καὶ ἀπὸ πνευματικὸν μολυσμὸν (pures,) καὶ τοῦτο εἶναι ἡ τελεία σωφροσύνη, κατὰ τὰ ἀνωτέρω 2] σημειωθέντα. «Ἀγνεῖα, καθαρότης, ἐπίτασις σωφροσύνης» λέγει ὁ Σουΐδας. «Ἀγνεῖα δέ ἐστι, φρονεῖν ὅσια» εἶπεν ἄλλος. 3] — ΟΙΚΟΥΡΟΥΣ ΑΓΑΘΑΣ. Κακὰ διαστίζεται εἰς τὰς ἐκδόσεις «Οἰκουροὺς, ἀγαθὰς» οἰκοφύλακας, καλὰς. Εὐλογώτερον γράφεται ἀδιασίκτως, ὡς οὐσιαστικὸν μὲ τὸ ἴδιον ἐπίθετον, «Οἰκουροὺς ἀγαθὰς,» Οἰκοφύλακας καλὰς, οἰκονόμους καλὰς [bonnes ménagères,] ὡς εἶπε καὶ ὁ Ξενοφῶν, «Ἀγαθοὶ οἰκονόμοι.» 4) «Οἰκουροὺς, ὁ φροντίζων τὰ τοῦ οἴκου καὶ φυλάσσων,» κατὰ τὸν Ἡσύχιον «οἰκονομικός ἢ οἰκοφύλαξ» κατὰ τὸν Σουΐδαν. Τὸ Ἀγαθὰς ἐδῶ δύναται νὰ συνεννοῆ καὶ τὸ Πιστὰς κατὰ τὸ «Εὐ δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ.» 5) — ΥΠΟΤΑΣΣΟΜΕΝΑΙ ΤΟΙΣ ΙΔΙΟΙΣ ΑΝΔΡΑΣΙΝ. Ἰκανῶς ἐξηγήθη τοῦτο πρότερον. 6) — ΒΛΑΣΦΗΜΗΤΑΙ. Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο. 7)

6. ΠΑΡΑΚΑΛΕΙ. Τὸ Παρακαλῶ εἰς τοὺς παλαιοὺς σημαίνει ὡσεπιπολὺ τὸ κοινῶς λεγόμενον Παρακινῶ [exhorter.] Ὁ παρακμίζων ἐλληγνισμὸς, ὡς καὶ ὁ

1) Εὐριπίδ. Ἄλκηστ. 310—311. 2) Ἀνωτέρ. σελ. 157.
 3) Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωμ. IV. σελ. 431. 4) Ἀπομνημ. Β΄. 10. § 4. σελ. 70. 5) Ματθ. κβ. 21. 6) Α΄. Πρὸς Τιμόθ. β΄. 11—12. σελ. 92—93. 7) Λύττοθ. α. 20. σελ. 80 καὶ ε΄. 1. σελ. 203.

σήμερον Γραικισμὸς, Παρακαλῶ λέγει τὸ δέομαι [prier]. Διὰ τοῦτο ἐσημείωσαν οἱ Γραμματικοί, ὁ μὲν Θωμᾶς ὁ Μαγίστρος «Παρακαλῶ τὸ προτρέπω, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, καὶ ἰαράκλησις, ἢ προτροπή· ἀπαξ δὲ καὶ τὸ δέομαι.» Ὁ δὲ Σουΐδας, «Παρακαλεῖν, τὸ καλεῖν, ἢ τὸ προτρέπεσθαι· ἄκυρον γὰρ τὸ δέεσθαι.» Εἰς τὴν σημασίαν τοῦ Δέομαι τὸ ἐμεταχειρίσθησαν πολλάκις οἱ συγγραφεῖς τῆς Νέας Διαθήκης, οἷον, «Παρακαλῶν αὐτὸν καὶ γουπετῶν.» 1) Ἐδῶ εἶναι ἀδιάφορον ὅπως τὸ ἐξηγήσῃς. Καλὴ εἶναι ἡ προτροπή καὶ παρακίνησις· ἀλλὰ γίνεται πολλάκις δραστικωτέρα, ὅταν ἐνωθῇ μὲ τὴν δέησιν ἢ παρακάλεισιν, διότι δείχνει πλειοτέραν στοργὴν καὶ προσπάθειαν [intérêt] τοῦ παρακαλοῦντος πρὸς τὸν παρακαλούμενον. — ΣΩΦΡΟΝΕΙΝ. Ἐδῶ, κατὰ τὸ σημαινόμενον εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, τὸ Σωφρονεῖν, σημαίνει νὰ ἀπέχωσιν ἀπὸ τὰς ἀσυγχωρήτους σαρκικὰς μίξεις· ὡς ἔλεγε καὶ ὁ Ἐπίκτητος, «Περὶ ἀφροδίσα εἰς δύναμιν πρὸ γάμου καθαρυτέον.» 2)

7. ΤΥΠΟΝ. Ἐξηγήθη ἀρχήτερα 3) — ΕΝ Τῇ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΑΔΙΑΦΘΟΡΙΑΝ. Τὸ αὐτὸ ὡς καὶ νὰ ἔλεγε Διδασκαλίαν ἀδιάφορον, ἥτις δὲν εἶν' ἄλλη παρά τὴν ὅποιαν ἄλλοτε ὠνόμασεν Ἰγίαίνουσαν διδασκαλίαν. 4) — ΣΕΜΝΟΤΗΤΑ. Ἐξηγήθη 5) ἡ λέξις Σεμνός. Εἶναι ὁ κοινότερον ὀνομαζόμενος Βαρύς (grave.) Δὲν ἀρκεῖ ἡ ἀδιαφθορία τῆς διδαχῆς, ἀλλὰ πρέπει νὰ διδάσκηται καὶ μὲ σεμνότητα, ἥγουν χρεωστεῖ ὁ διδάσκαλος ἢ ἱεροκέρυξ, ἐνῶ ἐξηγεῖ τὰ παραγγέλματα τῆς Ἠθικῆς, νὰ φαίνεται σεμνός εἰς τὴν φωνήν, σεμνός εἰς τὴν στάσιν, σεμνός εἰς πᾶσαν κίνησιν τοῦ σώματος, διὰ νὰ

1) Μάρκ. ἀ. 40. 2) Ἴδε Ἐπίκτητ. Ἐγχειρίδ. XXXIII 8.
3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 12. σελ. 156. 4) Ἴδ. ἀνωτέρ. σελ. 71. καὶ 365. 5) Ἄνωτέρ. σελ. 118.

ἐμπνέη σέβας εἰς τοὺς ἀκούοντας, καὶ ἀκολούθως νὰ τοὺς πείθῃ. Αἱ φωνασκίαι καὶ τοῦ σώματος αἱ συχναὶ μεταθέσεις ἀρμόζουσι εἰς τοὺς σκηنيκούς καὶ εἰς τὰς τραγωδίας, διὰ νὰ πείσωσι τοὺς θεατὰς· εἰς τὸν ἱεροκήρυκα ἐξεναντίας ἀντὶ πειθοῦς κινουῦν εἰς γέλωτα.

8. ΛΟΓΟΝ ΥΓΙΗ. Ἰδόμεν 1) ὅτι εἰς τὴν Νέαν Διαθήκην ὁ Λόγος σημαίνει πολλάκις τὸ εὐαγγελικὸν κήρυγμα, οἷον ὅταν ὁ Χριστὸς λέγῃ, «Παντὸς ἀκούοντος τὸν λόγον τῆς βασιλείας,» 2) σημαίνει τὸ περὶ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ κήρυγμα. Ἀ λό γ ο ς ὑ γ ι ῆ ς εἶναι τὸ αὐτὸ, καὶ ἡ Ὑγιαίνουσα, ἡ ἀδιάφθορος διδασκαλία, ἧγουν ἄδολος καὶ ἀκατήλευτος, ὡς συμπεραίνεται ἀπ' ὅ,τι λέγει περὶ τῶν κατηλευνόντων καὶ δολιούντων τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. 3) Ἄλλος ἀπόστολος τὸν ὀνομάζει «Λογικὸν ἄδολον γάλα.» 4) - ΑΚΑΤΑΓΝΩΣΤΟΣ. Ἀπὸ τὸ Καταγινώσκω, λέξιν δικανικὴν, σημαίνουσαν τὸ Καταφηρίζω, καταδικάζω. Ἀκατάγνωστος λοιπὸν λέγεται ὁ ὑγιὴς λόγος, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ καταδικασθῇ ἀπὸ κανένα, μηδὲ νὰ ἀποβαλθῇ ὡς δολωμένος (falsifié.) «Ἀκαταγνώστως ἀνεπιλήπτως» λέγει ὁ Ἡσύχιος.

9. ΔΟΥΛΟΥΣ... ΥΠΟΤΑΣΣΕΣΘΑΙ. Προσαρμόζεται καὶ εἰς τοῦτο τὸ ρητὸν ἡ ἐξήγησις ὅσων εἶπε καὶ πρὸς τὸν Τιμόθεον. 5) — ΕΝ ΠΑΣΙΝ ΕΥΑΡΕΣΤΟΥΣ. Δὲν εἶναι χρεῖα νὰ σημειωθῇ ὅτι τοῦτο παραγγέλλεται μὲ ὑπεξαίρεσιν (restriction.) Διδάσκων τοὺς δούλους τὴν πρὸς τοὺς δεσπότης κατὰ πάντα εὐαρέστησιν, δὲν νοεῖ βέβαια ὅτι χρεωστοῦν νὰ ὑπακούωσι καὶ ὅταν προστάσσωνται πράξεις ἀνόμους καὶ ἀδίκους. Μὲ τὸ ἀνωτέρω, «Κατὰ σάρκα κυρίοις» ἐφανέρωσεν ἀρκετὰ, ὅτι μόνον τὰ σώματα, ἀλλ' ὄχι

1) Ἀνωτέρ. σελ. 71, 270 2) Ματθ. γ'. 19. 3) Β'. Πρὸς Κορινθ. β'. 17. 4) Α'. Καθολ. Πέτρ. β'. 2. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 4 - 2. σελ. 200 - 205.

καὶ ἡ ψυχὴ ἢ ἡ συνείδησις τῶν δούλων, ἦσαν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν δεσποτῶν, προσθέτων ἔτι καὶ τὸ «Φοβούμενοι τὸν Θεόν,» ἤγουν μὴ πειθόμενοι εἰς τὸν δεσπότην, ὅταν αἱ ἐντολαὶ τοῦ δεσπότητος ἐναντιώνωνται τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ. Ἐάν, παραδείγματος χάριν (διότι συνέβησαν καὶ τοιαῦτα πολλάκις,) προσταχθῆ ὁ δοῦλος ἀπὸ δεσπότητος ἄνομον νὰ φονεύσῃ κἀνένα, χρεωστὴ νὰ ἀπειθήσῃ, μὴδὲ νὰ μιμηθῆ τὸ ἀνδράποδον τῆς κωμωδίας, ὅστις δὲν ἐγνώριζεν ἄλλον νόμον παρὰ τὸν νόμον τοῦ δεσπότητος, οὐδ' ἔκρινε δίκαιον ἢ ἀδίκον, πλὴν ὅ,τι ἔκρινε τοιοῦτον καὶ ὁ δεσπότης του.

Ἐμοὶ πόλις ἐστὶ καταφυγὴ καὶ νόμος,

Καὶ τοῦ δικαίου τοῦ τ' ἀδίκου παντὸς κριτῆς,

Ἐὸ δεσπότης· πρὸς τοῦτον ἕνα δεῖ ζῆν ἐμέ. 1)

Καὶ ταῦτα μὲν τὰ περὶ τῶν δούλων. Δὲν ἠμέλησεν ὁ Ἀπόστολος νὰ διδάξῃ καὶ τοὺς δεσπότητας τὰ πρὸς τοὺς δούλους καθήκοντα· γράφων πρὸς τοὺς Κολοσσαεῖς, λέγει, «Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητα τοῖς δούλοις παρέχεσθε, εἰδότες ὅτι καὶ ὑμεῖς ἔχετε Κύριον ἐν οὐρανοῖς.» 2) Εἶναι μεγάλη δυστυχία νὰ ἔχη τις δούλους, διότι κινδυνεύει κατὰ πᾶσαν ὥραν νὰ φθαρῆ αὐτὸς τὰς φρένας ἀπὸ τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν, καὶ νὰ κατασταθῆ ἀνδράποδον πολὺ ἀχρειέστερον παρὰ τοὺς δούλους του. Ὅστις λοιπὸν ἐδυστύχησε τισαύτην δυστυχίαν, ἄς φροντίσῃ κἂν νὰ λυτρωθῆ τὸ γρηγορώτερον ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ἢ ἐλευθερόνων τοὺς δούλους, ἢ, ἂν αἱ περιστάσεις τὸν ἐμποδίσωσι νὰ πράξῃ τοιοῦτον γενναῖον ἔργον, νὰ τοὺς μεταχειρίζεται ὡς τέκνα του πλέον παρὰ ὡς δούλους, καὶ νὰ σπουδάξῃ νὰ τοὺς καταστήσῃ ἀξίους ἐλευθερίας, μὲ τὴν χρηστικὴν ἀγωγὴν, καὶ μάλιστα μὲ τὸ παράδειγμα τῆς ἰδίας του

1) Μένανδρ. παρὰ Στοβ. LX σελ. 384. 2) Πρὸς Κολοσ. δ' 1.

ζωῆς, ὅχι μόνον μὴ πράσσωσιν αὐτοὺς τὰ ἄδικα, ἀλλὰ μηδὲ τολμῶσιν νὰ προστάξῃ πράξιν ἄδικον εἰς τοὺς δούλους.

Ἄν πάντα δουλεύειν ὁ δούλος μανθάνῃ,
Πονηρὸς ἔσται. Μεταδίδου παρησῖας)
Βέλτιστον αὐτὸν τοῦτο ποιήσει πολὺ. 1

— ΜΗ ΑΝΤΙΑΛΕΓΟΝΤΑΣ. Πλὴν ἂν προσταχθῇ ἀπὸ τὸν δεσπότην ἐναντίον τι εἰς τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ τότε χρεωσθεῖ νὰ ἀντιλέξῃ.

10. ΜΗ ΝΟΣΦΙΖΟΜΕΝΟΥΣ. Μὴ κλέπτοντας. «Νοσφίζεται, ἰδιοποιεῖ (γρ. ἰδιοποιεῖται,) κλέπτει κ.τ.λ.,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ὁ δὲ Φώτιος «Νοσφιζόμενον, ὑφαιρούμενον, ἰδιοποιούμενον.»

11. ΕΠΕΦΑΝΗ Ἡ ἐξήγησις τοῦ Ζωναροῦ, («Διὰ τοῦτο εἶπεν, Ἐπεφάνη, ἵνα τὴν ἀνωθεν ὑπαρξίν μνηύσῃ· εἰ γὰρ εἶπεν Ἐφάνη, ἀρχὴν εἰσηγεῖτο τοῦ αἰεὶ ὄντος. Παῦλος ὁ Ἀπόστολος. «Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σωτήριος· ἐπειδὴ ὁ ὢν ἐφάνη» 2) ἡ ἐξήγησις αὐτῆ, λέγω, εἶναι πλέον περίεργος παρὰ σύμφωνος μὲ τῶν Πατέρων τὴν γνώμην· οἱ ὅποιοι διὰ τοῦ ΕΠΕΦΑΝΗ ἐνόησαν ἰδῶ τὴν ἐπὶ γῆς φανέρωσιν τοῦ Χριστοῦ, συμφώνως μὲ ὅ,τι εἶπεν ὁ Ἀπόστολος ἄλλου «Θεὸς ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ ἐν σαρκί.» 3) — Η ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ. Νοεῖ καὶ ἐδῶ διὰ τοῦ «Ἐπεφάνη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ» ὅ,τι λέγει καὶ εἰς τὸ ἐξῆς κεφάλαιον «Ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.» 4) Χάριν δὲ ὀνομάζει, ὡς καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα μέρη, τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, τὴν Νέαν διαθήκην, εἰς διάκρισιν Νόμου, ἡγουν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὡς μαρτυρεῖται ἀπὸ τὸ «Ὁ

1) Μέλανδρ. παρὰ Στοβ, LX, σελ. 384. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 831. 3) Α΄. Πρὸς Τιμ. γ΄. 16 σελ. 124. . 4) Πρὸς Τίτ. γ΄. 4.

ΝΟΜΟΣ διὰ Μωσέως ἐδόθη· ἡ ΧΑΡΙΣ καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐγένετο.» 1)

12. ΠΑΙΔΕΥΟΥΣΑ. Διδάσκουσα. — ΑΣΕΒΕΙΑΝ. «Ἄσεβειαν τὴν εἰδωλολατρείαν ὀνομάζει καὶ τὰ πονηρὰ δόγματα» λέγει ὁ Θεοφύλακτος, ἐξηγῶν τὸ προκείμενον ρητόν. 2) Καὶ τοῦτο διότι, ὡς λέγει πάλιν ὁ αὐτὸς Ἀπόστολος, «Ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλάτρευσαν τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα.» 3) Ἄσεβειαν ἀκόμη δύνασαι νὰ νοήσης καὶ τὴν προξενηθεῖσαν ἀπὸ τοὺς Φαρισαίους φθορὰν τῆς Ἰουδαϊκῆς θρησκείας. Εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Χριστοῦ, ὁ Ἰουδαϊσμός εἶχε καταστήσειν εἰς καθαρὸν Φαρισαϊσμόν· καὶ τοῦτο ἐσήμαινεν ὁ Χριστός, ὅτε ἔλεγε πρὸς τοὺς Φαρισαίους καὶ περὶ τῶν Φαρισαίων, «Μάτην δὲ σέβονται με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἐντάλματα ἀνθρώπων.» 4) Περὶ τούτων ἀκόμη εἶπε καὶ ὁ Ἀπόστολος τὸ «Ἐπὶ πλείον προκόψουσιν ἀσεβείας.» 5) — ΚΟΣΜΙΚΑΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ. «Πλεονεξία, τρυφήν καὶ τὰς ἄλλας, ὅσαι μὴ διαβαίνουν εἰς τὸν οὐρανόν, ἀλλ' ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ χρησιμεύουσι, καὶ αὐτῷ συγκαταλύονται», ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Θεοφύλακτος, ὅ) ὅχι ὅμως ἀκριβέστατα, ὡς πρέπει εἰς τῆς Ἠθικῆς τὰ παραγγέλματα. Ἡ πλεονεξία καὶ ἡ τρυφή οὐδ' εἰς τὸν κόσμον τοῦτον χρησιμεύουν· ἐξεναντίας δὲ καὶ βλάπτουν πολὺ, ἡ πλεονεξία, διότι κάμνει τὸν ἄνθρωπον ληστήν, ἡ τρυφή, διότι μαραίνει κατὰ μικρὸν τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις, καὶ τέλος σκοτίζει τὸ λογικόν. Εἶναι ὅμως ἐπιθυμίαι ἄλλαι, ἀναγκαῖαι καὶ εἰς τὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου, καὶ εἰς τὴν διαμονὴν τοῦ κόσμου. Τοιαῦται εἶναι, παρὰ τὰς ἐπι-

1) Ἰωάνν. α'. 17. 2) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 343. 3) Πρὸς Ῥωμ. α'. 25. 4) Ματθ. ιε'. 9. 5) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 16. σελ. 276. 6) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 4166.

θυμίας τῆς τροφῆς καὶ τῆς σκέπης, ἡ ἐπιθυμία τοῦ νομίμου γάμου, τῆς τεκνογονίας, τῆς εὐδαίμονος τῶν τέκνων καταστάσεως, καὶ ἄλλαι πολλαί, τῷ ὄντι Κοσμικαὶ ἐπιθυμῖαι καὶ αὐταί, ἐπειδὴ εἰς τοῦτον μόνον τὸν κόσμον γεννῶνται, καὶ ὄχι εἰς ἄλλον. « Ἐν γὰρ τῇ ἀναστάσει οὔτε γαμοῦσιν οὔτ' ἐγκαμίζονται. » 1) Τί συμπεραίνεται ἐκ τούτου; ὅτι ὁ Ἄποστολος ἔλαβε τὸ Κοσμικαί, εἰς σημασίαν τοῦ Ἐθνικαί, ἡγουν σαρκικαί, ὡς τὸ ἐνόησαν καὶ πολλοὶ πατέρες. « Κοσμικοὺς γὰρ τοὺς εἰς γῆν ἐλπίζοντας καὶ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας ἐξακούομεν. » 2) Τοιαῦται ἐπιθυμῖαι δὲν ἀποβλέπουν πλὴν μόνον τὸ παρὸν, ὡς ἀληθῶς ἦσαν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀποστόλου ὄχι μόνον αἱ ἐπιθυμῖαι τῶν καταφιθαρμένων Ἑλλήνων καὶ Ῥωμαίων, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν Ἰουδαίων, ὡς ἦσαν αἱ ἐπιθυμῖαι τοῦ πλεονέκτου τῆς παραβολῆς. « Ψυχὴ, ἔχεις πολλὰ ἀγαθὰ κείμενα εἰς ἔτη πολλὰ· ἀναπαύου, φάγε, πίε, εὐφραίνου. » 3) Τοιαῦται ἐπιθυμῖαι εἶναι κτήνους, ὄχι ἀνθρώπου ἐπιθυμῖαι. Αὐταὶ συγγενέουσι τινὰ μὲ τὰς ἀνωτέρω Νεωτερικὰς ἐπιθυμίας, 4) ἡγουν τὰς ἀμέτρους καὶ σφοδράς. Ὅτι δὲ καὶ τὸ πρωτότυπον Κόσμος, ὡς καὶ ὁ Αἰὼν, εἰς τοὺς Ἑβραίους, σημαίνει πολλάκις τὸν τρυφήλὸν καὶ Ἐπικούρειον βίον, ἐσημειώθη ἀπὸ πολλοῦς. Κατὰ τοῦτο, ὁ διάβολος ὠνομάσθη « Ἄρχων τοῦ Κόσμου τούτου, » 5) καὶ « Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου, » 6) ἡγουν Ἄρχων καὶ Θεὸς τῶν ἐξωλεστάτων ἀνθρώπων, ὡς τὸ ἐξήγησε καὶ ὁ ἀνώνυμος: « Σημαίνει καὶ τὸν πρὸς πλάνην καὶ ἡδονὰς ἄγοντα, ὡς παρὰ τῇ θείᾳ γραφῇ: Ὅτι δὲ ἐκ τοῦ κόσμου οὐκ ἐστὶ, ἀλλ' ἐγὼ ἐξελεξά-

1) Ματθ. κδ'. 30. 2) Κλήμ. Ἀλεξαν. Στρωμ. Π. σελ. 378.
 3) Λουκ. ιβ'. 15 - 19. 4) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 22. σελ. 283.
 5) Ἰωάν. ιβ'. 31. 6) Β'. Πρὸς Κορινθ. δ'. 4.

μη ν ὑ μ ᾶ ς ἔ κ τ ο ὦ κ ὅ σ μ ο υ, καὶ Ὁ κ ὅ σ μ ο ς
 α ὐ τ ὸ ν ο ὐ κ ἔ γ ν ω . . . Ἐνταῦθα Κ ὅ σ μ ο ν τὸ π λ ῆ -
 θ ο ς φ η σ ῖ τὸ δ ι ε φ θ α ρ μ ἔ ν ο ν, καὶ τοῖς γ ῆ ν ο ῖ ς π ρ ο σ τ ε τ ῆ κ ὸ ς
 π ρ ᾶ γ μ α σ ῖ, τὸ ν Χ Υ Δ Α Ι Ο Ν καὶ τ α ρ α χ ῶ δ ῆ καὶ ἄ ν ε τ ο ν λ α ὦ ν.
 κ.τ.λ.» 1) Καὶ σημείωσε ὅτι ἐλόγως ἐξήγησε τὸν Κ ὅ -
 σ μ ο ν καὶ διὰ τοῦ Χ υ δ α ῖ ο ν καὶ τ α ρ α χ ῶ δ ῆ καὶ
 ἄ ν ε τ ο ν λ α ὦ ν (populace turbulente et licencieuse,) ὡ ς τὸ
 μ α ρ τ υ ρ εῖ καὶ ἡ σ υ ν ω ν ο μ ῖ α τοῦ Κ ὅ σ μ ο ς καὶ Ὁ -
 χ λ ο ς εἰ ς τὴν Ν ἑ ἄ ν διαθήκην. 2) Διότι, μὰ τὴν ἀλήθειαν,
 ἀ π ὸ τ ὸ ν ἀ π α ἰ δ ε υ τ ο ν ὄ χ λ ο ν γ ε ν ν ὠ ν τ α ἰ ὡ ς ἐ π ἰ π ο λ ὸ αἰ τ α ρ α -
 χ αὶ καὶ αἰ κακίαι εἰ ς τὰ ς π ὶ λ ο ῖ ς. Π ὶ σ ο ἰ ἀ π ὸ τ οὓ ς τ α ρ ᾶ -
 σ ο ν τ α ς σ ῆ μ ε ρ ο ν τὴν π ο λ ἰ τ ἰ σ μ ἔ ν ῆ ν Ἐ ὑ ρ ῶ π ῆ ν ἰ ε ρ ω μ ἔ ν ο ἰ
 καὶ λαϊκοί, εὐγενέστατοι, ἐκλαμπρότατοι, στολισμένοι μὲ
 π ο λ λ ᾶ καὶ π ο ἰ κ ἰ λ α π α ρ ᾶ σ ῆ μ α, α ὐ λ ἰ κ ο ἰ, δι π λ ω μ α τ ἰ κ ο ἰ, Β α -
 ρ ῥ ὶ ν ο ἰ, Κ ὸ μ ῆ τ ε ς, Δ ο ὕ κ ε ς, Μ α ρ κ ἑ σ ο ἰ, Π ρ ῖ γ κ ἰ τ ε ς οὐδὲ τὸ
 ὑ π ο π τ ε ὖ ν ο ν τ α ἴ ν, ὅ τ ἰ εἶ ν α ἰ τ ῆ ς τ ᾶ ξ ε ω ς τοῦ χ υ δ α ῖ ο υ ὄ -
 χ λ ο υ! — Σ Ω Φ Ρ Ο Ν Ω ς Κ Α Ι Δ Ι Κ Α Ι Ω ς Κ Α Ι Ε Ὑ Σ Ε Β Ω ς,
 κ.τ.λ. Ἐ π ε ἰ δ ῆ ἡ σ ῶ φ ρ ω ν, ἡ δ ἰ κ α ῖ α καὶ εὐ σ ε β ῆ ς ζ ω ῆ, λ ἔ -
 γ ε τ α ἰ ἔ δ ῶ ὡ ς ἀ ν τ ἰ κ ἑ ἰ μ ἔ ν ο ν τ ῶ ν Κ ο σ μ ἰ κ ῶ ν ἐ π ἰ θ υ μ ἰ ῶ ν, Κ ο -
 σ μ ἰ κ ᾶ ς λ ο ἰ π ὸ ν ἐ π ἰ θ υ μ ἰ α ς ἐ ν ὸ ῆ σ α ν ἀ ν ω τ ἑ ρ ω τὴν ἀ κ ο λ α -
 σ ἰ α ν, τὴν ἀ δ ἰ κ ἰ α ν καὶ τὴν ἀ σ ἑ β ἰ α ν. — Ε Ν Τ Ω Ν Ὑ Ν Α Ι Ω Ν Ι.
 Ὡ ς ν ᾶ ἔ λ ε γ ε καὶ Ἐ ν τ ῶ ν Ὑ ν κ ὅ σ μ ο ς, εἰ ς τὴν π α ρ ο ὕ -
 σ α ν ζ ω ῆ ν.

13. ΠΡΟΣΔΕΧΟΜΕΝΟΙ... ΕΛΠΙΔΑ. Μετωνομικῶς
 ἀ ν τ ἰ τοῦ Π ρ ο σ δ ε χ ὸ μ ε ν ο ἰ τ ᾶ ἐ λ π ἰ ζ ὸ μ ε ν α, ἢ μ ᾶ λ λ ο ν Π ρ ο σ -
 δ ε χ ὸ μ ε ν ο ἰ τ ῶ ν ἐ λ π ἰ ζ ὸ μ ἔ ν ο ν τ ῶ ν τὴν ἀ π ὸ λ α υ σ ἰ ν· διότι καθ' αὐτὸ
 τὸ Π ρ ο σ δ ε χ ὸ μ ε ν ο ἰ ἐ λ π ἰ δ α, ἤ θ ε λ' εἶ σ θ α ἰ ἀ κ υ ρ ο -
 λ ο γ ἰ α, Ἐ λ π ἰ ζ ο ν τ ε ς ἐ λ π ἰ δ α, ἐ π ε ἰ δ ῆ ὁ ἐ λ π ἰ ζ ὶ ω ν ἔ -
 χ ε ἰ, δ ἔ ν ἀ π α ν τ ἑ χ ἰ ἐ λ π ἰ δ α. Τ ο ἰ α ὐ τ ῆ ς μ ε τ ω ν ο μ ἰ α ς π α ρ ᾶ -
 δ ε ἰ γ μ α ἐ σ η μ ε ἰ ὡ σ α ν οἱ ἐ ξ ἡ γ ῆ τ α ἰ εἰ ς τὸν Ἐ ὑ ρ ἰ π ἰ δ ῆ ν τὸ,

1) Παρὰ τῷ Ἐτυμολόγ. σελ. 532. 2) Ἰωάνν. ε'. 18-19.

Νῦν δὲ τίνα βίου
 Ἐλπίδα προσδέχομαι ; 1)
 — ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΝ. Τὴν δευτέραν φανέρωσιν. — ΤΟΥ ΜΕ-
 ΓΑΛΟΥ ΘΕΟΥ. Μεγάλου, ἀντὶ τοῦ ὑπερθετικοῦ, Με-
 γίστου, ὡς ἀνωτέρω. 2) Μέγαν ὠνόμαζαν καὶ οἱ
 Ἕλληνες τὸν Δία,
 — — — Ἐπεὶ μέγας ὠδύσατο Ζεὺς. 3)

Εἶπε καὶ ὁ Καλλιμαχος,
 Ζητὸς ἔοι τί κεν ἄλλο παρὰ σπονδῆσιν αἰεῖδεν
 Λώϊον, ἢ θεὸν αὐτὸν. αἰεὶ μέγαν, αἰὲν ἄνακτα ; 4)

14. ΚΑΘΑΡΙΣΗ. Δὲν ἔδωκαν μεγάλην προσοχὴν εἰς
 τὴν λέξιν Καθαρίζω οἱ ἐξηγηταί. Τὸ ἡρμήνευσαν ὡς
 σημαντικὸν τοῦ Ἀποπλύνω τι ἀπὸ τοῦ ρύπου, ἀπὸ τὰς
 ἀκαθαρσίας (nettoyer,) κατὰ τὸ «Καθαρίζετε τὸ ἔξωθεν
 τοῦ ποτηρίου, 5) καὶ μεταφορικῶς, ἀπὸ τὰς κακίας (pu-
 rifier,) ὡς τὸ «Καθαρίσας τὰς καρδίας αὐτῶν.» 6) Ἐχει
 βέβαια καὶ ταύτην τὴν μεταφορικὴν ἔννοιαν, ἀλλὰ τὴν ἔ-
 λαβεν ἀπ' ἄλλην κυριολεκτικὴν, εἰς τὸν παρακμάζοντα
 Ἑλληνισμὸν, καὶ σήμερον ἀκόμη εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν,
 συνήθη σημασίαν τοῦ Καθαρίζω, ἡγρουν διακρίνω καὶ
 διαλέγω (trier) διαφόρους καρποὺς ἢ σπέρματα, χωρίζων
 αὐτὰ ἀπὸ τὰ ἀνόμοιά των, ὅχι ὡς ρυπαρὰ, ἀλλ' ὡς ἑτε-
 ρογενῆ. Οὕτω λέγομεν, Καθαρίζω σιτάριον, δ-
 ρύζιον καὶ ἄλλα τοιαῦτα. Καθαρίζω ἀκόμη καὶ
 μῆλον, ἢ ἀπιδιον, εἴταν τὸ γυμνῶν ἀπὸ τοῦ φλώδιον
 (peler.) Ἐκαθάρισε λοιπὸν τὸν χριστιανικὸν λαὸν, μετα-
 φορικῶς, σημαίνει τὸν ἐδιάλεξε, τὸν ἐχώρισεν ἀπὸ τοῦς
 λοιποῦς λαοῦς. — ΛΑΟΝ ΠΕΡΙΟΥΣΙΟΝ. Λαὸν ἐκλεκτὸν,

1) Εὐριπ. Ἀλκ. 128. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 16. σελ. 124.
 3) Ἰακ. σ'. 202. 4) Καλλιμ. Ἔμν. εἰς τὸν Δ. 1-2. 5) Ματθ.
 κγ'. 25. 6) Πράξ. ιε'. 9.

ὡς ὠνόμασε καταρχὰς τῆς ἐπιστολῆς τοὺς Χριστιανοὺς, λαὸν καθαρισμένον καὶ διαλεγμένον ἐκ πολλῶν, ἰδιόκτητον καὶ ἀγαπητὸν, καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Θεοφύλακτος, «Λαὸν ἐξειλεγμένον, ἐξαιρέτον, οἰκεῖον, ἐκ περιουσίας ἀγαπώμενον.» 1) Καὶ οὕτως ἐνόησαν οἱ Ἑβδομήκοντα τὸ ἐπιθετὸν Περιούσιος, οἱ πρῶτοι καὶ πλάσαντες αὐτὸ, καὶ προσάφαντες εἰς τὸν Ἰουδαϊκὸν λαὸν, πρὸς τὸν ὁποῖον λέγει ὁ Θεός, «Ἔσεσθέ μοι λαὸς περιούσιος.» 2) πλὴν ὅτι ἤθελαν τὸ μεταφράσειν συμφωνότερα μὲ τὸ ἑβραϊκὸν Σεγγουλά «Ἔσεσθέ μοι περιουσία» ἤ. ὡς τὸ ἐμετάφρασαν ἄλλοῦ, οὐσιαστικῶς μὲ τὴν πρόθεσιν. «Εἰς περιουσιασμόν» 3) ἢ καὶ «Εἰς περιποίησιν.» 4) τὸ ὁποῖον ἐπρόκρινε καὶ ἄλλος Ἀπόστολος, «Γένος ἐκλεκτὸν... λαὸς εἰς περιποίησιν.» 5) Ὡς τὸ ἀπλοῦν Οὐσία (ἀπὸ τὴν μετοχὴν Οὐσα) ἐσήμαινε τὰ καὶ πάλαι καὶ σήμερον λεγόμενα Ὑπάρχοντα, τὸν Βίον, καὶ τὸ χυδαιέστερον ὀνομαζόμενον ἀπαρεμφατικῶς Ἐχειν, οὕτω Περιουσία (ἀπὸ τὴν μετοχὴν Περιούσα) ἐλέγετο ὅτι λείπεται, μένει ἢ περισσεύει (Περίεστι) μετὰ τὰ δαπανηθέντα εἰς τὰ πρὸς ζωὴν ἀναγκαῖα ἢ χρήσιμα, συνώνυμον τοῦ Πλοῦτος· «Περίεῖναι, περιττεῦειν, ἔτι μέλλειν (γρ. μένειν)» λέγει ὁ Ἡσύχιος· διότι ταῦτα ἀληθῶς τὰ μένοντα καὶ περισσεύοντα εἶναι ὁ Πλοῦτος, τὰ Κτήματα, καὶ ἀκολούθως τὰ φυλακῆς καὶ λόγου ἄξια, διὰ τὸ ὁποῖον ὠνομάσθησαν καὶ Λογάριον. 6) — ΖΗΛΩΤΗΝ, κ.τ.λ. Ζηλωτής, «Τῶν ἐπαινουμένων ἔργων ἐραστής» κατὰ τὸν Θεοδώρητον. «Μετὰ θερμότητος ἐπὶ τὴν ἀρετὴν ἰών, καὶ ζῆλον ἐνδεικνύμενος ἐν πᾶσι τοῖς καλοῖς, καὶ μίμησιν διά-

1) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 578. 2) Ἐξὸδ. ἰδ'. 5. 3) Ψαλμ. ρλ'. 4) Μαλαχ. γ'. 17. 5) Ἀ'. Καθολ. Πέτρ. β'. 9. 6) Ἴδε Ἀτακτ. II. σελ. 296.

πυρον» κατά τὸν Θεοφύλακτον, 1) ἀπὸ τὸ ρῆμα Ζηλῶ «Ζήλου, μιμοῦ, μεταδίωκε» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἐσωσεν ἡ γλῶσσα τὸ Ζηλωτής (zélé, zélateur.) Ἀντὶ δὲ τοῦ Ζηλῶ, μεταχειρίζεται τοῦ παρακμάζοντος Ἑλληνισμοῦ τὸ Ζηλεύω, σημαίνουσα ὄχι μόνον τὸ μιμοῦμαι, ἀλλὰ καὶ τὸ Ζηλοτυπῶ (jalouser,) καὶ τὸ φθονῶ (envier) ὅθεν καὶ τὸ ἐκ τῶν δύο σύνθετον Ζηλοφθονῶ. «Ζηλοῖ, φθονεῖ, ἐρίζει. μισεῖ, μιμεῖται» λέγει πάλιν ὁ Ἡσύχιος. : Διὰ τί ἡ τοιαύτη κοινωνία καὶ τρόπον τινὰ συγγένεια τοῦ Ζήλου μὲ τὸν Φθόνον, ἤγουν τῆς μιμήσεως μὲ τὸ μῖσος; Διὰ τὴν φύσιν αὐτῆν τοῦ πάθους. Ὁ Ζῆλος (κατὰ τὴν ἐτυμολογίαν του) εἶναι «Ζέουσα θέλησις τοῦ παρισωθῆναι τῷ νομιζομένῳ ἀγαθῷ,» 2) ὡς τὸ νοοῦμεν ὅλοι, ὅταν ὀνομάζωμεν, Ζηλωτὴν τῆς θρησκείας, τῆς πατριδος, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης. Ἀλλ' ἡ ζέσις αὕτη εὐκολα ἐξολισθαίνει εἰς τὴν ὑπέρζεσιν, ἂν δὲν προσέχη ὁ Ζηλωτής, ἐπιλέγων συχνά εἰς ἑαυτὸν τὸ χρυσοῦν παράγγελμα «Μηδὲν ἄγαν.» Χωρὶς τὴν προσοχὴν ταύτην, ὁ ὑπὲρ τῆς θρησκείας ζῆλος κινδυνεύει νὰ καταντήσῃ εἰς διωγμὸν νερωνικὸν κατὰ τῶν ἑτεροδόξων, ὁ ὑπὲρ τῆς πατριδος εἰς ξενηλασίαν, ὁ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας εἰς ἀκολασίαν, καὶ ὁ ὑπὲρ τοῦ δικαίου εἰς ἀπάνθρωπον ἀνεπιείκειαν. Τοιοῦτους ζηλωτὰς μᾶς ἐπαράδωκε πολλοὺς ἡ ἱστορία. Πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀρχίζουσιν ἀπὸ ἄδολον ζῆλον ἀλλ' ἄφοῦ, ὡς διδάσκαλοι ἀρετῆς, ἀπολαύσωσι τὴν τιμὴν καὶ χρήματα, ὁ ζῆλος των προσλαμβάνει συνεργοὺς τὴν φιλαρχίαν καὶ τὴν πλεονεξίαν, καὶ ἐξάπτεται εἰς ἀληθινὴν θεομανίαν (fanatisme,) τὴν ὁποίαν ὅμως δὲν παύουσιν νὰ ὀνομάζωσι δολίως Ζῆλον. Ἐκ τούτων ἦτον ἡ συγχροτη-

1) Ἰδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom I. pag. 1297. 2) Σιμπλί. Ἐξήγγ. εἰς τὸ Ἐπικτ. ἐγχειρίδ. σελ. 131.

θεισα μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων, ὅτε ἐπολεμοῦντο ἀπὸ τὸν Οὐεσπασιανόν, Ἐταιρία τῶν ἐπονομασθέντων Ζηλωτῶν (Zélateurs,) οἱ ὁποῖοι μὲ πρόφασιν ζήλου ὑπὲρ τῆς πατρίδος ἐπροξένησαν εἰς τὴν ταλαίπωρον αὐτῶν πατρίδα μυριάκις πλείωτερα κακὰ ὅσων ἔπαθεν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. «Ζηλωτὰς γὰρ αὐτοὺς ἐκάλεσαν, ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς ἐπιτηδεύμασιν, ἀλλ' οὐχὶ ζηλώσαντες τὰ κάκιστα τῶν ἔργων καὶ ὑπερβαλόμενοι.» 1)

15. ΛΑΛΕΙ. Λέγε, δίδασθε. Τοῦτο διαφέρει τὸ Λαλῶ ἀπὸ τὸ Λέγω, ὅτι τὸ μὲν Λέγω σημαίνει, προφέρω τοὺς χρεϊώδεις καὶ ἀναγκαίους λόγους εἰς δήλωσιν τῶν νοημάτων τῆς ψυχῆς ὁποιωνδήποτε· τὸ δὲ Λαλῶ, ὡσεπιπολὺ τὸ προφέρω λόγους ἀσκέπτους, ἢ καὶ μακροὺς, καὶ ὅχι ἀναγκαίους οὐδ' ἀρμόζοντας εἰς τὸ προκείμενον. Ἐκ τούτου ὀνομάζομεν καὶ Λόγιον, (ἀπὸ τὸ Λέγω,) τὸν ὀπωσδήποτε σοφόν, ὡς ἐξεναντίας Ἄλοον (ἀπὸ τὸ Λαλῶ,) τὸν φλύαρον. Περὶ τοιούτου τινὸς λάλου ἐλέχθη καὶ τὸ 2.)

Λαλεῖν ἄριστος, ἀδυνατώτατος λέγειν.

Ἐφυλάσσετε ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἢ διάκρισις τῶν δύο τούτων ρημάτων, ὡς ἀκόμη καὶ σήμερον φυλάσσεται εἰς πολλὰς φράσεις τῆς κοινῆς γλώσσης. Ὁ παρακμάζων ὁμοῦς ἑλληνισμὸς ἐμεταχειρίσθη καὶ τὸ Λαλῶ εἰς τόπον τοῦ Λέγω. Καὶ τούτου παραδείγματα συχνὰ εἰς τὴν Νέαν διαθήκην, καὶ ἔτι συχνότερα εἰς τοὺς Ἐβδομήκοντα.— ΠΑΡΑΚΑΛΕΙ. Ὡς εἶπε καὶ πρότερον. 3)—ΕΛΕΓΧΕ ΜΕΤΑ ΠΑΣΗΣ ΕΠΙΤΑΓΗΣ. Τὸ αὐτὸ καὶ ὅτι τὸν ἐσυμβούλευεν ἀνωτέρω «Ἐλεγε αὐτοὺς ἀποτόμως, 4) ἤγγουν ἂν ἢ παρακάλεσις, ἢ πατρικὴ παρακίνησις δὲν ἀρκῆ, ἔλεγ-

1) Ἰωσηπ. Περὶ τοῦ Ἰουδαϊκ. πολέμ. IV. 3 § 9. καὶ ἐξ σελ. 1171, 1314. 2) Ἰδε Πλουτάρχ. Ἀλιβ. § 13. σελ. 10. 3) Πρὸς Τίτ. β'. 6 σελ. 386. 4) Αὐτόθ. α'. 13. σελ. 371, 372.

χέτους και με πάσαν ἐπιταγήν, με αὐστηράν δηλαδή προσταγήν. Ἰδᾶμεν 1) ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ἀποδίδει ὁ Ἀποστολος τὴν Ἐπιταγήν· ἐδῶ τὴν συγχωρεῖ καὶ εἰς τὸν διάκονον τοῦ Θεοῦ, τὸν Ἐπίσκοπον. : Ἀλλὰ ποῖον Ἐπίσκοπον; ὡς ἦτον ὁ Τιμόθεος καὶ οἱ ὅμοιοι τοῦ Τιμοθέου. Τοιοῦτος ἐπίσκοπος ἔχει τὸ δίκαιον νὰ ἐπιτάσῃ, ἐπειδὴ ἡ ἐπιταγή του δὲν εἶν' ἄλλη παρ' αὐτὴν τοῦ Θεοῦ τὴν ἐπιταγήν, παρ' αὐτὸ τῶν προφητῶν τὸ, «Τάδε λέγει κύριος,» τὸ «Δράξασθε παιδείας. μὴ ποτε ὀργισθῆ κύριος καὶ ἀπολείσθε ἐξ ὁδοῦ δικαίας.» 2) ταῦτα προστάσσει ἡ ἀληθινὴ θρησκεία, παιδείαν, δικαιοσύνην, ἰσονομίαν, καὶ ταῦτα πράσσοντα βλέπετε ἔμέ. Ὅστις ἐπίσκοπος, γυμνὸς ἀπὸ ταύτας τὰς ἀρετὰς, τολμᾷ νὰ ἐπιτάσῃ, ὅσον αὐστηρὰ εἶναι ἡ ἐπιταγή του, τόσον γίνεται γελαιότερα· ἐπειδὴ καθίς ἀπὸ τοὺς ἐπιτασσομένους ἔχει δίκαιον νὰ τὸν ἀποκριθῆ με ταῦτα τοῦ προφήτου τὰ λόγια «Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός, Ἰνατὶ σὺ διηγῆ τὰ δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στόματός σου, Σὺ δὲ ἐμίσησας παιδείαν, καὶ ἐξέβαλες τοὺς λόγους μου εἰς τὰ ὀπίσω κ.τ.λ.» 3) — ΜΗΔΕΙΣ ΣΟΥ ΠΕΡΙΦΡΟΝΕΙΤΩ. Ὅτι παραγγέλλει καὶ εἰς τὸν Τιμόθεον, ἀλλ' εἰς ἐκεῖνον λέγει, «Μηδεῖς σου τῆς νεότητος καταφρονεῖτω.» 4) ἐδῶ ἀπλῶς συμβουλεύει τὸν ἐπίσκοπον, ὀπίσης ἡλικίας καὶ ἂν ἦναι, τὸ Μή σε καταφρονῆ κανεὶς, συμβουλήν παράξενον, ἂν δὲν ἐννοοῦσε τὸ, Μὴ διόλης ἀφορμὴν με τὴν κακὴν σου διαγωγὴν νὰ σὲ καταφρονῆ κανεὶς· διότι ἵπῳς ἔχει τις νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς χριστιανοὺς νὰ καταφρονῶσι τὸν ἐπίσκοπον, ἂν αἱ πράξεις τοῦ ἐπισκόπου ἦναι καταφρονήσεως ἄξια; Ὑποθέτει λοιπὸν ἐδῶ, ὅτι ἀνωτέρω

1) Ἀνωτέρ. σελ. 58. καὶ 355. 2) Ψαλμ. β'. 12. 3) Αὐτόθ. ν'. 16, 22. 4) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 12. σελ. 155. (8)

τὸν ἐπαράγγειλε. «Περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων,» 1) καὶ ὅτι ἔλεγεν εἰς τὸν Τιμόθεον, «Τύπος γίνου τῶν πιστῶν κ.τ.λ.» 2) : Τοιοῦτον ἐπίσκοπον, τοιοῦτον τύπον καὶ παράδειγμα καλῶν ἔργων : τίς τοι μᾶλλον νὰ καταφρονήσῃ : θέλοντας. μὴ θέλοντας ἀναγκάζει ὁ τοιοῦτος εἰς σεβασμὸν τοῦ, ὅχι μόνους τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ἔξω τῆς ποίμνης τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀλλοῦ παραγγέλλει τοὺς ἐπισκόπους ὁ Ἀπόστολος, νὰ διάγωσιν εἰς τρόπον, ὥστε νὰ ἔχωσι καλὴν μαρτυρίαν καὶ ἀπὸ τοὺς ἔξωθεν. 3)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Κείμενον.

Ἐπιμιμήθηκε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοιμοὺς εἶναι.

2. Μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπεικειῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα πρὸς πάντας ἀνθρώπους.

3. Ἡμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες ἐπιθυμίαις καὶ ἡδοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ καὶ φθόβῳ διάγοντες, συνητοὶ, μισοῦντες ἀλλήλους.

4. Ὅτε δὲ ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλάνθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ.

Νέα Μετάφρασις.

Ἐνθόμιζέ τους νὰ υποτάσσωνται εἰς τοὺς ἀρχοντας καὶ ἐξουσιαστάς, νὰ τοὺς ὑπακούωσι. νὰ ἦναι ἐτοιμοὶ εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν.

2. Κάνένα νὰ μὴ κακοφημίζωσι, [κάνένα] νὰ μὴ μάχωνται, νὰ ἦναι συγκαταβατικοί, δείχνοντες πᾶσαν πραότητα εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους.

3. Διότι καὶ ἡμεῖς ἡμεῖθα πρότερον ἀνόητοι, ἀπειθεῖς, πλανώμενοι, δουλεύοντες πάσης λογῆς ἐπιθυμίας καὶ ἡδονάς, διάγοντες εἰς τὴν κακίαν καὶ τὸν φθόνον μισητοί, [καὶ] μισῶντες ἕνας τὸν ἄλλον.

4. Ἄλλ' ὅτε ἐφανερώθη ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ φιλάνθρωπία τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ,

1) Πρὸς Τίτ. β'. 7. σελ. 386. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 12. σελ. 156. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 7, σελ. 116.

5. Οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λυτῶν παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου.

6. Οὐδ' ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλοσίσως, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

7. Ἴνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου.

8. Πιστὸς ὁ λόγος· καὶ περὶ τούτων βούλομαι σε διαβεβαιώσθαι, ἵνα φροντίζωσι καλῶν ἔργων προϊστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῇ Θεῷ. Ταῦτά ἐστι τὰ καλά καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις.

9. Μωρὰς δὲ ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας καὶ ἔρεις, καὶ μάχας νομικὰς περιίστασο· εἰσὶ γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιοι.

10. Αἰρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν καὶ δευτέραν νοουθεσίαν παραιτοῦ.

11. Εἰδὼς ὅτι ἐξέστραπται ὁ τοιοῦτος, καὶ ἁμαρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος.

12. Ὅταν πέμψω Ἀρτεμᾶν πρὸς σὲ ἢ Τυχικόν, σπούδασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς Νικόπολιν· ἐκεῖ γὰρ κέκρικα παραχειμάσαι.

13. Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδὲν αὐτοῖς λείπη.

5. Ὅχι δι' ἰδίᾳ μας ἔργα δίκαια, ἀλλὰ διὰ τὸ [πρὸς ἡμᾶς] ἔλεος αὐτοῦ, μᾶς ἔσωσε μὲ τὸ λουτρὸν τῆς ἀναγεννήσεως, καὶ ἀνανεώσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος,

6. Τὸ ὅποῖον ἐξέχουσε πλοσίσως εἰς ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

7. Διὰ νὰ δικαιωθῶμεν μὲ τὴν χάριν ἐκείνου, καὶ νὰ κληρονομήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν, ὡς ἐλπίζομεν.

8. Πιστὸς ὁ λόγος [μου·] καὶ περὶ τούτων θέλω νὰ λαλῆς μὲ πᾶσαν βεβαιότητα, διὰ νὰ φροντίζωσι νὰ προστέκωνται εἰς τὰ καλά ἔργα ὅσοι ἐπίστευσαν εἰς τὸν Θεόν. Ταῦτα εἶναι τὰ καλά καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους.

9. Τὰς δὲ μωρὰς ζητήσεις, καὶ γενεαλογίας, καὶ φιλονεικίας, καὶ μάχας νομικὰς, περιφρευέτας, ὡς ἀνωφελεῖς καὶ ματαίαις

10. Παραίτητο τὸν αἰρετικὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ τὸν νοουθετήσης μίαν καὶ δύο φορὰς,

11. Γνωρίζων, ὅτι ὁ τοιοῦτος ἐξέστράφη [ἀπὸ τὴν πίστιν.] καὶ ἁμαρτάνει, γινόμενος αὐτοκατάκριτος.

12 Ὅταν σὲ πέμψω τὸν Ἀρτεμᾶν ἢ τὸν Τυχικόν, σπούδασε νὰ ἔλθῃς πρὸς ἐμὲ εἰς τὴν Νικόπολιν· διότι ἐκεῖ ἔκρινα νὰ περάσω τὸν χειμῶνα.

13. Ζηναῖον τὸν νομικὸν καὶ τὸν Ἀπολλῶ πρόπεμψε γρήγορα, φροντίζων νὰ μὴ τοὺς λείψη τίποτε.

14. Μανθανέωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι καλῶν ἔργων προϊέσασθαι εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, ἵνα μὴ ὦσιν ἄκαρποι.

15. Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' ἐμοῦ πάντες ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίστει ἢ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

† Πρὸς Τίτον, τῆς Κρητῶν ἐκκλησίας πρῶτον ἐπίσκοπον χειροτονηθέντα, ἐγράφη ἀπὸ Νικόπολεως τῆς Μακεδονίας.

14. Ἄς μανθάνωσι δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι νὰ προστέκωνται εἰς τὰ καλὰ ἔργα εἰς τὰς ἀναγκαίας χρείας, διὰ νὰ μὴ γίνωνται ἄκαρποι.

15. Σὲ ἀσπάζονται ὅλοι οἱ εὐρισκόμενοι μ' ἐμὲ. Ἀσπασε [καὶ σὺ] τοὺς ἡμοπίστους φίλους ἡμῶν. Ἡ χάρις [τοῦ Θεοῦ] ἄς ᾖ ἡμεῖς ὅλους σας! Ἀμήν!

† Ἐγράφη ἀπὸ τὴν Νικόπολιν τῆς Μακεδονίας πρὸς τὸν Τίτον, πρῶτον ἐπίσκοπον τῆς Κρητικῆς ἐκκλησίας.

ΕΞΗΓΗΣΙΣ.

1. ΑΡΧΑΙΣ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΙΣ ΥΠΟΤΑΣΣΕΣΘΑΙ. Ὡς ἦνωσε καὶ ἄλλοῦ τὰ δύο ταῦτα, «Ἐπὶ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰς ἐξουσίας.» 1) Ἀρχὰς ὀνομάζει τοὺς Αὐτοκράτορας τῶν Ῥωμαίων, αὐτεξουσίους τότε, μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας, καὶ ἀπολύτους δεσπότας. Ἐξουσία δὲ, τοὺς μεταλαμβάνοντας τὴν ἐξουσίαν ἀπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος, διὰ νὰ διοικῶσι τὴν Ῥώμην, ἢ τὰς ὑπὸ τὴν Ῥώμην χώρας καὶ πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἐπέμποντο ἀνθύπατοι ἢ στρατηγοὶ, καὶ οὗτοι ἔπρασαν καὶ αὐτοὶ ὡς ἀπόλυτοι δεσπότα. Καὶ ὅμως δ' Ἀπόστολος ἐπαράγγελλεν εἰς τοὺς τότε χριστιανούς ὄχι μόνον νὰ ὑποτάσσωνται, ἀλλὰ καὶ νὰ προσεύχωνται δι' αὐτούς, «ἵιοιῆσθαι... δεήσεις, προσευχὰς, ὑπὲρ βασιλέων, καὶ πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων» προσθέτων ἀμέσως καὶ τὴν αἰ-

1) Λουκ. ιβ'. 11.

τίαν. «Ἴνα ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν. κ. τ. λ.»
 1) Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἓνα μόνον βασιλέα λατρεύει
 τὸν Μ α κ ά ρ ι ο ν καὶ μ ό ν ο ν θ υ ν ά σ τ η ν, 2) διότι
 καὶ μόνος αὐτὸς ἔχει τὴν δύναμιν καὶ τὸ δίκαιον νὰ βα-
 σιλεύῃ, «Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ
 δόξα.» 3) Παρὰ τοῦτον ἄλλους βασιλεῖς δὲν γνωρίζει, ὡς
 ἐγνωρίζαν τὰ ἔθνη. «Οἱ βασιλεῖς τῶν ἔθνῶν κυριεύου-
 σιν αὐτῶν... Ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως.» 4) Ἀλλ' ἐπειδὴ
 τοὺς εὔρηκεν, ἐπέβαλε χρέος ἀπαραίτητον εἰς τοὺς χρι-
 στιανοὺς νὰ τιμῶσι τοὺς βασιλεῖς, καὶ νὰ ὑποτάσσωνται
 εἰς αὐτοὺς ἀστασιάτως, 5) διὰ τὰ ἀναπόφευκτα ὀλέθρια
 κακὰ τὰ γεννώμενα ἀπὸ τὰς κατὰ τῶν βασιλέων στάσεις·
 «Ἀνάγκη ὑποτάσσεσθαι οὐ μόνον διὰ τὴν ὀργήν, ἀλλὰ
 καὶ διὰ τὴν συνείδησιν» (i) Συμφωνεῖ μὲ τὴν ἀποτολι-
 κὴν παραγγελίαν καὶ ἡ διδασκαλία τῶν ἔξω φιλοσόφων
 «Πρέπει δὲ (λέγει ὁ Συμπλίκιος) τοῖς ΟΝ ΤΩΣ ΑΡΧΟΥ-
 ΣΙ πάντα πείθεσθαι τοὺς ἀρχομένους, καὶ ὑπακούειν προ-
 θύμως, καὶ τιμᾶν ὡς μετὰ Θεὸν εὐεργέτας... Εἰ δὲ ΟΝΟ-
 ΜΑΤΙ μόνον τύχῳσιν ΑΡΧΟΝΤΕΣ, τὰ τοῖς ἄρχουσι προ-
 σήκοντα μὴ πράττοντες· καὶ οὕτως, ὡς μὲν μοχθηρῶν χρῆ
 καταγινώσκειν, τὸ δὲ τῇ ἀρχῇ προσήκον ἀποδιδόναι, πρω-
 τείων παραχωροῦντας, καὶ πειθομένους ἐφ' οἷς κατὰ τὴν
 ψυχὴν οὐ βλαπτόμεθα.» 7)— ΠΕΙΘΑΡΧΕΙΝ. Τοῦ συνθέ-
 του τούτου ἡ ἀνάλυσις εἶναι Π ε ί θ ε σ θ α ι ἀ ρ χ α ῖ ς ἢ
 ἄ ρ χ ο υ σ ι ν· ὅθεν φαίνεται περιττὸν, λεγόμενον ἀμέσως
 μετὰ τὸ «Ἀρχαῖς... ὑποτάσσεσθαι.» δὲν περιττεῖται ὅμως.
 Κατὰ τὸν Ἀμμώνιον, «Πείθεσθαι μὲν, τὸ ἐκουσίως συγ-
 κατατίθεσθαι. Πειθαρχεῖν δὲ, τὸ κελεύοντι πεισθῆναι.»

1) Α'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 1-2 2) Αὐτόθ. ε'. 15 σελ. 226.

3) Ματθ. ε' 13. 4) Λουκ. κβ'. 25 26. 5) Α'. Καθολ. Πέτρ.

β'. 13 17. 6) Πρὸς Ῥωμ. ιγ'. 5. 7) Συμπλίκ. Ἐξήγγ. εἰς τὸ

Ἐπικτ. ἐγχειρίδ. σελ. 211-212.

νοι, 1) ὡς οἱ μεθυσμένοι. Ἡ πλάνη ἐπακολουθεῖ τὴν ἀπεΐθειαν καὶ σύρει ἐξοπίσω τὴν δοῦλωσιν. — ΔΟΥΛΕΥΟΝΤΕΣ. Ἡ αὐτὴ μεταφορὰ καὶ τοῦ ἀνωτέρω Δ ε δ ο υ λ ω μ έ ν ο ι 2) Δοῦλος κυρίως λέγεται ὅστις δὲν ἔχει ἐξουσίαν νὰ πράξῃ ὅ,τι θέλει ἐλεύθερος ἐξεναντίας, ὅποιος ἔχει τὴν ἀδειαν νὰ ἐνεργῇ τὰς θελήσεις του. Καὶ τοῦτο ἀπατᾷ τοὺς ἐκδότους εἰς τὰς ἡδονάς, νομίζοντας τὴν ἄμετρον καὶ ἀνεμπόδιστον αὐτῶν ἀπόλαυσιν ἐλευθερίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ὅλοι χωρὶς ἐξαιρέσεων οἱ ἄνθρωποι ἐπιθυμοῦν καὶ θέλουν τὴν εὐδαιμονίαν, αἱ δὲ ἄμετροι ἡδοναὶ γεννοῦν ἐξεναντίας τὴν ἀπ' ὅλους μισουμένην κακοδικμονίαν, φανερόν ὅτι οἱ ἐκδοτοὶ εἰς αὐτὰς ἀναγκάζονται νὰ κάμνωσιν ὅ,τι δὲν θέλουν, ἐπειδὴ «Ἐτέρων μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ἄλλα δὲ βούλονται» 3) εἰς ἓνα λόγον, εἶναι δοῦλοι. — ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ ΚΑΙ ΗΔΟΝΑΙΣ ΠΟΙΚΙΛΑΙΣ. Σχηματισμένη φράσις, ἀντὶ τοῦ «Ἐπιθυμίας ἡδονῶν ποικίλων.» 4) Δὲν καταργεῖ ἀπλῶς τὰς ἡδονάς, ἀλλὰ τὰς κακὰς ἡδονάς· καὶ τοιαῦται εἶναι αἱ Ποικίλαι ἡδοναί, ἧγγουν αἱ περίεργοι καὶ πολύτροποι ἡδοναί. «Ποικίλως, πολυτρόπως» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἡ ἀκατάσχετος ἐπιθυμία τῶν πολυτρόπων ἡδονῶν φέρει τοὺς ἀνθρώπους εἰς καταφρόνησιν τῶν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους καθηκόντων, καταστένουσά τοις «Φιληδόνους μᾶλλον ἢ φιλοθέους,» 5) καὶ συρομένους ἀπὸ τὰς ἡδονὰς ὡς κτήνη. 6) Διὰ νὰ διακρίνωμεν τὰς καλὰς ἡδονὰς, μᾶς ἔδωκεν ἓνας ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς ἐκκλησίας ἀσφαλῆ δοκιμασίαν

1) Ἰδε ἀνωτέρ. σελ. 324. 2) Ἰδ. Πρὸς Τίτ. β'. 3 σελ. 383. 3) Ἀριστοτέλ. Ἠθικ. Νικομάχ. IX. 4. σελ. 174. Ἰδε καὶ Παῦλ. Πρὸς Ῥωμ. ζ'. 19. 4 Ἰδε ROSENMULL. Schol. in Nov. Test. tom. V pag. 127. 5) Ἰδε Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ' 4 σελ. 310. 6) Ἰδε Β'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 6. σελ. 315.

ταύτην. «Καλὰς ἡδονὰς χρῆ ἡγεῖσθαι τὰς μὴ συμπεπλεγ-
 μένας λύπη, μὴδὲ μεταμέλειαν ἐμποιοῦσας, μὴδὲ ἐτέρας
 βλάβης γεννητικὰς, μῆτε τοῦ μετρίου πέραν χωρούσας,
 μῆτε τῶν σπουδαίων ἔργων ἡμᾶς ἀφελκούσας ἐπὶ πολὺ ἢ
 καταδουλοῦσας.» 1) Διὰ τὴν καταδουλώσιν ταύτην ἔγεινε
 φεκτὸν τὸ ὄνομα καὶ ἐπικίνδυνον τὸ πρᾶγμα τῆς φιληδονίας.
 Ἀπὸ τὴν Φιληδονίαν, τὴν Φιλοχρηματίαν (ἢ πλεονεξίαν)
 καὶ τὴν Φιλοδοξίαν, ὡς ἀπὸ τρεῖς πηγὰς θορβορώδεις, ἀνα-
 πηγάζουσι καὶ κατακλύζουσι τοὺς τολαιπώρους ἀνθρώπους
 ὅσαι αἰ ἀδικίαι, καὶ αἱ ἀχώριστοι τῆς ἀδικίας δυστυχίαι, ὡς
 ἔλεγεν ὁ Πυθαγορικὸς Κλεινίας· « Αὐταὶ δὲ τρεῖς τυγχάνου-
 σι, Φιληδονία μὲν, ἐν ταῖς ἀπολαύσεσι ταῖς διὰ σώ-
 ματος· Πλεονεξία δὲ, ἐν τῷ κερδαίνειν· Φιλοδο-
 ξία δὲ, ἐν τῷ καθυπερέχειν τῶν ἴσων τε καὶ ὁμοίων.»
 2) Ἀπὸ ταύτας ἀνεφάνησαν οἱ Σαρδανάπαλοι, οἱ ὠπλι-
 σμένοι καὶ οἱ ἄοπλοι Λησταί, καὶ οἱ ἀπόλυτοι Δεσπόται
 ἢ Τύρανοι. — ΚΑΚΙΑ. Κακία, τὸ πάλαι ἐσήμαινε
 τὴν δειλίαν ἢ ἀνανδρίαν (lacheté,) καὶ Κακὸν ἔλεγον
 τὸν ἀνανδρὸν (poltron,) οἷον,

Αἴκε, κακὸς ὡς, νόστιν ἀλυσκάζω πολέμιος. 3)

Ἀπὸ τὴν μίκτην ταύτην φύσεως καὶ ἡθους διάθεσιν
 μετέβη ἔπειτα νὰ σημαίη ψυχικὴν ἐκούσιον ἔξιν, τὴν
 μοχθηρίαν, ἥτις εἶναι. «Τὸ παρὰ φύσιν καὶ νόμον κεχρη-
 σθαι ταῖς φυσικαῖς δυνάμεισι.» 4) Ἐδῶ εἰδικώτερον ση-
 μαίνει τὴν λεγομένην Κακουργίαν (Malice,) ἣ γουσι
 τὴν μετὰ δόλου κακίαν, ὡς τὸ ἐξηγεῖ ὁ Ἡσύχιος «Κα-

1) Δαμασκην. παρὰ τῷ SUICER. Thesaur. eccle-
 siast. tom. I. pag. 1315. 2) Πυθαγορικὸ ἀποσπασμ. ἐκδ.
 Ἐρρ. Στεφ. σελ. 810. 3) Ἰλιάδ. ζ'. 443. 4) Δαμασκην. παρὰ
 τῷ SUICER Thesaur. ecclesiast. tom. II. pag. 20.

καούργος, ΔΟΛΙΟΣ ΚΑΚΑ ἐργαζόμενος, κακοήθης, κακότροπος» ὅστις ἔγραψεν ἴσως, «Κακοῦργος, ΔΟΛΙΟΣ ΚΑΚΑ ἐργαζόμενος, κ. τ. λ.» Καί ἐπειδὴ ἡ κακία ἔχει τοῦτο τὸ καλόν, ὅτι πρῶτον κακοποιεῖ, θλίβει καὶ βασανίζει τὸν κακὸν ἄνθρωπον, καὶ τὸν καταστένει ὄντως κακοδαίμονα, κατὰ τὴν προσημειωθεῖσαν 1) περιγραφὴν τοῦ μοχθηροῦ ἀνθρώπου, ἐκ τούτου προσέλαβε καὶ τὴν σημασίαν τῆς κακώσεως καὶ ταλαιπωρίας, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὴν εὐαγγελικὴν παροιμίαν « Ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς,» 2) εἰ. τὴν κοινὴν γλῶσσαν, Ἄρκοῦν τὰ βασανὰ τῆς ἡμέρας. ΦΘΟΝΩ. Ὡνόμασε τὸν φθόνον καὶ εἰς τὴν πρὸς Τιμόθεον, 3) ἀλλ' ἐκεῖ ὡς πάθος φθονερῶν ἑνὸς πρὸς ἄλλον, ἐδῶ δὲ τὸν θεωρεῖ πλέον ὡς φθόνον κακοῦ ἀνθρώπου πρὸς χρηστόν. Ὅριζεται ὁ φθόνος, «Πάθος λύπης ἐπὶ τῇ τοῦ πέλας εὐπραγίᾳ.» 4) Εἰς τὸν φθόνον μάλιστα ἔχει τόπον ἢ ἀνωτέρω κακουργία, ἐπειδὴ ὁ φθονόμενος φθονεῖται διὰ σωματικὸν ἢ ψυχικόν τι προτέρημα, ἀκολούθως ὁ φθονερὸς ἀναγκάζεται νὰ τὸν πολεμῇ μὲ δόλον.

Πρὸς γὰρ τὸν ἔχονθ' ὁ φθόνος ἔρπει,

ὡς εἶπεν ὁ τραγικὸς ποιητὴς, ἡ) τοῦ ὁποῦ σιμείωσε καὶ τὴν ὠραίαν μεταφορὰν τοῦ Ἐρπεῖ. Ὁ φθόνος δὲν βαδίζει (Marche) ὡς αἱ ἄλλαι κακίαι, ἀλλὰ ἔρπει (se glisse.) ὡς φαρμακερὸς ὄφις, ζητῶν νὰ κεντήσῃ κρυφίως, πολλάκις καὶ μὲ μόνην τὴν σιωπὴν, ὡς λέγει ὁ Ἡρόδοτος, «Πολιήτης πολιήτη εὐπρήσσοντι φθονέει, καὶ ἔστι δυσμενὴς τῇ σιγῇ,» 6) νοῶν τὸν κακὸν πολίτην, ὅστις φθο-

1) Ἀνωτέρ. σελ. 152-15. Ἴδε καὶ σελ. 235. 2) Μαθ. ε'. 34.

3) Α. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 4. σελ. 209.

4) Ἐτυμολογικ. σελ. 793.

5) Σηροκλ. Ἰάντ. 157.

6) Ἡρόδοτ. VII. § 237.

νει τὰς εὐπραξίας τοῦ χρηστοῦ πολίτου. Ἀλλὰ καὶ οἱ χρηστοὶ πολῖται ἔχουν χρεῖαν πολλῆς καὶ μεγάλης προσοχῆς, μὴ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ψυχὰς των ὁ κατ' ἀλλήλων φθόνος. Τόσον πλέον κινδυνεύουν νὰ ἐξολισθήσωσιν εἰς αὐτόν, ὅσον καὶ γεννᾶται πολλάκις ὁ φθόνος ἀπὸ ἐπαινετὸν πατέρα τὸν Ζῆλον, ἧγουν τὴν μίμησιν τῶν καλῶν 1). Ἀπὸ τὸν Ζῆλον τῶν καλῶν ἔργων τοῦ Μαραθῶνος καὶ τῆς Σαλαμῖνος ἐγεννήθη ὁ κατὰ τῶν Ἀθηναίων φθόνος τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον ὄλα τὰ ἐξῆς κακὰ, σύροντα κατόπιν τὸ κάκιστον, τῆς Ἑλλάδος τὴν δούλωσιν. «Εἰρήνης δὲ γενομένης καὶ τῆς πόλεως τιμωμένης, ἤλθεν ἐπ' αὐτὴν, ὃ δὴ φιλεῖ ἐκ τῶν ἀνθρώπων τοῖς εὐ πράττουσι προσπίπτειν, πρῶτον μὲν ζῆλος, ἀπὸ ζήλου δὲ φθόνος· ὃ καὶ τήνδε τὴν πόλιν ἄκουσαν ἐν πολέμῳ τοῖς Ἑλλησι κατέστησε.» 2) Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Σωκράτης. ὠνόμαζε τοῦτο τὸ γένος τοῦ φθόνου Φ θ ό ο ν ἡ λ έ θ ι ο ν· «Πολλοὶ οὕτω πρὸς τινὰς ἔχουσιν, ὥστε κακῶς μὲν πράττοντας μὴ δύνασθαι περιορᾶν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχοῦσι δὲ λυπεῖσθαι. Τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲν ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλιθίους δὲ δὴ πάσχειν (αὐτό.» 3) — ΣΤΥΓΗΤΟΙ. Κατὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ Ἡσυχίου, «Στυγητοὶ μισητοὶ, χαλεποὶ, φοβεροί.» — ΜΙΣΟΥΝΤΕΣ ἈΛΛΗΛΟΥΣ. Καὶ διὰ τί νὰ μισῶσιν ἀλλήλους, ἐπειδὴ εἶναι ὅλοι μισητοὶ; ἔπρεπεν ἐξεναντίας νὰ ᾔναι φίλοι ἀλλήλων, ἂν ἀληθεύῃ ἡ παροιμία, «Ὅμοιος τὸν ὅμοιον ἀγαπᾷ.» Δὲν ψεύδεται· ἀλλὰ τῶν τοιούτων στυγητῶν ἐχθρῶν τῆς ἰσότητος ἢ φιλαλληλίας εἶναι λυκοφιλία. Μόνη ἡ δικαιοσύνη κάμνει τοὺς ἀληθεῖς φίλους Ἰ σ ό τ η ς, φ ι λ ό τ η ς.

1) Ἰδὲ ἀνωτέρ. σελ. 395-396 2) Πλάτων. Μενέξ. σελ. (242-3) Ξενοφ. Ἀπομνημ. III. 9 § 8. σελ. 95.

4. ΧΡΗΣΤΟΤΗΣ. Ἡ ἀλλοῦ ὀνομαζομένη «Πλοῦτος χρηστότητος καὶ ἀνοχῆς καὶ μακροθυμίας.» 1) — ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ. Τὴν ὁποῖαν ὁ θεὸς ἔχει πρὸς τοὺς ἀνθρώπους ἀγάπην, ὡς δημιουργὸς καὶ πατὴρ αὐτῶν, καὶ μᾶς παραγγέλλει νὰ ἔχωμεν πρὸς ἀλλήλους, ὡς ἀδελφοί.

5. ΛΟΥΤΡΟΥ, Τὸ βάπτισμα ὀνομάζει Λουτρον, μεταφορικῶς, ὡς λέγονται καὶ ρύποι αἱ ἁμαρτίαι. «Λουτρὰ, τὰ εἰς λύσιν ἄγοντα τῆς ἀκαθαρσίας· καὶ γὰρ λῶμα καλεῖται ὁ ρύπος.» 2) — ΠΑΛΙΓΓΕΝΕΣΙΑΣ. Κυρίως ἡ ἐκ δευτέρου γέννησις λέγεται Παλιγγενεσία· ἐδῶ σημαίνει κατὰ μεταφορὰν τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀναγέννησιν. Φίλη λέξις τῶν Στωικῶν· ἀλλ' ἐκεῖνοι ὠνόμαζαν Παλιγγενεσίας τὰς ἀνανεώσεις· (restaurations) καὶ ἀποκαταστάσεις τοῦ κόσμου, «Τὴν ἀπειρίαν τοῦ αἰῶνος . . . καὶ τὴν περιοδικὴν παλιγγενεσίαν τῶν ὄλων.» ὡς λέγει ὁ Μάρκος, ὅστις προσθέτει μετ' ὀλίγα (καθὼς συνειθίζει πάντοτε νὰ προκρίνη τὰ ἥθη πλέον παρὰ τὰ θεωρητικὰ τῶν Στωικῶν δόγματα.) «Ἴδιον δὲ λογικῆς ψυχῆς καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς πλησίον, καὶ ἀλήθεια καὶ αἰδὼς κ.τ.λ.» 3) — ΑΝΑΚΑΙΝΩΣΕΩΣ. Ἀνακαινουργώσεως ἀπὸ τὸ ἄχρηστον Καينوργέω (χρῆσ. Καινουργίονω) ἀντι τοῦ Καينوργέω, καὶ τοῦ συνθέτου Ἀνακαινοργέω.

6. ΟΥ ΕΞΕΛΕΕΝ. Ἀναφέρεται εἰς τὸ «Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ πνεύματός μου.» 4)

7. ΔΙΚΑΙΩΘΕΝΤΕΣ. Δίκαιοι κριθέντες, ὅχι διότι ἤμεθα τοιοῦτοι, ἀλλὰ «Τῇ ἐκείνου χάριτι,» ὡς λέγεται κοινῶς καὶ τὸ Τοῦ ἐχάρισε τὴν ζωὴν ὁ βασιλεὺς, ὅταν ἀπολύῃ τινὰ καταδικασθέντα εἰς θάνατον. — ΚΑΤ'

1) Πρὸς Ρωμ. β'. 4. 2) Ζωναρ. Λεξικ. σελ. 1318. 3) Μάρκ. Αὐρήλ. ΧΙ. 1. σελ. 110. 4) Πράξ. β'. 18.

ΕΛΠΙΔΑ ΖΩΗΣ ΑΙΩΝΙΟΥ. Τὸ αὐτὸ ὡς καὶ νὰ ἔλεγε
 «Τῆς ἐλπιζομένης ζωῆς αἰωνίου.»

8. ΔΙΑΒΕΒΑΙΟΥΣΘΑΙ. Ἐξηγήθη πρότερον. 1) ΚΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ ΠΡΟΪΣΤΑΣΘΑΙ. Ἐξηγήθη καὶ ἡ κυρία καὶ ἡ μεταφορική σημασία τοῦ ῥήματος. 2) Ἐδῶ τὸ Καλῶν ἔργων προϊστασθαι ἰσοδυναμεῖ μετὰ τὸ Καλὰ ἔργα ἐργάζεσθαι, ὡς ἐργάτης καὶ τεχνίτης καλῶν, κατὰ τὴν γνωστὴν ἑλληνικὴν φράσιν. Προϊστασθαι τέχνης τινός, εἰς τρόπον ὥστε καὶ αὐτὸς νὰ τὴν ἐργάζεται, καὶ μαθητὰς ἢ μισθωτοὺς ἐργάτας τῆς τέχνης νὰ τρέφῃ. Οὕτως εἶπεν ὁ Πλούταρχος περὶ τῆς περιβοήτου Ἀσπασίας, «Οὐ κοσμίῳ προεστῶσαν ἐργασίας, οὐδὲ σεμνῆς, ἀλλὰ παιδίσκας ἑταιρούσας τρέψασαν.» 3) διότι καὶ αὐτὴ ἐπωλοῦσε τὸ σῶμά της, καὶ ἄλλας ἐμαθήτευσεν νὰ τὸ πωλῶσι. Τὸ παράγγελμα τοῦ Ἀποστόλου, ἂν καὶ ἀποβλέπῃ βλοῦς τοὺς χριστιανοὺς (Οἱ πεπιστευότες τῷ Θεῷ,) σκοπεύει κατεξαίρετον τοὺς ἐπισκόπους, ἐπειδὴ καὶ τοὺς τοῦτοῦ ἰδίως ὀνομάζει Προεστῶτας 4) τῆς ἐκκλησίας. Οἱ καλῶς προεστῶτες 5) μετὰ τοῦτο μάλιστα δείχνουν τὴν καλὴν αὐτῶν προστασίαν, γινόμενοι «Τύποι καλῶν ἔργων,» 6) ἤγουν παραδείγματα χρηστῆς διαγωγῆς. Καὶ ὡς ὁ προεστῶς τέχνης τινός διδάσκαλος χρεωστῆ νὰ τὴν ἐργάζεται πρῶτος αὐτὸς παρόμοια καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ προεστῶτος τὸ χρέος εἶναι, ὅσα καλὰ ἔργα διδάσκει τοὺς ἄλλους, νὰ τὰ συνεργάζεται μετὰ αὐτούς. Ἦρέπει νὰ μιμῆται τὸν λεγόμενον Χορηγόν, ὅστις κατ' ἄλλο δὲν διαφέρει ἀπὸ τοὺς συγχορευτὰς, πλὴν ὅτι εἶναι πρῶτος τοῦ χοροῦ· νὰ γίνεταί καὶ νὰ

1) Α'. Πρὸς Γιμόθ. α'. 7. σελ. 67. 2) Ἀνωτέρ. Α'. Πρὸς Τιμόθ. γ'. 4. σελ. 111. 3) Πλούτάρχ. Περικλ. §. 24. σελ. 304. 4) Ἰδὲ ἀνωτέρ. σελ. 113 καὶ 115. 5) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ε'. 17. 6) Πρὸς Γίτ. β'. 7.

λέγεται (ἂν ἐσυνειθίζετο τὸ ὠραῖον τοῦτο ὄνομα) Ἡ γη-
 σάρετος. 1) Διὰ τοῦτο ἐτόλμησα νὰ μεταφράσω τοὺς
 λόγους τοῦ Ἀποστόλου, Νὰ προστέκωνται εἰς
 τὰ καλὰ ἔργα, καὶ ὅχι, Νὰ προστατεύωσιν.
 Ἡ προστατεύσις γίνεται πολλάκις καὶ χωρὶς τὴν παρυσίαν
 τοῦ προστατεύοντος· καὶ ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία μᾶς ἐ-
 παράδωκε πολλοὺς ἐπισκόπους εἰς τὴν Ἀνατολήν, πολὺ
 πλείοντες εἰς τὴν Δύσιν ἀληθεὶς Σαρδαναπάλους, οἱ ὁ-
 ποῖοι ἐπροστάτευσαν ὅμως καὶ τινὰ καλὰ ἔργα, τινὲς μὲν
 διὰ φαρισαϊσμόν, τινὲς δὲ καὶ φροντίζοντες νὰ παρηγορή-
 σωσιν ὄψωσῶν τοὺς σκανδαλιζομένους διὰ τὴν λοιπὴν
 αὐτῶν διαγωγὴν. Δὲν παραγγέλλει τοιαύτην Προστά-
 τευσιν (protection) ὁ Ἀπόστολος, ἀλλ' ἀληθῆ Παρυσίαν καὶ Πρόστασιν, ὁποῖα, παραδείγματος χάριν,
 ἤθελ' εἶσθαι τοῦ γεωργοῦντος μὲ τὰ τέκνα του τὸν ἴδιον
 ἀμπελῶνα, καὶ κρατοῦντος, ὡς ἐκεῖνα, εἰς τὰς χεῖρας τὰ
 γεωργικὰ ἐργαλεῖα, μηδὲ διαφέροντος κατ' ἄλλο, πλὴν ὅ-
 τι πρωτεύει ὡς πατήρ. Τοιοῦτους Ἐπισκόπους εἶχεν ἡ
 ἀρχαία ἐκκλησία, χωρισμένους ἀπὸ πᾶσαν ἄλλην πολιτι-
 κὴν καὶ κοσμικὴν ἐξουσίαν, καὶ μόνην φροντίζοντας τὴν
 σωτηρίαν τοῦ ποιμνίου, ἀληθινοὺς Πατέρας, «Προϊστα-
 μένους ἐν Κυρίῳ καὶ νουθετοῦντας» 2) τὸ ὁποῖον ἐξηγῶν
 ὁ Θεοφύλακτος, λέγει, «Ὅχι ἐν τοῖς κοσμικοῖς προϊστα-
 ταί σου, ἀλλ' ἐν τοῖς κατὰ Κύριον, εὐχεται ὑπὲρ σοῦ, ἀνε-
 γέννησε διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἐπισκέπτεται, νουθετεῖ, ἰατρός
 σοι ἐστὶ, μέσαις νυξίν, ἂν καλέτης, ἤκει. Ὅρας προστα-
 σίαν;» 3) Ἄλλ' ὅστις κατοικῶν, ὅχι εἰς Ἐπισκοπεῖον, ἀλλ'

1) Ὄνομα κύριον Hegesaretus, Ἕλληνας, φίλου, τοῦ Κικέρωνος
 (CICER Epist. ad divers. XIII. 25. pag. 402.)

2) Ἀ'. Πρὸς Θεσσαλον. ε. 12. 3) SUICER. Thesaur.
 ecclesiast. tom. II. pag. 840.

εἰς Παλάτιον, μαλακὰ φορῶν, μαλακὰ ἀναπαυόμενος, τρυφερὰ γαστριζόμενος, περικυκλωμένος ἀπὸ πληθὸς διακόνων, ὡς σατράπης ἢ δεσπότης Ἀσιανός, μὴδ' ἀρκούμενος εἰς τοῦτο, ἐπιποθεῖ ἀκόμη κοσμικὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας, καὶ «Ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ βίου πραγματείαις,» 1) ἐκεῖνος δὲν ἔχει τι κοινὸν μὲ τοὺς Ἐπισκόπους, ἀλλ' ὁμοιάζει τοὺς περὶ τῶν ὁποίων εἶπεν ὁ Χριστός, «Δεσμεύουσι φορτία βάρεα καὶ δυσβάστακτα, καὶ ἐπιτιθέουσιν ἐπὶ τοὺς ὤμους τῶν ἀνθρώπων, τῷ δὲ δακτύλῳ αὐτῶν οὐ θέλουσι κινῆσαι αὐτά.» 2) — ΤΑΥΤΑ ΕΣΤΙ ΓΑ ΚΑΛΑ ΚΑΙ ΩΦΕΛΙΜΑ ΤΟΙΣ ΑΝΘΡΩΠΟΙΣ. Τὸ νόημα τοῦ Ἀποστόλου ἀναμφιβόλως λέγει, ὅτι μόνα τὰ ὠφέλιμα ἔργα εἶναι καλὰ. Ἄλλ' ἢ φράσις ἔχει τι δύσκολον, διὰ τὸν ΚΑΙ σύνδεσμον. Ἀφοῦ εἶπε «Καλῶν ἔργων προϊστασθαι» ἐπιφέρει, «Ταῦτά ἐστι τὰ καλὰ κ. τ. λ.» ἂν ἡ δεικτικὴ ἀντωνυμία ἀναφέρεται πρὸς τὸ Καλῶν ἔργων, δὲν ἦτο χρεῖα νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ Καλὰ, ἀλλ' ἀρκοῦσε τὸ «Ταῦτά ἐστὶν ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις» χωρὶς τὸ ἄρθρον, ἢ «Ταῦτα ἐστὶ ΤΑ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις» μὲ τὸ ἄρθρον, ἢ γουν Καλὰ ἔργα ὀνομάζω ὅσα ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Ἐμπορεῖ ἀκόμη μὲ τὴν ἐξάλειψιν τοῦ ἄρθρου νὰ φυλαχθῇ τὸ Καλὰ, «Ταῦτά ἐστὶ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις,» ἢ γουν Τὰ ὅποια ὀνόμασα καλὰ ἔργα, εἶναι ὄχι μόνον καλὰ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμα εἰς τοὺς ἀνθρώπους· καὶ οὕτω φαίνεται ὅτι τὸ ἐνόησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξηγητὰς, Hæc per se honesta sunt, et hominibus utilitatem afferunt, 3) ἢ γουν Ταῦτα καὶ καθ' ἑαυτὰ εἶναι καλὰ, καὶ ὠφελοῦν τοὺς ἀνθρώπους.

1) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 263. 2) Ματθ. κγ'. 4. 3) ROSEN-MULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 130.

9. ΜΩΡΑΣ ΔΕ ΖΗΤΗΣΕΙΣ. Ἐξηγήθη πρότερον. 1) — ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΣ. Ἐξηγήθη καὶ τοῦτο. 2) — ΕΡΕΙΣ. «Ἐρις, φιλονεικία, μάχη» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Ἀπὸ τὰς ἔριδας γεννῶνται αἱ βλασφημίαι, ὡς εἶπεν ἄλλου, 3) καὶ μυρία ἄλλα κακὰ εἰς τοὺς ἀνθρώπους. Διὰ τοῦτο ὁ Ὅμηρος τὴν ὠνόμασεν ἀδελφὴν τοῦ φονικοῦ Ἄρεος, καὶ τὴν ἐζωγράφησε θαυμασίως, λέγων,

Ἦρ' ὀλίγη μὲν πρῶτα κορύσσεται, αὐτὰρ ἔπειτα
 Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη, καὶ ἐπὶ χθονὶ βαίνει· 4)

Ἔσα κακὰ ἐπροξενήθησαν εἰς τὴν ἐκκλησίαν ἀπὸ τὰς περὶ δογμάτων ἔριδας, δὲν τα ἀγνοεῖ ὅστις ἀνέγνωσε τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν. Ἔσα δὲ πάλιν εἰς τὰς πολιτείας ἀπὸ τὰς περὶ ὑπεροχῆ τῶν πολιτῶν ἔριδας, τὰ μαρτυρεῖ δλων τῶν ἔθνῶν ἡ πολιτικὴ ἱστορία — ΜΑΧΑΣ ΝΟΜΙΚΑΣ. Νομικὰς τὰς ὀνομάζει, διότι ἐκινουῦντο ἀπὸ Νομοδιδασκάλους Ἰουδαίους καὶ περὶ Ἰουδαϊκῶν νομίμων. — ΠΕΡΙΠΣΤΑΣΟ. Ἐξηγήθη διεξοδικῶς ἀρχήτερα· 5) — ΑΝΩΦΕΛΕΙΣ ΚΑΙ ΜΑΤΑΙΟΙ. Ὅχι μόνον δὲν προξενουῦν οὐδεμίαν ὠφέλειαν, ἀλλ' εἰν' ἀκόμη καὶ μωραὶ καὶ γελοῖαι. «Μάταιος, ἡλίθιος, τάλας,» λέγει ὁ Ἡσύχιος. Καὶ οἱ καταγινόμενοι εἰς ταύτας εἶναι τοὺς ὁποίους ἀνωτέρω ὠνόμασε Ματαίολόγους. 6) Περὶ τῶν τοιούτων ματαιολόγων εἶπε καὶ ἄλλος Ἀπόστολος, ὅτι ἡ θρησκεία των εἶναι «Μάταιος θρησκεία.» 7)

10. Αἰρετικόν. Αἰρετικοὺς ἐδῶ ὀνομάζει τοὺς ὅσοι ἐπολεμουσαν τὴν νεοφανῆ καὶ νεοπαγῆ χριστιανικὴν ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἐξαιρέτως τοὺς νεοφωτίστους Ἰουδαίους

1) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 23 σελ. 285. 2) Α'. Πρὸς Τιμόθ. α'. 4. σελ. 61. 3) Αὐτόθ. σ'. 4. σελ. 209. 4) Ἰλιάδ 440—443. 5) Β'. Πρὸς Τιμόθ. β'. 16 σελ. 275 6) Πρὸς Τίτ. α'. 10. σελ. 363. Ἰδ. καὶ Α'. Πρὸς Τιμ. α'. 6. σελ. 66. 7) Ἰακώβ. α'. 26.

«Καὶ μάλιστα τοὺς ἐκ περιτομῆς» ὡς εἶπεν ἀνωτέρω, 1) διότι οὗτοι μάλιστα ἦσαν οἱ πλέον ἐπικίνδunami διὰ τὰς προλεχθεῖσας 2) αἰτίας. — **META MIAN.** Ἑβραϊσμός, ἀντὶ τοῦ **Μετὰ πρῶτην**, ὡς εἶναι τὸ «Κατὰ μίαν Σαββάτων» εἰς τὴν Πρὸς Κορινθίους, ἢ κατὰ διπλοῦν ἑβραϊσμὸν ἐκεῖ, ἤγουν Κατὰ τὴν πρώτην τῆς ἐβδομάδος ἡμέραν, τὴν Κυριακὴν δηλαδή. Εἰς τῶν Ἑβραίων τὴν γλῶσσαν τὰ ἀριθμητικὰ **Εἰς, Μία, Ἐν**, σημαίνουν ἐν ταύτῳ καὶ τὰ τακτικὰ **Πρῶτος, Πρώτη, Πρῶτον** καὶ **Σάββατον ὠνόμαζαν**, ὄχι μόνον κυρίως τὴν ἐβδόμην ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος, ἀλλὰ Σάββατον ἀκόμη, καὶ πληθυντικῶς Σάββατα, τὴν ὅλην ἐβδομάδα. Τὸ δὲ «**Μετὰ μίαν καὶ δευτέραν**» νοεῖται ἐδῶ, ὄχι ἀκριβῶς **Μετὰ δύο** ἀλλὰ μετὰ πολλὰς νηθεσίας κατὰ τὸ **Ἐπτάκις**, καὶ τὸ **Ἐβδομηκοντάκις ἐπτά**. 4) **ΠΑΡΑΙΤΟΥ.** Τὴν αὐτὴν σημασίαν τοῦ Ἐφίνω (Ἐφίημι) ἔχει τὸ **Παραίτομα**, ὡς ἐσημειώθη καὶ πρότερον. 5) Τὸ νόημα εἶναι, Ἐὐν αἰρετικὸν ἄνθρωπον, ἀφοῦ πολλάκις τὸν νουθετήσης χωρὶς νὰ τὸν φέρῃς εἰς μετάνοιαν, **παραίτου τον**, ἤγουν μὴ τὸν δέχεσαι πλέον εἰς τὴν ἐκκλησίαν σου, ὡς δμοδόξον, ἐὰν μάλιστα ζῆτῃ νὰ σοῦ φθείρῃ τὸ ποίμνιον ὅλον μὲ ἀντιχριστιανικὰς διδασκαλίας, ὡς εἶπε καὶ ἄλλου περὶ τῶν αὐτῶν, «**Σκοπεῖν τοὺς τὰς διχοστασίας καὶ τὰ σκάνδαλα... ποιοῦντας καὶ ΕΚΚΛΙΝΑΤΕ ἀπ' αὐτῶν.**» 6) Ὅτι σημαίνει ἐκεῖ ἡ **Ἐκκλίσις**, τοῦτο ἐδῶ ἡ **Παραίτησις**, καὶ ὄχι τι πλέον. Ὅστις δὲν ἀρκεῖται εἰς τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας χωρισμὸν διώκει, κατατρέχει, ζημιώνει εἰς χρήματα ἢ εἰς ζωὴν τοὺς αἰρετικούς, ἐκεῖνος γίνεται ἀληθῶς

1) Πρὸς Τίτ. ἀ. 10. σελ 365. 2) Ἐνωτέρω. σελ. 366—367.
3) Ἀ. Πρὸς Κορινθ. ις'. 2. 4) Ματθ. ιη' 22. 5) Ἀ. Πρὸς Τιμόθ. δ'. 7. σελ. 149. 6) Πρὸς Ρωμ. ις', 17.

αίρετικὸς, καὶ αἰρέσεως σατανικῆς, τοῦ χοροῦ δηλαδὴ τῶν αἰρετικῶν ἐκείνων τοὺς ὁποίους ἡ Γραφή ὠνόμασεν « Ἄνδρας αἱμάτων. » 1)

11. ΕΞΕΣΤΡΑΠΤΑΙ. Ἐκστρέφω, κυρίως καὶ φυσικῶς, σημαίνει μεταβάλλω τὴν ἐπιφάνειαν τινὸς πράγματος, ὥστε νὰ φαίνεται κατ' ἄλλο τοῦ μέρους παρὰ τὸ πρότερον, ὡς ἐκστρέφει, παραδείγματος χάριν, τὸ φόρεμά του, ὅς τις τὸ γυρίζει ἐμπροσπίσω. « Ἐξέστρεψε, μετέβαλε, » λέγει δ' Ἡσύχιος. Μεταφορικῶς καὶ ἠθικῶς, τὸ Μεταβάλλω ἀπλῶς

Ἐκστρεφον ὡς τάχιστα τοὺς σαυτοῦ τρόπους 2)

λέγει ὁ Στρεψιάδης πρὸς τὸν εὐγενῆ ἀπὸ μητρὸς υἱόν του, ἤθουν Μετάβαλε τὸ γρηγορότερον τὰ κακά σου ἤθη, ὅπου ὁ σχολιαστὴς λέγει. « Ἀπὸ μεταφορᾶς τῶν ρυπουμένων ἱματίων. . . Ἐκστρέψαι δὲ ἱμάτιον, τὸ ἀλλάξει τὸ πρὸς τὸ ἔσω μέρος ἔξω. Ἀλλάξον οὖν φησι τοὺς τρόπους σου καὶ μεταβαλοῦ. » Ἐξέστραπται λοιπὸν εἶναι συνώνυμον ἀπλῶς τοῦ Μεταθέβληται (changer) ἐμεταβάθη, καὶ ἐπειδὴ ἐδῶ ἡ μεταβολὴ νοεῖται ἀπὸ τὸ καλὸν εἰς τὸ κακὸν, ἀκυλόθως τρυτόσημον μετὰ Διέστραπται (se pervertir.). Γοῦτο σώζεται καὶ εἰς τὴν κοινὴν γλῶσσαν, καὶ συχνότερον ἢ μετοχὴ του, οἷον Διέστραμμένος ἄνθρωπος (homme pervers,) κατὰ τὸ « Γενεὰ ἄπιστος καὶ διεστραμμένη. » 3)

Τὸ Ἐκστρέφω εἶναι τῆς γλώσσης τὸ χυδαῖον Ἐεστρέφω, μετ' ἑλλητισμὸν ἀόριστον Ἐξέστρεφα, ἀλλ' εἰς σημασίαν τοῦ Διαλύω (détordre) τὸ συστρεμμένον καὶ ἐμπεριδεμένον. — ΑΜΑΡΤΑΝΕΙ ΩΝ ΑΥΤΟΚΑΤΑΚΡΙΤΟΣ. Ὁ Οἰκουμένιος ἐξηγεῖ τὸ Αὐτοκατάκριτος, Ἄναπολόγητος, ἢ αὐτὸς ὑφ' ἑαυτοῦ καὶ τῆς

1) Ψαλμ. νθ'. 2. 2) Ἀριστοφάν. Νεφ. 88. 3) Ματθ. ιζ'. 27.

οικείας συνειδήσεως κατακρινόμενος.» 1) Ἐπειδὴ τὸ Ἄμαρτάνει εἶναι φανερὰ ἐπανάληψις τοῦ Ἐξέστραπται, τὸ νόημα εἶναι, Ἀδτή του ἡ ἄκρα διαστροφή, καὶ ἡ ἐπιμονὴ εἰς τὴν κακίαν τὸν καταστένει ἀναπολόγητον, διότι οὔτε κἀνεὶς πιστεύει τὴν ἀπολογίαν του, οὔτ' αὐτὸς φροντίζει πλέον νὰ ἀπολογηθῆ; ἐξεναντίας, ἀντὶ νὰ αἰσχυνοθῆ τὴν διαγωγὴν του, ἔγεινε τοῦ χοροῦ ἐκείνων, περὶ τῶν δποίων ἐλέχθη τὸ Ἐπαινείται ὁ ἄμαρτωλὸς ἐν ταῖς ἐπιθυμίαις τῆς ψυχῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ ἀδικῶν ἐνε υλογεῖται.» 2) Περὶ τῶν τοιοῦτων ἔλεγεν εἰς τὴν Πρὸς Τιμόθεον, «Τινῶν ἀνθρώπων αἱ ἄμαρτια πρόδηλοι εἰσι, προάγουσαι εἰς κρίσιν.» 3) ἤγουν τόσον φανεραὶ, ὥστε ἀρκοῦν εἰς κατάκρισίν των καὶ χωρὶς τὴν κρίσιν τῶν ἄλλων, ὡς γίνεται, παραδείγματος χάριν Ἀὐτο κατάκριτος ὁ φονεὺς, ἀν πιασθῆ ἔτι ἐδρισκόμενος πλησίον τοῦ νεκροῦ μὲ αἵματωμένον ξίφος εἰς τὰς χεῖρας.

12. ΑΡΤΕΜΑΝ. Φίλου τινὸς ἡ μαθητοῦ τοῦ Παύλου κύριον ὄνομα ὁ Ἄρτεμας, ὑποκοριστικὸν τοῦ Ἄρτεμίδωρος (ὡς καὶ τὸ Ἐρμας τοῦ Ἐρμόδωρος.) — ΤΥΧΙΚΟΝ. Ὀνομα κύριον τοῦ συνοδούσαντος τὸν Παῦλον εἰς τὴν Ἀσίαν. 4) — ΝΙΚΟΠΟΛΙΝ. Ὀνομα πόλεως τῆς Ἡπείρου, ἀπὸ τὸν Αὔγουστον κτισθείσης καὶ ὀνομασθείσης οὕτω, διὰ τὴν κατὰ τοῦ Ἀντωνίου νίκην. 5) Σήμερον ὀνομάζεται Πρέβεζα.

13. ΖΗΝΑΝ. Καὶ τοῦτο κύριον, ὑποκοριστικὸν τοῦ Ζηνόδωρος. Νομικὸν τὸν ἐπονομάζει, ἡ ὡς Νομοδιδάσκαλον Ἰουδαῖον, πρὶν ἔλθῃ εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν, ἡ καὶ διότι ἦτον Ἕλληνας νομικός. 6) — ΠΡΟΠΕΜ-

1) Ἴδε SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 582. 2) Ψαλ. ἰ. 3. 3) Α'. Πρὸς Τιμόθ. ἰ. 24. σελ. 195.

4) Πράξ κ'. 4. 5) Στράβ. γεωγραφ. VII. σελ. 324 — 325.

6) Ἴδ. ROSENMULL. Schol. in Nov. Testam. tom. V. pag. 132.

ΨΟΝ. Τὸ Προπέμπω εἶναι τῆς κοινῆς ἡμῶν γλώσσης τὸ Προεουδόνω (χυδ Προθοδόνω.) Ἄλλ' ἐδῶ, ὡς καὶ εἰς ἄλλα μέρη 1) τῆς Νέας Γραφῆς ἔχει ἰδιαιτέραν σημασίαν, ὡς συνώνυμον τοῦ Ἐφοδιάζω (é-quirer,) μαρτυρουμένην καὶ ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα, «Ἴνα μηδὲν αὐτοῖς λείπη.»

14. ΜΑΝΘΑΝΕΤΩΣΑΝ κ. τ. λ. Ἡ συνάφεια τοῦ ἐδαφίου τούτου μὲ τὸ πρότερον εἶναι τοιαύτη, Ἐφοδίασε τὸν Ζηνᾶν καὶ τὸν Ἀπολλῶ μὲ προθυμίαν, ὥστε νὰ μὴ τοὺς λείψῃ τίποτε· διὰ νὰ μάθωσιν ἐκ τούτου καὶ οἱ ἡμέτεροι (ἤγουν οἱ λοιποὶ αὐτοῦ εὐρισχόμενοι δμόπιστοι μας) νὰ προθυμῶνται εἰς τὰ καλὰ ἔργα. — ΚΑΛΩΝ ΕΡΓΩΝ ΠΡΟΙΣΤΑΣΘΑΙ. Ἐξηγήθη πρότερον. 2) Ἐδῶ μερικώτερον τὰ Καλὰ ἔργα σημαίνουν τὰς εἰς τοὺς δεομένους εὐεργεσίας, ὡς φαίνεται ἀπὸ τὸ ἀκόλουθον, «Ἄναγκαίας χρείας·» Τινὲς τὸ ἐξήγησαν, Ἄς ἐργάζωνται καμμίαν τέχνην, διὰ νὰ ἔχωσι νὰ βοηθῶσι καὶ τοὺς ἐνδεεῖς 3) διὰ τὸ ἄλλοῦ λεγόμενον, «Ὁ κλέπτων μηκέτι κλεπτέτω, μᾶλλον δὲ κοπιᾷτω, ἐργαζόμενος ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρεῖαν ἔχοντι.» 4) — ΑΚΑΡΠΟΙ. Ὡραία διδακτικὴ μεταφορά. Ἄκαρπος λέγεται κυρίως ἡ γῆ, δταν δὲν φέρῃ καρπὸν, ὡς εἶναι πολλαὶ καὶ μακραὶ πεδιάδες τῆς Ἀφρικῆς, καλυμμέναι μὲ βαθεῖαν ἄμμον. Ἄκαρπος ἀκόμη, καὶ ἡ μὴ φέρουσα πλὴν ἀκάνθας καὶ τριβόλους. Ὁμοίως Ἄκαρπον δένδρον, τὸ ἄφορον, ἢ τὸ φέρον κακοὺς καὶ βλαβεροὺς εἰς τὸν ἄνθρωπον καρποὺς, δποῖον εἶναι τὸ κύνειον, καὶ πολλὰ ἄλλα φαρμακερὰ φυτὰ. Ἄκαρπον ἄνθρωπον μεταφορικῶς λέγοντες, διὰ

1) Α'. Πρὸς Κορινθ. ις'. 6. 11. 2) Ἄνωτέρ. σελ. 111 καὶ 410. 3) Id. ROSENMULLER. Schol. in Nov. Test. tom. V. pag. 132. 4) Πρὸς Ἐφεσ. δ'. 28

νά νοήσωμεν τὴν μεταφορὰν, πρέπει πρῶτον νὰ ἐρευνη-
σωμεν ὁποῖοι εἶναι οἱ καρποὶ τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀνθρώ-
που. Λέγω Ὁς ἀ ν θ ρ ῶ π ο υ· διότι τὴν καρποφορίαν τῆς
τεκνογονίας τὴν ἔχει κοινὴν μὲ ὅλα τὰ λογὰ ζῶα οὐδὲ
διαφέρει οὔτ, αὐτὸς ἀπὸ τὸν ὄνον, οὔτετὰ γεννήματά του
ἀπὸ τὰ πωλάρια, πλὴν καθότι εἶναι λογικὸς λογικῶν τέ-
κνων πατήρ. Τὸ λογικὸν τοῦτο μᾶς ἐχάρισεν αὐτὸς ὁ
Δημιουργὸς ὡς γῆν μόνον ἀγαθὴν, ἀφήσας εἰς τὴν ἐξου-
σίαν μας νὰ τὸ γεωργήσωμεν καὶ νὰ τὸ τελειοποιήσωμεν
ἂν ἐπιθυμῶμεν νὰ ἀπολαύσωμεν τὸν καρπὸν, τὴν εὐδαιμο-
νίαν. Ἡ τελειοποίησις λοιπὸν τοῦ λογικοῦ ζώου εἶναι αὐ-
τὴ τῆς λογικῆς τοῦ δυνάμεως ἢ ὀρθωσις· ἀλλ' ἡ λογικὴ
δύναμις σύρει ἐξοπλισμὸν τῆς ἀναγκαίως καὶ τὴν πολιτείαν,
τὴν φυσικὴν δηλαδὴ κλίσειν τοῦ ἀνθρώπου νὰ συζῆ καὶ νὰ
πολιτεύεται μὲ τοὺς λοιπούς. «Ἔστι δὲ τὸ λογικὸν ἐθ-
νὸ καὶ πολιτικόν.» 1) Διότι χωρὶς τὴν συνέργειαν τῶν
ὁμοίων τοῦ ἦτον ἀδύνατον νὰ ὀρθώσῃ τὸν λόγον του,
καὶ νὰ καρποφορήσῃ, καθὼς οὐδ' ὁ ἐργαζόμενος τὴν γῆν
δύναται ν' ἀπολαύσῃ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς, ἂν δὲν ἔχη
συνεργάτας τῶν κόπων του, καὶ συνεργάτας προθύμους.
Ἀλλ' ἡ τοιαύτη προθυμία δὲν γεννᾶται εἰς κανενὸς ψυχῆν,
χωρὶς τὴν δικαιοσύνην, ἤγουν, χωρὶς τὴν ἐλπίδα νὰ ἀπο-
λαύσῃ καὶ αὐτὸς μερίδα ἀπὸ τοὺς καρποὺς ἀνάλογον τοῦ
κόπου του. Διὰ τοῦτο ὁ Παῦλος, ἀφοῦ ἐπαράγγειλε τὴν
περίσειαν τῆς πρὸς ἀλλήλους ἀγάπης, «Ἔτι μᾶλλον καὶ
μᾶλλον,» προσθέτει, «Ἴνα ἦτε εἰλικρινεῖς καὶ ἀπρόσκοποι
εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, πεπληρωμένοι ΚΑΡΠΩΝ ΔΙΚΑΙΟ-
ΣΥΝΗΣ.» 2) Τὴν αὐτὴν μεταφορὰν ἐφύλαξαν καὶ οἱ ἔ-
ξω σοφοί. Ὁ Δημοσθένης κατηγορῶν τὸν Αἰσχίνην ὡς

1) Μάρκ. Ἀδρῆλ. Χ. β'. σελ. 98. 2) Πρὸς Φιλιππ. α.
9—11. Ἴδε καὶ Β'. Πέτρ. α. 8.

προδότην τοῦ κοινοῦ συμφέροντος διὰ τὸ ἴδιον, λέγει «Ταύτης τῆς μελέτης, Αἰσχίνη, καὶ τῆς ἐπιμελείας, εἴ-
περ ἐκ ψυχῆς ΔΙΚΑΙΑΣ ἐγίνετο, καὶ τὰ τῆς πατρίδος
συμφέροντα προηρημένης, τοὺς ΚΑΡΗΘΟΥΣ ἔδει καλοὺς
καὶ γενναίους, καὶ πᾶσιν ὠφελίμους εἶναι.» 1)

15. ΤΟΥΣ ΦΙΛΟΥΝΤΑΣ ΗΜΑΣ ΕΝ ΠΙΣΤΕΙ. Τὸ Ἐν
πίστει δὲν εἶναι διάλυσις τοῦ ἐπιρρήματος Πιστῶς, ἡ-
γουν δὲν σημαίνει τοὺς πιστῶς ἀγαπῶντάς με, ἢ Πιστούς
μου φίλους, ἀλλ' ἐκείνους ἐκ τῶν ὁμοπίστων μας, ὅσοι
μὲ ἀγαποῦν, ὡς ἔλεγεν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστολῆς (ἀ,
4,) «Τίτω γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν.» Διότι ἡ-
σαν καὶ μεταξὺ τῶν Κρητικῶν χριστιανῶν, οἱ ὁποῖοι δὲν
ἀγαποῦσαν οὔτε τὸν Παῦλον οὔτε τὸν Τίτον, ἐκεῖνοι μά-
λιστα περὶ τῶν ὁποίων ἔλεγε (ἀ. 10) «Εἰσὶ γὰρ πολλοὶ
καὶ ἀνυπότακτοι. κ. τ. λ. »

1) Δημοσθ. Περί Στεφάν. σελ. 328.

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

ΣΕΛΙΔΙ. 202. 4. Β. Τιμ. β'. «Κάνεις στρατευόμενος δὲν ἐμπλέκεται εἰς τὰς βιωτικὰς ὑποθέσεις, [ἀλλὰ τὰς φεύγει,] διὰ τὸ κ. τ. λ.» Ἐπρεπ' ἴσως νὰ μεταφρασθῇ οὕτω : «Κάνεις στρατευόμενος δὲν ἐμπλέκεται εἰς τοῦ βίου τὰ πράγματα, [ἀλλὰ τὰ φεύγει,] διὰ τὸ κ. τ. λ.»

ΣΕΛΙΔ. 68. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ΑΝΥΠΟΤΑΚΤΟΙΣ, πρόσθεσε τὰ ἐξῆς: ΑΣΕΒΕΣΙ. Τοῦτο ἐρμηνεύων ὁ Θεοδώρητος εἰς τὴν ἐξήγησιν τοῦ πρώτου φάλτου τοῦ Δαβὶδ, λέγει, « Ἄσεβεις φίλον τῇ θείᾳ γραφῇ καλεῖν τοὺς ἀθεῖαν, ἢ πολυθεῖαν ἰρησκεύοντας.» 1) — ΑΜΑΡΤΩΛΟΙΣ. Τοῦτο ἐξηγεῖται κατωτέρω (σελ. 64.) — ΑΜΑΡΤΩΛΟΙΣ. Τοῦτο ἐξηγεῖται κατωτέρω (σελ. 74.) — ΑΝΟΣΙΟΙΣ. Καὶ τοῦτο κατωτέρω (σελ. 301-302.)

ΣΕΛΙΔ. 68. 69. Τῆς πατροκτονίας ἢ μητροκτονίας τὸ θηριῶδες ἀνόμημα ἐκολάζετο ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίκοὺς νόμους μὲ πολὺ θηριωδεστέραν ποινήν. Ὁ πατροκτόνος ἢ μητροκτόνος, ἀφοῦ ἐξυλοκοπεῖτο μέχρις αἵματος, ἐσυνεκλείετο μὲ ἔχιδναν, σκύλον, πίθηκον καὶ πετεινὸν εἰς σάκκον δερμάτινον, καὶ ἐρρίπτετο εἰς τὴν θάλασσαν. Ὁ νόμος εὐρίσκεται εἰς τὰ δημοσιευθέντα μετὸν θησαυρὸν τοῦ Στεφάνου Γλωσσάρια (ἔκδ. Λονδ. σελ. 490,) εἰς τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ τὰς Ἀποφάσεις: «Ὅπως ὅστις πατροκτόνιον πεποιθήκει δημοσίως εἰς μολγὸν πεμφθεὶς (ἴσ. ἐντεθεὶς) συρραφῇ μετὰ ἐχίδνης καὶ κυνὸς καὶ πιθήκου καὶ ἀλέκτορος, ἀσεβῶν ζώων, ἀσεβῆς ἄνθρωπος, καὶ ἐπιμάξης ἐξευγμένης μελανοῖς βουσί κατενεχθῆ εἰς θάλασσαν, καὶ ριφθῆ εἰς βαθύ.»

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. J. pag. 544.

ΣΕΛΙΔ. 74. ΑΜΑΡΤΩΛΟΥΣ. Τοῦτο διαφέρει ὁ Ἀμαρτωλὸς ἀπὸ τὸν Ἄσεβῆ, κατὰ τὸν Οἰκουμένιον, 1) «Καθὸ δὲ μὲν ἀσεβῆς περὶ θεὸν ἔχει τὸ πλημμελές, ὁ δὲ ἄμαρτωλὸς περὶ τὰ κατὰ τὸν βίον πραττόμενα τοῦ τῆς δικαιοσύνης σκοποῦ τὸ ἀστόχημα.»

ΣΕΛΙΔ. 116. ΔΕΙ ΔΕ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑΝ ΚΑΛΗΝ ΕΧΕΙΝ ΑΠΟ ΤΩΝ ΕΞΩΘΕΝ. Τοιοῦτοι ἐπίσκοποι μαρτυρημένοι ἀπὸ τοὺς ἑτεροθρήσκους δὲν ἔλειψαν ἀπὸ τοὺς χριστιανούς. Ἐκ τούτων ἓνα μνημονεύει ἡ ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία, πατέρα τῆς ἐκκλησίας, τὸν Ἰλάριον, ἐπίσκοπον τῆς Ἀρελάτης (Arles,) ὅστις ἀπέθανε κατὰ τὸ 449 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ. Αὐτοὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐσυνώδευσαν (λέγει ἡ ἱστορία) τὸ λείψανόν του εἰς τὴν ταφὴν, καὶ ἐσυγκέρασαν τὰ δάκρυά των μὲ τὰ δάκρυα τῶν χριστιανῶν. 2) Τοιοῦτον ἐπίσκοπον ἐγνώρισα προσωπικῶς εἰς τοὺς Παρισίους, τὸν πρὸ μικροῦ 3) ἀποθανόντα φίλον μου, πρῶην ἐπίσκοπον Βλαισῶν (Blois,) τὸν σοφώτατον Γρηγόριον. Ἐσυνωδεύθη τὸ λείψανόν του ὄχι μόνον ἀπὸ χριστιανούς διαφόρων αἱρέσεων, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτοὺς τοὺς Ἰουδαίους. Καὶ τὸ πλεόν σημειώσιμον εἶναι, ὅτι ἓνας ἐκ τούτων, ὁ συνήγορος Κρεμιὼς (Gavocat Crémieux) ἐξέφώνησε καὶ λόγον ἐπιτάφιον μαρτυροῦντα τὴν κοινὴν τῶν δημοθρήσκων του πρὸς τὸν Γρηγόριον εὐγνωμοσύνην, δι' ἣν εἶχε δεῖξει ζῶν εὐνοίαν πρὸς αὐτούς. Παρατρέχων τοὺς κατὰ τῶν Ἰουδαίων καθ' ἕνα τὸν μεσαιῶνα μέχρι τῆς δεκάτης ἐβδόμης ἑκατονταετηρίδος παρὰ τῶν χριστιανῶν ἀντιχριστιανικοὺς διωγμούς· ἀλλὰ μετὰ τοὺς διωγμούς τούτους, δὲν ἔπαυσαν οἱ ταλαίπωροι Ἰουδαῖοι νὰ λογιζῶνται καὶ νὰ καταφρονῶνται ἀπὸ τοὺς χριστιανούς ὡς

1) SUICER. Thesaur. ecclesiast. tom. I. pag. 217.

2) Ἰδε Biograph. universel. tom. X, pag. 377.

3) Ἰδ. τὰς Γάλλ. ἐφημερίδ. I Ἰουν. 1831.

εἴλωτες, ἕως ἢ πρώτη πολιτικὴ μεταβολὴ τῆς Γαλλίας τοὺς ἐμετάβαλεν εἰς πολίτας. Πρῶτος ὅμως ὁ Γρηγόριος ὕψωσε τὴν φωνὴν ὑπὲρ τῶν Ἰουδαίων, εἰς ἐξαίρετον ὑπόμνημα, στεφανωμένον (ἔτ. 1,789) ἀπὸ τὴν Ἀκαδημίαν τῶν Μετῶν (Metz,) τὸ ὁποῖον ἔφερα εἰς μαρτυρίαν καὶ ἀλλοῦ· 1) καὶ συνήγγησεν ἰσχυρῶς εἰς μεταβολὴν τόσον σωτήριον, ὥστε νὰ εὐρίσκωνται σήμερον μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων καὶ συνήγοροι ἐπίσημοι, ὡς ὁ Κρεμιῶς, καὶ ἄλλοι ἄνδρες λόγιοι ὡς καὶ τεχνῶν ἐπιστήμονες διάφοροι. (1) Γρηγόριος ἔτι ἐσυνήγγησε καὶ εἰς τὴν κατάλυσιν τῆς ἀντιχριστιανικῆς ψυχεμπορίας (traite de nègres) τῶν ταλαιπώρων Ἀφρικανῶν. Δίκαιον ἦτο λοιπὸν νὰ ἐγκωμιασθῇ ὁ θάνατός του μὲ τοιαύτην ἀθάνατον μαρτυρίαν τῶν ἔσωθεν τὴν ὁποίαν ἐδιαθεβαίωσε μάλιστα ἢ ἀντιμαρτυρία τῶν ἐχθρῶν του τῶν ἔσωθεν. Ὅσον τὸν ποθεῖ τὸ ἄπειρον πλῆθος τῶν εὐεργετημένων, ἄλλο τόσον ἐπεκρότησαν τὸν θάνατόν του τινὲς ἀπὸ τοὺς ὀλιγαρχικοὺς ἱερωμένους καὶ κοσμικοὺς, ἀφοῦ τὸν ἐνώχλησαν ζῶντα, πληρόντες οὕτως ὅτι ἔλεγεν ὁ Σαλωμῶν περὶ τῶν ἐχθρῶν τῆς δικαιοσύνης. «Ἐνεδρεύσωμεν τὸν δίκαιον. . . βαρὺς ἐστὶν ἡμῖν καὶ βλεπόμενος, ὅτι ἀνόμοιος τοῖς ἄλλοις ὁ βίος αὐτοῦ . . . μακαρίζει ἔσχατα δικαίων, καὶ ἀλαζονεύεται πατέρα Θεόν.» 2) Καὶ ἀληθῶς τοὺς ἐθάρυε πολὺ ὁ Γρηγόριος, ἐλέγχων αὐτοὺς καθημέραν, ὅτι μὴ δυνάμενοι μὴδ' αὐτοὶ ν' ἀρνηθῶσι κοινὸν πατέρα τὸν Θεόν, ἀρνοῦνται ὅμως τὴν ἀδελφικὴν ἰσότητά με τίτλους εὐγενείας διαδοχικοὺς, με καταφρονήσεις, με ἀδικίας, καὶ τὴν μεγίστην ὄλων τῶν ἀδικιῶν τὴν ἀπόλυτον ἐξουσίαν. Διὰ νὰ μάθῃ ὁ ἀναγνώστης, τί ἐφρόνει περὶ τῶν ἀδικιῶν τούτων ὁ Γρηγόριος, καὶ τῶν

1) Ἴδε τὰ Πολιτικ. τοῦ Πλουτάρχ. σελ. 167.

2) Σοφ. Σαλωμ. β'. 12.—161.

διὰ ταύτας σημερινῶν τῆς Εὐρώπης ταραχῶν, καὶ τί προ-
λέγει εἰς τοὺς ἀδίκους, ἂν δὲν παύσωσι, τὰς ἀδικίας των,
ὡς ἀναγνώσῃ τὸ ἐσχάτως δεύτερον ἐκδοθὲν σοφόν του
σύγγραμμα *Περὶ τῶν θρησκευτικῶν αἰρέ-
σεων*, 1) καὶ ἐξαιρέτως τὸν τρίτον αὐτοῦ τόμον ἀπὸ τῆς
1 μέχρι τῆς 220 σελίδος, ὅπου στηλιτεύει μὲ τὰ ὄπλα
τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, καὶ κοσμικοὺς καὶ ἐκ-
κλησιαστικοὺς δεσπότης, χωρὶς νᾶ λησμονήσῃ μηδ' αὐτὸν
τῆς Ρώμης τὸν ἐπίσκοπον.

Ἄς μὲ συγχωρήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὴν ὁποίαν ἔκαμα
ἔξω τοῦ προκειμένου μακρὰν ταύτην παρέχθασιν. Τὴν ἐ-
χρεωστοῦσα εἰς τὴν ἐξαίρετον μακρὰν εὐνοίαν, τὴν ὁποίαν
εὐτύχησα ν' ἀπολαύσω (καὶ ποθῶ τώρα) ἀπὸ ζῶντα τὸν
Γρηγόριον.

ΣΕΛΙΔ. 148. *Περὶ τῆς φυσικῆς εἰς τὴν ἀλήθειαν κλι-
σεως τοῦ ἀνθρώπου, ἀνάγνωσε καὶ τὰ κατωτέρω, σελ.
327-328.*

ΣΕΛΙΔ. 174. «Οἱ ἐθνικοὶ δὲν εἶχαν ἀκόμη ξενοδοχεῖα
κ. τ. λ.» Ἰχνος τούτων μόνον εὐρίσκεται ἴσως εἰς τοὺς ἀρ-
χαίους Κρήτας, ὡς ἱστῶρησε περὶ αὐτῶν ὁ Δωσιᾶδης: 2)
«Εἰσὶ δὲ πανταχοῦ κατὰ τὴν Κρήτην οἴκαι δύο ταῖς συσ-
σιταῖς: ὧν τὸν μὲν καλοῦσιν *ΑΝΔΡΕΙΟΝ*: τὸν δ' ἄλλον,
ἐν ᾧ τοὺς ξένους κοιμίζουσι, *ΚΟΙΜΗΤΗΡΙΟΝ* προσαγο-
ρεῦουσι.»

ΣΕΛΙΔ. 175. Γὸ εὐαγγελικὸν τοῦτο παράγγελμα: «Εἰ
οὖν ἐγὼ ἔνιψα κ. τ. λ.» φυλάσσουν ἀκόμη σήμερον τινὲς
χριστιανικαὶ αἰρέσεις, ἐκ τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἐπωνύμως
κατεξαίρετονιλεγόμενοι *Ποδονίπται* (*Podoniptes*), διότι

1) GREGOIR. *Histoire des sect. religieux*. tom
III. (1828.) σελ. 1-220.

2) Παρὰ τῷ Ἀθην. IV. σελ. 143.

νίπτουν τῷ ὄντι τοὺς πόδας τῶν εἰς αὐτοὺς ἐρχομένων ξένων. 1)

ΣΕΛΙΔ. 190. ΕΠΙ ΔΥΟ Η ΤΡΙΩΝ ΜΑΡΤΥΡΩΝ. Εἰς τοῦτο ἵσως ἀποθλίβει καὶ τῶν Γραικορωμαίων ἡ παροιμία: «Ἐως τὸ τρίτον καὶ ἡ ἀλήθεια.» Ταῦτα περὶ τῶν μαρτύρων. Οἱ δὲ κριταί, κατὰ τὴν εἰς Καρθαγένην συγκροτηθεῖσαν (ἔτ. 349) σύνοδον, ἔπρεπε νὰ ἦναι ἐπίσκοποι δώδεκα, ἐὰν ὁ κρινόμενος ἦτον ἐπίσκοπος. ἕξ, ἐὰν πρεσβύτερος, καὶ τρεῖς, ἐὰν διάκονος. 2)

ΣΕΛΙΔ. 224. Μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ΠΙΣΤΙΝ, πρόσθεσε: ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΝ. Ζήτει τὴν ἐξήγησιν κατωτέρω σελ. 285.) — ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ. Ἐξηγήθη ἀνωτέρω (σελ. 85.) Ἴδε καὶ τὰ ἐξῆς (σελ. 326.)

ΣΕΛΙΔ. 224. Ἡ ποιητικὴ ρῆσις,

Μέγιστόν ἐστ' ἄνθρωπος, ἦν ἄνθρωπος ἦ,
ἐπαρφodήθη ἀπὸ τὸν κωμικὸν Μένανδρον, ὅστις εἶπε, 3)

Ἡ χάριέν ἐστ' ἄνθρωπος, ἦν ἄνθρωπος ἦ.

Τὴν φέρει καὶ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ἀλλ' ἀπὸ μνήμης μόνον, ὡς φαίνεται: «Χαρίεις ἐστὶν ἄνθρωπος, ἔς τ' ἄνθρωπος ἦ» προσθέτων καὶ τὴν καλὴν ταύτην ἐξήγησιν: «Καὶ ἐπὶ βοῶς καὶ ἵππου καὶ κυνὸς ὁ αὐτὸς λόγος παρὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ ζώου ἢ κακίαν· εἰς γὰρ τὴν τοῦ γένους τελειότητα βλέποντες, ἐπὶ τὰ κυριώτατα τῶν σημαινομένων ἐρχόμεθα » 4)

ΣΕΛΙΔ. 268. ΤΟΝ ΚΟΠΙΩΝΤΑ ΓΕΩΡΓΙΟΝ κ. τ. λ. Παράβαλε τὸ ρητὸν μὲ τὸ (Α'. Πρὸς Κορινθ. θ'. 7.) «Τίς

1) Ἴδε MOSHEIM. *Histoire ecclesiast. trad.* Franc. tom. V. pag. 48. καὶ GREGOIR. *Histoire de sect. religieus.* tom. V. pag. 278. — 2) Ἴδε *Dictionnaire des concil.* edit. 1764. pag. 119.

3) Παρὰ τῷ Στοβ. V. σελ. 63. 4) Κλήμ. Ἀλεξ. Στρωματ. VIII. σελ. 770.

φυτεύει ἀμπελῶνα, καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει;»

ΣΕΛΙΑ. 274. ΕΡΓΑΤΗΝ ΑΝΕΠΑΙΣΧΥΝΤΟΝ. Ἐξήγησα ἐνεργητικῶς τὸ Ἄνεπαισχυντος, ἤγουν Ἐργάζου, ὡς Τιμόθεε, τὸ ἔργον σου μὲ παρρησίαν, χωρὶς νὰ τὸ ἐντρέπῃσαι (sans en avoir honte, sans en être honteux) λησμονήσας νὰ φέρω πρῶτον τὴν κοινὴν τῶν ἄλλων ἐξήγησιν. Αὕτη εἶναι, Ἐργάζου τὸ ἔργον σου ἀκαταισχύντως (exempt de tout reproche,) ἤγουν ἐργάζου το οὐτως, ὥστε νὰ μὴν ἔχη κάνεις νὰ σοῦ ὀνειδίσῃ τίποτε αἰσχύνης ἄξιον.

ΣΕΛΙΑ. 285. Ἐπειδὴ περὶ ἀρετῆς ὁ λόγος, χρεωστεῖ ὁ ἠθικὸς διδάσκαλος, καὶ μάλιστα ἀν ἦναι καὶ ἱερωμένος, ν' ἀρχίξῃ τὴν διδασκαλίαν του ἀπὸ τὸν ὀρισμὸν τῆς ἀρετῆς, ἐκθέτων εἰς πλάτος, κατὰ τὰ ἄλλου 1) σημειωθέντα, Τί κυρίως εἶναι ἡ ἀρετή. Ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν τοῦ ὀρισμοῦ τούτου, ἐπλανήθησαν πολλοὶ νομίζοντες ἑαυτοὺς ἐργάτας ἀρετῆς, ἐνῶ δὲν αἰσθάνθησαν οὐδὲ τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆς.

ΣΕΛΙΑ. 321. «Μακροθυμία πέψις λύπης.» Κατὰ παρομοίαν μεταφορὰν εἶπεν ὁ Ποιητῆς καὶ Πέψιν ὀργῆς, ——— Ἐπὶ νηυσὶ χόλον θυμαλγέα πέσσει. 2)

ΣΕΛΙΑ. 369-370. Κακὰ θηρία ὠνόμασε τοὺς Κρητάς, διότι τὸ ψεῦδος, ἡ πλεονεξία, ἡ αἰσχροκέρδεια, καὶ ἀπλῶς ἡ ἀδίκος διαγωγὴ, ὅποια ἦτον ἡ διαγωγὴ τῶν Κρητῶν, 3) καταστένει τὸν ἄνθρωπον ἀληθῶς θηρίον, ἀποφυγῆς καὶ φρίκης ἄξιον, καθὼς ἐξεναντίας ἡ δικαιοσύνη τὸν κάμνει ἐράσιμον καὶ ἀγαπητὸν εἰς ὄλους τοὺς ὁμοίους του, ὡς ἔλεγεν ὁ Μένανδρος, 4)

1) Ἴδε τὰ εἰς τὸ Ἐγχειρίδ. Ἐπικτήτ. Προλεγόμεν. ἡ. σελ. 18' 19'.

2) Ἰλιάδ. δ'. 513. 3) Ἴδε ἀνωτέρ. σελ. 363.

4) Παρὰ Σέξτ. τῷ Ἐμπειρικ. Πόρρων. ὑποτυπ. I. 14. σελ. 29.

Οἷος δὲ καὶ τὴν ὄψιν εἶναι φαίνεται,

Ἄφ' οὗ τοιοῦτος γέγονεν! οἷον θηρίον.

Τὸ μὴδὲν ἀδικεῖν καὶ καλοὺς ἡμᾶς ποιεῖ.

ΣΕΛΙΑΔΙ. 374. ΑΠΟΣΤΡΕΦΟΜΕΝΩΝ ΤΗΝ ΑΛΗ-
ΘΕΙΑΝ. Τοῦ χοροῦ καὶ τῆς τάξεως τῶν ἀποστρεφομέ-
 νων τὴν ἀλήθειαν γίνονται ὅσοι πολεμοῦν τὴν ἐλευθε-
 ρίαν τῆς τυπογραφίας, ἐπειδὴ δραστηκώτερον ἄλλο μέσον
 εἰς φανέρωσιν τῆς ἀληθείας παρὰ τὴν τυπογραφίαν νὰ
 ἐπινοηθῆ ἦτον ἀδύνατον. Ἡ ἀλήθεια μόνη καὶ τὰ ἔθνη
 τῶν ἀνθρώπων κατὰ μικρὸν διορθώνει, καὶ τοὺς ἀγαπῶν-
 τας αὐτὴν ἀληθῶς καταστένει ἐλευθέρους, « Ἡ ἀλήθεια
 ἐλευθερώσει ὑμᾶς. » 1) Ὅστις ἀμφιβάλλει περὶ τούτου.
 ἄς παραβάλλῃ τὴν πρὸ τῆς εὐρέσεως τῆς τυπογραφίας ἡ-
 θικὴν κατάστασιν τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν μὲ τὴν παροῦ-
 σαν αὐτῶν κατάστασιν. Εἰς τοὺς σημερινοὺς Εὐρωπαίους,
 ἂν καὶ πολὺ ἀπέχωσιν ἀκόμη ἀπὸ τὴν πρέπουσαν εἰς τὸν
 ἄνθρωπον ἀρετὴν, εὐρίσκονται ὅμως πολὺ πλείωτερα μέσα,
 καὶ πολὺ ὀλιγώτερα ἐμπόδια τῆς ἀρετῆς. Ἡ τυπογραφία
 αὐξάνουσα τὰ πρῶτα, ἐξαλείφει καθημέραν τὰ δεύτερα
 καὶ οἱ πολεμοῦντες τὴν ἀλήθειαν σιμὰ τῆς κακίας δεῖχνουν
 ἀντάμα, ὅτι εἶναι καὶ ἀνόητοι, ἐπειδὴ πολεμοῦν ἐχθρὸν,
 ὅστις σήμερον ἔγεινε πολὺ πλέον ἀκαταμάχητος, ἀπ' ὅτι
 τὴν ἔκρινεν ὁ Πολύβιος, 2) ἐπειδὴ ὠπλίσθη καὶ μὲ τὴν
 μυριόφωνον σάλπιγγα τῆς τυπογραφίας. Ἀκαταμάχητος
 ἀκόμη, διότι εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν τοῦ λογικοῦ ζώου,
 ἢ ἀποστρέφεται τὸ ψεῦδος, καὶ νὰ προκρίνῃ τὴν ἀλήθειαν·
 ἀφοῦ μίαν φοράν τὴν γνωρίσῃ καὶ τὴν πληροφορηθῆ « Ἄμα
 καὶ δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὸ ἀληθὲς πεφύκασιν ἱκανῶς,
 καὶ τὰ πλείω τυγχάνουσι τῆς ἀληθείας ... αἰεὶ γὰρ τᾶληθῆ
 τὰ βελτίω τῆ φύσει εὐσυλλογιστότερα καὶ πιθανώτερα. » 3)

1) Ἰωάνν. ἡ. 32. 2) Ἰδε ἀνωτέρ σελ. 319.

3) Ἀριστοτέλ. Ρητορικ. I, 4, § 11-12. Ἰδε καὶ ἀνωτέρ. σελ. 148.

Ἄς πιστεύεται λοιπὸν ἀπὸ τοῦ νῦν, ὡς μαθηματικὸν ἀξίωμα, τοῦτο, Ὅστις ἀποστρέφεται τὴν τυπογραφίαν, ἀποστρέφεται αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, ὡς τὴν ἀπεστρέφοντο οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἀρπάζει ἀσεβῶς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν ἀνθρώπων, ὡς ἐκεῖνοι, «Τὴν κλειῖδα τῆς γνώσεως.» 1)

ΣΕΛΙΑ. 375, στχ 22. «Τοιαύτην . . . καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ Πασαλεῖφω, ἐπειδὴ πασαλειμμένον λέγομεν κ. τ. λ.» Διόρθωσε γράφων καὶ ἀναπληρῶν οὕτως. Τοιαύτην . . . καὶ τῆς κοινῆς γλώσσης τὸ χυδαῖσθὲν ἀπὸ τὸ Πισσαλεῖφω (poisser) Πασαλεῖφω, ἐπειδὴ Πασαλειμμένον (ἔγγουν Πισσαλειμμένον) λέγομεν κ. τ. λ. ΣΕΛΙΑ. 307 ΑΔΟΚΙΜΟΙ. Τὸ Ἄδοκιμος σήμερον συνειθίζεται μετὰ τὴν πρόθεσιν, Ἄποδοκιμος, λέξιν ὁμοίως Ἑλληνικήν.

1) Λουκ. ια'. 52.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ		
Πρώτη σελ.	»	3
Κεφάλαιον	α΄	3
Ἐξήγησις	»	6
Κεφάλαιον	β΄	28
Ἐξήγησις	»	29
Κεφάλαιον	γ΄	45
Ἐξήγησις	»	47
Κεφάλαιον	δ΄	71
Ἐξήγησις	»	73
Κεφάλαιον	ε΄	106
Ἐξήγησις	»	109
Κεφάλαιον	ς΄	138
Ἐξήγησις	»	141
Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς Τιμόθεον ἐπιστολὴ		
Δευτέρα	»	177
Κεφάλαιον	α΄	177
Ἐξήγησις	»	179
Κεφάλαιον	β΄	197
Ἐξήγησις	»	200
Κεφάλαιον	γ΄	232
Ἐξήγησις	»	234
Κεφάλαιον	δ΄	261
Ἐξήγησις	»	264
Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἡ πρὸς Τίτον ἐπιστολὴ		283
Κεφάλαιον	α΄	283
Ἐξήγησις	»	285
Κεφάλαιον	β΄	307
Ἐξήγησις	»	309
Κεφάλαιον	γ΄	328
Ἐξήγησις	»	330
Προσθῆκαι καὶ διορθώσεις		349

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΜΗΤΕΡΙΚΟΝ ΜΕΤΡΩΝ

349	Εξήκοντα	Εξήκοντα
330	Καθάρια	Καθάρια
328	»	»
307	Εξήκοντα	Εξήκοντα
300	»	»
288	Καθάρια	Καθάρια
285	»	»
282	Εξήκοντα	Εξήκοντα
261	»	»
261	Καθάρια	Καθάρια
254	Εξήκοντα	Εξήκοντα
232	»	»
200	Καθάρια	Καθάρια
193	»	»
170	Εξήκοντα	Εξήκοντα
151	»	»
147	Καθάρια	Καθάρια
138	»	»
100	Εξήκοντα	Εξήκοντα
73	»	»
71	Καθάρια	Καθάρια
47	»	»
45	Καθάρια	Καθάρια
29	»	»
28	Καθάρια	Καθάρια
6	»	»
3	Καθάρια	Καθάρια
3	Εξήκοντα	Εξήκοντα

ΑΡΧΙΜΗΤΡΙΑ

Εξήκοντα και εβδόμενα

Τὰ ἀκόλουθα βιβλία εὐρίσκονται εἰς τὴν
ἀποθήκην τῶν Ἀγίων Γραφῶν,
ἐν ὁδῷ Σταδίου, ἀριθ. 39.

Ἀστὴρ τῆς Ἀνατολῆς, ἑφημερί: ἑβδομαδιαία δι' οἰκογενείας μὲ εἰκόνας, συνδρομὴ ἑτησίᾳ	δρ. 6.—
Ἐφημερίς τῶν Παίδων, ἡπαξ τοῦ μηνός, μὲ εἰκονογραφίας, συνδρομὴ ἑτησίᾳ	» 1 —
Τὰ Θεμέλια τῆς Ἱστορίας μὲ ὠραίας χρωμα- τισμένας εἰκόνας, δευμένα	» 5 —
ἄδετα	» 2,50
Ἀνάπαισις τῶν Πιστῶν.	» 1,50
Παγκόσμιος Φιλολογία	» 2 —
Λόγοι πρακτικοὶ διὰ κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς	» 2,50
Ἡ κυρὰ Καλὴ μὲ εἰκονογραφίας	» 80
ἽΟ Χρῆστος καὶ τὸ παλαιὸν τοῦ ὄργανον	» 1 —
Ἡ πρόοδος τοῦ χριστιανῆ ἀποδημητοῦ, Μέρος Α' καὶ Β', μὲ εἰκονογραφίας ἕκαστον μέρος	» 1 50
Ἐγχειρίδιον συστηματικῆς θεολογίας, εἰς τεύχη δύο	» 3 —
Ἕμνολόγιον μετὰ μουσικῆς	» 2 —
» ἄνευ »	» 1 —
Βίοι τῶν διασῆμων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος	» 1,50
Ἀλήθειαι διὰ τὸν λαόν.	» 2 —
Παραίνεσις πρὸς τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλοὺς»	1,20
Ἄρτος διὰ παιδία	» 80
Γάλα διὰ νήπια	λεπ. 40
Μαθήματα ἀπλᾶ	» 60
ἽΟ Φίλος τοῦ Ἀμαρτωλοῦ	» 20
Διάφορα ἄλλα ἠθικά καὶ θρησκευτικὰ φυλ- λάδια ἑλληνιστὶ καὶ ἀγγλιστὶ	

Τιμᾶται δραχμ. 2,50